Coperta de CĂLIN STEGEREAN

PAUL GOMA

# JURNALUL UNUI JURNAL (1997)



EDITURA DACIA
CLUJ-NAPOCA, 1998

# 1 9 9 7

# IANUARIE

**Miercuri 1 ianuarie 1997**

Ora 0,25: am nimerit dintr-un foc: 1997.

Am mai scris la textul acela.

Mâine - adică azi - sper să-l dau gata.

Îmi urez să fi călcat cu dreptul în Noul An. Am obosit de necazuri, de ghinioane.

Să vedem, să vedem.

Seara, orele 21:

Nimic deosebit. N-a căzut o stea, nici para în gura lui Nătăfleață.

**Joi 2 ianuarie 1997**

Azi (acum e ora 10) am definitivat textul ***Vechi şi nouă*** (titlul de schimbat). Au ieşit 12 p în 11. În continuare, frig pe lume.

## VECHI ŞI NOUĂ

***Generalităţi***

În lunga şi, după cum se constată: inutila mea activitate de militant pentru drepturile omului, apoi de activist cultural în echipa Monicăi Lovinescu, am fost silit în multe rânduri

să țin cursuri de alfabetizare - în scris, prin periodice - pentru iubiții noștri compatrioți.

Rezultatul acestor strădanii ? Zero. Românii cărora, în principiu, le erau destinate "lămuririle" (în cele mai multe cazuri: la cererea lor, insistentă) nu de ele aveau nevoie.

Abia acum, la șapte ani după 1989, am înțeles de ce anume aveau nevoie românii de pe ambele maluri ale frontierei (din interior, ca și din exteriorul geografic al țării). Pentru ei am fost - și ce păcat că nu mai suntem !, ne căinează, tot ei pe noi...- paznici, străji, caraule, al căror rol nu este, ca la comunitățile europene, de a veghea asupra liniștii oamenilor și a protecției bunurilor, strigând, ritmic, în noapte, că totul e bine, că oamenii-buni pot dormi în pace; ci din aceia ca pe la noi, prin spațiu (firește, carpatin): și ei strigă, ritmic, în noapte, că totul e bine, adormiții însă înțeleg din mesaj altceva (decât europenii): că ei, carpatinii, pot dormi în pace până la Judecata de Apoi - doar există fraieri care s-au însărcinat să răcnească în pustiu(l) nopții. Nu contează ce comunică aceia, prin strigăt (chiar dacă ar anunța alarmă, adormiții nu s-ar sinchisi: de ce s-ar deranja, tot nu depinde de ei, nimica: apa trece, pietrele dorm); contează că există, potrivit unei tacite împărțiri a sarcinilor: unii cu sapa, alții cu, zi-i pe nume, cultura !; unii cu ponosul, alții cu certificate-de-revoluționar. Contează că avem și noi, cum bine-a zis-o Nemuritorul: faliții noștri.

Am mai scris: prin 1984, când nu era disident (la Tețcani), nici ministru (al culturii lui Roman), Pleșu își exprimase dorința ca exilații să rămână, în continuare, mranița pe care să se binedezvolte vajnica și interioara noastră culturniță. Se vede că de pe atunci (și dacă din copilărie ?) Pleșu avea o mult mai justă optică despre lume și viață decât noi, ofensații de a fi fost tratați de mraniță - autorele minimei morale dădea o încărcătură cu totul nobilă (bălegarului amestecat cu resturi vegetale: cine mai este fertil în ziua de azi ?...); și mai cu seamă extrem de utilă - firește: interiorilor soioculturnici.

Chiar dacă Pleşu i-a inclus nominal pe Monica Lovinescu şi pe Virgil Ierunca în sentimentul românesc al mraniţei, eu nu-i socotesc printre faliţii unei naţii de şmecheri (ciudat: acest cuvânt emblematic nu ne vine din turcă, nici din greacă - nici măcar din ţigănească - ci din germană). Cu mine însă fac ce vreau, deci recunosc: am fost fraierul de serviciu (ca un făcut: alt germanism !) de care aveau nevoie ai noştri ca brazii, să le păzească somnul mioriţos - după această autocritică - abia schiţată - mă întorc şi zic:

În multe rânduri a trebuit să explic, ba chiar să fac şi desene pentru uzul celor cu piepturi (şi dacă: piepţi ?) de aramă, ca să priceapă noţiuni simple (s-o cred eu !), elementare (iluzii, monşer, iluzii...) ca: disident, samizdat, drepturile omului, literatură de sertar, exil, mărturie, caracterul de martor al scriitorului...

Neavând înclinaţii pedagogice, fiecare "lecţie" îmi cerea eforturi însemnate; cum visul vieţii mele nu era deloc să scriu astfel de "materiale" - nu aveam măcar o rubrică fixă la Europa Liberă, iar pâinea (mai albă, mai puţin albă) mi-o câştigam în alte părţi, cu mijloace neintelectuale (ba de-a dreptul zugrăveşti) - se înţelege: nu tragerea de inimă, nici conştiinţa că fac o mare ispravă (patriotică, de pildă) mă animau, ci doar simţământul că fac ceea ce trebuie să fac - şi fac ceea ce ar face oricine altul aflat în locul meu...

Ce eroare ! Românii alcătuiesc o comunitate de ne-fraieri - am putea spune: una compusă în exclusivitate din poeţi şi din şmecheri. Nici măcar nu am scuza inocenţei: totdeauna am fost conştient de actele mele.

O spun însă din capul locului: faptul că am înţeles (târziu - mai bine aşa, decât niciodată) că tot ce am făcut "pentru alţii" a fost pierdere de timp, de energie, de sănătate; neglijare a propriei familii, a propriilor interese; operaţiune de urcare în pod a nucilor cu furca şi a soarelui cu baniţa - nu înseamnă că, urmare a constatării eşecului, aş regreta vreunul din actele făcute (sau, în termeni de Securitate eternă: comise).

Nu: nu regret nimic (fiindcă niciodată nu mi-a trecut prin minte că merit răsplată pentru faptă). Dacă ar fi să mă aflu în acelaşi punct de pornire, aş face (comite) exact aceleaşi (de neiertat) erori - atât că, de astă dată aş pretinde, vorba aceluiaşi: Să ştim şi noi...

Părinţii mei au fost învăţători, mama "specialistă la clasa-ntâi", deci cunosc şi strădaniile lor legate de alfabetizarea adulţilor. Însă nu mi-i aduc aminte să-i fi auzit plângându-se de dificultăţi, altele decât ale vârstei "elevilor": omul-femeie, la treizeci-patruzeci de ani nu mai are disponibilitatea din copilărie - ar mai fi fost cea legată de cazuri: fiecare sat avînd unu-doi întârziaţi, săraci cu duhu ...- cu aceştia, nimic de făcut. Apoi: fireşte, eram la curent (prin ei) cu fenomenul natural al uitării: dacă alfabetizatul nu repeta-repeta-repeta litera ori cuvântul învăţat, uita. Ce se întâmpla însă cu cei ce, până în decembrie 1989, ascultau Europa Liberă, Deutsche Welle, BBC, RFI ?; ca (şi) cu cei din exil care citeau în periodice câte un text de explicare a unor noţiuni, fenomene ca cele enumerate mai sus (disidenţă, samizdat, exil etc.) ? Întrebarea, din dramatică, devine tragică: ce se petrecea cu persoanele care aveau între mâini o anume carte (fireşte, nepermisă): o citeau, o, eventual, discutau cu prietenii - dar după aceea (acest după măsurîndu-se în luni, săptămâni), uitau ce citiseră, ce aflaseră ?

Desigur, nu vorbesc de masele largi, nici măcar de cele... restrânse ale intelectualităţii (la români !); ci de elita elitelor cuvântului: scriitorii, universitarii. Încă o precizare: îi am în vedere pe cei avînd, în 1989, sub 40 ani.

Să nu fii informat - într-un regim totalitar-poliţienesc, ar fi/a fost, vai, normal (de nedrept). Numai că, în acelaşi regim (ba, într-o perioadă şi mai dură, fiindcă ceauşismul a cunoscut, totuşi, o evoluţie în materie de permisiune de informare), alţi oameni, dacă voiau să se informeze - se informau.

Iată: între 1965 (când am ieşit la suprafaţă) şi 1977, când am plecat din România existau puţine cărţi, reviste occiden-

tale. Insă dacă voiam Pasternak.Orwell. Soljeniţîn. Zinoviev. Hanna Arendt. Djilas (ba.chiar şi Cioran - pe atunci ne-recuperat de Radu Florian. nevalorificat de Casa Scînteii). în două zile. în două luni - tot îl aveam; dacă era vorba de o carte "de copiat". o împărţeam în fascicole. distribuite între mai mulţi copiatori (apoi un legător de încredere re-lega cartea). Un text pentru a cărui obţinere ai trudit atâta. pentru a cărui păstrare...ai tremurat atâta şi pe care l-ai discutat cu prietenii - acela nu se uită !

De aceea am fost. nu doar uimit. ci de-a dreptul agresat. după decembrie '89. când am cunoscut persoane extrem de simpatice (şi mai ales tinere !). ce-şi exprimau dorinţa de a scrie "ceva despre disidenţă". dar - la vârsta lor de 30-35 ani şi o bună pornire de carieră de universitari - nu ştiau. practic. nimic despre... disidenţa aceea. nici măcar nu auziseră discutându-se în familiile lor (de universitari. de scriitori. de jurnalişti). Când. după câteva bune ore de discuţii. am pus întrebarea care-mi stătea pe buze:

Bine. dar de ce n-aţi citit (Conquest. Kohout. Aron. Soljeniţîn. Vaculik. Amalrik. Patocka. Fejtö) ?. răspunsul mi-a venit ca un dos de palmă peste gură :

Dar ce. credeţi că astea (volumele şi autorii despre care vorbeam) se găseau la fondul public de la biblioteca noastră?

M-am legănat cu speranţa că primul vizitator va fi fost o excepţie. deci şi ultimul - care-mi comunică: în fondul public al Bibliotecii Universitare din Cluj nu se află nici Patocka. nici Arendt. nici Hrabal. nici Brodski. nici Milozs. nici Soljeniţîn... Nici dumneavoastră. dacă asta aţi vrut să aflaţi...

Mi-ar fi făcut plăcere să ştiu că volumele mele editate în Franţa. în Germania. în Olanda. în Suedia. în Italia - există şi în rafturile bibliotecii clujene - vorba cuiva: Ce. ar fi stricat ? dar...Dar. din păcate şi al doilea vizitator şi al şaselea a(u) dovedit acelaşi interes pentru o viitoare "lucrare despre disidenţă" şi. simultan. aceeaşi betonată ignoranţă în informare.

O culme a...insolenţei (fără voie): cu toţii îmi spuneau, convinşi fiind că îmi fac o nesfârşită plăcere:

«Cărţile dumneavoastră ne-au fost abecedar: am învăţat din ele totul, totul...»

Mă aflam într-o situaţie cu totul jenantă: persoana cea tânără şi intelectuală - şi talentată - din faţă mă flata, ceea ce nu suport; însă o făcea cu francheţe, deci ar fi trebuit să trec peste jena resimţită şi să...preţuiesc atât sinceritatea, cât şi sârguinţa întru informare. Aşa va fi fost, însă mai era ceva care nu stătea ca lumea pe lume. Drept care, profitând de ascendentul de vârstă, puneam câteva întrebări:

Aţi afirmat că aţi aflat din cărţile mele totul-totul - ca din abecedare... Numai că nu se poate să fi fost eu primul - şi ultimul ! - care a scris despre închisori, despre Securitate, despre colectivizare - au mai scris şi alţii ...

Răspunsul venea ca tras la indigo:

Bine-nţeles că l-am citit şi pe domnul Ierunca cu **Fenomenul Piteşti** !

Aveam nevoie de secunde bune, ca să reurc în şa.

Presupun că întâiele ştiri despre reeducarea de la Piteşti le-aţi avut prin Europa Liberă, unde Ierunca a prezentat şi propriul său eseu, ca postfaţă la volumul meu **Gherla** (în 1976), apoi la **Patimile după Piteşti**, în 1981...

Un zâmbet jenat (şi el, copie conformă) :

Vorbiţi de '76, de '81...Dar uitaţi că eu sunt născut în '57 - de unde să ştiu ce se petrecea în...?

Dacă-i pe-aşa, încercam să glumesc, eu, deşi născut în 1935, ştiu ce se petrecea în 1918, în 1916, în 1914...şi în 1859, în 1848, în 1812...

Dumneavoastră aveţi o memorie bună, dar eu...Şi eram prea tânăr, ca să înţeleg...

În '76, când se transmitea **Gherla,** aveaţi 19 ani; aveaţi 20 ani când a fost Charta '77, iar când s-a transmis **Patimile...,** aveaţi 24 ani...

Dacă dumneavoastră credeţi că...(ajunsesem să cunosc atacul fără justificare, contraatacul fără provocare). Eu nu prea ascultam Europa Liberă (iar de-aici, explicaţiile: nu prea

avea timp, nu prea avea aparat, programul de emisie era în contradicţie cu al său, de student, apoi de asistent, apoi de conferenţiar). Eu vorbesc de cărţile apărute la Humanitas...

Tuşeam, mai făceam un metru - pe brânci, ca la război:

Vreţi să spuneţi că ceea ce aţi aflat - acum, pentru întâia oară - aţi aflat din...cărţile publicate în vara anului 1990, **Gherla** şi **Culoarea curcubeului** ?...

Şi **Fenomenul Piteşti** al domnului Virgil !, eram sever reprimandat de riguroşii vizitatori.

Ce să fi făcut, cum să fi reacţionat ? Nu eram deloc măgulit de asigurările vizitatorilor: anume că din primele două cărţi ale mele (publicate în iunie 1990) luaseră la cunoştinţă de...ABC. Ba eram de-a dreptul ofensat când aflam din gura unor vizitatori, ori din scrisul unor noi prieteni epistolari că, deşi dintr-o familie de prelaţi greco-catolici, martirizaţi de comunişti, nu auziseră în casă vreun cuvânt despre închisori, deportări, execuţii, persecuţii - "până la revoluţie"; când aflam din gura alteia că, deşi fată de ţăran dintr-un sat din imediata apropiere a Gherlei, nu ştiuse ce se petrecea acolo - "până la citirea cărţii **Gherla**"...

Dumnezeu mi-e martor: aş fi vrut din toată inima să cultiv relaţii de colegialitate, de prietenie cu aceşti oameni de bună credinţă, de bună calitate, de o bună formaţie intelectuală - buni poeţi, buni eseişti... Dar...

Dar, fără voie, îi comparam cu generaţia mea: la Sibiu în perioada 1946-52 nu exista şi o închisoare trist celebră (ca cele la Aiud, Suceava, Jilava, Gherla, Piteşti, Sighet - şi alături, cea de la Făgăraş), însă noi, elevii - ceea ce însemna: toată lumea - ştiam tot ce se ştia despre cumplita Securitate (având sediul lângă liceul de fete); de asemeni ştiam tot ce se ştia despre partizani; despre întâiele sate colectivizate; anul şcolar 1952-53 l-am făcut la Făgăraş (după eliminarea de la Sibiu): ştiam tot ce se ştia despre partizani, despre arestări, despre Canal, despre minele de plumb, despre...Cetatea Făgăraşului. Nu numai că ştiam, dar şi discutam între noi - chiar între fete şi băieţi, când ne plimbam şi ne sărutam în parcul din jurul

cetăţii-închisoare. Cunoşteam şi amănuntul cunoscut de tot Făgăraşul: profesoara noastră de rusă - o basarabeancă de o rară distincţie şi ţinută - era soţia maiorului Patrichi din Serviciul de Contrainformaţii, deţinut de mulţi ani chiar în Cetate, iar soţia cu mama ei şi cu fiica locuiau...vis-à-vis - dar urma s-o aflu din chiar gura maiorului în iarna 1957-58, (aveam să şi scriu despre acest episod, în **Ostinato**), la celula 12 de pe-a-ntâia din Jilava unde mai era un deţinut devenit peste decenii - şi postum - celebru: scriitorul I.D. Sîrbu...

Ce li se întâmplase românilor, în doar o generaţie (vizitatorii mei fiind născuţi între 1955 şi 1970, îmi puteau fi copii, dar nepoţi, ba) ? Desigur, în acest secol blestemat generaţiile s-au succedat după legi obscure - ceea ce nu mă împiedică să mă întreb: întrucât generaţia mea a fost diferită de cea a copiilor mei ? A fost doar o acumulare cantitativă de frică - ori s-a petrecut o mutaţie calitativă ce i-a altfel modelat pe "tinerii din ziua de azi" ?

Am mai spus: tare aş fi dorit să leg relaţii de prietenie cu vizitatorii - îmi spuneam, prosteşte: "Nimic nu ne desparte" - ceea ce era adevărat, însă tot atât de adevărat era şi: "Nimic nu ne uneşte"...

Dacă nu s-a putut (cu două excepţii), aceasta s-a datorat şi...faptului că aceşti tineri intelectuali doritori să scrie ceva-despre-disidenţă, fără să fi citit un rând, "înainte de revoluţie" (ei majusculează cuvântul: Revoluţie !) - fiindcă... asemenea cărţi ("cu disidenţa") nu existau în fondul public al bibliotecii clujene - exact aceiaşi erau foarte bine informaţi, aş spune la zi, cu ultimele... răcnete în materie de semiotică, textualism, poetică...

Cum aşa ?, m-am întrebat, măcinat de resentiment, muşcat de gelozie: jumătate din câte un text publicat de ei -"după Revoluţie" este alcătuit din citate mai mult sau mai puţin ghilimelizate din tot felul de fleacuri (ca să nu spun: rahaturi) structuraliste demult destructuralizate; de sclifoseli "textiliste", descoperite acum un sfert de secol de Ţepeneag (după ce fuseseră bine acoperite - să nu răcească...- între cele două

războaie) - aceşti băieţi minunaţi şi încă mai minunatele fete-cucuiete învăţaseră pe de rost până şi greşelile de tipar din câte o foarte oarecare bâiguială occidentală - şi în acelaşi timp habar n-aveau că în ţara în care trăiesc şi ei, pe urma părinţilor, a bunicilor, a străbunicilor există gropi comune unde fuseseră aruncaţi cu sutele ţărani ce refuzau colhozul; că la Sighet, la Dej, la Aiud, la Gherla (Clujul rămânând centrul geometric) fuseseră lichidaţi, vreme de două decenii, toţi cei care făcuseră statul european numit România; că în jurul nostru geografic băieţi ca ei, fete nu mai frumoase, nici mai inteligente - în nici un caz mai elegante! - îşi riscau facultatea, îşi riscau libertatea, îşi riscau viaţa, implicându-se în ceea ce se numea: samizdat, participând la manifestări...neoficiale, disidente numite când Forum, când Dialog (fireşte: mult înainte de "dialogul social" autorizat de secretarul de partid Brucan, şi funcţionând după doctrina uriaşului gânditor al Comitetului Central al Securităţii, altfel doctor în sociologie ca şi Măgureanu - l-am numit pe nume Pavel Cîmpeanu). În continuare: cum de găseau aceste fete şi aceşti băieţi minunaţi - când voiau - lucrări de semiotică, de structuralism, de (umbert)eco-ism şi alte inutilităţuri, însă nu ţinuseră între mâini măcar **Gândirea captivă** de Milosz, iar de Orwell auziseră, atât ?

DE CE ? Foarte simplu: acelea erau găsibile, nefiind...interzise (doar se spunea de ele la "Ultima oră") - pe când cestelalte... ! Caragiale, cel neiubit pe meleaguri transilvane (cu o excepţie: I.Vartic) este mereu-mereu-mereu prezent în comportamentul ardeleanului:

- Buzura: nu a scris o singură pagină din prozele sale, fără asigurarea de la Gogu Rădulescu şi de la Geta Dimisianu - că va fi şi publicată (Scriem - dar să ştim şi noi!);

- Blandiana: a aşteptat şi ea "Revoluţia", ca să se poată deda sportului favorit - dar imposibil "în timpul dictaturii": solidaritatea (vezi interview-ul din *Convorbiri literare*, oct. '96: Să fim solidari - împotriva comunismului - cu voie de la Comitetul Central !).

De nenumărate ori m-am întrebat - uneori cu martori - cu aproape disperare:

Dar eu de unde dracu vin ? Nu tot din România ? Am plecat de-acolo acum mai puţin de douăzeci de ani - în acest scurt timp să se fi produs asemenea mutaţii ? Să fi rezultat asemenea mutanţi ?

## Samizdat

Fenomenul samizdat (autoeditare, în rusă) nu poate fi gândit în afara maşinii de scris. Românii, în căutare de justificări ale lipsei de curaj (la urma urmei, la asta reducându-se totul: curajul de a face adevărata cultură), pretind că şi ei ar fi multiplicat şi răspândit "propriile manuscrise refuzate de cenzură" (voi reveni asupra acestei alte deturnări de sens), "dacă Securitatea de la noi n-ar fi interzis maşinile de scris"...Nu:

1. Securitatea (românească) nu a interzis (în anii '70-80) maşinile de scris, ci, ca şi KGB-ul, i-a obligat pe posesori să le înregistreze la miliţie (să li se ia "amprentele");

/Deosebirea dintre ruşi - polonezi, cehi, bulgari - şi români: al nostru compatriot este un legitimist, un supus-legilor: el n-ar face, Doamne-fereşte, ce i s-a interzis "de sus": nici chiar revoluţia aceea n-o face fără voie de la primărie/.

2. A practica samizdatul (cultura catacombelor, după modelul creştinismului de catacombe), nu înseamnă deloc: autoeditare, în sensul propriu. Această accepţie (fără exemple) a fost vânturată de alt mare-interzis al regimului comunist (Marin Sorescu) şi chiar dacă N. Manolescu l-a amendat într-o cronică din *România literară*, cronicarul a rămas şi convins că autorul căruia nu i s-au publicat, din motive politice, anume texte (începând cu ale sale, despre V. Em. Galan şi Petru Dumitriu), dacă a dat (sau dăduse, înainte de "interdicţie") textul cu pricina câtorva colegi, practicase... samizdatul !

Fireşte, în spaţiul carpatin se "practică" din moşi-strămoşi forma fără fond, vorba în dodii, opinia fermă despre «mai

ales» - ceea ce habar n-ai. Ferindu-se ca de foc de samizdat, cel care, în ţările vecine, a întreţinut flăcăruia spiritului ameninţată de regimul comunist, curajoşii culturicultori români nu ştiu măcar în ce constă; samizdatul nu a început - şi nu a continuat - prin dactilografierea şi răspândirea versurilor, eseurilor, romanelor, amintirilor unor autori în viaţă (Pasternak, Soljeniţîn, Şalamov, Ahmatova, Mandelstam, Zinoviev, Brodski ş.a.), ci... cu începutul începutului: Biblia. Ea a fost cartea cu cel mai mare...tiraj, cu cel mai mare succes, dar şi cu cea mai puternică influenţă asupra celui care primea o copie dactilografiată, înţelegea şi îndemnul (bine: obligaţia - din ruşine...) de a dactilografia el însuşi alte copii, de a-şi pune la treabă "dactilografele" familiei, iar de nu avea aşa ceva, de a plăti o dactilografă pentru a bate la maşină Biblia...- şi de a-şi asuma puşcăria, fiindcă altfel nu se putea face cultură adevărată.

Am văzut un exemplar din Apocalipsa Sf. Ioan, al nuştiucâtulea, abia lizibil; am văzut Cântarea Cântărilor - ceva mai citibil(ă) - de asemeni, texte de Berdiaev, Soloviov, Şestov, Merejkovski - samizdatul a încercat să suplinească biblioteca (şi demnitatea) arse ale limbii ruse.

Demnitatea românului (ca să nu mai vorbim de cărţile în româneşte) nu a(u) fost nici o clipă în pericol în aceste aproape cinci decenii de întuneric, de interdicţii, de sânge, de moarte - dacă ne luăm după N. Manolescu, laş, fricos în perioada grea, inventator, postfestum, de explicaţii - ca cea potrivit căreia "la noi, în România s-a cam publicat tot ce a fost valoare" - deci nici n-a fost nevoie de samizdat...

Nici acum, la şapte ani după ce au primit voie de la miliţie să afle ce-i cu samizdatul acela, bravii compatrioţi nu ştiu (nu-i interesează !) cum funcţiona şi la ce slujea el...

În primul rând samizdatul a jucat un considerabil rol psihologic: cei cărora li se interzicea cuvântul (adevărat) scris ştiau: vor putea să-l rostească (scrie) pe alte căi, semeni de-ai lor îi vor citi (şi da mai departe...);

In al doilea rând, samizdatul a jucat rolul aducătorului-aminte, al celui care spune fără contenire: Să nu uiţi, să nu uiţi - fiindcă uitarea este trei-sferturi moarte. Or, cine nu uită are o cu totul altă opinie despre sine şi despre semeni (care nici ei nu uită); are opinia celui care ştie: el face parte dintr-o comunitate numită popor;

În fine, un al treilea rol al samizdatului: circulând în interior, cu zecile, dacă nu cu sutele de mii de exemplare, oricât de bine păzite erau graniţele URSS (mult mai sever decât ale RSR), a facilitat...Ieşirea (în termeni biblici) din robie, din catacombe, din întuneric - la lumina tiparului occidental: aşa a fost posibil fenomenul Pasternak; aşa a fost posibil fenomenul Soljeniţîn - aşa a fost posibil fenomenul Brodski.

Numai că, vorba unui bulgar: românul nu-i rus... Al nostru ca bradul avea nemaipomenitul curaj să execute "ordinele" Sfântului Anton (sau aşa ceva, oricum: de a face 11 - sau 22 - copii şi de a le trimite, cu aceeaşi recomandare), însă...dacă nu avea voie de la primărie să dactilografieze măcar Cântarea Cântărilor - dacă nu **Istoria civilizaţiei române moderne** de Lovinescu - el nu mişca în front. Căci el, românul, nu e prost (ca bulgarul, rusul, polonezul, cehul...).

(Nu, nu. El e prost ca românul).

De ce ? De frică.

Numai că frică îi era şi rusului şi polonezului şi cehului - care ar fi deosebirea între frica unuia şi a altuia ?

Poate că unul ştia: frica este măsura curajului;

Celălalt ştia el ce ştia: paza bună trece primejdia rea.

Unul ştia: anume acte, fapte nu pot fi îndeplinite decât cu sacrificii - prima şi cea mai neînsemnată încercare: frica;

Românul ştiind el de unde ştia: nu are structură de martir - deci să nu i se ceară (!) să fie (să fi fost) martor, iar dacă interlocutorul insistă, îl pune la punct:

Ia mai lasă-mă, domnule,-n pace ! N-am acţionat pe faţă împotriva comunismului, pentru că mi-a fost frică - ce, n-au suferit destul părinţii, bunicii mei ? - asta fiind prima variantă, fiindcă fricosul nu se mulţumeşte cu atât, îmbracă platoşa "opo-

nentului" de tip Al. George: Ce, eu sunt bou să mă deconspir, să ştie Securitatea cât de feroce anticomunist sunt ? Oi fi stat eu în cur - dar am făcut cultur !

Bănuială: românii nu au cunoscut fenomenul samizdat, însă nu dintr-un nefericit accident (istoric), nici dintr-o neconcordanţă...sincronologică - ci mai simplu (şi mai tragic): nu au structura potrivită acestui mod de exprimare.

Însă Doamne-fereşte, nu ar recunoaşte...momentul de slăbiciune ! Din contra: potrivit transformării complexului de inferioritate în superioritate, N. Manolescu va justifica lipsa acestei calităţi prin...lipsa nevoii (la noi, la români) de aşa ceva. De aici până la a formula neadevăruri neobrăzate ("la noi au cam fost publicate toate operele de valoare") nu mai e decât... un paragraf de cronică - altfel, literară.

I-am auzit pe alţi colegi ai lui Manolescu spunând că asta (samizdatul) "nu intră în schemele noastre", ceea ce, din păcate, este adevărat.

Fiindcă, schemă-neschemă, tot aculturare se cheamă, tot amnezie colectivă rezultă...

## Disident

Noţiunea disident-disidenţă este încă şi mai tulbure, mai contradictorie în capul românilor. Prin Europa Liberă (desigur şi prin Deutsche Welle, BBC, RFI), de-a lungul a vreo douăzeci de ani şi a sute, dacă nu mii de emisiuni în limba română s-a spus, s-a repetat până la saţiu ce este această disidenţă şi ce semnificaţie avea în anii '60, '70, '80. Tot prin posturile da radio occidentale în româneşte se transmiteau frecvent dialoguri cu personalităţi ne-româneşti ale disidenţei, cu activişti culturali, cu militanţi pentru drepturile omului - în cursul cărora, fatal, se relua noţiunea. De asemeni, în fiecare intervenţie a câte unui exilat român implicat în acest "fenomen" (este posibil să fii implicat, fără a fi tu însuţi disident), se relua discuţia despre disidenţă, despre istoricul ei, despre deturnarea lingvistică suferită de termen etc...

In van. A fost ca şi cum, de la München, Noël Bernard, Vlad Georgescu, N.C. Munteanu, Vladimir Tismăneanu, iar de la Paris, Monica Lovinescu s-ar fi adresat munţilor şi văilor, ba chiar direct spaţiului mioritic: nimic nu "trecea"; ori locuitorii acelui pământ numit România nu mai ştiau româneşte, ori deştăraţii nu ţinuseră pasul cu involuţia limbii române din România: se înţelegeau ca, vorba ceea: capra cu varza - sau: ca Scyla cu Carybda, ca să rămânem în domeniul culturalnic.

Când nu era nici o greutate să fie pricepute următoarele:

Din motive de tactică favorabilă intelectualilor ruşi ce se manifestau împotriva regimului comunist, în perioada reîngheţului (mai cu seamă după ajungerea la putere a lui Brejnev) o sumă de jurnalişti, diplomaţi, editori occidentali - pentru a nu redeclanşa teroarea împotriva noii forme de rezistenţă (care încă nu avea un nume), au hotărît să folosească interpretabilul termen: disidenţă. În caz de "supărare" a Kremlinului, occidentalii să poată pretinde că acele persoane (din interiorul URSS) nu sunt neapărat opuse comunismului (ceea ce ar da termenul: opozant), ci doar nişte blânzi reformatori ai societăţii actuale, cu totul nepericuloşi "disidenţi"...

Până în acest punct, românii ascultători ai Europei Libere pricepeau - şi acceptau. Mai departe...

Nu se ştie exact cum au reacţionat ţarii Comitetului Central la această astuţie avocăţească - dar ştim din surse directe cum au reacţionat interesaţii, "disidenţii" înşişi: cu mare vehemenţă, au dat declaraţii, interview-uri în sens invers: că şi ei cunosc latină şi ştiu semnificaţia în toate limbile a cuvântului disidenţă - ei nu disidează de nimeni, de nimic, nu sunt reformatori ai comunismului - ci anticomunişti ! Printre cei mai cunoscuţi: Soljeniţîn, Marcenko, Bukovski. Existau însă şi opozanţi, aflaţi în acel moment în Gulag, ca Siniavski, Daniel (implicaţi în "cazul Pasternak"), precum şi alţii, mai tineri, care şi-au spus că, în luptă cu fiara, oricare mijloace sunt bune - chiar neadevărul - deci să accepte eticheta lipită de occidentali: "disidenţi") şi să-şi continuie...activitatea antisovietică

(printre aceştia: A. Amalrik, autorul eseului **Va supravieţui URSS până în 1984 ?**).

A existat şi în România o disidenţă asemănătoare cu cea din Rusia ?

Unde nu există samizdat, nu poate fi vorba nici de disidenţă.

Este foarte adevărat că o astfel de rezistenţă, de împotrivire - mai clar: opoziţie anticomunistă poate lua (şi a luat) forme strict individuale. Aşa că în România s-au semnalat cazuri de nonconformism, de anticomunism, de opoziţie la comunism care, prin contaminare-modă au fost numite "manifestări disidente": dintre nescriitori (lista este incompletă, însă ordinea oarecum...cronologică): Paraschiv Vasile, Carmen Popescu, Radu Filipescu, Doina Cornea, Gabriel Andreescu, Mariana Celac, Mihai Botez, iar dintre scriitori: Ţepeneag, Virgil Tănase, Nedelcovici, Dorin Tudoran (silit să se exileze), iar în ultimele momente ale ceauşismului: Dan Petrescu, Liviu Cangeopol (exilat şi el), Luca Piţu, Mircea Dinescu, Dan Deşliu...- din motive evidente nu-i includ pe "apărătorii slujbei lui Dinescu" (Doinaş, Pleşu, Hăulică, Paleologu, Paler, Şora), cu atât mai puţin pe A.D. Munteanu, oportun trecut la mozaism, şi pe care "revoluţia" l-a surprins cu bagajele gata făcute pentru SUA.

Dar, cum am mai spus, în capul românilor de pe ambele maluri al...frontierei (de unde se vede că românul, oriunde s-ar afla, pe glob « tot...român, sireacul ») confuzia cea mai desăvârşită (şi mai structurată) s-a instalat, şi nici o informaţie, informare nu le-a clintit "convingerea" lor originară:

1. "disidentul" este, prin definiţie, un trădător - şi recurgeau la exemplele de disidenţă partinică din România democrată;

2. "disidentul" este, prin definiţie, fost membru al Partidului Comunist; din pricina unor nemulţumiri "care nu ating esenţa", s-a manifestat împotriva liniei partidului (comunist);

3. concluzie: "disidentul" este periculos pentru, în general, rezistenţa anticomunistă din România şi pentru rezistentul-la-român - deci trebuie demascat şi înlăturat.

Aceste luminoase idei au fost colportate cu vehemenţă crescândă în exilul românesc: pe de o parte de legionarii care instituiseră monopol asupra întregii suferinţe (pricinuită de comunişti), precum şi asupra întregii rezistenţe anticomuniste - ceea ce dădea impresia că, din cei cca 25 milioane de cetăţeni români, în jur de 100.000 sunt comunişti (în fine, nu din convingere, ci pentru că deţin ciomagul şi...cuţitul), 2 milioane de unguri, încă două de ţigani (ce optimişti !) - iar restul: legionari...; pe de altă parte de exilaţi nelegionari (unii ţărănişti, alţii liberali, mulţi fără-de-partid), care însă aveau, în această chestiune, o gândire nu mai puţin totalitară: ei (şi numai ei) făcuseră totul: tot ce a fost rezistenţă, tot ce a fost închisoare, tot ce a fost suferinţă etc...poartă...semnătura lor (numai a lor şi a cumnatelor lor).

Vai, exilul este o încercare cumplită, mulţi fiind puşcăriaşii jurând cu mâna pe inimă că e mai greu decât închisoarea - pentru motive sfâşietor de simple: înstrăinarea, ca la toţi dezrădăcinaţii; declasarea (ca toţi "orientalii" refugiaţi în Occident - în acest secol calea fiind deschisă de aristocraţii, intelectualii, artiştii ruşi, deveniţi, la Paris, şoferi de taxi, cântăreţi de restaurant, dansatori, valeţi, muncitori cu ziua, muncitori industriali - e-he, câţi nobili au lucrat în uzinele Renault...- cameriste, profesori de...orice, dacă li se asigura o bucată de pâine); în fine, cu trecerea anilor, a deceniilor, sentimentul neputinţei de a face ceva pentru ţară... Toate acestea - la care se adaugă îmbătrânirea, perspectiva morţii departe de patrie - au sfârşit prin a-i înăcri pe oamenii ce nu-şi găsiseră un alt echilibru.

Printre cei mai consecvenţi demascatori ai disidenţilor - începând din 1968-69 au fost: la Paris, Grupul BIRE: René Theo, Chintescu, Virgil C. Gheorghiu, Manoliu fiul şi mamă-sa, Radu Cîmpeanu şi soaţă-sa, Dina, Paul Dimitriu, Gustav Pordea; la München grupul Stindardul cu Emilian,

Pantazi, Boutmy, Ovidiu Vuia, Eugen Lozovan, iar la Londra Grupul URL (*Românul liber*), Raţiu, Varlam şi alţi aburiţi...În afară de aceste grupuri (mai direct, mai indirect manipulate de Securitate), mai existau altele, notorii "antene securiste"- dar folosind exact aceleaşi formulări în atacuri: grupul Drăgan cu Michael C.Titus, Traian Filip, Mihai Pelin - la Londra, Roma, Milano; la New York grupul Milhovan (prietenul şi editorul lui Carandino !), în timp ce la Madrid rămânea ca un...Gibraltar Mişcarea legionară ce, în orbirea-i legendară, nu accepta că preia în publicaţiile sale până şi greşelile de limbă din *Săptămîna* lui Eugen Barbu şi-a lui V.C.Tudor şi din *Luceafărul* lui Artur Silvestri, Ungheanu, Dragoş, Fruntelată (cum ar veni: Securitatea...culturală), cât despre...aerul mistic nu mai puteai respira fără a fi intoxicat de miasmele legionaro-ortodoxo-securiste purtate de colo-colo de îmbătrânite-n rele putori ca Plămădeală, Anania, Virgil Cîndea şi alţi zoebuşulengi. Grupuri - şi personalităţi - atât de deosebite, însă acuzaţiile - dirijate împotriva Monicăi Lovinescu, a lui Virgil Ierunca şi împotriva mea - erau întristător de monotone: "agenţi ai securităţii", "comunişti", "trădători de ţară", "jidoviţi" - şi cam atâta.

Cu fiecare prilej spuneam:

Nu sunt disident, sunt scriitor - nici mai mult, dar nici mai puţin.

Nu eram auzit. Suprarealismul situaţiei: în vara lui '89 Ion Raţiu, în concluzia la un atac împotriva mea, a scris în al dumisale *Român liber* definiţia disidentului - în raport cu opozantul - citez spiritul, neavând la îndemână litera (dealtfel trimit la volumul meu **Scrisori întredeschise,** Biblioteca Familia, Oradea 1995):

"Profesorul (Dinu C.) Giurescu, spre deosebire de disidenţi, a făcut şi compromisuri, altfel n-ar fi putut afirma demnitatea românismului - d-sa este un adevărat opozant."

Ceea ce devine aşa:

a. disidenţii, vânzătorii de ţară, comunişti, securişti...- ei nu face compromisuri faţă de puterea...comunistă; spre deosebire de ei, opozantul (Giurescu - unul dintre cei mai

veloci linguşitorişti ceauşezi), mai face...anumite compromisuri - ca să salveze onoarea românitudinii - păi ce, ne jucăm cu apărarea ţărişoarei, chiar cu preţul pupării cârmei Cârmaciului ?;

b. aşa-zişii disidenţi sunt nişte suspecţi - de ce ? simplu: făceau gălăgie, acţionau pe faţă (unde mai pui că tot pe faţă intrau în puşcărie ! - Al. George, cumplit persecutat în epoca ceauşă, suferea din pricina asta, pentru că îi contraria maniera cu totul inedită de a rezista comunismului: nefăcând nimica - ba, afişând nedezminţita prietenie faţă de şeful de cabinet al lui Dumitru Popescu-Dumnezeu: Mircea Horia Simionescu, !) - când ar fi trebuit să meargă pe brânci, să nu ştie nici ei înşişi că luptă împotriva comunismului - decât... "după revoluţie"; atunci când mulţi algeorgi se-arată. Rezum - în două puncte:

1. Românii nu ştiu ce semnificaţie a avut în aceste din urmă trei decenii disidenţa - şi nici nu vor să afle;

2. Pentru a nu afla adevărul (disidenţa a fost o formă de contestaţie, de opoziţie, de altfel singura în cele trei decenii), românii au dat termenului un sens batjocoritor, calomnios la adresa celor care făcuseră, totuşi, câte ceva pentru compatrioţii lor.

De atunci au trecut mulţi ani. Degeaba.

## Sertarul

> Unde nu-i cap, vai de sertar ! - proverb ingus
> Unde nu-i sertar - nu-i ! - din înţelepciunea de veacuri românească, cea care mai zice:
> "Din vremuri milenare, poporul nostru n-are !"

Fatal: scriitorul român refuzând disidenţa (ca singura formă de rezistenţă anticomunistă posibilă după moartea lui Stalin), neavând nevoie de samizdat pentru a-şi întreţine memoria, demnitatea, identitatea, rezultatul acestei înţelepciuni (de veacuri) a fost: în momentul decembrie '89, când au

fost deschise, s-a constatat că, exceptând patru-cinci "cazuri", sertarele erau... goale.

În primul dialog angajat cu o publicaţie (culturală) din România - prin aprilie-mai 1990 - număram pe degete şi ziceam mereu: Sunt cinci ! Sunt cinci !, dar, ca în gluma cu evangheliştii, îmi ieşeau numai patru: Noica, Steinhardt, Ion D. Sîrbu şi Mihadaş.

Un an mai târziu, când a apărut **Luntrea lui Caron** de Blaga, am zis, victorios (de parcă aş fi ştiut că mai era şi Blaga - dar uitasem eu - nu ştiusem nimic, deci nimic nu uitasem):

El este al cincilea ! - şi m-a podidit plânsul - de ruşine pentru tagma-breasla scriitoricească românească.

Din nefericire pentru noi, patru muriseră înainte de a fi apucat minunea deschiderii sertarelor, iar al cincilea (Mihadaş) s-a prăpădit de curând - fie-le ţărâna uşoară la toţi cinci.

Cum se întâmplă de obicei: dacă în mâinile slugii leneşe româneşti talantul, bine îngropat, încât nici azi nu mai este de găsit, nu a "rodit" (măcar după "numărul lui Noica": douăzeci şi cinci de sertare ne-goale !), ce discuţii, ce dezbateri!, ce teoretizări ! - dar ce concluzii ! - în presa literară post-decembristă. Cu cât comentatorul fusese mai steril, mai prudent - mai absent, "sub dictatură" (din punctul de vedere al literaturii de sertar), cu atât mai avântate, mai umflate, mai categorice - şi, fatal: mai ridicole - îi erau "opiniile".

Nu strică să repet: în România, de la Caragiale încoace, nimic nu s-a schimbat privitor la mentalitatea românului în relaţiile sale cu presa, deci repetăm după Nenea Iancu adevărul deloc vesel că, la noi, jurnalişti ignari îi informează pe cititorii ignoranţi despre "probleme" de care luminătorii poporului habar nu au avut, nu au şi nici nu doresc să aibă în viitor.

Aşa se face că, dacă despre disidenţă nu s-a vorbit în presa literară (ea fiind funia din Casa Scriitorilor) iar despre samizdat în foarte treacăt (fiind, nu-i aşa, un termen rusesc, când noi suntem Români Verzi !), despre literatura de sertar dezbaterile nu au contenit - începând de pe la sfârşitul anului 1990. Terenul se pretează de minune la prezenţa absenţilor,

iar probele...- dar este suficient să afirmi că le deţii - cine te poate controla ? Şi, cum se întâmplă în România, cei mai locvaci sunt exact cei ce nu sunt în cestiune. Există o lege nescrisă printre universitarii-scriitori din România, cu precădere clujeni: dacă nu cunoşti tema propusă dezbaterii, nu contează: vorbeşte despre...orice - ai să observi că, vorbind, începi să afli ce-i cu tema în chestiune (ca şi textul care se scrie pe sine) !

Este adevărat: nu există o definiţie a termenului literatură de sertar, deci oricine se poate băga în vorbă, în treabă, în...sufletul altuia, cu "idei" care de care mai false şi mai aiurite - iată: în *Timpul* (1994) din Iaşi s-a publicat o dezbatere despre literatura de sertar. Cu care prilej s-au rostit o sumă de prostioare (cum să nu fie aşa, când participanţii, ca scriitori români, abhoraseră disidenţa, vomaseră samizdatul - de unde să aibă măcar o idee aproximativă de rezultatul practicării celor două: literatura de sertar?). Însă cele mai...grase, mai lăbărţoase, mai prăpăstioase aparţinuseră lui Z. Ornea (pe care-l preţuiam pentru excelenta **Viaţă a lui Stere**). Cercetătorul literar cu acelaşi nume a dovedit că nu a fost o prezenţă în..."câmpul literar" - cum i se spunea, pe vremea tinereţii sale utemiste, şi nu stăpâneşte elementele cu care se operează în cercetarea literară. Este adevărat, Ornea fiind şi dilemist, şi fundaţionist (s-a înţeles: este vorba de foaia diversionistă *Dilema* lui Pleşu, precum şi de Fundaţia lui Cîndea, devenită, sub Iliescu, a lui Buzura), confuzia semănată cu program - scris la Cotroceni - a avut efecte perverse (se mai spune, vulgar: "a te scuipa în barbă"): cine seamănă dileme nu poate pretinde să culeagă boabe de rouă.

N-aş spune: "pe urmele lui Z. Ornea", dar pot spune: "în acelaşi spirit de confuzie agresivă" (marca indeniabilă a aculturalizatului) au fost textele publicate preponderent în *Apostrof*, semnate de persoane altfel inteligente, cultivate (dar dacă nu aflaseră, până la vârsta lor ce-i cu disidenţa, cu samizdatul, cum să pătrundă adâncimile sertarului - inexistent - la scriitorul român ?). Unul dintre ele, semnat de Ştefan Borbely (**Sine**

**ira...**) rămâne - deşi concurenţa continuă să fie aspră - reprezentativ pentru gândirea apostrofică: confuzii din ignoranţă, confuzii programatice, insinuări nejustificate, "legături"abuzive - care ar trebui să ducă acolo unde a programat (a)ducerea programatoarea-şefă: a) decembrie '89 nu a însemnat nimic definitoriu pe plan valoric (deşi în primăvara lui '91 revista susţinea contrariul, însă clujenii trec peste contradicţiune...); legată de prima: b) recuperarea, reabilitarea, reintronizarea "nedreptăţiţilor" de tipul Petru Dumitriu (cel cu "primul volum şi jumătate din al doilea"); apărarea văduvei şi a orfanului-de-clasă, oprirea - cu preţul vieţii - a "asaltului armatei de blindate a exilului" (aici Marta Petreu îl ţinea în braţe şi-l legăna pe copilaşul cel Breban, aflat la o vârstă prea fragedă pentru a se putea apăra singur - de sine în primul rând); c) pentru a ridiculiza *a minore*, a anihila o realitate, nici un mijloc (imoral) nu este ignorat, în final contând teza *Apostrof*: s-a făcut cultură de mare calitate înainte de '89, iar pe noi, clujenii universitari, ne perturbă avalanşa de nonliteratură - ca mărturiile -, pe noi ne interesează numai cultura - în nici un caz politica! (parcă am mai auzit asta dinspre Eugen Simion, Sorescu, V. Cristea).

Revin: scriind pentru *Apostrof*, inteligentul, finul Borbely şi-a pierdut fulgerător inteligenţa (şi bunul simţ). Ca şi cum nu ar fi debitat debilităţi suficiente în *Apostrof*, le-a rezumat, publicându-le şi în *Familia*, doar şi acolo există apărători ai culturii ! I-a dat replica, în *Contrapunct*, Laszlo Alexandru - magistral; mă tem însă că nu a fost înţeleasă argumentaţia sa de către acele persoane ce nu vor ca realitatea să fie... reală; care vor ca realitatea să fie cea "dinainte", când tot literatul clujean făcea cultură (înaltă) - fără politică - joasă !

Până acum am veştejit părerile altora despre literatura de sertar, însă nu le-am prezentat pe ale mele. Îmi închipuisem că măcar doi cititori şi-au aruncat ochii peste intervenţiile anterioare. Să repet:

Cred că în categoria literaturii de sertar nu intră tot ce a adunat autorul, nepublicat din diferite motive - chiar texte respinse de cenzură cu explicaţia: Nu e momentul. Sertar nu

are aceeaşi accepţie ca în limbile (şi realităţile moral-politice) occidentale, - unde înseamnă, ca în timpuri normale: locul (fie el şi simbolic) în care se adună manuscrise, dactilograme (chiar şpalturi), încă netipărite.

Tocmai pentru că noi, cei din Estul Europei, am trăit cincizeci de ani (iar ruşii şaptezeci) de anormalitate, sertarul adăposteşte acele manuscrise care, în cazul unei percheziţii a Securităţii, ar provoca arestarea scriitorului şi confiscarea scrisului.

Nu toţi comentatorii sunt de acord cu această definiţie - îi ignorăm pe oportunişti ca Păunescu, Sorescu (şi alţii), ce au pretins că "şi ei fuseseră interzişi de cenzura comunistă".

Mă gândesc însă la Monica Lovinescu (şi la dialogul angajat cu M.C. Spiridon, publicat în *Convorbiri literare* din noiembrie 1996): Domnia Sa, dintr-o generozitate nu totdeauna slujind adevărul, răspunzând la întrebarea în legătură cu sertarul la scriitorul român, aminteşte de Steinhardt, de Ion. D. Sîrbu...- dar nu şi de Blaga, nu şi de Mihadaş. În schimb, în virtutea unei vechi slăbiciuni ce a provocat în vara anului 1989 grave dezinformări (ca cele în legătură cu "domiciliul obligatoriu", cu paza severă la care ar fi fost supusă Ana Blandiana, în locuinţa ei din satul Comana, din vecinătatea vilei de serviciu ocupată de tovarăşul Gogu Rădulescu) - toate fiind invenţii, totul: abuz de încredere din partea mamei **Arpagicului** pe seama şi a noastră, angajaţi atunci în protejarea celor ce protestau cu adevărat - îi face, abuziv, loc şi la "sertare" protejatei sale. Iată ce scrie Monica Lovinescu:

"Cea mai mare parte a literaturii concentraţionare apărută în România a fost scrisă după decembrie '89. Sunt însă mari ***excepţii*** (subl. mea, P.G.). Steinhardt în primul rând, dar şi uimitorul roman al lui Ion D. Sîrbu, **Adio Europa**. Sau, parţial, deoarece n-a fost încheiat decât după data despicătoare de istorie, **Sertarul cu aplauze** al Anei Blandiana".

Rânduri ce provoacă mirare, consternare - fiindcă ies de sub condeiul instituţiei Monica Lovinescu:

Cu alte cuvinte: scriitorul Mihadaş - fiindcă ne rezumăm la scriitori - care făcuse multă puşcărie, apoi, "liber", fusese

în permanenţă hăituit, însă a scris, iar decembrie '89 l-a prins cu...sertarul plin - nu este pomenit (în lista şi aşa nepermis de scurtă a celor cu sertare), iar Ana Blandiana, cea care nu s-a manifestat în nici un fel împotriva terorii comuniste, n-a sonorizat nici un mieunat când se dărâmau bisericile (povestea cu **Arpagicul** fiind o "nefericită întâmplare", de unde a ieşit o eroină-fără-voie şi nu act deliberat de "rezistenţă prin cultură"); care minţea că se află în domiciliu obligatoriu şi "negocia" (prin Sami Damian şi Monica Lovinescu) cooptarea în PEN Clubul francez, dar punea condiţii «ea, persecutata», anume: să nu apară numele lui Goma în comunicatul de cooptare - cum altfel, dacă frecventa masa şi casa unui Gogu Rădulescu (dealtfel în bună companie ardelenească: Buzura, Zaciu, Paler...). Fiind ea "fată bună" (nu eu i-am spus aşa, ci Monica Lovinescu), de ce să nu i se facă şi ei un locşor la rubrica "sertare", ba chiar cu menţiunea vizibilă: "mari excepţii"- ("Că n-o fi foc..."- recitat din Monica Lovinescu) ?

Ciudată (ca să nu spun: inadmisibilă) este folosirea derogării: această mare-excepţie..."parţial(ă) (deoarece n-a fost încheiat decât după data despicătoare de istorie)", aplicată unui...tot - şi eu care credeam că este vorba de o atitudine morală, nu de o bucată de brânză. Îmi amintesc cât de indignată - pe bună dreptate - fusese Monica Lovinescu de legendara afirmaţie, din *Contemporanul* a Martei Petreu (că îi plăcuse **Cronică de familie** de Petru Dumitriu - dar numai primul volum şi jumătate din al doilea) - însă pe Ana Blandiana o introduce prin fraudă (şi cu coroniţă) acolo unde nu are ce căuta - nu e un pleonasm -: ceea ce fusese scris din romanul intitulat iniţial **Arta fugii** nu avea nimic...anticomunist (să i-l găsească Gogu Rădulescu în sertar şi să înfunde puşcăria?) - abia după decembrie '89, potrivit unui rău obicei, acela de a-şi fabrica un trecut, autoarea l-a aranjat din condei.

Chiar aşa: nu este ea, Blandiana, o poetă suficient de talentată? Şi de arătată? Şi de, vorba ardeleanului, cotată? De ce o fi vrând-o Monica Lovinescu şi...subversivă (bine, "Parţial, deoarece..." cu asta intrăm în plin Caragiale - însă

"parțialul" acela intră la "mari excepții", iar noi nu mai știm unde am fost conduși: la Urmuz?)?; și opozantă a comunismului ? Cu girul moral (?) al Monicăi Lovinescu, este normal ca Ana Blandiana să se creadă și o Ipătească, nu ? Campioană absolută a profitului - la fete, pentru că la băieți a condus detașat Sorescu (câte burse, câte premii, câte călătorii în putredul Occident, dimpreună cu soțul, în epoca dictaturii"?) - de ce n-ar profita și de binecuvântările Monicăi Lovinescu - care, de vreo opt ani și-a făcut o profesie din a "acoperi" cu prestigiul D-sale indivizi dintre cei mai dubioși, ca pictorul Nicodim, ca inevitabilul Hăulică, doar plicticoși ca Moralistul de la Lisa - CC-istul pe cale de a redeveni ceea ce a fost o viață întreagă: un activist de partid mărginit, ros de lupta de clasă.

Ce mai contează o "recomandare de complezență" (pentru Blandiana, să figureze și ea "la sertar, că n-o fi foc !"- dar la "excepții", căci ea este o doamnă !) - când, de ani de zile, susții prin toate mijloacele morala editorială a lui Liiceanu?!

Nu m-aș fi întins la Blandiana și la Liiceanu și la Paler și la Hăulică - dacă Monica Lovinescu nu ar fi afirmat în același dialog, cu două fraze înainte:

"Numele pe care le citați (Paul Goma și Virgil Ierunca) n-au nimic de a face cu literatura de sertar. Primul a riscat trimețându-și manuscrisele în străinătate și a fost silit, până la urmă, să ia calea exilului..."

Întristat să o contrazic: știu foarte bine cât de foarte-bine cunoaște Monica Lovinescu perioada aceea. Nu am de gând să capăt (prin fraudă, ca Blandiana) galoane de "sertarist", însă adevărul este:

1. Ba am avut de a face cu "literatura de sertar"- dacă acceptăm că intră în această categorie manuscrisele care, găsite la o percheziție...etc etc.;

2. Să zicem că **Ostinato, Ușa... În cerc** au cunoscut câte o scurtă perioadă de "legalitate": atâta timp cât se găseau la edituri, încă... nedefinitiv respinse - or, prima, după 1969, a doua după 1970 și a treia cu jumătate de an mai târziu au intrat...în neagra ilegalitate și în (accepția de) sertar;

3. Sertar din care Securitatea, nu numai că "sustrăgea", în lipsa mea de-acasă, câte exemplare...lăsam (de sacrificiu), dar în 1977, la arestare, a confiscat totalitatea manuscriselor - din care nu mi-au mai fost restituite dactilograma romanului aproape terminat **Şapte fără unu** şi ceva mai mult de jumătate dintr-un eseu..politic.

Din câte ştiu - şi din câte ştia foarte bine Monica Lovinescu, până acum trei ani, când în conflictul cu Liiceanu a luat partea distrugătorului de cărţi: mare, mic, important, neimportant - am fost, totuşi, singurul scriitor din perioada ceauşistă care era, simultan, ca să zic aşa: prezent pe solul României şi interzis ca scriitor - perioadă ce a durat 7 (şapte) ani - de la "scandalul" provocat de Ivasiuc în jurul **Uşii**...(aprilie-mai 1970) până la plecarea din România (nov. 1977).

Faptul că relaţiile noastre s-au alterat după conflictul cu Liiceanu, provocat de distrugerea cărţii **Culoarea curcubeului**, nu o îndreptăţeşte în nici un fel pe Monica Lovinescu să altereze şi adevărurile. Or, numai în acest dialog formulează două:

1. cel în legătură cu "sertaritatea" Anei Blandiana;
2. cel amintit adineauri: contestându-mi...sertarul.

Cam multe pentru doar două pagini de revistă - şi, vorba francezului: "pentru treizeci de ani de prietenie". Oricum: ce ia de la mine nu poate dărui Blandienei - nu are cum.

Mă întreb: Scriitori, altfel valoroşi, dar care nu au suferit persecuţii (nouă luni de interdicţii în comparaţie cu deceniile lui Negoiţescu, Balotă, Marino, Caraion, Paleologu, Ovidiu Cotruş, Ion. D. Sîrbu - să continuu ?), ba s-au bucurat de (prea) multe călătorii în Occident sub Ceauşescu - să obţină, prin fraudă şi "certificat de revoluţionar"? - semnat de cine: de Monica Lovinescu !?;

O persoană-personalitate ca Monica Lovinescu veghetoare a esteticii - să ajungă, în ultimii şapte ani, să apere cu vehemenţă şi neluciditate exact "laturile" vădit, vio-

lent imorale ale unor, altfel simpatici (şi valoroşi) intelectuali - Liiceanu, Blandiana, Hăulică, Bernea ?

În rest - totul e bine.

La urma urmei: ce noroc am avut eu (în marele nenoroc): disident n-am fost - am trecut însă prin momente în care m-am comportat ca un disident (fără a-mi face o profesie din asta, ca atâţia ruşi...); samizdat n-am practicat: cui să dau la citit (atât, nu şi la dactilografiat şi răspândit) copii după textele mele: de cum am fost total interzis, în 1970, doar Mazilescu şi Raicu le mai acceptau, ceilalţi colegi şi prieteni (Dana Dumitriu, Sorin Titel, Valeriu Cristea, Dimisianu, Sami Damian) fulgerător n-au mai avut timp...; iar sertarul...Ca un naiv ce eram, bănuiam că toţi scriitorii au tot atâtea - cantitativ - manuscrise...pe neplacul cenzurii (ba chiar mai multe, eu fiind mereu, mereu în vizorul Securităţii, ei fiind cuminţi...).

S-ar părea că eu (singur) nu m-am descurcat prea rău. Cu acest text - închei a 42-a carte.

Adevărat: nu-mi sunt publicate cărţile în România - ei şi ? Tot au să fie publicate într-o bună zi, când n-are să fie cu totul prea târziu.

## Martor

S-a înţeles: când vorbesc de români, mă gândesc numai la scriitori, nu şi la eventualii cititori.

Or, scriitorului român din această a doua jumătate a secolului i-a lipsit o însuşire esenţială - care deosebeşte pe un scriitor de un autor de cărţi: calitatea de martor.

Ca în toate celelalte... lipsuri, rolul determinant îl joacă frica. De frică - frică nici măcar animalică, ci una măruntică, meschină, şmecheroasă - şi chiar băşcălioasă (în concluzie: căcăcioasă) scriitorul român nu s-a "dedat" la disidenţă (singura formă posibilă de rezistenţă), nici la samizdat (singurul mijloc de a salva cu adevărat cultura atât de dragă) - iar rezultatul s-a văzut în decembrie '89: sertarele erau goale.

Dacă mai adăugăm "inapetitul" condeierului român pentru calitatea de martor, lărgim sfera cronologică: constatăm că motivul neangajării carpatnicilor: frica, dacă a fost credibil într-o perioadă de teroare, este mai puţin, chiar deloc, aplicat la vremurile dinainte de năvala comuniştilor. Este suficient să ne întrebăm (pentru a câta oară ?): cum de religiosul, pardon: ortodoxul - căci aşa ne-a învăţat Nae Ionescu: "Românul se naşte gata-ortodox !" (şi cu-un pai în cur, mormăia Marin Cocioran) - ori să fi delirat Ţuţea ?- continuu: cum atât-de-religiosul popor român ("şi cel mai devreme creştinat") nu a dat nici un sfânt - cu alt cuvânt: martir (cu un altul: martor) ? Îl avem numai pe Sisoe, ficţie topârceană - în realitate ne-am cumpărat moaşte de la bulgari, de la greci, de la sârbi, de la ruşi. Parafrazându-l pe N. Manolescu: "Noi n-am avut sfinţi - dar nici n-am avut nevoie de aşa ceva ". Păi, ce ?!

Fireşte: acum, că li s-a dat voie de la Brucan la "credinţă", toţi târâtorii şi toate târâturile care pe timpul comunismului nici copiii nu şi-i botezau (să se afle la cadre ?), şi-au descoperit vocaţie de cruciaţi (şi încă ortodocşi - mai mare blânzul !): aşa cum nu scoseseră măcar un oftat când Anticristul comunist dărâma bisericile, îi interzicea, îi închidea şi îi suprima pe uniţi, când persecuta pe preoţi, călugări, pe sectanţi, în general pe "mistici" - acum îşi arată muşchii, colţii (şi albaştrii epoleţi ! - nu se poate fără ei, într-o branşă atât de importantă) - "tot aşa"; acum iată-i pornind la luptă, pe urmele unor păstori de teapa lui Plămădeală, Anania, Teoctist şi alte boaite - împotriva "anticristului papistaş", a iehoviştilor, a homosexualilor (iar mâine împotriva tuturor celor care nu au -escu în coadă, semn indubitabil de daco-românismus - vezi Ceauşescu, Păunescu, Dumitru Popescu-Dumnezeu, Iliescu...).

Scriitorul la român a refuzat - de frică, iar la un scriitor asta se mai numeşte: laşitate - să mărturisească despre timpul său, despre semenii săi ce nu au darul cuvântului... Scriitorul la român - mai cu seamă sub Ceauşescu, fericit că nu este obligat să laude partidul, a bătut câmpii cu program,

a refuzat cu îndârjire să se atingă de "politică" (aşa numea el adevărul), a făcut orgie de formule prin care ascundea adevărul (exact ce dorea partidul de la el ! ), drept care se iscă întrebarea:

Trebuiesc blamaţi doar cei care, în "romanele" lor, au minţit: Zaharia Stancu, Eugen Barbu, Titus Popovici, Dumitru Mircea, V.Em. Galan, Petru Dumitriu, Lăncrănjan, Săraru, Paul Anghel (şi alţii pe care nu-i mai înşir), dar să nu fie atinşi nici cu o floare M.H. Simionescu, Radu Petrescu, Al. George, Tudor Ţopa (iar pe urmele lor Horasangian, Crăciun) - care nu au spus adevărul - deşi îl cunoşteau; deşi rolul şi rostul mânuitorului cuvântului acesta este: să mărturisească ?

La urma urmelor, avem ce merităm:

O biserică (ortodoxă) ce va să fie deasupra guvernului, deasupra armatei (şi deasupra a mai ce ?), dar care nu s-a spovedit, nu a recunoscut creştineşte colaboraţionismul deşănţat cu regimul criminal - şi ateu - şi nu a făcut penitenţă (o propunere din sală: pentru grelele lor păcate, Plămădeală, Anania, Teoctist - bine: şi Popa Tatu - să fie numiţi portari de noapte la orfelinate - măcar pe trei luni).

Ca basarabean, fireşte îl păstrez pe Ştefan cel Mare printre "icoane". Însă pentru că ştiu ceva istorie şi cunosc câte ceva din morala creştină am fost surprins, revoltat de decizia (cui ?: a lui Iliescu şi a lui Plămădeală ?- dar lipseau Sorin Dumitrescu, Pictorul-din-dulap şi Popa Galeriu cel curat-uleios!) de a-l sanctifica.

Sanctificarea presupune cercetarea, atât a vieţii, cât mai ales a morţii celui luat în discuţie. Or ce fel de viaţă - morală, sfântă - a dus Ştefan ? Şi mai ales: cum a murit: cumva decapitat de turci ?, bunăoară sfârtecat între cămile, de tătari, strigând el, până în ultima clipă, că nu se leapădă de Hristos?

Deci, de când cu Iliescu şi cu Roman (Petre-i ca blenoragia: numai prima nu se vindecă), avem şi noi, nu doar faliţii noştri: mai-proşti-decât-noi: basarabenii (ce satisfacţie

să ştim asta !- şi nu ne este ruşine...); ci şi sfinţii noştri, băştinoşi, din producţie garantat-locală !

Degeaba: dacă nu avem scriitori...

Paul Goma
*Paris, 28-31 decembrie 1996*

## Vineri 3 ianuarie 1997

Am primit o scrisoare ciudată de la C.M. Spiridon: cică Scorţanu poate citi discheta, dar el nu - oare este aceeaşi dischetă, pe acelaşi program; cică să-i trimit alte dischete cu cărţile - de astă dată în Write ! Domnule !

Că tot e vineri şi că abia pe luni, pe marţi are să plece poşta, nu mă grăbesc să-i răspund.

Mi-a scris o felicitare de Crăciun Brumaru. Mult mai bun poet decât scriitor de epistole .

## Duminică 5 ianuarie 1997

Ieri şi azi am imprimat ***Vechi şi nouă***, le-am trimis, ieri, de la poşta noastră (lui Scorţanu - sperând să "meargă mai repede"), iar azi am pregătit pentru a fi trimise: Laszlo, Spiridon, Doina Cornea. Tot de la poşta noastră o să pun un exemplar pentru Dinu Mihail.

Ieri mi-a telefonat (vorbesc în continuare de Dinu Mihail): cică Ierizanu are "gata culese două cărţi" ! I-am scris să se intereseze de urgenţă, fiindcă dacă este vorba de **Sabina** şi **Roman intim** - ne-am procopist !: Spiridon a promis că le scoate el !

## Luni 6 ianuarie 1997

Aseară, la telefon, Al. Călinescu a fost copleşitor de ironic: nitam-nisam a adus vorbe despre "noii prieteni de la Iaşi, oameni de mare valoare - ca Luca Piţu".

Luat prin surprindere, m-am rezumat la mormăituri afirmative - adică, da, sunt prieten cu Luca Piţu (ba am zis: "Cu atât mai de preţuit sunt noii prieteni, cu cât pe cei vechi mi i-am pierdut"). Abia câteva ore mai târziu, căutând motivul iritării fără nume, am găsit ! Călinescul mă luase peste picior - în fond reproşându-mi-l pe Piţu - pentru că (eu am pus acest pentru-că) mai înainte întrebasem de ce Antonesei nu mi-a dat măcar un telefon, în trecerea lui prin Paris ?

Azi dimineaţă, vorbind cu Ana, Lulu i-a spus că Sanda Anghelescu s-a întors la editură şi lucrează la **Gardă inversă**. Că are nişte nedumeriri (Ana încă nu s-a întors să mi le transmită). Biata Sanda ! Cât am vorbit-o eu de rău - şi bine-am făcut !

Am scris vreo patru pagini (în 14) din "cronica" la **Balul mascat** - dialog al lui Tismăneanu cu Mihăeş (trimis de Iulia Petrea de la Iaşi).

Tot azi am primit o scrisoare de la Cistelecan (datată: 19 decembrie '96 !) din care n-am înţeles mare lucru, decât că nu am dreptate să mă plâng de *Vatra*... Am căutat în dosarul cu copii ale scrisorilor - n-am dat de aşa ceva, probabil va fi fost un "fluture" scris de mână...Am să-i răspund mâine.

**Joi 9 ianuarie 1997**

Am scris şi expediat: 1. Antonesei (2 ex., una pentru Polirom să o trimită lui Tismăneanu); 2. Spiridon; 3. Cistelecan şi 4. Laszlo - s-a înţeles, textul despre **Balul mascat.**

## BAL MASCAT

***Vladimir Tismăneanu: un dialog cu Mircea Mihăeş,***
*Polirom, 1996.*

Păstrez cele mai plăcute amintiri despre Vladimir Tismăneanu. Îi urmărisem cu mare interes studiile de istorie a comunismului din România transmise la Europa Liberă, citisem cu aceeaşi proaspătă curiozitate articolele tipărite. Ba,

în anul de grație 1989 am fost amestecat în tentativa de editare în franceză a unei cărți semnate de dânsul. Editorul francez comunicându-mi dezinteresul, motivând "perimarea conținutului"(încă o dată: eram în 1989 iar istoria o luase la galop), s-au...perimat și relațiile noastre, ca să spun așa; de atunci nu m-a mai căutat. S-ar prea putea ca dezinteresul editorial francez să nu fi fost singurul motiv: îmi aduc aminte că la un moment dat am făcut o glumă proastă:

Voi, politologii, prevedeți...trecutul !

Sper și acum că nu umorul meu îndoielnic l-a determinat pe Vladimir Tismăneanu să înceteze a mă mai vizita la Paris; s-ar dovedi că pusesem degetul pe o rană structurală: nici măcar ei, sovietologii, kremlinologii, românologii și alți astrologi - nu au simțit apropiindu-se cutremurul din 1989. El o recunoaște cu onestitate. Oricum, când cei ce și-au făcut o meserie (și ce meserie !) din prospectivă nu sunt în stare să-și onoreze profesia...

Acestea fiind spuse, am primit cu bucurie din Iași (de la sursă ! ar zice un istoric), printre alte cărți volumul **Balul mascat - un dialog cu Mircea Mihăeș** - Editura Polirom, 1996. Am îmbinat plăcutul și utilul citind cu creionul în mână dialogul ce a avut loc la Washington de la 31 decembrie 1995 la 12 ianuarie 1996.

Pentru a nu exista neînțelegeri: tot ce nu voi pomeni la "semne de întrebare" sunt chestiuni, analize cu care am fost de acord - printre acestea:

- în general, istoria comuniștilor - pe care Vladimir Tismăneanu continuă să ne-o povestească plăcut și instructiv (e-he, ce timpuri, când ne-o dădea prin Europa Liberă...);
- teza - de altfel la îndemâna oricărui muritor - dar nu și la a oricărui mare-român - potrivit căreia Constituția din 1923 nu a fost abolită de comuniști, ei desăvârșind distrugerea, ci în 1938 (deși eu cred că încă mai devreme: din momentul declanșării ostilităților dintre Carol al II-lea și legionari);

- întru totul de acord: activiştii şi securiştii (ba chiar şi tovarăşii miliţieni), s-au convertit fulgerător în ultranaţionalişti: Unităţile Militare MAI de la *Săptămîna* au fost detaşate la *România Mare*, la *Românul*, chiar la *Cuvântul* (unde, în altă parte, să meargă aceşti mari-patrioţi, cei ce ne-au distrus patria?);

- şi eu cred că una din marile diversiuni securiste recente (dar cu urmări pe lung termen) este **Cartea albă** - din care aflăm, nu numai că şi D.R. Popescu, Dan Hăulică au fost persecutaţi - ci doar ei şi tovarăşii lor (până şi Adrian Marino, în volumul **Politică şi cultură**, tot la Polirom editat, îi compătimeşte pe cei pomeniţi);

- mecanismul delaţiunii (turnătorul la român) şi mai cu seamă: "cancerul societăţii: Securitatea";

- sunt şi eu de părere că ai noştri compatrioţi sunt necrofili - manifestându-se din plin această înclinare atât în raport cu Coposu, cât şi cu Ceauşescu;

- ca să închei - deşi lista ar putea fi prelungită - mi s-a părut onest şi curajos modul în care Vladimir Tismăneanu a prezentat, nu atât "schimbarea la faţă" a unor buni prieteni de-ai săi: Pleşu, Buzura, Botez, ci, aş zice: adevărata faţă a lor.

Am a-i comunica lui Vladimir Tismăneanu, nu neapărat reproşuri - ci nemulţumiri. Nefiind istoric (m-a ferit Dumnezeu !, să ajung ca Zoe Petre ? ca Giurescu ?), nici politolog ("cel care prevede trecutul" - am s-o mai spun, oricât de agasant aş fi), eu particip la ceea ce povestesc. Şi, din întâmplare, am participat la evenimentele pe care mai apoi le-am povestit în cărţile mele.

## Ungaria 1956

Mă aşteptam la mult mai mult. Cu atât mai vârtos, cu cât afirmă (pp. 99 şi 100) că a citit documente, că există documente. Vor fi existând, însă nu pentru căţei...Ca participant, prin simpatie, la Evenimentele din Ungaria; ca arestat

"pentru Ungaria"; ca deţinut făcând parte din categoria "ungarişti" - iar de cum am ieşit la suprafaţă (în 1965) şi am reluat scrisul: cronicar - am consemnat în toate cărţile mele evenimentele trăite. (În treacăt: sunt singurul nemaghiar din Franţa distins cu Medalia Revoluţiei Maghiare din 1956, de asemeni cu Ordinul Imre Nagy - unii spun că aş fi singurul român, dar nu pentru asta mă iubesc eu...).

Fiindcă am "investit" şi eu ceva, vreau să cunosc totul despre 1956, în România. Mai cu seamă despre teroarea de stat şi de partid abătută asupra Centrului universitar Bucureşti (unde eram student). Vladimir Tismăneanu vorbeşte despre Cluj, chiar despre Iaşi - dar nu despre Timişoara (mândra Cimişoară şi-atunci a fost fruncea ! - de unde să ştie asta timişoreanul Mircea Mihăeş ?: el predă literatura engleză şi americană, nu istoria elementară a României); şi nu despre Bucureşti (de parcă s-ar fi înţeles cu Manolescu !) . Decepţii:

1. Vladimir Tismăneanu - după ce nu vorbeşte despre momente importante ale mişcărilor studenţeşti din 1956, are această...nu ştiu cum să-i zic, mai bine citez:

- p. 102:"Studenţii cereau plecarea trupelor sovietice din România, încetarea obligativităţii limbii ruse în şcoli. După ştiinţa mea, niciuna dintre mişcările studenţeşti n-a avut o platformă politică eminamente anticomunistă".

Afirmaţie grăbită, inexactă: în octombrie 1956, la Timişoara, în şedinţa de la Politehnică, s-a citit şi s-a dezbătut (nu doar în prezenţa, dar şi cu sprijinul conferenţiarului de marxism, Haiducu - condamnat şi el în lotul studenţilor), nu o "platformă", ci o listă de doleanţe; cu neînsemnate deosebiri, aceleaşi, la Bucureşti:

- plecarea imediată a ruşilor din ţară - nu doar a "trupelor sovietice", cum crede V. T., ci şi a "civililor" ce invadaseră România, fiind prezenţi peste tot ,"în calitate de consilieri"- în fapt: de supraveghetori;
- desfiinţarea Securităţii;
- desfiinţarea gospodăriilor colective;
- suprimarea, nu doar a limbii ruse, cum spune V. T., ci şi a marxismului, în special, în general întoarcerea la sistemul

de învăţământ european, distrus de comunişti şi rusocentrat, din 1948;

- restabilirea proprietăţii private (nu doar a pământului, pomenită la desfiinţarea colhozurilor, ci şi a locuinţelor, a micilor intreprinderi meşteşugăreşti şi industriale, a comerţului, a alimentaţiei publice etc.).

Dacă Vladimir Tismăneanu crede că aceste revendicări - chiar de nu alcătuiesc "o platformă politică" - nu erau anticomuniste - mă dau bătut.

2. D-sa nu vorbeşte de "ajutorul internaţionalist" dat de Securitatea lui Gheorghiu-Dej Securităţii în derivă (un eufemism) a lui Kadar - deci tot a sovieticilor - prin incontumabilul Walter Roman. De mirare: un studiu masiv (2 volume a câte 600 şi 750 pagini) **La vie en rouge** de Christian Duplan şi Vincent Geret (Seuil, 1994), a apărut mult înaintea dialogului - acolo capitole întregi sunt dedicate activităţii desfăşurate de Walter Roman în perioada Revoluţiei Maghiare:

a) ca agent al Kremlinului, i-a atras pe Imre Nagy şi pe ai săi, refugiaţi în ambasada Iugoslaviei, în capcana "ospitalităţii româneşti" de la Snagov. Acolo au fost ţinuţi de la 22 noiembrie '56 până la 11 aprilie '57, când bărbaţii au fost duşi cu forţa în Ungaria, iar femeile şi copiii, tot cu forţa, la Călimăneşti: acolo, în iunie 1958, au aflat că Nagy, Gimes, Szilagyi şi generalul Maleter fuseseră condamnaţi-şi-executaţi...;

b) agentul Kremlinului, Walter Roman - flancat de Ardeleanu (Adler), şeful cenzurii, de Goldberger, de Bene şi de Mălnăşan - a supervizat "ajutorarea" securităţii ungureşti (AVH), ce-şi pierduse o parte din "cadre" în timpul Revoluţiei (la asta se vor fi gândit securiştii carpatini, în decembrie '89, când guiţau de spaima dreptei pedepse: Fără violenţă ! - având în Buzura un trudnic, dar ce fidel! megafon): atunci au fost detaşaţi în Ungaria foarte mulţi securişti - fie de origine maghiară, fie evrei cunoscând şi maghiara - taman ca Walter Roman! Din mărturiile insurgenţilor budapestani supravieţuitori ai torturilor, cruzimea legendară a securiştilor

unguri a fost pusă în umbră de cea a "românilor" conduşi de actualul general-pensionar Costyal (nume conspirativ: Popescu...);

3. Vladimir Tismăneanu încearcă pe distanţă de mai multe zile (ale cărţii) să arate că Iliescu şi-a falsificat biografia: că n-a fost disident, că nu s-a opus, că n-a făcut...De acord, însă nu defineşti doar prin negaţii. Aş fi vrut să aflu din sursă autorizată (şi verificată) adevărul despre rolul jucat de Iliescu în timpul şi mai ales după Revoluţia Maghiară în Echipa Morţii, cum o botezaseră victimele, alături de Petre Gheorghe, Trofin, Burtică, Dan Marţian (?) - se pare că "sub-ofiţer"a fost Edgar Reichmann, jurnalist la *Le Monde* - Iliescu a participat la organizarea sinistrelor şedinţe de demascare şi de exmatriculare a studenţilor nearestaţi.

Vorbind numai de Cluj, ne dezvăluie conţinutul unui raport în care Leonte Răutu critică Securitatea: "nu că i-a arestat pe studenţi, ci că îi arestase înainte de înscenarea pseudo-educativă care trebuia să aibă loc în Aula Universităţii sau în cine ştie ce amfiteatru". Ce se înţelege: că "înscenarea pseudo-educativă" nu a avut loc - dacă Securitatea îi arestase (însă numai la Cluj !) pe studenţii recalcitranţi...Adevărat, V. Tismăneanu precizează: "Am citit raportul către Biroul Politic al echipei de urgenţă care s-a deplasat la Cluj în 1956" - din păcate, a lăsat baltă Ungaria, a trecut la alte celea: la Havel, la Kwasniewski, la Coposu, la regele Mihai, ba chiar şi la Brucan. Ceva mai încolo ne-a asigurat de "panica absolută a conducerii PMR-ului" - Atât.

Nu se poate ca Vladimir Tismăneanu să nu fi cunoscut "amănuntele" enumerate mai sus. Dacă îmi va răspunde că în şapte zile i-a fost imposibil să vorbească despre toate evenimentele, îi voi răspunde:

Au fost, în Europa de Est, după moartea lui Stalin, câteva momente importante - chiar dacă epicentrul lor se situa în afara hotarelor României:

- Momentul 1956 - Revoluţia Maghiară;
- Momentul 1968 - invazia Cehoslovaciei;

- Momentul 1977 - Charta cehilor şi a slovacilor.

Iar interne:

- Momentul 1956;
- Momentul 1968;
- Momentul 1971 - "Revoluţia culturală";
- Momentul august 1977 - Marea grevă a minerilor din Valea Jiului (s-a observat: nu am inclus Momentul ianuarie-mai 1977 în care am fost implicat);
- Momentul 1969: constituirea SLOMR - ce a devansat (numai cronologic, din păcate) Solidaritatea poloneză;
- Momentul 1987 - răscoala muncitorilor braşoveni.

Aceste Momente care marchează istoria poststalinistă a Estului european par a fi neluate în seamă de Vladimir Tismăneanu - mai vârtos când vine vorba de Momente din istoria României - sper să existe în volumele pe care nu le cunosc.

Ca un "preistoric" ce sunt, ţin la adevărul cronologic - şi la adevărul devenit istoric.

Revin la Iliescu: să nu cunoască Vladimir Tismăneanu această realitate istorică: echipele de exmatriculatori ? Sau, ca şi în cazul mişcărilor studenţeşti din '56, evită să vorbească de Centrul Bucureşti ? Să aibă, în legătură cu exmatriculările, o...reţinere?, sau nu poate accepta adevărul: cele mai groteşti, mai sinistre (şi mai ucigaşe)"spectacole"fuseseră puse în scenă la Universitatea din Bucureşti.în decembrie '56, întreg anul 1957, o parte din '58, iar catedra de marxism, firesc, şi-a continuat cu puteri sporite (cum se contaminează omul de limba de lemn!) activitatea ei de căpătâi: jumătate ideologie, jumătate poliţie - şi nu doar Radu Florian, pe atunci abia conferenţiar - şi-a arătat, asta, zi-i pe nume...devotamentul faţă de URSS...

Încă două cuvinte despre "Ungaria '56": în ultima jumătate a anului trecut ('96) am primit vizita a doi cercetători; temele alese le erau intersectate de Evenimentele din România din '56 (ca ecou al Revoluţiei Maghiare). Faţă de primul am fost acru: dacă îl interesau doar generalităţi despre '56, să citească lucrările despre...'56, nu ?

Mi-a răspuns că nu există aşa ceva, în România, în româneşte.

Am protestat cu vigoare: după şapte ani de libertate de expresie, să nu existe un articol-două-cinci, o carte-două "despre Ungaria '56 ?"

Vizitatorul şi-a cerut scuze că m-a deranjat "pentru generalităţi" şi a vrut să plece. Mă aflam într-o situaţie inconfortabilă: nu aveam deloc de gând să-l ofensez pe oaspete, în acelaşi timp nu puteam accepta inacceptabilul: cum aşa, nu există nici o lucrare despre evenimentele din '56, scrisă de altcineva - decât de mine ?

După câteva săptămâni s-a anunţat un alt cercetător - acesta m-a avertizat prin telefon că-l interesează tot "generalităţi despre Ungaria" - ştia de la precedentul că fusesem, nu doar mirat, dar şi binişor dezagreabil...

A venit, am stat de vorbă. Mi-a spus şi el că nu există alte scrisuri despre Ungaria în afara cărţilor, interview-urilor şi articolelor mele - dar acestea nu se găsesc...

N-am putut crede. Apoi mi-am adus aminte de broşura propagandistică **Totul despre Manolescu,** în care broşuriştii măsluiau în mod grosolan, neobrăzat istoria - pentru a-i face un portret "numai din lumini" lui N. Manolescu.

Iar acum iată cartea unui istoric, a unui politolog preţuit. Pentru că şi el locuieşte de mulţi ani în afara României a adus, totuşi, vorba despre Ungaria ; însă din pricină că a călătorit frecvent în România şi că în America stă de vorbă cu compatrioţi - deci s-a reimpregnat de aerul tricolor - a fost împiedicat să vorbească până la sfârşitul frazei...

## Manolescu

Vladimir Tismăneanu mă pomeneşte şi pe mine, de câteva ori, măgulitor, ba la pagina 96 de-a dreptul înduioşător, chiar dacă într-o incidentă:

"...*amnezia ori uitarea la români* (subl. în text) despre care a scris foarte frumos Paul Goma..."

Fireşte, natura omului despre care se scrie într-o carte (de bine !) îl împinge să se arate nemulţumit: Numai atâta ? De aici concluzia: chiar şi eu am o natură umană. Da, da.

Natură continuând a fi ce a fost, chiar faţă către faţă cu (pag. 170):

"Şi o spun (mă apăra de **Cartea Albă** - n. m. - P.G.), chiar dacă uneori am fost în dezacord cu Paul Goma, mă refer - şi dau un singur exemplu - la exagerata lui înclinaţie de a-l ataca pe N. Manolescu".

Sunt impresionat de fidelitatea în prietenie a lui Vladimir Tismăneanu. Am înţeles cât a suferit, constatând că vechi şi buni prieteni ai săi: Pleşu, Buzura, Botez au pornit pe alte cărări (bine-ar fi fost să fi fost patru, am fi zis că, după ce va dormi, prietenul are să fie ca înainte de beţie...- din păcate există şi altfel de beţie: a puterii, nu doar înnebunitoare, corupătoare, ci şi prostitoare). De aceea nu-i voi cere să-mi ia mie partea (obicei curent pe Dâmboviţa), ci mă voi mira că un om obişnuit a căuta, în toate, cauzele (chiar şi efectele, dacă mai rămâne timp), nu a făcut acelaşi lucru şi în legătură cu "exagerata mea înclinaţie de a-l ataca pe Manolescu".

N-a avut timp - de acord. Numai că una este să nu ai, material, timp de... cântărire (a unei situaţii) şi alta să ignori acel cântar - în situaţia de faţă, să ţii partea lui N. Manolescu (firesc: ţi-e prieten), cu argumente nu totdeauna adevărate (nefiresc - chiar dacă ţi-e prieten).

Iată câteva exemple:

p. 76: "...există străluciţi analişti politici, există personalităţi de genul A. Cornea, H.-R. Patapievici, Alina Mungiu, ca să nu mai zic de Nicolae Manolescu din anii 1990-1991"

Dacă Vladimir Tismăneanu s-a gândit la "personalităţi de genul...", atunci totul este în regulă (deşi precizarea: "din anii 1990-1991" duce în altă parte); dacă a vrut să vorbească despre "străluciţi analişti politici", "din '90-91", atunci

lucrurile capătă altă înfăţişare - ca să fie mai limpede, încă un citat:

p. 138: "...personalităţi precum Corneliu Coposu, chiar Radu Cîmpeanu, sigur Nicolae Manolescu, care începuse să se manifeste ca o personalitate publică, deşi într-o fază prepartidistă a evoluţiei sale post-decembriste..."

Ce am a-i reproşa lui Vladimir Tismăneanu: cumva prietenia "de nezdruncinat" cu Nicolae Manolescu ? Da de unde! Cum aş putea să condamn un sentiment atât de rar, azi?

Nu. Credeam însă că numai românul neinstruit are o specială percepţie a timpului, pe care am comparat-o în mai multe rânduri cu a spaţiului la vechii egipteni: aşa cum Egipteanul nu realiza perspectiva (în spaţiu), şi mergea" cu un umăr înainte, tot aşa românul nu are organ pentru perspectiva în timp. În capul lui, cronologia este ceva, dacă nu "aia de nu există", atunci sigur: "aia de nu-i bună"; greu realizează, de pildă, că din punctul "de vedere" al anului 1950 (când s-a născut el), există, totuşi, un "timp" (an) şi înainte: 1940 - ba chiar şi 1930 !

De ce aşa ? Probabil fiindcă, pentru el, trăitor într-un perpetuu prezent, trecutul, nemaiprezentând interes, i se arată nediferenţiat, neorganizat - necronologizat: Ce importanţă are, zice el, dacă 1977 a fost înainte de 1968, ori după - tot acolo-i. Repet bănuiala: Vladimir Tismăneanu s-a lăsat contaminat şi de percepţia timpului la român - altfel nu ar fi gândit-crezut ce a spus în citatele de mai sus.

S-a petrecut altceva: nu este vorba de o "românească accepţie a timpului", ci de apărarea unui prieten, cu orice preţ; chiar cu preţul neadevărului.

Fiindcă nu poţi rosti, în legătură cu "străluciţi analişti politici" numele lui "N. Manolescu din anii 1990-1991". Iată de ce:

Toată lumea ştie (un fel de a vorbi: în România toată lumea uită, sau, în numele prieteniei, închide ochii...):

Nicolae Manolescu, într-adevăr, o personalitate culturală până la Momentul decembrie '89, nu a fost deloc "pe fază",

cum se zice - lăudabilă atitudine, dacă-i avem în vedere pe oportuniştii deveniţi de la un minut la altul, din securişti revoluţionari (cu certificat !) - blamabil pentru cineva considerat ca director de conştiinţă.

Am mai scris-o: Nicolae Manolescu, fost student la Bucureşti în 1956, îi informează pe broşuriştii **Totului despre Manolescu** că în 1956 au avut loc mişcări de solidaritate cu Ungurii - dar numai la Timişoara ! Asta pentru că românii sunt amnezici, nu mai ştiu că mişcări studenţeşti fuseseră şi la Bucureşti - în care caz vine întrebarea: ce făcea, în toamna lui '56 studentul bucureştean Nicolae Manolescu, de explică, azi, că numai la Timişoara se întâmpla ceva; la care întrebatul n-ar putea răspunde - ce: adevărul ? Dar adevărul este: în timpul Revoluţiei Maghiare, studentul Nicolae Manolescu s-a retras în codri şi în munţi... - la Râmnicul Vâlcea, la bunici.

De ce nu spune adevărul? Nu e nici o crimă să cauţi adăpost la bunici (dacă ai). El însă, ca şi Blandiana, mai vrea - după legea a nouă - şi certificat (autodecernat) de rezistent! Pentru că el a deschis gura în legătură cu acele întâmplări, îi spun:

Vrea să fie director de conştiinţă, însă a ratat toate - absolut toate Momentele favorabile afirmării (şi, desigur, tragerii consecinţelor):

- a pierdut Momentul '56;
- a pierdut Momentul '68 (şi despre acesta le-a dat broşurezilor informaţii mincinoase);
- a pierdut Momentul '77;
- a pierdut Momentul '87 (la care voi reveni);
- şi a pierdut Momentul '89 - însă, dacă nu a participat la niciun război, s-a înfipt la plăcinte (nu mă consolează faptul că nu e singurul ). Nicolae Manolescu a primit revoluţia cu uimire, curiozitate intelectuală - dar cu mefienţă; chiar cu dezaprobare. Această atitudine a lui este probată negru pe alb:

În *România literară* nr. 2 din 11 ianuarie 1990, Nicolae Manolescu este prezent cu două "contribuţii" greu de acceptat de un sentimental ca Vladimir Tismăneanu:

1. pe pagina 3, sub genericul: "Puncte de vedere: Cum ar trebui să arate *România literară* acum ?,"dezbat Nicolae Manolescu ("Intrarea în normalitate") şi Octavian Paler care-i dă răspunsul-întrebare: "Care normalitate ? "

Iată câteva mostre din gândirea lui N. Manolescu la începutul lui ianuarie '90:

- "normalitate înseamnă revenirea la obiectivele literare (şi în general culturale) ale revistei - oglindă a apariţiilor editoriale, a publicaţiilor...";
- "noi ne ocupăm cu literatura, cu arta şi cultura, iar acestea trăiesc doar într-un regim de stabilitate. Anormalitatea le sufocă, le ucide puţin câte puţin. Formele de protest ale artei diferă de simplele strigăte de protest...";
- "Noi trebuie să ne ocupăm de cărţi şi de idei, nu de realitatea imediată, oricât ar fi ea de vie în aceste săptămâni;
- "Interviurile nu sunt neapărat mai substanţiale decât eseurile";

Deşi la fiecare citat am fost tentat de a sublinia câte ceva - las treaba asta pe seama lui Vladimir Tismăneanu.

Aşadar, aceasta era o contribuţie... publicistică a lui N. Manolescu. În acelaşi număr al revistei, la Cronica literară, o alta: "Marile familii" se intitulează întreaga pagină din acest număr (va mai fi una în următorul) despre... Petru Dumitriu.

Am mai scris despre şocul pricinuit de această "înnoire" a lui N.Manolescu (după cronica la Petru Dumitriu va publica alta, despre... V. Em. Galan). O mare tristeţe m-a cuprins - pe atunci eram prieteni: să-l vezi, în pagina 3, alături (în fapt: faţă-n faţă) cu O. Paler, acest fost (şi etern) activist de partid, C.C.-ist şi călător asiduu în Occident, acum pe linia adoptată de vreo zece ani: cea a bunului simţ. Iar Manolescu al nostru bâlbâindu-se, spunând prostioare, frângându-şi mâinile - dacă nu ştia lecţia !

Acestea se petreceau tot în 1990, dragă Vladimir Tismăneanu. Ai să zici: "În ianuarie, încă nu se trezise bine - dar după ianuarie..."

Inainte de a trece la alt reper cronologic, îţi voi atrage atenţia: citatul de la p. 138: (N. M.) "începuse să se manifeste ca o personalitate publică, deşi într-o fază prepartidistă a evoluţiei sale postdecembristă"- l-am scos pentru a doua oară la capăt - este extras din...pasajul dedicat alegerilor din mai 1990.

Chiar eşti convins că N. Manolescu, în mai 1990, era cel pe care ni-l zugrăveşti (atât de contorsionat, recunoaşte) ? Dovada că nu: interview-ul luat lui Iliescu imediat după mineriada din 13-15 iunie (1990), publicat în *România literară* din 6 iulie.

Faţă cu acest alt seism (mineriada), N. Manolescu a rămas ca şi în faţa evenimentelor din decembrie '89: inert, incapabil de a vedea ce se petrece: capul lui nu a înţeles nimic, inima lui nu a simţit nimic.

În cazul în care ai de gând să-mi atragi atenţia, cum a făcut-o chiar el, N. Manolescu: Dar n-ai văzut ce întrebări incomode i-am pus ?, risc să mă repet, să-ţi spun ce i-am spus: Dar n-ai văzut cum nu ţi-a răspuns ?

Încă un citat din **Balul mascat**:

- p. 26: "...s-a spus mereu: Noi n-am avut un Havel ! Ţinând cont de felul în care s-a comportat, în general, elita politică şi culturală românească în raport cu personalităţile cele mai respectate care au fost, mai mult sau mai puţin criticate, sau atunci când nu au fost criticate (aici cazul lui N. Manolescu e mai mult decât şocant) răspunsul meu e: chiar dacă am fi avut un Havel el n-ar fi avut o altă soartă decât în Republica Cehă. Pentru că în realitate, nu există un Havel care soseşte pe tavă. Havelii sunt creaţi!"

În doar câteva rânduri Vladimir Tismăneanu a introdus mai multe neadevăruri. Chiar de nu-l compară direct cu Havel, îl pune pe N. Manolescu într-un context comparativ - de mirare la un analist politic. Cu atât mai vârtos cu cât şi el a spus un adevăr - care n-a folosit la nimic românilor: "Nu există un Havel care soseşte pe tavă, Havelii sunt creaţi !"

Cu totul de acord, dar ce va fi având Manolescu în comun cu Havel ? Nimic:

1. Havel nu a făcut parte din pătura activiştilor de partid din domeniul literaturii - N.Manolescu da: a scris, împreună cu D. Micu, un volum proletcultist, apărut în 1965: **Literatura română de azi. 1944-1964;**

2. Havel s-a implicat total în ceea ce s-a numit disidenţă şi, normal, a trimis în Occident scrierile sale nepublicate - N. Manolescu s-a mulţumit să fie prieten (drept: fidel) cu disidenţii Tudoran, Botez, însă nici vorbă să trimită - deşi promisese (îmi promisese mie, pentru colecţia de la Hachette, "Est-Ouest", o Istorie a literaturii române), ba în acest timp scria cronici de ruşine despre D. Popescu-Dumnezeu, Vasile Nicolescu şi alţi sărari;

3. Havel şi-a asumat propriile fapte: a făcut închisoare pentru convingerile lui - N. Manolescu se laudă cu închisoarea părinţilor, fiindcă el convingeri n-a avut - decât literare. Dacă Vladimir Tismăneanu îmi va atrage atenţia că nu am dreptul să reproşez cuiva că nu a făcut închisoare, îi voi răspunde:

Nu am dreptul, dar mi-l iau singur - le reproşez lui Manolescu, lui Liiceanu, lui Pleşu, Ilenei Mălăncioiu, Anei Blandiana, Gabrielei Adameşteanu (nu şi lui Paler) că nu au fost scriitori, aşa cum ne-a cerut acest secol blestemat şi, în loc să apere cultura cum, de pildă, şi-au apărat-o ruşii (prin noua formă de opoziţie: disidenţa, şi prin samizdat), ei, din frică, din laşitate, din lipsa simţului datoriei (deci: din nescriitoricism) s-au mulţumit să "reziste" ascultând Europa Liberă - dar numai acele emisiuni în care erau vorbiţi de bine ei - şi să aştepte Coborîrea Duhului Sfânt ! Culmea: acela a chiar coborît, prin sacrificiul vieţii unor tineri şi nescriitori - iar genialii noştri directori de conştiinţă au venit în timpul doi şi au profitat (era cât pe ce să spun: au jefuit morţii). Nu există nici o deosebire între profitorii economici şi ei, cei culturali. Poate spune Vladimir Tismăneanu: în virtutea căror fapte de arme, de acţiuni de rezistenţă anticomunistă a ajuns N. Manolescu (bun critic literar - însă nu despre asta este vorba), în fruntea intelighenţiei (sic) liberale (resic)? Dar Gabriela

Adameşteanu, cea unsă cu toate unsorile, trecută prin toate compromisurile posibile (şi nevăzute), veşnic paralizată de frică - numai până la 22 decembrie fix - apoi, cu ce curaj a manevrat cucerirea şefiei *22*-ului (nu mai prejos de Manolescu, la *România literară*) devenită "formatoare de opinie publică"? Ce să mai vorbim de Blandiana, autor subversiv fără voie (cu **Arpagicul** intrăm noi în istoria rezistenţei anticomuniste, oameni buni ?) - iar de Liiceanu, chiar că nu mai am ce spune, decât ce-mi stă ca un pietroi pe inimă: până n-a fluierat Brucan recreaţia, nu i s-a auzit glăsciorul, nu i s-a aflat semnătura de protest, de solidarizare pe vreo petiţie - dar cum a căpătat hârtie de la primărie, cum i-a ars un text (către lichele! - să te-apuce plânsul!). Înainte de decembrie '89, Ceauşescu nu a ordonat să mi se distrugă volumaşul de debut **Camera de alături** - deşi îi eram duşman, nu ? Pe faţă, nu? A trebuit să piară comunistul Ceauşescu, pentru ca prietenul meu, Liiceanu anticomunistul (confidenţial - se înţelege, doar el nu era prost ca Tudoran, ca Andreescu, nu: el era dăştept - ca Manolescu !), să trimită la topit cvasitotalitatea tirajului volumului de mărturii **Culoarea curcubeului**; pentru ca anticomunistul din fiecare 29 februarie de preste an, Marin Sorescu (nu mi-a fost prieten, dar nici duşman), să distrugă plumburile romanului **Gardă inversă** de la Scrisul Românesc, atunci când a aflat că va fi numit ministru al culturii.

Să ne întoarcem - la Havel ? Cel care s-a făcut pe sine, prin faptele gândului său ? Sau la N. Manolescu ? Am arătat că nu sunt adevărate alegaţiile potrivit cărora N. Manolescu ar fi fost "bun" (măcar de-al nostru) în 1990, 1991. Interview-ul cu Iliescu şade, stâlp, reproşul - însă Manolescu, nu înţelege să şi-l asume, ducă în spinare, ca pe o cruce.

O clipă: nu am terminat de înşirat faptele-i pe anul 1990:

În 21 iunie 1990 N. Manolescu semnează editorialul din *România literară*, revistă pe care o câştigase (ei, da), făcând agitaţie pe tema: Numai cultură - nu politică ! - astfel au votat pentru el "culturalişti" ca Pardău, Silvestru, Băran,

Ţoiu, împotriva lui Dimisianu, a lui Valeriu Cristea (ei, da !) - aşadar, editorialul intitulat: "IVAŞCU" (de parcă ar fi scris cel puţin: "MAIORESCU"). Citat din N. Manolescu:

- "La începutul lui octombrie 1971, G. Ivaşcu a fost scos, ***din motive misterioase*** (subl. mea, P.G.), de la conducerea *Contemporanului* (...) şi numit director al *României literare*"...

Iată cum se falsifică adevărul: scriind: "scos" şi mai ales "din motive misterioase", N.M. încearcă să-l rătăcească pe românul şi aşa amnezic: "misterioasele motive" erau cunoscute de toată suflarea scriitoricească, gazetărească, cinematografească, etceterească: urmarea declaraţiei lui Breban, de la Paris, în care acesta îşi manifesta dezacordul cu revoluţia culturală a lui Ceauşescu - astea fiind una, a doua: Ivaşcu nu fusese "scos" (citeşte: îndepărtat, dat afară, pedepsit), cum ne zăpăceşte N. Manolescu, ci...mutat la *România literară* în locul lui Breban - dar e limpede !;

Acum trecem la citate omagiale:

- "Meritul principal al lui G. Ivaşcu a fost acela de a fi făcut dintr-un săptămânal de cultură o formă de rezistenţă intelectuală. În 1955, când el prelua conducerea revistei..." (aici vorbeşte de *Contemporanul* - n. m. P.G.).

- "După 1971 el a făcut din *România literară* revista numărul unu a rezistenţei noastre".

Domnule! Să faci dintr-un turnător de puşcărie directorul unei publicaţii rezistente (cu voie de la Secu) - asta performanţă!; să faci dintr-un putrezitor de spirite, dintr-un lombric agent-descurajator (de a rezista cu adevărat) - un cruciat al rezistenţei prin cultură...

N. Manolescu nu se înşală: *România literară* a fost, într-adevăr, "revista numărul unu a rezistenţei noastre"- atât că "rezistenţa" a fost atât de sublimă, încât... Rezistenţă să fie aceea de a te bate numai cu marionete diversioniste: Eugen Barbu, V.C. Tudor, Dragoş, Ungheanu, Lăncrănjan, Ceachir, prefăcându-te că nu ştii cine trage sforile? Neîndrăznind a contesta - fie şi cultural (pe Dulea!) - sistemul?

Pentru 15 noiembrie (1990) mi s-a cerut un mesaj - a fost publicat şi de *România liberă* din 16 noiembrie. Printre alte "anateme"aruncate comunităţii româneşti, era şi aceasta: Ce aniversăm: unul din multele momente de laşitate, de nesolidaritate ?

Replică fulgerătoare - din partea cui ? Din a marelui jurnalist politic Nicolae Manolescu (*România literară* din 22 noiembrie '90). Editorialul se intitulează nici mai mult nici mai puţin; "15 noiembrie: o lecţie de istorie".

Bine: să nu faci ce face popa Manolescu, ci să faci ce spune. Dar ce spune ?

-"La 15 noiembrie s-au împlinit trei ani de la marea demonstraţie a populaţiei braşovene. Toate formaţiunile şi personalităţile politice, Parlamentul, preşedintele însuşi au evocat evenimentul. Sub egida nou înfiinţatei Alianţe Civice au avut loc în Capitală şi în alte oraşe marşuri şi manifestaţii de o amploare nemaintâlnită după decembrie trecut. Intrarea Alianţei Civice în scena politică s-a făcut cu acest prilej şi marchează, la rândul ei, o dată. Evenimentele din 1987 şi comemorarea lor din 1990 ne oferă o lecţie de istorie. După părerea noastră, 15 noiembrie 1987 reprezintă începutul revoluţiei anticeauşeşti şi totodată anticomuniste din România. Dacă lăsăm la o parte reacţiile individuale de protest, toate mişcările anterioare celei de la Braşov au avut un caracter social şi economic şi au rămas în cadrul sistemului".

După această avalanşă de prostioare şi de prostioaie, iată şi "delimitarea":

"Nu împărtăşim părerea exprimată de către Dl. Paul Goma (...) că n-a existat solidaritate cu Braşovul în 1987, cum n-a existat cu Valea Jiului în 1977. Dl. Goma priveşte dintr-un unghi exclusiv moral dialectica istorică. Dar în istorie efectele nu se produc întotdeauna instantaneu. Decembrie 1989 a fost o urmare clară a lui noiembrie 1987".

Nu mai continui, deşi imprudentul N. Manolescu o face, umplând întreaga coloană a editorialului cu "analizele" sale istorice. N-am subliniat, nu am atras atenţia asupra

cutărui pasaj, asupra cutărei cugetări adânci - îi las lui Vladimir Tismăneanu plăcerea de a-şi ilustra cu exemple din gândirea politică a lui Manolescu propriile afirmaţii - "strălucit analist politic", de pildă.

Anul 1990 se încheie apoteotic pentru N. Manolescu: în două numere ale *României literare* publică - pe cinci pagini ! - ***Scrisoare deschisă către Paul Goma*** semnată de Voican Voiculescu-Sturdza. Pe N. Manolescu nu l-a interesat deloc faptul că acest Voican (ca şi Iliescu interview-atul) avea mâinile pline de sânge (de la Târgu-Mureş, de la mineriadă, ce să mai spunem de executarea Ceauşeştilor - nu mă laud: eu am bănuit asta, încă din 25 decembrie 1989, când mă aflam pe platoul canalului 5, unde s-a difuzat celebra casetă). Să admitem: lui Manolescu, încă analfabet - în ciuda spuselor lui Vladimir Tismăneanu - îi fusese imposibil să "pătrundă" un adevăr elementar: "dosarul de securitate" al lui Voican - prezentat de însuşi revoluţionarul clytorindìc (şi supraministru al Securităţii ! - lucru ştiut şi de N. Manolescu, dar la ce i-a folosit ştiinţa ?) era un fals grosolan (dar nu suficent pentru subţirimea inteligenţei politice a lui Manolescu). Cum se face însă că în chapeau-ul de prezentare (al "dosarului") N. Manolescu scrie că publică materialul de faţă pentru ca cititorii să înţeleagă cum lucra... Securitatea ceauşistă ! ? Acesta fiind "nivelul" "strălucitului comentator politic" - în decembrie 1990 !

Să mai amintesc - pentru întreg anul 1990:

N. Manolescu, profitorul principal al "acoperirii"morale (şi nu doar), din partea Monicăi Lovinescu şi a lui Virgil Ierunca, "pe timpul dictaturii", de cum a devenit director al revistei, nu a avut timp (şi spaţiu în *România literară*) nici pentru **Unde scurte**, nici pentru **Fenomenul Piteşti** - dar, cum am văzut, a scris alegru despre Petru Dumitriu, jubilatoriu despre V. Em. Galan, "cu inimă" despre colaboraţionişti notorii ca J. Popper - doar pentru că acesta comisese o chestie de box în care "se bătea" cu Eugen Barbu... precum şi despre Uscătescu, Paul Dimitriu, Paul Miron...

Iată-ne şi în 1991: în februarie strălucitul analist politic şi verticalul N. Manolescu se hotărăşte să-i facă să tacă pe cei ce-l "înjurau" că are timp de alde Miloş, Reichmann şi alţii de acelaşi acabit - dar nu de părinţii lui spirituali. O idee de geniu: îi încredinţează lui G. Pruteanu cronica la prima carte a Monicăi Lovinescu editată în România. Pruteanu scrie un text băşcălios, plin de spirite-de-glumă pe seama Ecaterinei Bălăcioiu, mama Monicăi, soţia lui E. Lovinescu (moartă în închisoare, aruncată în groapa comună). Ca urmare a "înjurăturilor" la cub dinspre Rodica Iulian, Oana Orlea şi mine (ne făceam iluzii: nu din această pricină, ci pentru că urma să vină la Paris, la un Salon al Cărţii, unde, fatal, avea să o întâlnească pe "recenzată"), Manolescu scrie rapid (doar e scriitor!), în martie, o cronică în două volete - ca pentru Petru Dumitriu ! - intitulată extrem de subtil-ironic: "Un cronicar foarte ascultat". Asta vrând să însemne: Monica Lovinescu este doar un cronicar - nu un critic literar; iar "ascultat" trimite, fireşte, la Europa Liberă, pe care cu toţii o ascultam - Vladimir Tismăneanu să recunoască: rar un astfel de umor, la un strălucit analist politic...Încă un episod din 1991:

- În *România literară* din 7 martie 1991, N. Manolescu semnează cronica literară la volumul **În cunoştinţă de cauză** de I. Negoiţescu. Rar mi-a fost dat să citesc un text atât de prost, de prost gust, de nesimţit. Parcă n-ar fi scris de Manolescu. Se reţine însă "ideea": "...nu mi se pare moral să uităm că, sub dictatură, a existat în România literatură foarte bună şi foarte critică la adresa regimului, ceea ce a făcut până la un punct inutil samizdatul".

Ei, bravos, naţiune, halal să-ţi fie ! Şi noi nu ştiam de ce scriitorul la român nu a practicat samizdatul !

Sărind peste timp (cum "trece" Nicolae Manolescu peste contradicţii), ajungem la 18-23 septembrie 1996, când, în *22* mi-a fost publicat textul **Către compatrioţi** (prin care anunţam renunţarea la candidatură - sincer: aşteptam să fie menţionat în dialog Programul prezentat de mine în 21 mar-

ţie 1995 - chiar dacă este unul negativ...) bine încadrat de replicile semnate de Emil Constantinescu, Zoe Petre şi Nicolae Manolescu. Trecând şi noi peste maniera originală şi inadmisibilă de a face gazetărie a Gabrielei Adameşteanu, să ne oprim la N. Manolescu:

În replica sa contestă, pe puncte, acuzaţiile mele. Pentru că răspunsurile sunt definitorii pentru "strălucitul analist politic", le consemnez şi aici:

"1. În interviul luat preşedintelui Iliescu, scrie Nicolae Manolescu, nu m-am adresat interlocutorului cu Omul cu o mare, cum afirmă (nu acum pentru întâia oară) d-l Goma. Preluam declarat o ***sugestie*** a d-lui C. Ţoiu (subl. mea, P.G.)".

În răspunsul la răspuns din 2 oct. 96 - nepublicat de *22* nici în ziua de azi - îi atrăgeam atenţia lui N. Manolescu:

a. a deplasat atenţia şi dezbaterea: eu îl acuzam că i-a luat un interview lui Iliescu imediat după mineriada primă, când acela avea mâinile încă pline de sânge cald: doar prin faptul că dialoga cu el, îi acorda legitimitate;

b. ba se adresase lui Iliescu, citându-l pe un "cunoscut" care-i zisese Om cu o mare;

c. ba "cunoscutul"nu era indicat, în interview: nici un fel de Ţoiu nu figura la originea gândirii lui Manolescu.

"2. **Literatura română de azi** nu e câtuşi de puţin un volum proletcultist", am citat iarăşi din Nicolae Manolescu.

I-am răspuns: dacă nu e e proletcultist, de ce evită să vorbească de el, la bibliografie ? Şi de ce nu-l reeditează ? Să constate cititorii cât de neproletcultist este.

"3. N-am comentat nici un roman al D-lui Săraru", m-a pus la punct Nicolae Manolescu.

I-am răspuns că nu-l acuzasem de a fi comentat "un roman al D-lui Săraru", ci cu totul altfel formulasem eu reproşul - astfel: "nemembria de partid (cu care se lăudase atâta N. Manolescu - ce să mai vorbesc de Monica Lovinescu: făcuse din asta principala calitate a candidatului - n. m. P.G.) nu-l împiedicase să scrie scandalos de elogios despre inexistentul literator dar vajnic activist: Dinu Săraru" - totodată am

invitat cititorii să privească pagina din stânga, unde se afla textul meu.

"4. Elogiile pe care le-aş fi adus literaturii D-lui Popescu nu există decât ***în amintirea d-lui Goma***: cele două cronici (s.m. P.G.) pe care le-am consacrat romanelor acestuia încercau să fie exacte şi erau foarte rezervate. În cronicele mele era vorba despre cărţi şi despre autori, fără altă discriminare decât cea estetică. ***Funcţia politică a d-lui Popescu din acel moment nu intra în discuţie*** (subl. mea, P.G.)".

Îi răspundeam: ca şi în cazul lui Iliescu îi reproşam: dialogul legitimator cu indivizi ce făceau răul - în acel moment, ce să mai vorbim de ceea ce făcuseră - şi care nu meritau să fie băgaţi în seamă de cel mai important critic literar: "Dl.Popescu" al său era călăul culturii - şi al literelor - româneşti.

I-am mai spus: "indiferenţa estetică" promovată de el este, la urma urmelor, indiferenţă etică: faptul că Iliescu era plin de sânge - şi de cenuşa cărţilor Bibliotecii Universitare, a tablourilor, a stampelor din aripa Muzeului Naţional (incendiate din ordinul lui) nu-l împiedicase pe N. Manolescu să-i solicite interview şi să-l ia, chiar cu multă recunoştinţă, ca un oarecare gazetăraş, nu ca un director de opinie; faptul că "Dl Popescu" era Dumnezeul culturii, autor al programului de revoluţie chinezească, autor al nenumăratelor şi gravelor crime culturale - scriind despre el, indiferent cum, îl legitimezi, îi acorzi certificat de... existenţă.

Printre "mărunţişuri", îi atrăgeam atenţia că nu spune adevărul nici în privinţa numărului cronicilor închinate (am găsit cuvântul!) "D-lui Popescu": el pretinsese: două; eu, corectasem (informat de un manolescolog) patru. Două săptămâni mai târziu corespondentul mi-a comunicat: cinci. Iată-le:

1. "Gustul sâmburelui", *România literară* nr 1 / 1975 p. 9,

2. "Parabole lirice (**Rază de cobalt**)", R. l. 20/ 79 p. 9,

3. "Romanul omului politic ca intelectual (**Pumnul şi palma**)", *R.l.* 33/80 p. 9,

4. "Romanul puterii, romanul iubirii (**Muzeul de ceară**)", *R.l.* 12 /80 p. 9,
5. "Vitralii incolore", *R.l.* 10 / 86, p. 9.

L-am copleşit pe Vladimir Tismăneanu cu citate, referinţe din/despre Manolescu. Pentru că este istoric; deci om al documentelor. Şi pentru că mi s-a părut că, dintr-o nobilă, dar nejustificată pornire, aceea de a nu vedea într-un prieten decât numele - nu şi fapta aceluia - a fost îndurerat, constatând că îl atac mereu pe prietenul său... Va fi convins: nu doar violent - ci mai ales: nejustificat.

Eu văd prietenia ca pe o înţelegere, un contract nescris între două fiinţe egale - rezemându-se pe valori comune. Nu e ca iubirea, sublimă, dar oarbă: chiar dacă afli că ea se culcă cu cine-apucă, tu tot o iubeşti (şi o rogi să-ţi spună că te iubeşte, chiar de nu-i adevărat)...Şi eu (chiar şi eu !) am avut prieteni; cu unii am rupt-o, şi nu după întâia "şchiopătare", ci după a şaptea - însă atunci am rupt-o definitiv: cu Ivasiuc, cu Ţepeneag, cu Virgil Tănase, cu Monica Lovinescu. Am avut impresia - chiar certitudinea, că atunci când vorbea despre Pleşu, Buzura, Botez, avea o înţelegere a prieteniei asemănătoare - cu excepţia cea mai strigătoare la cer: Nicolae Manolescu.

"Exagerata înclinaţie de a-l ataca pe N. Manolescu", a mea vine şi din absenţa - îi spun: românească - a observării şi a comunicării rezultatului observaţiei; din absenţa lucidităţii în prietenie şi din absenţa comunicării obiecţiilor (fie ele şi nesigure; fie şi nedrepte).

Dacă prietenul la nevoie se cunoaşte, atunci prietenul este obligat să-i spună prietenului că a luat-o razna. Că, de pildă, prietenul lui Vladimir Tismăneanu: Nicolae Manolescu nu spune adevărul, are obişnuinţe ce ţin de felonie, că el, scriitor, nu respectă scrisul, în primul rând al său, afirmând orice şi contrariul, în al doilea rând nu respectă scrisul altuia - pentru el totul fiind pretext de cronică literară indiferentă.

La urma urmei, nu am dezbătut volumul **Balul mascat** - extrem de interesant - ci, pe marginea lui, mi-am îngăduit să monologhez în direcţia lui Vladimir Tismăneanu.

Despre adevăr, despre felonie, despre nerespectarea scrisului, în general. Şi, în particular, despre toate acestea - la Nicolae Manolescu.

Paul Goma

*Paris, 7 ianuarie 1997*

### Tot 9 ianuarie 97

Pe de altă parte am scris scrisori simple: Luca Piţu, Ştef Davidescu şi Neaga Munteanu. Înainte de a mă apuca de **Jurnal,** am scris prima pagină din **Breban** (la TV).

### Sâmbătă 11 ianuarie 1997

Azi am terminat **Breban** la TV - 14 pagini în 12.

Al. Călinescu mi-a spus că a vorbit cu Dan Petrescu: Mi-a scris înainte de Crăciun, ca să-mi spună că **Jurnalul** e gata şi trebuie să apară în februarie - dar că el nu mai are nici o putere la editură... Încurajant.

•

### BREBAN LA TV

"Viziuni delicate ce se produc în ciuda unei scriituri foarte adesea grosolană şi neglijentă, incorectă gramatical, confuză, respingătoare prin barbarismele şi cacofoniile care abundă, nemaivorbind de incongruenţele, inadvertenţele, anacronismele şi arbitrarul ce încarcă şi dezechilibrează stratul propriu-zis epic. Se trădează, aici, probabil, efortul teribil al autorului de a transpune în plan romanesc înclinaţii lirice funciare, responsabile de excesele monomaniei lui epice. Căci lirismul acesta obiectiv revelă mai curând starea subiectivă dereglantă a autorului decât, conform naturii lui, starea subiectivă psihică şi morală a personajelor."

Ion Negoiţescu, **Scriitori contemporani,**
Dacia, 1994, p. 53

Am început cu acest lung citat, pentru că tot cu un citat din I. Negoiţescu începe şi prezentarea lui Nicolae Breban la televiziune. Prezentatorul Iosif Sava a publicat volumul **Radiografii muzicale** (Polirom, 1996), cuprinzând transcrierea a 6 serate TV cu: H.-R. Patapievici, Octavian Paler, Nicolae Breban, Aurel Stroe, N.C. Munteanu, George Pruteanu.

Sunt un analfabet: nu l-am văzut pe Iosif Sava la televizor, deci îl voi judeca după cuvintele (tran)scrise chiar de el. Dar nu-l voi lua în seamă pe C. Olăreanu - care-l prezintă pe prezentator (ditirambic - neconvingător): Olăreanu, ca şi Breban, este mult mai bun (în fapt: numai acolo bun) în cărţile de ficţiune (şi artilerie, de pildă), şi nu când scrie despre infanterie.

Din primul meu text în care era pomenit - defavorabil - Nicolae Breban (un fragment din **Culoarea curcubeului,** apărut în *Spiegel* din aprilie 1977) spuneam apăsat: scriitorul Breban este un animal al scrisului, îmi plac romanele sale - cu o predilecţie: **În absenţa stăpânilor** - însă "vorbitorul" şi publicistul Breban este... ceea ce toată lumea românească ştie, dar nu spune: o persoană care vorbeşte (şi scrie articole) mai iute decât (umbra sa care) gândeşte. Am repetat în prima "ieşire polemică" (după 16 luni de atacuri din partea sa): **Capra şi căprarul** - publicată, spre cinstea atacatului, în *Contemporanul* din 26 iulie 1991; am rezis-o de fiecare dată când venea vorba de el (ultima oară: după apariţia volumului **Confesiuni violente**, unde am arătat, punând pe două coloane şi arătând cum delirează-citând-texte-inventate). Romancierul Breban este de-cinste, însă publicistul şi vorbitorul: de-(mare)-ruşine.

Ştiu - din spuse - că a mai participat la emisiuni televizate (una în care, cu Ţepeneag m-au, vorba lor: des-fi-in-ţat), însă nu o cunosc - mediat, prin transcriere - decât pe aceasta:

Prezentatorul Iosif Sava:

"Iată şi cărţile care îl reprezintă pe Nicolae Breban în lumea francofonă. Puţini dintre scriitorii noştri se pot ***mândri*** cu asemenea titluri (subl.mea P.G.): **În absenţa stăpânilor** la Flammarion, tot la Flammarion **Don Juan**-ul. Se spun atâtea cuvinte (s. m.) despre Nicolae Breban, dar aceste peste o mie de pagini din versiunile franceze atestă din plin personalitatea sa creatoare"(nota mea: ar fi trebuit subliniat întreg pasajul - şi împărţit în şiraguri de perle)".

Iar ca să dea legitimitate celui prezentat, Iosif Sava zice:

"Şi un cuvânt a lui I. Negoiţescu, din **Istoria literaturii române**, apărută la Dacia, la Cluj, în 1994".

Citatul este elogios (de altfel, nu singurul), atât că nu e din **Istoria literaturii române**, ci din volumul **Scriitori contemporani,** pagina 52, într-adevăr, la Dacia, în 1994 apărut.

Ar fi fost prea mult să i se ceară lui N. Breban să-l corecteze pe I. Sava - fiindcă prezentatorul ar fi nimerit peste cuvintele de încheiere:

"În loc de a porni de la viaţă spre a ajunge la literatură, Breban porneşte cel mai adesea de la literatură spre a ajunge la viaţă. Fiecare din ultimele lui patru romane (ultimele în momentul în care scria: **Îngerul de gips, Bunavestire, Don Juan, Drumul la zid** - n.m. P.G.) ratează în final - şi trebuie să ne mulţumim cu ceea ce autorul ne propune din când în când, parţial şi extraordinar".

Eu n-aş fi fost atât de sever, deşi accept: Negoiţescu a pus degetul pe rană atunci când a indicat "mersul" autorului - are şi o explicaţie, dar încă nu i-a venit rândul să fie reprodusă...

Ca să sfârşesc cu I.Sava: iată cum este "organizată" literatura în capul lui - îl interpelează de la bun început pe N. Breban:

"Cum îl puteţi face pe Şelmaru un simplu activist ? Îmi răspundeţi ***pe scurt*** (subl. mea, P.G.)"

Din care grotă a realist-socialismului biruitor a ieşit acest Sava? Încă un exemplu (p. 95) - atenţie: Sava se adresează lui Breban cu aceste cuvinte:

"Auziţi ce scrieţi despre Beniuc".

Ultima - şi nu-l voi mai pomeni în veac:

"Adina Cezar, tot umblaţi pe platou... Ce ne oferiţi ?"

Să mi se ierte ignoranţa în materie de tembeliziune bucureşteană oficială, dar parcă aş rămâne etern ignorant...

## Despre literatură

Opinia lui Nicolae Breban despre literatură este umbrită (şi dacă pusă în lumină ?) de primul său răspuns la întrebarea: de ce l-a "făcut un simplu activist pe Şelmaru" - în **Confesiuni violente:**

"***Nu l-am citit*** (subl. m. P.G.), dar n-a rămas nimic din cărţile lui" (p. 94)

Dacă-i spui că foloseşte, în 1996, limbajul - şi metodele - lui Şelmaru din anii '50, Breban se supără, pretinzând că l-ai înjurat.

Labiş: Sava îi reproşează că îl diminuează pe Labiş - cum reacţionează Breban? Începe să-l...laude pe Labiş - atât cât să poată lovi în Beniuc, astfel:

"Nu vă închipuiţi cât de derutaţi, cât de speriaţi erau toţi marii maeştri ai literaturii - de la Beniuc la Cicerone Teodorescu (...) care credea că le va lua locul.(...) Eu nu vreau să spun că erau într-o impostură reală - Beniuc era, el, însuşi, ***un foarte bun poet*** (subl. mea. P.G.) - însă Partidul Comunist, atunci, în perioada stalinistă mai ales, i-a folosit pe scriitori, pe scriitorii de ***mâna a doua*** cum erau Beniuc şi ceilalţi...(subl. m. P.G.)"(p. 95).

Acesta e Breban: în aceeaşi frază spune ceva şi contrariul - fără să clipească.

Despre Monica Lovinescu:

"Monica Lovinescu este fiica unui mare intelectual român, creator de mare şcoală literară" (p. 118) - cine-l va fi împiedicat să vorbească despre...de pildă, **Mite,** apoi, de pildă, despre **Bălăuca,** apoi...?

Este indignat că Liiceanu o prezentase pe "fiica marelui intelectual" ca cea mai prestigioasă invitată a emisiunii lui Sava. Breban (p 118):

"După câte ţin eu minte şi după listele pe care le avem, după şase ani, dumneavoastră aţi avut aici invitaţi ***de mare înălţime*** (s.m.), oameni cu o operă în spate, oameni cu care ar fi şi ingrat să o comparăm pe Monica Lovinescu. (...) să afirmăm ca Liiceanu sau ca unii tineri puţin exaltaţi, că toată renaşterea literară din anii '60- 70 e datorată Europei Libere este mai mult decât excesiv - e fals, e o minciună".

Ce anume îl irită pe N. Breban ? O spune (p. 119):

"...îl rog pe Gabriel Liiceanu să nu mai folosească niciodată ***superlativul absolut cel mai***"(s.m. P.G.).

Asta era: bineînţeles că Liiceanu o ia razna când îl declară pe Patapievici "cel mai", pe Monica Lovinescu "cea mai", Europa Liberă: "singura care..." - dar să nu uităm că şi Monica Lovinescu declarase despre Liiceanu că este "cel mai" intelectual, că Virgil Ierunca afirmase, scrisese în multe rânduri: "Liiceanu, cel mai tânăr filosof român". Un strop de recunoştinţă nu strică la casa omului - cu atât mai mult, cu cât Breban deploră absenţa ei - la tineretul din ziua de astăzi.

Fireşte, Breban a uitat că el însuşi era, este mare amator de clasamente ("Romancierul Nr. 1 iese în arenă", scria despre el Buduca ucenicul, după şocul pricinuit de **Capra şi căprarul**) şi, desigur, setos de superlativul absolut pe care el îl interzice acum căţeilor. De ce ? El spune (la p. 104):

"...luam cu mine o echipă de ***10-15-20 de scriitori foarte importanţi*** (s.m.)".

Deci acceptă că mai există pe lume(a românească), în afară de Sine Întâiul, încă...10-15-20 foarte importanţi (de te întrebi câţi sunt, de toţi, foarte importanţii scriitori) - drept: acesta nu este superlativul absolut, cel mai, rămâne (orice-ar crede Monica Lovinescu ! şi Liiceanu !), El: Nicolae Breban.

**Despre debut**

La începutul emisiunii, din fişa biografică citită de prezentator, aflu că Nicolae Breban a debutat în 1961 cu schiţe la *Gazeta literară*. Fiind născut în 1934, înseamnă că avea 27 ani.

Este bine să ţinem minte vârsta la care a debutat, pentru că el însuşi spune lucruri contradictorii: p. 97):

"Am toată stima pentru acest segment al generaţiei noastre - vorbesc de generaţia '60, care nu e o ***generaţie unitară*** (sic - s. m.)... O parte a generaţiei noastre, oameni de mare talent, au debutat cu zece ani înaintea noastră (s.m.) şi au debutat în ***ziarele staliniste - ei au crezut atunci în Lenin şi în Stalin,*** chiar şi Labiş credea..."(subl. mele P.G.), (p. 97).

Aici sunt de semnalat trei (deocamdată) "probleme":

1. Ce vrea să fie acea "generaţie unitară" ? Eu ştiu, doar l-am avut pe Breban redactor-şef la *România literară*, adus şi impus redacţiei de Ilie Rădulescu, (trimisul lui Popescu-Dumnezeu) în locul lui Geo Dumitrescu: înseamnă..."10-15-20-100 de scriitori foarte importanţi", mergând în pas de defilare, în fruntea lor aflându-se, fireşte, Cel Mai Breban dintre brebani: Nicolae II;

2. Ce înseamnă în accepţia lui Breban "ziare staliniste":

a) având orientare stalinistă ?;

b) apărând după martie 1953, când a murit Stalin ?

Cum în România nu e existat destalinizare, putem spune cu temei că *Gazeta literară* din 1961 era "un ziar stalinist" - cine era şeful publicaţiei: nu Paul Georgescu ? Sau acela nu era stalinist, ci... dzerjinskist ? Cel care spunea că "NKVD nu-i eficace, ne-ar trebui o Ceka"?

3. Ce e cu: "ei (Mazilu, Cosaşu, Labiş) care au crezut în Lenin şi în Stalin" ?

Din cei trei mai bine l-am cunoscut pe Labiş (oricum, mult mai bine decât Breban - care nu-l cunoştea), însă nu aş putea afirma cu mâna pe inimă că el chiar credea...Să admitem

că aceştia "credeau în Lenin şi în Stalin". Desigur, regretabil, chiar detestabil; acum, însă, asta să o reevalueze Cosaşu, singurul supravieţuitor dintre citaţi: Cosaşu, printr-o eventuală autocritică.

Dar o persoană care nu credea în marxism, în comunism (am să revin imediat cu citate); o persoană care (abia acum!) se laudă cu descendenţa dintr-o famile de preoţi uniţi; care intră în Comitetul Central al Partidului Comunist Român; care primeşte, din fondul nomenclaturii vilă (nu mai înşir celelalte favoruri comuniste - pentru favoritele poporului); care, ca şef numit de C.C. al *României literare*, ne futea la cap în fiecare şedinţă redacţională cu Treimea pe care jura: "Mama - Opera-Tovarăşul"; care publica "dezbateri" din care erau nelipsiţi: Nichita Stănescu, Ivasiuc şi Matei Călinescu, justificatori, în scris, ai marxismului (acum Breban spune că nu credea în el); legitimatori - şi lăudători, în roş' verticalnic - ai comunismului, ai ceauşismului. "Personalitatea" Cârmaciului era puternic periată, în lungiş, în limbiş - acum pretinde că din cauza asta (a "cultului personalităţii", incipient) şi-a dat demisia în '71.

Voi reveni la "convingerile" lui Breban; să rămânem la debut. Aşadar, după ce s-a plâns că Mazilu, Cosaşu, Raicu, Labiş debutaseră înaintea lui - pentru că aceştia "credeau în Lenin", iată alt citat (p. 97):

"Noi ***am evitat*** (s. m.) să debutăm şi am debutat cu zece ani mai târziu: Nichita, Dimov, eu, Ţepeneag..."

Ce se înţelege de aici: că fusese voinţa şi a lui ("am evitat să debutăm"). În acelaşi sens merge şi citatul de la p. 102:

"Am început să scriu mai bine la 26-27 ani".

Foarte frumos, cam pe la această vârsta debutează romancierii - dar, din nou; de ce se plânge că "cei care credeau în Lenin şi în Stalin, chiar şi Labiş" i-o luaseră înainte? Dincolo de cenzură, de teroarea sovieto-comunistă: dacă Breban ar fi debutat "cu zece ani mai devreme" - ce-ar fi propus el spre publicare - la vârsta de 17 ani ? Doar a recunoscut că nu a fost un precoce în ale scrisului...?

O nedumerire: cum de a dispărut Cezar Baltag dintre prietenii buni, alături de Nichita şi Matei ? În **Confesiuni**... vorbea de Cezar pe larg - aici nu-l mai pomeneşte. De ce ? Doar şi el a debutat (editorial) devreme, la 21 ani ? Cezar Baltag mi-a fost coleg (cu un an mai mic) la Institutul Eminescu, începând din 1955. Cel mai târziu în 1956 publica în periodice (fatal: staliniste !) - pretinde Breban că poemele de atunci ale lui Baltag erau mai puţin... închinate ?

Să nu pretindă.

Tună şi fulgeră împotriva unor scriitori ce au făcut concesii la 17 ani - ca Labiş, ca Baltag (atâta avea la debut amicul Cezar). Ce va fi mai puţin de ruşine: adolescent, să crezi ca un bou în marxism şi să scrii de ruşine - ca cei pe care fulgeră Jupiter Brebans - ori ca Nicolae Breban, dintr-o familie de preoţi uniţi, ştiind ce este comunismul şi cu ce ne mănâncă pe noi, dar încheind "contractul" cu Putoarea la coapta vârstă de 36 de ani, cât avea când era activist al C.C. şi scria pogoane de porcării marxisto-ceauşiste în *România literară* primită cu bon de la Gospodăria de Partid ?

Un episod comico-tragic: după ce Breban spune fraza care se termină cu:

"...am debutat cu zece ani mai târziu", lumina lumii I. Sava completează:

"Dvs. ***v-aţi descoperit*** (subl. m.) mai târziu..."

Nu, nu este vorba despre luarea căciulii de pe cap. Breban continuă: (p. 98).

"...Doinaş, Negoiţescu - noi am debutat ***toţi în acelaşi timp***"(s.m.).

Normal ar fi fost ca prezentatorul să-l corecteze - poate nu cu date exacte, dar să-i atragă atenţia că Doinaş şi Negoiţescu nu au debutat chiar "în acelaşi timp" cu el, cu Ţepeneag, cu Dimov, ci, hăt, în 1939, respectiv 1940...

Da, normal, însă în România ce este normal (exactitatea, de pildă) este anormal...

## Despre timp

Breban, ca orice român din moşi-strămoşi (de curând şi unit), s-a aflat de totdeauna în relaţii conflictuale cu această noţiune şi realitate. Am mai spus cu alte prilejuri, repet: românul, în general, nu realizează "perspectiva" în timp, în particular nu stăpâneşte adâncimea - în ordine - a trecutului. Pentru el tot ce este trecut se află în spate, aruncat grămadă, nediferenţiat - încă una din multele dovezi, la pagina 98: I.S. îi reproşează că pe Zaharia Stancu îl făcuse "ţuţăr al stalinismului", el "autorul lui Darie "(!!!) - la care romancierul răspunde:

"Da, ***dar înainte*** (subl. mea, P.G.) a fost autorul molozului care se chema **Rădăcinile sunt amare**. Deci Stancu a fost un oportunist şi un ambiţios şi înainte de război. Judecăţile mele nu sunt de valoare, sunt judecăţi morale şi politice"...

Lăsând de-o parte descoperirea recentă a lui: "judecăţile morale" - până mai ieri jura - în scris - numai pe cele "de valoare" (de altfel îi scapă şi în acest discurs destule), să ne oprim la "înainte". Înainte de ce ? - "înainte de război" (când Stancu era un oportunist şi un ambiţios - asta o spune un mare oportunist şi un imens ambiţios: Breban)? Necazul este că Breban dă şi un titlu "dinainte": **Rădăcinile sunt amare**...Or acesta a apărut după (un deceniu, în 1958) de la apariţia, în 1948, a romanului **Desculţ**...

Chiar de eşti Romancierul nr. 1 (după Scara lui Buduca), nu judeci literatura în deplină necunoştinţă de cauză.

## Despre adevăr

În toate textele mele ce-l vizau pe Breban, reproşul de căpătâi era: nespunerea adevărului. Breban nu realizează, în primul rând, că, din când în când se află în...realitate - în această realitate vorbeşte, în aceasta scrie articole de gazetă, în aceasta dă interview-uri - şi nu tot în ficţiunea romanelor

sale. De aceea diagnosticul lui Negoiţescu rămâne subtil - şi exact - îl repet, subliniind:

"În loc de a porni de la viaţă spre a ajunge la literatură, Breban porneşte (...) de la literatură spre a ajunge la viaţă".

Ca exemplificare (p.98). Breban:

"*Am auzit* că şi la Paris şi aici se spune că Breban minte, dar n-a venit nimeni să spună unde şi de ce" (sublinierile aparţin lui N.B).

Domnule ! Să minţi şi atunci când te aperi de acuzaţia de a fi minţit ! Iată, din nou, pe puncte:

1. El zice: "am auzit", ceea ce echivalează cu "umblă un zvon". Or a avut între mâini, întâi **Culoarea curcubeului** (atunci, în 1977, în traducere germană, apoi în 1979 în franceză). Acolo se aflau negru pe alb acuzaţiile - şi probele;

2. El zice "am auzit", dar nu numai că a avut sub ochi textul meu cu acuzaţii - probate (este vorba de **Capra şi căprarul**), dar publicat chiar de el în *Contemporanul* din 26 iulie 1991.

O tristă paranteză: până şi Gheorghe Grigurcu (de ce-oi fi spunând: "până şi...?"), pesemne impresionat de campania anti-Goma - şi pro-Breban (vezi *România literară*, mai cu seamă nr. din 7 noiembrie 1991, cu un editorial, şi cu un interview kilometric al bietului agresat; vezi şi imaginea zugrăvită în negru-alarm de Marta Petreu în *Apostrof*, cea cu "blindatele exilului" călcând cu şenilele Grădiniţa lui Breban). Revin, deci: Grigurcu, în interview-ul publicat în *Apostrof* (nr. 2/1992), după banale, dar cuviincioase cuvinte ca: "Disputa dintre Goma şi Breban mi se pare regretabilă", trece la:

"I se aduc (lui Breban - n.m.) învinuiri care, dacă ar fi suficient probate, ar produce stigmatizarea sa morală ! (semnul exclamării aparţine lui Grigurcu - n.m.). Dar, deocamdată, nu sunt (...). Până acum dovezile irecuzabile ale vinovăţiei lui Breban n-au fost produse".

Ba să avem iertare: probele, dovezile se aflau (în cazul în care Grigurcu nu citise **Culoarea curcubeului** - de unde, dacă Liiceanu o trimisese la topit !), atunci textul **Capra şi**

**căprarul,** publicat, cum am mai spus, în *Contemporanul;* cum n-am mai spus: revistă la care colabora şi Grigurcu, fiind şi în colegiul de redacţie .

Ce se întâmplă: nici măcar (!) Grigurcu nu citeşte, fie şi în goana mare, ce apare în *Contemporanul* ?

Sunt convins: chiar după ce va citi acest text, Breban o va ţine pe-a lui: "Am auzit că şi la Paris şi aici se spune că Breban minte, dar n-a venit nimeni să spună unde şi de ce". Cât despre Grigurcu...Mai ales că Breban nu mai foloseşte termenul exil, de vreo şase luni, pentru că i-aş fi dat (lui Breban se-nţelege !) peste nas cu un citat din el însuşi (p. 115):

"...ultimul meu studiu (...) publicat sub dictatură - fiind la Paris - în *Viaţa românească...*"

Aşadar, Breban (ca şi Pintilie) pretindea că a trăit în exil, la Paris (praf le făcea pe fetiţe, mai ales pe mătuşile lor - chiar şi pe Groşan-Buduca-Nedelciu !); în acelaşi timp povesteşte (de astă dată adevărul), cum publica la periodicele din ţară, cum îi apăreau cărţile în România, cum era încununat cu premii, cum era sărbătorit - la împlinirea a 50 ani...Care alt exilat (nu-l sublinez, îl las aşa) ar mai fi putut să se bucure de un asemenea...surghiun (aşa-i zice Grigurcu)? Dacă ar fi un singur motiv pentru care Breban este un mincinos când pretinde că a fost exilat: nu a fost eliminat din dicţionare, din lucrări de referinţă, din librării, din biblioteci ca ultimul emigrant în Israel. Chiar să nu mai existe nimeni în România care să cunoască deosebirea dintre exilat şi navetist ?

## Despre dezamăgiri

Nicolae Breban, având cultul prieteniei, atunci când unul dintre apropiaţi se îndepărtează, el nu suferă - el este dezamăgit.

În nr. 1 al revistei *Paralela '45*, scoasă de Călin Vlasie (sper să fi nu fi rămas la numărul unic), într-un interview de multe pagini (dar nu asta i s-ar reproşa), Breban îşi etala suferinţele:

- "am fost foarte dezamăgit de Nichita" (că nu scrisese despre el în nu ştiu care volum, în schimb îl luase, pupase pe gură pe Chiriţă);

- "m-a dezamăgit adânc Matei Călinescu" (nu-l pomenise suficient în partea lui de **Amintiri în dialog cu Ion Vianu**, preferându-l pe Raicu !);

- "m-a dezamăgit Negoiţescu..." - nu-l numărase şi pe el printre cei ce-l apăraseră, în 1977 .

Aici, la televiziune (iar în volum, la p. 96):

"Camil Petrescu m-a dezamăgit".

Mai rămâne să fie dezamăgit - (p. 123) - de:

- "Dostoievski, Feodor Mihailovici" - când îl auzi pe un romancier ardelean vorbind de un romancier rus aşa, "lung", să fii sigur că diferenţa de un secol şi jumătate dintre ei este pe cale să diminueze - încet, dar sigur......;

- "Friedrich Nietzsche, pe care l-am lansat încă în anii '60" (am să revin la limba română a scriitorului Breban; până atunci: şi noi, care nu ştiam cine Dumnezeu îl lansase pe Nietzsche !).

-"Freud - bineînţeles de la Viena" (p. 108).

## Certări

După Noica, şi Breban "ceartă", nu numai pe copilaşi, dar şi pe prieteni:

"...l-am certat odată şi pe Nichita"(p.116).

Viţăvercea se face în alt context:

"...am fost aspru certat de unii prieteni din America - Matei Călinescu, Negoiţescu de la München: de ce-i sprijin pe aceşti doi tineri orgolioşi (Liiceanu şi Pleşu - n.m. P. G.)? Şi eu am explicat (...) că sunt oameni extrem de interesanţi şi că noi trebuie să ne unim, scriitorii, cu filosofii, cu eseiştii, pentru a avea o minimă bază de rezistenţă în faţa tăvălugului dictatorial" (p. 115).

Dacă aş fi rău, i-aş aduce aminte lui Breban ce fel de "unire" voia:

- la sfârşitul anilor '60: împotriva, comunismului, a lui Ceauşescu? Doamne fereşte ! - el, membru al C.C ?, el, ceauşofil declarat (şi binişor turbat, nu doar din necesităţi de rimă)? - nu: ci împotriva lui Eugen Barbu, a lui Dodu-Bălan (ce să mai vorbim de Beniuc!), aceştia trebuiau daţi jos de pe scaune - ca să se aşeze el şi ai lui;

- în februarie-martie 1977, când mi-a înlesnit întrevederile cu Burtică: împotriva cui pleda el (la Burtică)? Împotriva lui Păunescu, împotriva lui Vasile Nicolescu - de asemeni a lui Popescu-Dumnezeu, fiindcă nu-l făcuse ministru al culturii, cum îi promisese înainte de Tezele din iulie 1971;

- cu cine voia el "unire" în vara lui '89 (dimpreună cu alt scăuniricul: Ţepeneag)? Cumva cu scriitorii exilaţi care se manifestaseră împotriva comunismului ?, împotriva terorii şi culturale a lui Ceauşescu ? Da de unde ! El voia o Uniune (a scriitorilor) ne-politică, agitată pre-post-suprarealist de Ţepeneag, de Nedelcovici, de Sorin Alexandrescu - însă care nu trebuia să-i cuprindă pe Monica Lovinescu, pe Ierunca, pe Raicu, pe Goma. De aici şi supărarea pe Negoiţescu - ale cărui cuvinte le reproduce în *Contemporanul* din (14 iunie 1991) - iată ce scria Nicolae Breban în **Riscul în cultură** (39), **Exilul** (luptele intestine) III:

"În ambele discuţii pe care le-am avut, Ţepeneag şi cu mine, cu I. Negoiţescu, în vara lui '89, pregătind constituirea unei Uniuni a Scriitorilor, fostul copil teribil al Cercului de la Sibiu nu numai că a refuzat să patroneze (...), dar s-a împotrivit cu ***o îndârjire şi cu o lipsă de umor*** (subl. mea. P.G.) pe care nu i le cunoşteam (...).

"Ideea asta a ***voastră,*** cu înfiinţarea unei Uniuni a Scriitorilor în Occident, mi-a spus, servindu-mă cu îngheţată, una din specialităţile casei Negoiţescu în exil, la München (***eh, romancierul la român, cum ştie el s-o-ntoarcă din condei cu îngheţata casei Negoiţescu, în exil, cumpărată cu ultimii bănuţi, adineauri, de la supermagazinul de-alături! -*** comentariul meu, P.G.), pare mai degrabă de sorginte comunistă, de inspiraţie netă a securităţii ! - am subliniat, pentru că, eu

citându-l pe Negoițescu în **Capra și căprarul,** l-am inclus, la "voastră", și pe Țepeneag.

Aici a găsit Grigurcu acuzația gravă, nedemonstrată; aici a găsit Țepeneag acuzația (mea !) că el ar fi securist. În necitirea generală a textului, a fost amestecată și Marie-France Ionescu: ei "îi povestise articolul" Mona Țepeneag, însă nici după ce i l-am trimis nu a început să-l citească (cu ochii ei).

## Despre contract

Nu mai folosește termenul exil în proprie accepție, în schimb mulge... contractul.

Într-un interview cu I. Groșan și O. Pecican, publicat în *Apostrof* (1991), folosea un alt termen: "tavă" - zicând că, atunci când au apărut Tezele din iunie el, la Paris, a aruncat tava!

Știind că nu stăpânește limba română, mi-am zis că o fi vreun brebanism. După ce am citit atent, am înțeles că nu era greșeală de limbă, ci deturnare de expresie: voia să comunice că, la un moment dat, "purtătorul" se revoltă împotriva stăpânului și aruncă tava - cu care servise până adineauri !

Ei bine, nu - și Breban explica ce înțelegea el: a arunca tava înseamnă a refuza (aruncând) tava cu tot, cu favorurile acceptate până atunci.

În **Confesiuni violente** nu mi-a atras atenția termenul contract: el abundă în prestația televizuală din 18 mai 1996.

"În '71, fiind la Paris, am văzut că Ceaușescu începe dictatura personală și (...) revine la atașamentul față de partid..."(p. 100).

Observație: l-a revoltat "dictatura personală". Ca membru al C.C. va fi știut el ceva, dar noi nu băgasem de seamă asta - ci altceva, în Tezele din iulie: nu atât "atașamentul față de partid" (ce-l deranja pe Breban, membru eminent - și devotat - al C.C. al Partidului Comunist Român ?), cât abolirea profesionalismului în artă și legiferarea "amatorismului" de tip Cenaclul Flacăra al' lui Păunescu. Bine-nțeles, Breban a uitat asta, ori n-a luat-o în seamă.

"...eu m-am sesizat (ai zice că o viață-ntreagă a fost activist de partid, nu patru ani - nota mea, P.G.) la Paris - din păcate am fost printre puținii care am făcut-o și în țară - și am spus: eu am să lupt (așa ! - n.m. P.G.) - și mi-am dat demisia".

Confuzie totală: nu încerc să descâlcesc fraza, să separ adevărul de neadevăruri. Drept care amintesc: hotărârea lui Breban de a protesta împotriva Tezelor (1971) a fost luată în prezența (și la instigarea) lui Țepeneag, în casa Monicăi Lovinescu, deci se cunosc amănuntele și din alte surse decât "amintirile" autorelui.

(p. 103): "în '71-72 mulți colegi au crezut că se pot aranja cu puterea. ***Eu am știut că nu se poate***" (subl. mea, P.G.).

Nu s-a (mai putut) în ceea ce-l privește - au fost alții care s-au aranjat, intrând în partid (Marin Preda), în C.C. (D. R. Popescu). Totul s-a putut. Chiar mai-răul.

Ei, acum vine...la p. 104:

"...contractul făcut cu Partidul Comunist și cu Dumitru Popescu a funcționat foarte bine "(când a fost el numit de C.C. șef al *României literare* - n.m. P.G.).

"...când, în '71, mi-am dat demisia la Paris, protestând contra șefului țării și m-am întors aici (...) când ***am pierdut totul-totul, material vorbind, casă*** etc..." (subl. mele P.G.).

A evoluat de la **Confesiuni**...Acolo erau plângerile lui Ieremia pe mormântul casei luate ("mi-au luat casa"!) care fusese o casă a C.C-ului, încredințată membrului C.C. Breban - dar ceva mai demultișor naționalizată - poate chiar unui popă unit ardelean aparținuse, mai știi ?...

Mai băgăm de seamă: Breban nu și-a dat, nu-și dă seama: spunând (de astă dată adevărul: gestul lui de curaj din 1971 fusese făcut la Paris - nu la București), o ține ca gaia mațu. Probabil mai important pentru el este să epatezi galeria cu "exilurile" tale de la Paris (de ce nu va fi vorbind de exilul la München ? Fiindcă acolo se află, de decenii, mama și fratele său ? Ei și ? Dac-ar fi - nu tot exil ar fi ?).

"...un scriitor nu poate trăi în orice tip de contract cu puterea. Eu sunt pentru un contract cu puterea".

"...*eu am fost orbit* (subl. mea) câţiva ani. Eu am fost membru de partid patru ani, doi ani am fost în C.C. şi în '71, văzând ce începe, am ieşit. Putem face contract cu Puterea cu condiţia să rupem contractul în clipa în care Puterea îl rupe ea însăşi", spune, la pagina 111, uitând ce spusese la pagina 97:

"Eu am fost doi ani membru în Comitetul Central, fără să cred în comunism. Am făcut o coaliţie cu acel Ceauşescu de la început care părea că (...) va scoate România din stalinismul administrativ, politic, industrial, militar etc. Eu n-am crezut niciodată în comunism, nici prietenii mei apropiaţi Nichita Stănescu şi Matei Călinescu. Noi am făcut un contract cu ei, un ***contract*** (subl. în text), şi ei au făcut cu noi un contract. Iar eu am respectat contractul până în '71, când, rupându-l ei, l-am rupt şi eu la Paris (sic!). Pentru că un contract trebuie respectat de ambele părţi".

Patetic. Nu mai lipsesc decât lacrimile - de ciudă că "celălalt" nu a respectat contractul blestemat.

Înseamnă că acela nu era contract. Şi pentru că Breban descoperă abia acum cuvântul - a trecut prin aruncarea tăvii", a zăbovit la "pact"(ul) lui Petru Dumitriu cu Diavolul...

Ceea ce a "încheiat" Breban era, în realitate, un act de închinare şi deloc ceea ce vrea să ne facă să credem (mai întâi se străduieşte s-o creadă, după ce o va fi învăţat, el): - contractul fiind o înţelegere pe picior de egalitate .

Nicolae Breban este un personaj tragic: a nimerit într-o lume căreia nu-i cunoaşte limba (am să revin îndată), nici regulele de funcţionare - şi nici morala. Din **Confesiuni violente** şi din această emisiune de televiziune, desigur, din lungul serial din *Contemporanul,* în care, în acord deplin cu Pleşu, ataca exilul, continuând, astfel serialul din *Luceafărul* al lui Silvestru-Târnăcop (cel ce semna textele Securităţii) - răzbate tragica dezorientare şi, ca şi cum nu ar fi consecinţa: lipsa de criterii în orientare.

## Despre limba română

Nu este un secret: ca mai toţi ardelenii, Nicolae Breban are mari dificultăţi cu limba română - o spune alt ardelean, de excepţie acesta: I. Negoiţescu.

Semnalăm câteva "incongruenţe, inadvertenţe":

- p. 90: "...Matei şi Nichita - noi eram un grup foarte restrâns...";
- p. 103: "mi-am făcut o discotecă de discuri...";
- p. 104 (deja semnalată): "...luam cu mine o echipă de 10-15-20 de scriitori foarte importanţi..."
- p. 111: "...am stat la liceu cu nemţi, cu evrei, cu basarabeni - care erau tot români..." (aici nu mai este vorba de o carenţă de limbă română, ci de istorie a românilor - nota mea, P.G.);
- p. 115: "...Pleşu, care atunci era interzis de semnătură, pentru că fusese micul ăla scandal...";
- p. 124: "N-am fugit, m-am întors".

Aici, iarăşi nu este vorba doar de o greşeală de limbă, ci de ceva mult mai grav - pentru un scriitor: folosirea şi răspândirea limbajului securist. Securiştii şi activiştii - în frunte cu membrii C.C. - au lansat epitetul "fugit", întâi despre partizani - ce "fugiseră" în munţi; apoi despre cei care, într-adevăr, părăsiseră ţara, fără a cere paşaport; apoi termenul fugit a fost extins şi la cei profitând de o călătorie legală şi... rămânând în Occident. În această emisiune de televiziune Nicolae Breban foloseşte "fugit" şi despre cei care au plecat în Occident după decembrie 1989. /

Acesta este un tic, nu numai de limbă, ci în primul rând de cap.

De la acest din urmă exemplu de stricare activistă de limbă, trecerea se face lin la:

## Despre Megafonul Puterii

Orice ar zice Ţepeneag (mai degrabă sperând să fie aşa, implorând realitatea să se facă aşa), Nicolae Breban rămâne, pe veci, în sistem. Care sistem anume ? Bine-înţeles,

cel comunist - care va dăinui în capul oamenilor de la noi încă o generaţie-două (fie: una şi jumătate).

De altfel el însuşi a declarat - mai cu seamă în această "serată TV" că, în 1971, când "a rupt contractul", a făcut-o, ca semn de protest împotriva unei persoane (Ceauşescu), nu împotriva comunismului. De aceea, în anii de după "aruncarea tăvii" (şi până la plecarea mea din ţară, în noiembrie 1977), am cunoscut un Breban disponibil, în sensul militar (sau: militarizat) al cuvântului. A fost omul care a aşteptat - cu nerăbdarea-răbdătoare a soldatului - să fie chemat, să i se dea alte misiuni, alte însărcinări. Ceauşescu aflându-se tot pe tron, Breban şi-a mutat "motivul aruncării tăvii" - în fapt: povestirea lui - la subalterni (dar superiori ai săi): în februarie-martie '77 manevrę împotriva fostului său protector, Popescu-Dumnezeu - cu atât mai lesnicioasă treaba, cu cât acesta fusese scăzut în rang - şi a trecut cu disponibilitate cu tot, liniştit, la succesorul (şi adversarul Popescului): Burtică.

De altfel supărarea lui pe mine - de la început, din primăvara lui '77, după publicarea în *Spiegel* a unor fragmente de jurnal - a fost motivată de zugrăvirea lui ca persoană disponibilă, făcând curbete, închinăciuni în dreapta, în stânga (întâlnirea cu Burtică avea loc la sediul C.C., Breban era de-al casei, cunoştea "protocolul") - şi nu, cum a pretins în "Confesiuni furioase" că l-a ofensat maniera în care-l descriam în raport cu... ofiţerul de serviciu de la poartă...Asta era tulburător în compania lui Breban (la Burtică): el îmi era coleg (în măsura în care şi eu eram...membru al Uniunii), însă nu-mi era şi camarad (am evitat: tovarăş); nu mă puteam rezema pe el în "demersurile mele": a devenit limpede în primele cinci minute de discuţie cu Burtică. Breban ştia până unde poate merge prea departe în"tovărăşia" cu mine; fireşte, spre cinstea lui, m-a apărat - atât cât se cădea să mă apere; atât cât îi îngăduia să o facă partidul şi C.C. (nu mai era membru - dar sufletul său acolo rămăsese: disponibil, dacă nu devotat): a confirmat "interferenţa" Securităţii în linia mea telefonică, după ce, mai înainte, îl informase pe Burtică de "necazurile" mele de scriitor român nepublicat în româneşte - însă, dacă

nu m-a dezaprobat, nu mi-a luat nici partea în discuţia cu Burtică în care atacam sistemul (şi, aşa, ocoliş, pe Ceauşescu).

Breban se afla, în 22 februarie 1977, alături de mine. În ambele accepţii: susţinându-mă (fie şi parţial - ca rumânul imparţial); simultan, "delimitându-se" de mine - pentru că el, pe de o parte, nu împărtăşea criticile mele la adresa sistemului şi era mereu gata, ca pionierii patriei, să-şi facă datoria; era mereu (zi şi noapte) disponibil.

În deceniile care s-au scurs de atunci veştile dinspre Breban nu-mi creau surprize:

Prin '81, la Cenaclul Mămăliga (unde nu mă mai duceam), cu Virgil Tănase a mizat pe...Iliescu - şi "a luat" el Ministerul Culturii, lui Virgil concedându-i Teatrul Naţional (sau poate Bulandra ?);

În vara lui '89 a manevrat cu Ţepeneag o Uniune a Scriitorilor "curată" (precum cărţile sale), adică:

a) să nu cuprindă anticomunişti înrăiţi şi activi (Monica Lovinescu, Ierunca, Goma);

b) să nu aibă, în titulatură, nici o aluzie la exil - tocmai el, cerea, impunea, dikta: Exilatul navetist !;

După decembrie '89, disponibilul Breban a fost silit să se mulţumească cu firimituri: *Contemporanul* (el, care era desemnat să fie cel puţin ministru al culturii), însă şi această "favoare" i-a făcut-o Pleşu personal.

Spune (p... 127):

"...am vrut să fac o revistă contra curentului, pentru că majoritatea revistelor literare, cu câteva excepţii: *Viaţa românească*, *Apostrof*, *Euphorion* (a uitat ori a omis deliberat exclusiv-culturala revistă *Literatorul* ? - n.m. P.G.), câteva reviste, foarte multe au mers în sensul jurnalismului, în sensul magazinului cultural. Eu abhor această formulă, nici din *România literară* n-am făcut magazin, nici jurnalistică, prefer direcţia culturală..."

Dincolo de exprimarea confuză, cu termeni improprii, o corectare: între 1970 şi 1971 Breban a făcut din *România*

*literară* o publicaţie mult mai politică decât era pe vremea lui Geo Dumitrescu.

Ajungem la zi - la emisiunea TV din 18 mai 1996:

Nimic schimbat la Breban din 1970, când, ca membru proaspăt al C.C., ne-a fost adus de mână de tovarăşul Ilie Rădulescu, cel care a zis:

Din acest moment redactor-şef are să fie tovarăşul Breban - asta-i hotărîrea Comitetului Central al partidului nostru!- cu toate că *România literară* nu era organul C.C. al P.C.R., ca "hotărârea" să vină din altă parte decât de la Consiliul Uniunii Scriitorilor.

Nimic schimbat - iată ce a spus, pe platou:

- p. 121: "Şi i-am spus domnului Iliescu acum trei săptămâni, într-o seară prilejuită de o reuniune ce a avut loc la Fundaţia Culturală Română - i-am spus că ***m-am temut de foamete şi de război civil***"(s. m. P.G.);

- "Dumneavoastră ştiţi foarte bine de aventurierii politici, de cei care stau ***în extrema stângă şi dreaptă*** ca nişte coioţi şi ***aşteaptă să se arunce pe pradă***..." (subl. m.);

- "Războiul civil nu a izbucnit până astăzi - este un merit indiscutabil al preşedintelui..."(se observă ce nu am subliniat, n.m. P.G.).

Deşi pare secundară, ne oprim la ultima afirmaţie - cu totul iresponsabilă (nu mai este vorba de prostie):

Cum îndrăzneşe scriitorul Breban să spună că Iliescu ne-a prezervat de...război civil ? Dar atacurile împotriva opoziţiei, din ianuarie, februarie '90 ce-au fost ? - nu sământă de război civil, semănată de Brucan, Roman, Voican-Sturdza şi, desigur, Iliescu ? Dar tulburările de la Târgu-Mureş: n-a fost acolo o tentativă de provocare a războiului civil ?- pentru a avea "motiv" de întoarcere la maniera forte a Securităţii? Dar mineriadele ? Ce au fost acestea, dacă nu mini-războaie civile ?

Nu, nu: Breban nu s-a schimbat. A rămas acelaşi activist obedient - pedepsit odinioară (pentru o prostioară), dar mereu disponibil.

Atât pentru răspândirea "cuvântului partidului" în privinţa publicaţiilor literare: nu "politică", ci cultură ! (Teză susţinută şi de N. Manolescu, în dialogul cu Paler din *România literară* la începutul lui ianuarie '90 - însă după ce a ajuns el şef al revistei, a făcut exact contrariul ! Ei bine, iată diferenţa între unul şi altul: Manolescu este din cale-afară de schimbăcios, el, ca şi Ivasiuc, având multe opinii; Breban are puţine idei - dar fixe - şi este din cale-afară de statornic, de conservator, de "înţepenit" - o zice el, despre *Contemporanul.* De mirare: amândoi sunt ardeleni; şi prieteni...)

Aşadar, Breban, încercând să situeze în lumea culturii româneşti revista pe care o conduce, a dat şi alte exemple de publicaţii "contra curentului", cum spune el, în sfârşit, un adevăr: *Apostrof, Euphorion* - care ar fi putut foarte bine apărea în România anilor '70, partidul nu s-ar fi "sesizat", cum atât de frumos ne vorbeşte scriitorul Nicolae Breban.

Apărând această "politică" a non-politicii, a "echidistanţei", Breban nu face decât să execute directivele venite direct de la... zi-i pe nume: cabinete! În panoplia totalitarismului se află, nu doar violenţa directă, sălbatică, ci şi dezarmarea adversarului, demobilizarea lui, semănarea îndoielii, culpabilizarea: face el bine ce face ?: Ia gândeşte-te un pic: n-ai copii, n-ai nevastă, n-ai soacră bolnavă - gândeşte-te şi la ei, nu numai la..."Fă, domnule, cultură curată şi n-o să te doară capul !"- discursul securist a rămas neschimbat, aşa are să rămână încă o generaţie şi trei sferturi.

Cum să nu deranjeze puterea comunistă libertatea cu care mulţi români au început să facă "jurnalism", cum ghilimelizează batjocoritor Breban, probabil gândindu-se la cel politic făcut de el la *România literară*... Desigur, la noi jurnalismul este încă stângaci, gafeur, de multe ori de-a dreptul analfabet - dar se ameliorează. Breban, structural om de aparat, crede că "jurnalismul" e rău, dăunător, cauzează, e

sămânţă de anarhism, deci face rău pe la - de aceea recomandă (de la înălţimea soclului de /cel mai/ mare scriitor): contracurentismul, curatculturalismul de tip *Apostrof* şi *Euphorion* - şi, fireşte, *Contemporanul* cel care nu mai are cititori...

Şi mai grosolan este şantajul cu foamea şi războiul civil.

Aceste bau-bau-uri au funcţionat asupra mentalului strivit de patru decenii de suferinţe, de întuneric, de minciună, al românilor - o vreme, acum câţiva ani când "masili" votau, într-adevăr, pentru Iliescu.

Dar chiar dacă nu am devenit peste noapte europeni, măcar am înţeles - după şapte ani - că stă în puterea noastră să devenim - europeni: chiar români.

Ştiu că pe la Ambasada RSR de la Paris, numeroşi intelectuali, cu precădere ardeleni, fie în post, fie în vizită - printre ei Breban - măcinau:

O fi el cum o fi, dar ne apără de război civil, de foame, de sfâşieri teritoriale - uită-te la Iugoslavia, ce nenorocire, ce tragedie !

Aici, *El* fiind Iliescu.

Eu, cu memoria mea afurisit de normală scot din depozit un discurs asemănător, grohăit tot în jurul Ambasadei de la Paris:

O fi el cum o fi, dar ne apără de ruşi, de jidani, de unguri...

S-a înţeles, ***El***-ul era Ceauşescu.

Trist: secretarii-generali ai partidului comunist se schimbă, romancierul Breban, ba. ***El*** fiind Omul cu Megafonul (Puterii).

## Despre opţiune

La pagina 123 Nicolae Breban este întrebat:

"Eşti cu Opoziţia ori cu Puterea ?".

Cum răspunde Breban ? Astfel:

"Vedeţi, un mod schematic, maniheist de a gândi. Eu am învăţat de la marele meu maestru Dostoievski, Feodor Mihailovici - eu am avut doi maeştri, şi o să vă rog să-mi daţi mai încolo câteva minute ca să vorbesc despre Friedrich Nietzsche pe care l-am lansat încă în anii '6o..." - si dă-i si luptă-i, vorba Neicusorului - orice, numai să nu răspundă.

Nici nu avea/are ce: Nicolae Breban, ca un legitimist funciar ce este, a fost şi va rămâne cu Puterea: el nu are opţiuni, ci opţiune - vorba celuia:

«Sunt cu Opoziţia venită la Putere !»

## (chiar şi) Despre regret

Regretul rămâne al meu - şi nu doar, lumea nu e alcătuită numai din duşmani de moarte ai brebanitudinii.

Fireşte, nu voi spune că îl compătimesc pe Breban - l-aş ofensa. Îmi îngădui să monologhez în prezenţa transcrierii discursului său - ultimul: cel televizat. Îmi îngădui să-mi fie ciudă.

Nu am nici o cădere să spun despre el, mai dezvoltat, ceea ce în rezumat arată: "Brânză bună în burduf de câine" - intenţia mea nu este de a pedagogiza.

Dar mi-e ciudă.

Breban, într-adevăr, are cultul prieteniei. Nu i-am fost prieten şi chiar de nu am avut conflicte deschise, între noi domnea...incompatibilitatea cea mai ascuţită. Cu toate acestea, în primele zile după arestarea din 1 aprilie 1977, când soţia cu copilul fuseseră puşi peste bagaje într-un camion şi duşi undeva în Vitan, fără telefon, fără vreo posibilitate de legătură cu exteriorul; când aflându-se în biroul avocatului, de la Tribunal, a profitat de o scurtă absenţă din birou a lui şi a dat un telefon...

A dat un telefon - cui ? Spun îndată, nu înainte de a indica simţământul cu care Ana telefona în primele zile ale lui aprilie '77: cu care ai arunca o butelie în mare...

Ei bine, nu a fost cum se temea: cel de la capătul firului, nu numai că i s-a răspuns, dar a şi venit în cel mai scurt timp la tribunal ! Am subliniat, fiindcă, atunci, nici unul din-

tre prieteni nu s-a manifestat - deşi Ana lăsase mesaje - necum să aibă ei iniţiativa (să treacă măcar pe la socrul meu, să se intereseze de soarta noastră).

Acesta a fost Breban. Am mai scris - în **Soldatul câinelui** - şi nu obosesc dacă repet: gestul lui Breban a fost nemăsurat de încurajator pentru soţia mea - izolată de Securitate, dar şi evitată de amici (nu le-am mai spus: prieteni).

Şi asta am scris-o, o repet: după liberarea de la Rahova, eu fiind o ruină (recentă, socrul meu una mai veche...), am avut nevoie de un bărbat care să scoată nişte cufere din pivniţă: la cine să apelăm? Într-o doară i-am telefonat lui Breban. A venit cât a putut de repede: a coborît, s-a mânjit de var, a luat pe umeri păianjenii...

Prin luna mai ('77) ne-am întâlnit pe stradă cu Ion Vianu. Cât am rămas împreună pe trotuar, pe lângă catedrala Sf. Iosif, Breban nu a dat vreun semn că i-ar păsa de faptul că se află în compania unui bandit şi a unui fugit (ce să fac: el foloseşte acest cuvânt securist!).

Am înşirat toate aceste, ca să pot spune din nou: mi-e tare ciudă, mi-e o ciudă de moarte - pe Breban:

Fiindcă nu şade la romanele sale: de cum iese afară, la aer, în realitate, fără busolă, fără repere, Nicolae Breban devine, fulgerător, un mitoman şi un carierist (fără carieră); fiindcă, în loc să scrie romane (ori să le rescrie pe cele vechi), el se trezeşte apărând cauza totalitarismului comunist şi, printre picături, spunând minciuni gogonate - despre orice.

Ştiu: suntem prea bătrâni, ca să ne "reparăm".

Nu-i dau sfaturi lui Nicolae Breban (s-a observat demult: poate face şi singur mari prostii) - dar zic:

Ce bine ar fi (sau: ce mai-puţin-rău) dacă s-ar ţine de ficţiune - acolo e tare - fiindcă, de cum coboară în realitate, el o tratează ca ficţiune; el scrie şi după ce a ieşit din scris.

Ar fi bine. Dar posibil ?

Paul Goma

*Paris 11 ianuarie 1997*

**Duminică 12 ianuarie 1997**

Mi-a telefonat iar Dinu Mihail din Chişinău: au publicat "Pledoarie - Gherla" în *Săptămâna.*

Cică Irina Nechit "tocmai a scris". Mă tem să nu fie urmarea ameninţărilor lui Dinu...

Ieri Filip a făcut la ordinator coperta viitoarei cărţi a Elenei (pseudonim, de astă dată Arseneva): a combinat două imagini: una dintr-o icoană rusească din sec. 18, cealaltă (Sfântul Gheorghe!) din iconiţa făcută de Vlad Drăgoescu şi trimisă în urmă cu mulţi ani. Dacă editura acceptă, o să vedem cum primeşte Drăgoiescu vestea: cere sau ba drepturi de reproducere? N-ar fi în greşeală.

**Luni, 13 ianuarie 1997**

Ieri a murit Jean-Edern Halier. Pe bicicletă, fulgerat de un atac de inimă. Nu ne-am cunoscut direct. Dar în 1982, în scandalul de presă care a urmat "Afacerii Tănase-Goma", el a luat partea lui Tănase - m-a atacat... Ceea ce nu m-a împiedicat să cred: din generaţia francezilor din jurul lui (şi al meu, dar eu nu contez aici), el este cel mai scriitor: Sollers este un căcâcea, un scremut şi un nefutut patent; Sagan este potabilă - ceilalţi având între 45-65 ani sunt buni făcători de cărţi, dar nu se compară cu J.-E. Are coaie şi priveşte drept înainte, fără să se preocupe de "urmările" atacurilor, ce se pot întoarce, bumerang. Era "ordurier", cum i-a zis ieri limbricul de Kouchner, fost tovarăş de Jeunesses communistes, de maoistes...Acesta fiind echivalentul galic al "înjurăturii": aici, dacă spui adevărul - în mod direct, brutal, ca J.-E. eşti ordurier; la noi, dacă spui adevărul (oricum, dar nu prin aluzii, prin perifraze, prin cod), înjuri !

Acum îmi dau seama că am scris despre el la prezent. Act mâncat, dar aşa mi-a venit - şi bine mi-a venit.

Am terminat ultimul text publicistic (rămâne de văzut cine mi le publică) şi mă simt, simultan, liniştit-neliniştit. Îmi pare bine că "am scăpat" de lanţurile publicistice şi că mă pot

întoarce la ale mele, dar şi neliniştit sunt: vai de mine, am terminat-o pe asta - dar ce fac, mai departe ? Cu siguranţă toţi păţesc aşa.

Recitesc **Jurnalul** lui Gide. L-am (re-re-re)luat, temeinic, de la început, adică din 1889 (!). Acum sunt trei-cinci pagini mai departe, în 1890.

Nu nu este vorba de ceea ce se cheamă influenţă - pe mine m-au influenţat alte cărţi numai prin 1965-68 (mai ales În cerc - faulkneriană) - ci de rezonanţă (care nu este tot influenţă ?). În fapt, am vrut să spun: o carte nu mă împinge să scriu ca acea carte - ci să scriu, atât (de acord, nu doar atât, însă nu despre asta este vorba).

El spunea de pe când era foarte tânăr (oricum: prin 1890) că el nu citeşte în perioada scrisului: îl tulbură cărţile altora, îl abat de la ce are el în cap. Ciudat: credeam că această observaţie de bun simţ vine la scriitor odată cu bătrâneţea. Măcar eu puteam citi altceva - cu o condiţie: să nu-mi mănânc timpul de scris cu lectura asta.

Acum, când e prea târziu ca să încerc o reparare: necazul cu mine: am fost toată vremea (în care am şi scris) atât de tras-împins, de hărţuit, de agresat, de implicat în realitatea asta împuţită (şi violentă şi, în ultimii zece ani: umilitoare) încât cu scrisul am rămas la suprafaţa lucrurilor; oricum, nu atât de mai-adânc precum aş fi vrut (şi, cine ştie: putut).

Aşa cred.

Seara: am început azi transcrierea Dialogului cu *Vatra*. Am făcut în câteva ceasuri 6 pagini dactilo.

(Ah şi iar intru în mâzgă ! Dar pot să nu intru ?)

Am primit *Familia* nr. 9. Cu excepţia unui text al lui Blaga Mihoc: ilizibilă. Ternă, fără vlagă, fără dorinţă de a trăi. Să fi învins chiriloconcepţia?

Am primit şi *Vatra:* mai slabă ca de obicei, şi nu din cauză că nu sunt prezent.

**Marți 14 ianuarie 1997**

Am copiat **Dialogul I**. Și ceva din **II.**
Nu am noutăți bune.

**Joi 16 ianuarie 1997**

Am terminat **Dialog II**. Total: 23 pagini în 14.

Ieri am primit scrisoare de la Irina Nechit: că *Basarabia* are de gând să publice din **Bonifacia.** Că *Literatura și Arta* vrea să reproducă - nu mai știu ce (**Dialoguri monologate**).

Tot ieri, scrisoare de la Ierizanu: că a cules **Unde am greșit** și **Dialoguri.** Om trăi și-om vedea.

Și tot ieri a telefonat Scorțanu. Că el a descifrat **Scrísuri** (greu), dar Spiridon n-a putut, că el nu se pricepe...L-am rugat să-l ajute.

Azi, prin Lulu: cică Dan Petrescu a fost dat afară de la Nemira, în urma "insistențelor" Dimisiancăi...

Rămas în pom.

Asta-i.

**Vineri 17 ianuarie 1997**

Azi am mai copiat ceva din *Vatra* - dar nu mult (4 pagini dactilo).

Mi-a scris Nedelcovici, trimițându-mi trei pagini din **Jurnalul** său. În virtutea "regulii jocului". I-am răspuns că nu există vreo regulă a jocului pentru asta - în schimb pentru porcăria făcută în iunie 1989 - da.

În jurul prânzului am avut o eclipsă de memorie, cum n-am mai avut: la un moment dat m-am întrebat: Cine-i nevastă-mea? - și nu mi-o puteam reprezenta.

A fost îngrozitor. Mai rău ca într-un coșmar - fiindcă s-a petrecut la trezie.

Așa o fi bătrânețea în faza ei amnezică; așa o fi moartea.

**Duminică 19 ianuarie 1997**

Am copiat şi IV - 33 pagini în total. Or să fie cca 66.
A plouat toată ziua. Trist.

**Marţi 21 ianuarie 1997**

Ora 9 dimineaţa: acum am terminat de copiat la ordinator dialogul cu *Vatra*.

Seara:

Pe la prânz a telefonat Geta Dimisianu. Că să-i dau "nişte romane"- vorbisem de **Sabina** şi de **Roman intim** încă de acum câteva luni. I le-am promis - are să le ia când are să vină în 12 martie la Salonul Cărţii;

- a telefonat Ierizan de la Chişinău. I-am spus că i-am scris. Când i-am spus să-mi trimită contractul, a marcat o pauză: că el a avut înţelegerile numai oral. Ei, o să le aibă şi în scris;

- a telefonat Paul Barbăneagră: vine din România. Plin de planuri. Care de care mai din pahare....

- a telefonat şi Alla Russu: are să vină mâine sau poimâne pe-aici.

**Miercuri 22 ianuarie 1997**

Am imprimat "Dialog *Vatra*" (11 ex.). De asemeni câte un exemplar (în 14) din **Sabina** şi din **Roman intim.**

A fost pe-aici Ala Russu.

**Vineri 24 ianuarie 1997**

Ieri mi-au venit scrisori de la Spiridon şi de la Scorţanu. Ultimul mi-a trimis nişte contracte fanteziste - le-am declinat.

Tot ieri mi-a venit scrisoare de la Ierizanu.

Şi tot ieri - de la Dinu Mihail, un exemplar din *Săptămîna* lor, în care pe trei pagini a fost publicat **Gherla - o pledoarie** (cu poze).

Azi am fost la doctor. aici, în cartier. Mi-a găsit 20 cu 10. I-am zis să mai aşteptăm: după cinci minute am avut 16 cu 9. Luni merg să fac analize de sânge, urină şi radiografie pulmonară.

**Duminică 26 ianuarie 1997**

Ieri am primit scrisoare de la Luca Piţu.

Ieri şi azi am scris cinci răspunsuri pentru Dinu Mihail. Bunişoare.

Am primit o invitaţie, din partea...însărcinatului cu afaceri al României la Paris (cine ?) la o întâlnire cu Emil Constantinescu, în 5 februarie la orele 12. N-am să mă duc.

**Luni 27 ianuarie 1997**

Ieri a trecut pe aici Margareta Donos cu viitorul soţ: un elveţian de origine belgă... Mi-a adus nişte ziare de la Dinu Mihail.

Numai că iată dandanaua: Dinu Mihail mi le-a trimis acum două luni (Margareta a fost prin alte părţi, chiar şi în Cuba), deci nu-l pot acuza că nu m-a informat despre adevărata orientare a *Săptămînii:* aseară, după plecarea vizitatorilor, încep să răsfoiesc: stupoare! Publicaţiunea face publicitate (din aceea groasă, cusută cu odgon) pentru Lucinski !

De acord: Dinu Mihail nu a putut să-mi spună asta prin telefon - mai ales că el conta pe Margareta cu ziarele! Or eu am şi scris cinci texte pentru ei, lucinkiştii! Ce-i de făcut? Pregătisem de ieri dimineaţă un plic cuprinzind încă trei (două le trimisesesem). Le mai ţin - întâi îi scriu cerându-i lămuriri. Eh, lămuriri, să dea basarabenii (ca de altfel şi nebasarabenii...).

Acum, la ora nouă, mă duc la laboratorul medical, pentru luarea sângelui şi radiografie pulmonară.

Am mai spus că am primit invitaţie de la ambasadă, din partea însărcinatului cu afaceri... Aşa e procedura, însă pe mine nu mă impresionează - nici măcar în rău. Om trăi şi-om vedea.

## Marți 28 ianuarie 1997

Am luat rezultatele analizelor. Par a fi proaste. Am să văd joi, când am din nou întâlnire cu dr. Schaan, cardiologul.

Mi-a telefonat Radu Portocală, ca să mă anunțe că am drept la un supliment de Constantinescu: o să am dreptul la el dimineața, sigur...

O să mai vorbim - dacă o să avem ce...

# FEBRUARIE

## Luni 3 februarie 1997

Joi şi sâmbătă am primit de la Laszlo tăieturi, fotocopii (*Adevărul* publică două pagini din **Jurnalul pe sărite,** menţionând că este în curs de apariţie la Nemira); apoi scrisoare, întrebare (la care am răspuns şi trimis, azi dimineaţă) şi cartea lui de eseuri: **Între Icar şi Anteu.** Foarte bună - foarte bun, Laszlo!

Adineauri mi-a telefonat Dinu Mihail: ca să-mi spună că Viorel Mihail (văru-său), şeful *Săptămînii,* nu vrea să publice textele mele, găsindu-le prea lungi ! Şi că le-a dat la *Moldova suverană...*

«Asta cu cine-i ?»

«Cu guvernul», a răspuns Dinu. «Nu găseşti un singur jurnal independent, la noi, la Moldova...»

Vai de curul lor...

## Marţi 4 februarie 1997

Aştept întâlnirea cu Victor Lupan - vrea să scrie pentru *Figmag.*

Sunt adânc nemulţumit de răspunsul dat la întrebarea lui Laszlo la **Cartea Albă a Securităţii.** L-am dat, parcă disculpându-mă.

Chiar aşa este. Au reuşit, bestiile, să ne culpabilizeze - ca la Piteşti.

Neapărat: să fac o anexă la răspuns. Un text violent, cu cuţitu-n dinţi, cum zicea cântecul acela din Oaş.

Nu se poate altfel.
Cum mă întorc de la întâlnirea cu Lupan, cum mă apuc de scris.

## Miercuri 5 februarie 1997

Aseară, târziu, mi-a parvenit o scrisoare de la Grigurcu. Prima în vieţile noastre !

I-am răspuns cu plăcere şi i-am trimis pe dată **Unde am greşit, Scrisuri** precum şi ultimele texte: **Vechi şi nouă, Balul mascat, Breban la TV, Gherla - o pledoarie** şi ultimul: răspunsul la o întrebare a lui Laszlo.

Azi dimineaţă, Ana vorbind cu Lulu a aflat că mi-a apărut **Jurnalul.** CicăTereza Culianu i-a telefonat, iar Niculiţă i-a spus că văzuse la o emisiune de televiziune cartea prezentată. E un singur volum.

Seara, telefonează un jurnalist de la radio Bucureşti: să-i dau un interview. I-am spus că n-am "obiectul", despre ce să vorbesc ? (El mi-a spus: sunt trei volume, nu unu, cum înţelesesem).

## Vineri 7 februarie 1997

Ieri, la 11,30 mi-a telefonat o persoană recomandându-se: Radu Petrescu. Am ştiut că e fratele lui Dan - de la D-na Călinescu aflase Ana. Avea "cărţile" !

Ne-am dat întâlnire la staţia de metro Belleville. L-am poftit la noi, pentru o cafea, dar se grăbea la o altă întâlnire. A rămas să-mi telefoneze el când o avea timp liber, să ne vedem pe îndelete.

"Cărţile" sunt arătoase. Trei volume, cu poza (diferenţiată, variată, după aceeaşi), cu citate pe copertă. Atât că litera e cam puchinoasă. Probabil au făcut economie de hârtie, ca şi la Laszlo. N-am observat decât o singură greşeală: mihneabrebanesc - în loc de mihneaberindesc...

Îi scriu acum lui Dan Petrescu. Şi lui Laszlo.

/

**Duminică 9 februarie 1997**

Ieri şi alaltăieri: am citit **Jurnalul.** Bunişoară carte...

Da, Domnule.

I-am scris lui Dan Petrescu, i-am scris lui Laszlo, i-am mulţumit lui Al. Călinescu pentru referatul la Soros.

Călineştii vin la noi sâmbăta viitoare. El mi-a spus că a apărut în *Caiete critice* răspunsul meu. Foarte bine, îi avertizasem încă din text că, dacă nu-mi confirmă primirea, îl trimit altor publicaţii (a apărut în *Timpul*)

**Luni 10 februarie 1997**

Ieri am petrecut o altă zi, încă una... citind **Jurnalul.** Şi, mi-e ruşine, dar ăsta-i adevărul: găsindu-l bun.

Mi-au priit aceste zile: pe de o parte: bucuria cu **Jurnalul,** pe de alta, nemaiavând nimic urgent de scris (cu excepţia unui text de două pagini despre Grigurcu pentru *Jurnalul literar*), am dormit temeinic. Şi după amiază şi noaptea. Asta ne salvează pe Ana şi pe mine: somnul. Dacă am fi şi insomniaci...

Am de gând s-o trag aşa, cât se poate: să citesc (sau ba) şi să dorm. Poate că mai adun ceva forţe pentru ce ne aşteaptă.

Seara:

Mi-a telefonat cineva de la TV română: că să avem un dialog telefonic mâine, în timpul unei emisiuni în care va fi prezentat şi **Jurnalul** (de Horia Florian Popescu). Am rugat-o pe domnişoară să-şi repete numele: Cristina Rusecky! Am rugat-o să-i transmită salutări lui taică-său (Dan, coleg cu Surdulescu, la Drept, fost coleg de-al meu, de celulă la Jilava). Atât că ea a rostit: Ruşeţchi.

**Marţi 11 februarie 1997**

Orele 8,10:

La 7,45 mi s-a telefonat din Bucureşti, să aştept pe linie, că intru... (pe fir ?). PROTV se cheamă canalul.

Iar emisiunea ceva cu Bună dimineaţa, dragi... (copii ?, cititori?, privitori-ca-la-teatru ?).

Bun. Horia Florian Popescu m-a salutat. L-am salutat la rândul meu. A spus că are în faţă **Jurnalul.** Perfect. Are **Jurnalul** în faţă. A zis că, din păcate nu l-a putut citi în întregime, că abia ieri i l-au dat...A cerut voie să citească un fragment. L-am întrebat dacă-i lung. A zis că destul de lung. Dar. înainte de a se aşterne pe citat, a ţinut să precizeze... Sau cum să-i zic; a ţinut să-mi arate că el a citit acolo unde îi dădeam o copituţă. lui şi lui Surdulescu - prin Ana, care zicea: (în 1977. când tu erai arestat) «Breban a venit, dar unde erau prietenii tăi Surdulescu şi Popescu ?» - unde erau...- «Ne-a fost frică». a spus Horia. destul de foarte acru.

Ei. da. asta-i. Şi Horia e român get-beget. Dacă zice: «Mi-a fost frică», este convins că nu doar explică, ci se şi (auto) absolvă.

Spicuiesc: la început, când vorbea de **Jurnal:** e scris laborios. zice amicul. Paul totdeauna a scris laborios. A mai zis. pregătind citatul (în fapt explicaţia lui) că **Jurnalul** numai aparent e brutal. în fapt. nu e decât adevărat - «numai că, într-un loc...» - şi a spus locul chestiei care-l privea.

Această emisiune, într-un fel. a lămurit lucrurile dintre noi. Relaţiile tulburi existente de când s-a ridicat capacul. în '89. Măcar Surdulescu mi-a scris o scrisoare (dar fără să-şi indice adresa, ca să-i pot răspunde). Popescu însă nu: am mai vorbit o dată la telefon, el aflându-se într-o redacţie. Pe de altă parte m-a liniştit: aceasta a fost doar una din emisiuni, pe doar unul din canale. deci speranţa că la una din dezbateri vor participa Laszlo şi Dan Petrescu a rămas intactă.

Ce va fi bombănind Popescu. acum. pe stradă ! Ce mă va fi probozind ! Că de ce-am scris eu chestia aia despre el. prietenul meu cel bun...

După amiază: de dimineaţă am fost la piaţă; întors. Filip mi-a spus că m-a căutat Geta Dimisianu. M-a sunat iar pe la prânz:

«Paule, ţi-am citit **Jurnalul** apărut la Nemira (tic profesional - n. m.). M-ai calomniat îngrozitor, aşa că nu mai am nici o relaţie cu tine».

La toate acestea am zis:

«Da. Da. Da.»

Asta este. Sincer să fiu nu am avut nici un regret, chiar dacă îmi făcusem ceva iluzii în legătură cu **Sabina** şi **Roman intim.**

Mi-a scris din nou Nicoleta Sălcudeanu. E cercetătoare; a fost bibliotecară. Îi cunoaşte pe Podoabă şi pe Cistelecan.

Acum (ora 17) plouă. De primăvară.

## Miercuri 12 februarie 1997

Am dormit azi-noapte vreo 12 ore. Nu chiar odihnitor, dar pe-aproape. Mă tot întreb dacă să trec la ordinator dialogul cu MCO. L-am început, am transcris o pagină - m-am oprit. Voi fi având eu motive, nu ?

## Sâmbătă 15 februarie 1997

Ieri am primit scrisoare de la Luca Piţu - am răspuns pe loc; azi scrisoare (din 10 febr.) de la Laszlo: că cică vineri 14 va avea loc lansarea **Jurnalului,** la Muzeul Literaturii. Până în momentul în care-mi scria nu reuşise să ia legătura (telefonică) cu Dan Petrescu.

Azi, la prânz, i-am telefonat lui Lulu. Mi-a spus:

Lansarea a avut loc. Au participat: Dan Petrescu, Mihai Zamfir, Şora şi... Pruteanu (am impresia că am uitat pe cineva). Nici urmă de Laszlo !

Am să-i scriu lui Dan Petrescu - luni am să expediez.

Mi-a mai spus Lulu: Sanda Anghelescu scoate în două săptămâni **Gardă inversă.** «Hai, nu două săptămâni, dar o lună...»

Acum, la orele 17 vor veni Călineştii la noi, să stropim **Jurnalul** (el a dat un referat favorabil la Soros).

P. S. Mi-am adus aminte cine a mai participat la lansarea **Jurnalului:** Liviu Antonesei. L-am uitat, fiindcă... fusese primul citat de Lulu (şi încă: a vorbit cel mai frumos...). Cum e făcută lumea (din mine)...

**Duminică 16 februarie 1997**

Aseară au fost Călineştii la noi. Bârfit populaţie paşnică.

Acum e ora 8 dimineaţa iar eu mă apuc de dialogul cu MCO. Să vedem cât durează transcrierea la ordinator.

**Miercuri 19 februarie 1997**

Ieri: Ştefana Bianu mi-a telefonat că în *22* există un anunţ-listă a Fundaţiei Soros, în care figurează şi Echinox cu subvenţie pentru... **Patru dialoguri** de Paul Goma !

Fotocopia îmi va parveni în astă seară ori mâine prin poştă; dar iată că la orele 16 îmi telefonează Laszlo de la Cluj: nu pentru asta îmi dăduse telefon, dar eu îl întreb: zice că ştia (şi credea că ştiu), că Papahagi a mai făcut şi cu alte cărţi aşa. Aşa, cum ?

Deci Laszlo mi-a telefonat să mă întrebe dacă ştiu ceva de textul Monicăi Lovinescu din ultimul *22*. Nu. Ei bine, Monica Lovinescu, în legătură cu **Jurnalul,** scrie că ei au făcut atâta pentru mine, iar eu: un nerecunoscător (mai lipsea argumentul Breban: că le-am băut whisky-ul). Şi că...regretă că m-au cunoscut.

Înţeleg durerea lor. Ei sperau că, aşa cum păstrasem tăce-rea atâţia ani (trei: 94, 95, 96), o să tac în continuare. Şi n-o să se afle "poziţia" lor, cel puţin strâmbă în legătură cu distrugerea **Culorii...** de Liiceanu. Or, în ultimele trei luni, în toate intervenţile publicistice (din *Convorbiri literare*), acum în **Jurnalul** apărut scriu negru pe alb şi partea ne-privită a Lunii. Atât: că eu nu regret că i-am cunoscut - regret că am

rupt-o pentru asta: asta fiind trimiterea la topit a unei cărţi (întâmplător, a mea), distrugere pe care ei au negat-o violent, apărându-l pe Liiceanu cel Topitor de Cărţi.

**Vineri 21 februarie 1997**

Ieri am terminat răspunsul la a doua întrebare a lui Laszlo, iar azi trimit (Laszlo, *Lumea liberă, Ziua*).

Greu, greu - şi suntem abia în 21...

Cu chestia Soros... Eram uşor mirat că Laszlo, la telefon, întrebat, a răspuns că a văzut anunţul, dar nu i-a dat importanţă, fiind mai cu seamă revoltat de Papahagi care a primit, pentru o carte scrisă de el, de Papahagi, tipărită în editura lui, Echinox. Aşa o fi. Se va fi obişnuind. Aşa se va fi făcând, numai eu m-am indignat. Lulu a transmis: contractul cu Papahagi a fost încheiat în 1993, pe doi ani (?), deci a expirat în 1995... Mi-a trimis o fotocopie.

**Sâmbătă 22 februarie 1997**

Azi: aşteptare. Cu atât mai grea, cu cât e abia sâmbătă. O să vedem marţi.

Nimic altceva.

**Duminică 23 februarie 1997**

Diseară la Catherine Durandin. Nu ne-am văzut demult, de la alegerile din România. În fapt... multişor înainte de alegeri.

**Marţi 25 februarie 1997**

Greu-greu. Greu.

Ieri am primit scrisoare de la Dan Petrescu. I-am scris, azi trimit răspunsul. Ieri am trimis texte imprimate (**După 100 zile, Dialog cu Laszlo**): Antonesei, Cistelecan, Ardelean, Luca Piţu, Ligi.

Aseară a telefonat Rodica Vasilcan. Că de ce nu vin în România ?

Ştefana Bianu îmi spune că cei de la *22* au participat la o chestie TV despre **Jurnal.** Mai exact: în jurul lui... Sper să şi publice zisele.

## Miercuri 26 februarie 1997

Nimic deosebit - decât că mă doare cumplit spatele.

Am primit azi de la Chişinău revista *Limba română* nr. 5-6/96. Cu dialogul meu cu Leo Butnaru şi cu fotografii de Potârniche.

## Joi 27 februarie 1997

Am dormit în acelaşi timp greu şi agitat. Nu va fi posibil - dar a fost posibil. Ca niciodată am dormit până pe la nouă fără un sfert când a sunat telefonul (Ştefana, ştiindu-mă matinal).

Am impresia că am răcit.

Am impresia că nu mi-i bine.

Am certitudinea că mi-i rău.

Să nu uit: am visat-o pe Geta Dimisianu, care-mi spunea că în trei luni îmi apare **Sabina** ! Ca să vezi ce mă preocupă pe dedesubt.

Dialogul cu Leo Butnaru din *Limba română*: pentru a zecea oară constat că nu este deloc, dar deloc bine să stau-de-vorbă altfel decât în scris. Butnaru, pe de o parte a înţeles altceva din cutare lucru, pe de alta, a "aranjat" dincolo. A ieşit o chestie, de ai zice că sunt Breban !

Nu: dacă mai am ocazia, de acum încolo răspund numai în scris. Scrisul îmi permite recitirea, eventuala corectare, ajustare - în fine, scrisul este al meu, vorba mea transcrisă de alţii încetează de a mai fi a mea.

Seara:

Ştefana îmi spune: a apărut o cronică de Ştefănescu în *România literară* - defavorabilă, zice ea, pudică; şi încă una în *Ziua,* de Groşan. Nu mă miră: şi pe unul şi pe celălalt îi zgâriasem în **Jurnal.** Şi vorba celuia: stai, că abia a-nceput!

Tot ea zice că Doicescu "e supărat pe Monica"; îi răspund că, dacă-i supărat, să pună mâna să scrie !

Nu-i o plăcere să fii copleşit de cronici defavorabile. Dar, chiar dacă eu nu cunoscusem acest gen de "primire" - fiindcă nu publicasem cărţi, simplu - asta-i situaţia. Până acum "colegii" mă vorbeau de rău, mă încondeiau mă puneau bine - ei acum a venit momentul să scrie negru pe alb ceea ce cred despre mine. În sfârşit !

### Vineri 28 februarie 1997

Azi am primit scrisoare de la Cistelecan. Mă anunţă că... vor să publice "Dialogul cu *Vatra*". I-am scris pe dată - şi am depus la cutie: ce, a uitat că l-au publicat în extenso ?

Mi-a scris Nicoleta Sălcudeanu. Despre **Jurnal.** Mi-a trimis o tăietură din *România liberă*. N-o aveam. Ne invită la cabană, la ei... I-am scris, mulţumindu-i.

Am primit un plic groscior de la Laszlo:

Un număr din *22* - cel cu părerea de rău a Monicăi Lovinescu; scrisoarea propriu-zisă - în care îmi transcrie finalul lansării cărţii (atît a înregistrat); o scrisoare de protest adresată Adameşteancăi şi lui Cornea care, participând la o dezbatere, au spus că din cauza mea a fost Monica bătută de palestinieni ! Iar G. Adam. a declarat senină: "N-am citit **Jurnalul"** - ceea ce n-a împiedicat-o să-l comenteze.

După orele 18 am vorbit la telefon cu Lulu: Laszlo a fost invitat la TV de Mariana Sipos (care mi-a telefonat şi mie, anul trecut), ca să vorbească despre **Jurnal.** Cică a mai fost "cu un tânăr", dar nu ştie cine - are să-mi scrie Laszlo (cred că a şi ple-cat scrisoarea încoace).

Lulu i-a promis jumătate din costul biletului, dacă vine şi la lansarea **Gărzii inverse**. Ca să vezi cum facem promovarea unei cărţi!

Mă bucur pentru Laszlo: a fost pentru întâia oară la TV. Măcar de-ar fi profitat, ca să vorbească şi de **Între Icar şi Anteu** al lui.

Tot azi mi-a telefonat Nicolae Florescu. Cerând-mi pentru *Jurnalul literar* "ceva în legătură cu Grigurcu". I-am răspuns că sunt mirat: îi trimisesem lui Grigurcu textul, în două exemplare, să aibă şi el unu - în urmă cu trei săptămâni (mai exact: în 5 februarie). Probabil că nu i-a plăcut ce am scris. Florescu a negat, de parcă ar fi ştiut exact ce e în capul lui Grişa. Tot el mi-a propus să răspund la nişte întrebări - mi le va trimite în curând.

# MARTIE

## Sâmbătă 1 martie 1997

E foarte urât afară - ca într-un Întâi Martie.

## Duminică 2 martie 1997

Ieri am tras la imprimantă o nouă variantă din **Sabina** şi **Roman intim.** Am de gând să le trimit la Bucureşti prin Catherine Durandin (la sfârşitul lunii). Poate că Nemira, în urma succesului de vânzare a **Jurnalului,** ia şi aceste două cărţi. Aşa mi s-a spus: că Jurnalul se vinde. În ciuda preţului prohibitiv.

Mă bucur pentru Laszlo că s-a făcut cunoscut la TV, dar mă aştept la o scrisoarea în care să-i calce în picioare pe organizatori...Aşa suntem noi, minoritarii...

Acum două-trei zile a murit Siniavski. Avea 72, dacă am reţinut bine. Cât timp "activam", nu a fost posibilă o apropiere între noi - deşi îmi plăcea cum şi ce scria - din două motive: era în duşmănie cu Soljeniţîn; soţia lui, celebra Rozanova, semăna discordie pe unde trecea - a încercat la început, la *L'Alternative* (am impresia că figura printre fondatori - ba nu: Siniavski figura, ea ne venise "în numele lui"), iar Gorbanevskaia şi cu Etkind au ameninţat că ei pleacă, dacă rămâne Rozanova...

Nu a fost bine nici cum a fost în familia noastră: Ana nu s-a amestecat niciodată în treburile mele, deşi cu sufletul a fost totdeauna alături; Rozanova era mereu prezentă - chiar când absenţa i-ar fi fost imperios solicitată.

Dumnezeu să-l ierte pe Siniavski, că chinuit a mai fost şi el! A făcut puşcărie (în chestiunea Pasternak, împreună cu

Daniel), a cunoscut exilul... Ştiu că scotea o revistă, *Sintaxis*, se pare că era bună, însă inaccesibilă mie. Desigur, regret, dar nu puteam face decât am făcut: eu "mergeam" cu Soljeniţîn...

Că am adus vorba de "amestecatul" nevestelor...Până acum n-am notat, din motive evidente, dar iată:

Monica nutrea (acesta este cuvântul: nutrea) o adâncă antipatie faţă de Ana. Mai pe la începutul exilului când era şi Ana prezentă la întâlnirile "de lucru", Monica se arăta iritată de câte o intervenţie de a ei - deşi, zău că nu spunea prostii, oricum, nu mai multe şi mai gogonate decât ea. Observând această ostilitate din ce în ce mai declarată, Ana a încetat de a mă mai acompania. Rezultatul: o surdă...incompatibilitate între ele. Această atitudine (din rărunchi) am simţit-o, la Monica, doar împotriva lui Negoiţescu - dar tot n-am aflat raţiunea ei. Bine, înţeleg motivul pentru care n-o suporta pe Ana: cu aerul ei fals-naiv, îi trântea Monicăi adevăruri în faţă - şi eu o făceam, însă din cauză că eu eram totdeauna patetic, nu eram luat în seamă (aşa credeam, că asta era cauza...).

Acum, că tot am ajuns aici:

Am ştiut de multă vreme, cam din al doilea an de exil (1978): eu le eram lor util; eram folositor şi Europei Libere - acelora dintr-un motiv în plus: ca nimeni altul până atunci, le spuneam gazetarilor occidentali (mai cu seamă germani şi americani) că Europa Liberă este un post de radio absolut necesar nouă, celor din Est, că este "obiectiv", că nu este finanţat de CIA (ceea ce era adevărat, de multă vreme, dar nimeni dintre interesaţi nu îndrăznea să o spună - ori nu era crezut). Dacă ar exista o balanţă cu care să fie cântărite "serviciile", cred că n-aş rămâne dator Europei Libere - ba din contra, judecând după ce îi mai scăpa lui Bernard în legătură cu "relaţiile vicioase" dintre ameriani şi mine: oficialii, mai cu seamă cei din Departamentul de Stat şi căţeii lor ca "jurnalistul" David Binder mă detestau cordial, încercau să mă încondeieze cât puteau, "sus, la Comisie": Comisia - îi spun aşa, nu ştiu, pe loc, cum dracul îi spunea, oricum era independentă de

Departamentul de stat - aduna turnătoriile în legătură cu mine, însă... ceea ce spuneam eu jurnaliştilor îi convenea de minune: iată încă un “argument” în favoarea continuării Programului anticomunist...) .

Mi-a ajuns la urechi o vorbă de-a lui Bernard care suna cam aşa:

«-Ce s-ar face Monica Lovinescu fără vaca de muls Goma?”»

Dovadă că Bernard le comunicase acestă “imagine” şi Monicilor: la un moment dat, supărat foc pe “strategiile” lor împleticite (am impresia că era în momentul în care încercau să mă convingă de utilitatea participării la o conferinţă de presă cu Tănase şi cu Securistul Haiducu-Hirsch-Forrestier-Vişan-Moţu), le-am spus că nu vreau să mai fiu “vacă de muls”! Monica a înregistrat, a făcut o pauză, apoi a spus:

«- Bernard nu avea de gând să te jignească, spunând asta...!».

Şi dacă aş scrie un roman (de dragoste târzie) epistolar? N-ar fi deloc o chestie inedită, romane epistolare s-au mai scris, slavă Domnului!

Da, dar şi Jurnale s-au scris - tot slavă Domnului...

## Luni 3 martie 1997

S-au făcut trei săptămâni şi jumătate de când am primit **Jurnalul** (în 6 februarie), dar o singură cronică - în fapt: notă - apărută în *România liberă*, semnată de Dan Stanca (şi trimisă de Nicoleta Sălcudeanu). Lulu zice că mi-a trimis ceva, dar încă n-a ajuns (probabil aceeaşi din R.l.). Ştefana mi-a promis de alaltăieri că-mi trimite fotocopii din *România literară* şi din *Ziua* (Ştefănescu şi Groşan, cică), dar n-am primit nimic - s-o fi luat cu ale ei şi a uitat. Însă dacă aştept ceva cu nerăbdare o scrisoare de la Laszlo, să-mi spună cum a fost cu emisiunea de la TV la care a fost invitat pentru **Gardă inversă** (Lulu a spus: i-au plătit drumul, i-au reţinut cameră la hotel...).

In aceste trei săptămâni am citit (repet: citit) **Jurnalul** de vreo trei ori, integral. Ciudat: nu mă plictiseşte, nu aflu mereu-mereu, aceleaşi "secrete". Mărturisesc, ruşinat: îmi place. Şi îmi place ca roman - e un bunişor roman.

Ieri mă bântuise gândul să scriu un roman epistolar (de dragoste). Dragostea la 55 ani. Aveam ceva "material", l-am căutat, l-am căutat...Şi mi-am adus aminte că-l aruncasem. Atât de...tare îl aruncasem (aici, pe rue Bisson), încât îl şi uitasem - să mă psihanalizez? Asta înseamnă că n-am să mai scriu roma-nul de dragoste. Niciodată. Dar oare l-am chiar aruncat?

Aşadar, aştept poşta. Azi fiind luni, vine puţină - uneori deloc. Va trebui să mă mut cu gândul la marţi: atunci probabil va veni şi *Lumea liberă* (or fi publicat **După 100 zile**?) şi *Micro Magazin*. Evident, şi scrisorile: de la Laszlo, de la Lulu, de la cine-o mai fi.

**Marţi 4 martie 1997**

Ieri am primit trei pachete cu cărţi: de la Viorel Florin Costea: ***Rastel pentru dezamăgiri provizorii*** - cu o scrisoare dintre cele mai înduioşătoare (i-am scris): de la Dumitru Velea (i-am scris) şi de la Luca Piţu: **Naveta esenţială**, reeditare şi **Breviarul nebuniilor curente** (i-am scris şi lui în astă dimineaţă).

Aflu din *Micro Magazin*: a murit (în 23 februarie) Luminiţa Cătălina Ligi, directoarea. Am trimis pe dată o scrisoare de condoleanţe.

Azi va fi iar o zi de aşteptare - de la Lulu, de la Laszlo şi de la Ştefana: nu a găsit decât Ştefănescu din *România literară*.

Mi-a trimis Lulu de la Bucureşti contractul cu Papahagi. Ar fi trebuit să-l pun între ghilimele. În primul rând, nu are dată. Uite-aşa! Nu e datat! În al doilea rând, la mine, autor, scrie negru pe alb, că... am un fiu! Nu ştiu dacă-i imbecilitate caracterizată sau simularea ei, îndărătul căreia se ascunde viclenia ţânţărească a lui Papahagi. Sau o fi o subtilitate legislativă...

Am mai primit *Jurnalul literar* al lui Florescu. Abia aştept întrebările, ca să-i răspund la una nepusă: de ce m-au descoperit abia acum?

În *Lumea liberă* a apărut textul meu cel cu 100 de zile. Bine pus în pagină, anunţat pe a-ntâia.

În interior, la cronica TV, se vorbeşte şi de Serata cu pricina; iar la Ioana Măgură a venit rândul lui Tudoran - mă aminteşte şi pe mine, în legătură cu Breban.

Seara: i-am scris lui Papahagi - reproduc:

*Paris 5 martie 1997*

***Domnule Papahagi,***

Am citit cu amuzament, în revista *22* din 4 februarie 97 o listă-anunţ intitulată:

**Titluri finanţate de Fundaţia Soros (1993 - 1996).**

Pe poziţia a zecea se face referinţă la numele meu şi la un titlu - astfel:

**Paul Goma:** ***Patru dialoguri*** (Ed. Echinox),

iar imediat după:

**Marian Papahagi: Concordanţele Bacovia** (Ed. Echinox).

Cum nu primisem nici o veste dinspre editorul meu preferat (Marian Papahagi) şi de la al său Echinox (deşi mai potrivit ar fi: de la **a sa** Echinox) de la sfârşitul anului 1993 (nouăzeci şi trei), mi-am spus că va fi o greşeală.

Vă rog, deci să-mi explicaţi adevărul:

1. Dacă volumul **Patru dialoguri** a apărut la Echinox, de ce nu are cunoştinţă şi autorul?;

2. Dacă volumul **Patru dialoguri** nu a apărut la Echinox, în termenul legal de doi ani - adică până în "08 07 1995", cum atât de frumos româneşte scrie - dar nu pe contract, ci pe scrisoarea însoţitoare - de ce a avut nevoie de subvenţie de la Soros?;

3. Cum de îşi îngăduie Marian Papahagi să solicite bani de la Soros - **dar să nu publice cartea pentru care a cerut banii**?

Astăzi este 5 martie. Vă invit să răspundeţi la aceste întrebări până în 20 martie 1997.

În cazul în care până atunci nu voi primi lămuririle la care am dreptul, pe de o parte voi trimite lui Georges Soros anunţul, contractele în original şi în traducere franceză (mărturisesc, nu ştiu cum o voi scoate la capăt cu: "având un copil, denumit pe scurt **autorul**"), pe de alta la toate publicaţiile din România - unde va fi reprodus şi contractul.

Vă atrag atenţia că, nemaicomunicându-mi nimic de la sfârşitul anului 1993, dezlegat de obligaţiile contractuale, în 1996 am remaniat volumul - acum se numeşte **Trei dialoguri** şi are cu totul altă configuraţie. Asta ca să nu fiţi tentat să scoateţi repede-repede câteva exemplare din fostul volum **Patru dialoguri**, definitiv îngropat pe banii lui Soros - de Marian Papahagi, istoric literar şi universitar de Cluj.

Aştept lămuririle necesare.

Paul Goma

Să vedem ce răspunde - şi dacă răspunde.

**Miercuri 5 martie 1997**

M-am hotărit să consemnez aici pasaje semnificative din zisele despre **Jurnal**:

Încep cu Monica Lovinescu, deşi D-sa s-a exprimat mai târziu decât alţii - aşadar, Monica Lovinescu, în *22*, 18-24 februarie 1977, sub titlul: **O precizare la Jurnalul lui Paul Goma**:

"Cei ce şi-au închipuit a asculta la Radio Europa Liberă, de-a lungul timpului, mărturiile şi romanele interzise ale lui Paul Goma retransmise în seriale de Virgil Ierunca în emisiunea sa "Povestea Vorbei" s-au înşelat. Cei care (acum vine "Teze şi Antiteze la Paris" - n. m.) s-au înşelat. La prima lui conferinţă de presă în noiembrie 77 P.G. a explicat agresiunea pe care o suferisem în ajun prin

tenacitatea şi vehemenţa cu care îi susţinusem (...) mişcarea. A mai relatat şi ameninţarea unui general de securitate (...) Dovada a avut-o venind direct de la aeroport la spitalul în care de-abia ieşisem din comă. Cei care (...) s-au înşelat (...).

"De adăugat nu mai am decît atît: ***îmi pare rău că l-am cunoscut pe Paul Goma***".

De la această declaraţie se revendică G. Adameşteanu şi A. Cornea - potrivit protestului trimis redacţiei *22* de Laszlo Alexandru la 23 febr. 97 - citez:

"***Doamnă Gabriela Adameşteanu***,

"Principiile profesionale îi interzic unui ziarist să se pronunţe pe un subiect pe care nu-l stăpâneşte în detaliu şi în profunzime. Este tocmai ce a făcut Gabriela Adameşteanu, la **Serata muzicală** din 22 februarie 1997. V-aţi referit la **Jurnalul** lui Paul Goma, deşi aţi mărturisit cu dezinvoltură că nu l-aţi citit şi nici nu aveţi de gând s-o faceţi, pentru a nu vă -«tulbura propria seninătate».

"Cu toate acestea, într-un tandru tandem cu Andrei Cornea, reuşiţi performanţa rară de a-l acuza în public pe Paul Goma de faptul că ar fi «nerecunoscător». Din ce cauză? Datorită atitudinii sale faţă de Monica Lovinescu. Afirmaţi fără a clipi că «în momentul în care Paul a fost scos de aici, cu nişte sacrificii foarte mari, şi, desigur, torturat şi scos din închisoare, aceasta s-a făcut cu preţul vieţii Monicăi Lovinescu». A. Cornea v-a completat cu sârg: «Ea a fost lovită atunci de un agent de Securitate pentru că intervenise, făcuse o campanie, orchestrase o campanie întreagă pentru eliberarea lui Paul Goma». Iar G. Adameşteanu a revenit: «Pacepa, "eroul" Pacepa a dat ordin ca Monica Lovinescu, eventual şi Virgil Ierunca, să fie transformaţi în legume, pentru că au făcut acest gest de solidarizare» (...)

"Dvs., doamnă, împreună cu adjunctul dv, comiteţi un grav act de dezinformare, luând două fapte istorice disparate şi stabilind între ele o legătură de cauzalitate. Este adevărat că Paul Goma a fost «scos» din închisoare, după ce a fost bătut şi drogat de securişti, în urma protestelor internaţionale. Este adevărat că Monica Lovinescu a fost bătută bestial de Securitate. Dar raportul cauzal dintre aceste două fapte vă aparţine în exclusivitate. E cel puţin perfidă manevra de a i se reproşa azi, în mod implicit, lui Paul Goma, agresiunea căreia i-a fost victimă Monica Lovinescu.

"Dar alegațiile dv. conțin nu doar erori de raționament, ci și de informație. Nu «eroul» Pacepa a dat ordinul împotriva Monicăi Lovinescu. Securistul în cauză e cel care relatează faptele, în **Orizonturi roșii**, Buc. Ed. Venus, 1992, p. 46. Ordinul i-a aparținut lui Ceaușescu personal. Iar cauza a reprezentat-o, după opinia lui Pacepa, faptul că d-na Lovinescu «luase atitudine în mod public și cu forță împotriva cultului personalității fără precedent al lui Ceaușescu și împotriva eforturilor sale de a-și construi propria dinastie». Așa stau lucrurile în realitate și nu cum ați dori să le distorsionați azi, din niște interese pe care mă abțin deocamdată să le comentez.

"În ceea ce privește «nerecunoștința» lui Paul Goma, aștept să-i citiți **Jurnalul**, aștept să aflați faptele pe care le relatează și pe care își susține judecata, e adevărat, nu totdeauna favorabilă față de Monica Lovinescu. Citiți-l, doamnă, doamnă, tulburați-vă propria seninătate, și vom relua, eventual, discuția după aceea.

Laszlo Alexandru
Cluj, 23 febr. 1997"

"P.S. Sunt sigur că cititorii revistei *22*, mereu dornici de a fi corect informați, sînt în altă măsură interesați de conținutul acestui mesaj. Deci, vă rog, firește, să-l publicați".

Cronologic, se pare că prima a fost cronica lui Dan Stanca din *România liberă* din 11 februarie 1997. Supratitlul: "Cartea dinamită", titlu: "**Jurnalul** lui Paul Goma". Citez:

"(...) Flagelator, corosiv, sarcastic, incomod, excesiv până la exagerare și totuși foarte trist, dar înseninat prin nostalgie, așa cum l-am cunoscut din superbele evocări din volumul memorialistic **Din Calidor**, Paul Goma ni se arată în acest jurnal în toate datele personalității sale tumultuoase. El nu iartă pe nimeni, fără a se cruța pe sine. (urmează citate - n.m.). Rândurile acestea au fost scrise în 1984. Poți să nu fii de acord cu ele, dar nu poți să nu le admiri incisivitatea. Să semnalăm un alt fragment legat de un simpozion la Paris despre Pitești. Lui Goma i se reproșează că nu avea voie să scrie despre acele lucruri dacă nu le-a trăit, aluzie, evident, la **Patimile după Pitești** (...). Într-adevăr, Goma nu a cunoscut Piteștiul - nici nu avea cum, în 6 decembrie 1949 (...) avea 14 ani - dar acea reconstituire era

convingătoare şi veridică, de parcă autorul ar fi fost acolo. Lectură dură, jupuitoare, ca un drum printre spini, **Jurnalul** lui Paul Goma ne aduce aminte că într-o perioadă când cei mai mulţi au tăcut, a fost un om care, prin acţiunile sale curajoase, a luat asupra sa, răscumpărător, vina generală.

"(...) Prefaţa acestui jurnal este semnată de Laszlo Alexandru şi este intitulată *Singurătatea alergătorului de cursă lungă*. Nici nu se putea formulă mai expresivă spre a-l caracteriza pe cel care a fost şi mai ales este Paul Goma (...) Dacă **Jurnalul** lui Steinhardt este **Jurnalul fericirii**, jurnalul lui Paul Goma este **Jurnalul nefericirii**."

În legătură cu acea Serată TV ce l-a revoltat pe Laszlo, aflu câte ceva din cronica "De-ale televiziunii valuri" de Carmen Dumitrescu, publicată în *Lumea liberă* (N Y) din 1 martie 97:

"(...) s-a discutat despre recenta trilogie «Jurnalul» lui Paul Goma. Cu toate că invitaţii G. Andreescu, H. Patapievici, A. Cornea, R. Palade şi G. Adameşteanu, toţi de la revista *22*, au refuzat să-şi spună părerea despre jurnal, pentru că «doar l-au răsfoit, dar nu l-au citit», totuşi, au curs observaţiile despre carte şi autor. Surprinzătoare declaraţia G. Adameşteanu, scriitor şi redactor-şef care «citeşte puţine cărţi şi doar ziare», ceea ce l-a făcut pe Iosif Sava să insiste, incitând-o (? - semnul de interogaţie al meu P.G.) că în **Jurnal** sunt pagini care o privesc direct. După multe ocoluri şi treceri prin **Jurnalul** lui Sebastian, doamna Adameşteanu a declarat că se cruţă psihic necitind cartea lui Goma.

"Eu am înţeles mult mai mult decât s-a spus în această emisiune, pentru că nefiind scriitoare, citesc foarte multe cărţi, iar pe ale lui Goma chiar cu nesaţ. Asistenţa a deliberat însă că se poate vorbi despre Goma ca despre un scriitor, lăsând stabilirea valorii lui în sarcina timpului şi a criticii de specialitate. Gabriel Andreescu care «a avut fericitul prilej de a-l cunoaşte pe Goma» l-a prezentat ca pe un suflet mare, cu toate umorile sale, pentru unii speciale".

Că tot n-am respectat cronologia: am să citez dintr-o scrisoare a lui Laszlo datată: 21 februarie 1997:

"Doamne-Dumnezeule! ce inspirat am fost să nu merg la Bucureşti, la lansarea **Jurnalului**! Cred că aş fi făcut - cu toată modestia - aceeaşi figură ciudată pe care ar fi făcut-o Paul Goma însuşi. Aş fi fost, fundamental, în plus!"

"În seara asta ( să fie 21 februarie - întrebarea mea, P.G.), am avut un fel de inspiraţie şi am dat drumul televizorului. Am alergat pe canale şi, deodată, pe Bucureşti 2..."

Laszlo înregistrează această parte (ultimă) din lansare şi îmi trimite transcrierea - din care spicuiesc:

**Dan Petrescu:** "după criteriul unei subiectivităţi, fireşte, după criteriul unui eu rănit (...) care este tot timpul la pândă... îmi pun întrebarea dacă această carte este un scandal şi cât este şi până unde merge..."

**George Pruteanu:** "...textul îl citisem prin bunăvoinţa editurii - pot să dezvălui? citisem şpalturile cu... aproape un an, nu!, în vara anului trecut, îl citisem, într-adevăr pe nerăsuflate, cum bine a spus dom profesor Zamfir, e o carte care se citeşte uşor, dar e o carte scrisă gemând, cum să vă spun, doldora de resentimente, îţi şi trezeşte resentimente, dar şi sentimente"

"(...) are o rană de nevindecat (...) care se accentuează (...). De aici elucubraţiile sub aspectul moral pe care le rosteşte el şi care, din acest punct de vedere sunt de neacceptat...(...) Când el îl numeşte pe Gabriel Liiceanu (...) un Leonte Răutu...

"Este un scriitor dintre cei onorabili, câteva cărţi ale lui rămân, sunt şi multe mediocre şi greu de citit, nu, nu este el ma-re-le scriitor, nu este un mare scriitor (...)"

**Mihai Zamfir:** "(...) dubiul care persistă asupra acestei cărţi încântătoare (...) E o carte care se citeşte cu o viteză şi în acelaşi timp cu o pasiune - din partea şi a cunoscătorilor şi a necunoscătorilor - extraordinară. E greu de găsit o asemenea carte în care trei volume de proză să fie ingurgitate cu o viteză de roman poliţist. Explicaţia mea (...) e cu totul alta.

"Goma continuă să fie aici romancier şi nu memorialist (...) o imensă ficţiune. Dacă aţi citit romanele lui Goma aţi văzut ce prag subţire, ce muchie de cuţit există între faptul trăit de el, câteodată cu detalii absolut biografice, până la identitate şi faptul că cele mai bune romane ale lui - şi **Din Calidor** şi **Ostinato, Gardă inversă** (de unde ştie? - n.m. P.G.) sunt, de fapt, ficţiune. (...) el reuşeşte să

scrie un roman atât de pasionant a ceea ce s-a întâmplat timp de 14 zile (...) în realitate Goma face - vrea, nu vrea - o imensă operă de romancier.

"(...) Un roman trist, deprimant.

"(...) acest om care a plecat de atâția ani în Vest, **trăiește** (subl. lui Laszlo, n.m.) efectiv numai în România (...) E singurul sau unul din foarte puținii care face din asta literatură. (...) toți exilații intelectuali trăiesc aceeași stare, toți au aceleași nenorociri, aceeași viață care s-a frânt (...) dar avem un singur exemplu - cel puțin pe care-l știu eu - în care din toată această suferință să iasă o operă, eu spun, până la urmă **literară** (subl. lui Laszlo).

"Și aceasta ar fi explicația pentru care sunt convins că acest text va fi citit cu marte interes și peste 50 ani și peste 60 de ani..."

Au mai participat la lansare: Liviu Antonesei și Mihai Șora - probabil vorbiseră înainte ca Laszlo să deschidă televizorul.

Altceva: aseară mi-a telefonat de la Londra Doru (?) Mărculescu Imbroane, fratele Domniței. Cică Pleșu se prezentase la o conferință (n-am înțeles ce fel), în timpul căreia el (Imbroane) l-a interpelat, reproșându-i ceva (?) în legătură cu Șora...Mai mult n-a putut să-mi spună, telefonul costă... Știu.

Azi am primit de la Ștefana cronica lui Alex Ștefănescu din *România literară* nr. 8 din 26 februarie 97. Este intitulată: **Prăbușirea unei statui** - la care am replicat următoarele:

*Paris 7 martie 1997*

***Către redacția revistei** România literară, **București***

Numărul 8 din 24 februarie 1997 al *României literare* a publicat textul **Prăbușirea unei statui**, semnat: Alex Ștefănescu. În virtutea dreptului la replică vă rog să inserați cele ce urmează:

***Mai întâi câteva citate din textul indicat**:*

"A fost întotdeauna nevoie de Paul Goma. În mod special în timpul lui Ceaușescu".

" (...) diferiți comentatori s-au grăbit să-l considere -un Soljenițân român!, iar după ce scriitorul s-a stabilit la Paris și

Securitatea (...) a început să-l denigreze, foarte mulți -voluntari! i-au apărat prestigiul. În jurul statuii lui Paul Goma au făcut de gardă tot felul de scriitori, unii dintre ei reprimându-și spiritul critic pentru a salva o legendă".

"O vreme autoritatea morală a lui P.G. a rămas neștirbită (...) Treptat însă, mai ales datorită fragmentelor de jurnal publicate în diferite reviste, a început să-și facă loc ideea că scriitorul este mai mult vindicativ decât justițiar, și că mai și manifesta o suspectă predilecție pentru vulgaritate. Această impresie este definitiv și dezastruos confirmată de **Jurnalul** publicat acum (...)"

"Dărâmătorii de statui nu și-au atins scopul, dar statuia însăși, din cauza unui secret viciu de structură, se prăbușește singură, se sfărâmă, se transformă într-un morman de moloz".

"(...) o necontenită diatribă la adresa contemporanilor, acuzați de săvârșirea unor fapte infamante și caracterizați în termeni insultători, **foarte asemănători cu cei folosiți de C.V. Tudor în România Mare...**"(s.m. P.G.)

"(...) P.G. omite sistematic ceea ce este frumos și nobil în biografia unor scriitori. Să spui despre Nichita Stănescu, unul dintre exemplarele umane splendide pe care le-au dat lumii românii că «a mâncat căcat» și să nu vezi nimica în viața lui înseamnă în mod sigur să minți".

"Credibilitatea textelor este subminată de faptul că aproape toate reproșurile lui P.G. se referă la modul cum s-au comportat personajele respective față de el însuși. Dacă i-au dat sau nu atenție într-o anumită împrejurare, dacă i-au telefonat când au fost la Paris, (...) dacă l-au citat într-un articol, dacă i-au recunoscut prioritatea in practicarea disidenței etc. Din acest punct de vedere, **Jurnalul** se înfățișează ca documentul unei vanități maniacale. **Întreg volumul doi, de pildă, cuprinde fierberea autorului în suc propriu în perioada în care așteaptă ca Bujor Nedelcovici să-i dea telefon în legătură cu înființarea unei asociații a scriitorilor români din Franța. Intrigat, obsedat că nu este luat în considerare, marele erou, pe care ni-l închipuiam preocupat de soarta umanității, îi consultă, în privința «tăcerii» lui Bujor Nedelcovici, pe toți cunoscuții, comentează faptele acestuia cu insistența și minuția unei femei bârfitoare de joasă extracție, se văicărește, penibil, pentru tot felul de suferințe morale inchipuite. Presupunerea, liniștitoare, a Monicăi Lovinescu că este vorba pur și simplu de o neglijență fără semnificație, nu are darul să întrerupă delirul inchizitorial** "(s. m. P. G.).

"(...) Dezamăgitor este şi modul în care Paul Goma îşi priveşte îndeletnicirea de scriitor. **Numără mereu paginile scrise, ţine o evidenţă a referirilor din presă la aceste cărţi** (s.m.P.G.). Un meschin principiu cantitativ şi nu o înţelegere mai înaltă a menirii scriitorului îi ghidează aprecierile. **Ca să nu mai vorbim de faptul că autorul jurnalului îi trece pe lista neagră pe toţi cei care nu-l laudă, fără să întrebe dacă nu cumva este el lipsit de talent...**"(s. m. P.G.)

"Laszlo Alexandru se înşeală profund când afirmă că Paul Goma va fi cândva «marele model al nostru». Nu va fi, a fost. Iar Editura Nemira trebuie să-şi treacă la capitolul pierderi publicarea **Jurnalului**, chiar dacă din punct de vedere financiar a dat o lovitură. Banii au importanţa lor, dar are importanţă şi modul cum sunt câştigaţi. **Lumea civilizată nu-i aprobă, de exemplu, pe cei care îşi fac o sursă de venituri din traficul de droguri sau din prostituţie...**" (s.m.P.G.)

*O primă observaţie:*

Semnatarul textului din *România literară* nu mă cunoaşte şi nu cunoaşte scrierile mele - cu atât mai puţin **Jurnalul** - despre care se rosteşte cu o perfectă, cu o deplină suficienţă - iată de ce:

Cei care mă ştiu îmi ştiu şi "defectul" de a nu contesta judecăţile cronicarilor literari. Fireşte, nu-mi fac plăcere opiniile defavorabile despre o carte sau despre întreg scrisul meu, dar nicicând nu am respins cronicile şi nu i-am atacat pe cronicari. Aşadar este ***neadevărată*** afirmaţia semnatarului din *România literară* că m-aş frământa pentru că nu am fost citat într-un articol, ba chiar i-aş trece "pe lista neagră pe toţi cei care" nu mă laudă.

Vrea exemple? Chiar el, cel ce a scris defavorabil despre romanul meu, **În cerc** - ei şi? Mi-am pierdut somnul pentru că nu i-a plăcut lui o carte? Dreptul lui cel mai sfânt să nu-i placă - nici un scriitor nu-l poate obliga pe un critic să-i "iubească" scrierile.

În cazul de faţă însă este vorba despre ***altceva*** şi nu am strict nici o vină că semnatarul cronicii a ieşit din bătătură (era să scriu: "ghetoul estetic") şi a abordat cu mijloace improprii, necunoscute lui, o altă categorie - anume ***adevărul***.

Ei, da: orice ar zice-scrie semnatarul cronicii din *România literară*, există chiar şi adevăr, nu doar frumos. Cu atât mai vârtos,

cu cât obiectul cercetării sale este un *jurnal*, în care personajele sunt **persoane** .

### *A doua observaţie sau despre o descoperire încă acoperită în România:* **citatul**

În toată lumea, chiar şi în Albania, când cineva afirmă ceva despre o carte - fatal: acel ceva care e scris negru-pe-alb - îşi sprijină aserţiunea pe **citat(e).**

Semnatarul cronicii la **Jurnal**-ul meu produce două:

- "un Soljeniţîn român" şi
- "a mâncat căcat" (Nichita Stănescu).

Despre cel dintâi nu am ce comenta. Despre al doilea:

Pe Nichita Stănescu l-am considerat un fel de Gioconda: inutil să mai spun şi eu că era frumos, că era talentuos,că era generos etc...- toată lumea ştie acest lucru. Cum nu mă simt deloc obligat - chiar dacă şi eu cred în calităţile mai sus enumerate ale poetului - să repet aceleaşi laude, am rostit un **alt adevăr** despre Nichita Stănescu, anume: poetul nu avea coloană vertebrală, a scris volumul...roşu de ruşine **Roşu vertical** şi multe alte articole ***de Scînteia***, în care lăuda tirania şi-l proslăvea pe tiran. Cât despre "citatul" produs de semnatarul cronicii: dacă pretinde că cel vizat era "unul dintre exemplarele splendide pe care le-au dat lumii românii", apoi ar fi trebuit să ştie, până la vârsta şi la experienţa de o viaţă întru apărarea virginităţii constitutive a lui G. Călinescu: în fapt, este un citat...din Nichita însuşi, el făcea "teoria mâncării căcatului cu linguriţă de argint" (şi o repeta până la saţietate) - ca să dea de înţeles că este... boier şi în asta (de parcă, ori cu polonicul, ori cu linguriţa de argint n-ar fi avut acelaşi miros - şi aceeaşi semnificaţie materia în chestie)...

Criticul literar cu acelaşi nume nu foloseşte **citatul** (de pildă, pentru a indica "lista neagră" pe care aş fi alcătuit-o) - iar când o face, nu ştie de unde vine, la ce slujeşte, nici cu ce se mănâncă (am exemplificat mai sus).

### *A treia observaţie sau: Despre "rezumat" - care, după cum ghilimelele indică, nu este nici rezumat, ci...*

Criticul literar cu acelaşi nume nu foloseşte citatul (***citatul*** fiind fructul ***cititului*** - operaţie din cale-afară de istovitoare pentru croni-

carul *României literare*). De aceea el "rezumă" - însă şi acest termen este impropriu, fiindcă rezumatul este un condensat tot dintr-o lectură. Criticul literar al *României literare* nu citeşte, doar... **scrie ce i se năzare**.

Dovadă că semnatarul textului nu a citit **Jurnalul** (nici o supărare! - în care caz, de ce scrie despre ce nu ştie?), o constituie penultimul citat, cel ce începe cu "Credibilitatea textelor..." şi se încheie cu "...delirul inchizitorial":

Cronicarul a transmis "înţelegerea"lui, specială, cititorilor: "fiertul în suc propriu", "obsedatul că nu este luat în considerare", fiind...Goma!; cine îl linişteşte pe agitatul Goma? Citez cununa criticii literare, de tip *România literară* - cea care începe cu o normală lectură a unui text normal:

"Presupunerea, liniştitoare, a Monicăi Lovinescu că (treacă de la noi: ce mai contează ***cu-că***-ul! - n.m. - P.G.) este vorba pur şi simplu de o neglijenţă fără semnificaţie, nu are darul să întrerupă delirul inchizitorial" - am închis citatul.

Pentru întâia oară mă văd silit să "explic" ce am scris într-o carte - o fac pentru bietul om care a scris cronica la **Jurnal**, fără să fi citit **Jurnalul**:

După cum toţi cititorii normali vor fi înţeles, răsfoind "întreg volumul doi": persoana care era agitată, neliniştită, obsedată de tăcerea lui Nedelcovici; care le-a... agitat pe celelalte persoane, ba chiar le-a isterizat, prin spaima ei de "un complot" pus la cale de Ţepeneag şi de Breban - a fost, nu Goma; ci, ca să zic aşa, din contra: Monica Lovinescu. Goma, săracul, împreună cu Marie-France Ionesco, Alain Paruit, Rodica Iulian, Oana Orlea au încercat s-o calmeze, să-i alunge spectrul "complotului". Dacă au reuşit sau ba - asta este cu totul altă poveste.

Da, dar ceea ce este limpede pentru ultimul cititor nu este măcar accesibil profesionistului semnatar al "cronicii".

***Penultima observaţie: Cronicarul** României literare **nu este singurul critic care vorbeşte/scrie despre cărţi pe care nu le-a citit***

M-am mai exprimat despre mulţi, prea mulţi scriitori români care, după ce au primit învoire de la Brucan să fie liberi, au început să practice gazetăria după exact aceleaşi criterii pe care le veştejea Caragiale, cu mai bine de un secol în urmă, spunând : jurnalişti ignari scriu pentru cititori ignoranţi (adevăratul citat este mult mai... ca la

*România Mare*, ne-ar explica, pe urmele lui Liiceanu, semnatarul cronicii din *România literară*.).

Din nefericire, chiar şi scriitorii care continuă să facă gazetărie literară (unde, regula elementară: **să citeşti cărţile comentate**) o practică în aceeaşi manieră ca şi gazetăria "politică".

În ultimele două luni am întâlnit 4 (patru) astfel de cazuri:

1. ***Nicolae Breban***, la o Serată TV (volumul, transcris de Iosif Sava, a apărut la Polirom, 1996), întrebat de ce îl "face" pe Şelmaru: un simplu activist?, răspunde:

"Eu nu l-am citit, dar n-a rămas nimic din cărţile lui..." (vol. citat p. 94);

2. ***George Pruteanu***, la lansarea **Jurnal**-ului meu, după ce explică: "nu am mai recitit, ca să nu mă montez - textul [l-am citit] prin bunăvoinţa editurii - pot să dezvălui? - citisem şpaltul cu un an în urmă..." etc., etc., afirmă hotărît: "[Goma] îl numeşte pe Gabriel Liiceanu (...) un Leonte Răutu al acestor vremuri".

Fireşte, şi Pruteanu, român d-al nostru, dîn bobor, povesteşte ce i se năzare, - nicăiri în **Jurnal** nu există comparaţia denunţată de hagiograful lui Petru Canalìu, de slujnicarul lui Cristoiu, de dilemizatornicul stahanovist al Pleşului (oricine poate căuta, la Index, referinţa Răutu: n-o va găsi). "Comparaţia" este o invenţie... inventată în urmă cu doi ani de aceluiaşi Prutean', în cronica din *Dilema* la volumul meu **Scrisori întredeschise**, Biblioteca Familia 1995, interpretând tot aşa - aiurea, la năzăreală - următorul pasaj (citez din *Scrisoarea către Gabriela Adameşteanu* din 18 nov. 1993 - p. 544):

"(...)Acesta fiind **fondul problemei** din textul meu publicat în *Timpul:* distrugerea cărţilor, nu din dispoziţia lui Chişinevski-Răutu-D.Popescu-Dumnezeu-Suzana Gâdea şi alţi comisari urând cartea precum şi pe făcătorii de cărţi - ci din a unor scriitori, conştiinţe ale naţiei, cărturari ei înşişi: Marin Sorescu, Gabriel Liiceanu".

Dacă aş fi vrut să-l compar pe Liiceanu cu cineva, nu m-aş fi oprit la Răutu: nu-i seamănă; aş fi ales-o pe Suzana Gâdea, nu?

3. Ultima, cronologic - dar nu cea din urmă: la Serata TV din 22 februarie 97 ***Gabriela Adameşteanu*** şi ***Andrei Cornea***, deşi au declarat de la început **că nu au citit *Jurnalul*, au trecut la atacarea lui**, făcându-l vinovat pe autor de...bătaia pe care a îndurat-o Monica Lovinescu în 18 noiembrie 1977 de la securişti - astfel:

**G. Adameşteanu**: "în momentul când Paul a fost scos de aici, cu nişte sacrificii foarte mari (...) aceasta s-a făcut aproape cu preţul vieţii Monicăi Lovinescu";

**A. Cornea**: "Ea a fost lovită atunci de un agent de securitate pentru că intervenise, făcuse o campanie, orchestrase o campanie întreagă pentru liberarea lui Paul Goma..."

Nu doar luări-razna, ci acuzaţii, pe cât de grave, pe atât de iresponsabile: făcând legătură între "scoaterea" mea din România (nu a fost nici o scoatere, n-am fost cumpărat, ci doar amintit mereu-mereu de presa internaţională) şi agresiunea împotriva Monicăi Lovinescu, aceşti "directori de conştiinţă" dezinformează (cu bună-ştiinţă), concluzia telespectatatorului neputând fi alta decât: Goma este complice al Securităţii!

Finalul cronicii:

"Banii au importanţa lor, dar are importanţă şi modul cum sunt câştigaţi. Lumea civilizată nu-i aprobă, de exemplu, pe cei care îşi fac o **sursă de venituri din traficul de droguri sau din prostituţie**" (subl. m. P.G.)" este definitoriu pentru lipsa de profesionism (dramatică - deocamdată doar hilară) a cronicarului şi pentru... nevulgaritatea *României literare*.

Eh, Nene Iancule, Nene Iancule, cum devii din ce în ce mai actual...

Paul Goma

## Joi 6 martie 1997

Am trimis azi scrisori la *România literară* şi lui Grigurcu. Aştept mereu veşti de la Laszlo.

N-au venit: e grevă în Franţa...Ei, da.

## Vineri 7 martie 1997

Am dormit rău, Dumnezeu cine ştie ce voi fi mâncat, greu, ieri.

Ora 10,30: a venit un plic de la Laszlo. Cuprinde o lungă scrisoare povestind cum a fost la TV (foarte bine!), copii după proteste (*Luceafărul*, contra Buduca, lui Dan Petrescu, *Familiei*) şi propunerea făcută lui Antonesei, de a publica dialogul. De asemeni tăieturi din presă, un număr întreg din *R.*

*lit.* (cel cu cronica ştefănească); şi, în sfârşit, un volum de epistole al lui Ion D. Sîrbu, **Scrisori către Bunul Dumnezeu**.

Am cumplite dureri de spate.

Să nu uit: Ana a vorbit cu Lulu: a apărut **Gardă inversă**

## Sâmbătă 8 martie 1997

M-am culcat aseară foarte devreme, acum sunt trezit de la ora 5.

Transcriu (Adevărul literar şi artistic din 23 februarie 97), din cronica: **Jurnalele unei Siberii a spiritului** semnată: Radu Aldulescu:

"S-a întâmplat în urmă cu doi-trei ani să mă nimeresc la o masă laolaltă cu scriitori români importanţi intraţi în viaţa literară pe la sfârşitul anilor şaizeci. Acest detaliu comun al carierei lor m-a făcut la un moment dat să încerc să aduc vorba despre Paul Goma. Am fost întrerupt imediat. Consensul lor era aprig susţinut de formulări de genul: Goma nu e un scriitor de valoare, Goma e un prozator submediocru, care nu poate şi care nu merită, cazul fiind astfel foarte repede clasat. Vorbeam doar despre literatură şi despre literatură de valoare. N-am mai insistat, deşi nu era mare lucru ce voiam să spun, şi anume că dacă s-ar fi găsit în 1977 zece scriitori ca Paul Goma (fără valoare, mediocru, iar alte voci ale faunei culturale m-ar fi completat ulterior: resentimentar, excesiv de pătimaş, nebun, mitoman etc.), cu totul altfel ar fi arătat faţa literaturii şi poate şi a societăţii româneşti, începând din acel moment. Totodată existenţa a zece de Paul Goma în acel moment ar fi presupus o înfăţişare cu totul diferită a literaturii române în precedenţii douăzeci de ani, iar aici e din nou loc pentru un dacă.

"Uite, însă, la vremea aceea n-au prea existat scriitori fără valoare, resentimentari, pătimaşi, nebuni şi aşa mai departe, şi bineînţeles istoria nu se scrie cu dacă, cu atât mai puţin istoria literaturii. Aceasta poate fi scrisă la o adică retroactiv, dintr-o perspectivă inversă, prin anchete-sodaje de opinie care să stabilească dacă nu cumva am trăit într-o Siberie a spiritului. În ceea ce mă priveşte, aici nu mai e loc pentru nici un dacă, iar Siberia spiritului îmi sună cumva eufemistic. Mai degrabă un deşert de după o catastrofă nucleară păstrând rămăşiţele unei comunităţi printre care s-ar fi

putut afla şi iubitori şi producători de literatură. S-au făcut, desigur şi lucruri bune în perioada respectivă - lucruri durabile şi care vor rămâne. Va rămâne Casa Scînteii bunăoară, pentru că este contraproductiv şi o faptă de-a dreptul nebunească s-o demolezi, să ari locul, să torni un strat protector de ciment gros de zece metri şi să-l împrejmuieşti cu sârmă ghimpată. Va rămâne de asemenea soclul statuii lui Lenin şi o sumedenie de obiecte şi valori spirituale de acest fel, pentru că omul nu se poate dezice definitiv de propriul trecut şi de propria viaţă, mai cu seamă scriitorul bântuit de erosul nostalgiei mai intens decât muritorul de rând.

"Cele aproape o mie de pagini de mărturii ale lui Paul Goma (**Jurnal pe sărite+Jurnal de căldură-mare+Jurnal de noapte lungă**) vin să confirme şi să infirme, depănând vasta epopee a unei Siberii a spiritului. Prin destin şi structură şi datorită faptului că n-are motive să se dezică de propriul trecut, Paul Goma mi se pare un scriitor român de excepţie, în sensul cel mai propriu al sintagmei. De pe această pozi-ţie el mi se arată cel mai în măsură să spună ce se ascunde sub iluzoriul strat de ciment pe care-l pomeneam mai sus, măcar că, la un moment dat, unul din personajele sale care a luat aminte de conţinutul **Jurnalului** îl sfătuise să-l lase la cheremul posterităţii, publicându-l peste cinciczeci de ani.

"Teoretic ar fi destui cei în măsură să răscolească rahatul ăsta de Siberie a spiritului poate cu mai mult talent şi fervoare şi mai în amănunt, dar numai unul singur a trecut la faptă, lăsând praf şi pulbere în jurul lui, şi încă şi mai corect spus: arătând praful şi pulberea celor care nu-l văd sau se prefac numai".

"Paul Goma e unicul scriitor român pe care-l admir până la capăt şi la modul cel mai sincer (...). Rubrica de faţă este, de altfel, pentru mine un nesperat prilej de a mă pune la punct şi aprofunda, iar **Jurnalul** lui Goma îmi dă şansa să mă autocitez. (...), spuneam cam aşa: Monştrii sacri ai literaturii române afirmaţi în regim de rezistenţă prin cultură sunt nişte papagali...Goma dezvoltă şi îngroaşă în **Jurnalul** său această nevinovată afirmaţie, şi se pare că în totală cunoştinţă de cauză. Îl cred, chiar atunci când n-am cum să-l verific. Dacă n-a fost aşa, atunci cum a fost? Aştept câte o mărturisire de câte o mie de pagini din partea fiecărui personaj al acestui **Jurnal** (...): Liiceanu, Pleşu, Adameşteanu, Manolescu, Paler, Dimisianu, Dimisianca, Hăulică, Ţoiu, Ţepeneag, Breban, Păunescu, D.R. Popescu, Popescu-Dumnezeu, Balotă, Raicii, Sorin Dumitrescu, Sorin Alexandrescu, Marino, Beniuc (?), Stancu, Florescu,

Nicolescu... Sunt câteva sute, în majoritate scriitori. Autorul acestor **Jurnale** acordă fiecăruia maximum de atenţie. Mi se pare demn de reţinut că, în diferite momente ale vieţii lor, aceşti oameni au mâncat o pâine împreună, au fost prieteni şi s-au iubit, s-au duşmănit şi s-au bălăcărit, iar în rest au construit cu scrierile lor o Siberie sau un deşert al spiritului, de care azi nu mai prididesc să se-ndoiască sau se dezic de-a dreptul.

"Mi-am dat deja peste gură, dar poate că ţine de legile firii ca cea mai frumoa-să şi mai trainică urmă lăsată de ei înlume să fie acest roman al vieţii lor pus la cale de un scriitor fără valoare, resentimentar şi pătimaş, singur şi singular şi pe care nu-l agreează şi nu-l ia în seamă nici unul din confraţii săi.

"Radu Aldulescu"

În *Luceafărul* (7/97) o notă de prezentare (semnată: Alexandru Spânu):

"(...) Paul Goma, dincolo de tot ceea ce i s-ar reproşa, mai ales că orice reproş la adresa lui va ascunde un substrat politic sau trădător de ranchiună personală! - rămâne una dintre cele mai inclemente conştiinţe ale naţiei. Cele trei volume ale **Jurnalului** său (început în 1978 şi dus până în 1993) excelează tocmazi printr-o inclemenţă dezmorţitoare, vitriolantă; fie că notează pe marginea evenimentelor, a ideilor, a doctrinelor, a personajelor de care s-a **izbit** (nu folosesc întâmplător verbul) Paul Goma îşi înmoaie condeiul în acid sulfuric, dar asta nu înseamnă că avem în faţă un negativist funciar, un bolnav de maliţie; ci un intelectual (cam utopic, e drept, în setea lui de perfecţiune morală!) care refuză a se opri la aparenţele înşelătoare, care refuză a închide ochii în momentul în care obiectul privit sau persoana scrutată zgârie amândouă deopotrivă retina, un chirurg - într-un cuvânt - al operaţiilor radicale. Incomod sau nu, "rău" sau "bun", obiectiv sau mai puţin obiectiv, Paul Goma rămâne un hieratic necesar."

Pentru că sunt la *Luceafărul* (acelaşi număr), trebuie să dau seamă de atacul lui Buduca la adresa lui Laszlo şi, prin ricoşeu, la mine:

Aşadar, la rubrica ***reacţii,*** Ion Buduca semnează textul "Un polemist şi doar atât" - citez:

"Laszlo Alexandru e un caz ciudat. El e publicist. N-a scris nimic înainte de 1989, după acest an, debutează. Şi scrie, scrie, scrie. Scurte note polemice. Şi un singur articol de critică literară (...) Editura nu ne spune cine este autorul, ce studii are, ce vârstă. Pare a fi jurist, dar probabil e filolog (...) Miza polemicilor sale este estetică, cu hotărît accent pe etic. Dacă n-ar fi acel articol, ai fi putut crede că polemistul de la Cluj reprezintă o specie nouă în critica literară: procuratura. Din fericire, acel articol există. Obiectul lui este stilul literar al lui Paul Goma (...). Analiza literaturii paulgomice stă pe o premiză (corect: premisă - n.m. P.G.) polemică. (...)"

În continuare, este tăvălit Laszlo, "avocatul lui Goma". La acestea Laszlo Alexandru îi răspunde (transcriu din dactilograma trimisă revistei):

"(...) Iată un caz flagrant în care un critic literar se pronunţă despre un volum pe care (...) nu l-a avut sub ochi, ci eventual i-a fost povestit de altul, care l-a auzit de la altul etc.(...)

"Mult stimate şi iubite... crirtic literar. Mă văd obligat să vă şoptesc la ureche banalitatea că o carte se citeşte, în alfabetul latin, de la stânga spre dreapta..." (îi explică modalitatea de a...deschide o carte - n.m. P.G.).

[În continuare, Laszlo îi demonstrează că nu a citit cartea sa, **Între Icar şi Anteu**, publicată la Dacia, Cluj - ceea ce nu l-a împiedicat să scrie...].

"În viaţa mea n-am aşternut asemenea stupizenii - dacă I.B. poate dovedi contrariul, să mă citeze, nu să răstălmăcească. «Cele două cărţi ale lui Goma, topite de Liiceanu» sunt...una: **Culoarea curcubeului**. Iar volumul nu e vorba că a avut tirajul **nevândut**, ci marea sa majoritate a fost **nepusă în vânzare** şi pe urmă topită, ceea ce e binişor altceva. Ca să nu mai vorbim de mizeriile stilului şi ale autorului, potrivit căruia Paul Goma este ba disidentul care dă numele şi prestigiul unei mişcări anticomuniste, ba «o figură de urangutan ilegalist jignit»".

Laszlo încheie astfel:

"În muzică, cineva care cântă după ureche, mai scăpând şi note false, se cheamă **lăutar.** În literatura română, cine o să mai scrie după ureche, nescăpând nici din greşeală vreo notă bună, se va numi, de acum, **buducar**"...

**Duminică 9 martie 1997**

Şi azi m-am sculat devreme (la 5), pentru că devreme m-am culcat.

Ieri am scris un text de două pagini **(A cincea întrebare - după 111 zile)**, dar se pare că nu e reuşit. Ana crede acelaşi lucru. Îl mai las să zacă.

Mă întreb: să-i răspund lui Buduca? Ori să-l las cu cât i-a zis-o Laszlo? Înclin să cred că l-a...buducit destul "băiatul nostru de la Cluj".

**Luni 10 martie 1997**

Şi azi m-am trezit la 5.

Am răsfoit aseară **Jurnal de Ziuă-scurtă** şi **Jurnal de Aşteptare.** Am aflat când, cu ce prilej mă invitase Mariana Sipoş la TV. Se desfiinţase SOTI şi în locul ei se făcuse altceva. Prin iulie '95 o persoană de sex opus, prezentându-se: Mariana Sipoş mă contactase, ca să particip - telefonic - la o emisiunea în care mai erau Emil Constantinescu şi... Petre Roman. Am refuzat.*

**Marţi 11 martie 1997**

Ieri am început copierea Caietului Violet ("Jurnalul American"). Circa 45 pagini. Încă vreo 20 din 1984, la Venezia. N-am primit nici o veste de nicăiri. Poate azi.

Am copiat din Caietul Violet vreo 18 pagini.

Mi-a venit *Lumea liberă* cu o pagină întreagă de Cangeopol. La **Jurnal.** Mă apără, săracul - am nevoie, fiind-

* Întâlnită, la Paris, în februarie 1998, Mariana Sipoş a contestat această variantă.

că toţi "bunii" au sărit pe mine. Citez câteva fragmente (*Lumea liberă* din 8 martie 1997):

"(...) Cartea, alcătuită din trei volume este, de fapt, un jurnal. Sau, mai degrabă o frescă halucinant de vie pictată de un mare însingurat. Numele său este Paul Goma.

"Înainte de a-mi cădea în mână cartea, ochii mi s-au odihnit pe câteva texte iscate de apariţia sa. Erau trei texte indignate, scrise de trei persoane onorabile. Presupun că, dacă n-aş fi auzit niciodată de Paul Goma, tot aş fi ciulit urechea, pentru că unul din iritaţi îl compara cu Eugen Barbu (...) Cum totuşi auzisem de Paul Goma, comparaţia mi s-a părut penibilă, deplasată.

"Borges spunea: «Oglinzile sunt abominabile: multiplică lumea şi o deformează». Din acest punct de vedere (jurnalul adică) poate fi socotit abominabil. Pleiada de specimene prezentată cititorului trebuia distrusă, nu imortalizată. Din paginile sale răsar monştri cu chip de om, mai precis cu chip de scriitor, naţional sau judeţean, floarea intelectualităţii noastre contemporane, cu care ne mândrim nespus, autori aflaţi în manualele şcolare, faruri călăuzitoare şi alte conştiinţe.

"De la Caragiale încoace nu ne-a mai fost prezentat un asemenea hal de nimicnicie, impostură, perfidie şi neruşinare. Măcar o parte dacă este adevărat din ce aşterne Paul Goma şi este îngrozitor. Să fii parte a tabloului este şi mai îngrozitor. De unde şi reacţiile, total stupide. Un critic literar care (cum altfel?) atacă «Jurnalul» îl compară pe Paul Goma cu C.V.Tudor, considerând că e mai comod astfel. O fi adevărat că are şi bardul dreptate, multe din victimele sale regăsindu-se şi-n picturile lui Goma, dar criticul sus-amintit ignoră că opera senatorului este efectul comandei sociale (fie la ordinul superiorilor lui din Securitate, fie cu interes de partid). (...) Pe când la Goma, s-avem pardon, e uşor cam invers.

"(...) nici unul din cei «calomniaţi» de Paul Goma nu se va adresa instanţei judecătoreşti pentru a primi satisfacţie (...)

"(...) tagma acuzaţilor îşi găseşte alinare în faptul că ei sunt mulţi, acuzatorul singur. De fapt, aceasta este o capcană pe care unii şi-o întind cu naivitate. E ca şi cum ai spune (la vremea respectivă s-a şi spus) că atacurile lui Paul Goma în direcţia stabilimentului ceauşist erau lovite de nulitate, pentru că, printre slugile comunismului, acesta nu găsea nici un om. Or aşa ceva nu se poate! Chiar nici unul? Chiar n-a făcut Ceauşescu nimic bun? Haide, băi tovarăşe,

nu vezi că Goma exagerează? Să fim serioşi! Are el nişte probleme personale şi se răzbună pe popor...

"Într-un text de revoltă abia ţinută, Ioan Groşan, pentru a dovedi publicului cititor cât de nedrept este Goma cu intelectualii, înşiră mai multe nume de răniţi: (...) lichele notorii măcar pentru faptul că l-au slujit cu râvnă pe tovarăşul kaghebist Ion Iliescu: Buzura (preşedintele Fundaţiei Culturale Române, aripa culturală a Securităţii) şi Marin Sorescu (impostorul cu dispensă lirică şi fotoliu ministerial văcăresc). Cu aşa discernământ nici nu e de mirare că Groşan îngroaşă rândurile intelectualilor luaţi în bătaia penei de Paul Goma"

Aici Cangeopol comite prima crimă de lèse majesté: îi dă o copită lui Roşca-Stănescu, director al *Zilei*, unde are rubrică fixă Groşan.

"Vă prezint un fragment din «Jurnal», pentru a nu vorbi în gol şi pentru a înţelege mai bine ce se întâmplă"

Liviu Cangeopol recidivează: reproduce fragmentul despre Paler, alt colaborator-de-onoare al *Lumii libere* - după care comentează astfel:

"Vedeţi dumneavoastră, pus în astfel de termeni, conceptul de moralitate capătă alte dimensiuni. Este foarte incomod să fii contemporan cu un observator de tipul lui Paul Goma (incomod şi pentru el, încă exilat la Paris, însingurat, scârbit şi mâhnit), dar, în acelaşi timp, ce şansă pentru un popor să aibă un asemenea pictor! Măcar o dată, mai toţi cei zugrăviţi în jurnalul său au arătat (probabil a vrut să spun: ar fi trebuie să arate - nota mea, P.G.) că primul pas pentru a scăpa de o boală este să-i recunoşti existenţa.

"(...) Nu puţini din cei daţi cu var de Paul Goma, deşi cu aspect prezentabil, au avut adesea o comportare plină de fisuri, speculată imediat de forţele răului (de sus, de la Iliescu, trecând prin Măgureanu până la Vadim). Unul e lacom, deci uşor de corupt, altul a turnat în trecut, deci e posibil s-o mai facă, celălalt e ticălos din naştere şi oricând poate trăda. Uitaţi-vă la intelectualii români de marcă de după '89 (înainte aveau oarecum scuza terorii impuse de Securitate): când să intre-n politică, au sărit unii şi au spus că intelectualului rasat

trebuie să-i fie silă de politică. Şi toţi au devenit intelectuali rasaţi. Îmi scria Dan Petrescu pe la începutul anului 1990 cum a participat la o şedinţă a Grupului pentru Dialog Social, prezidată de Gabriel Liiceanu, filosof şi moralist care, timp de două ceasuri, a dezbătut, cu crema intelighenţiei băştinaşe, cum să împartă, fără să supere pe nimeni, un porc primit plocon din provincie... Un altul, Mircea Iorgulescu sare, mai zilele trecute, de la microfonul Europei Libere în apărarea diplomaţilor de carieră. Virgil Tănase, stâlp al culturii valahe, din disident devenit securist, pardon, diplomat de carieră. Şi exemplele sunt nenumărate. Nici Goma nu le prinde pe toate.

"(...) Virgil Măgureanu şi-a pus valeţii să conceapă «Cartea Albă a Securităţii», folosind arhiva din dotare, compusă din mii de dosare. Volumul ce-i priveşte pe scriitori a reuşit să-i scoată basma curată până şi pe cei mai odioşi dintre ei. **Jurnalul** lui Paul Goma, bazat doar pe memoria sa (e drept că fenomenală!) este mult mai aproape de adevăr. Nu e de mirare că mult mai mulţi scriitori se află de partea lui Măgureanu decât de a lui Goma. Prin talentul lui, uneori frizând geniul, Goma reuşeşte să transforme sute de scriitori în tot atâtea personaje de roman. Portretele sale sunt atât de reuşite, încât ficţiunea asimilează realul şi-l transcende. Singura salvare pentru cei puşi la zid. Ce ironie! Întreaga literatură română a zilelor noastre, care n-a fost în stare să dea nici o operă autentică, n-a avut altă menire decât de a prilejui unui scriitor exilat (considerat de unii fără chemare) să zămislească o capodoperă fără egal în cultura românească. Cercul devine vicios, pentru că eroii, dacă şi-ar schimba caracterul, ar distruge tabloul (nu că altminteri ar fi avut de gând).

Un punct de vedere şi acesta...

Ştefana îmi trimite (mâine o primesc) cronica lui Dan C. Mihăilescu - ea zice că e foarte dură. Fie. Nu ştiu de unde să-mi procur zicerea lui Groşan - care-i apără de furia mea pe Buzura, pe Sorescu... A mai apărut, tot în *L.I.* continuare din **Vechi şi nouă**. Mi-a scris Neaga Munteanu. Trebuie să-i răspund.

**Miercuri 12 martie 1997**

Am primit de la Ştefana pentru tonere de imprimantă, pentru timbre şi o fotocopie după D.C. Mihăilescu: foarte negativă, cum ar spune Monica.

Şi la el mă deranjează doar neadevărurile. Ce l-ar fi costat să extragă "momente" în care am zis poate mai rău de personajul cutare? Ei bine, nu: şi el - ca şi Pruteanu, ca şi Adameşteanca, A. Cornea, Buduca, Groşan (şi cine-o mai fi în viitor), "povesteşte", în loc să dea citate. Astfel, după D.C.M., eu **m-aş fi bucurat** că Monica Lovinescu nu mai avea bani să dea telefon în străinătate! Aceşti români: scriu aşa - mincinos - pentru că aşa s-au învăţat: să fie atenţi numai la politica din acel moment - nu la **adevăr**. Apoi: de ce ar fi respectat el adevărul - dar există, oare adevăr? De aceea mint acum cu dezinvoltură, cu chiar plăcere!

Am primit scrisoare de la Florin Ardelean (26 februarie). Citez câteva pasagii:

"Întrebările Dvs. (din textul **Cinci întrebări - după 100 zile** - n.m.) sunt juste, doar că situaţia aici e mult mai gravă. (...)

- "Preşedintele ţării (...); Procuratura (...).

- "Partidul Democrat (Roman) - cu adevărat cel mai periculos partid din România. (...)

- " noul ministru al Culturii, Caramitru: piesă în acelaşi angrenaj, fără orizont, fără carismă (...).

"(...) Îmi scrieţi: «mi-am luat de la o vreme gândul de la *Familia*»; iar pe un bileţel trimis cu **Cinci întrebări** notaţi cu ironie: «trimit acest text doar aşa, din prietenie. Să-l citească şi Dl. Blaga Mihoc». E clar, deci: sunteţi supărat pe *Familia*. Motivul: v-a ignorat, cam de doi ani, textele, devenind o revistă esteta, cam ca *Apostrof*. Eu, ca redactor la *Familia* ar trebui să zic: «Da de unde!, nici pe departe...» etc. etc. (...) Mi-e jenă, dar trebuie să vă dau dreptate: da, ne-am apostrofit, ne-am euphorinisit, de se vede şi de la Paris. Aş putea da vina (...) pe oboseala de a fi în opoziţie (în democraţie, că în dictatură...), să zic că am mai criticat pe ici, pe colo, că-l publicăm pe «disidentul» Grigurcu şi pe jurnalierul Zaciu şi chiar că Ana Blandiana e orădeancă de-a noastră şi nu se face s-o înjurăm (...) tocmai pe ea, lideră a societăţii civile («Dai în Ana, dai în

democrație!») (...) «N-am făcut destul pentru Goma?» se întreabă unii, de parcă v-am luat la film peste rând (...).

"Ne-am apostrofit, iar metamorfoza s-a petrecut exact cum îmi era frică: absolut natural Fără crize, fără scandal, fără a percepe ticăloșia..."

Florin Ardelean relatează emisiunea TV despre care îmi scrisese și Laszlo - impresia penibilă lăsată de Liiceanu, care m-a apărat...(în chestia dosarelor).

"(...) **Jurnalul** de la Nemira încă nu apăruse acum zece zile când am plecat din Oradea".

## Joi 13 martie 1997

Am primit azi de la Magda Ursache un pachet conținând două cărți: **Universitatea care ucide** și **Astă-vară n-a fost vară**, cu o prefață de Luca Pițu.

Mi-a pus și o scrisoare din care am aflat despre ea câte ceva, dar și despre emisiunile de TV de la București.

I-am scris, azi după amiază, dar n-am depus scrisoarea: am vrut să citesc măcar o carte; am citit **Universitatea...** - scrie foarte bine această femeie! Și-și aude personajele! Și are umor - că ironia vine dinspre prietenul ei Luca... M-am bucurat ca un copil de bunătatea scriitoarei - ba nu: al scriitorului Mag-da Ursache.

Câteva fragmente din scrisoarea sa (3 martie 1997):

"V-am cumpărat (oare de ce cărțile Dvs. sunt dintre cele mai scumpe de pe piață? Nu aduce asta a cenzură financiară?) și citit pe nerăsuflate **Jurnalul**. Nu știu dacă veți (mai) avea prieteni, dar - sigur - numărul celor care vă respectă și vă admiră va crește.

"Că nu faceți parte din sistemul lor (social și mental) a dovedit-o, dacă mai era nevoie, o masă rotundă cu redactorii de la *22*, invitați de Iosif Sava la o "serată muzicală". Am asistat la o punere la punct curat stalinistă a scriitorului Goma.

"(...) La întrebarea dacă au citit **Jurnalul**, ***toți*** (G. Adam., Patapievici, Andrei Cornea, R. Palade) s-au scuturat ca de purici.

"(...) Tocmai d-ta, susţinătoarea lui Goma nu l-ai citit? (să fi spus: susţinuta ar fi fost exact).[se adresase I. Sava Gabrielei A. - n.m.

"(...) Deşi declaraseră că nu l-au citit (Pata îl răsfoise, Şora îl lecturase, dar lipsea din studio), erau foarte bine informaţi în legătură cu conţinutul lui. Cornea jr. s-a explicat: citise **Scrisorile...**, deci cunoştea, vorba e-a lui, linia.

"(...) Cei «înjuraţi» s-au răzbunat cum au putut: absentând de la lansarea **Jurnalului.** Cineva a vorbit despre faptul că aţi fi un caz [clinic ce ar necesita] trimitere la psihiatrie. Disidentul Andreescu nu găsea că e necesar ca Goma să pună o oglinjoară critică în faţa celor care au disidat şi ei câteva decenii.

"« Dar e un scriitor mare Goma?», a vrut să ştie Sava.

"S-a dat din colţ în colţ. Cred că Pata a rostit vorba autentic.

"-« Dar nedrept, domnilor! Cu Ieruncii, cu Liiceanu, cu Paler...», a observat Sava.

"Nu a rămas nimeni cu onoarea nefeştelită. Vai, dar doamna Monica ce-a păţit! După ce că, din cauza lui Goma, era să devină, în '77, legumă!, s-a arătat, indignată, G. Adam. D-na Lovinescu a declarat chiar că Paul Goma e **neşansa** ei.

"Nu-mi venea să cred ce auzeam. Să nu fi sesizat floarea intelectualităţii dâmboviţene câtă prietenie afectuoasă, câtă ironie tandră e în portretul Monicăi Lovinescu? A, uitasem! Ei nu citiseră **Jurnalul...**"

## Sâmbătă 15 martie 1997

Ieri am terminat de tras la ordinator **Jurnal american**. 33 pagini în 16. Au mai rămas câteva notări, unele ar putea alcătui un minuscul "Jurnal veneţian". O să văd .

Mă aşteptam să primesc veşti dinspre Laszlo. Nimic. O fi obosit şi el. Mi-a spus Ana: Lulu i-a transmis: Mircea Martin nu este de acord cu participarea lui Laszlo la lansarea **Gărzii inverse** (dar Sanda Anghelescu se străduie să-l convingă...). De ce, domnule?!

Întrebarea a fost retorică. Presupun că, în afară de "caracterul de neromân" (ceea ce este adevărat) - dar care, uite: până acum nu l-a împiedicat să publice în cea mai conservatoare publicaţie (*România literară*), se adaugă, hotărîtor, "greşeala" lui de a fi alături de mine.

Mă gândesc să-i propun: dacă se hotărăşte pentru publicarea corespondenţei noastre, să o dăm la Fides - că Nemira tot nu ne ia...

**Duminică 16 martie 1997**

Ieri n-a mers poşta. Aşa că nu ştiu ce s-a mai petrecut în ultimele 10 zile.

Ar fi apărut şi **Gardă inversă**. Şi ea are să-mi facă prieteni mulţi şi buni...

Mă gândesc de pe acum la o "replică generală"- încă nu i-am găsit titlul. Pe schema răspunsului dat lui Ştefănescu:

1. Neobişnuinţa românilor în general, a scriitorilor în special, **de a mânui adevărul în scris**;

2. Neobişnuinţa lor **de a primi o obiecţie, o critică**, un atac - în mod normal, adică: expresia libertăţii celuilalt la opinie. de aici considerarea oricărei **critici de fond** - ca **înjurătură;**

3. Neobişnuinţa **de a primi critici... câtă vreme sunt ei în viaţă.** De aici **imunitatea morală** cu care se simt investiţi scriitorii români: "înainte de cincizeci de ani nu se face să dai în vileag...chestiuni intime"(ca de pildă colaborarea cu totalita-rismul, ba chiar cu Securitatea). - iar cine o face, "înjură ca la *România Mare*" (pe timpul *Săptămînii*: "(înjură) ca la uşa Barbului"; sau: «Cine mă atacă pe mine (X) face parte din partida Barbu» - în fine, recenta: «Cine o critică pe Y atacă democraţia».

4. Incapacitatea scriitorilor români profesionişti de a stă-pâni regulile elementare ale publicisticii:

a. **citirea atentă**, cu bună credinţă a textului (cărţii) de... criticat;

b. **producerea de citate** - fidele, complete (în sensul de a reproduce ideea celuilalt în contextul său, nu izolat, asfel falsificând-o); în nici un caz: "rezumate" abuzive.

c. de a nu începe o dezbatere, un text prin afirmaţia devenită obişnuinţă la literatorii români: «N-am citit această carte...», sau: «Am răsfoit-o, doar, n-am avut timp s-o ter-

min...». Cine nu cunoaşte ceva nu vorbeşte despre acel ceva - simplu!

S-o cred eu.

Dac-aş fi acolo, pe baricade, în tranşee, cu ei, rezistenţii, aş vorbi altfel - ca ei!

Doamne fereşte!

**Luni 17 martie 1997**

Începem altă săptămână. S-o sperăm: mai bună.

Am renunţat - deocamdată - să mai transcriu la ordinator şi acele însemnări din 1984 (printre care "Jurnal veneţian"). În cazul unei publicări, în acestea din urmă nu fac decât să repete ceea ce am scris în **Jurnal I-II-III**, chiar dacă am făcut-o, cronologic, după '84. Or în cel "american", măcar faptele sunt inedite.

Nu văd însă, din comportamentul faţă de mine, al lui Dan Petrescu o asemenea perspectivă. Şi nu înţeleg de ce nu-mi spune adevărul. Va considera că nu suntem atât de prieteni încât să-mi facă confidenţe? Dar eu nu-i cer confidenţe, ci informaţii: privitoare la soarta mea de autor al lor. Se va fi temând de violarea corespondenţei? Bine, dar cine ar "profita"? Patronul lui? Ca să, ce? Ca să - nu ştiu, nu pătrund acest adevăr dâmboviţelian.

Aştept - de-a-n boulea (orişicâtuşi, mai vârstnic...) - să-mi vină **Gardă inversă.** Ştiu că Lulu nu are bani să trimită, apoi i-i extrem de greu să meargă la poştă, să aştepte ore şi ore până să ajungă la ghişeu, dar... Dar! N-o fi având pe nimeni să roage să facă treaba asta? Se vede că nu.

Ora 15: Am primit scrisoare de la Laszlo. Nu are noutăţi.

Necazuri. Sper să treacă toate.

Ana îmi spune că Lulu a spus: lansarea **Gărzii inverse** va avea loc în 27 martie (într-o joi). Mă întreb cine are să participe, în afară de Laszlo.

El mi-a scris: G. Adam. a refuzat să publice punerea lui la punct (în legătură cu Monica Lovinescu), taxând-o drept... insolenţă.

Greu. greu.

Ora 17: am scris următoarea scrisoare lui Dan Petrescu:

*Paris 17 martie 1997*

***Dragă Domnule Dan Petrescu,***

V-am mai scris în 12 martie (nu aveați cum să-mi răspundeți de atunci), dar vă scriu iarăși, pentru că mi-a parvenit pagina 12 din *Adevărul literar* și artistic din 2 martie 97. La rubrica Polemici, sub titlul **Jurnalul lui Paul Goma**: , un citat din Mihai Zamfir: "Un roman trist, chiar deprimant"." A consemnat fragmente din intervențiile participanților Viorica Rusu".

Dragă Dan Petrescu: nu am replică la, de pildă - citez: "Vrând-nevrând, Goma are o psihologie de ghetou". Aceasta este o opinie și, oricât de proastă ar fi ea (sau aș percepe-o eu ca atare), mă poate amărî, mă poate întrista - însă n-o pot contesta; când spuneți: "foarte multe din frământările lui Goma sunt, de fapt, rezultatul unor malentendu-uri"- iarăși nu am nimic a replicç: e părerea Dvs. Chiar de ați fi spus în public: "Goma este un idiot", fiind vorba de o convingere, n-aș avea nimic de "răspuns": din momentul în care m-am propus spre publicare, m-am oferit aprecierilor publice, nu?

Ca să rezum: ,eu, autorul **Jurnalului,** nu-mi dau dreptul să tăgăduiesc judecățile comentatorilor aceluiași **Jurnal** (ca dealtfel a tuturor cărților mele).

Se află însă, în fragmentul citat, o ***informație*** - peste care nu putem trece (deliberat am folosit pluralul: v-am implicat) - citez:

"Există deja un jurnal ulterior acestor trei volume, în care figurează, de pildă, episodul când eu mă duc la Paris să iau acest jurnal. **E relatat tot, minus faptul că eu îi iau jurnalul, adică tocmai obiectul vizitei mele** (subl. mea, P.G.). Sigur că pot să mă gândesc acum și extrapolez exemplul meu întrebându-mă dacă cu toți ceilalți s-a întâmplat așa, **dacă memoria lui Goma și sinceritatea lui sunt selective**" (re-subl. mea. P.G.).

Citind ce ați rostit, am avut lungi momente de îndoială: dacă memoria mea și sinceritatea operează selectiv, cum spuneți?; și de culpabilitate: cum de am putut uita un moment atât de important, ca luarea jurnalelor ("eu îi iau jurnalul")? De ceva tot mi-am adus aminte: vizita Dvs. (prima din 1987) după aproape șase ani se plasa în perioada în care învățam să bat la ordinator și multe rânduri, pasaje, pagini întregi pierdusem (chiar făcusem "teoria pierdutului jur-

nalului" - care este definitivă). Să fi fost **înainte** de a primi ordinatorul, ori **după** ce l-am avut?

Întrebarea şi-a aflat răspuns după ce am răsfoit **Jurnalul de aşteptare** - iată ce scriu (aveţi jurnalul la îndemână) în ziua de **luni 20 martie 1995** (deci însemnarea era încă bătută la maşină):

"(...) Ieri, în jurul prânzului au fost pe la mine Dan Petrescu şi Al. Călinescu. Ne-am simţit bine, am spus bancuri, ne-am dat replici...Mult după plecarea lor am înţeles ceva-ceva din senzaţia de jenă, de neplăcere, de **malaise** care îmi stăruia în gură: Dan Petrescu, prieten al meu - din 1987 - în 1990, ministru, n-a mai dat vreun semn de viaţă, măcar un telefon, cu toate că a venit de multe ori la Paris, ba a petrecut multe ceasuri la Monica Lovinescu. Fiind el «consilier» al Editurii Nemira, Lulu (Luiza Năvodaru, n.m., P.G.) mi l-a... sugerat, drept care i-am încredinţat **Justa.** Am aflat acum că, într-adevăr, la încuviinţarea lui (sau poate chiar la sugestia?) i s-a dus dactilograma **Justei.** S-a încheiat contract («expiră abia în iunie» - l-am citat) şi gata".

"În discuţiile frânte, fragmentate, **nu a dat de înţeles că ar fi vrut şi alte cărţi ale mele - în schimb şi-a rostit clar dezaprobarea faţă de «răspândirea» mea (adică am dat prea multor editori)...**" etc, etc.

După explicarea "răspândirii" trăgeam concluzia - greşită, însă atunci credeam în ea (altfel n-aş fi scris-o):

"Nu, nu se leagă nimic. Nici nu are ce".

Ce se înţelege din acest pasaj: că Dan Petrescu **nu a luat jurnalul -atunci.** Deci nu aveam ce "relata". Se mai înţelege că nu l-a luat din mâna mea - fiindcă iată însemnarea din 2 **mai '95** - aceasta la ordinator):

"(...) Ieri mi-a telefonat Al. Călinescu: urmează să vină la noi, pe vinerea viitoare. Zice că **Jurnalul** (cele 3 volume dactilografiate) se află la Dan Petrescu, la Bucureşti. Aşa să fie".

Aşa a şi fost: Dan Petrescu a luat cu el **Jurnalul** - dar nu atunci când m-a vizitat (atunci nici nu era vorba de eventuala lui publicare). Ci atunci când a plecat din Paris - şi l-a luat de la Al. Călinescu. Nu împotriva voinţei autorului, ci având consimţământul lui, entuziast (probabil telefonic, nu mai pot spune cu certitudine, intrasem în Zodia Ordinatorului care-mi ciuruia jurnalul).

Cert este: atunci (în 20 martie '95) v-am propus **Alfabecedar**-ul - aţi declinat oferta; vă voi fi oferit **Sabina** şi **Roman intim** - altfel de ce aş fi notat: "[D.P] nu a dat de înţeles că ar fi vrut şi alte cărţi de-ale mele" (alte, în afară de **Justa,** pentru care exista contract)?

Prin urmare: afirmaţia Dvs. "e relatat tot, minus faptul că eu îi iau jurnalul" - este inexactă;

De asemeni întrebarea Dvs. "dacă memoria lui Goma şi sinceritatea lui sunt selective" - rămâne fără obiect.

Aceasta este varianta mea. Fireşte, "împrejurările" (le spun aşa, eufemistic) au fost colorate mai puternic, iar ***eu, dacă am exagerat - nu am inventat***; cum atât de bine spuneţi (de parcă aţi fi rabin!), am o psihologie de ghetou: ***exagerez până la monstruos - însă numai adevărurile***.

În acest sens: cu prilejul lansării **Jurnal**-ului m-aţi prezentat, nu neapărat ca prieten - ce-oi mai fi vrând: să mă şi iubiţi, după ce, în 1989, am renunţat la demersurile pentru cooptarea şi a Dvs. în PEN Clubul Francez - la insistenţele Monicăi Lovinescu (vă mai amintiţi conflictul cu D-sa, din 1987?, se vede că nu, din moment ce, în ianuarie 1990, ca ministru, venit la Paris, nu mi-aţi dat măcar un semn de viaţă telefonic - fie şi de la Doamna Lovinescu). Ci numai ca editor. Eu, naiv, îmi imaginam (imaginaţie rezemată pe experimentaţie: am avut de a face cu o bună duzină de editori occidentali) că un editor are obligaţia să vegheze ca rostirea, în prezenţa lui, a unor ***neadevăruri*** despre cartea editată să fie semnalate (fireşte, discret, ca între colegi). Cu atât mai vârtos cu cât editorul însuşi trudise la alcătuirea **Indicelui.**

Iată ce cred eu - şi nu sunt şanse să mă înşel: atunci când Pruteanu a **rostit un neadevăr flagrant** (că l-aş fi comparat pe Liiceanu cu Răutu), editorul, prezent, ar fi fost obligat să-i atragă atenţia (o atragere...tehnică, nu?): ***în nici unul dintre cele 3 volume ale* Jurnalului *nu există "comparaţia", dovadă: nu poate fi găsită, căutând la* Indice** (alcătuit de Dan Petrescu...) ***numele lui Răutu***.

Desigur, ar fi fost prea mult să-i cer lui Dan Petrescu să mai adauge: comparaţia cu pricina fusese inventată de acelaşi Pruteanu, în 1995, în cronica - din *Dilema* - la volumul meu **Scrisori întredeschise**. Dar orişicâtuşi: eu, ca autor al cărţii editate de Dvs., dacă nu vă eram prieten la toartă, nici duşman de moarte nu vă eram. Sau poate că nu ştiam?

V-am scris cele de mai sus, pentru a încerca să stabilesc ce păcate ***nu*** am - n-or fi ele multe, dar câteva tot sunt (cele care...***nu sunt***...):

Prietenie,

Paul Goma,

**Marți 18 martie 1997**

M-a amărât, după cum se vede, opinia lui Dan Petrescu despre "autorul prezentat". Ai zice că, în fapt, editorul meu este Antonesei - ori chiar Zamfir - în nici un caz Petrescu. De ce? Din pricina exact a acelor însemnări, din 20 martie 1995? În care spuneam că nimic nu se leagă între noi, foștii prieteni? Că, după decembrie '89, venise în mai multe rânduri la Paris, ca ministru, dar nu-mi dăduse măcar un telefon? Atunci, în 20 martie '95, încercasem să aduc vorba despre "motiv": îi oferisem pe tavă cel furnizat mie de M.L.: după greva foamei, îi era mereu rău, voma... Numai că între două... vome, stătea de vorbă cu Monicii, nu? În același preț, ar fi putut să-mi dea un telefon, nu?

De ținut minte: Pruteanu, printre alte prutisme, spune:

"M-a refuzat, pentru că aș fi înjurat-o pe Monica Lovinescu".

Adevărul: l-am refuzat, - și încă de două ori: în 1993 și anul trecut, în 1996, când îmi ajunsese, prin efracție, până la ușă. Dar nu pentră că "ar fi înjurat-o pe M.L.", ci pentru că, citez apăsat:**"Pentru că ai scris porcării despre mama M.L., Ecaterina Bălăcioiu, moartă în închisoare, aruncată în groapa comună!"**

De parcă asta n-ar fi fost de-ajuns pentru ziua de ieri - bașca cea eternă, revenită lunar - pe verso-ul filei de *"Adevăr"* se află un fragment din **Timpul asasinilor** de Cezar Ivănescu - în curs de apariție. Și pe ce-mi cad ochii? - încerc să citez fragmente inteligibile (greu-greu):

"(...) în vara lui '71, imedita după «tezele din iulie», Mugur a scris un articol, «incomparabilul ideal social» și m-a semnat pe mine; a apărut alături de semnăturile șefilor pe prima pagină a revistei. Când l-am văzut, m-am îngrozit. Mugur m-a calmat, spunându-mi că așa se revanșează el, «că mă apără», **apoi nimicul ăla de Paul Goma l-a luat și l-a dus la nu știu ce revistă de emigrație...**" (subl.m. P.G.).

Fraza continuă, nesfârşită - încerc s-o re-iau din mers:

"...Şerban Cioculescu m-a atacat pe o pagină întreagă în *România literară* pentru un text de patru rânduri publicat mai de mult în Argeş, text în care-l prezentam pe poetul Paul Emanuel, **text pentru care mă mai atacase în** ***România literară*** **şi sfertul ăla de nimic, Paul Goma, într-o notă, atâta era capabil să scrie şesimea asta de nimic, Paul Goma** (subl. m. P.G.), dar Şerban Cioculescu"... etc, etc...

Riscând să mă aşez în postura de "victimă" - cum sunt atâţia dintre ceilalţi - mă întreb ca proasta: ce l-a apucat pe Cezărică să inventeze aşa - şi atâta? Şi de ce, mă rog? Pentru că am fost (sunt, în continuare), prieten cu Tudoran, inamicul lui de moarte? Da, ar fi un motiv. Dar nu suficient. Trebuie să mai fie ceva: **Gardă inversă**. Acolo îl rad pe Cezar, pentru laşitate, pentru căcăcioşenie. Dar **Garda inversă** nu apare decât abia acum - să fie posibil ca Cezar să fi citit dactilograma ce s-a tot plimbat de la Sorescu la Mircea Martin, vreme de 7 ani încheiaţi? Să zicem: el a citit pe furiş ce scriam despre el - în legătură cu "cenaclul", dar acum, că va apare cartea şi va ajunge în mâinile "publicului cititor de la oraşe şi sate"?

Ora 8,30: pe luna asta am cârpit-o - lăudată fie Ştefana. Dar oare trăim numai luna asta - şi gata?

Ora 16: zi fără poştă.

Ora 21: mi-a telefonat Radu Petrescu. A vorbit la telefon cu frate-său, Dan. Mi s-au trimis 10 exemplare din **Jurnal** şi o revistă a presei. Radu urmează să telefoneze săptămâna viitoare, ca să fixăm o întâlnire.

## Miercuri 19 martie 1997

I-am scris lui Dan Petrescu, în urma telefonului primit de la frate-său. Nu-i trimisesem scrisoarea iniţială, i-am pus în asta esenţialul: n-a citit bine **Jurnal de aşteptare**.

I-am scris şi lui Laszlo, propunându-i ca, în cadrul dialogului nostru să discutăm chestiunea celor ce zic nu - fără a fi citit cartea pe care o neagă: **Icar şi Anteu**, precum şi **Jurnalul**.

**Vineri 21 martie 1997**

Ieri am primit de la Nemira tăieturi de presă şi o invitaţie a directorului de a merge în România. I-am mulţumit şi i-am propus "nişte cărţi" de tipărit - ca să avem ce lansa. Desigur, n-are să răspundă.

Am primit o scrisoare de la...Emanoil Valeriu. De ce mi-a scris? Nu ştiu. El va fi ştiind cu certitudine, dar nu mi-a spus.

Mi-a trimis Solacolu două numere din **Dialog.** Am fost uimit - nu-mi mai scrisese de doi-trei ani, de când a publicat la Drăgan. I-am scris.

N-am primit răspuns de la Papahagi. Am să-i telefonez Annettei Laborey.

**Sâmbătă 22 martie 1997**

Am primit scrisori de la Laszlo şi de la Cistelecan.

Cistelecan i-ar mă ameninţă cu "surpriza": de vreo trei luni o ţine aşa. Azi am aflat: va fi pentru numărul 4 al *Vetrei* - or eu am primit alaltăieri nr. 1.

Laszlo mi-a trimis cronica lui Pruteanu din *Dilema* (o aveam, de la Nemira) şi un număr întreg din *Academia Caţavencu*.

Trei zile m-am străduit la "Răspuns". Astă-seară, când eram aproape gata, m-am hotărît să-l las dracului: de ce să răspund? Şi cui?

Obosit rău.

Laszlo scrie: mai are (avea, în 16 martie) 50 de pagini şi... nu poate termina **Gardă inversă.** Că nu-i place. Şi că să-i spun: să meargă la Bucureşti, la lansarea cărţii? - n-are să poată să nu spună că nu-i place şi de ce; dacă eu nu vreau să mi-o vorbească de rău, să-i spun să nu meargă la Bucureşti. Ce să fac, nu mai aveam timp, scrisoarea urma să plece abia luni, nu l-ar mai fi prins. Ana a sugerat să-i telefonez. I-am spus, la telefon: să mergă la Bucureşti şi să spună ce crede despre carte - dar e atât de evident! La care el a zis că ştia că aşa am să-i răspund. Foarte bine, acum o ştiu chiar şi eu.

Am căutat-o pe Annette Laborey cu telefonul: n-a venit încă de la Budapesta. Am să o chem mâine, când are să fie odihnită.

## Luni 24 martie 1997

Am găsit-o pe Annette. Mi-a dat numele directorului de la Bucureşti: Lazăr Vlăsceanu. Îi scriu, acum.

Laszlo mi-a spus, la telefon: Grigurcu a scris despre el - în *R.l.*; Paruit a scris (tot în *R.l.*) că sunt bolnav... Scrie şi bătrânul Dimi - dar va fi gâdilind alte coarde - e-he, se pricepe el.

După amiază: mi-a sosit un pachet cu 10 exemplare din **Gardă inversă**! Nu atât bucurie pură, cât oftat de uşurare: a apărut şi această carte cu ghinion. Coperta e bunicică (Socoliuc). Textul... ca el: aşa şi-aşa. În fine, bine că a ieşit.

## Marţi 25 martie 1997

A fost la noi, la prânz, Radu Petrescu, fratele lui Dan. Urmează să se întoarcă în România săptămâna viitoare.

Mi-a telefonat profesorul Alexandru Niculescu: că a citit **Jurnalul** şi trebuie neapărat să ne întâlnim, "să vedem ce facem cu ăştia". Soţia lui şi fiul, Adrian, sunt în România: n-am înţeles dacă amândoi ori numai Adrian s-a "repatriat". Băiatul are mari necazuri: cică Zoe Petre i-a promis catedră, dar acum nu se mai ţine de cuvânt. Şi că... merge cu Severin! Ne-am pricopsit.

Am terminat Replica - are 8 "capitole". Pe alocuri se repetă - dar n-am încotro:

### SCRISOARE
### CĂTRE LITERATORII ROMÂNI

Paris 21 martie 1997

Am primit de la Editura Nemira câteva tăieturi din periodicele ce au scris până acum despre **Jurnal**. Pentru că intervenţiile din timpul lansării (14 februarie 97) au fost publicate în rezumat

de *Adevărul* - 2 martie 1997- voi ţine seamă şi de contribuţiile (tran)scrise ale lui G. Pruteanu şi ale lui Dan Petrescu. Liviu Antonesei şi Mihai Zamfir nemanifestându-se hotărît împotriva **Jurnal**-ului, cu încuviinţarea lor, nu îi voi discuta (nici pe autorii de cronici favorabile: Florian Baiculescu, Dan Stanca, Liviu Cangeopol,Radu Aldulescu, Alex. Spânu şi din nou Liviu Antonesei).

Se ştie, dar o mai spun: niciodată nu m-au supărat ***judecăţile de valoare*** rostite în legătură cu scrierile mele. Criticii literari nu sunt slugile autorilor de ficţiune, şi din moment ce autorul a ieşit în piaţa mare, să suporte şi obiecţiile, nu doar laudele...S-ar putea obiecta: nu se poate trage o concluzie "obiectivă" din ecourile apărute în doar şase săptămâni şi nu-mai în cotidiene şi hebdomadare - să fie aşteptate lunarele, sintezele, chiar volumele... Aştepte alţii sinteze, monografii - eu nu mă interesez, acum, de "calităţile" (care? - dacă nu ne-am hotărît: **Jurnalul** meu este o chestie documentară ori o drăcie ficţionară?). Pe mine mă interesează literatorii români faţă cu acest animal care nu există.

Aveau dreptate - sau ba - cei care pretindeau că o literatură ca cea română ce s-a lipsit de ***samizdat***, de ***sertar*** (teoretizând inutilitatea acestora în spaţiul de limbă română) ce a acceptat, din 1977, Piteştiul literar (scriitori buni, foarte buni au consimţit să joace rolul cenzorilor de meserie) este o nonliteratură?; că "rezistenţa prin cultură" cu care se lăudau literatorii noştri a fost, în realitate, colaboraţionism caracterizat?;

Aveau sau ba dreptate cei ce vorbeau de o "Siberie a spiritului"?;

Aveau dreptate cei ce afirmau că românul în general, în particular scriitorul român nu suportă adevărul, nu acceptă judecăţile morale - nici în cărţi, nici în viaţa de toate zilele?;

Să aibă dreptate cei ce se temeau că în ultimii 12 ani de dictatură (1977-1989) românii au involuat mai mult şi cu urmări mai trainice decât în perioada stalinistă (care, la noi, a ţinut până prin 1964)?

Chiar în **Jurnal** consemnam - cu durere - mutaţia pe care am observat-o, după 1984, la compatrioţii scriitori; am sperat din toată inima să mă înşel.

Acum, cu prilejul apariţiei **Jurnalului**, am aflat, cu strângere de inimă că mulţi **profesionişti ai condeiului**, din motive diverse, **nu citesc scrierile despre care...scriu.**

Aş fi acceptat să fiu "desfiinţat" (cu tot cu **Jurnalul** meu) - însă după legile publicisticii literare: **în cunoştinţă de cauză**.

Am constatat cu stupoare: tenori ai presei literare ca Alex Ştefănescu, Dan. C. Mihăilescu, Ion Buduca, George Pruteanu, soprana de coloratură Ioana Pârvulescu (şi surpriza a surprizelor: Monica Lovinescu) **nu au citit, din Jurnal, măcar acele pasaje pe care le incriminează**.

Îi voi lua pe rând, exemplificând:

*Alex. Ştefănescu*, cronicar profesionist al *României literare*, a publicat în nr. 8 din 24 februarie 1997 textul intitulat: "Prăbuşirea unei statui".

Ca autor al cărţii recenzate nu am nici un drept să contest afirmaţiile recenzentului de carte - chiar când aprecierile acestuia sună:

"este mai mult vindicativ decât justiţiar", "manifestă o suspectă predilecţie pentru vulgaritate - impresie definitiv şi dezastruos confirmată de Jurnalul de acum" etc., etc. -acestea sunt **opiniile** lui A. Ştefănescu; faptul că autorul cărţii nu le împărtăşeşte nu-i dă dreptul de a contesta astfel de "judecăţi de valoare". Însă când Ştefănescu scrie:

"Credibilitatea textelor este subminată de faptul că toate reproşurile lui P.G. se referă la modul cum s-au comportat personajele respective faţă de el însuşi. Dacă i-au dat sau nu atenţie într-o anumită împrejurare, dacă i-au telefonat când au fost la Paris (...) dacă l-au citat într-un articol, dacă i-au recunoscut prioritatea în practicarea disidenţei...", Ştefănescu păcătuieşte grav, **făcând afirmaţii neadevărate** (am alte cusururi - nu cele presupuse de el).Altfel spus: **Ştefănescu minte**: în **Jurnal** nu există ceea ce scrie recenzentul că ar exista (probele în publicistică se numesc: ***citate***).

Când scrie: "(...) **Jurnalul** se înfăţişează ca documentul unei vanităţi maniacale. Întreg volumul doi, de pildă, cuprinde fierberea autorului în suc propriu, în perioada în care aşteaptă ca Bujor Nedelcovici să-i dea telefon în legătură cu înfiinţarea unei asociaţii a scriitorilor români în Franţa. Intrigat, obsedat că nu este luat în considerare, marele erou se văi-căreşte penibil(...). Presupunerea, liniştitoare, a Monicăi Lovinescu că este vorba pur şi simplu de o neglijenţă fără semnificaţie, nu are darul să întrerupă delirul inchizitorial..."- şi în acest caz **cronicarul** *României literare* **minte:** nu numai că a citit "pe sărite", dar nici nu a înţeles ce a citit ( sau este de rea-credinţă? - să aleagă).

De unde scoate Ştefănescu "lista neagră" pe care aş fi alcătuit-o?; de unde până unde "vanitatea maniacală", "fiertul în suc propriu", "obsedatul că nu este luat în considerare"? - când oricare cititor normal ce a răsfoit **Jurnalul,** a înţeles normal: persoana agitată, neliniştită, obsedată de tăcerea lui Nedelcovici; vai, persoana care le-a agitat, isterizat şi pe celelalte, prin spaima ei de "complotul" pus la cale de Breban şi de Ţepeneag - era, nu Goma, cum afirmă Ştefănescu, ci, ca să spunem aşa, din contra: Monica Lovinescu! Goma, bietul, împreună cu Alain Paruit, cu Marie-France Ionescu, cu Oana Orlea şi Rodica Iulian au încercat - de-a lungul întregei călduri-mari - să o liniştească, să o asigure că nu-i nici un complot...

A. Ştefănescu scrie singur cu mâna lui drept concluzie la toate cele debitate în deplină necunoştinţă de cauză:

"Banii au importanţa lor, dar are importanţă şi modul cum sunt câtigaţi. Lumea civilizată nu-i aprobă, de exemplu, pe **cei care-şi fac o sursă de venituri din traficul de droguri sau din prostituţie** (subl.m. P.G.).

Îl las pe cronicarul *României literare* faţă cu scrisul său. Chiar dacă ar merita să fie luat de urechi şi dat cu botul în ceea ce a făcut.

Nevulgar. Ca la *România literară.*

•

Tot de la tribuna *României literare* nr. 10 din 12-18 martie 1997) mă încondeiază ***Ioana Pârvulescu*** - sub titlul generic: "Bătălia de la Waterloo". Ştiu că produsele Domniei Sale alimentează publicaţiile (sau rubricile) umoristice prin umoru-i (extrem de) involuntar. Eu am o amintire mai degrabă adânc ne-umoristică:

La sfârşitul anului 1990, după ce Liiceanu a respins şi volumul de articole **Butelii aruncate în mare** (de el comandat! - ca de altfel şi celălalt, de asemeni comandat: **Scrisori**), la sugestia Vioricăi Oancea, sora lui Mihai Botez, l-am trecut la Editura Litera. Acolo s-a îngropat. În sfârşit, în 1993 (dar pe copertă scriind clar: 1992), din cele 1.000 pagini au apărut 96 (nouăzeci şi şase), sub forma unei broşuri. Pe copertă apare un titlu fără... corespondenţă (textul astfel intitulat nu a fost inclus): **Amnezia la români** - iar pentru mai multă variaţie, pe cotor scrie, citeţ: **Amnezie la români**... Nici o indicaţie că ceea ce este publicat face parte dintr-un întreg, nici o promisiune că *va urma*. Apoi: volumul trebuia să înceapă cu începutul: cu articolele cele mai vechi, primul fiind un text despre **Cenzură, autocenzură, paraliteratură**, publicat de ziarul german *Die Zeit*

în1972. Broşura cu care m-au pedepsit directoarea Viorica Oancea (sora lui Botez) şi redactorul de carte (sic!) Ioana Pârvulescu, a cuprins texte din 1985-86 - de ce? Misterul Casei Botez şi a casnicei pârvuleşti. Nu e lipsit de interes: între timp, la Litera îşi scoseseră volume de "articolele politice"- fireşte, scrise după decembrie 1989: Gabriel Andreescu, Mihai Botez, Nicolae Manolescu - chiar şi Ileana Mălăncioiu, însă ale mele, ba. După ce şi-a făcut treaba la Litera, Ioana Pârvulescu a trecut la *România literară*...- şi acolo mai rămăsese ceva de stricat.

Iată-ne şi la **Jurnal**. După ce spune o sumă de prostioare (trebuie să fim politicoşi cu doamnele - chiar atunci când sunt incerte) despre jurnal, în general, despre al lui Sebastian în special, Ioana Pârvulescu se ocupă în ultimele rânduri al extemporalului, de al meu - astfel:

"Dacă jurnalul lui Goma este o ficţiune, ea are un singur mare defect: lipsa de imaginaţie onomastică. Lucrurile stau mai rău dacă e vorba de un jurnal cvasidocumentar (...). Dar în timp ce Fabrice del Dongo trăia inocent o bătălie, Goma dezvăluie veninos scene în doi, lucruri ce ţin de spaţiul privat şi vai, abia scăpasem de ideea că o discuţie cu vreun prieten ar putea trece de pereţii unei încăperi. Aşa cum a pierdut bătălia de la Waterloo, Fabrice del Dongo pierde şi poziţia de martor".

Am înţeles: 1. critica *României literare* ştie că Fabrice a pierdut bătălia; 2. criticatul nu trebuia să dezvăluie (veninos!), printre altele, porcăria făcută de Ioana Pârvulescu volumului de **Articole**, la Editura Litera; şi nu trebuia să scrie negru pe alb că N. Manolescu... aşa şi pe dincolo...

Prima insă (de la: ins) care m-a mai acuzat de păcatul...divulgării marilor secrete scriitoriceşti a fost Geta Dimisianu: prin 1971, când mi-a strigat că ceea ce făcusem eu (trimisesem la Europa Liberă o scrisoare în care îi dădeam o labă şi tovarăşului Vasile Nicolescu, iubitor de Michaux, cenzor viţios) - era "delaţiune"! Ca să vezi! Cine delaţiona! Şi cine acuza pe alţii de... delaţiune.

Nici neconvenţionala de la *România literară* nu a citit **Jurnalul** meu - jur că nu e vreo pagubă - a scris după ce vorbea, cu Iorgulescu, la telefon, Dimisianu. Gabriel.

***George Pruteanu***, cu prilejul lansării **Jurnal**-ului (14 februarie '97) după ce explică: "nu am mai recitit, ca să nu mă montez - textul [l-am citit] prin bunăvoinţa editurii - pot să dezvălui?- citisem

şpaltul cu un an în urmă..."etc., afirmă hotărît: "Goma îl numeşte pe Gabriel Liiceanu (...) un Leonte Răutu al acestor vremuri".

Pruteanu, hagiograf al lui Petru Canalìu, slujnicar al lui Cristoiu, dilemizatornic stahanovist al Pleşului povesteşte poveşti: nicăiri în **Jurnal** nu există comparaţia denunţată (cine o va căuta, în Index, la Răutu, n-o va găsi). "Comparaţia" este o invenţie... inventată în urmă cu doi ani de acelaşi Prutean, în cronica din *Dilema* la volumul meu **Scrisori întredeschise**, Biblioteca Familia 1995, unde interpreta după obicei, aiurea, abuziv următorul pasaj (citez din *Scrisoarea către Gabriela Adameşteanu* din 18 nov. 1993 - p. 544):

"(...) Acesta fiind **fondul problemei** din textul meu publicat în *Timpul:* distrugerea cărţilor, nu din dispoziţia lui Chişinevski-Răutu-D.Popescu-Dumnezeu-Suzana Gâdea şi alţi comisari urând cartea precum şi pe făcătorii de cărţi - ci din a unor scriitori, conştiinţe ale naţiei, cărturari ei înşişi: Marin Sorescu, Gabriel Liiceanu".

Dacă aş fi vrut să-l compar pe Liiceanu cu cineva dintre cei înşiraţi, m-aş fi oprit oare la Răutu? Nu. Aş fi ales-o pe Suzana Gâdea.

G. Pruteanu, în "cronica literară de tranziţie"(?), din, fireşte, *Dilema* (7-13 martie '97), intitulată expresiv: "Maculatorul" - eu fiind acela - după ce scrie tot răul pe care-l gândeşte despre mine, cu osebire"grava debusolare morală" (din mijlocul clanului Fundaţiei Cândeşti, populată de exemple moralnice precum Buzura, ştergător de picioare al lui Iliescu, şi a găştii dilemale în frunte cu Pleşu, fidel al foarte-moralului Petre Roman, sprinţarul Prut, cu morala-i specială, vede cum nu se poate mai bine "debusolarea" altora), în subsol încearcă să "explice" animozitatea ce i-o... nutresc. Fiindcă şi de astă dată minte - iată:

Nu l-am acuzat că ar fi "înjurat-o" (nu folosesc acest calificativ) pe Ecaterina Bălăcioiu, în cronica dedicată volumului **Unde scurte** al Monicăi Lovinescu, în februarie-martie 1991 - ci **l-am acuzat de a fi spus porcării** (a se observa nuanţa). Asta se petrecea în 16 dec. 1993, la Paris (v. **Jurnal III**, p. 189). O pusese pe D-na Florica Dimitrescu să-mi telefoneze, pretinzând că este "un bun prieten"al meu. Când l-am avut la capătului firului, mi-a spus că "ne cunoaştem de pe trotuarul de la Ana Ipătescu" (unde fusese *România literară*). Am răspuns că n-am cunoscut pe nimeni cu un nume atât de calp - e pseudonim? I-a dat înainte, întrebându-mă când ne întâlnim, că el nu stă mult la Paris. L-am trimis la plimbare.

"În iunie trecut" cum scrie el, în *Dilema*, îmi telefonase de la Bucureşti, să mă anunţe că vine la Paris, să-mi ia un interview. I-am răspuns să vină sănătos - dar nu la mine: nu stau de vorbă cu el. Ajuns la Paris, mi-a telefonat, insistând "să facem o carte ca cea cu Petru Dumitriu"... Am refuzat. Nu i-am închis telefonul în nas, sperând că va înţelege dorinţa mea - de a nu-l întâlni. Mi-a retelefonat, întrebându-mă de ce nu vreau? I-am reamintit **porcăria** făcută Monicăi Lovinescu. Mi-a replicat: «Dar doamna Monica nu e supărată pe mine şi e vorba de mama ei». I-am răspuns că mama este a Monicăi, însă principiul este al meu. Printre alte motive ale refuzului: colaborarea permanentă la *Dilema*, organ diversionist al cunoscuţilor iliişti Buzura, Pleşu...

După ce ne-am despărţit (telefonic) politicos, dar ferm, credeam că interlocutorul a înţeles. Ei, bine, nu: nu-l voiam - mă voia el: să mă vază, să-mi intre el în casă, în suflet! La câteva ore, cine a sunat la uşa apartamentului? O persoană care s-a prezentat: Pruteanu! Soţia mea a fost binişor înfricoşată: imobilul are două porţi metalice, ca de închisoare, tot timpul încuiate, mai are două coduri, din care unul al liftului, locuim la ultimul etaj, trebuie să coborîm, ca să-i conducem sus, la noi, pe prieteni - dar Pruteanu, cel înarmat cu iarba-fiarelor a pătruns! A ajuns! Cum, necum - a descântat încuietorile! Numai că, dacă a trecut prin porţi încuiate şi a învins coduri cunoscute doar de locatari, n-a priceput un lucru: când cineva îţi spune că nu te primeşte, oricât de gazetar la şcoala lui Cristoiu ai fi, intruziunea ta se numeşte viol - de domiciliu, de persoană şi nu "perseverenţă de gazetar"...De aceea soţia mea, auzind numele vizitatorului nepoftit, nedorit, a închis pe dată uşa, ba chiar a încuiat-o.

Am citit (transcrisă de Iosif Sava, în volumul **Radiografii muzicale** editat la Polirom, '96) şi prestaţia lui la TV: omul vorbeşte mult, despre multe: vrute şi nevrute; mult mai repede decât gândeşte - fatal: sonorizează o mulţime de prostii sau doar de locuri comune, vândute drept originalităţuri... Scrie tâmpenii şi murdării - despre cartea lui M. Niţescu, de pildă - folosind cu dezinvoltură trunchierea citatelor (când nu le scorneşte - ca în cazul meu, cu "Liiceanu-Răutu").

***Dan C. Mihăilescu***, în "Paul cel Groaznic şi Goma cel Jalnic", publicat în *22* din 4-10 martie, declară de la bun început că a citit **Jurnalul** ("Mai bine de o săptămână m-am supus cu evlavie caznei de a citi cu atenţie cele **o mie cinci sute de pagini**" (subl. m. P.G.).

Iată un cronicar care citeşte cărţile recenzate (ba umflă cu cincizeci la sută numărul paginilor). Nu e de colea, în România. Până să ajungem la ***cum*** citeşte, să vedem câteva citate:

"Am simţit nevoia unei penitenţe"(lectura din Goma - n.m.); "nu m-am putut acomoda niciodată cu proza autorului (am părăsit **Ostinato** la pagina 5, am citit cu interes **Gherla,** m-am încâlcit prin **Bonifacia** şi... cam atât"; "în ciuda senzaţiei de lehamite iscată de tot tămbălăul de anii trecuţi, cu Ţepeneag, cu Breban, ca şi cu, maí ales, **uluitoarea neînţelegere a lui Goma faţă de chestiunea Liiceanu-Humanitas**" (subl. m. P.G.);

"[**Jurnalul** lui Goma] este o carte, cum să-i zic? **o carte tombală** (subl. în text), care cade ca o lespede pe un talent demult defunct. Odată epuizat biograficul, toată literatura lui Goma dispare"; "**Jurnalul** este deopotrivă fişa clinică a unui delir de grandoare eşuat în complexul persecuţiei şi **o suită de delaţiuni frizând abjecţia** (subl. m. P.G.). Când Goma strigă: «ăsta-i adevărul, de altfel şi tu ştii că aşa a fost», franc şi elocvent, Marie-France Ionesco îi răspunde: «**Ştiu, dar nu spun şi nu scriu** (subl. în text)». **Asta-i cheia lucrului**" (iar aici este sublinierea apăsată, a mea, P.G.).

Ce mai scrie Dan. C. Mihăilescu?:

"echipa cu pricina (a *Săptămînii* lui Eugen Barbu - care ce s-ar fi bucurat, citind **Jurnalul**! - n.m. P.G.) este principalul beneficiar de pe urma Jurnalului, funcţionând ca şi **Cartea Albă a Securităţii**"; "ceea ce m-a descurajat (de a scrie despre alte "aspecte"din **Jurnal** - n.m. P.G.) - şi finalmente chiar m-a scârbit - **a fost coborârea în abjecţie** (subl. m. P.G.). Şi nici măcar în abjecţie (că, aici, dăm de Céline, nu-i aşa?), ci mai rău: în grosolănie, în măgărie pură. Când ajungi să vorbeşti de Liiceanu în termeni de osânză asudată şi **să te bucuri că Monica Lovinescu nu mai vorbeşte toată ziua la telefon, fiindcă nu mai are bani**..(s.m. P.G.), apoi devii, vorba francezului, un ins «pitoyable»!"

Nu am epuizat toate opiniile defavorabile ale recenzentului de la *22*, oricum, reconfortant: omul a citit - ba chiar indică paginile! Deşi - iată mă repet: nu am a contesta opiniile recenzentului despre o carte recenzată (1.500 pagini, zice el, or **Jurnalul** are: 304+272+ 352=928 pagini - însă nu pentru asta o iubim noi pe Gabriela Adameşteanu!). Poate să spună (a şi spus!) orice şi contrariul - cu o condiţie: **să nu spună minciuni despre întâmplări adevărate** - şi care în **Jurnal** au fost narate pe zeci şi zeci de pagini.

Iată două - care fac, în fapt, una (cum reiese limpede pentru cei ce au citit **Jurnalul** fără ochelarii verzi marca GDS):

"uluitoarea neînţelegere a lui Goma faţă de chestiunea Liiceanu-Humanitas".

Cu totul de acord: "uluitoare": Liiceanu opreşte distribuţia volumului meu de mărturii **Culoarea curcubeului**, îl depozitează, iar după doi ani îl trimite la topit. O faptă - cel puţin - uluitoare: prietenul meu, cel care declarase în 1984, într-o călătorie la Paris, că îi place **Le Tremblement des Hommes**, iar în ianuarie-februarie 1990 îl introduce în portofoliul editorial, fără ca eu să-i cer, fără să fiu de faţă (toate acestea se află în **Jurnal**). De ce crede D.C.M. că este "uluitoare" supărarea **mea, scriitor de limbă română, nepublicat în româneşte vreme de 22 de ani, faţă cu distrugerea cărţii mele** - şi nu i se pare (cel puţin) uluitoare fapta rea a editorului?;

De ce crede D.C.M. că autorul cărţii topite trebuia să "înţeleagă chestiunea Liiceanu-Humanitas"? Şi în ce consta acea "chestiune"? D.C.M. nu o indică - ar călca un tabu: nu se scrie, în 22 - buletin parohial al editurii Humanitas - în legătură cu Liiceanu: **carte-nedistribuită-dar-distrusă**. În **Jurnal** "chestiunea" este pe larg explicată, repetată: **"operaţia"** (de recuperare a exemplarelor din comerţ, depozitare, trimitere la topit) **a fost făcută de editor, fără a-l anunţa pe autor**, cum procedează până şi humanitasioţii madagascarezi: aşa, pentru că aşa se face între oameni de carte; aşa, pentru ca autorii să-şi poată cumpăra pe preţ redus, un număr de exemplare);

În "polemica" ce a urmat scrisorii mele publicată de Timpul din Iaşi (în 1993) în legătură cu două cărţi ***distruse, după '89*** de doi cărturari (Liiceanu şi Sorescu), nici o clipă editorul Liiceanu - faţă de care aş fi dovedit "neînţelegere" - nu a spus adevărul: ***că a distrus* Culoarea curcubeului,*volum incomplet distribuit***. Ba chiar, prin logistica revistei 22 şi cu ajutorul (neprecupeţit) al Gabrielei Adameşteanu, negând adevărul, m-a acuzat pe mine, victimă (topită!), de calomnie!

Pentru că a citit **Jurnalul** (cel numărând 1.500 pagini - dar oare ce va fi citit?), fireşte, a aflat şi rolul neprietenesc jucat de Monica Lovinescu şi de Virgil Ierunca în formularea acuzaţiei întoarse (ca în procesul Griviţa: din acuzat, acuzator!); D.C.M. ştie că acesta a fost motivul despărţirii definitive de Monica Lovinescu: **faptul că Domnia Sa l-a încurajat pe Liiceanu să nege, în continuare, adevărul evident pentru toată lumea** (cu argumentul şi el neade-

vărat: «Şi Gallimard ţi-a trimis cărţile la pilon»), anume că ***directorul Editurii Humanitas îmi distrusese volumul* Culoarea curcubeului.**

Desigur, cantitatea imensă de hârtie (1.500 pagini!...- mă obsedează: va fi editat Nemira şi **Jurnal III** şi **IV** şi **V**?) îl împinge pe D.C.M. să înţeleagă altfel ceea ce tot cititorul normal a normal înţeles:

"să te bucuri că Monica Lovinescu nu mai vorbeşte toată ziua la telefon fiindcă nu mai are bani" - poate scrie, negru pe alb, nu un "ins -pitoyable!", cum se franţuzeşte recenzentul Mihăilescu, ci...

Ei, bine, n-am să-i lipesc vreun calificativ. Îl las aşa - cum şi cât este. Făr-de.

Am ajuns la "cheia lucrului": cei care au răsfoit **Jurnalul** au observat: în penultima pagină îl luam în seamă şi pe "Dan C. Mihăilescu, unul dintre cei mai fideli ucenici ai Monicăi Lovinescu şi ai lui Virgil". După ce mă arătam în dezacord cu Monica Lovinescu şi cu teoria Domniei Sale: "**Nu-i momentul**" (de spus-scris adevărul), notam (**Jurnal III**, pag. 324):

"Dan C. Mihăilescu, scriind despre necesarul act de salubritate morală - vorbesc de cartea postumă a lui M. Niţescu [**Sub zodia proletcultismului**] - conchide că această carte... «pică prost chiar acum, când se apropie alegerile, iar Opoziţia trebuie să câştige». Riscând să fiu acuzat iar de calomnie, fac apropiere între «Nu-i momentul!» lansat de Monica Lovinescu în Anul Domnului 1990 şi «Pică prost...» -ul lui D.C.M. în ecou" - am încheiat citatul.

Dar care-i«cheia lucrului» recenzentului de la *22*? E limpede în răspunsul (subliniat) al Mariei-France Ionesco, dat mie (la "ăsta-i **adevărul** (subl. m. P.G.), de altfel şi tu ştii că aşa a fost"): "**Ştiu, dar nu spun şi nu scriu**" (subl. lui D.C.M.).

Asta vine aşa: cuminte, prieteneşte, convenabil este - chiar dacă ştii că X a călcat cel puţin o regulă morală - ca tu "să nu spui, să nu scrii", altfel eşti ne-cuminte, eşti duşmănos, veninos, ***delator.***

Am trăit s-o văd şi pe asta: să fiu acuzat de **delaţiune** (bine-bine, "frizând", dar cuvântul a fost pus pe hârtie: **delaţiune**...) şi de D.C. Mihăescu!

Îl punem de-o parte, pentru altă dată - ne întoarcem la...cheie.

Ce simplu, pentru literatorii români - (chiar şi cei mai tineri, care nu au fost striviţi de la început de cenzură-autocenzură-întrecenzură: s-au strivit singuri):

Cel care spune-scrie **adevărul**, acela ori "înjură", ori... delaţionează. Nici o importanţă pentru scriitorii români că **adevărul** este sau nu este şi nu poate fi nuanţabil (ca pentru ardelean: «Ion îi cam mort...»), nici voios-interpretabil («Privit dinspre Humanitas, Liiceanu este ca un soare - fără pată»), în funcţie de relaţiile partizane ale căror sclav eşti.

Folosind la adresa mea termenul **delaţiune**, cronicarul de curte al lui Liiceanu şi al Gabrielei Adameşteanu se plasează cum nu se poate mai la cald, între Geta Dimisianu şi Ioana Pârvulescu.

*Ioan Buduca*, în *Luceafărul (7/97)* comite încă una din monumentalele sale gafe (de-acum intrate în obişnuinţă). În textul "Un polemist şi doar atât", îl trage de urechi pe Laszlo Alexandru, proaspăt ieşit în lume cu volumul de polemici **Între Icar şi Anteu.**

Fireşte, vorbesc de Ioan Buduca, strălucitul gazetar, cel care, în vara anului 1990, abia ajuns la Paris, transmisese în România - şi apăruse în *Convorbiri literare*, pe prima pagină cu litere de-o şchioapă:"Ionescu e gagarisit, pe Cioran nu-l interesează România"! Nici una din afirmaţii nu era adevărată (de grosolănie ce să mai vorbim!): "informaţia" despre Ionesco o deţinea de la Dan Ceachir, acela scria, de ani şi ani, în *Săptămîna* Organului, despre un Ionesco beţiv, inconştient, ce se lasă manipulat "în aşa-zisele drepturi ale omului, de nulitatea numită Paul Goma"; nici "adevărul despre Cioran": Marele înrăit tocmai declarase că România lui Iliescu...- nu mai repetăm şi noi plecăciunea panicată a filozofului.

Aşadar, Buduca, de la înălţimea soclului de mare-publicist, ridicat, cărămidă cu... piatră din muuulte gafe jurnalistice şi din şi mai muuulte oportunisme danceachiriene, îl ia la palme pe Laszlo - astfel:

"[Laszlo] n-a scris nimic înainte de 1989"; "Editura nu ne spune cine este autorul, ce studii are, ce vârstă. Pare a fi jurist, dar probabil e filolog"; "Miza polemicilor sale este est-etică, cu accent hotărît pe etică" etc., etc.

Păcatul capital al lui Laszlo Alexandru este însă altul (decât acela că...nu a scris înainte de '89):

"s-a hotărît să fie avocatul lui Goma".

Asta era. Ca şi cum Buduca nu a fost şi nu a rămas avocatul lui Breban - a uitat cum îl apăra de "agresiunea" mea, prin textul **Capra şi căprarul** din iulie 1991?; câte "avocăţisme" debitase? Nu doar "argumente" în favoarea lui Breban, dar şi prostii caracterizate,

precum clasamentul prozatorilor, în care apăratul era (neapărat!) "Numărul Unu"?

Până în momentul în care va apare textul de faţă va fi apărut demult replica dată de Laszlo - care demonstrează că ***Ioan Buduca nu citise cartea discutată:*** **Între Icar şi Anteu**, ***cel mult o răsfoise*** (mai corect: filase) de la sfârşit până spre... început.

Aşadar, Buduca se uită la Laszlo (fără să-i vadă volumul pe care-l... calcă în picioare), însă, pe sub masă, îmi arde mie lovituri de copită. Exemple de gândire buducană:

"De ce, oare, toţi cei care scriu despre Paul Goma, aproape toţi, în fine, fac judecăţi extraliterare"?;

"un client şi mai ales unul ca Paul Goma, care are mulţi avocaţi ai acuzării în procesul moral pe care l-a iniţiat (...) nu poate fi apărat prin omiterea capetelor de acuzare aflate pe rol. (...) Laszlo notează că a citit ce a scris Paul Goma atunci când a aflat că directorul Editurii Humanitas a decis să dea la topit tirajul nevândut al unor **cărţi, între care şi două ale dizidentului român** (în răspuns, Laszlo preciza: în cartea sa este scris limpede: *o carte*: **Culoarea curcubeului** - s. şi n. mea, P.G.) ce a dat numele şi prestigiul «mişcării Goma».

"Nu aceasta era problema", decretează Buduca, fiul spiritual al lui Ceachir, "ea s-a născut în clipa în care Paul Goma l-a acuzat pe Gabriel Liiceanu că a procedat la fel cum ar fi făcut (?- mirarea mea, în legătură cu limba română buducaneză - P.G.) Ana Pauker, Leonte Răutu şi Suzana Gâdea, în acelaşi spirit închizitorialo- cenzuristic, adicătelea..." "Din momentul acestei acuze - niciodată retractate ori regretate - Paul Goma s-a pus singur în banca măgarilor".

Iată varianta Buduca în această "problemă ":

"are ori nu are dreptul un editor privat să topească tirajele nevândute ale unor cărţi? Nu are, fireşte, dacă acel tiraj n-a fost distribuit pe piaţă conform contractului dintre editură şi autor. Nu are, fireşte, dacă acel tiraj nevândut, potrivit contractului, urma să stea pe piaţă, să zicem, exact 10 ani, spre a-şi aştepta epuizarea".

Concluzia buduchistă? Iat-o:

"Avem de a face cu o problemă de contract, aşadar, iar nu cu una de cenzură ori de moralitate. Şi cum contractul este definitoriu unei societăţi liberale, iată că Paul Goma - care n-a suflat o vorbă despre prevederile contractului său - **face figură de urangutan ilegalist jignit în aşteptările sale de propriul să partid comunist.**

**Căci lui, ilegalistului, i se cuvine, nu-i aşa, un tratament special, pe deasupra drepturilor contractuale.**" (s. m.)

Uf, am terminat de citat din de ne-citatul Buduca! Am dat atât de largi exemple din gândirea accidentată, hopuroasă, haotică a lui Buduca (în răspunsul său Laszlo Alexandru făcea un joc de cuvinte: "Cei ce cântă după ureche se numesc: **lăutari;** cei ce scriu, fără să citească textele "comentate" se vor numi de-acum încolo: **buducari**), pentru a se vedea până unde (dar va fi având limite?) merge buducăria.

**Absolut nici una din afirmaţiile lui în privinţa mea nu este adevărată.** Nici în "problema editorială", nici...în comparaţie - eliminând-o pe Ana Pauker, adăugându-l, după dreptate şi conformitate, pe Dumitru Popescu-Dumnezeu, îl trimit pe Buduca la partea despre Pruteanu.

Talentul avocăţesc al Buducăi: inconsistent. Între Liiceanu şi mine nu există "problemă de contract"; nici "de cenzură"- doar: **lipsa de caracter, structurală, a lui Liiceanu:**

- nu m-a informat, în numeroasele călătorii la Paris, că a retras de pe piaţă **Culoarea curcubeului**, abia începută a fi distribuită (vara 1990);

- a negat că acest volum nu se mai găseşte în librării, dând vina pe..."distribuţia defectuoasă";

- după doi ani (în 1992), nu m-a informat de trimitere la topit a volumului meu **Culoarea curcubeului** - mi-aş fi cumpărat, cu preţ redus, câteva zeci de exemplare;

- după ce presa din România a scris în legătură cu trimiterea la topit a volumului nedistribuit, Liiceanu a negat că s-ar fi întâmplat una ca asta;

- nici în montajele de gazetă de perete ale *22*-ului (din 1993) Liiceanu nu a admis că a distrus **Culoarea curcubeului** - a vorbit, vag, de "cerinţe economice" apoi, ofensat, nevoie-mare că i-am cerut să spună, în sfârşit **adevărul despre volumul meu, distrus**, m-a trimis (taman ca Buduca, în chestiunea **Caprei şi căprarului**!) la... România Mare!;

- până în momentul de faţă (martie 1997) Liiceanu nu a explicat ce i s-a întâmplat cu adevărat primei ediţii în româneşte a cărţii pe care, în traducere franceză, o lăudase atâta, în 1984, vizitându-mă împreună cu Pleşu;

- în octombrie 1996, la colocviul de la Die (Drôme) nu am mai avut ce face cu mărturisirea Gabrielei Adameşteanu (poate fi citită la "capitolul" Monica Lovinescu).

Din toate acestea reiese:

- Ioan Buduca, asemeni prea-multilor săi confrați de publicistică literară, nu citeşte cărțile despre care scrie - dar scrie (nu este el scriitor român?);

- chiar dacă, din întâmplare, a citit ceva - nu mai ține minte, puțin îi pasă c-a uitat, încurcă totul, cu o...certitudine de urechist (după Laszlo: **buducar**).

Cu asta am spus totul despre recentul găsitor de Dumnezeu viitorul sfânt Ioan Buduca, inițiat în tainele teologiei de lombricul seculist ca Ceachir - cel de la *Săptămîna* eternă.

*Monica Lovinescu*, se exprimă în *22* din 18-24 febr.9, sub titlul:"O precizare la **Jurnal**-ul lui Paul Goma" - citez:

"Cei care şi-au închipuit a asculta la Europa Liberă, de-a lungul timpului şi romanele interzise ale lui Paul Goma (...) s-au înşelat. Cei care şi-au închipuit a-l auzi pe Paul Goma el însuşi cu discuții, comentarii (...) - s-au înşelat.

"De fapt, aşa cum reiese din **Jurnalul** mai sus citat această prezență obsesivă a lui P.G. (...) nu reprezenta decât cel mai sigur mijloc de a-l îndepărta de microfonul Europei Libere, sabotându-l..."

După ce pomeneşte şi atentatul împotriva Domniei Sale din 18 noiembrie 1977 - cu două zile înaintea sosirii mele în Franța, punându-l şi pe aceste sub semnul:

"Cei care au crezut că l-au auzit atunci pe P.G. (...), s-au înşelat", Monica Lovinescu încheie astfel:

"De adăugat nu mai am decât atât: **îmi pare rău că l-am cunoscut pe Paul Goma** (subl. în text)".

La acestea răspund:

1. Nici unul din cele trei "momente" indicate cititorilor revistei *22*, ca probă a nerecunoştinței mele, nu este contestat în **Jurnal**.

Ceea ce duce la concluzia: ***Monica Lovinescu se pronunță în termeni categorici (şi patetici) despre* Jurnalul *pe care nu l-a citit.***

Este limpede: i s-a comunicat le telefon - de la *22*, de la Humanitas - ceea ce, probabil pentru întâia oară în viața sa dedicată cărților (şi citatelor): a scris ce i s-a povestit că aş fi scris. Dacă şi-ar fi dat osteneala să deschidă **Jurnalul**, ar fi observat: nu există nici un reproş în legătură cu... microfonul Europei Libere.

Există un alt motiv de mirare, de durere - de supărare a mea (pe acesta, ca de obicei, după 1989, îl ocultează): retragerea de pe

piaţă, curând după "scoatere", în vara anului 1990, a volumului **Culoarea curcubeului**, depozitarea lui, iar 1992, trimiterea la topit. Atunci Monica Lovinescu, Virgil Ierunca şi Gabriela Adameşteanu au făcut zid în jurul editorului vinovat, clamând: "Gabriel nu este în stare să facă una ca asta", iar pe autorul-victimă l-au tratat de... calomniator al "bietului Gabriel", distrugător de cărţi tipărite şi cu substanţial ajutor guvernamental francez.

Gabrielei Adameşteanu i-a scăpat, în octombrie '96, la Die, Drôme:

"Da, băi, aşa a fost: Gabriel ţi-a topit cartea, atunci, dar înţelege-ne şi pe noi: nu puteam recunoaşte, eram într-o situaţie delicată, ne aflam în campanie electorală (cea din 1992, nota mea, P.G.), nu era momentul, aşa zicea Monica..."

2. În încheierea scurtei - dar cât de la obiect! - rezumare a **Jurnalului** meu, Monica Lovinescu regretă că m-a cunoscut.

Eu nu regret; nu regret prietenia de care m-am bucurat peste două decenii.

Mă roade altul: ***ei, oameni ai cărţii, într-un conflict autor-editor (asigurându-şi asistenţa interesată - şi mediatizată, prin 22 - a Gabrielei Adameşteanu), au luat, cu vehemenţă, cu violenţă partea editorului distrugător de carte Liiceanu - împotriva... topitului de mine, pedepsindu-mă pentru lèse-Gabriel, prin expulzarea mea din... exil (la colocviul din mai 1994).***

Despre asta "tratează" (cum spune Brucan, hram al Grupului pentru Dialog Social) **Jurnalul**, nu despre ceea ce a scris Monica Lovinescu, după dictare, prin telefon, de la Bucureşti.

În fine, ***Ioan Groşan*** (în *Ziua:* 25, 26, 27 febr. 97, semnează sub titlul "Un caz de automutilare: Paul Goma").

Nici el nu mă menajează (ba...dimpotrivă), nu-i pot reproşa nici măcar titlul. Judecăţile lui de valoare, chiar de nu-mi fac o deosebită plăcere (cui i-ar face?), rămân în cadrul dreptului inalienabil al literatorului de a-şi face cunoscute opiniile despre o scriere sau despre un autor.

Dacă nu mi-ar fi, ca om, antipatic (l-am şi înţepat, în **Jurnal**, în legătură cu Breban, în altă parte *à propos* de Pintilie), l-aş saluta.

Nu-l salut (nici chiar aşa...), dar îl felicit. Deşi nu ar trebui să feliciţi pe cineva pentru normalitate. Însă, ţinând seama că în România...

(Cum însă, a fi normal în România înseamnă a fi supra-normal, îl salut, totuşi!)

P.S. Dumnezeule, ce-are să-i facă proaspătul sfânt Ioan Buduca, canonizat de însuşi săptămânistul-sec Ceachir! Dar Breban! Cât despre Pintilie...

Sunt gata să-i dau lui Groşan certificat de bună purtare, în care să jur: preţuirea este în sens unic. El şi-a făcut datoria: m-a călcat în picioare - ca un scriitor, nu ca un român.

Paul Goma

## Miercuri 26 martie 1997

De bine ce am încheiat azi dimineaţă **Replica,** am imprimat-o, am agrafat-o, uite că-mi vine (de la Prof. Niculescu) şi contribuţia lui Dimisianu. Ştiam de ea, de la Laszlo. Eram hotărît să nu-l iau în seamă - numai că Dimisică (n-am să cred!) se arată interesat de declaraţiile ministrului de interne polonez în privinţa... influenţei KGB; mai precis: de "mecanismul denigrării elitelor"! Să nu-ţi crezi...nasului: Dimisică în calitatea lui de Elită (ca şi Gabriela Adameşteanu care, la Die, astă toamnă, mereu zicea de ea: "Păi eu *reprezint!*" - parcă-mi spunea ceva elipsa... reprezentaşteancă!) se simte denigrat! Zău că ar merita un dos de labă! Dar nu... merită.

Ora 18 (ora Parisului). La ora aceasta, la Bucureşti se va fi terminat lansarea **Gărzii inverse**. Va fi trecut nebăgată în seamă - ori din contra? Adică băieţii - Elita - au trecut la atac direct? Nu e timpul pierdut. Şi încă o dată: ce voi fi vrut? Am lovit în ei, crezând că n-or să replice, odată şi-odată?

Să nu uit: Dimisel reposa "unui estet" că a găsit **Jurnalul** "încântător"! În pagină, chiar deasupra lui: Mihai Zamfir, el va fi fiind estetul cu pricina. Poate-şi pierde rubrica...

## Joi 27 martie 1997

Aseară am trecut prin mai multe faze de (ne)hotărâre, până la urmă tot cum a zis Ana a fost mai bine:

Deşi imprimasem **Replica** în 22 exemplare (şi făcusem 12 plicuri adresate), nu am trimis decât un exemplar: lui Dan Petrescu. Cu o scrisoare:

*Paris 27 martie 1997*

***Dragă Domnule Dan Petrescu,***

V-am scris în 19 martie, acum revin cu două nedumeriri:

1. (...);

2. Cele rostite de Dvs. la lansarea **Jurnalului,** în legătură cu "memoria şi sinceritatea selective" ale lui Goma. *Adevărul* - trimis de Nemira - spune lucruri şi mai pipărate (în scrisoarea din 19 vi le-am rezumat).

Încă o dată: nu contest opiniile celor ce mă critică ori mă neagă - ci numai **neadevărurile** (sau răstălmăcirile, ceea ce, la urma urmei, dau acelaşi lucru) despre un text care vehiculează informaţii.

Fratele Dvs., Radu - ne-a vizitat ieri, ne-am simţit foarte bine împreună - mi-a spus, la plecare, aşa, printre altele, că... Dan spune să nu iau în seamă ce scriu anume ziare despre ceea ce a ar fi spus el la lansare...

Foarte bine: nu iau. Însă Dan Petrescu, după ce a constatat falsificările (în *Adevărul* a apărut o pagină în 2 martie a.c. - au trecut trei săptămâni de atunci), ar fi trebuit să-mi scrie, să restabilească adevărul, să-mi furnizeze adevărata variantă. Nu este obligat? Nu e - dar dacă aşa stau lucrurile, de ce-mi transmite prin fratele său să nu cred ziarele, fiindcă el a spus altfel? **Altfel** - de acord, dar cum **altfel**?

Ştiaţi foarte bine că nu voi rămâne cu gura cusută faţă cu ofensiva anti-Goma. Trecând timpul, tăcerea Dvs. a fost pentru mine confirmare (că chiar aşa aţi spus) - drept care v-am inclus în coloana celor care nu au citit atent ceea ce am scris - ori au uitat.

Am redactat textul alăturat. ***Încă nu l-am difuzat*** - aştept un semn de la Dvs., cât mai rapid: dacă-mi spuneţi că nu aţi vorbit de...neconsemnarea (în **Jurnal**) a vizitei la mine, când aţi luat **Jurnalul** (sic!), eu vă cred, suprim capitolul. Altfel îl las cum este şi îl împrăştii.

Din scrisorile unor cunoscuţi care au urmărit lansarea la TV, reiese că... "varianta *Adevărului*" nu se îndepărtează de realitate. Eu însă îl cred pe Dan Petrescu şi aştept să-mi comunice **adevărul său** imediat ce va fi primit scrisoarea.

Prietenie,

Paul Goma

Aşadar, n-am trimis **Replica,** îl aştept pe Dan Petrescu. Care se va semnala încolo, peste vreo zece zile...

Tot ieri mi-a venit "răspuns" de la Papahagi. Iritat, insolent. "Răspunde" după obicei, la întrebări nepuse, dar nu răspunde la întrebări. I-am scris din nou. Pretinde că subvenţia Soros pe cartea mea - nepublicată - nu mă priveşte pe mine, ci numai pe el şi pe Soros! Ca să vezi! I-am atras atenţia că s-a folosit de numele meu, în scopul obţinerii de avantaje materiale...

Aseară, după ora opt, am telefonat la Bucureşti. Lulu, ca de obicei, bucuroasă de telefon, dar păs de află ce a fost cu adevărat la lansare! «A fost bine, a fost bine» - atât. Urma să vină Laszlo, la cină - după care să ia trenul spre Cluj. Nu cred că azi Ana are să afle mai mult decât mine, ieri. Cică în *Ziua* a apărut un alt articol "violent". Dar nu ştie cine-i autorul - probabil i s-a spus, nu l-a văzut ea. Cică Sanda Anghelescu a plecat "definitiv" de la Univers. "S-a certat cu alea..." Din câte ştiam alea sunt... una: Denisa Comănescu, ea a dat din mâini şi din picioare ca să nu mi se publice şi **Gardă inversă.** Cel puţin această variantă a ajuns până la mine.

Uite că mi-a venit acum: Tudoran: intervine în încăierare sau ba? Dacă ar mai fi cel dinainte de 1994, toamna (când nu mi-a răspuns la scrisoarea în care îl întrebam ce are el comun cu Eugen Simion), ar face-o. Dar nu mai sunt sigur de nimic:

a. dacă intervine de partea mea: se "desparte" de cei de acolo, cu care este în relaţii dintre cele mai... sociale. Or asta i-ar fi foarte dăunător;

b. dacă nu intervine... Ei, ce are să fie dacă nu intervine? Nimic! Ba chiar are să fie judecat normal de toată lumea: în **Jurnal,** Goma îl vorbea de bine pe Tudoran - or, nu-i aşa, nu se face pentru ca să intervii în favoarea unuia care te-a vorbit de bine; sau, răsturnat: dacă Tudoran va raţiona astfel: vorbindu-mă de bine (când pe mulţi alţii i-a atacat), mi-a făcut un pustiu de rău: m-a pus într-o situaţie dintre cele mai inconfortabile faţă de băieţii din România: Manolescu, Dimisianu, Simion, şi cine or mai fi.

Dar mă opresc: hoţul cu un singur păcat...

Dar Grigurcu? Intervine sau ba? La el situaţia este altfel complicată: despre el, în **Jurnal** vorbesc şi de rău. Pentru perioada "dinainte", până la intervenţia lui în favoarea lui Breban (interview-ul din *Apostrof* a apărut în prima parte a lui '92). În ultima scrisoare mă întreba dacă nu cumva scrisesem despre el "lucruri îngrozitoare". Acum, că Lulu i-a trimis un exemplar, prin poştă, are să constate singur dacă ceea ce am scris este ori ba "îngrozitor". Oricum, nu voi fi...supărat pe el dacă va tăcea - tactica cea mai bună. Dar, mărturisesc: mi-ar fi făcut o mare plăcere dacă Grigurcu ar fi de partea mea.

Cât despre Luca Piţu: sunt convins că va prinde şi acest prilej ca să ardă picioare-n cur (în jur).

Am numărat până la trei - şi gata. Fireşte, va mai fi "*Vatra* nr. 4", cum m-a anunţat Cistelecan. Înainte de a renunţa la trimiterea imediată a **Replicii** îi scrisesem lui Cistelecan că tare bine (mi-)ar prinde publicarea ei în nr. 4. Ar fi, într-un fel, partea "dialogală". Dar, după cum merg treburile, nu are să fie prea târziu dacă îl mai aştept pe Dan Petrescu.

Am o idee: să-i spună Ana, mâine, Lulei să-i transmită Lui Dan Petrescu să-mi telefoneze de urgenţă "în chestiunea variantei ziarelor despre intervenţia lui la lansare". Aşa am câştiga timp.

Am înţeles de la Lulu că Laszlo s-a ţinut de cuvânt: şi-a manifestat rezervele faţă de **Gardă inversă**. Bine a făcut!

Ceea ce înseamnă că, împreună cu **Uşa**...: cartea cea mai iubită de ta-su. Desigur, fiindcă e handicapată. Şi fiindcă a fost scrisă aşa cum a fost scrisă, după metoda...salamului: azi o felie, mâine o felie, poimâine alta... Mă mir că, în ciuda acestei "metode obligate", se mai ţine încă, nu se desface cu totul. Să te apuci să scrii al n-lea capitol (ia să văd câte sunt: 5 ori 3 = 15 capitole), fără să ai, alături, pentru repunere în condiţie, capitolul anterior. Nu sunt amator de concursuri de acest gen, dar zic: vedea-l-aş pe romancierul român scriind o carte aşa cum am scris eu **Gardă inversă**! Desigur, în literatură se judecă rezultatul, nu demersul. Dar eu, ca autor...

moral-material, am dreptul să-mi aduc aminte şi **cum** anume am scris această carte.

Ora 16: mi-a telefonat Laszlo de la Cluj. Mi-a spus în două cuvinte că lansarea a fost... "bine, bine", că toată lumea fost bine-bine («o să vă scriu...»). M-a întrebat dacă Georgiana a mai dat semne de viaţă - nu. De fapt îmi telefonase să mă întrebe în ce relaţii sunt cu Horasangian. I-am spus că ne-am cunoscut acum cinci-şase ani, că n-am avut ocazia să stăm de vorbă, dar că ne stimăm - de altfel după indicaţia Nemirei, el este cel care semnează: Baiculescu o cronică favorabilă la **Jurnal.** Cică a auzit - «dar încă nu e sigur» - că Horasangian ar avea de gând să-l trimită pe el, pe Laszlo la Paris, ca să facă un dialog cu Goma. Ce bine-ar fi pentru el - şi pentru mine!

Azi dimineaţă o rugasem pe Ana să-i telefoneze lui Lulu -ea să-i telefoneze lui Dan Petrescu. El să-mi telefoneze (am încheiat circuitul). Aşa a făcut. Iar eu am aşteptat. N-o fi dat Lulu de el. Sau a dat, însă Dan n-a telefonat. Oricum, eu am tras o altă variantă (s-au dus dracului cele 22 a câte 9 pagini, băgate în plicuri), am pus în plicuri 12 noi exemplare, mâine Ana le duce la expediţie. Lui Dan Petrescu i-am trimis varianta "lungă".

**Vineri 28 martie 1997**

Am dormit prost: la 2,30 noaptea a revenit Filip cu pisoiul Moustique (Mustik? Mustic'?) şi, făcând zgomot, m-a trezit. De atunci n-am putut adormi (acum este 7,30).

Aseară am tras la imprimantă două exemplare din Jurnal 97 ian.-febr.

**Sâmbătă 29 martie 1997**

Ieri n-am primit poştă. Mă învăţasem cu nărav.

Spre tristeţea (oare numai atâta?) am descoperit în Jurnal o greşeală extrem de gravă:

Citisem, într-un ziar din Bucureşti, nişte citate din el printre care : "Hăulică, Blandiana, **Doina Cornea - nişte**

**beliţi**" (subl. mea)! "Beliţii" de la mine venea - dar Doina Cornea? Mi-am zis că gazetarul nu va fi citit bine - ca de obicei.

De astă dată gazetarul citise bine: **aşa scria în jurnalul tipărit**. Or eu ştiam, aş fi băgat mâna în foc: **n-am pus-o vreodată pe Doina Cornea într-o astfel de înşiruire**.

Am luat dactilograma legată: am dat de aceeaşi înşiruire terminată, tăiat, de nenorocitul de imprimeur, la fotocopierea paginilor: "(...) ***şi Doina***" (subl. m)

Atunci am înţeles: Dan Petrescu (şi corectorii de după el), văzând scrisul "Doina", însă fără vreo completare (pentru că, în fapt, de asta ar fi avut nevoie), a mers mai departe, cu "Doina" - iar gazetarul a completat numele "persoanei", astfel că... Doinaş, scris de mine, a devenit Doina (imprimat în carte, iar pentru "lămurirea cititorului care nu ştia ce fel de Doină", s-a prefăcut în... Doina *Cornea*! - ceilalţi neştiind (sau nemaiţinând minte) că niciodată nu vorbisem despre Doina Cornea folosind prea-familiarul: Doina.

La prima ocazie (televizuală) voi explica, arăta - şi cere scuze. Ce întâmplare nenorocită!

Trebuie să-i scriu. I-am scris:

*Paris 29 martie 1997*

***Stimată Doamnă Doina Cornea,***

Nu v-aş fi scris - semnul epistolar din partea Dvs., datat: 16 martie '97, ajuns la mine în 25 (!) nefiind deloc încurajator - dacă ieri nu aş fi descoperit o...- încă nu ştiu cum să-i spun, dar chiar aşa, fără nume (nu gafă: mai rău),rămâne extrem de gravă.

Aşadar, ieri mi-au parvenit de la Bucureşti câteva tăieturi de presă - printre ele una din *Libertatea* din 17 februarie 97. Sub titlul: "Scriitorul român îi atacă pe oamenii de cultură români", se vorbeşte despre lansarea **Jurnal**-ului, iar în chenar câteva citate printre care acesta:

"Dan Hăulică, Ana Blandiana şi Doina Cornea - «nişte beliţi»".

Pre mulţi am atacat eu la viaţa mea - dar ştiu pe cine da şi pe cine ba. Pe Doina Cornea, în nici un caz.

În primul moment mi-am spus că şi gazetarul de la *Libertatea* va fi "citit" româneşte: cam ca Ştefănescu, Pruteanu, Buduca, Ioana Pârvulescu - şi alţi "indignaţi" (şi, vai, Monica Lovinescu) - adică: nu citiseră textul despre care scriau de zor.

Am verificat totuşi. Stupoare: în vol. III, la pagina 92, sta scris: "Uite, promit: de azi, 17 octombrie, până...cât oi mai ţine, n-am să mai deschid gura faţă de Monici, ca să le reproşez că îi îngăduie pe toţi beliţii: Hăulică, Pintilie, Blandiana, ***Doina*** (subl. mea. P.G.)- în fine, s-au «cam supărat pe Pleşu» - era şi timpul, nu?" etc., etc.

Or: 1. singurele purtătoare de nume *Doina* (şi atât), în **Jurnal** sunt: un personaj dintr-un roman în curs de scriere şi soţia lui Virgil Tănase - pe aceasta din urmă, cunoscând-o bine, vorbeam despre ea cu "Doina"; 2. persoanei şi personajului Doina Cornea totdeauna i-am spus, în scris: Doina Cornea - niciodată "**Doina**". Excepţie: vorbind despre fiica D-sale (cu care am avut destule conflicte), spuneam, fie: "fata Doinei Cornea"; fie: "Fata Cornii".

Pe de altă parte, ştiam că din acea înşiruire, lipsea careva...

**Jurnal**-ul (I,II,III) fusese dactilografiat (de mine, fireşte), apoi fotocopiat recto-verso şi legat în 11 (unsprezece) exemplare.

La sfârşitul lui 1994, îi împrumutasem lui Al. Călinescu de la Iaşi (aflat la Paris cu un contract) un exemplar din **Jurnal.** Acolo, la Al. Călinescu, a dat peste el (peste **Jurnal**) Dan Petrescu: l-a răsfoit, l-a interesat - la următoarea călătorie la Paris, după un acord telefonic al meu (bucuros, se înţelege), a luat dactilograma **Jurnal**-ului, direct de la Călinescu. Şi l-a publicat la Nemira în 1997.

De ce atâtea amănunte care nu vă interesează?

Pentru a înţelege că ceea cea a apărut, atât în **Jurnal**-ul tipărit, cât şi în ziare, se datoreşte şi unui nefericit concurs de împrejurări.

Evident, în această treabă, eu, autor sunt vinovatul principal: **pentru că nu corectasem dactilograma dată editorului**. Fiindcă acolo (în dactilogramă), se strecurase o greşeală, nu de dactilografiere, ci o...lipsă, la fotocopiere, la margine de rând - enumerarea corectă fiind: "Hăulică, Pintilie, Blandiana, Doinaş"

Acesta este adevărul. Sunteţi convinsă: dacă aş fi vrut să scriu ceva rău despre Doina Cornea, n-aş fi ezitat să grafiez: *Doina Cornea* (n-ar fi fost o greutate pentru un "înjurător" ca mine) - prenume, nume, ca să nu se confunde cu alţi Corni, contrafăcuţi, aceia mişunând pe la *22* şi la G.D.S.)

Sunt nefericit că a ieşit astfel - încă o dată, vina este, de la plecare, a mea. O regret şi de fiecare dată când voi avea ocazia, o voi explica în presă,totodată cerându-i scuze **Doinei Cornea**.

Chiar dacă răul a fost făcut.

Cu tristeţe,

Paul Goma

Ce porcărie! Incă o dată: vinovatul rămân eu: că nu am corectat dactilograma - necazul fiind: nici dactilograma rămasă la mine nu a fost corectată - cu excepţia acelor pagini unde "tăietura" era prea evidentă: de trei-patru-cinci caractere.

Mi-a trimis profesorul Niculescu şi "contribuţia" lui Alain. Ca să fiu rău până la capăt, zic: mai bine ar fi tradus din româneşte, în continuare, nu s-ar fi apucat să scrie în româneşte. A înşirat prostii - povestea cu "recunoştinţa - şi inexactităţi (Monica m-ar fi "împins ca să obţin o rubrică" la Europa Liberă, Breban i-ar fi adus Anei lemne; Liiceanu ar fi vorbit cu Jack Lang pentru locuinţă - etc.). Numai că acel curios care va citi **Jurnal**-ul va afla cum au involuat relaţiile cu cei faţă de care ar fi trebuit să rămân recunoscător. Să nu uit: Alain îmi zice "sărman" şi încheie, subtil nevoie-mare: "Îmi pare rău că eşti aşa de bolnav".

Ca să vezi! Uite, chestia asta, cu "bolnav" încă nu fusese zisă, doar cea cu "suferinţa". Nu disperăm: au să vină toate.

La noapte iar se schimbă ora. Nu-mi place nici de frică.

**A.** Trei sunt categoriile celor care au scris negativ despre **Jurnal:**

I. Cei care l-au citit - şi:

1. nu deformează adevărul (Groşan)
2. deformează adevărul - prin falsificarea informaţiilor ( Dan C. Mih.)

II. Cei care l-au citit parţial - sau răsfoit superficial) - şi:

1. deformează adevărul, pentru că au uitat ce au citit (Dan Petrescu)
2. deformează adevărul prin rea-credinţă (Ştefănescu)
3. deformează adevărul prin manipulare a citatelor şi prin inventare de citate (Pruteanu)

III. Cei care nu l-au citit - li s-a povestit, iar ei au scris (Monica Lovinescu, Ioana Pârvulescu).

**B.** Atacurile împotriva autorului **Jurnalului:** (nimic nou, de treizeci de ani) pot fi rezumate astfel:

1. «M-a înjurat!» - în mentalitatea de inginer sufleticol a scriitorului român, spunerea-scrierea ***adevărului*** este echivalată cu insulta, batjocura, injuria, negarea - înjurarea;

2. «M-a delaţionat!» - variantă politizată (după '89) a precedentei. Aici spuitorul de adevăr nu este doar un golan, un derbedeu - care înjură...- ci şi delator! Denunţător! În limba de toate zilele: turnător;

3. «[M-a (înjurat, delaţionat)]» ca la *România Mare* - înainte de '89: «ca la *Săptămîna*!»;

4.«Cel care înjură, delaţionează, se exprimă ca la *Săptămîna-România Mare* - îi atacă numai pe cei buni»;

5. «Cei de la punctele 1-4 lucrează pentru: "forţe străine", "duşmanii ţării", "compromiterea Elitei" (apud Dimisianu), în scopul provocării de "prejudicii intelectualilor" (Zaciu, **Jurnal**, 1984), "daune scriitorimii române"» (Titus Popovici, în 1973);

6. «Cel care înjură-delaţionează (ca la *Săptămîna -România Mare* lucrând pentru culpabilizarea breslei (Dimisanu) şi compromiterea Elitei - este "un sărman bolnav"!» (Alain Paruit).

C. " Apărarea" se face după modelul avocăţesc de raion:

«Aveţi milă de bietul ("sărmanul", după brebanizatul Alain) - fiindcă el, la viaţa lui, mult a mai suferit...»

Aşa m-au apărat anonimii colegi de breaslă de la *România literară*, în 1995, când mă ataca *Scînteia-Adevărului*.

Eram apărat, pentru că... suferisem mult al dracului, în nici un caz pentru că aveam adevărul de partea mea...

## Duminică 30 martie 1997

S-a schimbat ora - mi-a tulburat ritmul.

Astăzi este Paştele catolic. Cel ortodox: la sfârşitul lunii aprilie.

Ieri i-am telefonat eu lui Cristovici, ca să-l anunţ: cartea pe care a tradus-o el, **Gardă inversă**, a apărut, în sfârşit

(după "doar" 22 ani de la terminarea ei). Urmează să-l anunţ când îmi vor veni şi exemplare din **Jurnal**, să-i dau unul. Atunci are să ne facă o vizită. Este şi el într-o zodie nenorocită: s-a despărţit de nevastă (n-am cunoscut-o, nu ştiu nimic despre ea, se pare că e tot arhitect şi tot româncă), a fost "pus" la şomaj" - cică de vreo săptămână. Tanti Diţi, mama de la Şerban, la peste 80 ani, se ţine bine - deşi va fi suferind cumplit, că băiatul iar e celibatar.

Dacă nu mă înşel, ultima oară când l-am văzut pe Chito: prin primăvara lui '95, când primisem ordinatorul. De atunci: ba. S-a ferit să se atingă de un purtător de nenorociri ca mine. Am vorbit o singură dată la telefon - după ce ne-am mutat aici, pe rue Bisson. Atât. Acum, că au dat şi peste el nefericirile, a devenit ceva mai accesibil. Îmi pare tare rău pentru Şerban. Cu femeile n-are noroc şi pace.

Ora 22.30: nu ştiu cu ce Dumnezeu m-am tăiat taman la degetul arătător de la mâna dreaptă, cel "scriitor", iar acum "bat" cu mijlociul. Dacă aş fi român (şi sunt, vai de capu meu!) aş zice: bine că mi-a rămas şi ăsta...

Mă tot gândesc la efectele **Jurnal**-ului. Nu-mi fac iluzii că are să joace un"rol pedagogic": nimic nu se învaţă de la altul - chiar atunci când acela te agresează. S-ar putea ca, totuşi, de frică, unii să facă un efort considerabil de a se manifesta pe faţă în sensul în care i-am veştejit. Deci, mai degrabă din constrângere. Mereu-mereu încerc să mă pun în locul lor. Nu reuşesc. E prea târziu ca să mă mai "ameliorez". Am îmbătrânit aşa, de-acum doar groapa de mă va mai îndrepta... (am mai zis-o asta şi încă de curând - dar unde?) **Am început să uit, trebuie să fac eforturi, să aplic "formula din treaptă-n treaptă"**, ca să-mi aduc aminte; până la urmă reuşesc, dar drumul e din ce în ce mai lung. Am observat (la mintea cocoşului!): când e muzică la radio, chiar în surdină, muzica mă atacă pe la memorie! Scriam în **Sabina** că muzica adoarme, amorţeşte, izolează de realitate - iată că acumă mă lethează. Şi nu vreau. Nu-mi place. M-am despărţit de prea multă vreme de muzică (ia să calculez: din 1962, de la Lăteşti

- 35 ani!), ca să mai suport efectele ei "demobilizatoare". Separarea de ea mi se arată ca de o femeie mult şi esenţial iubită. Dacă soarta (aici, da!) nu ar fi decis altfel, m-aş fi... însurat cu ea. Dacă după d.o. aş fi avut posibilitatea (materială, nu de altă natură) să rămân în contact cu ea, să am - fie şi închiriat - un pian, chiar de n-aş fi intrat la Conservator (deşi sunt convins: aş fi intrat! ), aş fi devenit un profesionist al muzicii.

Descoperire târzie: *Vatra* nr. 1 este consacrată lui Ciocârlie. Printre multe lucruri interesante, iată un citat din însuşi C., citat de A. Bodiu:

"Ce a fost adevărat înainte rămâne adevărat. **Pe noi, într-un fel sau altul, ultimii ani antedecembrişti ne-au deteriorat. Intrasem în zona inadmisibilului şi iremediabilului. Noi nu putem trăi. Trăind, nu putem fi normali**" (subl. mea).

Deci este adevărat ce simţeam eu, mai cu putere, în vara lui '89, mai cu seamă în urma lecturii eseului lui Duda, **Patria furată**. Deci "sindromul Duda", cum îi zisesem rapid, există. Ciocârlie este primul "interior" care vorbeşte despre ***asta*** - deci poate fi crezut. (Merită să fie precizat: extrasul este din **Paradisul derizoriu**, "jurnal scris la mare depărtare de ţară, în Franţa şi la o distanţă apreciabilă de timp de la Revoluţia din decembrie 1989", scrie A. Bodiu).

Să nu fie posibilă vederea din interior?

În secret, speram să mă înşel. Nădăjduiam că, în focul mâniilor mele - cele nedrepte - am greşit.

Ce păcat, ce păcat că n-am greşit.

**Luni 31 martie 1997**

Am dormit prost, agitat - sigur din pricina orei schimbate.

Mă obsedează: cei ce trăiesc înăuntru - să nu-şi dea seama ce se petrece cu ei? Probabil nu. Mă întreb dacă Ciocârlie înţelesese **dinainte** (de a ieşi din România). Dar eu? Eu - nimic: în 1977, când am ieşit, oamenii erau "tot una" -

în fine, în comparaţie cu ce a devenit omul-scriitor pe la 1984...Chiar şi atunci; chiar şi în 1971; chiar în 1968 (cam atunci poate fi situată cumpăna); nu ştiam eu altele - din viaţa liberă cea de toate zilele - însă deosebirea dintre bine şi rău, fără falsă modestie, o intrezăream.

Mă întreb, în continuare: condiţia acestei vederi normale să fie, mai întâi singurătatea, apoi **ieşirea** - ca în Biblie? Poate. Ciocârlie este prezentat de cei care-l cunosc ca un solitar - dar poţi fi scriitor, fără a fi solitar? Poţi. Iar cu Ciocârlie s-a mai petrecut ceva - despre care aflu pentru întâia oară: din juneţe până mai adineauri fusese un semiotician, un... structuralist - cu un cuvânt rău şi vulgar al meu: "textilist". Ce eroare! Cât timp pierdut, câtă energie! Bine, el, Ciocârlie s-a salvat prin literatură ne-structuralistată, prin literatură ne-textilizată - dar ceilalţi - studenţi, cititori ai opurilor sale "ştiinţifice"? N-au fost ei nenorociţi pe viaţă, negăsindu-şi salvare în păcătoasa de literatură, primitivă, neteoretizată mai întâi? Da, desigur, dar poate că aceia (studenţi, cititori ai lui) n-ar fi făcut mare brânză în literatură, în afara "teoriei textului literar".

Să mă ierte Dumnezeu: şi gustul provincial pentru ceea ce se petrece "în Apus" în materie de artă (ba nu: în materie de a prinde arta în "ştiinţa artei"), seamănă cu eşecurile ce de multă vreme au fost lăsate în urmă, ca eşecuri ce sunt, în muzică; apoi în "istoria" sumară pe care au urechizat-o compatrioţii: "Ialta", "clauza naţiunii cele mai favorizate", recent "intrarea în NATO". Ca tot ce nu este constitutiv, măcar înţeles, cel puţin adaptat rezonabil - şi doctrina textuală este o tragică eroare a românilor. Tragică, pentru că noi am pierdut deja atâta timp, atâta timp, fiind ţinuţi în groapă de comunism, şi nu ne puteam îngădui, nu aveam voie să ne îngăduim să risipim ce ne-a mai rămas - cu căcaturi. Cu toată simpatia, chiar confraternitatea pentru Ciocârlie, mi-e ciudă şi pe el (ca şi pe Breban, dar nu chiar din aceleaşi motive): el este vinovat, nu că s-a înşelat, apoi a tras după el în eroare pe alţii, mai tineri, fascinaţi de personalitatea sa -, ci pentru că a înşelat, scurt.

Care ar fi deosebirea dintre un profesor (înflăcărat) de marxism, care propovăduieşte eroarea politică, socială, etică, umană şi un textilist care-i rătăceşte pe ucenici prin "teoria textului literar", dându-le impresia, ba certitudinea! - că, în afara acestei... realităţi, nu există o realitate de toate zilele, în care oamenii suferă, oamenii sunt bolnavi, o realitate în care casele, bisericile, palatele câte au mai rămas sunt prefăcute în mormane de moloz, copiii nu au de mâncare, bătrânii nu găsesc medicamente - pe ei să nu-i intereseze **această** realitate - ci numai **ceastălaltă**: "teoria textului literar".

Această atitudine, comportament, lucrare se numeşte, oriunde, pe pământ: operaţie de diversiune.

Iată de ce nu-mi sunt simpatici (un eufemism) universitarii: în acea perioadă teribilă în care Universitatea era o oarecare uzină producând în serie ingineri (specialişti în chimie, specialişti în geografie, specialişi în limbă şi literatură română), în insuliţele de libertate umanistică, oficiau un număr de "corifei" cum li se spunea, la Cluj lui Zaciu, lui Ion Pop, lui Papahagi şi lui Vartic. La Bucureşti iubiţi de studenţi, adulaţi, ascultaţi erau conducătorii de cenacluri N. Manolescu şi Crohmălniceanu. Iată că acum aflu şi de Ciocârlie, la Timişoara.

Or, ce transmiteau profesorii iubiţi studenţilor însetaţi de adevăr, de dreptate, de frumos - ca orice tânăr, fie el şi din părinţi perfect-români? ***Doar frumosul.*** Explicând (şi nu era nevoie de multe şi susţinute eforturi pentru a-i convinge) că "frumosul singur va mântui lumea"; că nu este nevoie să ne interesăm de realitate (doar din ea evadăm, în fiecare luni...), ba chiar este dăunător să ne preocupăm de categorii altele decât cele estetice. Ce au produs acestor "pepiniere"? Dar se tot vede, începând de la 22 decembrie 1989: analfabetism cultural, cu toate consecinţele lui : complex de superioritate ascunzând un înspăimântor complex de inferioritate faţă de...Occident (n-ar spune nici de frică: faţă de polonezi, unguri, cehi), dezorientare totală, conştiinţa, nu foarte clară, a eşecului, ruşinea de a mărturisi că fuseseră minţiţi şi că se minţiseră atâta

amar de timp, atâta amar de viață... Ce rezultat mai evident decât proza "rezultată" din cenaclurile lui Manolescu, a lui Crohmălniceanu? Mai scrisesem undeva, aici repet: cum să te învețe să scrii ***proză*** un imoral ca Manolescu, un campion al oportunismului la sfert de tură - precum Croh? Când proza este cu totul altceva decât credeau - și propovăduiau - atât Manolescu și Croh (cât și Ciocârlie)? Ca să "produci" poezie nu-i nevoie decât de oleacă de talent (la români se găsește din abundență), un strop de geniu - și acesta se află pe plaiurile tricolore; ca să faci istorie și critică literară trebuie să citești, să fii hărnicuț (la început, până te impui, după aceea nu mai ai nevoie să citești chiar toate cărțile despre care scrii - unde am ajunge?) - dar ca să poți scrie proză este nevoie de mult mai mult decât ți-au băgat în cap "profesorii" Manolescu, Croh, Ciocârlie. O-ho, de mult mai mult!

Începând cu coloana vertebrală. Verticală.

Azi fiind a doua zi de Paști (catolic), nu se mișcă nimic. N-a fost poștă - ce mă interesează pe mine.

Mirare: *Vatra* are deci - de gând să facă un grupaj cu mine (nr. 4). Foarte frumos. Numai că la fiecare "grupat" există și un dialog cu, de obicei, Cistelecan. Mie încă nu mi-au cerut să răspund la întrebări. Vor fi considerând că mai este timp... În viitoarea scrisoare am să-l întreb pe Cistelecan.

Nu, nu, nu: n-am să mai scriu "ficțiune". Am încheiat-o cu... invenția-artistică. Dacă mă gândesc, constat că nici nu-mi place să scriu altceva decât jurnal. Mereu jurnal, numai jurnal - până la sfârșit.

În care caz trebuie să refac nota bibliografică: începând din acest an, 1997, jurnalele vor purta numele anului: 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005 (70 ani), 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012 (77 ani, aici pot să mă opresc...).

Ora 18,30: telefonează Laszlo de la Cluj. Că Buduca, în *Luceafărul,* îl somează (!) să producă... contractul meu cu Liiceanu. El vorbise telefonic cu Lulu (nu avem contract!), și că voise să mă anunțe că lucrează la replică.

La orele 20, povestindu-i Anei de telefonul lui Laszlo, având impresia că el are să cadă drept în capcana diversionistă a lui Buduca, i-am telefonat, repetându-i ce spusesem: contract, bine, discutăm, dar esențialul este: editorul nu l-a anunțat pe autor nici de oprirea distribuției, nici de depozitare, nici de trimitere la topit. Laszlo m-a asigurat că știe el ce face. N-am vrut să-l ofensez, reinsistând, însă mă tem că până la urmă are să fie atras în diversiunea tipic românească.

În fine: dacă are să fie așa, are să-i fie și lui de învățătură.

Fiindcă mie mi-a fost - dar după câte "căderi"?

# A P R I L I E

## Marţi 1 aprilie 1997

Azi se împlinesc 20 ani de la arestarea din 1977. O viaţă de om. (Aproape) viaţa lui Filip.

Ieri Laszlo mi-a spus că a trimis *Romlit* nr. 11. Am, din ea, de la profesorul Niculescu: Dimisianu şi Alain. Doar dacă mai este ceva... De-o pildă un prepeleac de-al lui Ţosti Coiu...

Ah, de ce n-am eu bani, să scot o foaie cu Laszlo şi cu Grigurcu!

## Miercuri 2 aprilie 1997

Ieri am primit, în sfârşit, scrisoarea de la Laszlo şi *Romlit* nr. 11, trimisă în. 25 martie! În revistă: textul lui Dimisianu, cel cu "invectivele" (bun, Dimi: a găsit un sinonim pentru "înjurături"), încadratul lui Alain (pare a fi şi mai prost, în context), precum şi actul de botez al lui Laszlo: cronica lui Grigurcu!

Tot ieri, o scrisoarea de la Ardelean: că participă şi el la "tras" în mine - în *Vatra*. Şi că şi *Familia* are să publice o cronică la **Jurnal** (rămâne de văzut...).

Laszlo mi-a scris că pe el nu l-au solicitat cei de la *Vatra* în vederea numărului cu mine. I-am scris lui Podoabă. Spunând că nu mă amestec în treburile lor redacţionale, dar neinvitarea lui Laszlo este, după opinia mea, o injustiţie. I-am amintiti că băiatul acesta, din 1993, de la numărul omagial al *Vetrei*, a rămas nesmintit lângă mine, când ceilalţi mă abandonaseră ori doar mă neglijau... Să vedem ce s-a înţeles din ce am spus.

Prima poştă nu mi-a adus nimic interesant. Doar *Lumea liberă* - nu publică nimic de mine, cu toate că mai au **Balul mascat** şi **Breban la TV**.

Cred că e convenabilă hotărîrea de a nu mai scrie altceva decât jurnal: chiar de mai comit câte un text, îl includ aici; şi anume scrisori.

**Joi 3 aprilie 1997**

Ieri după amiază am primit *Timpul* nr. 2 şi nr. 3. în numărul pe martie: editorialul este dedicat **Jurnal**-ului (Antonesei, desigur): în paginile 2-3 "impresiile" culese la lansare de Gabriela Gavril - răspund aceiaşi - deşi oarecum altfel... (Dan Petrescu, Şora, Zamfir, Antonesei, Pruteanu). Apoi, într-o revistă a presei se vorbeşte şi de "contribuţia mea înjurăturoasă" din *Vatra*, din *Convorbiri literare*...

Aseară mi-a telefonat Cornel Dumitrescu; m-a întrebat de **Jurnal american**! De unde va fi ştiut? I-l trimit azi - cerându-i şi ceva bani...

Am dormit foarte-foarte prost. M-am zvârcolit toată noaptea. De la cinci sunt în picioare (un fel de a vorbi...).

**Vineri 4 aprilie 1997**

Am primit scrisoarea de la Dan Petrescu. Explică încâlcit - că, la lansare, a fost cenzurat (?), dar că în *Timpul* a pus lucrurile la punct. Eu cred că, înţelegând ce lucruri inexacte rostise (în timpul lansării), a dres busuiocul în...*Timpul*. Aşa să rămână! I-am scris. Şi lui Cornel Dumitrescu. Acestuia i-am trimis, pentru *Lumea liberă* **Jurnal american** (cca 35 pagini convenţionale).

Lulu a primit, în sfârşit!, banii de la Nemira, pentru **Jurnal**: 5 milioane. Asta face vreo patru mii de franci... Nici măcar o chirie...

Mărturisesc, spăşit: mi-a făcut plăcere *Timpul*, cu ale sale texte - din când în când nu strică să fiu oblojit pe la inimă...

Ieri am fost la Duriez, unde Ştefana m-a reaprovizionat în "rechizite şcolare - dragostea mea". Plicuri, dosare, clasoare. Hârtie n-am luat, nu aveam cum s-o car.

Ora 17.00: m-am întors de la doctor (Martine Sabouret): din pricina mâinii drepte. A sucit-o, a pipăit-o, m-a ascultat povestind-o - a hotărît că nu hotărăşte nimic: nu ştie ce să-mi pre-scrie. Printre altele i-am spus că aseară am făcut o mare greşeală: am dat mâna cu un compatriot - care mi-a strâns-o, iar acum are să mă doară cel puţin trei săptămâni (Ion Ghika fiind strângătorul).

Înainte de a pleca la doctor m-a sunat Dan Petrescu. A luat-o pe ocolite. l-am adus la cestiune: a spus, la lansare, chestia cu venitul şi luatul jurnalului, dar neconsemnatul? Mda. Deci a fost o "scăpată". Mda. Bine, o... îngropăm, vorbim despre altceva...

Mi-a mai spus: Mihai Ursachi a fost ales (numit) şef al scriitorilor la Iaşi. Au de gând să preia *Convorbiri literare*. Nu, nu are intenţia să facă o editură. A mai zis că şi în următorul număr din *Timpul* a semnat ceva despre **Jurnal.** N-oi fi înţeles eu bine şi, cum despre mine era vorba, n-am cerut lămuriri. Dar cred că aşa ceva a spus. A mai spus că s-a certat cu Cangeopol! Credeam că numai eu sunt certăreţ...

Mi-a mai spus că a fost organizat un colocviu "al exilului" la care Al. Ştefănescu - bolnav, dè - a contribuit cu un text: "Fenomenul Goma". Nici el (Dan P.) nu ştia mai mult...

Profesorul Niculescu mi-a spus că *Romlit* (nr. 12) a publicat scrisoarea mea (*à propos* de scrisul lui Ştefănescu).

N-a venit poştă azi. Am fost învăţat cu nărav...

Ora 18: a telefonat Dinu Mihail de la Chişinău. Că a fost la Iaşi, la o reuniune a scriitorilor, aşa ceva, unde Cassian Maria Spiridon i-a dat 50.000 lei, ca să-şi cumpere **Jurnalul**...Ce să zic - i-am şi zis: mai bine-şi cumpăra o cămaşă, pantofi - nu ştiu cum va fi luat această probă de...modestie din partea mea. Mi-a mai spus că, fâţâindu-se cu **Jurnalul** sub braţ prin Iaşi, mulţi trecători (să fi zis: scriitori?) l-au interpelat:

«Ce umbli cu porcăria asta? Îl citeşti pe Goma, care ne împroaşcă intelectualitatea cu noroi?»

Cică şi la Chişinău, un individ de la "ambasada română" a zis că Goma "invectivează" pe toţi directorii de conştiinţă ai ţării noastre... Cum îl cheamă? Parcă Stanciu. Sau parcă Stoian.

Azi am făcut puţină ordine prin clasoarele cu presa. Chiar cu cele patru noi, tot nu încap. Cât despre scrisori... O să trebuiască să mai aduc trei-patru-cinci.

## Sâmbătă 5 aprilie 1997

Noapte agitată. Am dormit rău, am visat rău (nu-mi aduc aminte ce), acum sunt obosit şi rău-dispus.

La 10,30: la cardiolog. Am ajuns la 95 kg.! în rest, nimic de semnalat, decât că m-a trimis să fac o ecografie cardiacă (?).

La 13,00 cu dr. Sinescu. I-am dat **Gardă inversă.** De mirare cum ne potrivim în ce priveşte idiosincraziile...

După amiază am dormit ca o vită.

Nu e bună sâmbăta la casa omului.

## Luni 7 aprilie 1997

Ieri am lucrat la **145 zile**. Îl scrisesem în urmă cu o săptămână, poate două, Ana a avut îndoieli (eram prea dur cu Emil...), eu am zis: «Bine...» şi iată, a trebuit să apară în *Lumea liberă* din 22 martie transcrierea prestaţiei TV pentru Romanian Voice din America, pentru a afla că individul este un grosolan, un prostalău, un brutal. I-am ars 4 pagini în 12 (ceea ce fac 7,5 pagini convenţionale).

Paris 11 aprilie1997

A ŞASEA ÎNTREBARE - DUPĂ 145 ZILE

În articolul scris şi difuzat la împlinirea a o sută de zile de la schimbarea regimului de la Bucureşti, pusesem 5 (cinci) întrebări - le reamintesc :

1. Cine l-a sfătuit pe preşedintele Opoziţiei Democratice să se alieze cu un criminal notoriu (şi neispăşit) ca Petre Roman?;

2. Cine l-a împins să se sprijine pe Măgureanu, etern securist?;
3. Cine l-a determinat să lase în mâinile lui Roman infinit mai multă putere decât "contribuţia" la învingerea fostului său tovarăş întru comunism, Iliescu?;
4. Cine l-a sfătuit să "rezolve" chestiunea monarhiei cu istorica ispravă demnă de un Văcăroiu: de a...restitui suveranului cetăţenia română?;
5. Cine l-a sfătuit pe noul preşedinte, să se oprească după arestarea câtorva găinari, fără a trece la chemarea în faţa Justiţiei a ***marilor vinovaţi:*** Stănculescu, Voican-Sturdza, Brucan, Emanoil Valeriu, A. D. Munteanu, R. Theodorescu, Everac, Sergiu Nicolaescu, Măgureanu, Roman, Iliescu?
Desigur: cam multe întrebări pentru... "doar o sută de zile" - însă tot atât de adevărat: **întrebările decurg din promisiunile electorale nerespectate de actualul preşedinte**.

Azi, în a 145-a zi de la Victoria în Alegeri, iată a şasea întrebare:
(6.) Din care mapă de activist raional au fost scoase ***"sacrificiile istorice" pe care preşedintele abia ales se arată grăbit să le facă, "pentru a intra în NATO"?***

Până şi geologii adunători de cotizaţii la organizaţia de partid a Universităţii bucureştene trebuiau să cunoască elementarele adevăruri, limpezi pentru toată lumea - cu excepţia comuniştilor şi a ţărăniştilor:
Chestiunea **integrităţii naţionale** (geografice, istorice) ***rămâne a fi realizată***, şi nu "urmează a fi istoric-sacrificată", potrivit concepţiei naţional-ţărăniste, transilvanocentriste: "unitatea României înseamnă...Ardealul - atât". C. Coposu, pe patul de moarte, în afară de sfatul: "Lasă-te pe mâna lui Virgil - el ştie unde te duce..." să-i fi instilat viitorului preşedinte al României şi...**virtutea cedărilor**?
După 50 ani de comunism imbecilizator, românii au ajuns a fi membri ai unei comunităţi primitivizate, incapabili de a înţelege **libertatea** - şi, consecinţa ei: **demnitatea.** Analfabetizaţi (cum altfel, dacă au avut parte de "conştiinţe ale naţiei" ce au colaborat cu Ocupantul, în cel mai fericit caz, au făcut "cultură curată", în timp ce semenii lor crăpau de foame, de frig, de boală?), nu mai discern albul de negru, bunul de rău, frumosul de urât. Cu o înrădăcinată

educaţie a robului deresponsabilizat, românul se credea "liber" când urla, isteric, repetând răstelile patriotarde ale Păunescului cocoţat pe scena Râgâielii României; când Ceauşescu îl asigura că este... cointeresat în obţinerea **clauzei naţiunii cele mai favorizate**:

«**Ca să ne recăpătăm demnitatea pierdută!**», explicau, atunci, activeţii cinstiţi în necinstea structurală a lor.

După puterile mele, încercam să explic: "independenţa" lui Ceauşescu este **autoocupaţie** - Ungaria, Polonia, Cehoslovacia sunt ocupate de ruşi: România - de români (ce mi-au sărit în cap, în 1977, auzind acest adevăr, nu doar securiştii, activiştii...); mai încercam să arăt că demnitatea "românească" trebuie întâi inventată, apoi afirmată prin atitudine, prin fapte, prin sacrificiu de sine, în nici un caz prin resemnare mioritică, prin aşteptarea Venirii Americanilor - ca să facă, ce?: să ne elibereze de...propria-le creatură, făcută de ei din lut şi scuipat, acel Hopa-Mitică al cărui rol era scris la Washington:

«Ceauşescu: **tu ai să fii** antisovietic!»

Ce nu face un revoluţionar comunist (zugrăvit de însuşi Marin Preda în **Delirul**), pentru un pumn de dolari? Face şi pe anti-...sovieticul!

Clauza aceea, a făcut să curgă, ca dintr-un corn al abundenţei, dolari - însă nu pentru români, ci ca în dictaturile africane: pentru şeful (suprem) de trib şi pentru fidelii lui, purtătorii de ciomag - numiţi "reprezentaţi ai poporului": activiştii şi securiştii (deveniţi peste noapte: "oameni de afaceri").

Cât despre "demnitate"...: din 1979 (când s-a constituit SLOMR) până în 1987 - revolta muncitorilor de la Braşov - bravii noştri românaşi, anticomunişti din tată-n cuscru, n-au crâcnit, n-au mişcat în front, deşi Ceauşescu i-a înfometat, i-a congelat, le-a distrus casele, bisericile, satele, i-a regulat, le-a luat şi banii...

De la Iliescu-Roman, simpatrioţii noştri s-au ales cu altă...dorinţă de demnitate: "intrarea în NATO"! Să nu-ţi crezi urechilor!

Majoritatea zdrobitoare a românilor noştri habar n-are ce e NATO şi cu ce are să ne mănânce; puţinul care se ştie este rezultatul grosolan al unei grosolane acţiuni de dezinformare, de clasică diversiune: **dă-le maselor o abstracţiune - ca să nu ceară pâinea cea concretă!**

Din tembelism, dar şi din...sclavagism (ce, e de colea să fii tras-împins de/între doi monştri securişti: Măgureanu şi Caraman?), noua echipă, în loc să înceapă prin a râni Casa României, prefăcută de comunişti în grajd şi în umblătoare; continuând prin a **clarifica**

**noţiunile** (fiindcă ***românii nu mai gândesc cu capul lor şi nu mai ştiu româneşte***), de parc-ar fi ieşit cu toţii din Şcoala de partid de la Găeşti (nu Ştefan Gheorghiu, acolo se învăţa chiar şi carte!) noii guvernanţi continuă să folosească şi limba de lemn şi arsenalul diversionist bolşevic.

Zoe Petre, responsabila gazetei de perete a Palatului Pionierilor (dimpreună cu întreaga-i familie), întrebată fiind de un specialist în problemele militare: de ce ţine preşedintele nou-ales să intre în NATO: din afacerea asta nu "pică" nimic, ba presupune enorme cheltuieli pe care România, distrusă de Ceauşescu, lichidată de Iliescu, nu le va putea onora nici dacă va condamna întreaga populaţie la foamete - a răspuns...exact ce răspundea Petre Roman pe când era prim-ministru al lui Iliescu:

«**Românii vor să-şi recâştige demnitatea pierdută**».

Ei, bravos! Iată cine deţinea secretul (re)câştigării demnităţii pierdute: Zoe Petre-Petre Roman! După înfiinţarea, la Universitate, a catedrei de Securitate, de ce nu şi una de Demnitate (fireşte, românească)? Ei doi fiind înalt calificaţi: fiecare a învăţat în familie, de la părinţii lor, atleţi ai verticalităţii, demnitatea...românească!

Dar, se ştie: prostul nu-i prost, dacă nu-i şi fudul. Fără a-l fi întrebat careva, se trezeşte avansând...cedări ("istorice", nu geologice). Să rezumăm:

- Tovarăşul Iliescu şi tovarăşul său Roman au semnat, în 1990, cu URSS un "tratat de pace" (care...confirma prevederile pactului Molotov-Ribbentrop, denunţat cu vigoare patriotică de "toată românimea...anticomunistă"). Încă de pe atunci aceşti vajnici români cedaseră totul: Basarabia, Bucovina de Nord, Herţa...

Spunem acum (în 1997): ticăloşii semnatari erau de-ai *lor*: tovarăşul Iliescu, cetăţean de suflet al Marii Uniuni Sovietice, nu putea, într-un asemenea litigiu, să-şi trădeze patria-mumă: URSS; nici tovarăşul Petre Roman: tatăl său, Valter, "cunoscutul antistalinist", cum vrea fiul să-l facă, post-mortem, a fost până la moarte cetăţean sovietic - **rămâne de aflat ce anume a făcut el, între iunie 1940 şi iunie 1941, în Basarabia şi în Bucovina ocupate de ruşi - sau tovarăşul se ocupa numai de probleme ungureşti?**

- Între timp, URSS (cu Gorbaciov cu tot) a dispărut, iar vecină, la Răsărit şi Miază-Noapte ne-a (de)venit Ucraina.

Noul stat, printre multe calităţi, o are şi pe aceea de a fi chiar mai cerşetor-şantajist decât statul rus propriu-zis: ca să închidă Cernobîlul care a contaminat întreaga Europă, ucrainenii, în bună

tradiţie sovietică, cer capitaliştilor să plătească deficitul de energie înregistrat prin oprirea centralei - altfel ei o lasă să funcţioneze... Constatând că şantajaţii sunt gata să bage din nou mâna în pungă, din aceeaşi mişcare, ucrainenii au anunţat că "hotarele apusene" cu toate pământurile răpite sub steagul unic, roşu, bolşevic (deci: sovietic) din Lituania, din Polonia, din Cehoslovacia, din Ungaria - şi, evident, din România - "nu vor putea fi revendicate".

Încă o dată: nişte comunişti din tată-n fiu ca Iliescu-Roman s-au comportat în această chestiune **naţională** ca nişte comunişti internaţionalişti (deci pro-sovietici) ce sunt. Îi condamnăm, dar nu ne mirăm. Şi nici nu ne simţim trădaţi.

Însă acum, după noiembrie '96, când a învins democraţia?; când preşedinte nu mai este un fost membru al C.C. al PCR, ci un oarecare fost secretar de partid al Universităţii - dar spălat de ***păcatele colaborării cu tirania, ale inacţiunii până în decembrie '89,*** inventat de junioara Blandiana, miruit de seniorul Coposu ?

***Ce se întâmplă?*** - se întreabă cei care au investit şi bani şi timp şi mai ales suflet în candidatul fostei opoziţii? Ei se simt, acum, ***trădaţi***..

Sunt silit iar să-mi cer iertare pentru...profeţia rea: încă din iunie 1995 am dat publicităţii un **Protest** prin care arătam nu doar conivenţa actualului preşedinte cu odiosul Măgureanu - ci rezultatul concret al acestei **supuneri, dorită de Coposu** (cel care, la plecarea lui Mihai Botez spre Washington, l-a rugat să "vorbească, acolo, pentru Virgil"- nu pentru Emil...): interzicerea manifestaţiei studenţeşti de comemorare a masacrelor din 13-15 iunie '90.

Spuneam ceea ce ştiam: în noiembrie '96, Opoziţia ar fi învins chiar şi fără "aportul" lui Roman - dar asta a fost voinţa Măgureanului cel Caraman;

Spun acum ceea ce toată lumea ştie: intrarea în NATO (în fine: iluzia) nu depinde deloc de "sacrificii istorice" în folosul Ucrainei - ci este voinţa Măgureanului-Caraman (taman spionul sovietic care a spionat... NATO-ul, până în 1969, la Paris).

Cotroceniştii de orice culoare, de cum s-au instalat cu căţel, cu purcel în Palatul Pionierilor, fulgerător şi-au pierdut...capul, începând a gândi cu al lui Măgureanu - deci au executat directivele Securităţii:

«Dacă nu consimţim la "sacrificii istorice", ucrainenii se vor opune la intrarea noastră în NATO...»

Ucrainenii se vor opune oricărei acţiuni ce i-ar obliga să restituie teritoriile furate în Vest, în care scop vor răspândi tot felul de zvonuri, de laude, de ameninţări - pentru asta nu-i nevoie nici măcar de facultatea de geologie, ca să înţelegi. Cu condiţia ca România să fie considerată candidat la...candidatură. Dar nu este - ***şi nu va fi în viitorul apropiat, din cauza domniei Securităţii la Interne şi la Externe.***..Dacă occidentalii vor fi de acord ca România "să intre", aceasta va intra, oricât vor zbiera "vecinii de la Răsărit"; şi reciproca: n-are decât să consimtă România la o sută de "sacrificii istorice": dacă occidentalii nu vor vrea să intre, ruşii n-au decât să se dea cu capul de pereţi, nu vor putea impune... intrarea României (ca "răsplată" pentru micile-sacrificii consimţite de geologul patriei).

Întorcându-ne de unde am plecat:

Să admitem prin absurd că România intră în NATO - ei, ce se întâmplă ? Coboară fulgerător prosperitatea în capul românilor - să nu uităm "demnitatea"! - atât de dragă cuplului infernal Petre Roman - Zoe Petre?

Da de unde! România, pe lângă faptul că nu va primi nimic, va fi obligată să-şi "înnoiască" întreg armamentul, devenind cumpărătoare, din fabricantă ce este

În loc să-i ajute pe români să-şi regăsească demnitatea de acolo de unde începe ea: prin a se hrăni măcar normal, prin a avea medicamentele de strictă necesitate, prin a găsi un acoperiş, o farfurie de supă caldă, un pat pentru zecile de mii de copii abandonaţi, pentru miile de fete şi femei vândute cu chintalul în Turcia, în Grecia, pentru ca pensionarii să nu mai fie acei români care mor de foame în sens propriu - Zoe Petre, Petre Roman, Măgureanu-Caraman fac teoria celor...patru lulele a regăsirii demnităţii cu ajutorul "sacrificiilor istorice". Ceea ce nu mai este ridicol, ci de-a dreptul tragic.

Şi când te gândeşti că n-ar fi un capăt de ţară dacă noua conducere s-ar ocupa de soarta zilnică a românului, nu de interesele comerciale ale francezilor - şi în nici un caz de interesele teritoriale ucrainene...

Paul Goma

*P. S.* Eram pe punctul de a expedia textul de faţă, când mi-a parvenit *Lumea liberă* din 22 martie '97, publicând interview-ul noului preşedinte acordat lui Mark Meyer pentru postul de televiziune "Romanian Voice" din Statele Unite ale Americii.

Jur: nu m-am bucurat deloc, văzând confirmate temerile exprimate, începând din 13-15 iunie 1995, continuate în declaraţia de renunţare la candidatură (1 sept 1996) relative la "personalitatea" actualului preşedinte al României. Ierte-mi-se auto-citarea (vezi săptămânalul *22* din 18-24 sept. 97):

"(...) în ciuda recentelor declaraţii şi a scrisorii către Ilaşcu, domnia sa rămâne «anticomunistul» care (dimpreună cu Zoe Petre, fiica lui Condurachi - alt anticomunist notoriu!) i-a creat lui Măgureanu o catedră la Universitatea din Bucureşti";

"[Manolescu], în comparaţie cu Constantinescu, nu va fi el preşedintele ideal, dar măcar are o inteligenţă normală, nu este creaţia *ex nihilo* a Blandienei şi a Măgureanului, nici trista improvizaţie a strategiei de senectute a seniorului Coposu".

Iată însă că pronosticurile mele (sumbre) au fost depăşite cu asupra de măsură de **faptele** noului preşedinte - penultima: refuzul de a include în legea electorală prevederile punctului 8 din Proclamaţia de la Timişoara.Iar acum acest interview.

Cornel Dumitrescu şi Liviu Cangeopol. tot în *Lumea liberă* au pus accentele exacte - însă nu rezist să spun şi eu:

Ceauşescu era un ticălos, un bandit, un produs al Răului - dar el era ***de-al lor***; Iliescu: un criminal, un vânzător de ţară, un porc de câine - însă ***de-al lor***.

Acest Constantinescu, deşi lipsit de inteligenţă, lipsit de personalitate, lipsit de coloană vertebrală, lipsit de un trecut (măcar de o săptămână) de contestatar al comunismului, arăta a fi, totuşi, un om sensibil, receptiv la doleanţele "tuturor românilor" - ba chiar şi la cele ale exilaţilor...

Ei bine: în acest interview s-a dovedit a fi, nu doar marioneta lui Măgureanu (o ştiam din 1995), nu doar papagalul lui Roman (deci al lui Caraman), dar un individ obraznic, brutal, incult.

Numai un asemenea ins a putut înşira atâtea cretinării, obrăznicii, nesimţitorisme; numai unul ca el a dat atâtea porunci şi a proferat atâtea ameninţări - într-un singur interview. Iliescu nu a îndrăznit să-i tragă de urechi pe exilaţi - ca acest plutonier ce s-a trezit preşedinte de cazarmă, şi pe care l-au sprijinit, în proporţie de 95% cel puţin (i-au dat şi bani - n-au primit măcar o mulţumire) - însă el îi ameninţă că, de nu vor scrie autorităţilor americane ("acum, nu mâine, nu poimâine!"), atunci "când vor veni în România vreodată (...), nu-i vom mai considera prieteni"!

Dar ce-şi imaginează acest geolog cu gândirea lui mineralogică: că România-i moşia lui ta-su? A uitat c-a mai fost unul, tot -escu: tot aşa o luase razna şi se credea etern - a sfârşit-o în Cimitirul Eternitatea de la Ghencea...

Promit o revenire. Totodată, aştept reacţia Doinei Cornea la această imensă măgărie a favoritului D-sale. P.G.

(tot 7 aprilie): Mi-au venit două texte de Laszlo. Foarte bun Laszlo al nostru (vorbesc şi pentru Ana, de n-ar auzi el că l-am adoptat...). Primul: o replică lui Buduca, al doilea un eseu-pamflet: Pruteanu. Îl calcă în picioare. Singura chestie care ne-a jenat : în final vorbeşte de trecutul penal al individului. Nu mai era nevoie şi de asta, îl zdrobise şi făr-de.

Ora 12,15: mare eveniment, mare: îmi telefonează... Nicolae Manolescu ! Da, domnule! Invitându-mă la o emisiune, tot telefonică, la PROTV - la care urmează să participe şi Tudoran...

Mă aflu încă sub impresia surprizei. Mă uit la calendar; nu, nu e 1 aprilie...

Măgarul de Niki: mi-a luat-o înainte cu "gestul de domn". Eu nu aş fi avut posibilitatea (materială) să-i fac o propunere asemănătoare.

## Marţi 8 apilie 1997

M-am tot gândit la telefonul lui Manolescu. Degeaba: n-am găsit o explicaţie rezonabilă.

Rezum: Manolescu, persoană personaj şi al **Jurnal**-ului, cu care am rupt-o exact acum 7 (şapte!) ani, îmi telefonează, invitându-mă la o dezbatere TV - "dar altfel", a zis. "Adică nu că eu am zis aşa, dar tu ai consemnat altfel, ci să discutăm serios..." El fiind şi directorul *Romlitei* - care, mamă-mamă cum m-a mai publicat!; şi cum m-a mai apărat (în iunie '95)...;

Tudoran, cu care nu mai sunt în relaţii de patru ani - a refuzat să-mi mai scrie. Mi-a telefonat de două ori: o dată cu Botez, a doua în 21 martie '95, când mi-am declarat candi-

datura. De fiecare dată a zis că lasă, îmi explică el de ce nu mi-a scris. Astă toamnă ne-am întâlnit - întâmplător! - la Die. Tot aşa: "Lasă, bătrâne..." - de parcă ar fi frate cu Nedelcovici.

Ei doi vor să facă o dezbatere cu mine. ***De ce***?

Nu ştiu. Dacă are să se organizeze (ceea ce e problematic), o să aflu - din... dezbatere.

Asta este. A fost cam aşa:

Salut, salut, ce mai face Ana, ce mai face Filip - Bine, mulţumesc (dar n-am putut întoarce politeţurile: nu ştiu nici măcar dacă s-a recăsătorit)... Că el (Manolescu) a fost neplăcut impresionat de modul în care s-a scris despre **Jurnal**; că el şi-a propus să organizeze o dezbatere "serioasă", împreună cu Dorin Tudoran.

Luat prin surprindere, nu am reacţionat normal. Am zis vreo douăzeci de "Da-da"-uri, la un moment dat am strecurat: "Bine, dar dacă spui că ai citit **Jurnal**-ul, ştii că nu te-am... menajat, ca să zic aşa", la care el a spus ceva neinteligibil, deci interpretabil, deci mai bine să mă abţin. Ce am înţeles, în continuare: că el vrea o discuţie "obiectivă (?) despre o carte - nu despre un om" (?)... Şi că îl aşteaptă pe Tudoran să vină de la Varşovia, atunci o să-mi mai telefoneze.

Fiind, în continuare, fără reflexe, n-am pus întrebări "tehnice" - mi le-a dat el: are o emisiune (nouă) la PROTV (de 50 minute din care se scade reclama); el face pe "moderatorul" - i-am spus că nu-mi plac moderatorii: doar mimează obiectivitatea... N-a răspuns la această băgare de seamă. A mai spus: ei (participanţii) vor fi pe platou, în "dialog telefonic" cu mine... I-am spus că am avut o experienţă de acest gen tot la PROTV şi nu vreau s-o repet: nu aud ce se spune pe platou, mi se dă cuvântul astfel: "Acum puteţi vorbi..."- cum să vorbesc, dacă nu auzisem ce se spusese înainte?

A doua zi Manolescu mi-a retelefonat: că s-a rezolvat chestia tehnică: eu voi putea auzi ce se va discuta pe platou. Foarte bine, am zis, dar cine va mai fi în afară de Tudoran?

«Liiceanu», a spus Manolescu.

Abia atunci am realizat cu câtă grijă de sufletul meu gingaş îmi introdusesem piciorul în capcană. Dar oare puteam evita încapcanarea? Desigur - dacă aş fi fost prudent, bănuitor, neîncrezător în el. Dar n-am fost. Risc să spun: ca de obicei, fiindcă eu mă trezesc abia după a şaptea figură... Uite-aşa m-a îmbobinatără Niki; cu "obiectivitatea" lui.

Am zis un ***Nu!*** hotărît Liiceanului. A întrebat de ce, doar o să avem ocazia să discutăm direct "litigiul..." Am spus că n-o să discut cu Liiceanu, înainte ca el să dea explicaţii publice - însă nu în dialog cu mine...

Manolescu nu s-a lăsat. A insistat, a pledat...La un moment dat a zis:

«Dar îl ai de partea ta pe Tudoran!»

«Nu: dacă tu îl vrei pe Liiceanu, eu, de partea mea, cum zici, îl vreau pe Laszlo. Şi-aşa Buduca zice că e avocatul meu...»

Manolescu a rămas... de lemn. Că nu. De ce?

« E prea tânăr, dragă...»

«De când tinereţea e un handicap? Parcă îi iubeai, îi încurajai pe tineri...»

«Eu l-am debutat, în *România literară...*»

«Atunci?»

«În plus e necunoscut...»

«Publică în *România literară* şi rămâne necunoscut?»

«Nu e în temă..», a încercat, penibil, Manolescu.

«Ba e mai în temă decât oricine altul: a scris mult despre mine, a îngrijit volumul de **Scrisori întredeschise**, a prefaţat **Jurnalul**...»

«Oricum, e încă un necunoscut la televiziune...»

«Nu e deloc necunoscut», am zis «a fost invitat de Mariana Sipoş, de Mircea Martin la lansări...»

«Da, dragă» a zis Manolescu, «dar eu am nevoie de "grei", de consacraţi..»

«Dacă vrei şi greu şi consacrat, ia-l pe Ştefănescu!», mi-am regăsit tonusul.

«A, nu! Mi-a făcut-o...A profitat că lipseam şi a publicat povestea aceea»...

N-am mai spus că subalternii lui profită tot timpul, pe de o parte pentru că el lipseşte tot timpul, pe de alta, pentru că sunt buni nişte subalterni pe care să dai vina la o adică...

«Bine i-ai făcut lui, în replică: **nu citise cartea**...» (subl. mea), a adăugat.

Am tuşit - iar am fost băiat bun, n-am spus ce-mi stătea pe lilmbă.

«Alt greu, alt consacrat...», am făcut... «Dimisianu!», am înfipt cuiul mai adânc.

«Nu, că e prea e sub influenţa Getei...»

«Ce noutate! Atunci ia-o pe Ioana Pârvulescu - şi ea a scris despre **Jurnal** în *România literară*...»

«Fii serios!», mi-a zis, cu un ton, de parcă Pârvuleasca ar fi fost... a mea, nu a lui. «Tot mai bun e Liiceanu».

Nu i-am mai înşirat pe anonimii de la *Cronicar*, pe Cristian Teodorescu, pe Alain Paruit - toţi apăruţi în *Romlit* - am zis:

«Fiindcă m-ai întrebat, ţi-am spus ce cred despre eventualii participanţi. Cum emisiunea este a ta - fă-o cum vrei, însă dacă îl aduci pe Liiceanu pe platou, eu nu mai scot o silabă la telefon - ba chiar îl închid...».

A rămas să mai vorbim... În principiu, emisiunea ar trebui să aibă loc în 22 aprilie - dar n-am întrebat de oră.

Nu-mi place. Cred că o să renunţ la "emisiune".

Mi-a scris Luca Piţu. Cuvinte bune; apoi cică ar fi apărut în *Convorbiri* fragmentul din **Sabina.** I-am răspuns. În *Lumea liberă* a scris un text (favorabil) Gabriel Pleşea.

Atât pentru azi. Mâine trebuie să-i scriu lui Laszlo, chiar dacă el nu mi-a trimis vreo scrisoare, doar textele de care am amintit ieri.

**Miercuri 9 aprilie 1997**

A reuşit să mă tulbure, amicul Manolescu. Probabil am greşit când i l-am refuzat pe Liiceanu, când i l-am propus pe

Laszlo. Trebuia să-i spun că poate să-şi facă emisiunea cum vrea, cu cine vrea. Cu atât mai vârtos, cu cât el are de gând să-i inițieze pe telespectatori: "Iată, acesta este este X, care..." etc. Asta în 50 minute din care se deduce şi plaja publicitară. Or, în ritmul în care mi-a vorbit mie la telefon, abia începe, că, vorba lui Şipoş* (al meu!), sfârşeşte!

La proxima convorbire telefonică, are să trebuiască: Să-mi cer scuze pentru pretențiile ridicate precedentamente, să-i spun: "Fă-ți emisiunea cum te luminează Dumnezeu - fără mine". Să-i mai spun: «În treacăt fie zis: am înregistrat fiecare din convorbirile noastre - şi pe asta, evident - în caz de "litigiu", produc banda: "Iată ce am spus, iată ce nu am spus - ba chiar contrariul"».

Acum este ora 7,30 (dimineața, se înțelege). Aveam de gând să-i scriu lui Laszlo, dar am dat Anei textele lui, pentru fotocopiere, nu le mai am în față.

Am să pornesc, totuşi.

Azi, la orele zece vine pe la mine poetul ceh Jan Vladislav. Nu ne-am văzut de o eternitate. De la Venezia...

12,00. La zece a venit Vladislav. Neschimbat. Şi grozav de simpatic. Mâine, la 14, trece profesorul Niculescu.

Nu mă mai grăbesc cu textele lui Laszlo. Să aflu mai întâi ce are el de gând: le dă la noul *Meridian*? Le lasă ca să le trimit la *L.I.*

Vladislav mi-a dat o idee: să propun editorilor francezi **Jurnal**-ul - o versiune scurtată, cu explicații.

Şi încă: vrea să-mi dăruiască **Dicționarul** (să fie **Wörterbuch**-ul german-român?) lui Tiktin! Nu l-am văzut niciodată, deci nu ştiu nici în câte volume este.

## Joi 10 aprilie 1997

Lulu ne-a trimis o mie de dolari - atât a fost plătit **Jurnal**-ul: 5.500 franci francezi, o chirie şi telefonul (dar fără electricitate, apă...). Oamenii spun că e bine şi atâta... O fi. Pentru alții.

* Un fost coleg de domiciliu obligatoriu.

Mă lucrează gândul la o variantă a **J.** în franceză. L-aş aduce, de la cca 1.200 pagini (de 2.000 semne) la 7-800; ceea ce ar da în franceză aproape 1.000 pagini. Va fi mult, pentru franţuji (fireşte, în cazul în care acceptă). Merită să încerc. Deocamdată însă... n-am nici editor nici traducător. Din februarie 1990, când mi-a apărut **Arta refugii**, n-am mai cultivat această legumă. Şi nu ştiu cărei edituri m-aş putea adresa. Pe urmele lui Nabokov - în nici un caz! La Albin Michel nici atâta. Nici la Gallimard. Poate la Seuil - nici. La Fayard? Mai degrabă: cu ei încă n-am avut nimic de împărţit.

**Vineri 11 aprilie 1997**

A fost profesorul Niculescu. Mi-a adus banii (şi pentru **Gardă inversă**!, acea mie de dolari), de asemeni un exemplar din **Jurnal.**

Lupan pleacă în România peste două săptămâni.

Trimit azi, la *România literară*, **ziua 145-a**. Bineînţeles, n-au să-l publice: Manolescu a fost candidat impotriva lui C. - deci nu-l poate... ataca. Eu trimit, totuşi.

Am să trimit şi întregul (**Către**...)

Seara: dimineaţă a telefonat Laszlo: că Lulu are rezerve în privinţa "informaţiilor"furnizate de ea în legătură cu contrac-tele. I-am spus să fie liniştit - dacă e adevărat ce a scris. El a spus că Lulei i-i teamă de Liiceanu: are bani, e influent, o poate da în judecată... Mai încoace, seara, i-am dat telefon noi: era liniştită. I-am spus că n-are de ce să-i fie frică.

La prânz am primit un mesaj de la Luca Piţu. O pagină din *Monitorul* din Iaşi. "Goma pe banca acuzării (I)" - au participat cu aceleaşi poveşti: Ştefănescu, Pruteanu, Boerescu şi Angela Marinescu, alias Afriolanta Maringela: cică eram... foarte oportunist în '77: eram prieten cu Nichita Stănescu! Că socru-meu era în C.C. - mă confundă cu taman Ţepeneag! Luca Piţu a scris - după un vechi obicei - pe marginea ziarului: că peste două săptămâni are să colaboreze şi el, fusese solicitat de N. Danilov.

Mâine la prânz vin la noi Sineştii. Ana a preparat chinez...

## Sâmbătă 12 aprilie 1997

I-am trimis lui Cornel Dumitrescu, să publice în *Lumea liberă:* **Replica** şi **Un Analfabet moral** de Laszlo. De asemeni un text al meu: **Răspuns unui anonim politicos**. Fotocopiile, expedierea: 22 franci. Cam scump...

La prânz am primit telefon din California de la Adrian Munteanu. M-a întrebat dacă Luminiţa Ligi îmi era datoare cu ceva (voia să afle cât îmi plătea - ei, cât: nimic!). I-am răspuns că, înainte de a-mi pune această întrebare, să-mi pună: dacă doresc să colaborez la foaia lor. M-a întrebat... I-am răspuns că nr. 3 nu m-a convins deloc, mai ales că a ocupat interiorul cu o reclamă pentru Florica Juncan, sau aşa ceva. I-am spus că vreau să văd şi nr. 4, după aceea mai vedem...

Tot la amiază am primit scrisoare de la Horasangian. Foarte caldă. Apoi îmi propune o emisiune, făcută la Paris. I l-am propus pe Laszlo ca interlocutor.

Să vedem ce va răspunde.

Nici un semn de viaţă de la Grigurcu. Se va fi supărat că l-am încondeiat în **Jurnal**... Îmi pare rău pentru el, dar asta-i.

## Duminică 13 aprilie 1997

Ieri am scris un răspuns curajosului anonim ce mă trăsese de urechi pentru că-l introdusesem şi pe Cornel Dumitrescu printre cei care făcuseră câte ceva pentru România. Textul a fost trimis ieri la *Lumea liberă*:

RĂSPUNS UNUI ANONIM POLITICOS

*Paris 12 aprilie 1997*

*Anonimule,*

Mi-ai trimis, din New York, la 29 martie '97 o scrisoare. Surprinzător, pentru mine: aceasta este politicoasă, nu mă acuză de vânzare a ţărişoarei întregi, nici de vânzare a Ardealului - şi nici măcar de păcatul de a nu fi român ca ei, expeditorii anonimi - adevărat: eu sunt român... altfel decât ei...

Obiectul scrisorii: nemulţumirea faţă de un text publicat în *Lumea liberă* (**Dialog cu Laszlo Alexandru,** 2) unde, în şirul românilor ce s-au străduit să aducă la cunoştinţa autorităţilor americane "adevărul despre România" l-am pomenit şi pe Cornel Dumitrescu.

Ne-stimate Anonim, (ba nu: anonim):

Dacă mi-ai fi scris normal, ţi-aş fi răspuns:

Sunt de acord că "lista"nu a fost nici cuprinzătoare şi nici dreaptă; că au fost români pe care nu i-am inclus, (probabil) au fost alţii pe care i-am introdus abuziv.

Dar nu e suficient să accept, eu, că m-am înşelat - mai este nevoie de ceva: cel ce-mi reproşează greşeala este obligat (asta fiind o lege nescrisă - dar nu mai puţin lege) să motiveze: «Iată, nu l-ai pomenit pe X, pe Y - care meritau din plin, pentru că...» (urmând argumentele, în cazul în care persoanele în chestie îmi erau doar mie necunoscute) - «în schimb l-ai introdus pe Y, care nu merită deloc, pentru că...» - şi aici era absolut necesar să explici veto-ul dumitale (anonim).

Or, stilul negaţionist al dumitale este în perfectă armonie cu anonimitatea: nici cald, nici rece; "echidistant" se spune azi, eu i-aş spune: fără sare. Citez:

"(...)ca să consideraţi că Domnul Cornel Dumitrescu, care într-adevăr, a adus şi el, alături de mulţi alţii, o contribuţie la activitatea anticomunistă a românilor din exil (...) că poate sta alături de Brutus Coste, Alexandru Bratu sau Ion Stere **e puţin cam exagerat**" (subl. mea, P. G.).

"Probabil că pe alţii, mai îndreptăţiţi decât el i-aţi inclus în paranteza cu «mulţi alţii». E normal să nu cunoaşteţi pe mulţi luptători din exilul american, dar asta nu înseamnă să faceţi nişte afirmaţii în ce priveşte persoana cuiva, pentru că aprecierile Dvs. totdeauna obiective şi întemeiate de altfel îşi pot pierde credibilitatea acordând atât de generoase note unei persoane care nu totdeauna dă dovadă de verticalitate, mai ales în ultimul timp".

Şi pentru că am ajuns la sfârşitul scrisorii, iată ultimele cuvinte:

"Întrucât, în afară de valoroasele Dvs. calităţi de dârz luptător anticomunist, **nu vă cunosc ca om şi deci nu ştiu dacă pot conta pe discreţia Dvs., vă rog să mă scuzaţi că nu semnez aceste rânduri**" (subl. mea, apăsată, P. G.).

"**Cu deosebită consideraţie**" (re-sublinierea mea, P. G.).

Iată cum stau lucrurile:

Prin structură, prin educaţie, concep libertatea nu doar ca ceva de care mă bucur eu, pentru a spune ce gândesc, ci mai ales prin **libertatea pe care o accept altuia de a nu fi de acord cu mine**.

Aşadar, pentru angajarea unui dialog ar fi fost necesară perfecta egalitate a poziţiilor noastre - începând cu...identitatea. D-ta, Anonimule, ai "discutat" vreodată cu cineva care îşi ascunde chipul, nu-şi spune numele (să zicem: la Interne, la Malmaison, la Uranus: d-ta în celulă, el, anonimul, dincolo, pe coridor, pândindu-te prin ochiul-de-bou)? Din rândurile d-tale se pare că ai cunoscut această situaţie - ei, cum te simţeai: nu aveai impresia că te afli, dezbrăcat, în cea mai sumară intimitate (sau cum i se mai spune stării: la-puţa-goală), iar celălalt, îmbrăcat, îndărătul uşii închise, ştia totul despre tine, tu nici măcar gradul lui?

Aş fi acceptat că m-am înşelat atunci când l-am inclus pe Cornel Dumitrescu în rândul celor care etc...etc. - dacă d-ta, de pe coridor, de la adăpostul anonimatului mioriţos, nu m-ai interpela în cunoştinţă de cauză, dar fără să-ţi declini identitatea.

S-o luăm altfel: nici eu nu cred că persoana şi activitatea lui Cornel Dumitrescu este fără pată. Însă eu, spre deosebire de d-ta, Gheorghe Anonimescu, atunci când am o nemulţumire, pun mâna pe condei şi-i scriu aceluia, negru pe alb - de pildă: "Cred, dragă Cornel, că interesul tău pentru securişti de rang mare este nesănătos - şi nedrept. Este şocant să vezi cu câtă însufleţire pledezi cauza lui Pacepa, făcând din el mare erou al patriei, trecând cu vederea activitatea lui de securist (de rang înalt) de treizeci de ani. Faptul că ar fi fost şi spion american, pe mine, ca român, nu mă interesează: pe mine mă interesează că **oricare securist** (cu atât mai vârtos ofiţerii superiori) **a lucrat împotriva poporului român - punct!**"

Deosebirea dintre noi, ne-stimate Anonim Anonimescu: eu dau seama de faptele mele - d-ta nu; faptele mele fiind cuvintele, când le rostesc, o fac tare, declinându-mi identitatea; când le scriu le semnez. Or d-ta, chiar dacă vei fi fost un erou al luptei anticomuniste, în România, ajuns la New York ai încetat de a mai fi - nu numai erou, ci şi om normal.

Fiindcă ai căzut în păcatul originar al acestei nefericite comunităţi carpato-danubiene: ***anonimatul***.

Orice fiinţă omenească primeşte, la naştere, un nume: Ion, Vasile - ba chiar Gheorghe... Numai rezultatul uniunii istorice între Traian şi Decebal preferă... farfuridismul:

*«Trebui să aibi curaj ca mine! trebuie s-o iscălești: o dăm anonimă!»*

Or, dacă pe vremea lui Caragiale acest "anonimat" acoperea doar lipsa de curaj, în vremea comunismului, anonimatul a acoperit delațiunea - sau cum se spune de-a dreptul: **turnătoria.**

Nu am încredere în oamenii-fără-nume; neîncredere alimentată de o îndelungă experiență: n-am cunoscut nici un turnător dovedit care să-și spună numele.

Mai mult: oameni (aparent) onești, care la întrebarea ta, politicoasă: «Cu cine am onoarea?» , sau mai... românește: «Cine sunteți, cum vă numiți?», răspund:

«Da ce te-nteresează numele meu - ce, ești de la Miliție (mai nou: poliție)?»

În asemenea caz să fii sigur: **are de ascuns, nu doar numele**...

Politețea d-tale, Anonimule daco-roman, nu este fără cusur: prin cârpiturile de mântuială ți se văd izmenele murdare - scrii :

"(...) nu vă cunosc ca om, deci nu știu dacă pot conta pe discreția Dvs."

Așa, carevasăzică: nu mă cunoști, dar...nu știi dacă poți conta pe discreția mea (ceea ce în românește vine: "nu pot conta pe discreția d-tale");

Discreție - "în ce problemă?" cum ar spune Sfântul Silviu Brucan, Gură-de-Căcan...

Nu ai încredere în "discreția" mea, dar mă faci părtaș la ea, cerându-mi să te... scuz că nu semnezi aceste rânduri!

Dar nu te scuz de loc și te invit să-ți iei "deosebita considerație" cu care închei turnătoria scrisă și să o lași moștenire copiilor și nepoților d-tale, cei aduși pe lume tot printr-un act anonim...

Eu semnez - n-am ce ascunde.

Paul Goma

## Tot ieri (12) i-am răspuns lui Horasangian - astfel:

*Paris 14 aprilie 1997*

***Dragă Domnule Bedros Horasangian,***

Scrisoarea Dvs. din 2 aprilie, postată în 4, a ajuns la mine în 12 (ce au măgurenii cu Televizia? pentru de ce să dea ea cu var?), vrasăzică într-o sâmbătă și va trebui să aștept lunea (14), abia atunci începe a umbla peteteul franc.

Începusem să spun şi m-am împotmolit în explicaţii crono-logico-administrative - începusem deci să spun că mare bucurie mi-a pricinuit semnul de viaţă dinspe Dvs.

Totodată m-a descumpănit - este pentru întâia oară când aud asta (iar asta pare să fie adevărul): ne desparte istoria literaturii. Cum v-a venit? Şi de unde? Ce mai contează, din moment ce pare a fi terifiant de adevărat(ă). Îndiferent cât de "inegal" ne desparte despărţitoarea aceea (să fie ca un ocean? ca un braţ de mare? doar ca un Prut - ori ca o Cortină?: de Fier, ori de Cuvinte?), tot nedrept, tot nemeritat e rezultatul. Dar mai bine să vorbim despre altceva, de pricini de schismă suntem sătui.

Fireşte, primesc cu bucurie propunerea televizuală. Nu am a pune condiţii - doar să fac cunoscute preferinţele; şi, eventual, cori-jările.

Când am aflat prin Nemira de intenţie, mărturisesc: am văzut un dialog Horasangian - Goma. Între timp am aflat că, pe de o parte, sunteţi extrem de prins cu noile responsabilităţi, deci se exclude posibilitatea unei călătorii încoace; în al doilea rând: fatal, accentul ar cădea asupra mea, or nu poate fi consemnat Horasangian în rolul de doar puitor de întrebări. În al treilea - derivat din al doilea: ar trebui să-l obligăm pe bietul Horasangian "să-şi însuşească bibliografia", ceea ce ar fi nemăsurat de pretenţios din partea mea: şi grafoman notoriu şi vorbăreţ impenitent.

Există însă o persoană-soluţie - şi am înţeles că chiar Dvs. aţi aruncat o nadă: Laszlo Alexandru de la Cluj. Pe de o parte, el îmi cunoaşte foarte bine, nu doar scrisurile, ci şi scrisòrile (prietenia noastră a rămas, vai, doar în stadiul epistolar), omul fiind de extrem de bună calitate - pentru că nu este fără condiţii alături de mine; numeroase au fost ocaziile în care am avut poziţii neasemenea, iar recent, la lansarea cărţii **Gardă inversă** (la Univers), el, "avocatul lui Goma", vorba lui Buduca şi-ale lui buducărituri, s-a manifestat "neconvins" de calităţile romanului (încă nu ştiu exact ce a spus, dar cred că a fost mult mai dur decât atâta). Acestea ca să spun: Laszlo mi-ar fi benefic pentru acest dialog (eu nu dau interview-uri, angajez dialoguri de pe poziţii de perfectă egalitate). Ştiu că nu mă va menaja, că, fără a fi insolent, va spune exact ce gândeşte, nu ceea ce bănuieşte că îmi face mie plăcere.

Dacă veţi accepta soluţia Laszlo veţi face două fapte bune: mă veţi ajuta, dându-mi un partener stimulent, iar lui îi veţi prilejui întâia călătorie în Occident.

Câteva amănunte de culise: Laszlo este italienist, a tradus şi din franceză (din Ajar/Gary **La vie devant soi**), ar fi avut dreptul la un post de asistent la Universitatea Cluj, însă din cauza prieteniei cu mine (şi dacă nu i-am spus de o mie de ori: «Măi băiete...» - aici l-am citat pe tata), a fost înlăturat de Papahagi de la concursuri.

Asta a fost o propunere (dragă inemii mele); acum câteva precizări:

Ca tot basarabeanul - pe urmele evreului, ale armeanului - nu am ţară - deşi pot spune că am trei: "Republica Moldova", republica română şi Franţa. Or eu nu posed nici o... cetăţenie: sunt, în continuare, refugiat politic *din* România. Pentru că eu am vrut aşa. Aş fi putut căpăta cetăţenia franceză de acum optsprezece ani. N-am solicitat-o. Aş fi putut opta şi pentru cea română (după '89): nu-mi vine. Cetăţenie "moldovenească" - nu-mi sună bine, ca basarabean ce sunt, făcând parte din marea familie a popoarelor...etc...

Aşadar, eu nu mai sunt - decât mental (de fapt: inimal) de undeva. Undeva-uri unde nu m-am întors câtă vreme eram în România, n-o s-o fac acum, când trăiesc numai din reprezentări (la mine: prezentări). Deci nu văd ce ar aduce nou, bine, măcar care-nu-face-rău peisajele Sighişoarei, ale Sibiului, Făgăraşului, Bucureştiului. Iată, nu văd necesitatea de a accepta în virtuala emisiune (-vizuală) imaginea închisorilor Jilava, Gherla, Rahova, Malmaison, Interne - spre norocul meu (noroc deplâns într-o carte: **Adameva**), Bărăganul nu mai există pentru mine decât în măduva oaselor, pentru că bestiile securiste au distrus satul-nou Lăteşti, l-au arat şi l-au plantat cu vie (din care am mâncat struguri cât eram încă în România, victimă fiind a unui banc prost - dar prietenesc...).

Dacă aş avea bani, aş închiria un studio; cu un "decor" dintr-o perdea: acolo şi aşa să fiu filmat.

Când mai eram prieten cu Liiceanu (în vara lui 1990), am fost uimit când el s-a arătat uimit:

«Nu înţeleg: de ce pretinzi că suferi în exil?» (de unde concluzia: filosof-filosof, dar maaare bou).

La care eu, ca un rabin, i-am răspuns printr-o întrebare:

«De câte ori ţi-ai pierdut biblioteca?»

El, la rându-i, rabinindu-se:

«De ce să mi-o pierd?»

Eu, satisfăcut de acest "răspuns" n-am mai zis nimic. Fiindcă cel care n-a pierdut nici o dată biblioteca (în război, în refugiu, arsă de enkavedişti, confiscată de securişti, vândută pentru a avea ce mânca

etc...), acela nu poate pătrunde nici "suferința" exilatului. Nu are ce pricepe.

Însă de atunci s-a mai consumat o etapă: tot din motive de Liiceanu, Monica Lovinescu şi Virgil Ierunca m-au expulzat şi din exil - în 1994, la colocviul la care au fost invitați tot felul de exilofili ca Blandiana, Băcanu, Coposu, Doina Cornea...

Asta este iubite Bedros: aşa cum culmea calamburului este: balancur, culmea exilului este să fii exilat (de Monica Lovinescu) şi din... exil!

În calculele mele de băiat sărac zic aşa: cheltuielile ce ar presupune filmări de "exterioare" prin locurile cu pricina ar putea acoperi călătoria la Paris a lui Laszlo. Vom face noi, din cuvinte, "decoruri", "locuri" mult mai adevărate decât adevărul.

Am fost atins de observația cu însingurarea mea, cum îi ziceți. Dacă vom avea ocazia să pălăvrăgim o seară, veți afla: nu a fost voită, pentru că sunt doritor de prietenie, de căldura aproapelui. Dar nu s-a putut altfel. Nu s-a putut. Am încercat în mai multe rânduri - n-a mers. Ştiu: de vină sunt numai eu: puneam "condiții" inacceptabile. Cine ştie: poate că, în adânc sunt un solitar şi, semiconştient, mi-am pregătit solitudinea - şi ia mai dă-mă dracului!

M-am gândit la un eventual "regizor-operator". Cel mai în măsură să-mi deie un sfat ar fi Paul Barbăneagră, însă de când Caramitru caramitropoleşte caracultura, Barbă bărbeşte România eternă, colindând, barbănegreşte, mănăstirile, ca şi cum pe-acolo n-ar fi umblat coada diavolului danceachirez şi săptămânist prin măturile curvioşilor noştri sisoi'.

Eu cred că un cameraman (care să înregistreze şi sunetul) ar fi suficient, nu este nevoie de o "concepție regizorală": din materialul filmat, la Bucureşti, ultimul monteur va face o chestie suficient de potabilă - dacă va primă cuvântul...

Mă gândesc acum: Victor Loupan (Lupan), mare reporter la *Figaro Magazine*, are să vină în România în preajma Sărbătorilor. El a făcut filme de televiziune cu Tarkovski, cu Brodski - printre altele - şi ar a vrut să facă şi cu mine,"dar numai în Basarabia" (şi el fiind basarabiot). Cum eu n-am înțeles rațiunea acelui "numai", nu s-a făcut nimic. Oricum, el poate să ne recomande un cameraman de pe-aici.

Nu, Lupan nu poate face dialogul cu mine; e băiat bun, dar nu cunoaşte literatura română (de la Chişinău a aterizat la Bruxelles,

acum 25 ani). Dar poate da sfaturi utile. Am să-i dau coordonatele Dvs., ca să vă caute. Până atunci mă mai gândesc.

Încă o dată: recunoscător pentru bunele gânduri, pentru bunele intenţii - restul: Dumnezeu cu mila!

De pe acum: Hristos a înviat!, pentru tot clanul Horasangian.

Cu prietenie,

Paul Goma

P.S. Adresa lui Laszlo Alexandru: Str. Micuş nr.1, apt.87, 3400 Cluj.

Tel: 004/064/166548

Scrisoarea am s-o trimit abia mâine, luni 14.

## Luni 14 aprilie 1997

Începem o nouă săptămână. Am scris pentru: Horasangian, Laszlo, Munteana, Piţu:

*Paris 14 aprilie 1997*

***Dragă Domnule Luca Piţu,***

Am primit pagina cu pricina din *Monitorul,* cu piţulienele adnotaţiuni. Mulţumiri pentru ambele două.

N-am înţeles: *Monitorul* scoate pagina *Arte* o dată la două săptămâni? Sau **Acuzarea II** este completă, de aceea veţi colabora "peste două săptămâni"? Ori-cum ar fi, recunoştinţă pentru trimiterea p. v. dezbaterii.

Afriolanta Angela* (mi-a transmis că nu admite să o fac... înfiorătoare, când eu, săracul de mine, voiasem să spui că ea este (era, pe când nu s-a zărit) doar sculăreaţă... Ce ţi-e şi cu misticii-nrăiţi: tac ei ce tac, dar şi când mă... împrietenesc - ei pe mine - (oportunist!) cu Nichita Stănescu... Cât despre socrul C.C.-ist, afriolantinela cea -Escă mă confundă cu Ţepeneag: socrul meu avea alte "calităţi": era evreu austriac (Fischer), creştinat, fusese comunist de prin 1935, dar nu ajunsese în C.C., ca Popa Ionescu-Griviţa (aşa i se spunea Sfinţiei Sale, Vicarul cu probleme... interne, la Mitropolie). Deh! Zi-i poietă şi...

Avem o amintire poetică: când băiatul nostru Filip avea un an, Ana s-a dus la Ştefania lu Mazilescu. Acolo era şi Angela, cu soţu'

* Angela Marinescu

de la ea intitulat Gavril Mihai, sau invers, mai semna şi: Albastru... Poiata s-a uitat, s-a uitat la Filip, apoi a întrebat:

«Numai atâta păr are copilul tău?»

«Restul l-am lăsat acasă, nu-l iau în oraş, să nu-l pierd...», a răspuns mama lui Filip (băiatul nu era chel, ci atât de blond, cu firul atât de subţire, încât...îi ziceam şi: Păpădie).

«Ştiu. A-ha. Aşa, da...», a înţeles poeta.

Cât despre Georgel*, prietenul omului di la Eş... Nu l-am văzut în viaţa mea - deşi el pretinde că mă cunoaşte (prin gaura cheii?), dar când i-am citit întâiul product (cronica la **Unde scurte** de Monica Lovinescu, prin februarie' 91, în *România literară*): mi-a ajuns. Porcăriile citite mai apoi n-au făcut decât să confirme extrem de proasta impresie de la început (mai cu seamă cea despre cartea lui M. Niţescu). Ca şi în cazul lui Manolescu, ce m-a iritat mai mult şi mai mult nu a fost el, Pruteanu ca prut, cât faptul că în România cea plină de băieţi inteligenţi spirt şi foc de şcoliţi nu se găseşte unul să-l tragă de mânecă, să-i spună că o ia razna cu "citatele" lui aranjate, atunci când nu sunt de-a dreptul inventate; cu "referinţele" lui culturale de cea mai joasă speţă.

Pe mine nu m-a influenţat deloc ce mi-a spus Dan Petrescu despre el: că ar fi fost destul de suspect în momentul arestării lor (prin 1983). Nici faptul că a fost condamnat la drept comun pentru găinării - ci pentru că face, pe hârtie, găinării.

Cu excepţia lui Laszlo, nimeni nu a încercat să-i dea peste bot neruşinatului. Ba chiar cardinalul liicean l-a uns "arheu al naţiei" - bine-bine: Liiceanu este o lichea; Pruteanu este o licheluţă - dar ne-lichelele din jur: de ce tolerează lichelismul imposturatic? De ce nu pun mâna pe condei?

Ştiu, ştiu: să se supere editorul? Să nu-i mai publice? Să pună "o vorbă bună", ca să nu mai fie invitaţi la TV, la congresul cutare, la bursa cutare?

Această javră de colaboraţionist (prin *Dilema;* prin Petru Dumitriu) îi alfabetizează strâmb pe nefericiţii români care habar n-au că putoarea minte cum respiră, manipulează citate, face hocus-pocus-uri cu autorii, chiar indică pagina (dar şi atunci minte în privinţa textului!).

Nu mă irită relele spuse despre mine ("debusolat moral", mă zugrăveşte, cine? - Prutean; unde?- în *Dilema*...), ci tăcerea din jur. Se reeditează senzaţia stranie de hibernare perpetuă a confârtaţilor, pe care am constatat-o întâia oară în iulie 1991, când i-am replicat

* George Pruteanu

lui Breban prin **Capra şi căprarul**: cobreslaşii nu citiseră ce scria Breban; dacă citiseră, puţin le păsa; dacă le păsa..., nu voiau să-l supere... etc...etc. Eh, dac-ar fi fost, atunci, un Luca Piţu, să dea el cu Galibarda-n Dumnezeu... Volintir, mă rog... Azi aici, mâine-n Focşani, pe strada Vlahuţă la numărul 29...

Bietul Laszlo: din pricina mea pate şi el... I-am scris de pagina din *Monitorul* - dacă Danilov are de gând să-l solicite şi pe el ar fi foarte bine. Accept: sunt o fiinţă detestabilă, dar parcă nici chiar aşa: din ceea ce mi-aţi trimis patru intervenţii din cinci (Lovinescu, Ştefănescu, Marinescu, Prutescu) sunt potrivnice, iar al cincilea (Boerescul) mă mângâie pe cap, consolându-mă că-s un rumân năcăjât...Să nu se înţeleagă că sunt nemulţumit de critici (nici mulţumit - nici chiar aşa!), dar zic: domnule: când formulezi o rezervă sau îi arzi chiar o negaţiune, reazemă-te pe adevăruri (sunt destule, nu trebuie să le scornească Georgel, nici Afriolanta Misticescu).

Nu zic bine?

Bine: nu zic bine.

Atunci o las moartă.

Vă salută, cu prietenie,

Paul Goma

Urmează să pun la cutie productele.

Am visat un fel de dicţionar. Dar nu mai ţin minte: era tipărit? Era al meu? Făcut de mine? "Ce trata"?, vorba astrologului Brucă. Mi s-a şters. Judecând după bucuria resimţită, va fi fost ceva făcut de mine (ca o compensaţie a ceea ce a spus prut despre **Alfabecedar**?).

## Marţi 15 aprilie 1997

N-am primit poştă ieri. Nici scrisori, nici exemplarele de autor de la Nemira. Am dedus că ultima oară când am vorbit la telefon cu Dan Petrescu, nu plecaseră. Iar cum de-atunci nu s-a scurs o lună - ca să se adauge celor două şi jumătate de la lansare...

A venit la Paris Cassian Maria Spiridon - o să ne întâlnim joi, abia atunci are el timp.

Am vorbit cu Lupan cel Tânăr. Dacă merge la Bucureşti, să-l caute pe Horasangian, să-i spună cum stau treburile cu

regizorii-cameramanii de aici. Ana mi-a zis: iese mult mai ieftin dacă trimit de la Bucureşti, nu-i costă în valută decât hotelul şi "diurna" (cică există aşa ceva, eu n-am cunoscut-o), decât dacă angajează "de la faţa locului", din Franţa: preţurile lor sunt mari.

Îmi fac iluzii că voi putea publica **Sabina** şi **Roman intim.** Şi că voi putea reedita **Culoarea..., Gherla, Bonifacia, Din Calidor, Arta refugii**... Şi, în sfârşit, **dialogurile** - care, acum, au rămas **Trei** (am tras ieri la imprimantă un exemplar, de trimis la Bucureşti, să fie). Până acum Nemira nu mi-a răspuns la propuneri şi nu cred că-mi va răspunde favorabil. Am impresia că nici un al doilea tiraj n-au tras din **Jurnal** - Dumnezeu să ştie cât vor fi scos, că nu se mai găseşte pe piaţă, mi-au spus mai mulţi români.

## Miercuri 16 aprilie 1997

Ieri mi-au venit scrisori:

Lazăr Vlăsceanu de la Soros îmi spune că "a fost o eroare" publicarea titlurilor volumelor sponsorizate şi nepublicate, oricum: *Echinox* nu va mai primi sprijin - în urma afacerii cu mine?, pentru că făcuse asemenea măgării şi altora?

Laszlo îmi dă amănunte în privinţa "ostilităţii" celor de la *Vatra.* Probabil fiind atât de departe, nu văd eu bine.

Nu-mi dă (cum bănuisem - pe hârtie, într-o scrisoare) nici un amănunt în legătură cu lansarea **Gărzii**... Pentru el nu mai prezintă interes. Dacă nu-i plăcuse cartea - şi-a considerat misiunea încheiată odată cu călătoria şi pierderea timpului, acolo. Recunoaşte, la o cotitură, că prestaţia lui nu a fost dintre cele mai bune, că ar fi fost incongruent. Deplasată, ne-la-obiect... Atât.

Apoi, că a aflat: şi Dan Petrescu are pete (povestea cu violul colectiv). Că i-a spus-o Ardelean care o ştia de la cei de la *Vatra*... I-am scris: nu fusesem de acord cu dosarul penal nici la Pruteanu, deci nu sunt nici la D. P. Poate pentru că şi eu, pus în aceleaşi condiţii, aş fi furat zacuscă, aş fi par-

ticipat la o poştă. Oricum, că fiecare din ei are suficiente defecte capitale - prin scris - nu este nevoie de lovituri sub centură.

În prima parte a zilei: scrisori de la Dan Petrescu şi de la Neaga Munteanu.

Pe la 11 a sunat cineva la poartă: am crezut că e poştaşul, mi-am luat actele. Dar nu: era Nicolae Florescu, venit cu soţia direct, numărul de telefon dat de Grigurcu fiind greşit. Am pălăvrăgit cu folos până pe la 13,20. În acest timp au telefonat N. Manolescu şi Dan Petrescu. Pentru emisiunea din 22 aprilie.

D-na Florescu mi-a adus o casetă cu o cronică radiofonică la **Jurnal** semnată: Victoria Dimitriu "o prietenă", a precizat. Ascultând-o, am impresia că prietena cu pricina este chiar domnia sa. Foarte bună (nu doar în sens de: favorabilă mie). Cu un cusur de căpătâi: **nu dă nici un nume** - din cele peste 1.300 numărate de Antonesei...

•

## Joi 17 aprilie 1997

Azi vine Cassian Maria Spiridon.

După amiază (ieri) a telefonat Laszlo: dacă"invitatul surpriză" din emisiunea lui Manolescu sunt eu. (Nu primise scrisoarea din 9 aprilie). Mă roagă să-i trimit **Stejarul şi viţelul** de Soljeniţîn. Am să vorbesc cu Lupan: el mi-a spus că a scos o nouă ediţie. Dacă nu, o să fac apel la Ştefana.

Lupan: da, Soljeniţîn a scos o nouă ediţie a **Stejarului...**, dar numai în ruseşte, în franceză mai are de aşteptat. Dacă are el exemplarul în franceză, mi-l dă. Adică duce la Bucureşti, pentru Laszlo.

## Vineri 18 aprilie 1997

În sfârşit, am dormit astă noapte.

A fost Cassian Maria Spiridon, cu o sumă de cărţi: ale sale, traduceri din Esenin, din Brodski (i le cerusem eu) şi altele, printre care ediţia Eminescu din 1884, alcătuită de

Maiorescu "în lipsa poetului din Ţară" - facsimilată. A adus şi ultimul număr din *Convorbiri literare*, cu fragmentul din **Sabina.** L-au publicat fără "semnele" mele ("N-au putut, fetele, să facă semne"), aşa că nu se înţelege nimic-nimic. Şi doar îi dădusem alt fragment, recomandându-i: în cazul în care... etc, să-l publice pe cestălalt.

Lulu i-a spus Anei că Pruteanu a ameninţat că-mi arată el mie!... Chiar dacă mi-ar arăta-o - nu m-aş uita într-acolo.

Se acumulează ştirile (vechi, desigur, dar cum eu nu primeam nici *22*, nici *România literară*) potrivit cărora mulţi dintre actualii directori de conştiinţă roiau în jurul lui Petre Roman (încă înainte de alegeri), se zice că au şi publicat un "manifest" în *22*, sprijinind această candidatură...Printre ei: Pleşu, Liiceanu, Iosif Sava, Adameşteanca, Petru Creţia (C. M. Spiridon mi-a spus: Creţia a murit în urmă cu câteva zile...- îl va fi bătut Dumnezeu că scrisese la *Figaro Magazine*, în sprijinul lui Roman, atacatul...)- nu mai vorbesc de ciurucuri precum N.C. Munteanu.

Aşadar, la Die, astă toamnă, când Gabriela îmi replicase, aiuritor (după ce spusese că ea "nu-şi permite" (ceva):

«Ce ştii tu, bă: **eu reprezint!**», chiar... reprezenta, vorba elipsei noastre naţionale. Numai că nu "reprezenta" Convenţia, cum crezusem până ieri, ci pe Roman!

Aseară, discutând cu Ana, ziceam:

Susţinându-l (pardon: «eu reprezint!») pe Constantinescu, ar fi dovedit - atunci, înainte de alegeri: bună-credinţă cu o importantă doză de naivitate, de nelucidi-tate (insul fusese de-văzut, cu Măgureanu, de la începuturile sale);

Susţinându-l pe Roman - înainte de alegeri: însemna că «eu reprezint» o forţă anti-Constantinescu;

Susţinându-l pe Roman după alegeri nu înseamnă doar vizarea ciolanului (la care vizea'-visează românimea de la ora' şi sa'), ci este: **ştergerea sângelui de pe mâinile lui Roman.**

De Pleşu nu mă mir: a fost doi ani ministru al lui Roman, iar discursul lui - pe când era în funcţie: cum nu se

poate mai protocronist (de mă întrebam de ce nu aderase la "mişcare" înainte de '89, că era de-acolo). Dar Liiceanu?

Dacă se adevereşte, atunci e foarte grav - pentru Monici. Fiindcă: Liiceanu (1), Adameşteanu(2), 22(3). Başca Berindei...

După amiază: nici azi n-a venit poştă. Dacă nu-mi scriu eu însumi...

**Sâmbătă 19 aprilie 1997**

Nici azi n-a venit poştă. Inseamnă că trebuie să-mi mut gândul încolo, pe luni - sau chiar pe marţi. Aştept mai cu seamă *Lumea liberă*: ar fi trebuit să vină lunea trecută - n-a venit. Nu înţeleg ce s-a întâmplat. Ultima oară le trimisesem **Jurnal American** şi **145 zile**. Şi le cerusem bani - asta va fi pricina!

Am notat, la ordinator, pentru emisiunea de marţi: a) Liiceanu (cu arheul naţiei) şi b) povestea cu "invitat-surpriză".

La amiază am primit două plicuri:

De la Ambasada RSR, o invitaţie, cu prilejul primirii în 'Cacademie a lui Guillermou. De acord, nu se putea persoană mai potrivită Cacademiei Zoei Buşulenga; numai că...nu e menţionată ziua şi ora! Bineînţeles, trebuşoara era semnată de acelaşi Chargé d'Affaires (Ciauşu): el cu semnătura, Igna Vasile cu asudătura... A doua scrisoare vine de la Mirela Roznoveanu. Îmi povesteşte viaţa ei cea grea, presărată de tot felul de persecuţii comuniste. Repetă chestia cu "asasinarea" lui Preda, a lui Mazilescu...

Aşa o fi, dar nu ştiam noi...

**Duminică 20 aprilie 1997**

M-am trezit la şase. Mă preocupă "taina emisiunii". Fiindcă, orice aş zice eu, există un ce în demersul lui Manolescu.

Primul ar fi cel simţit de prima oară: iată, eu sunt un domn! Ardelenii, tocmai pentru că n-au avut nobilime, ţin la această domnie. Tu m-ai porcăit, eu... te tratez, vorba elipsei;

A doua (şi pe asta am notat-o): intenţia de a-mi administra lovituri - prin intermediar: el şade cuminte, de-o parte, el "moderează", ceilalţi atacă...

A treia: îşi calcă pe inimă şi vrea să facă o emisiune "cinstită - despre carte, nu despre fleacuri" - de acord, dar în vederea a ce? Şi ce urmăreşte?

Reaurirea blazonului feştelit în **Jurnal,** de asemeni în textele publicate până acum. Va fi judecând: din moment ce Goma acceptă să participe la o dezbatere ("cinstită, despre carte, nu..."), ce semnifică decât că acuzaţiile formulate de el sunt şterse, oricum: atenuate...

**Va trebui să precizez asta - ca să nu fie dubii: acuzaţiile rămân în picioare.**

Ar mai exista o motivaţie: pentru că eu, desigur, am fost împotriva candidaturii lui - dar mai violent am fost împotriva candidaturii lui Constantinescu, să fie văzută "apropierea literară" şi ca una... politică. Aceasta din urmă e năucă, dar nu trebuie exclusă. Manolescu a prins gust de politichie, are şi înclinaţiuni pentru combinaţiuni...

Misterul total: Tudoran. Nu pot avansa nici o ipoteză. În **Jurnal** el iese bine, poate cel mai bine dintre scriitori. Dar Tudoran era bine în 1989, când a fost scris **Jurnalul de Căldură Mare**. După acea dată mai puţin - însă nu reiese, până în 1993, când se opreşte publicarea - şi rău, după decembrie 1994, când nu mi-a răspuns la întrebări (cu Eugen Simion) - dar jurnalul acela n-a fost publicat.

Impresia mea: Tudoran repetă, fără să-şi dea seama, "dilema" lui Tănase din 1977: ar fi cu mine - dar prea înjur pe toată lumea, până şi lui îi reproşez prieteniile degradate (Manolescu, Paler, Dan Cristea); ar trece de cealaltă parte, dar i-i frică de mâniile mele jurnaliere...

Tudoran a pus cruce Americii - acolo îi rămâne nevasta şi fata, ca să-şi facă un viitor-de-aur. El însă tot la România trage. Or, a fi în România presupune comportament

"social".L-a avut, în România, înainte de '85; şi l-a recăpătat, după '90. Desigur, cetăţenia americană şi slujba la americani i-ar da dreptul să fie mai independent - dar nu poate; nu-l lasă tricolorul... Şi interesul.

O să văd, în timpul emisiunii. Mă tem însă că are să fie prea târziu pentru formularea, cu glas, a constatărilor.

Ar fi două posibilităţi: a) să discute numai latura "indiferentă" (lor) a **Jurnalului,** luându-l ca pe o carte, atât; b) să nege acuzaţiile mele.

Oricum, va fi greu pentru mine: să mă ţin în rezervă? Să pun de la început jaloanele mele? Mai există o posibilitate: dat fiind caracterul "surpriză" al martorului, Manolescu ar putea foarte bine să mă ţină indefinit pe tuşă - în acest caz, cum reacţionez? "Joc jocul" lor?

O să văd eu, la faţa locului.

## Luni 21 aprilie 1997

Secetă în Franţa, deşi noi bănuim că se face atâta bataj la radio, la TV, în ziare, ca să pregătească iminenta strângere a centurii, prin cine ştie ce alt "impôt-secheresse".

Să văd ce noutăţi aduce azi poşta. Aştept, în ordine, mesaje de la Tg. Mureş, de la Cluj, de la Iaşi - şi mereu, mereu de la Bucureşti, de la editorul preferat al meu, Dan Petrescu, cel care nu mi-a mai trimis exemplarele de autor promise în urmă cu... peste două luni.

Poate că avea dreptate Laszlo: nu trebuia să răspund la atacuri atât de grăbit. Poate... Eu însă am timpul meu şi superstiţiile mele. Dacă mai aşteptam - şi treceam de "pragul 21 martie" - ar fi trebuit să includ copitele lui Dimisianu, re-Pruteanu, re-DCM, Alain, Marineasca afriolantica şi alţi viteji lipsiţi de interes. Aşa - intervenind la 21 martie - am făcut eu "decupajul": înainte de această dată: cei ce au scris fără să citească **Jurnalul;** după - o altă poveste (pe care nici n-o mai consemneze, are ea singură grijă să se povestească);

Poate că avea dreptate Laszlo: cei care mi se arătaseră mie a nu fi citit, în realitate citiseră, dar scriseseră aşa, fiind-

că... Poate... Eu însă aşa îi precepusem: vorbind-scriind în necunoştinţă de cauză. Susţinându-mi afirmaţiile cu argumente. Or, chiar dacă nu-mi poate fi de ajutor direct, spusele lui Manolescu - precis despre Ştefănescu: «Nu a citit cartea...»; iar despre ceilalţi, pe care i i-am înşirat - cu toţii de la *România literară* (Dimisianu, Pârvuleasca, Teodorescu), ardeleneşte: «N-au prea citit nici ei...», mă reconfortează. Fireşte, toţi aceşti au scris în *Romlit,* revista lui şi, dacă aş fi omul dracului, aş vorbi - perfect îndreptăţit, de o **campanie** - (să-i număr încă o dată: 1. Ştefănescu; 2. Pârvulescu; 3. Dimisianu; 4. Teodorescu; 5. Paruit, 6: Cronicarul - asta dă **8-9-10 intervenţii în opt săptămâni.**

**Asta: de amintit în emisiune.**

De asemenea: **care-i opinia lui N. Manolescu despre Jurnal**? De scris n-a scris, de vorbit... a evitat cu grijă să-şi spună părerea.

Am scris Neagăi Munteanu şi Mirelei Roznoveanu.

A telefonat Manolescu: să confirme emisiunea de mâine.

Nimic la poştă. Nici *Lumea liberă*. De ce?

## Miercuri 23 aprilie 1997

Însemnările de mai sus fuseseră făcute înainte de ora 10.

Ieri, la prima poştă mi-au venit: 2 numere din *Lumea liberă*, în interior cu 200 dolari şi un cec - de semnat şi de returat (?) - i-am scris lui C. Dumitrescu, îi trimit azi: întreb ce reprezintă 200 dolari: timbrele?, aştept să-mi trimită lămuriri;

Scrisoare de la Magda Ursache (cu o "publicaţie" format *Bilete de papagal* - dar a lui Păunescu... - în care, dacă nu mă laudă -! - nici nu mă atacă...; ce-am ajuns: să mă pupe Popa Iapă...) şi de la Nicolaeta Sălcudeanu, cu o tăietură de ziar (o aveam: Pleşea, în *Rom.liberă*).

La prânz mi-au sosit, în sfârşit, două colete, conţinând 10 exemplare din **Jurnal**!

Iar seara, începând de la 10,30, emisiunea lui Manolescu la ProTV cu Tudoran, Dan Petrescu, Zaciu.

N-o povestesc. A fost o tentativă - penibilă - din partea lui Manolescu de a găsi unanimitate în condamnarea abaterii

de la "normele morale", de la "codul moral", de la"regula jocului" (ia te uită: aud un Bujor în pustie...) - şi publicarea **Jurnalul-ui;** ciudat, ne-susţinut de Zaciu (care a mâncat cam o treime din timp cu lălăielile lui: de câte ori m-a... cunoscut el), atacat de Tudoran şi de D. Petrescu. Prestaţia mea: mediocră.

Jur că m-am pregătit, că am scris, că am recitit...Dar emisiunea nu s-a desfăşurat după cum aş fi dorit eu (nici după cum ar fi vrut Manolescu...). Atârnat de telefon, traumatizat de câteva "pane tehnice" - nu auzeam, ori nu se auzea acolo ce spuneam, nu am intervenit decât rar - şi numai întrebat...

În rezumat: nu a ieşit aşa cum spera Manolescu - o emisiune de condamnare a mea pentru transgresarea "codului moral" ce interzice publicarea jurnalului înainte de etc., etc.

A fost ceva silit, scremut. Zaciu a ocupat o treime din treimea ocupată de el prin zicerea: «Nu înţeleg ce caut eu aici...», asta ca să nu răspundă la întrebările lui Manolescu: şi el a publicat un jurnal...contemporan. În cele din urmă a zis cam aşa: «Libertatea pe care şi-o ia Goma este permisivitate...» Şi încă: «publicarea **Jurnalului** este... o sminteală». Ei, da: avem lecturi biblice...

Încă o dată: Manolescu a fost penibil. Se vedea (auzea) că este gâtuit de ciudă şi de gând de revanşă - dar punerea în scenă a fost deficitară. Nu a reuşit să convingă decât pe convinşi (de unde oi fi ştiind eu?) de dreptatea lui şi a "codului moral".

Azi mi-au venit scrisori de la Ion Solacolu: a citit într-un ziar legionar o cronică şi şi-a cumpărat **Jurnalul** - îmi transmite obiecţiile: crede că pe Berindei l-am prezentat numai cu defecte, dar citează copios din parte de "pregătire a jurnaliştilor". Am să-i scriu, rugându-l să-mi trimită o fotocopie a cronicii.

Cistelecan: că nu vor face apel la Laszlo. Nu explică de ce.

## Joi 24 aprilie 1997

Trezit extrem de obosit, deşi am dormit - vreau să spun: n-am rămas cu ochii în tavan...

Am scris: Florescu, Magda Ursache, Nicoleta Sălcudeanu, Solacolu.

## Vineri 25 aprilie 1997

Azi îl întâlnesc pe Lupan. Să vedem.

L-am întâlnit. Se duce pentru două săptămâni în România.

I-am scris lui Podoabă:

*Paris 25 aprilie 1997*

***Dragă Domnule Virgil Podoabă,***

Am primit scrisoarea Dvs. din 14 aprilie şi vă răspund pe dată.

Aţi înţeles perfect: introducând chestiunea Laszlo, m-am ferit de a mă amesteca în treburile revistei. Nu eu o fac, nu eu decid cine, cu ce intră în cutare număr. Mi-am exprimat nedumerirea, în măsura în care i se îngăduie acest lucru unui colaborator.

Am înţeles explicaţiile, chiar de nu sunt de acord cu ele - iar acum translăm discuţia de la redactor de revistă şi colaborator alături, la două persoane literatoare care discută despre a treia:

Nu voi contesta "frigul" despre care vorbiţi - eu, întreţinând cu Laszlo relaţii mediate (de poştă) nu l-am simţit; dar chiar aşa, prin intermediului scrisului, ar fi trebuit să am şi eu aceleaşi senzaţii: nu le-am avut. Oi fi eu lipsit de acel organ...

Dragă Virgil Podoabă: ca unul care cunoaşteţi multe din scrierile mele veţi fi întâlnit mărturisirea: «Multora le-am stat eu capră...»

Fireşte, e vorba de acel joc pe care toţi copiii l-au... practicat, în curtea şcolii. În ne-joc însă, "capra" nu se schimba, ca în jocul pe care, cu certitudine şi Dvs. l-aţi jucat. În viaţa din ultimii treizeci de ani, în acel joc nevinovat, copilăresc, în care capra se schimbă, se alternează, eu am fost...ne-schimbat: peste mine au sărit mulţi - eu n-am sărit, la rându-mi peste ei: de spinarea mea s-au sprijinit atâţia şi-atâtea, ca să sară şi garduri şi frontiere-de-stat-şi-de-partid; eu,

conştient de "micul serviciu" pe care li-l făceam "colegilor", am consimţit să fiu mereu capră, cea peste care se sare şi uneori joacă rol de trambulină.

Că Laszlo Alexandru urmăreşte mai degrabă interesu-i personal decât... interesul meu (ne-personal) - dar asta este firesc; şi consimţit, din partea mea. Eu nu angajez cu semenii relaţii inegale, şchioape, de subordonare, nu condiţionez relaţiile cu mine de ne-relaţiile cu "duşmanii" mei (am pus ghilimele, nu pentru că n-aş avea duşmani, ci pentru că, aici, nu este vorba de aşa ceva).

Nu am ţinut socoteală, dar trebuie să fie peste o mie de capi de familie care au emigrat (după ce ani, unii peste un deceniu); tot aşteptaseră mila "scumpului nostru Nicolae Ceauşescu", aşa i se adresau prin cererile repetate - sărind... graniţa de pe spinarea mea, dându-se în ochii Securităţii drept...gomist (se purta, se purta în 1977, din primăvară până-n toamnă acest apelativ); unii rugându-mă să rostesc două cuvinte la Europa Liberă, alţii cerându-mi să le pronunţ doar numele, alţii (mai cu seamă altele) rugând-o pe Ana "să se plimbe cinci minute, pe stradă, cu ea (persoana de femelă) - ca să capete paşaport...", iar mulţi alţii - precum această javră de N.C. Munteanu, de la Europa Liberă, acum partizan al lui Petre Roman, fără să mă întrebe, fără să mă avertizeze că are de gând să-mi folosească numele pentru a-şi atinge scopul: a anunţat Securitatea că el... semnează "Apelul Goma", dacă nu primeşte paşaport...Pe lângă aceşti "interiori au fost sute şi sute de exteriori: voiau o recomandare pentru azil politic, voiau o depoziţie la tribunal în aceeaşi chestiune, voiau o intervenţie ca să obţină un act, o prelungire - apelau la serviciile caprei...

Da, dragă Virgil Podoabă: mulţi au sărit capra peste mine, mulţi au "profitat" de mine - şi acum, la bătrâneţe, constat că nu mă încearcă regretul că reciproca n-a fost valabilă: eu n-am profitat de profitori, nici preţ de-o ţuică.

Iată, recent, s-a petrecut "povestea" cu Marian Papahagi: aşadar, citesc în *22* o listă de cărţi şi autori subvenţionaţi de Soros în perioada 1993-1996 şi dau de: **Paul Goma - Patru dialoguri,** la Editura Echinox.

I-am scris lui Papahagi, cerându-i lămuriri: publicase cartea? când, de ce nu ştia şi autorul?, l-am anunţat şi pe Cistelecan de acest lucru. Cum era de aşteptat, Papahagi mi-a răspuns târziu şi extrem de iritat, că nu, n-a publicat cartea şi că... treaba dintre editor şi Soros nu mă priveşte pe mine, autor, are s-o rezolve el.

I-am rescris, n-am amințit de "capra" pe care am jucat-o iar, însă i-am atras atenția că "treaba" aceea îl privește, totuși, chiar și pe bietul autor, **din moment ce editorul i-a folosit numele, în scopul de a obține beneficii materiale** - așa sună legea.

Simultan, m-am adresat Fundației Soros, producând acte (contractul expirat), iar ei m-au anunțat: în urma cercetărilor, constatându-se exactitatea celor susținute de mine, autor, Echinox nu va mai primi subsidii în viitor.

Este pentru întâia oară când m-am revoltat împotriva "săritorilor" - știți de ce? Iată de ce: Marian Papahagi **mi-a solicitat o carte** (când l-am cunoscut, în mai 1991, la Roma). Las la o parte faptul că actul încheiat (contractul) arată ca dracul, am pus asta pe seama analfabetismului administrativ la românul abia trezit din somnul cultural. Însă mai departe: Papahagi nu a răspuns la numeroasele scrisori ale mele (din alte motive decât prietenul Podoabă), nu m-a avertizat de cererea de subvenție (era obligat: doar îmi folosea numele!), în fine, nu m-a anunțat că, la expirarea contractului încă nu publicase cartea și că n-are să o publice. Dacă îmi veți spune că... nu știa, bietul de el că așa trebuie să procedeze, vă voi răspunde că obiecțiile mele nu sunt doar de natură administrativă, ci și de natură...socială. El, universitar până-n măduva osului, s-a purtat ca ultimul dintre bădăranii dâmbovițeni (cum tot ziceți, de parcă nu Budai-Deleanu ar fi zugrăvit întâia... țigănime din spațiul românesc - în Ardeal...).

Asta a fost cu universitarul - în curând ambasadorul - Papahagi;

Asta este cu Laszlo. Nu exclud posibilitatea (că "mă sare" și el). Iată însă că, spre deosebire de majoritatea zdrobitoare a celorlalți, el a rămas prin preajmă, de cinci ani încheiați. Ca să profite de mine? Nu știu cât a profitat și cât a suferit din cauza prieteniei cu mine - mai cu seamă din partea lui Papahagi, când a fost să dea concursul pentru asistenție (așa ceva).

Spuneți că Laszlo mă parazitează. Fără a avea de gând să ofensez pe cineva, spun: știți că parazitatul consimte uneori la...parazitaj - și atunci termenul se schimbă, devenind: simbioză.

Mai spuneți, dragă Virgil Podoabă, că eu nu am nevoie de ajutor - dar cum puteți afirma una ca asta? Ba am nevoie și eu, ca tot omul, să știu că măcar o persoană îmi rămâne aproape - ba chiar riscă să încaseze ea loviturile de ciomag destinate mie...

Firește, nu "vreau" ca Laszlo să fie neapărat inclus în sumarul *Vetrei*. Repet: explicațiile Dvs. sunt coerente, logice - chiar dacă nu le găsesc și adevărate.

Că tot suntem cu cărţile pe faţă: mai continuaţi eseul din care aţi publicat un fragment? Cistelecan mă întreba dacă pe lista publicată de *22* figura şi Podoabă (şi el depăşind termenul) - nu, nu figura.

Desigur, nu vă veţi supăra dacă nu răspund la întrebarea Dvs.: simt că a fost scrisă la un final de scrisoare, aşa, din datorie - or eu nu vreau să vă oblig să mă întrebaţi, pentru a-mi da prilejul să spun ce am pe suflet...Aşa cum e formulată: prea vastă; şi prea strâmtă.Poate peste alţi cinci ani, când *Vatra* va face alt număr tematic privindu-mă...Dacă mai apuc.

Am intrat în corespondenţă cu Doamna Nicoleta Sălcudean. Am înţeles că vă frecventaţi. Felicitări.

Salutări familie Podoabă, iar de sărbători,

Hristos a înviat! - pentru familia restrânsă şi pentru cea lărgită, a prietenilor.

Paul Goma

I-am scris lui Laszlo, felicitându-l de ziua aniversară - va avea 31 ani în 4 mai.

## Sâmbătă 26 aprilie 1997

Am primit scrisori de la Sanda Anghelescu şi de la vărul meu Mihai Popescu din Piatra Neamţ. I-am răspuns lui Ilişoi:

*Paris 26 aprilie 1997*

***Dragă Domnule Viorel Ilişoi,***

Am primit scrisoarea trimestrială (şi dacă e semestrialică?) dimpreună cu *Timpul*. Fiind suficient de... datată (17 martie), cum noi am depăşit mijlocul lui aprilie şi cum între timp multe cronichete au apărut despre **Jurnal** - mă las pe mine la o parte şi trec la chestiunea Ivănescu:

Ceea ce ştiu eu despre Labiş - am scris-o în multe rânduri, mai cu seamă în dialoguri, după '89 - repet:

- după cum toată lumea ştie (este suficient să ia în mână un dicţionar de literatură), Labiş a murit în 22 decembrie 1956;

- după cum nu toată lumea ştie, deşi este consemnată pe ici, pe colo, în unele volume ale mele, la "Cronologie", eu am fost arestat în 22 noiembrie '56 - poate calcula până şi Cezar Ivănescu: mă aflam arestat de una lună, atunci când s-a petrecut nenorocirea cu Labiş.

În cei doi ani şi două luni de institut "Mihai Eminescu", am fost: un an (primul) coleg de cămin cu Labiş; un an - al doilea - coleg de an cu Labiş - nu mai eram şi de cămin, el reintrând la Universitate; se mutase împreună cu Aurel Covaci într-o odaie pe strada Rodiei, în cartierul Vitan.

Nu eram prieten cu Labiş - din multe motive:

- prietenii săi erau mult mai vârstnici: Ghiţă Mărgărit, Andriţoiu, fraţii Luca, Victor Tulbure, Covaci - şi alţi beţivi (care-l trăseseră pe bietul ied, întâi spre publicare de orice - fiindcă se plătea împărăteşte linsul; şi spre băutură - atunci funcţionând înţelepciunea: "Cine nu bea - nu-i poet!" şi-l beau fără ruşine, Labiş câştigând enorm de mulţi bani pe poeziile lui, ba cu Marx, ba cu Lenin;

- Labiş făcea parte, dinainte de a-l fi cunoscut eu (venit cu doi ani înaintea mea la Bucureşti) din "gruparea" scriitorilor devotaţi partidului şi dovedindu-şi ataşamentul (prin versuri înalte...);

- rezumat din precedentele: eu nu eram poet şi nu-mi plăcea beţivăneala, nici beţivanii "scriitori".

Aşa, ca chestie: dintre colegii lui de facultate (dar nu şi de prietenii lui de lălăială), am fost, dintre băieţi, unul dintre foarte puţinii (şi iată: nu-mi aduc aminte de "al doilea") care să se fi bucurat sincer de debutul său editorial, cu volumul **Primele iubiri:** îl cumpărasem şi-i cerusem o dedicaţie - mi-o dăduse, cu jubilaţie. Asta a fost - la începutul toamnei lui '56 - ultima noastră întâlnire: în efervescenţa de atunci - tocmai se desfăşuraseră Evenimentele de la Poznan (în august), apoi izbucniseră cele de la Budapesta (în octombrie), pe Labiş - ca şi pe prietenii să-i apropiaţi: Covaci, Raicu, Titus Popovici nu i-am mai zărit pe la Universitate (precizez: eu nu i-am zărit).

Aşadar, am fost arestat la 22 noiembrie şi pe loc am intrat în "fabrică": bătaie cât cuprinde, ba chiar şi mai mult decât atâta, înfometare, izolare, la care se adăuga frigul cumplit (eu fiind arestat în pulover şi hanorak de schi...).

Probabil în dimineaţa zilei următoare celei în care a murit Labiş, fiind scos la "anchetă" - adică: la bătaie - spre surprinderea

mea, locotenentul Ion Ţârlea (nu are importanţă, dar să se ştie: tatăl actualului Cătălin Ţârlea), în loc să mă ia la poceală, ca de obicei, în cele 30 zile (de două-trei ori pe zi) de când fusesem arestat, m-a întâmpinat cu o mutră de înmormântare. Nu m-a înjurat, în chip de bună-dimineaţa, nu m-a croit cu pulanul în creştet, nu mi-a dat şuturi în cur...Am avut impresia că îi tremură buza...După o vreme lungă-lungă (eu mă gândeam că-mi pregăteşte cine ştie ce ticăloasă capcană - ca să mă reia, surprins), Ţârlea m-a întrebat:

«Bă, tu ai fost prieten cu Labiş?»

Pe atunci nu se ştia de computer, dar cu aşa ceva aş fi comparat capul meu, în căutarea unei soluţii de "ieşire" (a mea) şi de "nebăgare" (a altuia, aici a lui Labiş). Am dat un răspuns "neutru" - care se întâmpla să fie adevărat:

«Prieteni, n-aş spune, doar colegi - de cămin, de facultate...»

Şi am aşteptat următoarea întrebare-încuietoare, urmată, negreşit, de închiderea capcanei.

Probabil pentru prima oară în viaţa lui de anchetator securist, Ţârlea nu a continuat (sau reînceput) ancheta, ci a zis, surd, gata să dea în plâns:

«A murit, mă... A murit!» - şi a izbit cu pumnul în biroul lui, îndărătul căruia şedea.

Cu certitudine îi dăduseră lacrimile - cu ochii feriţi, a apăsat pe butonul de alarmă, a venit un sergent, prin semne, i-a făcut să mă ducă "jos", adică în subsol, la celular.

Mărturisesc: atunci n-am înţeles nici starea de mortăciunitate a bestiei de Ţârlea, nici despre cine spunea el că a murit. Refăceam mental "dialogul" - da, era vorba de Labiş, în legătură cu el spusese: «A murit, mă!» şi-i dăduse mesei un pumn (în loc să mi-l destineze mie). Dar nu puteam accepta ceea ce, vag, înţelesesem...

În celulă eram singur. Bineînţeles că aş fi putut să bat în perete, să iau legătura cu vecinii - în majoritate studenţi (numai că erau la Drept, la Arhitectură, la Medicină, la Teatru; şi chiar de mai erau vecini de la Filologie, nici unul de la "Eminescu", să ştie cine-i Labiş...

Ţârlea m-a scos din nou, după vreun ceas: mă aşteptam să ne "reluăm treaba", adică urletele, înjurăturile, caftul, ciomăgeala, ameninţările, înjurăturile, loviturile, loviturile. Ei bine, dacă era mai puţin plângăcios, nu era mai puţin... iubitor de poezie (iar aceasta a fost prima impresie: că are şi el o slăbiciune: poezia - o fi comiţând şi el, animalul!, iar Labiş ii era preferatul - după Coşbuc, doar ardelean de pe la Arad era el...).

M-a pus să-i spun ce ştiam despre Labiş. Fireşte, eram la pândă, ca orice anchetat: porcul, vrea să mi-l bage în lot şi pe Labiş - deci îmi cântăream fiecare cuvânt, ţineam cu dinţii de "coleg de cămin, de facultate, dar nu prieten" şi, desigur: "nu ştiu"-ul reglementar.

Nici în această a doua "şedinţă", o bună bucată de vreme, nu făcusem legătura între cuvintele rostite de Ţârlea: "Labiş" şi: "a murit". Pentru că eram după o lună de bătăi, de bumbăceli, de ameninţări cu împuşcatul, de foame, de frig - şi în asemenea situaţii nu eşti disponibil decât pentru tine (şi pentru pielea ta); iar cuvântul "Labiş" îmi declanşa un reflex care mă privea pe mine, direct (umflarea lotului, deci augumentarea condamnării), "moartea"- şi încă a altuia (!) nu-mi stârnea interesul-vital.

Am început să accept să mă pătrund abia când Ţârlea a început să spună, cu glas tremurat, cam aşa:

«Da, mă, a murit - la vârsta lui! Vârsta ta! L-a călcat tramvaiul! L-au dus la spital, dar n-a scăpat - a murit, mă!» de astă dată a schiţat doar izbitul cu pumnul în masă.

Dacă faţă de mine, cel opacizat de egoismul propriei anchete s-ar fi manifestat doar Ţârlea...

Numai că Ţârlea trecea drept... pâinea lui Dumnezeu în comparaţie cu alţi securişti, aceia bătăuşi de profesie, care nu te întrebau nimic, te loveau, atât (în prezenţa întrebătorului); şi mai cu seamă faţă de Balaurul, de Diavolul, de Călăul care era căpitanul Gheorghe Enoiu, şeful anchetelor studenţeşti din '56. Acesta, aşa, "în treacăt", îmi rupsese trei coaste dintr-o singură lovitură de pumn - scăpasem ieftin, dar cât pătimiseră Ivasiuc, Marcel Petrişor, Grama, Cocioran de la el...

Ei bine, iată-l şi pe Enoiu intrând în birou (inima mea: se făcuse, nu mică, ci... nevăzută) şi în loc să mă ia la bătaie, zice - desigur, tot răstit:

«Tu-ai fost coleg cu Labiş - este că scria bine?»

Am încuviinţat cu mare grabă - întâi pentru că era adevărat, în al doilea pentru că asta nu mă putea nelinişti pe mine, ca "şef de lot" ameninţat de mărirea lui, prin Labiş. Enoiu le-a tras o înjurătură "ălora cu tramvaiu lor" şi doctorilor... - apoi a ieşit din biroul de anchetă, fără să mă atingă...

În "şedinţa" următoare, l-am întrebat pe Ţârlea ce se mai ştie despre Labiş, în ce împrejurări... - mi-a ars un pulan peste gingii, aducându-mi aminte că eu mă aflu în faţa organelor de anchetă, nu

"la tine, pe maidan" (?); şi să nu mai încerc să mă trag de brăcinar cu el - organ...

Nu am mai avut informaţii despre Labiş până în '58, când am fost dus în Bărăgan, cu domiciliu obligatoriu: acolo mi-am mai povestit părinţii ce ştiau (şi ştiau: imediat după arestare, începuseră naveta Rupea-Bucureşti şi care nu a încetat decât după condamnarea definitivă, în mai 1957; mai ştiau, pentru că erau tot timpul în contact cu studentele, colege ale mele - şi ale lui Labiş: Gloria Barna - Justa din **Justa** - Doina Martescu, Florenţa Albu).

Or, toate informaţiile mergeau în acelaşi sens: moartea lui Labiş fusese pricinuită de un accident - tragic, fireşte - dar accident, nu asasinat, cum pretinde Cezărescu cel Ivan.

I-am citit cartea "cu Marin Preda": o grămadă de raţionamente, nu de nebun, ci de idiot: trasează o linie de "scriitori lichidaţi" ce începe cu Labiş, sfârşeşte cu Preda - dar trece şi prin Breban, care trăieşte, bine-mersi şi azi.

Auzind "variantele" cu "lichidarea unor scriitori" (Ivănescu nu e singurul căcăcios în timpul comunismului, arătându-şi muşchii de "demascator cu voie de la primărie"- ia să-i mai înşirăm o dată: Labiş, Preda, Nichita Stănescu, Dimov, Mazilescu, Titel, Marius Robescu - să nu fie uitat Breban!), am înţeles că românimea cea în patru labe, colaboraţionistă, încearcă să-şi justifice dezertarea, statul pe loc (sub ţol), inactivitatea - prin "rezistenţa culturală". Iar pentru că este nevoie de "martiri" şi i-a fabricat pe loc.

Cu alde Cezar nu se poate dialoga - dialoghez cu mine însumi:

a) ***De ce*** au fost "asasinaţi" scriitorii înşiraţi mai sus? Care le-au fost faptele anticomuniste, antisecuriste? - răspunsul e: neantul (mioritic);

b) De ce nu au fost asasinaţi, pe solul RSR, anticomunişti declaraţi, notorii, ce făptuiseră acte anticomuniste (Preotul Calciu, Tudoran, Vlad Georgescu, Virgil Tănase, hai să mă pun şi pe mine)? Tentativele de asasinat au fost perpetrate **după stabilirea acestora în Occident** - nu în România.

Acum: "de la Labiş la Preda":

Ştiu, din mărturiile relative la Preda: Ceauşescu a fost foarte afectat, supărat chiar pe "foruri", că..."n-au ştiut să-l păstreze, să-l protejeze..." Ştiu, direct, din gura securiştilor anchetatori că ***ei*** au fost foarte afectaţi, supăraţi pe faptul că Labiş murise - de ce? Ca şi în

cazul lui Preda (moarte violentă), poetul Labiş era cel puţin "un prost util", cum li se spunea tovarăşilor de drum.

Persoana lui Ivan Cezărescu : după ce s-a băgat pe sub pielea lui Preda, influenţându-i hotărârile editoriale (mai ales negative: «Nu-l publicaţi pe dobitocul ăla!» decât: «Publicaţi-l şi pe cutare, că-i băiat bun...»), a făcut parte din gaşca securistă a *Luceafărului* - dealtfel, se laudă cu prieteni ca Dragoş (Răcănel), Ungheanu, Silvestri-Târnăcop ("autorul" serialului securist publicat cale de vreo doi ani. El, "acoperit", îi provoca pe Dinescu şi pe Tudoran, ameninţa cu bătaia ("cu ranga") pe oricine îndrăznea să aibă opinii, altele decât ale *Luceafărului* din acel moment (care juca rol de pereche a *Săptămânii* lui Barbu). Planează bănuieli din ce în ce mai fondate despre rolul avut de el în moartea lui Marius Robescu - cert este: l-a terorizat, i-a sustras bani ("impozit pe talent"), l-a ameninţat cu... ranga (locuiau în acelaşi bloc - unde mai erau: Tudoran, Gheorghe Suciu).

Asta-i cu Cezar: **a fost** bun poet. Relaţiile strict bilaterale le-am atins în **Gardă inversă**, recent apărut (scris însă în anii 1974-1975, publicat la Gallimard în 1979 - în România abia în 1997). De douăzeci de ani lălăie acelaşi Baad.

Dragă Viorel Ilişoi: mă bucur că, în sărăcia generalizată (şi în cea personalizată) aveţi la spate - şi de jur împrejur: soţia, fetiţa. Desigur, nu vă doresc sărăcia noastră, dar vă urăm a noastră fericire în sărăcie. Ne consolăm şi noi cu ce putem.

Am primit şi volumul lui Dan Lungu. Îl felicit - şi la mai mare! Îmi poate trimite proze manuscrise, dar fără speranţa tipăririi în editura mea...

Salutări Mihaelei; şi încurajări: o să mai aibă de tras alături de Viorel Ilişoi - dar lasă: pe lumea cealaltă toţi păguboşii de pe asta o să fim răsplătiţi cu tot ce n-am avut.

Îmbrăţişări.

Paul Goma

## Duminică 27 aprilie 1997

Nimic deosebit. Ca într-o duminică, zi fără poştă.

**Luni 28 aprilie 1997**

Aseară am fost cu Ana la Bianu: am ciocnit ouă roşii, am mâncat miel şi am băut vin.

Claire nu poate traduce, fiind ocupată. Asta este. Într-un fel, mă aşteptam.

Am primit scrisori de la Laszlo, de la Davidescu, felicitare de la Cesereni - le-am răspuns. I-am scris lui Lulu să trimită un **Jurnal** lui Davidescu.

**Marţi 29 aprilie 1997**

Laszlo mi-a trimis ieri şi ceva tăieturi de presă.

Prima "cronică" la **Gardă inversă** în *Adevărul* l.a. din 6 aprilie. Intitulat "Cazul Goma", ultima treime a textului se apleacă (ne-defavorabil) asupra cărţii, în rest, se ocupă de **Jurnal.** Semnează Daniel-Cristea Enache.

În *Cuvântul* din 4 aprilie cunoscutul luptător anti-bolşevic (numai noi nu ştiam) Al. George scrie: "Jurnalul unui prost inocent". O ia cu "neînţelegerea" (în fapt el pretinde că nu citisem, că îmi povestise Raicu...) opera lui despre Opozanţi, oponenţi şi algeorgi, despre care scrisesem defavorabil, sfârşind cu constatarea că nici o Securitate n-ar fi putut opera o... demascare mai eficace - decât autodemascarea - prin **Jurnal.**

Ei, da: cel care îl acuzase pe Mircea Mihăeş că, "în cartea sa despre Faulkner - pe care am răsfoit-o în fugă, la cineva, dar n-o am: e prea scumpă " nu-l pomenise şi pe el, Al. George Întâiul - şi Penultimul - pentru un motiv foarte politic; ba chiar... comunist: Mihăeş nu a scris o astfel de carte. George Al. rezista comunismului într-o manieră foarte dârză - după cum ne informează până şi **Jurnal**-ul lui Mircea Zaciu: stând la cafiné cu Mircea Horia Simionescu, vestit anti-bolşevic militant, introdus în cabinetul lui Dumitru Popescu-Dumnezeu - ca şef - întru "sabotarea pe dinlăuntru a comunismului criminal".

*Ziua* din 17 aprilie publică, alături de partea a II-a (sau a treia, nu se înţelege, Laszlo mi-a fotocopiat, tăiat, va fi crezând că am textul meu tipărit) la "Către literatori": se află "replica lui Pruteanu. În 6 puncte, face (pe puţin) 16 afirmaţii mincinoase, negaţii obraznice.

Încep să cred că Laszlo avea dreptate în scrisoarea primită ieri: cu asemenea creaturi foloseşti parul, nu... îngăduinţa, cum îi recomandasem eu în legătura cu "latura penală" a numitului George Mihail Pruteanu.

## Miercuri 30 aprilie 1997

Ieri am cumpărat câteva clasoare: pentru presă, pentru scrisori. Nu-mi mai ajung...

Tot ieri am primit o ilustrată-felicitare de Paşte, semnată, însă fără adresă, pentru ca, eventual, să primească un răspuns.

*"Stimate domnule Goma, Stimată doamnă,*

"Îngăduiţi unor cititori ai **Jurnalului** să vă ureze «Hristos a înviat!» şi să vă dorească de Sfintele Paşti ca bucuria ce ne-au dat-o nouă slovele scrisurilor dumneavoastră să vă lumineze în fiecare zi.

"Adevărul celor mărturisite de **Jurnal** despre toţi cei din paginile lui, din păcate cam despre toţi, noi de-aici, de dinainte şi de după '89, e aşa, dar ferească-te Dumnezeu să recunoşti asta, că te trezeşti singur, la colţ, pe coji de nuci, în genunchi.

"Şi asta-i mai abitir acum. De parcă n-am mai fi în stare de altceva, decât cum să ne mai cocoloşim unii pe alţii descoperind, fiecare, ce grozavi am fost şi câte, Doamne, n-am mai făcut şi-am dres...

"Pentru tot adevărul adevărat, pentru cele albe şi cele negre, pentru spusa dreaptă şi fără de compromis, vă mulţumim.

"Vă admirăm.

"Vă iubim.

"Fie să se împlinească tot ceea ce vă doriţi,

"Doina şi Gheorghe Pienescu"

Am cunoscut un Gheorghe Pienescu, redactor la E(S)PLA, cred că mai degrabă la BPT, sub direcţia lui Şora; a îngrijit Arghezi. Cu acela am schimbat saluturi, câteva cuvinte, între două uşi - dar să fie chiar el? Judecând după scris, înclin să cred că da. Acum o fi pensionar şi se zbate cu sărăcia şi cu nemulţumirile de tot felul. Dar chiar de nu-i Pienescu cel la care mă gândesc, ci altul (probabil rudă, fiindcă numele nu e frecvent), tot pensionar este, o fi având în jur de 70 ani.

Am verificat - am o ediţie în două volume de **Versuri,** scoasă la Cartea Românească, în 1980: îngrijită şi cu postfaţă de G. Pienescu, prefaţă de Caraion. Se vede că trecuse "la Preda", ocupându-se tot de "V.M.L.", Valorificarea Moştenirii literare", cum se spunea, în anii '50...

Oricum, această cartolină mi-a făcut multă plăcere. Cu atât mai intensă, cu cât "autorii" nu şi-au dat adresa... Dar iată că e bun **Jurnalul** la ceva...

Seara: am primit o scrisoarea de la Solacolu (răspuns la răspuns).

Şi o alta, extrem de ciudată - şi impresionantă - de la Elvira Iliescu din Constanţa. Zice că i-a trimis Monicăi Lovinescu manuscrisul unei cărţi extrem de critice la adresa regimului, încă de prin 1986 (să fi înţeles eu greşit?), când a venit la Paris. Monica ar fi zis că e prea violentă ca să fie transmisă la Europa Liberă. Până aici...Dar i-a dat în 1996 o recomandare pentru Uniunea Scriitorilor în care recunoaşte că Elvira Iliescu este autoare de... "**literatură de sertar**" (subl. în text).

Cred că am să mă opresc aici.

Mi s-au umflat ganglionii. Vasăzică o pompează pe Blandiana, "scriitoare de literatură de sertar" - despre ceastălaltă nu mi-a suflat o vorbă, cu toate că în acel moment ne aflam în bune relaţii (chiar de nu mai aveam colecţie). De ce? Să fi fost atât de proastă "cartea de sertar"?

# M A I

## Joi 1 mai 1997

Nu am cu cine mă duce la defilare...

Şi nu m-am dezbărat de dispreţul, de ura faţă de asemenea "simboluri comuniste", când, în fapt, sunt doar sociale - iar eu un băiat care pun preţ pe social, nu? Aici, în Franţa, Ziua Femeii (8 Martie) e chiar a femeii: Ziua de Întâi Mai e, în primul rând, Ziua Primăverii, apoi ziua celor ce muncesc (oricât am dat-o pe după piersic, să nu calc în calcuri, tot am străchinit-o - mama ei de limbă sovietică!).

Sunt îngrijorat: nu pot da drumul scrisorii de răspuns către Elvira Iliescu fără să-i fi găsit cartea. Ştiu precis că mi-a trimis-o fratele ei, aici, la noua adresă. Dar unde am pus-o? O s-o mai caut. Nu-mi aduc aminte de ea. O voi fi pus într-un raft, cu gândul s-o citesc în curând, apoi s-a petrecut "sedimentarea": alte cărţi s-au depus, împreună cu alte cărţi o voi fi mutat...

E.I. formulează acuzaţii precise la adresa Monicăi Lovinescu: nu a vrut să i-o transmită la Europa Liberă, nu i-a publicat-o. Despre sine scrie cam aşa: şi eu, proasta de mine, care credeam că Europa Liberă şi Occidentul abia aşteaptă cartea mea...

Vai, da: câţi nu au crezut asta...

Şi eu. Apoi am procedat ca Monica faţă cu "orizonţii aşteptători": propunerii autorilor de a fi numaidecât publicaţi (eu neavând microfon la îndemână), răspundeam că... nu am o editură a mea. La acest răspuns cerul se năruia asupra capului celui ce venise (ori trimisese) cu atâtea sacrificii scrisul lui, mărturia sau ficţiunea care avea să facă: Bum!, vorba Elvirei Iliescu. Şi nu doar în România comunizată, ci în întreg

Occidentul, în toată lumea! Mă simt adânc vinovat pentru o reacţie asemănătoare faţă de manuscrisul lui Aurel State, pe când mai trăia autorul: Radina îl avea în grijă, atunci aveam colecţia la Hachette, aşa că judecasem ca un editor: "pentru a fi tradus şi publicat în franceză va fi absolut necesar să fie scurtat - mai ales că erau multe pasaje repetitive". Radina a transmis această "cerinţă" autorului, iar autorul a răspuns - prin Radina: «Nici o modificare! Să fie publicat ca atare ori deloc!»

Ce va fi fost în inima lui Aurel State, când a auzit că Goma îi cere să... scurteze?

Pentru că nu a existat comunicare între interior şi exterior nici înainte de '89 (ba chiar înainte de '84, când pun eu graniţa omului-nou-la-român).

Iată un exemplu: în "perioada de tranziţie" a mea, adică între plecarea din D.O. şi reintrarea la facultate, aflasem adresa lui Mihai Serdaru aflat la Paris. În cel mai firesc mod cu putinţă i-am scris că am "neapărată nevoie" de nişte ochelari care se înnegresc în funcţie de intensitatea luminii. Şi în cel mai firesc mod cu putinţă m-am supărat pe prietenul meu Mâţu Serdaru, fiindcă îmi răspunsese că asemenea ochelari depăşesc cu mult resursele materiale ale lui, deci nu-mi poate trimite...

Cum, aşa, resursele materiale nu-i pot permite? Nu vrea!, de ce nu spune direct adevărul? Cum să nu aibă de-o amărâtă pereche de ochelari, când acolo, la Paris, umblă câinii cu lentile fotosensibile-n coadă?

Aşa s-a explicat şi, în situaţia răsturnată, "nesimţirea" cu care prieteni sau doar cunoscuţi îmi cereau mie, parizianului, nădragi, ţigări, bani... Dar era normal să-mi ceară, fiindcă din România aşa se vedea: cel "ieşit" (de la Ieşire) "îşi permite să dea". Fiindcă Occidentul de-aia-i Occident: ca să aivă! Şi să dea Orientului!

În chestiunea de la care am pornit - manuscrisul **Râsul** al Elvirei Iliescu: pe lângă "Occidentul îşi permite în general" mai exista o raţiune de speranţă: autorii din România.

mai cu seamă cei având grave, umilitoare probleme cu cenzura erau convinşi că, din moment ce Europa Liberă în general, *Teze şi antiteze* în particular promova(u), îndemnau la "o literatură curajoasă" - şi care presupunea sacrificii (libertatea fiind ameninţată), în mod necesar atunci când un autor disperat şi curajos ajungea cu manuscrisul până la Monica Lovinescu, aceasta pe dată îl promova pe-unde-scurte, iar în timpul doi îl tipărea - cum să nu existe, în Occident, "la americani", o editură pentru astfel de opere?

Ei, uite, nu exista. Ba, pe măsură ce trecea timpul, dispăreau revistele scoase cu bănuţi rupţi de la gura rupţiîncurilor de exilaţi, iar edituri... Da, existau - unele legionare, unde aveau acces numai camarazii cu carnet verde (şi roşu) - alta, precum a lui Ion Dumitru, care te publica dacă plăteai.

Apoi mai era ceva: dacă la mărturii treburile stăteau atât de greu, atunci la ficţiuni? Cvasiimposibil să le tipăreşti. O ştiu de pe proprie piele: am încercat, la Răuţă, la Ion Dumitru, dar nu s-a găsit decât tot un sărăcan ca şi mine să-mi multiplice prin fotocopiere (şi încopciere!) în câteva zeci de exemplare, două titluri: **Din Calidor** şi **Patimile după Piteşti**: Ion Solacolu.

Chiar dacă nu ştiu cât de valoros era manuscrisul în chestiune, Monica Lovinescu a reacţionat normal - în lumea anormal de lipsită de mijloace a exilatului (am folosit deliberat personalul, singularul exilat). Or din interior astfel de "comportament" este interpretat ca... duşmănos: «A refuzat să...N-a vrut!» etc.

Azi, la orele 10, am început să trec la ordinator **Lăteşti.**

## Vineri 2 mai 1997

Nu am trimis scrisoarea Elvirei Iliescu. Mai aştept, Dumnezeu ştie ce. Probabil timp să-i scriu alta.

Continui să copiez din **Lăteşti.** Azi am pierdut o halcă bună şi m-am descurajat.

Nimic la poştă. Am observat că nici vecinii nu au primit, deci 1 Mai are şi A doua Zi de-Ntâi Mai...

Citesc cărţile de la Ştefana în legătură cu Basarabia. Aflu lucruri noi în legătură cu Transnistria:

Nu ştiam că, în ultima partea a războiului, autorităţile româneşti au repatriat o mare parte din românii stabiliţi de multă vreme între Bug şi Marea Caspică. I-au recuperat şi i-au repartizat în Sudul Basarabiei, în locul nemţilor pe care Hitler îi recolonizase în Polonia. Acest "amănunt" iar nu l-am ştiut: credeam că nemţii colonişti fuseseră cu adevărat repatriaţi (în Germania), însă nu: deci "basarabenii" s-au dus în Polonia ocupată de nemţi, i-au alungat din case de polonezi, prefăcându-i, dacă nu chiar în şerbi, atunci în zilieri pe propriul pământ... Frumoasă treabă, 'tu-i mama ei de treabă nemţească!

Fiindcă în acest timp am citit cu creionul în mână şi **Deportarea în Bărăgan** de Smaranda Vultur (pe altădată cuvintele despre cum ne văd "interiorii" pe noi, exilaţii), mă întreb dacă dintre repatriaţii din '43-'44 (în Sudul Basarabiei) n-au fost şi refugiaţi în România cea rămasă, apoi "colonizaţi" în Banat (tot în locul nemţilor!), apoi deportaţi în Bărăgan...

Anton Raţiu (din echipa sociologică a lui Golopenţia) relatează: un grup de repatriaţi din Moldovanskaia din Caucaz, recuperaţi de Vasiliu-Răşcanu, s-au împotmolit pe lângă Râbniţa (în loc să fie coborîţi spre Cetatea-Albă). Acolo, un comandant militar, unul Popescu-Corbu, ca să-i cazeze pe români, i-a alungat pe polonezii băştinaşi din câteva localităţi învecinate - "fiindcă nu-i suferea pe catolici". Anton Raţiu a telegrafiat lui Golopenţia la Bucureşti, iar acolo tot Mareşăleasa a intervenit - imediat Mareşalul a dat ordin de dirijare a repatriaţilor spre Cetatea-Albă. Biata Miţa: a făcut şi mult bine la viaţa ei...

**Sâmbătă 3 mai 1997**

Am mai copiat ceva din **Lăteşti.** Nu cine ştie ce: 11 pagini din dactilogramă (la un rând şi jumătate...)

**Luni 5 mai 1997**

Ieri am copiat - cu greu - câteva pagini din **L.**
Sper să-mi vină, azi, poştă.

**Marţi 6 mai 1997**

Încă o aniversare: 20 ani de la ultima liberare...- cea din 1977, de la Securitatea Rahova...

Douăzeci de ani - o viaţă de om.

Am primit scrisoare de la Luca Piţu. I-am răspuns.

Am copiat până la pag. 25. Mai am cam de patru ori pe-atâta (cu suprimările). Că tot nu se mai poate repara nimic: păcat că a rămas neterminat...

**Miercuri 7 mai 1997**

Am ajuns cu copiatul până la 4 (20 febr., 26 pagini dactilo).

Să văd ce mai primesc azi prin poştă. Piţu mi-a scris că Danilov s-a certat cu *Monitorul* şi a abandonat proiectul. Deci s-a rămas numai cu proposta (opiniile negative), fără ripostă. Când n-ai noroc...

Mi-au venit *Vatra* nr. 2 şi *Familia* (cam acelaşi număr). în *Vatra* continuă dialogul cu "C". *Familia:* din ce în ce mai mălăiaţă. Cu excepţia unui text al lui Ardelean (despre Sebastian) - neantul.

Mi-a telefonat "doctorul Olteanu, din Germania"; îmi spune că nu ne cunoaştem, că a citit **Jurnalul,** că i-a plăcut şi m-a întrebat dacă, venind la Paris poate să mă viziteze. Poate. Ca să vezi: **Jurnalul** meu îi interesează şi pe nescriitori; ba chiar pe din-contra: doctori, vorba cuiva! O fi având el vreun neam scriitor, ori va fi gâdilat însuşi muza, ca tot românul, altfel cum să-mi explic interesul? Nu mi-l explic, îl las aşa.

A venit Paţi Doicescu din România, unde a rămas vreme îndelungată, pentru necazuri în familie: a murit şi mama lui, a trebuit să regleze succesiunea... O să ne întâlnim în una din

zilele astea. Nu prea ştia ce mă interesa pe mine, chiar dacă privise şi el emisiunea lui Manolescu. Ciudat: şi el găseşte că Dan Petrescu a fost cel mai bun... Mie mi s-a părut că Tudoran. Uite-aşa se-nşală omul.

Până acum mi-au scris despre emisiunea aceea: Magda Ursache, Elvira Iliescu, Ştef Davidescu, Luca Piţu, iar la început de tot: Laszlo.

Presupun că a fost ultimul spasm, cântecul lebedei. Fireşte, **Jurnalul** va continua să fie citit, poate că Nemira va trage o altă ediţie, dar în văzul lumii nu va mai ieşi. Atâta pagubă! Eu am făcut ce era de făcut, mai mult nu poci...

### Joi 8 mai 1997

Azi a fost sărbătoare, n-a mers poşta. Repet experienţa de la **Lăteşti** (pe care-l copiez acum): şi eu, chiar dacă mai puţin decât alţii trăiam între o poştă şi alta; poşta era evenimentul central al zilei, al săptămânii, al lunii, al vieţii...

E foarte frig şi plouă. Cică noi avem noroc: în vecini ninge...

Azi am copiat ceva - 35 pagini dactilo.

### Vineri 9 mai 1997

Nici azi n-a venit poştă. Aştept răspunsurile cuvenite de la Laszlo, de la Horasangian, de la Florescu, de la Grigurcu... Observ că nu se grăbesc, confraţii. Ce-ar fi dacă nu m-aş mai grăbi nici eu să le răspund atât de prompt - de multe ori în chiar ziua primirii scrisorilor lor?

Ce să fie: nimic! Dar unde mă trezesc eu? Pun astfel de condiţii unor români? U-nor ro-mâni?!

Am copiat până la pagina 40.

### Sâmbătă 10 mai 1997

Azi am primit un plic de la Laszlo: cronica Tiei Şerbănescu din *Cotidianul* (22 aprilie), o notă înţepăcioasă din

*Cațavencu* și patru file (opt pagini) din *Adevărul.C.A.* cu un interviu luat lui Tudoran. A, da: răspunsul lui G. Andreescu la textul despre Pruteanu precum și răspunsul lui Laszlo. Să nu uit: cartea lui Ion D. Sîrbu, **De ce plânge mama**. Am căutat, am scuturat plicul: nici un mesaj pentru mine - cu excepția fluturașului lipit pe replica la Andreescu: "Lui. P.G., pentru informare, Laszlo".

Găsesc a fi cam puțin - am să îi scriu. Dar nu înainte de următoarea scrisoare a lui.

Azi termin de copiat cap. "26 febr"din **Lătești** (49 pagini).

De două zile sunt bolnav, răcit zdravăn. Ieri am fost la Dr. Schaan, mi-a găsit tensiunea 15/9 (bun), dar 96 kilograme. I-am explicat că din pricina celor două Paști: catolic și ortodox. A părut convins de argument...

**Vineri 16 mai 1997**

Am terminat de trecut pe ordinator **Lătești.** Au ieșit (pe 16) 96 pagini (48 duble).

**Joi 17 mai 1997**

Ieri, zi plină:

Scrisoare de la Horasangian: că nu mai este de actualitate "filmul" (dar era vorba de așa ceva?), însă are în proiect un dialog cu Dan Petrescu, iar cameraman va fi Paul Cozighian, aflat la Paris. Încă nu i-am răspuns.

Scrisoare de la Laszlo: în sfârșit (în 10 mai) îmi scrie ce s-a petrecut în...27 martie, la lansarea romanului **Gardă inversă**. Am să-i scriu. Mi-a mai comunicat mersul trebilor: *Luceafărul* i-a publicat, în sfârșit, replica la Buduca: *România literară* nu i-a publicat **Un analfabet moral**, a avut o discuție penibilă cu eternul soț, Dimisianu - că el n-a citit textul, dar a auzit că e foarte violent... (Așa merg trebile redacționale în România culturalistă); că i-a promis Mariana Sipoș să obțină publicarea pe undeva (îmi dăduse telefon miercuri, rugându-mă

să trimit "Analfabetul"... la *Ziua* - ceea ce am şi făcut în ora următoare). Mi-a trimis - pe lângă un text despre mine, semnat Pleşu, în *Dilema* - "cronica" din *Steaua* semnată de un oarecare Doru Pop - şi care îl rade... Cu argumente foarte... universitare, comentează Laszlo, însuşindu-şi acest tic verbal al meu... Îmi mai povesteşte reacţia panicată a Ruxandrei Cesereanu, întâlnită pe stradă: după cronica lui Grigurcu, scuzându-se că la *Steaua* nu poate impune punctul ei de vedere; după apariţie, că nu poate spune cine este acest Doru Pop... Provincie provincială, Clujul, dar fojgăind de intrigi "intelectuale"...

Mi-a venit prin poştă un număr din *Monitorul* de Iaşi. Am dedus că Nichita Danilov se întorsese, fiindcă a apărut nr. 2 din P.G. pe banca acuzaţilor, pagină la care au participat: Al George - cu aceleaşi "argumente", Paleologu şi Luca Piţu. Fireşte, mi-a făcut mare plăcere "Elogiul nebunului" semnat de simetricul din Cajvana.

Seara a trecut pe la noi Mirel Bran: mi-a adus de la Lulu - pe la care trecuse recent - un exemplar din **Jurnal.** De la Dinu Mihail mi-a adus (iertare: îmi adusese: îmi spusese la telefon că mi-a adus de la Chişinău o sticlă de coniac - din partea lui Dinu Mihail, dar Mirel...o băuse cu nişte franţuji!) câteva ziare din care am avut de tăiat câte ceva, şi patru volume din Stere, editat la Chişinău cu litere latine, în 1990 - astfel, mi-am completat **În preajma revoluţiei.** Treaba stă astfel: Mirel Bran a fost la Chişinău în noiembrie '96 şi a fost surprins să afle că amicul făcea propagandă electorală cu Lucinski...

Pe când vorbeam de Dinu Mihail, telefonează Victor Lupan; că s-a întors din România. Dar a fost şi în Basarabia, să-i ia un interviu lui Lucinski, în vederea vizitei pe care o va face acesta în curând la Paris...îmi comunică: consilierul cu presa al lui Lucinski este...Dinu Mihail! I-a povestit lui Lupan "întâmplarea" cu **Jurnalul** meu, la Iaşi (lui i-a spus că le-a replicat atacatorilor: «Beliţilor!»). De asemeni, că a văzut, publicate într-un ziar (care? nu-şi mai aducea aminte), "un dia-

log cu tine”... Cică a văzut el mai multe numere - dar prietenul Dinu Mihail nu a crezut de cuviinţă să-mi trimită ce se publicase... Presupunem că are să vină şi el cu Lucinski, la Paris...

Tată-său, Nicolae Lupan, are de gând să dea în judecată statul român pentru tratatul cu Ucraina. I-am spus fiului că or să fie doi reclamanţi.

Peste vreun sfert de oră a telefonat Nichita Danilov, de la Iaşi. Cerându-mi să angajăm un dialog. Cu cea mai mare plăcere! Urmează să-mi trimită, în scris, propostele. S-a oferit să-mi trimită şi nişte volume de-ale lui. Voi fi foarte fericit!, am zis.

Cam asta este totul - după cum se observă, a fost o zi plină (revin şi la terminarea **Lăteşti**-ului).

**Duminică 18 mai 1997**

Ieri mi-a dat Ştefana *22*-ul promis. Anunţat pe prima pagină "Cazul Goma" umple două alte pagini interioare (şi stai, că “va urma”!)? Semnează: Bianca Balotă...

A lucrat bine Gabriela Adameşteanu, cu tot cu Rodica Palade şi cu Andrei Cornea. Cu, în spate, Liiceanu şi Monicii.

Mărturisesc: m-a descumpănit. Fiindcă Bianca Balotă scrie negru pe alb că am fost turnător la “Eminescu”, turnător la Jilava, turnător în general, iar în timpul Ungariei n-am făcut nimic, pentru a fi decorat...

Bănuiesc cine a scris textul: Balotă însuşi.

De un lucru îmi pare rău: că am scris cum am scris despre Grigurcu. Însă cum nu suprimasem nimic din însemnările dinainte de ‘89, nici acelea relative la el. Oricum, îmi pare rău şi abia acum înţeleg: Grigurcu a fost contactat de Monici - iată de ce nu-mi mai răspundea el... Nici Florescu.

Asta-i una. Pentru că mai este o alta:

În volumul **Memorialul ororii - Piteşti**, apărut la Editura Vremea în 1995, mărturia unuia Itu Nicolae face ca “Paul Goma” să fi fost în aceeaşi celulă cu el, în închisoarea Codlea, în 1953. Şi acelaşi “Paul” să fie de acord să-i scoată o scrisoare pe cârpă, dar peste ani scrisoarea să se afle la

dosarul expeditorului. Mai departe, el zice că a vrut să-l contacteze, când a aflat că estre contestatar (după 1965), dar n-a reuşit.

Fireşte, el a cunoscut un alt Paul Goma. La Gherla auzisem de la cineva că ar fi stat cu acela - se pare că atunci ar fi fost student la silvicultură. Oricum: n-am fost la închisoarea Codlea, iar în 1953 nu eram închis. Acest Itu nu-l acuză pe "Paul Goma" de (auto)denunţ, ci îşi exprima dorinţa de a afla ce se întâmplase - însă...

Am în faţă trei zile nelucrătoare - nu merge poşta. Am scris Neagăi, lui Horasangian şi lui Dinu Mihail. Scrisoarea către Laszlo am început-o, pe cea destinată lui Luca Piţu şi lui Dan Petrescu încă nu le-am început. O să văd eu.

Încă o dată: m-a lovit pe la spate - şi pe întuneric - Nicolae Balotă, cel care se ascunde sub prenumele nevesti-si.

## Luni 19 mai 1997

Azi am scris textul de răspuns - iată-l:

***Către redactorul-şef al săptămânalului 22***

Bucureşti

Doamnă,

În virtutea dreptului la replică, vă rog să reproduceţi în revista *22* textul de mai jos, ca răspuns la "Cazul Goma" (semnat: Bianca Balotă) apărut în nr.-ul din 13-19 mai '97 - şi în câte vor mai urma.

Mulţumiri,

Paul Goma

Paris, 21 mai 1997

DAR CINE-I BIANCA BALOTA?

În toamna anului 1954, când am intrat la Institutul Eminescu din Bucureşti, am devenit coleg şi cu Bianca Marcu din Braşov. Dacă am schimbat douăzeci de cuvinte în total. De altfel, după câteva luni, a părăsit Institutul, căsătorindu-se cu Adrian Dumitraşcu, jurnalist

la *Steagul roşu*. Nu ştiam atunci dacă era "atrasă" de poezie, de proză, de critică literară, nu am aflat mai târziu.

După iunie 1965 - dată începând de la care foştii deţinuţi politici au putut publica - în clădirea editurii de stat (ESPLA, apoi EPLA), am întâlnit-o pe Bianca Marcu-Dumitraşcu: era redactor. Am salutat-o. Ceva mai târziu am văzut-o în compania lui Nicolae Balotă, fost coleg de celulă de la Jilava: acesta pregătea un volum (sau chiar trei)şi lucra cu fosta-mi colegă de Fabrică de scriitori.

În ultimii ani am dat, în presa literară din ţară, de fragmente de proză semnate: Bianca Balotă. M-am bucurat - înainte de a citi. Acum îi întâlnesc numele sub demascarea publicată cu tam-tam-ul cuvenit de organul GDS, *22*.

"În ce calitate"(cum s-ar exprima un moromete) va fi scriind ea: "Cazul Goma"? De critic literar, demonstrând nulitatea autorului?; de fost deţinut politic, arătând cititorilor *22*-ului că persoana în chestie ("Cazul") fusese turnător în facultate, turnător în închisoare, turnător în exil?; de exilat activ în Franţa, participant la toate manifestaţiile de stradă împotriva comunismului ceauşesco-iliesc?; de martor de moraliate?

Foarte bine: oricine poate publica orice, la Bucureşti - de când politograful Brucan a anunţat că scriitorii se pot juca în curte şi chiar au voie să spargă geamurile (ba mai mult: li se recomandă călduros), dar vorba lui Shalom Alehem: totdeauna ale "celorlalţi"...

Cine şi-a dat osteneală să citescă **Jurnal**-ul meu recent publicat îşi va pune chestiunea de bun simţ:

«Goma îl înţeapă, îl încondeiază, îl scutură pe Nicolae Balotă - nu pe soţia sa, Bianca».

Dacă este adevărat că o bună soţie rămâne totdeauna alături de bărbat, în toate încercările (când el pleacă la război, în puşcărie, în exil etc.), nu este mai puţin adevărat că, în cazul de faţă, cel înţepat, scuturat, "înjurat"(cum se cheamă pe Dâmboviţa spunerea adevărului) nu se află în imposibilitate de a da cuvenita replică. Din câte ştiu (şi este suficient să răsfoieşti presa culturală de azi: ai zice că s-a întors timpul şi că ne aflăm iar prin 1970, într-atât a crescut productivitatea stahanovistă a urmuzologului ceauşolatru - nu va fi adevărat, dar aceasta este impresia: că publică mult mai mult decât scrie), Nicolae Balotă - despre el fiind vorba - nu este ciung de mâna

scriitoare, nici paralizat, nici pus în cătuşe, ca să nu poată pune pe hârtie ce are el pe suflet...

Cu asta am ajuns la "cheia enigmei": autorul textului "Cazul Goma", publicat în *22*, este Nicolae Balotă - el se exprimă sub pseudonimul: Bianca Balotă.

Cum se explică subita-i discreţie? Altruismu-i auctorial?Ce a motivat scrierea şi publicarea textului din *22*: "Cazul Goma"?

Răspunsul este la îndemână: nu doar în **Jurnal** mi-am exprimat uimirea şi durerea faţă de căderea lui Nicolae Balotă. Am scris, repetat: găsesc inadmisibil ca cineva de calitatea intelectuală - şi creştină - a lui, cu un comportament exemplar în detenţie, odată în libertate, după 1965 a început a scrie din cale-afară de mult şi de laudativ despre partid, despre "secretarul general"- ca să nu mai vorbim de cronicile nemeritat de "pozitive" la delictele literare ale unor cenzori-şefi (şi chiar subşefi).

Doreşte exemple? Nu voi veni cu lucruri inedite, îi voi trimite pe cititori la cele incluse de Virgil Ierunca în **Antologia ruşinii** - acestea semnate cinstit-slugăreşte: Nicolae Balotă.

Căderea lui N. Balotă a continuat după ce "a ales libertatea": nici el, nici soţia sa, nici vreun alt membru al familiei stabilită (cum altfel: cu "azil politic"!) în Franţa nu şi-a manifestat cinstit, deschis, sub semnătură, anticomunismul. Prudenţa-i legendară l-a menţinut în culturalism (ce simplu « şi de fără primejdii» - ai zice: un Al. George ardelean, acela carele şi-a manifestat anticomunismul pasiv prin tăcere, iar cel activ prin continuarea relaţiilor de prietenie cu şeful cabinetului satrapului culturii, Popescu-Dumnezeu!). Este foarte adevărat că a colaborat regulat la o emisiune creştină la Europa Liberă - dar niciodată sub numele: Nicolae Balotă. Fireşte, cu un şef ca N. Stroescu - şi el român verde: precum Farfuridi, o dădea anonimă, sub pseudonimul Stânişoară - de ce Balotă ar fi semnat: Balotă?

Cazul Goma - pe care Nicolae Balotă îl prezintă (pseudonimat) în *22* poate fi astfel rezumat:

Despre N. Balotă, am făcut afirmaţii adevărate, dovedibile, verificabile - în schimb, despre mine, N. Balotă (sub pseudonimul: Bianca) face afirmaţii mincinoase, inventate ;

Despre N. Balotă am afirmat că, o dată "refugiat" în Occident, a luptat împotriva comunismului de sub fusta pseudonimatului, necomiţând "eroarea" de a se manifesta deschis - în schimb N.

Balotă face afirmaţii mincinoase despre mine şi despre modesta - dar reala - activitate pe faţă, anticomunistă, din ţară, din exil.

Comentatorul avizat al lui Urmuz şi al lui Ceauşescu (Nicolae, nu Bianca) mă pune la zidul culturalist: în Jilava, pe când el povestea Joyce, Faulkner, Thomas Mann - eu dormeam.

Nu face decât să repete ceea ce am scris eu, în **Jurnal.** Ei, da: când vorbea Balotă, mă fulgera somnul - nu, Doamne-fereşte pentru că m-ar fi respins Thomas Mann, Joyce, Faulkner (eram cât se poate de treaz când vorbeau alţii despre aceiaşi), dar ce să fac dacă mă adormea Balotă povestindu-l pe Joyce? Nu pot spune că aş fi simţit falsitatea povestitorului după iezuitismul colegului de celulă - atunci nu realizam alcătuirea intimă, calpă a lui N. Balotă: sub coaja intelectualului fin, a creştinului fervent se ascundea, vai: duplicitarul, servul, arghirofilul, laşul, speriatul de suferinţă - după 1965 îşi va fi zis că, decât să intre iar în închisoare, mai bine îi linge, la ziar, pe ofiţerii-politici ai culturii, pe caraliii-supremi, pe cei din pricina cărora suferisem noi şi ai noştri până la a şaptea spiţă.

N. Balotă îmi reproşează că am intrat în partid: ei bine, eu, membru de partid, nu am scris o silabă de elogiu al acelui partid - el, da, şi nu o singură dată; eu, membru de partid, l-am înfruntat public pe Ceauşescu şi pe ai săi - ne-membrul de partid şi creştinul Balotă l-a elogiat pe "secretarul general", cu tot cu partidul... meu pe..., pentru... Pentru ce anume?

Nu rezist - citez din *România liberă* , 8 nov. 1973:

"Aş aminti în acest sens apelul adresat oamenilor de artă de către secretarul general al partidului, în urmă cu doi ani (ceea ce înseamnă: 1971, ceea ce înseamnă "tezele din iunie", în traducere:Revoluţia culturală chinezească - nota mea, P.G.)(...). Nu este oare acesta rostul însuşi al iniţierii întru cultură, al introducerii în spaţiul spiritual?".

Ba da, ba da, taman acesta fiind "rostul" (iniţierii întru cultură)! Ce ne-am fi făcut fără înițiatorul-general, înalt-preţuit de ne-membrul de partid dar subtilul lingău?! Şi din această declaraţie de fidelitate a lui N. Balotă - faţă de cei ce ne-au terorizat - se observă "firul roşu", ca să spun aşa, ce-l unea de alt cerchist decăzut: Radu Enescu - despre acela colegul şi prietenul amândurora, Ion Negoiţescu, scria îndurerat (**Scriitori contemporani**, Dacia 1994, pag. 173)

"Volumul **Critică şi valoare,** 1973 te sperie totuşi din când în când prin intruziunile brutale şi triviale ale unui limbaj cât se poate

de impur: în mijlocul instrumentelor celor mai melodice limba de lemn începe brusc să clănţănească fioros".

Acum despre Grigurcu: citând din **Justa** şi din **Jurnal**, Nicolae Balotă se arată indignat de ceea ce am scris .

Regret că nu am suprimat acele pasaje, însă despre Grigurcu de după '89 am scris în repetate rânduri admirativ, elogios. Numai că, iată: eu am cunoscut şi un alt Grigurcu - cel dinainte de '89. Or, acela scrisese şi publicase versuri de mare ruşine - atât în 1956, înainte de arestarea mea, cât şi începând din 1958, când, aflat în domiciliu obligatoriu în Lăteşti, am citit, în *Steaua*, producţiile foarte-pe-linie ale sale ("cu Lenin", "cu tancurile sovietice", "cu Republica"...).

Reproşându-mi "calomnierea" lui Grigurcu (prin rememorarea unui trecut nu întru totul luminos), N. Balotă îşi apără, la modul farfuridesc, pitit îndărătul prenumelui: Bianca, propria-i cedare.

Am mai spus: am momente în care regret că nu am eliminat din **Jurnal** pasajele privindu-l pe Grigurcu cel dinainte - însă, din regret în regret, ar fi trebuit să suprim totul şi să public (nimicul) peste 50 ani, cum mă sfătuia cineva de bine, aflat de altfel în "consiliul consultativ" al revistei *22*...

Ar fi fost foarte bine pentru "toată lumea culturală": ar fi rămas fiecare cu micile porcării şi cu marile performanţe culturale; cu adevăratele turnătorii şi cu ne-adevăratele momente de verticalitate scriitoricească - cu, vorba lui Nicolae Balotă, elogiind directivele de partid din 1971:

"Nu este oare acesta rostul însuşi al iniţierii întru cultură, al introducerii în spaţiul spiritual?"

Textul "Cazul Goma" se înscrie perfect în campaniile pe care Securitatea le-a dus (şi) împotriva mea din 1976, când mi-a apărut, la Gallimard, **Gherla.** Eram demascat, pe faţă - cu precădere în *Săptămîna* lui Barbu, dar şi prin mesageri ca Ivasiuc şi Breban:nu aveam strop de talent, eram agent NKVD, fusesem turnător; în primăvara anului 1977 mi s-a mai atârnat de coadă o tinichea: îmi trădam patria (vezi textele publicate de Ivaşcu, Virgil Teodorescu, Băran, Piru, Dragoş, Dobrescu). Începând din 1979 (anul SLOMR) a fost declanşată o nouă campanie (nu doar împotriva mea). Atunci a apărut o voce nouă: a lui I.C.Drăgan. Prin el Securitatea mi-a scris

"scurta biografie", m-a rebotezat ("Efremovici") etc. iar în broşura **România sub presiune** (semnată: M.C.Titus), prin "mărturiile" lui V. Carianopol, Aurel Covaci, Quintus (epigramistul cataramist), precum şi câţiva popi din Ploieşti a afirmat:

- **Gherla** este o carte mincinoasă, calomniatoare la adresa... deţinuţilor politici;

- Goma este evreu-rus, agent sovietic;

- Goma a fost, a rămas turnător (la facultate, în puşcărie, după...).

Îi scriam unui prieten:

Când mai mulţi inşi îţi spun că eşti beat - te duci să te culci;

Când mai mulţi îţi spun că eşti (că ai fost) turnător - ce faci? Umbli tu după referinţe, după certificate de bună purtare, după declaraţii de la colegii de facultate, de închisoare - că nu ai fost (turnător)?

Numai în România este posibil ca cineva să fie acuzat de orice;

Numai în România este posibil ca o publicaţie formatoare de conştiinţe să găzduiască (ba chiar să clocească) - nu polemici aspre, nu contestaţii violente (ale unui autor, ale unei cărţi) - ci calomnii caracterizate.

Dacă directoarea publicaţiei *22* îmi va replica:

«Dar **Jurnal**-ul: nu e calomnios?«, îi vor răspunde:

«**Jurnal**-ul poate fi (este) brutal, violent, pe alocuri cu exagerări - eu însă exagerez numai adevărurile. Pe când "Cazul Goma" este ceva...care închide gura, lasă fără răspuns - ce mai poţi replicà la: "Eşti un turnător!"?»

Sau chiar asta ai urmărit, Gabriela Adameşteanu: să-mi închizi gura?

Paul Goma

## Marţi 20 mai 1997

Mi-a scris Ion Condiescu: supărat că am zis că a zis ceea ce n-a zis. Asta-i.

Azi am trimis zece scrisori. Ieri seară m-a contactat Paul Cozighian - căruia îi lăsasem un mesaj. Urmează să ne vedem.

Abia acum, că am trimis scrisorile cu textul de mai sus, mă întreb dacă am făcut bine. Nu ştiu cât de bine; ca să

mă consolez, reproduc aici foarte bunul (şi subtilul şi exactul) text al lui Ralea despre Stere (1931):

*(RALEA despre STERE):*

Puţini români au avut onoarea unei adversităţi mai integrale ca C. Stere. Între opinia publică românească şi acest om n-a fost nici o clipă de armistiţiu. Toată viaţa a trebuit să lupte, într-o ţară care nu cunoaşte ura ca sentiment curent, cu calomnia, răutatea, perfidia. Originea acestui conflict stă în primul rând în profunda nepotrivire dintre firea tragică şi metafizică a lui Stere şi psihologia frivolă, optimistă, uşuratică a mediului social românesc din vremea lui.

Se mai adaugă la aceasta şi firea sa ursuză, orgolioasă, ironică, dispreţuitoare. Nu era un om amabil acest revoluţionar. Stere a avut toată viaţa ceea ce La Bruyère numea "l'aristocratique plaisir de déplaire". N-a făcut sforţări de a plăcea oamenilor care n-aveau interes pentru el. Şi dispreţul se iartă în genere prea puţin.

În toată istoria contemporană a României puţine personalităţi (poate Kogălniceanu, Hajdeu, Maiorescu şi Iorga) pot prezenta o bogăţie sufletească mai mare. Pentru a vorbi complet de C. Stere ar trebui să se ocupe cineva de aspectul sociologic al operelor sale (care înainte de Durkheim a arătat procesul diferenţierii sociale prin degajarea individualităţii), de talentul său de agitator, de propagandist, de om de acţiune politică, în fine - de artistul C. Stere. Căci în el trăia deodată un om de ştiinţă, o fire de artist şi un om politic.

S-a spus despre el că a fost un mare ratat. Afirmaţie numai în parte justă, în sensul că marile sale posibilităţi n-au fost încurajate de mediu. (El însuşi spunea că se simte ca un mare actor care ar juca pe scena unui mic orăşel de provincie). Se poate afirma însă cu o egală dreptate că dacă C. Stere a putut vedea greşit în politica externă, în ce priveşte politica internă, el a reuşit în totul. Timp de treizeci de ani toate partidele au trăit din programul său. Cooperatism, ţărănism, constituţionalism, contencios administrativ, agrarianism, libertăţi publice, expropriere, vot universal - în toate aceste reforme de idei a fost un precursor.

Toate acestea îşi au importanţa lor covârşitoare. Ceea ce e mai însemnat pentru mine e aspectul patetic al vieţii sale. Românii noştri trăiesc fără grandoare, fără risc, fără fior demonic. Eroismul şi mucenicia nu-i atrag.

Viaţa noastră e săracă, ternă, dar mai ales trivială, fiindcă e rezumată la valori de confort şi epicureică juisare. C. Stere a avut o viaţă plină ca a unui aventurier, ca a unui sfânt şi ca a unui tiran.

A dominat însă aspectul eroic.

Să-şi pună cineva această întrebare: câţi oameni au suferit pentru ideile lor afară de cei din epoca patruzecioptistă, în decursul istoriei noastre politice contemporane?

Se vor găsi foarte puţine nume şi printre ele cel al lui C. Stere. Există în educaţia noastră morală multă comoditate şi, trebuie să am curajul vorbelor, multă laşitate. Impregnaţi, secoli de-a rândul, cu mentalitatea Bizanţului, această floare otrăvită a decadenţei greco-romane, acest cântec de lebădă al antichităţii, poporul nostru a cunoscut prea puţin duritatea caracterului ori rectitudinea conştiinţei. Epicurei veşnic nesatisfăcuţi, căutăm să ne adaptăm la orice situaţie, numai ca rezultatul să ne aducă un profit. Instrumentul nostru, ca şi acela al maeştrilor de la care am învăţat, e compromisul. Totul se "aranjează" aici. Orăşanul nostru e majoritar din fire: merge orbeşte către oficialitate, către autoritate ori putere, numai să i se zvârle câteva fărâmituri de la banchetul pe care-l prezidă cei mari.

În toată istoria noastră nu există un erou naţional pe care să-l fi indignat turpitudinea noastră, care să fi bătut indignat cu pumnul în masă, răscolind şi răsturnând această putredă vermină care se întinde, perseverentă ca o boală, peste toate veleităţile de curăţenie ale neamului acestuia.

Câţiva idealişti precoci se agită cu epice poze de revoltă între 20 şi 30 ani, ca să capituleze lamentabil după acest prag.

Individualităţile se domesticesc aici; indignarea se transformă în indulgent surâs, revolta face loc unei dulci filosofii sceptice, după care totul este permis, pentru ca în această toleranţă generală să intre furişate ori obraznice, şi propriile tale murdării. Şi credeţi-mă, e nevoie de mult, tare mult scepticism pentru turpitudinile unora.

Intoxicaţia aceasta se transmite de la o generaţie la alta şi infecţia se afirmă unanimă. Azi corupţia e o chestie de structură a societăţii, e o situaţie normală, organizată, sancţionată de instituţii speciale.

Care, din cei mai delicaţi ori mai cinstiţi, n-au simţit că se înăbuşă măcar în vârsta generozităţii, de cinismul unora, de eleganţa sceptică a altora, de indiferenţa, lenea, ipocrizia ori duplicitatea din

jurul lor? Pe urmă însă, resemnaţi ori câştigaţi, s-au aşezat cuminte la masă şi au primit cu amicale mulţumiri trataţiile.

Acest dulce consens a fost deodată tulburat de un glas care venea de departe, dinspre răsărit. C. Stere a descălicat ca un erou wagnerian, misterios şi neaşteptat, din ceţurile răsăritului îndepărtat.

Procesul şi lupta au început chiar de a doua zi.

Această energie curată îşi vărsa apele sale limpezi în cloaca otrăvită de aici.

Sunt puţini oamenii care au onoarea unui destin. Cei mai mulţi se zbat neputincioşi între firele, inestricabile pentru ei, ale unei sărmane soarte.

Destinul e rectiliniu şi are chemări stranii; el e drumul anevoios indicat de Dumnezeu, pentru mucenicie. Cei aleşi nu-l pot evita. Merg cu ochii închişi către inexorabilul chemării lor. Au fost aici la noi strălucite şi fascinante cariere politice. Aveam talent pentru acestea. Puţine cariere au avut însă semnificaţie morală. Se cheamă morală preocuparea de a impune, cu sacrificiul tău, o regulă de viaţă grupului din care faci parte. Indiferent dacă această regulă e adoptată sau nu.

În zilele grele de asfixie, martirajul lui C. Stere ne-a dat formula etică, ne-a făcut suportabilă viaţa, ne-am refugiat în exemplul lui ca într-un liman.

Aceasta, orice s-ar întâmpla vreodată, n-o putem uita. Fără exemplul lui C. Stere, am fi fost alţii sau am fi disperat. El ne-a permis să trăim. Poate cineva să nu-i fie (...) recunoscător? Ne gândeam atunci: oare nu se găseşte în ţara noastră, bântuită de spiritul trivialităţii joviale, al pehlivăniei şirete, al josniciei care se crede prudentă, al laşităţii care se crede cuminte - nu există în acest blestem unanim care consumă poporul meu, o pildă de curaj, de suferinţă pentru idei?

În zadar am căutat în toate părţile: el singur ne satisfăcea complet. Alţii vor fi politicieni abili ori înţelepţi, alţii talentaţi până la virtuozitate.

C Stere e simbolul etic al democraţiei româneşti. Toţi câţi au inima cinstită şi caldă, toţi care au simţul moral rafinat ori adânc, sufletul bântuit de îngrijorări religioase ori metafizice, chiar şi acei pe care îi conduce numai bunul gust artistic, nu pot să nu iubească acest patetic portret, cu trăsături sumbre de mister, cu luciri oţelite de forţă neînvinsă, cu îndărătnicie de martir şi majestate de comandant. Fără portretul lui C. Stere pe biroul nostru, ne-am fi împrăştiat

sforţările, ne-am fi pierdut în neant puterile. El ne-a dat concentrarea şi încrederea optimistă.

După revolta generoasă şi critică de la douăzeci de ani, ne-a împăcat cu viaţa. Am înţeles atunci că în ţara noastră e mai preţioasă o eroare susţinută cu caracter, decât un adevăr. Perseverenţa pe o greşeală e o formă de caracter ce valorează mai mult decât acceptarea imediată a unei platitudini mai mult sau mai puţin veridică.

(...)

O asemenea personalitate multiplă şi tare rupe zăgazul mediocrităţii unei epoci.

Aceasta însă nu i s-a iertat prea uşor. Atacurile de ieri şi cele de azi nu l-au tulburat. Îi ştiam dispreţul suveran şi toleranţa umană infinită. Încetase de mult să mai spere înţelegere de la oamenii de azi.

Colectivităţile posterităţii restabilesc justiţia imanentă. Era în caracterul acestui om să lucreze pentru mâine.

Istoria nu se ocupă decât de cei care o cultivă, adică de acei care i se adresează direct peste capetele contemporanilor. Din contră, ea va prezenta cu siguranţă o totală amnezie pentru toţi detractorii lui C. Stere. Şi uitându-i în clemenţa ei, le va face, fără îndoială, un real serviciu.

Mihail D. Ralea

*Viaţa românească*, 1931, nr 1-3, p. 118-122

Păcat că, "dincolo de 30 ani" Ralea a făcut exact ceea ce veştejea, scriind despre Stere.

## Miercuri 21 mai 1997

Acum (ora 7 dimineaţa): am vorbit la telefon cu Lulu.

- că "mama Simonei" îl invită pe Filip la ei, în Făgăraş, să-şi petreacă vacanţele; plătesc ei (ele?) drumul; drăguţă, Doina;

- că Grigurcu i-a scris, în sfârşit: că el are **Amnezia** şi **Scrisori întredeschise**, ar fi vrut **Jurnalul...** - de unde am dedus că Lulu nu-i trimisese **Jurnalul,** cum o rugasem, ci altceva... I-am spus să nu mai trimită nimic.

La prânz: a venit Mirel Bran cu Cristophe Chatelot (*Le Monde*). Discutat de una, de alta.

Mi-au sosit: *Vatra* nr. 3, *Meridian* (4 numere) şi 3 numere din *Foaia,* o foaie scoasă printre alţii de Traian St. Roman.

**Joi 22 mai 1997**

Am primit scrisoarea de la Grigurcu: nu primise **Jurnalul** de la Lulu. I l-am trimis eu, de-aici, sacrificând (oare pentru ce fel de cauză?) 40 franci - noroc că am avut încă ceva timbre.

Ştefana întâi, apoi Paţi Doicescu mi-au spus că partea a doua din *22* e şi mai ţapănă: cică aş fi un "disident fabricat" (sau: "preparat"?). De ce m-aş supăra; din moment ce am refuzat totdeauna eticheta de disident...

Ce jubilaţie, ce exultaţie! - va fi la Bucureşti. Ce satisfacţie, ce congratulaţie printre "victimele" mele: dar până când Goma să ne tot înjure, să ne porcăiască, să ne arate cu degetul (în văzul naţiei, vorba poetei metafizdnice), iar noi - nimic? Primul val de atacanţi (criticii literari) nu a făcut gaură-n cer? Nu-i nimic, noi suntem plurali: cade prima linie, avem rezerve de mase, de... legioane - iat-o pe a doua, cu negaţiunea exact unde i-i greu voinicului: pe la morală: a fost turnător, n-a fost disident autentic (ca cine, autentic?) - fireşte, ca ei: Liiceanu, Manolescu, Blandiana, Adameşteanu, Marinescu, Pruteanu, Pleşu, ca să nu mai vorbim de Balotă, Marino şi Hăulică, aceşi mari intelectuali împroşcaţi cu noroi.

În scrisoarea primită azi Grigurcu presupune că eu aş extrage satisfacţii, vorba lui I. Vianu, din ostilitate. Nu i-am răspuns - aveam alte celea de comunicat - dar nici vorbă de aşa ceva. Nu sunt, dar deloc nu sunt masochist, de câte ori s-o spun? Că dau impresia de a fi mortăcios într-o atmosferă consensuală?; în sirop de laude nediferenţiate (deşi, să fim drepţi: am cunoscut eu vreodată aşa ceva?)? Deci sufăr din pricina acestor atacuri, chiar dacă spun (şi e adevărat) că, scriind ceea ce am scris nu mă aşteptam la bătaie cu flori. Există însă o mare deosebire de percepere între un atac la scriitor ("E nul, e slab,

a fost artificial umflat...") şi atacul la om: "turnător, duplicitar, mincinos...". Dar la urma urmei şi eu am atacat la om, nu la (valoarea) scriitor(lui) pe Liiceanu, Manolescu, Adameşteanu, Balotă etc.

Aşadar: culeg ce am semănat.

Inegalitatea de şanse este aceeaşi: ei au unde să se exprime, eu ba.

**Vineri 23 mai 1997**

De o săptămână mă chinui cu volumul: **Memorialul ororii, Documente ale procesului reeducării din Piteşti** şi **Gherla,** scos de Ed. Vremea, 1995.

Impresia globală:

În ciuda "materialului de arhivă", în ciuda multor amănunte (nu de tot esenţiale), documentele nu-mi spun mai mult decât ştiam când am scris **Patimile după Piteşti**, în 1978-79 (sunt convins: nici Bacu, nici Ierunca nu au aflat mai mult). Ba chiar mai puţin...

Senzaţia puternică, după citirea volumului: **Memorialul ororii** este **Cartea Albă a Securităţii**, vol II.

În exterior:

Editorii semnalează că SRI le-a încredinţat un dosar, din care lipseau multe documente-cheie, iar altele, prezente, erau... ciuntite (pagini lipsă).

Numai că rămâne o confuzie: În "Cuvânt înainte", ei explică: "Lipsa unor documente (...) se datorează fie absenţei lor din dosar, fie ***condiţiilor de stress*** în care a avut loc selectarea materialelor de arhivă"(subl. mea, P.G.).

Nu se înţelege dacă a doua "motivaţie" s-a petrecut, ca să zic aşa, acolo, la ei, la Securitate, ori dincoace, la *Vremea*...

În interior:

Se întăreşte convingerea că nefericiţii "torţionari", după ce au fost folosiţi de Organe, au fost sacrificaţi, transformaţi în ţapi ispăşitori.

1. după neimplicarea MAI-ului: apar Sepeanu, Dumitrescu, Sucegan - dar nu Nikolski, nu Drăghici, nu măcar Marin Jianu;

2. după "injustiţia" pedepselor: un Pop Cornel, un Popovici Cornel sunt împuşcaţi - dar nu şi Popa Alexandru, adevăratul nr. 2.; în "ordinea gravităţii" - cum au fost citaţi la proces, Puşcaşu, Păvăloaie se află pe locurile 3 şi 4 - pe 8: Voinea (care trăieşte), dar sunt executaţi Sobolevski, Păvăloaie, Ionescu C...

Fireşte, întrebare nu este: «De ce nu a fost împuşcat şi X?», ci: «De ce a fost împuşcat Y, mai puţin vinovat decât Z?»

N-am spus-o până acum, deşi mă chinuie de vreo şase ani (de la războiul de pe Nistru): faţă cu ştirile privitoare la Basarabia, aplic - ruşine mie! - tactica struţului: nu aş vrea să le ştiu. Poate din cauză că m-a sensibilizat "Bianca", iau în plin veştile despre tratatul cu Ucraina: Cu atât mai dureroase, cu cât nu străinii sunt cei răi (ruşii); nu "ai noştri, dar răi", ca Iliescu, Roman - ci ai noştri-ai noştri: Constantinescu, Zoe Petre - başca acei comentatori (favorabili). Sângerez la propriu: de neputinţă. Pe ruşi, pe răi, îi combăteam în gând - fiindcă erau agresori - dar ai noştri? Vânzătorii de frate? Mioriţoşii?

**Sâmbătă 24 mai 1997**

Am început să scriu în legătură cu volumul **Memorialul ororii.** Are să iasă ceva... lung.

**Duminică 25 mai 1997**

M-au vizitat doctorul Olteanu, stabilit în Baden-Baden, şi un prieten al său, tot medic. Am discutat destul de animat, mi-a crescut tensiunea. Aşa-i când pui prea multă... inimă. Fireşte, a fost vorba de tratatul cu Ucraina - pe care vizitatorii mei îl susţineau, oricum, îl justificau. De-acum încolo dacă mai doreşte cineva să mă viziteze, trebuie să-i spun la telefon:

«Nu discutăm despre tratatul cu Ucraina - de acord? Altfel nu vă pot primi...»

Oricum, în ultimele zile mă aflu într-o stare proastă: "răceala" de acum zece zile nu-mi va fi trecut (mâine mă duc iar la Dr. Sabourin). Dorm prost: nu agitat, ci atât de greu, atât de noroios, încât mă trezesc istovit. Sunt convins: tensiunea mi se ridicase înainte de vizita dr.-lui Olteanu.

Continuu să scriu - greu - cu privire la **Memorialul ororii**.

Aşa îmi vine să las dracului toate memorialele - în fond ce mă amestec eu în memoria-fără-memorie a amnezicilor?

### Luni 26 mai 1997

La ora unu (precis: tocmai mă pregăteam de jurnalul TV) mi-a telefonat Dan Petrescu:

- nu va putea veni până în toamnă la Paris;
- am mai scris ceva în *Timpul* (urmează să-mi vină).
- cu prilejul vizitei lui Mitchnik la Bucureşti, Manolescu a afirmat că în România nu era posibilă disidenţa - fiindcă Ceauşescu a fost disident; acelaşi a mai spus ceva: întâi n-am înţeles termenul, apoi l-am uitat, oricum ceva cu lexic...- oricum, Manolescu pretinde că el a fost disident! Şi noi dormeam...;
- că, la Sibiu, Baloţii, cu Stolojanii (?) ar fi pus la cale "campania împotriva lui Goma"...

A mai spus ceva, dar am uitat.

### Marţi 27 mai 1997

Am terminat (seara, la orele 22) textul despre volumul de la *Vremea*. Zece pagini (în 12).

### Miercuri 28 mai 1997

Azi am primit scrisori de la Magda Ursachi (după modelul Luca Piţu) o pagină din *Monitorul* - pe care o aveam - cu câteva cuvinte. De la Ilişoi, presupun, *Timpul* cu prima

parte a pamfletului lui Laszlo (*à propos* de Pruteanu) şi cu pagina lui Dan Petrescu, despre **Jurnal.** De la Luca Piţu: scrisoare şi 15 lucrări scrise ale studenţilor săi - primul subiect fiind mandea. Mărturisesc: acestea mi-au făcut o deosebită plăcere. De la Nicoleta Sălcudeanu - aflu că şi ea a scris un articol pentrui *Vatra* ce va apare în curând - tot ea îmi scrie că am intrat în graţiile lui Dumitru Mureşan: el a scris despre **Gardă inversă**, dar nu ştie dacă va apare în acest număr ori în următorul.

Am tras la imprimantă două exemplare din textul despre **Memorialul ororii** de la *Vremea.*

Mi-a telefonat Paul Cozighian (îi lăsasem un mesaj). După ce i-am relatat şovăiala lui Horasangian, neputinţa lui Dan Petrescu de a veni încoace mai devreme de octombrie, el a spus că a vorbit cu Stere Gulea, director general al TV. Că el ar fi spus că trebuie să se facă, în ciuda a ceea ce zic scriitorii despre mine. Ei, da: mi-a făcut bine pe la inimă.

A rămas să mă sune el miercurea viitoare, în 4 iunie. A spus că nu e nevoie să cumpăr eu casete - pune de la el...

Aşadar trebuie să mă gândesc la ce voi spune în autointerview. Sunt obişnuit să vorbesc singur: dialogurile monologate.

Să nu uit: de dimineaţă - pe la orele nouă, telefon:

«Allô! Môssieu Pl?»

Am răspuns că da - dar mai departe? Ce nume poartă prenumele Pl? A rostit - cam cu şovăială: «Gome». Am zis că da, eu sunt acela. El:

«C'est vous le nouveau ministre de la jeunesse et des sports de la republique populaire de Congo?»

Am fost silit să-l dezamăgesc pe frèru meu popüle congolé; nu, nu sunt acela... Era aşa de trist, tăcând...; şi mai ales punând receptorul în furcă...

## Joi 29 mai 1997

Azi mi-a venit *Jurnalul literar* închinat lui Grigurcu. A fost publicat şi textul meu. Tot acolo: Ţepeneag, vorbind de

Liiceanu, îi trimite pe cititori la **Jurnalul** meu, însă mai departe, uitând ce spusese în aceeaşi frază, zice că...nu se ştie când mint şi când spun adevărul...

Ba ştim! Când vorbesc rău de Ţepeneag - mint; când îl vorbesc (tot de rău) pe Liiceanu, atunci nu numai că nu mint, dar sunt... recomandat cititorilor de Strămoşul Textiliştilor!

Am multiplicat textul despre Piteşti, l-am pus în plicuri.

Îl reproduc aici:

Paris 24 mai 1997

***MEMORIALUL ORORII***
***Documente ale procesului reeducării din Piteşti şi Gherla***

Ed. Vremea, colectiv redacţional alcătuit din Silvia Colfescu, Nicolae Henegariu, Angela Dumitru, Cristina Cantacuzino,

Bucureşti, 1995

Abia de curând mi-a parvenit volumul numit mai sus, în care sunt adunate aproape 1000 de pagini de documente reproduse ca atare - "cu ortografia anchetatorilor", ne avertizează editorii - împărţite în patru capitole, trei alcătuite din procese-verbale de anchetă (**Primele cercetări, Ancheta, Procesul**), al patrulea capitol: După 40 ani adunând mărturii post-nouăzeciste. În fine, Demersurile editurii şi un Indice de nume încheie această colecţie de documente atâta aşteptate de cei pentru care memoria este coloana vertebrală a unui popor.

Ca unul ce m-am implicat în Piteşti (şi nu: «am trecut prin...»), mă aşteptam de la aceste documente, publicate la un bun cincinal după căderea comunismului, să aducă, în sfârşit, lumina adevărului documentar în **Fenomenul Piteşti**.

Decepţie: nu doar "materialul" (incomplet, ba mai grav: lipsit de acele noduri, fără de care imaginea rămâne tremurată, falsificată), ci şi privirea editorilor asupră-i mi se pare (judecând după articolele unor foşti deţinuţi, nu doar mie) strâmbă, de-a dreptul: dezinformatoare.

Voi reveni la volumul **Memorialul ororii** după o scurtă preistorie a cronicilor Reeducării:

*

Neîndoios, prima carte apărută, fireşte, în Occident, este **Piteşti, centru de reeducare studenţească**, de D. Bacu, (Colecţia Dacoromania, Madrid, 1963). După datarea-localizarea finală: "Bucureşti, 1958, Paris 1962" înţelegem că D. Bacu începuse a o scrie în România, după liberarea sa din închisoare (unde auzise din gura "piteştenilor" ce se petrecuse acolo) şi înainte de emigrarea spre Grecia, de unde a trecut în Franţa. Acest volum este considerat, pe bună dreptate, Evanghelie, citat de toţi cei care s-au ocupat de Piteşti (să precizăm: numai ediţiile dinainte de decembrie '89, cea/cele de după fiind "ajustate" în sensul neadevărului).

Să amintitesc şi volumele de mărturii ale lui N. Cârje, Remus Radina, Cicerone Ioniţoiu - şi alţii care consemnează informaţii despre reeducare.

Acestea au fost "cronici" în limba română; nu depăşeau aria exilului românesc (în ţară nu am auzit să fi pătruns).

Prima aluzie la Piteşti, publicată în limbi de mare circulaţie a fost, să mi se ierte imodestia, în romanul **Ostinato**, tradus şi tipărit în franceză, germană (1971), neerlandeză: 1974. Tot aluzii au apărut în **Uşa noastră cea de toate zilele** (germană: 1972; franceză în 1974), în **Gherla** (franceză 1976, suedeză 1978), **În cerc** (franceză, 1977), **Gardă inversă** (franceză, 1979) - ca să mă opresc la cărţile scrise în România, de acolo trimise în Occident spre publicare.

Primul text autonom, cu caracter de eseu într-o limbă de mare circulaţie a fost **Le phénomène concentrationnaire en Roumanie**, de Virgil Ierunca, apărut ca postfaţă a volumului meu **Gherla**, în 1976, la Gallimard.

În 1978 a fost tipărită (în româneşte) întâia mărturie a unui piteştean: **Demascarea** de Grigore Dumitrescu (Ed. autorului, München).

În 1981, tot ca postfaţă la volumul meu **Les chiens de mort**, Hachette (titlul francez al **Patimilor după Piteşti**), Virgil Ierunca a publicat un alt text ce explica "fenomenul Piteşti" (acelaşi va fi

tipărit şi în neerlandeză, tot ca prefaţă la romanul meu **Het vierkante ei** (în româneşte: **Oul cubic**, al treilea titlu al **Piteştiului**, la Elsevier Manteau, Anvers, în 1982 - al patrulea fiind **Liturghia neagră**, folosit de traducerea germană, Thule, 1984).

Tot în 1981, în Ed. Limite (tipografia Ion Dumitru) apare volumul autonom **Piteşti** de Virgil Ierunca. Studiul complet fusese difuzat mai întâi la Europa Liberă şi publicat fragmentar în cele două volume franceze ale mele, deja pomenite.

*

Nu ar fi drept dacă, în "preistorie", nu aş consemna două (cunoscute de mine) tentative eroice, sinucigaşe, de a scrie, în România, despre Piteşti:

Ion Omescu (actorul, poetul, omul de teatru) - a fost arestat prima oară în 1948. Liberat, a pus pe hârtie ceea ce i se povestise despre Piteşti. În "brazda" Revoluţiei Maghiare din '56, fiind anchetaţi prieteni ai săi care citiseră manuscrisul, Omescu a fost rearestat şi a mai făcut 7 ani. În vara anului 1972, l-am reîntâlnit pe Omescu la Paris. Mi-a spus:

«Am plecat încoace (**spre Occident**, nota mea) în 1948 - am ajuns adineauri...»

Mircea Şoltuz: în satul-nou Lăteşti, în 1962 când a bântuit o epidemie de... "părăsire de domiciliu": el nu a luat-o "spre Apus", ca Horia Florian Popescu, pentru a se prezenta la Ministerul de Interne, să spună: «Am părăsit domiciliul obligatoriu - vă rog să mă arestaţi», ci "spre Răsărit" - s-a dus la Constanţa, unde, la poarta Securităţii, a spus acelaşi lucru: «Am părăsit domiciliul, vă rog să mă arestaţi...»

Ceea ce s-a şi întâmplat, iar în casa lui din Lăteşti a fost repartizat un proaspăt venit de la închisoare. Acesta şi-a dat seama că "pardoseala" (de lut) a odăii principale, într-un anume loc, sună a gol. A scobit - a dat de un manuscris despre Piteşti. S-a dus la miliţian, a raportat, iar Mircea Şoltuz a rămas şi fără mărturia sa.

Privite dinspre momentul 22 decembrie '89, când, deschizându-se sertarele, s-a constatat că cele ale scriitorilor - cu cinci excepţii - erau goale, observăm că ne-scriitorii (atunci, în '54-55 Ion Omescu nu era scriitor profesionist), în ciuda ameninţării ce plana asupra foştilor deţinuţi - au scris; şi, vai, au plătit. Din puţinul cunoscut de mine: în afară de cei cinci scriitori-cu-sertar (Blaga, Noica, Steinhardt, Mihadaş, Ion D. Sîrbu), românii care, în România fiind, şi-au pus pe

hârtie mărturia - au fost ne-scriitori: Aurel State, Gheorghe Mircescu, Nistor Chioreanu, Costin Merişcă...- şi vor mai fi dintre cei ce şi-au asumat condiţia martirului: mărturia.

După decembrie '89 au fost retipărite în româneşte cărţile lui D. Bacu şi Virgil Ierunca (nu am cunoştinţă de o nouă ediţie a **Demascării** lui Gr. Dumitrescu). De asemeni, pentru întâia oară originalul românesc al **Patimilor după Piteşti** (1990) a fost scos în 100 exemplare - dactilogramă fotocopiată - la Ion Solacolu, la *Dialog*. În 1991 a apărut, în sfârşit, sub formă de carte la... Cartea Românească.

*

Faţă cu ororile petrecute în închisorile comuniste (şi) din România, există - spre surprinderea, nu doar a mea - o atitudine stranie (dar explicabilă) a victimelor - în general, nu numai ale reeducării: de a descuraja pe cel ce se pregăteşte să scrie, ori a şi scris despre Piteşti, motivând:

«Despre Piteşti să scrie numai piteştenii».

Şi eu am vehiculat această "poruncă" (în romanul **Ostinato,** publicat în 1971 în franceză şi în germană, în **În Cerc** o voi fi repetat, însă în **Gardă inversă** mi-am schimbat discursul: din însăşi acţiunea se înţelege că naratorul începuse a lucra la Piteştiul său, chiar dacă nu începuse a-l şi pune pe hârtie...

Unul dintre motivele (de căpătâi) ale întoarcerii mele din Occident - unde petrecusem un an, 1972-73 - a fost şi speranţa că, în România fiind, voi putea să adun mărturii ale piteştenilor şi, potrivit unei promisiuni, voi putea cumpăra memoria de elefant a grefierului de la Procesul Ţurcanu. Fiindcă, în Occident, putusem citi (cu ochii mei!) cartea lui Bacu (de care, înainte doar auzisem), o citisem şi pe a lui N. Cârje, însă am înţeles: acestea erau mărturii indirecte (nici Bacu, nici Cârje nu trecuseră prin reeducare, scriseseră din cele auzite). Or, "confruntând" cunoştinţele mele cu scrisele celor doi, nu găsisem că aş fi aflat lucruri noi: cam tot atâta ştiam şi eu despre Piteşti, ca şi Bacu: tot din gura unor "piteşteni". Simţeam însă (nu doar eu) că realitatea reeducării este mult mai vastă (şi mai profundă); bănuiam că Ştefan Davidescu, cel ce mă iniţiase întru Piteşti, la Jilava (în chiar celula unde N. Balotă povestea de zor Faulkner şi Joyce şi Thomas Mann...), ştia mult mai mult decât povestise. În Lăteşti, etapă intermediară, în care gurile perfect slobode din închisoare se închiseseră pe jumătate, reîntâlnindu-l pe Fănel

Davidescu, iar el repovestindu-mi (cu un bemol la cheia tonusului); auzind (din gura lui Romulus Pop, a lui Mircea Şoltuz) aceeaşi poveste - dar în alte variante - am înţeles că exista şi un alt criteriu de diferenţiere a relatării aceluiaşi eveniment de către mai mulţi martori.

I-aş spune: criteriul Piteştiului: X poate povesti ce a îndurat de la alţii, însă nu poate povesti (şi nu doar pentru că i-i ruşine, pentru că se simte vinovat) ce au îndurat Y, Z de la el (vezi mărturia scrisă a lui Gr. Dumitrescu, **Demascarea**). Diabolismul "reeducării" fusese astfel conceput şi realizat, încât cei ce deveniseră torţionari - după ce fuseseră ei înşişi îndelung, insuportabil (!) torturaţi - au uitat răul provocat de ei colegilor, prietenilor - în câteva cazuri: fraţilor. Altfel, probabil, n-ar fi supravieţuit. Ar fi crăpat de preaplinul memoriei.

Cum am spus: în Bărăgan, la sfârşitul anilor '50, începutul anilor '60 am înţeles că, la nefericiţii "studenţi", cum li se spunea generic celor ce trecuseră prin reeducare, se produsese amputarea parţială a memoriei (acea parte a ei ce provoca remuşcări). Şi că un "piteştean", să-i zicem X nu va putea mărturisi decât adevărul său - fatal, parţial - al suferinţelor de el îndurate. La fel Y, Z... Însă Z şi Y, în mărturiile lor - tot selective, tot parţiale - vor putea vorbi despre...ceea ce lipsea din memoria lui X; după cum se va dovedi că X relatase episoade absente din povestirea lui Y (relative la sine), a lui Z (despre sine)...

Însă, ciudat: pasul următor (concluzie: numai cineva netrecut prin Piteşti va putea da seama de globalitatea fenomenului) nu mi-a mai venit, atunci, în gând. Cu toate că, la Jilava, în vara lui '57, în camera 36, unde aflasem pentru întâia oară "despre Piteşti" din gura lui Ştefan Davidescu, îmi spusesem:

«Trebuie scrisă Cartea Piteştiului!»

Acest «trebuie» avea un caracter... plural, deci colectiv: noi toţi cei trecuţi prin închisoare, o dată liberaţi, trebuia să lucrăm la alcătuirea Cărţii Închisorii în general, a Cărţii Piteştiului în special: convingându-i pe supravieţuitori că trebuie să vorbească, să aştearnă pe hârtie (fie şi adevărul parţial al lor); adunând "material pentru fundal" - şi, de ce nu: participând la redactarea Cărţii.

După închisoare, după domiciliu obligatoriu, am intrat în faza a treia, cea mai greu de suportat: "libertatea". Rezumându-mă la Piteşti, pot spune că abia în "libertate"am înţeles cât de zdrobiţi, strâmbaţi, mutilaţi fuseseră, în majoritate, deţinuţii politici. Abia după

1964 - momentul amnistiei generale şi al golirii închisorilor - am înţeles un lucru terifiant:

Ceea ce nu reuşiseră comuniştii prin Securitate, slujindu-se de Ţurcanu, la Piteşti, la Gherla, la Tg. Ocna şi la Canal, cu deţinuţii "băgaţi în reeducare", izbutiseră - prin aceeaşi Securitate - să obţină (fără torturi "speciale", profitând doar de oboseala, de uzura oamenilor) în 20 ani - dacă socotim că nenorocirea a început la 23 august 1944. Aşa că, după 1964 nu mai era drept ca ceilalţi (foşti) deţinuţi să-i arate cu degetul pe trecuţii prin Piteştiul generic, numindu-i, cu intenţie acuzatoare, cu dispreţ amestecat cu spaimă: "reeducaţi". Fiindcă nici ei nu ieşiseră la mal...ne-reeducaţi. Ba mulţi, prea mulţi dintre fruntaşii politicii, ai culturii, ai spiritului fuseseră maculaţi de "reeducarea non-violentă" ce începuse prin 1960 la Botoşani, la Aiud, la Gherla...

Această tristă constatare m-a făcut ca, în cărţile scrise începând din 1965 (**Ostinato, Uşa..., În Cerc**), să afirm (cu o resemnată convingere) că, despre Piteşti, să scrie numai piteştenii...

Aşadar, mirat (şi decepţionat) că în Occident nu se află mai multe informaţii decât deţineam eu, m-am întors în România: aveam promisiunea (nu fermă, dar promisiune) a lui Marcel Petrişor de a mă pune în legătură cu mnemotiotul grefier. Pregătisem un casetofon şi o sumă de bani (cerea plată omul-muncii!). Apoi acelaşi Marcel, dacă nu-mi promisese că îl va convinge pe Calciu să deschidă gura, ar fi putut încerca... Şi eu aş fi putut, doar îl cunoşteam, însă cu totul altfel ar fi vorbit Petrişor, camarad de credinţă şi de suferinţă, coleg de celulă de exterminare, la Jilava.

Din nefericire, o dată întors în ţară (iunie 1973), am aflat de la Marcel Petrişor că grefierul murise (deci luase cu el secretul-adevărat al Procesului Ţurcanu), iar Calciu, în continuare, nu deschidea gura. Ceva-ceva mi-a mai strecurat el, Marcel (şi ştia, doar stătuse atâta timp cu Oprişan, cu Calciu, cu Iosif), însă nu cât aş fi dorit: la mine în apartament existau microfoane (la el, cum altfel!), pe stradă eram "însoţiţi" amândoi (fiecare de altă"unitate"), nu-i venea să vorbească despre "Piteşti - secretul cel mai teribil al Securităţii", fiind sigur că suntem ascultaţi cu "microfoane-tun" (din acelea de cca 75 cm, direcţionalele - pe atunci o noutate...).

Aşadar, cu Piteştiul (deşi nu era întru totul adevărat, ca să-mi justific întoarcerea în România, pretinsesem că «şi pentru a scrie cartea cu Piteşti») mă aflam în impas: nu aflasem mai mult decât ştiam (după un ocol în Occident) şi nu existau perspective de a aduna mai

multe informaţii. Această stare de spirit răzbate în **Gardă inversă** - prima carte "scrisă, fără a vedea ce fusese anterior scris": pe măsură ce terminam un capitol, îl trimiteam în Occident - şi sunt...15 capitole.

În toamna anului 1977, când am fost împins afară din ţară, mi-am fabricat pe loc aceeaşi justificare, orientată invers pe hartă: «Acum o să pot scrie cartea cu Piteşti - din atât cât cunosc». Ceea ce am şi făcut, între 1978 şi 1979.

Ca să rezum: prin volumul meu **Gherla,** purtător al textului semnat de Virgil Ierunca despre Piteşti, în 1976 cititorii francezi (apoi suedezi) au aflat ce s-a petrecut în închisorile din România între 1949 şi 1952; în 1981, cititorii francezi (apoi olandezi, apoi germani) au aflat, atât din romanul **Patimile după Piteşti** cât şi din postfaţa lui Virgil Ierunca ce au fost acele "Patimi, la Piteşti" ale studenţilor români. Trebuie să spun (în fapt, repet): pe lângă cele aflate în România, de la Davidescu, Pop, Şoltuz, în Occident din cartea lui Bacu - Virgil Ierunca mi-a pus la dispoziţie mărturia (şi ea indirectă, adică a unui deţinut ce nu fusese la Piteşti) după care lucrase el, atât pentru emisiunile de la Europa Liberă, cât şi pentru eseul Piteşti.

Această firavă informare a fost completată de corespondenţa extrem de fertilă întreţinută cu Vlad C. Drăgoescu, stabilit în Elveţia şi cu Grigore Dumitrescu, aflat în Germania.

*

Cum au primit românii cartea mea **Patimile după Piteşti** (transmisă fragmentar şi la Europa Liberă)? Fireşte: cei din România, neputându-se exprima în scris - nici nu s-au exprimat. Însă cei din exil...

Cu excepţia Monicăi Lovinescu şi a lui Virgil Ierunca, exilaţii - mai cu seamă cei scriind în publicaţiile din Canada, America, Germania - când venea vorba despre Piteşti, scriau aprobativ, chiar admirativ despre cartea lui Bacu (adăugând: "Bacu este un adevărat piteştean"); la fel despre a lui Gr. Dumitrescu; despre cartea lui Ierunca, **Piteşti** (apărută, reamintesc, în 1981, în româneşte), favorabil-cu-jumătate-de-gură. Însă despre a mea - deşi nimeni nu o citise, decât eventual, în traducere franceză ori germană (nu cred că şi în "olandeză") - opiniile erau unanime:

«Goma nu avea dreptul să scrie despre Piteşti - el n-a trecut prin reeducare!».

Ar fi fost, la rigoare, acceptabilă această interdicţie, dacă toţi cei care scriseseră despre Piteşti, ar fi îndeplinit aceeaşi "condiţie": să fi..."trecut"!

Or, D. Bacu nu a fost la Piteşti (acum aflăm cine i-a povestit, la Gherla: Octavian Tomuţă şi Emilian Brânzei - vezi vol. **Memorialul ororii**, pag. 822): de ce Bacu să aibă dreptul să scrie despre Piteşti, Ierunca...aşa şi-aşa, iar Goma deloc?

De ce? Fiindcă, după exemplul evreilor, şi legionarii au instituit un monopol, nu doar al tuturor suferinţelor (ale tuturor românilor), ci şi monopolul cronicii acelor suferinţe - crezute de ei: ale legionarilor, în exclusivitate.

Şi nu doar legionarii cred - şi spun asta: am relatat în **Jurnal** cum, cu ocazia vizitei la Paris a lui Octavian Voinea, în timpul unei reuniuni la Sorbona, despre "Gulagul românesc", colegul meu de Lăteşti, bunul şi blândul Nae Evolceanu m-a apostrofat din sală, spunându-mi că eu nu aveam dreptul să scriu despre Piteşti, fiindcă numai cei care au trecut prin Piteşti au dreptul - ca Bacu!

Asta se petrecea prin 1991.

Însă cu un deceniu în urmă, când mi se traducea (în franceză, în neerlandeză, în germană) romanul **Patimile după Piteşti**, dorinţa mea cea mai fierbinte: să-l pot edita în româneşte. Am mai scris, repet: Ion Cuşa mi-a promis în mai multe rânduri, apoi, în prejma morţii mi-a spus că acum regretă că s-a lăsat convins-constrâns de camarazi să nu mă editeze (desigur, cel mai ardent "consilier" fiind chiar Bacu); după moartea lui Cuşa, Aurel Răuţă m-a acoperit, m-a sufocat şi el cu promisiuni de publicare - i-am trimis o dactilogramă. Însă el, spre deosebire de Cuşa, nu mi-a dat nici explicaţii... (în 1994 acelaşi Răuţă a consimţit la iniţiativa Monicăi Lovinescu şi a lui Virgil Ierunca - şi a altor "proeminenţe culturale"« de a mă exila... din exil» - m-am consolat: "celălalt exclus": Regele Mihai I...)

După decembrie '89 a apărut revista Uniunii Scriitorilor, *Memoria*, sub conducerea lui Banu Rădulescu, trecut prin Piteşti. Întorşi din prima vizită în România (după 44 ani...), Monica Lovinescu şi Virgil Ierunca mi-au mărturisit nedumerirea lor: după opinia lui Banu Rădulescu, acţiunile în legătură cu reeducarea de la Piteşti ale publicaţiei *Memoria* trebuiau făcute metodic, fără grabă: să aşteptăm întâi documentele din arhive; apoi o echipă de psihologi şi de istorici să lucreze asupra lor (a documentelor) - abia după aceea să fie date publicităţii... A, cărţile lui Bacu, Ierunca, Goma? - n-au decât să fie editate în România, însă ele nu trebuie con-

siderate "material documentar" - de ce? Simplu: pentru că sunt scrise de persoane care n-au fost la Piteşti!

În luna mai 1991, l-am cunoscut pe Banu Rădulescu: m-a întrebat de ce refuzasem invitaţia lui de a face parte din colegiul revistei. I-am răspuns: în primul rând, pentru ciudata - dacă nu: inadmisibila - concepţie a lui şi, fatal, a publicaţiei, despre memorie; în al doilea: pentru respingerea a ceea ce se scrisese până atunci despre Piteşti (începând cu Bacu, în 1963) - pentru a fi înlocuit cu...cu ce? Cu nimicul - din moment ce el, Banu Rădulescu, impune aşteptarea documentelor din arhive, pe care să le cerceteze mai întâi psihologii, apoi istoricii, apoi mai vedem noi - iar între timp murim, deci dispar ultimii martori direcţi, dar şi mediaţi (ca Bacu, Ierunca, eu...).

*

Două cuvinte despre atitudinea celor ce nu au fost la Piteşti, nici în închisoare:

Unii, prea tineri pentru a fi apucat acele timpuri, iar în copilăria, adolescenţa, prima-tinereţe a lor, nu au ştiut ce se petrecuse în Gulagul românesc, fie pentru că tatăl, unchiul, vărul sunt şi în prezent securişti, fie că aceiaşi fuseseră securişti în perioada cu pricina şi nu erau deloc interesaţi să-şi povestească "faptele de arme", fie, mult mai frecvent: aveau în familie foşti deţinuţi - iar păţiţii voiau să uite prin ce trecuseră, nu să "creeze probleme" copiilor - la liceu, la facultate, la serviciu...

Aceştia - dacă erau şi culturalişti, literatori, scriind la gazete - aveau/au aceeaşi atitudine de respingere - însă la ei, nu una "selectivă" ca la Banu Rădulescu şi la ai lui - ci totală. Ei, nu numai că nu cred ceea ce au apucat să mărturisească foştii deţinuţi, dar pun sub semnul întrebării însăşi raţiunea de a fi a mărturiei - am să dau un singur exemplu, întâmplător implicându-mă şi pe mine:

Eseistul Ştefan Borbély a publicat în *Apostrof* din Cluj - nr. 3-4/92 eseul intitulat **Sine ira**. Vorbind despre literatura concentraţionară editată după decembrie '89, în România, Borbély crede:

"Despre aceste jurnale (?!) n-ar trebui să scrie decât aceia care au trecut prin experienţe aidoma".

Vorbind despre cartea mea, **Gherla**:

"Goma e un sangvinar nimerit într-un univers gregar (...) un impulsiv, saturat de concret, violent, surescitat".

Nu l-aş fi menţionat pe Borbély, doar pentru că a scris astfel despre mine, dacă nu şi-ar fi etalat "teoriile" - iată-le:

"(...) toate aceste jurnale au fost elaborate după ieşirea din starea din detenţie; ele aparţin, deci, mai puţin concretului în sordida sa proximitate şi mai mult unor exerciţii de memorie "; "majoritatea acestor texte redau ***expresia subiectivă a unor experimente parţiale***" (subl. mea, P.G.);

În continuare Borbély face următoarea afirmaţie:

"Lectura necritică a acestor jurnale implică cel puţin două ispite capitale: aceea de tipizare comportamentală pe linia extremului (când legea istoriei o reprezenta pe atunci media) şi aceea de generalizare nefondată, prin afirmaţia, des rostită, că întreaga Românie a fost, în fapt, un univers concentraţionar".

Nu mă sfiesc să mă întreb: pe ce lume a trăit Ştefan Borbély - atâta cât a trăit, însă omul de aceea este om: să vieţuiască şi din experienţa şi din amintirile părinţilor, din ale bunicilor - să fie/fost părinţii şi bunicii lui Borbély, chiar cu toţii, securişti? (Laszlo Alexandru, în replica "Dreptul de mărturie" l-a pus la locul său în *Contrapunct* nr. 21 /92, explicându-i răbdător eseistului că deţinuţii nu aveau la îndemână hârtie şi creion, ca să-şi consemneze pe loc impresiile...).

Să revenim la Piteştiul nostru şi la documentele pe care le aştepta Banu Rădulescu şi a sa *Memorie* - fără memoria Piteştiului:

"Dacă aş fi istoric", mai scrie Borbély, "aş avea, citind aceste texte, ***un alt soi de suspiciune*** (subl. mea, P.G.). Prin ele, în locul istoriei integrale, ni se furnizează istorii parţiale subiectivizate, care au tendinţa de a se substitui istoriei însăşi. (...) aş fi îndrituit să cred că funcţionează aici o subtilă diversiune care întârzie accesul la documente prin extrapolare emotivă a oralităţii".

"(Istoria anilor '50) ar fi mai eficientă dacă ar fi chemată să completeze ***un corp de documente care ne lipseşte*** şi fără de care ***istoria reală a perioadei rămâne de neînţeles***"(subl. mele, P.G.).

Nu mai continui: observ - cu mirare, cu durere, cu mânie cum se întâlnesc opiniile unor legionari cu cele ale unor piteşteni, cu cele ale unor amnezici voluntari (mai numeroşi decât ne-ar place nouă să credem) şi cu ale editorilor de la Vremea - care ne-au oferit, în sfârşit, "corpul de documente" atâta aşteptat de fostul deţinut Banu Rădulescu, conducător al *Memoriei*, şi de Borbély, eseist culturalist la *Apostrof* pe care nu-l interesează mărturiile victimelor:

le suspectează de... diversiune, care îl întârzie pe el să acceadă la documente - singurele care reprezintă adevărul...

*

Ei, bine: documentele despre Piteşti - cele aşteptate de Banu Rădulescu şi cei de la *Memoria* - au apărut! După cinci ani de la evenimentele din decembrie '89. Şi ce constatăm?

"Editura a avut acces la un număr impresionant de acte"; "Alegerea materialelor (...) s-a făcut cu obiectivitate, luându-se în consideraţie ***numai cantitatea de informaţie conţinută în documente şi calitatea ei*** (subl. mea, P.G.)";

"Lipsa unor documente care, în mod firesc, ar fi trebuit să existe în dosarul procesului (declaraţiile martorilor, ultimul cuvânt) se datorează fie absenţei lor din dosar, fie ***condiţiilor de stress în care a avut loc selectarea materialelor de arhivă*** (subl. - şi nedumerirea - mea, P.G.);

"documentele selectate sunt prezentate integral" (?);

"Editura Vremea nu şi-a arogat dreptul de a face vreun comentariu pe marginea documentelor cuprinse în volum; cititorul interesat de faţa până acum ascunsă a istoriei noastre îşi va putea face singur o idee, citind rândurile care urmează şi, de asemenea, ***printre rânduri*** (subl. mea, P.G.).

Editura Vremea mulţumeşte, în primul rând:

" - Domnului Doctor Virgil Măgureanu, directorul SRI, care ne-a aprobat consultarea şi copierea materialelor;

- "cadrelor SRI care, în ciuda unor ***obstacole de origine necunoscută*** (subl. mea P.G.) ne-au pus la dispoziţie actele şi ne-au ajutat cu amabilitate la copierea lor".

Şi încheie:

"Sperăm ca această carte să contribuie la dezvăluirea imaginii reale a unor fapte istorice ".

*

Înainte de a intra în "bucătăria" volumului, să începem prin a privi... lista de bucate:

Oricare dintre cititori, chiar neiniţiat în tainele reeducării de la Piteşti, va observa reaua alcătuire a "dosarului" - pentru care Vremea îi mulţumeşte Doctorului cu pricina - de pildă, în capitolul II, ANCHETA, la Ţurcanu:

Există 8 (opt) procese-verbale de interogatoriu: din primul lipseşte (ca din întâmplare!) pag. 199, din al 8-lea lipseşte... restul - şi un al 9-lea p.v., de confruntare.

Ciudat: procesul se numea - se numeşte, în continuare: Procesul Ţurcanu, însă din aceeaşi întâmplare, lipsesc declaraţiile (din anchetă). Or se ştie de câteva decenii - să zicem, de peste patru...- că, în timpul acestei anchete (1951-54), Ţurcanu a scris sute, mii de pagini, din "tratatul de tortură aplicată - şi de aplicat;"

De asemeni: primul document în care Ţurcanu răspunde întrebărilor anchetatorilor este datat: 20 martie 1954.

Or, din p.v. de interogatoriu al lui Popescu Gheorghe (din lotul Ţurcanu, şi el executat), aflăm că plecarea de la Gherla a "reeducatorilor" (deci încetarea reeducării) a avut loc în decembrie 1951. Ce va fi făcut Ţurcanu timp de doi ani şi un trimestru - până la primul contact cu anchetatorii procesului care îi purta numele? Mister (întreţinut de Vremea).

Să trecem la "Bestia nr. 2", cum era supranumit Popa Alexandru, zis Ţanu: la Piteşti venise de la Suceava împreună cu Ţurcanu, plecase de la Gherla odată cu ceilalţi (deci şi cu Ţurcanu) - or, ce vedem în volumul de la Vremea: la Popa Alexandru nu există nici un proces-verbal de interogatoriu, doar trei declaraţii - toate din august 1953.

Să părăsim, pentru moment observaţiile la adresa editorilor şi a Doctorului lor - să ne aplecăm asupra altei cronologii - câteva "amănunte":

- La anchetatul Păvăloaie, observăm că, pentru p.v. de interogatoriu din 17 aprilie 1953, măsurând 4 (patru) pagini a fost nevoie de 9 (nouă) ore. Iar cel din 14 mai, tot 9 ore a avut nevoie - pentru...2 pagini şi jumătate;

- La Livinschi, în 4 aprilie, au fost necesare 12 (douăsprezece) ore pentru 2 pagini, iar la pp. 265-268 al volumului constatăm că, pentru a obţine 3 (trei) pagini, Securitatea poporului a avut nevoie de 3 (trei) zile: 28, 29, 30 oct. 53. Fireşte, anchetatorii, oameni fiind, s-au schimbat, ei obosind repede - banditul de anchetat a rămas acolo, în birou (nu neapărat pe scaun, ci mai pe vine, mai cu mâinile-n sus, mai într-un picior...- ca orice bandit anchetat la Securitate).

- Cobâlaş Nicolae - la care voi reveni - (cel care nu a fost nici la Piteşti, nici la Gherla - dar a fost împuşcat) - în 13 iunie 1953, a

fost anchetat 14 ore - pentru 5 pagini; iar în 21 oct., tot în 14 ore, anchetatorul Toma Nicolae a scos doar... 3 pagini.

- De la Voin Ion, anchetatorul V. Gordan (îl cunosc: de la Rahova, din 1977), în 8 ore a obţinut 2 pagini; randamentul a scăzut, în 14 august 53: în 6 ore şi jumătate, doar o pagină.

Există însă şi cazuri... inverse: de la Cerbu Ion, anchetatorul I. Olaru a cules 8 pagini în doar trei ore - deşi acelaşi anchetator, în alte împrejurări, nu dovedise atâta...repejune la scris, fiind şi el tot securist. Desigur: cele 8 pagini erau demult aşternute pe hârtie, "munca de lămurire" (pentru a semna) durând trei ceasuri.

Nu ne întrebăm de ce aveau securiştii nevoie de atâta timp - fiindcă ştim: pe de o parte, "zmulsul" era o operaţie grea pentru anchetator, bietul: făcea bătături, bătând; pe de alta: cum să scrie "atât-de-repede" (citeşte: normal) indivizi care învăţaseră cititul la seral şi scrisul în câmpul muncii?

De regulă anchetatul semnează o singură dată, la sfârşitul procesul-verbal de interogatoriu ori al declaraţiei. Anchetatul Cobâlaş, la 21 oct. '53, a semnat după fiecare răspuns. Adică de unsprezece ori - iată motivul pentru care, în 14 ore de interogatoriu, au fost scoase numai 4 pagini...

Acum o chestiune de fond:

Pe lângă injustiţia constitutivă a "justiţiei" comuniste, în Procesul Ţurcanu există şi una... internă, privind însuşi lotul:

- Cu cei 22 acuzaţi, între rostirea Rechizitoriului (numiţi în ordinea gravităţii, socotită de Procuratură, a faptelor) şi pronunţarea Sentinţei s-au produs două genuri de modificări:

a) de agravare ori de "uşurare" - ambele neexplicate;

b) consecinţă a primeia: de schimbare a ordinii (în principiu: descrescândă) a acuzaţiilor - şi ea rămasă fără justificare.

În această "balanţă" nu voi spune nici din greşeală: «De ce nu a fost executat şi X - ca Y, Z...», ci: «De ce lui B i-a fost comutată condamnarea la moarte - nu şi lui A?»

De aceea mă voi întreba - nu de ce n-a fost executat şi Popa Alexandru şi Pătrăşcanu Nutti, ci: de ce a fost împuşcat Pop Cornel? Dar Popovici Cornel? Dar Cobâlaş? Dar...?

Cazul lui Cobâlaş Nicolae intră în amândouă figurile: acest şef legionar nu a fost nici la Piteşti, nici la Gherla, nici la Canal; nu a fost reeducat, nu a fost reeducator - şi totuşi: de pe poziţia 12 din Rechizitoriu a trecut pe poziţia 3 a Sentinţei, fiind devansat doar de Ţurcanu (nici o surpriză) şi de Stoian (asta da, surpriză!).

Nu trebuie cu nici un chip să intrăm în jocul Securităţii: de cum vom spune (ori doar gândi): «X este mai vinovat decât Y», am şi acceptat "logica" securistă.

Pentru fiecare dintre noi, autori de cărţi despre Piteşti, de mărturii, ori doar cititori doritori să ne cunoaştem istoria (şi să ne-o asumăm), atunci când vine vorba de cineva care a trecut prin Infernul Reeducării, singurul mod în care este drept să ne apropiem de acest fenomen - pentru a-l înţelege - este ca, în prealabil, să ne întrebăm, la oglindă:

«Şi dacă, Doamne-fereşte, aş fi fost şi eu la Piteşti?»

*

Volumul editat de Vremea nu constituie acel corpus de documente aşteptat de Banu Rădulescu şi de Borbély. Care este opinia supravieţuitorilor reeducării? - se constată din mărturia-replică a lui Octavian Voinea (capitolul *După 40 ani*) - dar mai cu seamă din nota de la subsol a editorului - o citez, pentru a nu fi uitată în veci:

"Din cele 69 pagini manuscrise pe care le însumează (ce limbă română! - n.m. P.G.) mărturia, nu s-a putut selecta decât materialul (!) de faţă, restul fiind constituit ***din digresiuni fără legătură cu subiectul tratat în acest volum***" (subl. mea apăsată, P.G.).

Vasăzică Doctorului Măgureanu, editorii îi mulţumesc; le mulţumesc securiştilor actuali care i-au "ajutat în selectarea materialului" - în ciuda "obstacolelor de origine necunoscută" (sic! - cât de necunoscută poate fi originea securistă a unui obstacol? - n.m.P.G.); îi mulţumesc unui notoriu turnător de puşcărie şi informator cu ziua în "libertate" - care nu are nici măcar scuza Piteştiului - om a lui Drăgan, al lui Cataramă şi al altor gradaţi: epigramistul Quintus - iar pe una dintre victime, ca prin minune în viaţă, îl admonestează cu obrăznicie de securist etern « de parcă ar avea în faţă un etern vinovat».

Refuzând să deschidă volumul de documente printr-un studiu introductiv (n-am înţeles: ce e povestea cu "condiţiile de stress în care a avut loc selectarea materialului" - cine a fost, ca să zic aşa, pălit de stresu-ăla; securiştii care făceau selecţia a treia?, editorii făcând a patra cernere / se mai cheamă: autocenzurare / a "materialului"?), nu numai că i-au lipsit pe cititori de necesara balustradă de care să se sprijine în trecerea pe puntea aruncată peste prăpastia Piteştiului, dar i-au zăpăcit, i-au rătăcit, i-au dezinformat - astfel, făcându-se complici ai Securităţii.

Față cu astfel de "documente" - dragi lui Banu Rădulescu, lui Borbély și altora ca ei - eu unul prefer mărturiile. Așa, subiective, parțiale, "resentimentare", ele sunt autentice, vii. Documentele prezentate în volumul de la Vremea nu sunt nici obiective, nici adevărate și nici vii: duhnesc a moarte; răzbate din ele odoare de sudoare, de lacrimi, de sânge, de pișat: sucul vieții stors de Securitate de la nefericiții căzuți în labele Monstrului, care i-a obligat, prin tortură, să-și tortureze semenii, apoi i-a lichidat pe unii dintre ei, ca "vinovați".

Ce autenticitate, ce credibilitate, ce adevăr cuprinde, pentru un cititor neavizat, nepus în gardă, lipsit de cheie (prin "grija" editorilor) următorul document:

"Întrebare: Ți se pune în vedere să părăsești poziția banditească pe care ai adoptat-o în cercetare și să arăți..."

"Răspuns: Refuz să părăsesc poziția banditească, deoarece..."?

Sau:

"Întrebare: Ce ați indicat voi legionarilor să declare despre acțiunea de așa zisă reeducare?"

"Răspuns: Am indicat legionarilor să declare despre acțiunea de așa zisa reeducare..."?

Nu, nu: Editura Vremea nu informează: ea dezinformează. Cu grijă.

Cititorii români au fost analfabetizați în cinci decenii de comunism; comuniștii au falsificat metodic și adevărul istoric al comunității noastre, falsificând adevărul în general. A afirma că cititorii români au nevoie de un "mod de folosință" al istoriei, că au nevoie să fie re-învățați să gândească, să citească și să înțeleagă un document nu este o insultă, ci dovedește compasiune, grijă, dorință de a-i vedea redeveniți normali, într-o Europă normală.

Editura Vremea, în loc să se piardă în plecăciuni la adresa Măgureanului cel doctor (șef de catedră, la Universitate, prin truda lui Emil Constantinescu și a Zoei Petre), și-ar fi făcut doar datoria dacă ar fi dat cititorilor, pe lângă documente și o "hartă" a Arhipelagului MAI; și a Insulei Ororilor: Reeducarea.

Nefăcând acest lucru, **Memorialul ororii** de la Vremea rămâne: Cartea Albă a Securității bis.

Paul Goma

P.S. La pagina 858 dau de "Cazul Paul Goma" în mărturia piteşteanului N. Itul: acesta relatează că, în 1953, aflându-se în închisoarea Codlea, a stat în aceeaşi celulă cu Paul Goma - condamnat la 6 luni pentru omisiune de denunț. Fiindcă urma să se libereze în curând, Itul îi încredințase (lui P.G.) o scrisoare (pe cârpă, cusută în interiorul hainei). Vai! După câțiva ani, la colonia de muncă Periprava politicul îi spusese că are în dosar şi scrisoarea trimisă prin Paul Goma. Mai zice Itu: când a aflat, după 1965, de atitudinea lui de contestatar, a vrut să-l contacteze, dar nu (s-)a putut; voia doar să ştie cum se întâmplase cu scrisoarea...

Aici - spre deosebire de Balotă (care, sub pseudonimul: Bianca a publicat în două numere consecutive din revista GDS *22* textul "Cazul Goma") - Itul face o confuzie nerăuvoitoare: numele-prenumele meu nu este frecvent - însă nici unic. Am mai scris: în **Gherla,** în '58 careva îmi spusese că mai există un deținut (tot student, dar la Silvicultură Braşov) pe care-l cheamă Paul Goma.

Aşadar, îi răspund lui N. Itul şi cititorilor: În 1953 nu eram închis - fusesem în 1952, dar la Securitatea din Sibiu; nu am fost în închisoarea Codlea; nu am fost condamnat la 6 luni, pentru omisiune - deci nu sunt eu acela!

Tata "făcuse cercetări": la Braşov cunoscuse câțiva învățători, profesori cu numele Goma: erau originari din sudul localității Predeal, unde se stabilise un clan macedonean, Dumnezeu ştie când. Nu găsise vreo legătură "vizibilă" între noi, izolați în Ciocâlteni, Orhei (nu mai există alți Goma în Basarabia) şi cei din Predeal. Pe firul altei informații: un alt clan (tot macedoneni) se află în Lugoj - de acolo era originar acel supra-prefect numit de Carol II: "rezident regal de Dunărea de Jos, Paul Goma" - părinții mi-au spus: când m-am născut eu, în 1935, acela era în plină celebritate - locală...- din acest motiv m-au botezat Paul, nu Pavel, cum ar fi fost normal într-o familie basarabeană, în care celălalt fiu se numise: Petre...).

În 1977, în lunile fierbinți (februarie-aprilie) un vizitator-semnatar din Braşov mi-a transmis din partea... unui omonim (să fi fost cel de la Codlea?) ştirea: Securitatea îl chinuie, convocându-l şi obligându-l să spună că este rudă cu mine - drept care să vină la Bucureşti, să mă convingă s-o las dracului cu drepturili...

M-am gândit adeseori la acel nefericit om: suferea din pricina afurisitului de nume comun! Îi cer iertare şi pe această cale.

P.G.

**Vineri 30 mai 1997**

S-a publicat în *22* replica mea (în nr. din 27 mai 2 iunie).

**Sâmbătă 31 mai 1997**

Am primit scrisoare de la Laszlo, în fapt întrebarea dialogului nr. 3. De asemeni câteva tăieturi de ziar. Am timp să răspund.

# IUNIE

**Duminică 1 iunie 1997**

Zi de alegeri, în Franța.

Am copiat întrebarea lui Laszlo, am scris (o parte) din răspunsul meu. Numai că măsoară...3 pagini (în 12) și vreo zece rânduri; împreună cu Laszlo depășește cele 6 pagini, adică 3 recto-versouri. Ce criterii! Astea sunt, cu astea defilez.

Întrebarea lui Laszlo nu mi-a lăsat o impresie nepieritoare. De aceea și răspunsul meu: lălăit.

**Luni 2 iunie 1997**

A câștigat stânga - și dacă nu le-am spus: "Măi băieț'...!"

Am scris partea mea din dialogul nr. 3 cu Laszlo. Iată-l:

*DIALOG*
*PAUL GOMA – LASZLO ALEXANDRU (3)*

***Laszlo Alexandru:*** *Stimate domnule Paul Goma, vă propun să ne continuăm dialogul, referindu-ne la altă categorie minoritară (după cea securistă și evreiască). Și anume la vocea intelectualilor adunați, la București, în Grupul pentru Dialog Social, având ca stindard și principal mijloc de exprimare revista 22.*

*Sper că sunteți de acord cu mine că nimeni nu este deținătorul Adevărului Absolut; cea mai onestă cale de cercetare a realității este aceea de a schimba opinii cu semenii noștri, de a le accepta părerile atunci când ele sunt solid întemeiate și corect argumentate. Din acest punct de vedere, semnul* ***dialogului*** *sub care s-au grupat colegii noștri bucureșteni oferă o premisă generoasă. Un al doilea element pozitiv l-a constituit prezența unor nume de marcă, a unor*

*intelectuali prestigioşi şi respectaţi care s-au înhămat la anevoioasa misiune a reconstruirii societăţii civile.*

*Iată de ce revista 22 a reuşit să devină treptat unul din săptămânalele cele mai consistente ale României, dacă nu cumva chiar revista culturală cu sumarul cel mai variat şi cu "tonusul" cel mai dinamic, prin găzduirea a numeroase polemici, pe subiectele cele mai neaşteptate. Nu în ultima instanţă, nivelul ridicat al dezbaterilor şi semnăturile importante susţin ştacheta foarte înaltă a hebdomadarului. Este foarte explicabil, deci, că 22-ul şi-a găsit partizani fideli şi cititori statornici, dispuşi să închidă ochii la unele derapaje survenite pe traseu.*

*Îmi amintesc, în altă ordine de idei că una din observaţiile cele mai acute privind specificul personalităţii dv. a fost făcută de Dan Petrescu. Potrivit editorului de la Nemira, Paul Goma acţionează ca un* ***revelator*** *pentru societatea românească de azi. Modul în care unii şi alţii se raportează la Paul Goma poare fi concludent pentru coeficientul camuflat de onestitate sau de bună credinţă. Paul Goma este un personaj teribil de incomod, deoarece îi somează pe toţi cei din jurul său să se pronunţe, să-şi asume o poziţie distinctivă, de o parte sau cealaltă a baricadei, în lupta pentru exprimarea adevărului. Or, n-a existat nimic mai "plăcut" în anii de comunism pe care i-a îndurat cultura noastră, decât dulcele inefabil, vorba în doi peri, genuflexiunea băţoasă, orgoliul de a nu te pronunţa. E firesc, aşadar, ca prezenţa lui Paul Goma să deranjeze, ca personalitatea şi faptele sale să fie repudiate de majoritatea intelectualilor români. Nu doar datorită puternicului complex de inferioritate pe care îl încearcă în faţa sa: Goma a vorbit şi acţionat, înainte de 1989, atunci când aproape toţi ceilalţi au tăcut. Însă de-ar fi doar atât! De s-ar opri povestea doar la 21 decembrie 1989 fix! Dar nu! Paul Goma are "tupeul" de a-i interpela, în continuare, de a le semnala nu doar erorile de raţionament individual, ci chiar de mentalitate colectivă. Spinoasă problemă!*

*Să vedem cum a "rezolvat-o" revista 22. Eu nu spun acum doar că Paul Goma a fost vădit nedreptăţit, în ultimii ani, de prestigioasa revistă bucureşteană. În cazul de faţă, pe mine, personal, mă afectează mai ales încălcarea unor minime norme de etică profesională (adică, vorbind mai pe şleau: să nu bagi pumnul în gura colegului tău scriitor; să nu-ţi permiţi neobrăzarea de a cenzura, în 1997, sub pretextul că eşti ocupat cu construirea societăţii româneşti). Nu mă refer doar la relele tratamente la care este supus, cu mizerabilă*

*consecvenţă, un scriitor, cât mai ales la nepotrivirea dintre vorbele mari, frumoase, şi ceea ce se ascunde îndărătul lor. (Au românii o vorbă: afară-i vopsit gardul, înăuntru-i leopardul).*

*Nu ştiu dacă mentalitatea de grup e o boală contagioasă, care se ia ca viroza. Constat însă cu ochiul liber, că atunci când e vorba de a-l combate pe Paul Goma (pe cele mai neaşteptate căi), intelectuali de marcă, semnatari în 22, reacţionează la unison, luând partea neadevărului. M-aş putea referi la practica "aranjării" materialelor în pagină (nr. 49/1993), când victima cenzurată e răstignită între cenzorul său (G. Liiceanu) şi complicea acestuia (G. Adameşteanu). Aş putea vorbi despre nepublicarea lui Paul Goma şi a usturătoarei sale replici care dădea în vileag năravurile de la 22, cenzură argumentată stupefiant de G. Adameşteanu: "fiecare are dreptul la opinie în revista 22, chiar şi redactorul ei şef"; cu toate acestea, venind vorba despre textul polemic al lui P. Goma, "n-am considerat utilă publicarea lui, cu atât mai mult cu cât eram în campanie electorală" (nr. 1/1996 – la o lună după încheierea alegerilor). (Logica asta – în care eu întrebam de ce nu se publică un text* ***acum****, iar şefa revistei îmi răspunde că* ***atunci*** *eram în campanie electorală, de parcă în campanie ar fi interzisă scrierea adevărului în revista 22 – mă depăşeşte).*

*Nu vreau să insist pe aluziile mustind de venin ale lui Dan C. Mihăilescu, cel care scrie poveşti vânătoreşti despre "uluitoarea neînţelegere a lui Goma faţă de chestiunea Liiceanu – Humanitas" (nr. 9/1997). Spre a spulbera neînţelegerile pilotului de observaţie din biblioplanul revistei 22, construim un exemplu similar. Să presupunem că editorul G. Liiceanu ar fi trimis la topit, fără o minimă explicaţie şi fără a le pune în prealabil în vânzare cele două traduceri ale lui Dan C. Mihăilescu din J.F. Revel (****Cunoaşterea inutilă****, Ed. Humanitas, 1992;* ***Revirimentul democraţiei****, Ed. Humanitas, 1995). Ce opţiuni ar fi avut tenacele traducător? Nu multe: 1) Să facă pe* ***niznaiul*** *şi să-şi elogieze în continuare editorul model; 2) Să protesteze cu vehemenţă, riscând însă să fie acuzat de către un alt biblioplanorist de "uluitoare neînţelegere" a delicateţii şi a nuanţelor şi, mai ales, a contextelor complexe. Dar nu pentru opţiunile sale îl apreciem noi pe Dan C. Mihăilescu.*

*Nu e cazul să mă opresc aici asupra minciunilor grosolane, vehiculate de Bianca Balotă sub titlul "Cazul Goma" şi găzduite pe spaţii ample de revista noastră îndrăgită (22 nr. 19 şi 20/ 1997).*

*Situația – de o rară abjecție – merită o analiză detaliată, care sunt sigur că se va produce.*

*Doresc, totuşi, să profit de ocazia acestui dialog, pentru a publica un alt text cenzurat de redactorul şef al revistei 22, un protest semnat de Laszlo Alexandru şi rămas până azi inedit. Sună în felul următor:*

***Doamnă Gabriela Adameşteanu,***

*Principiile profesionale îi interzic unui ziarist să se pronunțe pe un subiect pe care nu-l stăpâneşte în detaliu şi în profunzime. Este tocmai ceea ce a făcut Gabriela Adameşteanu, la* ***Serata muzicală*** *din 22 februarie 1997. V-ați referit la* ***Jurnal-ul*** *lui Paul Goma, deşi ați mărturisit că nu l-ați citit şi nici nu aveți de gând s-o faceți, pentru a nu vă "tulbura propria seninătate".*

*Cu toate acestea, într-un tandem cu Andrei Cornea, reuşiți performanța rară de a-l acuza în public pe Paul Goma de faptul că ar fi "nerecunoscător". Din ce cauză? Datorită atitudinii sale față de Monica Lovinescu. Afirmați, fără a clipi, că "în momentul în care Paul a fost scos de aici, cu nişte sacrificii foarte mari şi, sigur, torturat şi scos din închisoare, aceasta s-a făcut cu prețul vieții Monicăi Lovinescu". Andrei Cornea v-a completat cu sârg: "Ea a fost lovită atunci de un agent de securitate pentru că intervenise, făcuse o campanie, orchestrase o campanie întreagă pentru eliberarea lui Paul Goma". Iar Gabriela Adameşteanu a revenit: "Pacepa, «eroul» Pacepa a dat ordin ca Monica Lovinescu, eventual şi Virgil Ierunca, să fie transformați în legume, pentru că au făcut acest gest de solidarizare" (Sunt sigur că puteți verifica autenticitatea acestor citate, revăzând caseta cu înregistrarea emisiunii).*

*Dv., doamnă, împreună cu adjunctul dv., comiteți un grav gest de dezinformare, luând două fapte istorice disparate şi stabilind între ele o legătură de cauzalitate. Este adevărat că Paul Goma a fost "scos" din închisoare, după ce a fost bătut şi drogat de securişti, în urma protestelor internaționale. Este adevărat că Monica Lovinescu a fost bătută bestial de Securitate. Dar raportul cauzal dintre aceste două fapte vă aparține în exclusivitate. E cel puțin perfidă manevra de a i se reproşa azi, în mod implicit, lui Paul Goma, agresiunea căreia i-a fost victimă Monica Lovinescu.*

*Dar alegațiile dv. conțin nu doar erori de raționament, ci şi de informație. Nu "eroul" Pacepa a dat ordinul împotriva Monicăi Lovinescu. Securistul în cauză e cel care relatează faptele, în*

*Orizonturi roşii, Buc., Ed. Venus, 1992, p. 46. Ordinul i-a aparţinut lui Ceauşescu personal. Iar cauza a reprezentat-o, după opinia lui Pacepa, faptul că d-na Lovinescu "luase atitudine în mod public şi cu forţă împotriva cultului personalităţii fără precedent al lui Ceauşescu şi împotriva eforturilor sale de a-şi construi propria dinastie". Aceasta e realitatea faptelor, şi nu cum aţi dori s-o distorsionaţi azi, din nişte interese pe care mă abţin deocamdată să le comentez.*

*În ceea ce priveşte "nerecunoştinţa" lui Paul Goma, aştept să-i citiţi **Jurnalul**, aştept să aflaţi faptele pe care le relatează şi pe care îşi susţine judecata, e adevărat, nu totdeauna favorabilă faţă de Monica Lovinescu. Citiţi-l, doamnă, tulburaţi-vă propria seninătate şi vom relua, eventual, discuţia după aceea.*

*Laszlo Alexandru*

*Cluj 23 febr. 1997*

*P.S. Sunt sigur că cititorii revistei 22, mereu dornici de a fi corect informaţi, sunt în înaltă măsură interesaţi de conţinutul acestui mesaj. Deci, vă rog, fireşte, să-l publicaţi.*

*Într-un fax de răspuns îmi era argumentată nepublicarea protestului de mai sus pe motiv că aş fi făcut... elogiul lui Pacepa! Diversiunea este la loc de cinste în gândirea Gabrielei Adameşteanu. Iată un nobil obicei: când preopinentul îţi dovedeşte, cu argumente, cu citate şi cu bibliografie că judeci greşit, că răstălmăceşti şi că dezinformezi, există o singură soluţie, bobul de stafidă pe tortul cu frişcă: să-l cenzurezi!*

*Rezumând: ce-i putem noi reproşa acestui campion al pluralismului, al toleranţei şi al educării societăţii civile, care este revista 22 din Bucureşti. Faptul că prin eforturile perseverente ale actualei conduceri a redacţiei se realizează: 1) o orientare tendenţioasă şi discutabilă, pe modelul restrictiv al **spiritului de grup**; 2) coalizarea flagrantă, în numele acestui spirit de grup, cu neadevărul şi cu fapta editorială reprobabilă a unui intelectual cunoscut (G. Liiceanu); 3) cenzurarea textelor care atacă polemic acest **spirit de grup**; 4) cenzurarea protestelor care dezvălui minciuna, intoxicarea şi dezinformarea, realizate în numele **spiritului de grup**.*

*Nu mă va putea convinge nimeni niciodată că adevărul se poate plebiscita. Nu prin forţa falsei reputaţii şi a instituţiilor culturale de amploare se poate ajunge la adevăr, ci prin tenacitatea spiritului critic, al bunei-credinţe şi a corectei informări. Revista*

*Grupului pentru Dialog Social, lipsită de componenta dialogului, poate da naştere unor echivocuri neplăcute în titulatura sa. Opţiunea deliberat incorectă, răspândirea neadevărului, intoxicarea, cenzura sunt mijloace care nu conduc în nici un caz spre edificarea unei societăţi sănătoase, ci spre jalnica promovare a unor meschine* ***interese personale şi de grup.***

*Cum am putea oare executa o operaţie chirurgicală încununată de succes, când bisturiul cu care operăm n-a fost dezinfectat? Cum am putea oare construi democraţia de mâine, prin intermediul revistei 22?!*

*Cluj, 26 mai 1997*

***Paul Goma***: Relaţiile cu publicaţiile literar-culturale din ţară, în general, şi cu Gabriela Adameşteanu în special au fost, în primul an de după evenimentele din decembrie '89, bune. Ea a scris în "România literară", nr. 3 din 18 ianuarie 1990 o pagină întreagă despre mine, dând, într-un chenar, "bibliografia" (evident, străină). Tot ei i-am adresat **Scrisoarea deschisă**, datată: 1 aprilie 1990, apărută în *22*.

În schimb, de la bun început am perceput Grupul pentru Dialog Social ca pe un ***alibi*** al intelectualităţii româneşti, capitularde, dezertoare. Fiind prieten (în fine: eu credeam...) cu câţiva dintre componenţi, mi-am spus fără ocol părerea:

1. GDS (ca şi Piaţa Universităţii) este mărturisirea neechivocă: în timpul ceauşismului intelectualii români, cu două-trei excepţii, fuseseră violent inactivi; or, cine nu se opune tiraniei o încuviinţează, o slujeşte; intelectualitatea social-dialoghistă din 1990 nu monologase nici măcar în gând înainte de 22 decembrie '89; oficiosul Grupului a căpătat acest nume, nu ca "omagiu revoluţiei române" (de care puţin îi pasă inteligenţiei autohtone), ci din acel cunoscut, nociv, structural autocronism: abia ***atunci*** primiseră voie de la primărie să-şi arate muşchii, deci istoria omenirii ***atunci*** începea: când începea "istoria trezirii lor" din somnul cel cultural;

2. GDS, nu a ştiut – de unde, dacă alcătuitorii făcuseră doar cultură (cu voie de la cenzură)? – ce înseamnă ***dialog*** şi cu cine poate fi angajat acesta: m-am arătat vehement împotriva "întâlnirii cu **Domnul Măgureanu**", organizată de Liiceanu la sediul grupului. Autorul **Apelului către lichele**, ocupat fiind cu dreaptă împărţire a porcului, nu ştia – de unde să ştie: de la Noica? – chiar de nu ai fost

victimă directă, **nu** dialoghezi cu Securitatea – în numele adevăratelor victime.

Gabriela Adameşteanu nu a fost implicată în "conversaţia" lui Liiceanu cu Măgureanu, dar, cert: de la el a preluat acest monstru verbal: ***domnul*** (**domnul** Brucan, **domnul** Bârlădeanu, **domnul** Iliescu – ce să mai spun de **Domnul**-Roman!), de asemeni tentaţia... dialogului – nu se cheamă Grupul lor: "de dialog social"? Adevărat: Buzura s-a deconspirat de la bun început cu al său slogan securist: «Fără violenţă!», însă rădăcinile mult mai târziei "Dilema" ("toţi am colaborat, deci toţi am rezistat") trebuie căutate în Liiceanu şi nu în preaocupatul, pe atunci, Pleşu.

Cu Gabriela Adameşteanu eram prieten de prin 1967. A intervenit o pauză de cincisprezece ani: între 1971 (când a simţit – are un fler fata asta... - că atingerea de mine îi cauzează pe la dosar) şi 1987. Neînţelegeri de principiu nu au existat între noi – până în mai 1991, la întâlnirea de la Roma, la un colocviu.

Comunicarea mea a avut ca titlu:

**"Numai activiştii şi securiştii au confiscat revoluţia română? Nu – şi intelectualii!"**.

Atunci am înţeles că nu există cale de înţelegere cu Doinaş; cu Blandiana: de totdeauna o ştiam ca pe o călătoare de profesie, abonată la burse şi la premii dintre cele mai suspecte: Fulbright, Herder; nici măcar cu bunele mele prietene Gabriela Adameşteanu şi Ileana Mălăncioiu nu mai era chip să comunic.

De ce? Pentru că **nu mai vorbeam aceeaşi limbă – din 22 decembrie 1989**.

Atunci ei, cei ce nu făcuseră nimic-nimic-nimic pentru a-şi afirma demnitatea de scriitor român; nimic-nimic-nimic pentru demnitatea nescriitorilor români (cu un cuvânt pompieresc: popor), doar pentru că rămăseseră pe loc, în România (în genunchi, pe burtă, pe spate, nu contează), se considerau ca singurii stăpâni ai ţării. Ţară pe care noi, "fugarii", o părăsisem, o abandonasem, o trădasem! De aceea ne priveau, acum, nu cu prietenie – ca în călătoriile lor la Paris, ***înainte*** (de '89) – ci ca ***după***: cu suspiciune (oare ce aveam de gând: să rămânem "fugiţi", ori să dăm năvală peste ei?) cu teamă (oare o să le smulgem noi osul de la gură? , o să ne căutăm altul, în gura lor?), în fine cu milă – când au constatat că tot ei sunt cei câştigaţi: nu ca recompensă pentru Marea Brânză de până la 22 decembrie '89, ci pentru că, făcând "rezistenţă" în patru labe, acea poziţiune i-a ţinut, i-a menţinut la faţa locului, la ... sol – acolo unde s-a produs bătaia

peştelui. În fine, priveau compătimitor: cum pierdusem noi timpul, sănătatea (unii şi libertatea), cu tot felul de fleacuri, de inutilităţuri, ba, dacă-l asculţi pe dârzul anticomunist Al. George: chiar cu provocări securiste! (adevărat: protectorul-prieten al său, M.H. Simionescu, nu era provocator al ruşilor, ci şef de cabinet al Cenzorului Mare: Popescu-Dumnezeu...); iar la urmă ne pierdusem şi ţara (care, orişicâtuşi...). Aşa ne recitau, "după revoluţie", 'voluţionarii brucanioţi, autocertificaţi – încheind:

«Aţi plecat – plecaţi să fiţi!»

Din acel moment nu mi-am mai făcut vreo iluzie. Şi nu m-am mirat când, în acelaşi an (1990), în iulie, răspunzându-i lui Breban (care, netulburat, atacase exilul vreme de un an şi jumătate), am fost acuzat... de agresiune – printre arătătorii cu degetul fiind şi eternul soţ: Dimisianu.

Însă am fost surprins când am aflat, cu probe, că prietenul meu Liiceanu, fără să mă anunţe, trimisese la topit **Culoarea curcubeului**, volum nedifuzat; că, în *22* G. Adameşteanu, în ciuda evidenţei, luase partea minciunii, iar pe mine, victimă, ce mă plânsesem de porcăria liiceană, mă tratase de calomniator; că Instituţia Monica Lovinescu, în pofida estethicei pronate cu o dăruire demnă de alte cauze, luase şi ea partea Liiceanului mincinos, laş, distrugător de cărţi.

Într-adevăr, cu acea ocazie (1993) am făcut cunoştinţă cu "punerea în pagină tip Adameşteanu": fireşte, la *22* există dreptul la replică – dar nu una... fără de replică imediată (ba, dacă se poate, chiar înaintea "atacului"). Observasem şi înainte această tactică dâmboviţelinoasă: dacă ai o altă opinie decât cea redacţională, Gabriela nu te publică (deloc) – şi să zici mersi, altfel îţi vezi textul "gata încadrat": cititorul trebuind neapărat să creadă că tu ai atacat, iar G. Adameşteanu şi G. Liiceanu – aflaţi de-a dreapta şi de-a stânga ta – sunt bietele victime, cele care au avut chiar şi gripă...

Cititorul român, încă imatur, o crede pe G. Adameşteanu, şefesa *22*-ului, însă nici o manevră, nici o şmecherie prostească nu va putea ascunde mereu adevărul:

- G. Adameşteanu foloseşte, fără jenă, fără tresărire lovitura sub centură faţă de cei având o altă opinie;
- G. Adameşteanu foloseşte, senină, împăcată cu propria-i conştiinţă punerea în pagină ce-i poartă numele: minciuna, astfel înşelându-l pe cititor.

Acel moment nu a fost singurul: la fel a procedat în toamna anului 1996, când am trimis (şi la *22*) textul prin care făceam cunos-

cută renunţarea la candidatură. Ce a făcut Gabriela Adameşteanu? A publicat textul ca atare? L-a refuzat? Da de unde!

[M-am mirat atunci: de unde va fi învăţat asemenea trucuri nedemne de o doamnă; de un scriitor; de un redactor-şef al unei publicaţii ce **moralizează** opinia publică? Cine ştie: Poate de-acasă, poate de la Cartea Românească, de sub Bălăiţă, perioadă în care activa puternic, nu doar ca redactor, ci şi ca cenzor...]

Textul meu.... G. Adameşteanu l-a trimis lui N. Manolescu, lui Zoe Petre, lui Emil Constantinescu – abia după ce a avut "replicile" acestora, l-a publicat **şi** pe al meu. Ca pe a cincea roată la căruţă. Şi, cum altfel: ***încadrat***.

În toate ţările cât de cât civilizate, cu o sumară deontologie profesională astfel de procedee găinăreşti, chiar dacă nu lipsesc – în foile de scandal şi de şantaj – sunt arătate cu degetul, puse la zid. Nu şi în România, la o publicaţie... formatoare de spirite. Se vorbeşte de *deontologie* – însă aşa cum se vorbeşte de *SIDA*, de *NATO*: ***în deplină necunoştinţă de cauză***.

Pe când încă nu rupsesem relaţiile cu G. Adameşteanu şi cu *22* îmi exprimam uimirea (şi dezaprobarea):

- cum de poate ea, femeie, scriitor bun, să scrie la gazetă, să explice lectorilor ceea ce n-a ştiut vreodată, n-a aflat după 22 decembrie '89 – şi nici nu are de gând să înveţe (despre disidenţă, despre literatura de sertar, despre internările psihiatrice, despre deontologia presei etc.)? Ei bine, poate! – pe atunci însă nu auzisem de Pruteanu, analfabetul moralnicesc încă nu fusese ridicat la gradul de arheu – cu coroniţă – de către făcătorul de arhei şi de (ar)heideggeri, Liiceanul;

- cum de poate ea – fie şi redactor-şef – să refuze să publice o replică, o polemică, un răspuns, o precizare, dacă nu o însoţeşte de "părerea" ei? G. Adameşteanu vrea neapărat să dea impresia că ştie chiar totul-totul despre chiar toate-toate? Din acest motiv însoţeşte cu "explicaţii personale" (ea le zice "redacţionale") fiecare text în dezacord cu "poziţia redacţiei", sau nu întru totul de acord cu un colaborator marcant? I-am spus, atunci: această apucătură i se trage de la activitatea de cenzurare a colegilor săi, la editura Cartea Românească, sub Preda, apoi sub Bălăiţă. I-am cunoscut pixul autonomizat (spun aşa, fiind băiat bun) pe... pielea mea; şi nu doar pe manuscrisul **Artei refugii**, citit de ea la Paris, adnotat în cel mai trist-plin-de-umor stil cenzuristic, ci şi pe dactilograma romanului

**Patimile după Pitești**, de ea pregătit pentru tipărire (încă nu era la *22*). Noroc că m-a prevenit la telefon:

«Băi, ți-am curățat cartea de toate înjurăturile și de toate cuvintele murdare. Am pus puncte-puncte – ca în Preda!»

Am rugat-o să arunce exemplarul acela, o să trimit altul – dar să nu-mi mai "curețe" nimic...

Cu astfel de "operații de curățare" – între croșete – și de "explicații" – prefețe se scoteau din subterane, din jilavele eterne autorii proscriși: Maiorescu, Lovinescu, Blaga, Goga, Stere, Eliade...Fără nici o "prezentare" a lui Râpeanu, Vasile Nicolescu, Ghișe, Dodu-Bălan – nu se putea, ***atunci***! Dar acum suntem ***după*** prăbușirea comunismului; ce se întâmplă cu G. Adameșteanu: nu se mai trezește? Are să păstreze până la moarte reflexele de cenzurat-cenzor – ca la "Piteștiul literar"?

Așa făcuse și cu **Scrisoarea deschisă** (adresată ei) de la 1 aprilie '90: "corectase" cuvinte, o "curățase" de nume – de care ziceam de rău – în schimb (!) îmi introdusese în text altele... Când i-am reproșat, a răspuns că scrisoarea era proprietatea ei, doar ei îi fusese adresată, deci face ce vrea cu ea...

În toamna anului trecut, la un festival în sudul Franței, am revăzut-o. Înainte de a ne certa definitiv, a apucat să spună că "atunci" am (cam) avut dreptate: Liiceanu îmi (cam) topise cartea – însă, după Monica Lovinescu, nu era momentul ca topitorul de cărți să recunoască: "***Eram în alegeri***"... - a explicat!

M-a anunțat că publicase "volumul de interviuri" și că are să-mi dea și mie un exemplar. Am întrebat-o: a apărut? De ce nu m-a avertizat, ca să văd și eu "zicerea" mea, înainte de a fi tipărită? Mi-a aruncat:

«Ești ca ceilalți!»

N-aș fi înțeles nici azi cum erau ceilalți, dacă Dorin Tudoran, Alexandru Papilian, Rodica Iulian, aflați alături nu m-ar fi strigat, întrebându-mă cum de stau vorbă «cu una ca Adameșteanca?» La asta chiar nu mă așteptam. Am aflat că toți cei numiți – dar și absenți ca N.Manolescu, Pleșu – erau supărați-foc pe Gabriela: ea **publicase în volum interviurile cu ei, însă fără a-i înștiința, necum să le dea prilejul revizuirii necesare în asemenea cazuri!**

Gabriela nu pricepea nici atunci de ce s-or fi supărat "ăia":

«Nu i-am anunțat, nu i-am anunțat, ce atâta tragedie!» A tras concluzia redactorul-șef al revistei *22*.

Nu mai țin minte ce alt reproș i-am adresat, iar ea:

«Ce ştii tu! ***Păi eu reprezint***! »

Am întrebat-o mai degrabă din inerţie:

«Ce reprezinţi? Pe cine? »

Gabriela s-a uitat la mine cu o milă nesfârşită. Apoi a început să clatine din cap a reproş: cum de nu pricepeam atâta lucru, că ea ***reprezintă***! – punct.

Acestui alt monstru lingvistic îi spuneam: "eclipsă socialistă". «Eu ***reprezint***! » al Gabrielei stătea foarte bine alături de clasicele: "Eu ***corespund***", "eu ***sunt conform***", "eu ***aparţin***", "eu ***sunt încadrat***", "eu ***mă delimitez***"...

Despre Dan C. Mihăilescu nu mai am ce spune, am epuizat totul în textul **Către literatorii români**.

Şi despre Nicolae Balotă: în replica de altfel publicată de *22*.

Înţeleg: cei înţepaţi în **Jurnal** ard de poftă să-mi replice "după cum merit". Mă aşteptam, atunci când l-am publicat; cunosc, accept "regula jocului" (nu cea invocată de Manolescu, în emisiunea TV "moderată" de el – adică: publicarea jurnalului abia după 50 de ani – ci asumarea propriilor fapte de scris şi suportarea consecinţelor). Necazul este că cei mai mulţi dintre mânioşi fie nu au citit **Jurnalul** (rămân la opinia mea, neîmpărtăşită de Laszlo Alexandru), fie, "apărând cu piepturile" pe câte **cineva** (pe Monica Lovinescu, pe Liiceanu) şi nu **ceva**, dovedind o falsă fidelitate: apără persoanele, nu adevărul.

Acuzaţiile la adresa mea trădează o tristă monotonie. Nimic nou din 1971, de când am publicat întâia carte (**Ostinato**) în Occident. O adevărată campanie a fost declanşată în 1976, după apariţia la Gallimard şi transmiterea la Europa Liberă, în lectura autorului, a cărţii **Gherla**. Toate acuzaţiile de azi fac parte din "fondul" de răs-alaltăieri al Securităţii – acum peste două decenii erau repercutate de Eugen Barbu, Titus Popovici, Dan Zamfirescu, Ivaşcu, Băran, Piru, I.C. Drăgan, Cheachir, V.C.Tudor; de la o vreme "flacăra" a fost preluată de A. Ştefănescu, Dan C. Mihăilescu, Pruteanu, Buduca, Al. George şi alte balote. "Înjuraţii" de acum îmi reproşează că îi molestez "***numai*** pe cei buni", prefăcându-se că nu mai ştiu: înainte de decembrie '89 îi atacasem pe Păunescu, pe Barbu, pe Vasile Nicolescu, pe Dodu-Bălan, pe Popescu-Dumnezeu – şi pe Ceauşescu – de pe când mă aflam în România, înainte de 1977, iar apoi pe V.C. Tudor, Eugen Florescu, Dulea, Paul Anghel, Lăncrănjan... Oare cine

este de vină că foştii-buni sunt răii-actuali: Buzura, Sorescu, Eugen Simion, Iorgulescu, Pleşu? Cumva oglinda-oglinjoară?

Greşesc cei care mă "apără", crezând că le reproşez contemporanilor mei faptul "că nu sunt şi ei eroi" (ceea ce ar însemna că eu m-aş crede aşa ceva...).

Deloc. Este adevărat: le reproşez foştilor prieteni, foştilor colegi – dar nu lipsa eroismului în comportament – ci a normalităţii. Faţă de ei, din punct de vedere scriitoricesc, eu mă consider aproape-normal – să tragă ei înşişi concluzia.

**Spiritul de grup**: şi eu cred că este o trăsătură nefastă a scriitorului, în general, a celui român în particular. Prin rasă (am folosit termenul în accepţia dată de E. Lovinescu), românul este un individualist-acuzat. Faptul că, în atâtea decenii de totalitarism, a căpătat reflexe gregare, ne obligă să ne întrebăm: Scriitorul român de azi mai este el scriitor? Întrebare justificată: structura scriitorului este cea a unui individualist. Cum de s-a... colectivizat? Nu cumva prin "munca de creaţie în comun"? Nu cumva pentru că a acceptat ajutorul (neprecupeţit!) al tovarăşului cu îndrumarea, al cenzorului – până în 1977, când cenzorul era **altcineva** decât scriitorul (cu excepţiile numărabile pe degete: fie scriitori deveniţi cenzori: Vasile Nicolescu, Gafiţa; fie activişti de partid "lucrând pe tărâmul literaturii" şi care, de la un moment dat, au început să comită şi ei delicte literare: Al. Simion, Bucuroiu, Popescu-Dumnezeu...), după 1977, când scriitorul a devenit una şi aceeaşi persoană cu cenzorul (Sorin Mărculescu, Florin Mugur, Gabriela Adameşteanu...)?

Din acest motiv prea mulţi dintre scriitori (de)formaţi în comunism sunt, azi, incapabili de elementara, de normala autonomie scriitoricească. Ca autori aşteaptă de la stăpânire, dacă nu "idei", "modalităţi de creaţie", atunci cu siguranţă încuviinţare "de sus" că ei sunt foarte bine orientaţi, bine intenţionaţi – iar ca oameni (care ar trebui să fie cei mai liberi din comunitate) ne-în-stare să se asume, să-şi asume scrisul. Din acest motiv, în momentele conflictuale, scriitori vădesc exact acelaşi comportament ca pe timpul lui Ceauşescu: după ce se asigură că au voie să atace – atacă în haită. Am mai spus-o în **Jurnal**, despre participanţii "interni" la colocviul de la Roma, uimindu-mă ştiinţa lor de a se apăra în grup, de a contraataca în grup – cât despre mijloace, nu se sinchisesc de ele, scopul contează!

Telespectatorii care au privit **Serata muzicală** din 22 februarie '97 nu şi-au dat seama că adevărurile rostite de Gabriela Adameşteanu şi de Andrei Cornea erau minciuni sfruntate; că logica folosită era "logica" şedinţelor de demascare comunistă, iar mijloacele (tremurul vocii, lacrimile gata să ţâşnească – pe scurt: şantajul sentimental) şi ele, toate, în serviciul neadevărului.

Aşadar: Gabriela Adameşteanu şi Andrei Cornea – ***după ce declaraseră că* nu *citiseră* Jurnalul** – i-au asigurat pe telespectatori:

«Credeţi-ne când spunem ce spunem – doar noi, cei de la *22*, totdeauna v-am rumegat posmagii!»

Aici fiind vorba, desigur, despre afirmaţia aiuritoare potrivit căreia "scoaterea" mea din închisoare (***întâmplată la 6 mai 1977***) "s-a făcut aproape cu preţul vieţii Monicăi Lovinescu (atentatul împotrivă-i având loc ***în 18 noiembrie acelaşi an*** – adică la o distanţă de timp de şase luni şi trei săptămâni).

Câţi dintre cei ce au privit emisiunea şi au ascultat glasul "directorilor de conştiinţă" îşi vor fi dat seama că aceştia îi minţeau, în continuare, profitând de analfabetismul în care îi menţinuse comunismul, perpetuat de analfabeţi-analfabetizatori ca Gabriela Adameşteanu? Doi? Cinci? Cinci, din câte milioane de români care aşteaptă de la emisiunile de cultură, de la oamenii de cultură, o altfel de cultură decât cea socialistă, falsă, mincinoasă – dar li se dă aceeaşi zeamă de cantină, reîncălzită, aceleaşi neadevăruri, sunt în continuare îmbrobodiţi, zăpăciţi, şantajaţi şi "culturalizaţi" de escroci ca Pruteanu, de falşi preoţi ca Liiceanu, de Doamne ca Blandiana, ca Adameşteana...?

Dragă domnule Laszlo: m-a impresionat neplăcut (un eufemism) răspunsul primit de la Gabriel Andeescu, în legătură cu nepublicarea în *22* a eseului polemic "Un analfabet moral". Îl ştiam ca singurul disident activ sub Ceauşescu (şi cu puşcărie) din GDS; îl întâlnisem, aici, la Paris, îl ştiam ca pe unul din singurii puri de la *22*. Volumul său **Spre o filosofie a disidenţei** (Buc., 1992) mi l-a făcut şi mai simpatic. Prin inocenţă. În ultima vreme însă i-am întâlnit semnătura sub texte de justificare, de apărare a unor personaje de nejustificat (cu atât mai puţin de apărat): complici ai lui Iliescu.

Iar acum "explicarea lui Pruteanu"! Mai mult: prestaţiile tembelizuale sfertodocte ale manglitoriului bahluviot sunt, în ochii lui Gabriel Andreescu, nu doar inteligente, raţionale (?), formative (!!)

– ale tineretului; nu doar emisiuni de succes – ci emisiuni pentru care merită să lupţi!

Ce i s-o fi întâmplat *şi* lui Gabriel Andreescu? Să se fi adameştenizat?

*Paris, 1 iunie 1997*

## Marţi, 3 iunie 1997

Sper ca azi să vină poşta. Ar trebui să vină răspunsuri de la Davidescu şi de la Grigurcu.

## Miercuri 4 iunie 1997

Am scris răspunsurile la întrebările lui Nichita Danilov, pentru *Monitorul* din Iaşi.

Iată-le:

Nichita DANILOV – întrebări:

*1. Stimate domnule Paul Goma, publicând* ***Jurnalul*** *aţi deschis o adevărată cutie a Pandorei. El cuprinde trei părţi: Volumul I –* ***Jurnal pe sărite*** *(9 februarie 1978 – 2 iunie 1993), Volumul II –* ***Jurnal de căldură mare*** *(28 iunie – 11 iulie 1989), Volumul III –* ***Jurnal de noapte lungă*** *(23 septembrie – 31 decembrie 1993). Pentru cititorii* Monitorului, *v-aş ruga să vă referiţi la structura şi scopul acestei cărţi atât de controversate, care însumează mai mult de 1000 de pagini.*

*2. Şi ca să intrăm în subiect, ceea ce a nedumerit pe mulţi (vorbesc şi de scriitori şi de public) a fost conflictul cu Monica Lovinescu şi Virgil Ierunca. N-aţi încercat să-l aplanaţi? Nu v-aţi dat seama că aruncând cu piatra în "mitul" Monica Lovinescu-Virgil Ierunca (noi aşa îl percepem), piatra se va întoarce împotriva dumneavoastră?*

*3. Aţi fost acuzat de vulgaritate, de faptul că folosiţi expresii triviale, cuvinte ca: "lichea, javră, târâtură, băşini, râgâieli, porc, cel mai mare porc (aici v-aţi referit la Nicolae Breban), borâtură, unsuros etc., cuvinte mai mult decât dure, pe care le-aţi folosit vizavi de scriitorii români, fie din ţară, fie din străinătate. Ele ţin de pro-*

*gramul dumneavoastră, de arta dumneavoastră scriitoricească sau sunt rodul unor indignări?*

*4. Alex Ştefănescu a afirmat în* "România literară" *că publicând acest* ***Jurnal*** *v-aţi dărâmat propria statuie, iar senatorul George Pruteanu că sunteţi un sclav al telefonului, "un personaj care nu mai are contact cu lumea exterioară decât prin spusă", că sunteţi un fel de "păianjen veninos care stă în centrul a trei plase amărâte (cele trei jurnale, n.n.) şi îşi vânează victimele..." Ce aveţi să vă reproşaţi? Şi care-i poziţia dvs. faţă de dumneavoastră înşivă?*

*5. Să trecem acum la probleme generale. Cum se vede România de la distanţă? Cum percepeţi actuala putere? S-au făcut demersuri pentru a fi chemat oficial în România?*

*6. Ce părere aveţi despre disidenţii care şi-au asumat un rol politic? Dar despre cei care nu şi l-au asumat, dintr-un motiv sau altul?*

*7. Credeţi că actuala putere ar trebui să fie tolerată?*

*8. Cum vedeţi provincia, Iaşul? Ce sfat le-aţi da celor care şi-au asumat puterea? Ce politică ar trebui să ducă? Inclusiv cea de cadre. (Aici, în paranteză vă relatez un caz: Mircea Radu Iacoban a rămas pe post. Cei care au votat schimbarea s-au ferit să se implice în acest caz. El poate fi generalizat).*

*9. Care au fost adevăraţii disidenţi?*

*10. Dacă aţi fi invitat în mod oficial la Iaşi, aţi veni?*

*11. Aţi fost acuzat de neautenticitate. Citez din Alexandru George: "Acest tip de jurnal în care sunt reconstituite fapte petrecute cu douăzeci de ani în urmă, în care se dau replici de atunci, este un fals de proporţii monstruoase!" Cum aţi scris* ***Jurnalul****, cum, în ce stare?*

*12. Există un complex al exilului? Vă pun aceeaşi întrebare ca şi lui Mircea Dinescu.*

*13. Cum vă descurcaţi la Paris? Care-i cercul dumneavoastră de prieteni? Cum vedeţi literatura română, în general? Care-i scara de valori la care vă raportaţi? Ce părere aveţi despre critica literară?*

*14. Există o criză a criticii sau a literaturii?*

*15. Aveţi un mesaj pentru Iaşi?*

*Nichita Danilov*

*Paris, 5 iunie 1997*

***Stimate Domnule Nichita Danilov,***

Am primit cărţile trimise (şi dedicate): mulţumiri; după cum se vede, am primit şi întrebările Dvs.În aceeaşi tonalitate, răspund:

1) Dezolat, dar nu am obiceiul să-mi povestesc, să-mi analizez – să-mi comentez cărţile: le-am scris, îmi ajunge. "Operaţiunile" următoare: lectura, analiza, numărarea paginilor, repertorierea "înjurăturilor", elogierea – dar mai ales respingerea – căzând exclusiv în sarcina celor ce le-au citit.

Să nu se înţeleagă că toţi cititorii *Monitorului* ar fi obligaţi să-mi citească scrierile. Dar să se înţeleagă: toţi cei care scriu despre ele – de bine, de foarte rău – sunt obligaţi să citească ceea ce comentează, recomandă ori... atrag atenţia populaţiei paşnice ca nu care cumva să se atingă de asemenea trivialităţuri...

2-3) Da, am fost acuzat de vulgaritate – ba chiar de pornografie: cronologic, prima acuzatoare a fost Zoe Dumitrescu Buşulenga, în iunie 1972: într-o echipă ce, de la Bucureşti, dialoga cu câţiva critici literari francezi (la radio Paris), la refuzul lui Virgil Cândea de a răspunde întrebării:

«Pentru ce cartea lui P. Goma, **Ostinato**, publicată în Franţa, în Germania, a fost interzisă în România?», a răspuns bărbata:

«Nu a fost interzisă, cum pretindeţi, dar dacă n-a fost găsită publicabilă...»

A "ajutat-o" teologul securist Virgil Cândea, strămoş al lui Buzura la Comerţul Exterior Cultural.

«În ţara noastră muncitorii tipografi pot să-şi spună părerea despre cărţile pe care le culeg – tipografii noştri au refuzat să culeagă cartea lui Goma! »

Asta se constatase (!), dar din ce motiv tovarăşii tipografi (cei ce-şi ţineau soarta în propriile mâini) refuzaseră să culeagă? Am aflat de la Madam Zoe:

«Pentru că... Nu mai ţin minte la ce pagină, dar este acolo un pederast... Prin urmare e o carte foarte pornografică! »

Atunci m-am hotărât să-mi fac şi un program literar, să-mi inventez şi o artă scriitoricească – inspirată de cuvintele fostei mele profesoare de literatură universală – aşa cum bine aţi dedus în întrebarea nr. 3.

4) Mai am un (prost) obicei: nu comentez comentariile comentatorilor decât în replică directă. I-am răspuns lui Ştefănescu ce

i-am răspuns; de asemeni lui Pru... Pardon: senatorului Pruteanu, cum atât de cu iubire creştinească i-o ziceţi, dintr-un local-patriotism cu totul şi cu totul de înţeles.

Răspund însă la întrebarea dacă am să-mi reproşez ceva... Vai, multe şi grave: Reproşul care nu se va şterge vreodată: mi-am antrenat familia în tot felul de conflicte (sociale, nu politice, acestea ni le provocam fiecare...) – în copilărie, în adolescenţă: părinţii; din 1968: nevasta; din 1975, copilul...Acum, la bătrâneţe, că tot e prea târziu, mă întreb de ce nu mi-am văzut eu de treabă (cum mă tot îndemnau oameni ce-mi voiau numai binele: Nichita Stănescu, Dimisianu, Ţoiu, Vasile Gheorghe, zis Grenadă, colonel, de-atunci o fi mareşal-plin, ba chiar şi generalul Pleşiţă, şeful Securităţii în 1977)...Acum aş fi ajuns la pensie, după o viaţă de profesorat cinstit...Aş fi publicat şi eu cărţi "curate", fără probleme, în schimb pline de şopârle atât de codificate, încât să nu mai ştiu nici eu la cine făcusem aluzie la pagina 100 şi cine se ascunde îndărătul coşmarului din poemul cutare...Aş fi ajuns şi eu, nu chiar senator ca senatorul, cu atât mai puţin arheu al naţiei, ca arheul de serviciu, găinarul bahluviot, hagiograf al Drumfărăpulberiului, dilemizator emerit – cel în carele se recunoaşte Eşul cultural-moralnicesc, în special, în general bravul popor român (aşa, făr' de-un dinte – citat din cel mai tânăr filosof la români: Liiceanu). Aş fi posedat, în schimb, măcar trei certificate de revoluţionar(i) – pentru fiecare membru al familiei – că vorba ceea, tot belisem eu prazul pân-la 22 decembrie '89 fix şi făcusem ce făcuse şi Iacoban: rezistasem prin cultură.

Şi încă mai regret că n-am luat exemplu de la majoritatea zdrobitoare a colegilor de breaslă, ba chiar şi de la foştii colegi de la Jilava, ca N. Balotă: pe timpul lui Ceauşescu aş fi trăit bine, aş fi publicat câte cinci volume (groase) pe an, printre Urmuz şi Kafka, i-aş fi ars câte-o limbă, ştii, coló, nea Nicului, aş mai fi slăvit şi eu, ca scriitorul român imparţialo-cultural, Revoluţia desCulturală a dânsului, mi-aş fi mutat domiciliul în Occident, aş fi scris sub pseudonim la Europa liberă, iar acum aş fi putut şi eu să-l acuz pe Goma că fusese turnător – la facultate, la puşcărie, la "România literară", în exil, în familie...Nu? Ei, ba nu!

Numai că nu-nvie morţii, e-n zadar, copile...

5) Se vede – mică; neînsemnată; nedemnă de interes (după Marea Minciună în legătură cu cei 20.000 împuşcaţi de la Timişoara). Însă când eşti român exilat, devine mai de ignorat dezinteresul (ori dezinformarea) occidentalilor – insuportabilă rămânând "noua faţă

a României", cea de după alegerile din noiembrie 1996. Înainte măcar ştiam un lucru: comuniştii sunt în continuare, în fruntea bucatelor. Acum însă românii află că "ne-comunistul" Constantinescu (la sfatul pe patul de moarte al seniorului Coposu) este un fel de nepot al Măgureanului, cumnat al Caramanului, frate de cruce (!) al lui Roman, coleg cu Severin, cu Babiuc şi cu alţi activeţi-secureţi...

Ca şi cum toate acestea n-ar fi fost destule ca să dărâme speranţa românilor, dacă nu într-un mai bine, atunci într-un mai drept, după ce a inegal împărţit puterea cu etern-comuniştii lui Roman, marii patrioţi, marii strategi, marii cunoscători ai istoriei de ciclul doi au încheiat Tratatul cu Ucraina, prezentându-ni-l ca o mare victorie!

"Tratatul" este de fapt un act de închinare;

"Tratatul" nu a constituit vreodată condiţia *sine qua non* a intrării în NATO;

Constantinescu – creştin-democratul! – cu Zoe Petre, cu Petre Roman, cu tovarăşii Severin şi Ciauşu (susţinuţi puternic de Gabriel Andreescu de la *22*) au făcut ceea ce Gheorghiu-Dej nu făcuse; nici Ceauşescu – fapta lui Iliescu şi a aceluiaşi Roman din 1990 (tratatul cu U.R.S.S.) devenise caducă, în momentul dezmembrării Celei mai Mari Mame – bine: atunci Surori de la Răsărit. A trebuit să vină la putere unul de-al nostru – ca să ne-o facă.

Iată: nu putem scăpa de schema (adevărată) a *Mioriţei*: **uciderea de frate**. Nici un duşman nu te vinde mai temeinic, nu te ucide mai... definitiv, ca fratele...

Nu s-au făcut demersurile despre care vorbiţi: Ceauşescu m-a dat afară din România – cu concursul scriitorilor români, iar pentru că tot vorbim de Iaşi: şi cu al lui C. Dobrescu, cel care scria, în aprilie '77, în "Convorbiri literare" (în timp ce eu eram arestat) că nu am nici un talent şi, în plus, mi-am trădat patria! ; de la Iliescu n-am cerut nimic (aşa cum a cerşit fostul meu prieten, Ţepeneag), iar de la Constantinescu... - cum să cer eu ceva de la protejatul lui Măgureanu, de la aliatul lui Roman, de la ucenicul lui Coposu şi de la sfătuitul Zoiei Petre? Chiar aşa să fi ajuns?

Eu am, în Franţa, statut de refugiat politic **din** România. Pe paşaportul meu (reînnoit în 1996) scrie limpede că pot călători în toate ţările, ***cu excepţia României.***

6-9) Nu pot avea păreri despre disidenţi, din moment ce România nu a cunoscut nici fenomenul disidenţă, nici fenomenul samizdat, nici (cu cinci excepţii) al literaturii de sertar; din moment

ce eu însumi am refuzat această etichetă (deloc infamantă, însă inadecvată): *disident*.

Prietenii mei, împreună cu care am făcut câte ceva în România (Ţepeneag, Virgil Tănase, Ion Negoiţescu) erau / sunt scriitori – or, în timp de război (cum trăim, în Europa, din 1914, de la ... Sarajevo), scriitorul este şi moaşă comunală, deci, la nevoie, face şi pe disidentul... Cei care s-au semnalat după plecarea mea din ţară (Tudoran, Dinescu, Dan Petrescu, Cangeopol) s-au manifestat... scriitoriceşte; ceva-ceva comportament de disidentă să fi avut Doina Cornea, Radu Filipescu, Gabriel Andeescu.

Nu dau sfaturi nici în glumă: oamenii pot să facă erori şi singuri-singurei, ca nişte băieţi-mari – cum, nu? Ba da, ba da!

7) Nu înţeleg întrebarea. Cum adică, dacă actuala putere ar trebui să fie tolerantă? Până la "toleranţă", trebuie să îndeplinească acea condiţie pentru care a fost votată în noiembrie 1996: de a fi o putere, în sfârşit, ne-comunistă, în sfârşit, ne-securistă.

Cât despre "demnitatea poporului român" pe care o doreşte ardent părechea Zoe Petre (pe urmele celuilalt cuplu infernal: Iliescu-Roman), trebuie câştigată nu printr-o Cedare (Tratatul cu Ucraina – propus, impus de partea românească, cea condusă de tovarăşul Ciauşu), ci prin asigurarea pâinii pământeşti, cea ce toate zilele, pentru fiecare român.

10) Iar "invitat în mod oficial" ?! Stimate Nichita Danilov: eu nu am nevoie de "invitaţie oficială", pentru a mă duce/veni în/din România – ţară, totuşi şi a mea, ba mai a mea decât a securiştilor, a activiştilor, a adunătorilor de cotizaţii de partid de la Universitatea bucureşteană.

Când am să găsesc de cuviinţă să vin, am să vin. Chiar şi la Iaşi! -, fără invitaţie oficială, fără covor roşu, fără fanfară, fără pâine-şi-sare.

De ce această "modestie"? Dar nu este deloc modestie, ci nemăsurat orgoliu: nu sunt o personalitate politică, nici ecleziastică; nici măcar culturală (nu, nu, nu: nu sunt dintre bravii care, până la 22 decembrie '89, au stat în cur şi-au făcut cultur'). Ci scriitor.

Nici mai mult, dar nici mai puţin.

11) Spuneţi că Alexandru (aşa lung? eu îl ştiam de Al!) George mă acuză de neautenticitate – şi produceţi un citat, necunoscut mie, ca atare, însă din care am recunoscut stilul inimitabil al inenarabilului Al. George. Doar de inautenticitate m-a acuzat? Bine, dar numai

în *Monitorul* mi-a ars vreo şase calificative, care de care mai...definitiv descalificant.

Sper că vorbim de una şi aceeaşi persoană: de Al. George, cercetător, istoric literar şi eseist de mare probitate şi fineţe – **înainte de 22 decembrie '89**. Cum a dat revoluţia (şi) peste el, cum a luat-o razna! L-am încondeiat în **Jurnal** pentru inepţiile scrise negru pe alb, în "România Literară" despre "opoziţie, disidenţă, rezistenţă". El mă pedepseşte cu algeorgismele sale, de-acum intrate în Istoria literaturii de la origini până-n pânzele lui M.H. Simionescu, şef de cabinet al lui Popescu-Dumnezeu şi prieten nedezminţit al anticomunistului cu acelaşi nume: Al. George; acela carele l-a acuzat pe Mircea Mihăeş că nu-l pomenise în "cartea despre Faulkner" – carte pe care n-a cumpărat-o, fiind prea scumpă şi a răsfoit-o doar la un prieten... Carte inexistentă, după cum a explicat pusul la zid Mihăeş.

În citatul produs de Dvs., Al. George, ca de obicei, delirează: nu am obiceiul de a-mi **rescrie** jurnalul (ca Ţepeneag, ca Zaciu, ca Blandiana), în primul rând, pentru că nu-mi ascund revizuirile; în al doilea rând, pentru că operaţia ar presupune o muncă pe care mai bine o investesc scriind altceva; sau: mai departe.

Ce întrebare: cum am scris **Jurnalul**!

Cum se scrie un jurnal – pe hârtie, cu stiloul, la maşina de scris, iar din martie 1995 la ordinator. De ce: ar fi trebuit să am un program (literar)? Ei bine, n-am avut! Acesta e cusurul meu: am scris jurnalul cum mi-a venit – în fiecare zi, de mai multe ori pe zi, la intervale de săptămâni, luni, ani...

Vrea cineva să afle de la mine **Cum să ne scriem Jurnalul – fluierând?**

Să nu conteze pe indicaţiile mele (preţioase).

12) Încă o întrebare căreia nu-i pătrund înţelesul. Ce înseamnă "un complex al exilului"?

Iată, eu, născut în 1935, mi-am început exilu(ri)l(e) la o vârstă la care încă nu aveam memorie cursivă – dar de-atunci, am căpătat-o: la 28 iunie 1940, când ruşii – **în urma celeilalte Cedări** – au invadat Basarabia. Acela a fost primul, "un exil pe loc", fiindcă ni s-a schimbat identitatea: am devenit "cetăţean sovietic", scriind-citind cu "litere sovietice, truditoreşti" (spre deosebire de cele "româneşti, burghezo-moşiereşti, regaliste", de până atunci, cum le spuneau ciolovecii eterni caracterelor latine);

În martie 1944: al doilea exil – refugiul în Transilvania;

În ianuarie 1945 – când, după trei luni petrecute prin păduri, prin peşteri, la stâne, ciobani români (ne întoarcem la *Mioriţa* şi la **vânzarea de frate**) ne-au prins, ne-au legat cu sârmă şi ne-au predat ruşilor spre a ne “repatria în Siberia”;

În 1968-69, când, făcând ce ar fi făcut orice alt scriitor (dar nu român!): mi-am trimis în Occident manuscrisele refuzate în Orient, m-am văzut evitat, izolat, carantinizat;

În februarie-martie 1977, când, dintre toţi foarte bunii poeţi, excelenţii prozatori, ca să nu mai vorbim de străluciţii literari români, doar Ion Negoiţescu a înţeles că “drepturile omului”, pe de o parte, erau şi drepturile scriitorului, pe de alta, că exact scriitorii ar fi fost primii dintr-o comunitate obligaţi să le apere;

În noiembrie 1977, când, cu nevasta, copilul, două geamantane şi două maşini de scris, am plecat din România (iată, se vor face în curând douăzeci de ani – ca în Dumas!);

În fine, în luna mai 1994, când, la Paris, la Colocviul despre exil, Monica Lovinescu, Virgil Ierunca m-au expulzat... şi din exil.

[Că tot m-a lăudat Alecu Paleologu – tot în *Monitorul* – că sunt băiat bun, că el mă preţuieşte, pentru că sunt... monarhist: de la acelaşi Colocviu (la care fuseseră invitaţi şi poftiţi să-şi dea cu părerea despre “durerile exilului” cunoscători ai chestiei cu pricina: Băcanu, Ana Blandiana, Paler, Coposu, Doina Cornea) a mai fost expulzat cineva – să zicem: Primul Exilat al Ţării: Regele Mihai... ].

Ce-i povestea cu Dinescu şi exilul? Să fie un titlu de film cu aventuri? Dar ce are Dinescu cu prefectura?

A, da! Mi-am adus aminte: câtă vreme a fost preşedinte al Uniunii, s-a opus (nu prea tare: doar erau de acord cu el: Doinaş, Manolescu, Blandiana, Hăulică, Pleşu, Liiceanu) “ideii” de a trimite celor peste o sută de scriitori exilaţi câte o hârtie prin care să li se anunţe reprimirea (individuală, fiindcă individuală fusese excluderea) în Uniunea Scriitorilor.

Culmea fiind că nici nu mă interesează ceea ce, eventual, a putut răspunde fostul preşedinte, fostul Mircea...

13) Mă descurc. Nu am avut, nu am “cerc de prieteni” – ci de oameni cu care împărtăşesc idei asemănătoare (nu identice, Doamne-fereşte!). Am pierdut (după cum pot să-şi dea seama cei care au citit **Jurnalul**) mulţi prieteni – şi buni. Nu voi spune: “în locul lor mi-am făcut alţii”, pentru că “locul” acela nu poate fi ocupat de nici un altul – ci: “Mi-am făcut noi prieteni” – mai cu seamă printre cei care, în România, mi-au citit o carte, două, trei (cu osebire **Jurnalul**) şi

mi-au scris. De asemeni am păstrat prietenii epistolare legate după decembrie '89.

Restul întrebărilor de la 13, ca şi de la 14, ar merita un volum aparte – însă cum am scris cam tot ce cred în **Jurnal**, îi trimit la el pe cei doritori să afle.

Ştiu, vai, că **Jurnalul** are un preţ prohibitiv, că 40.000 lei reprezintă o sumă enormă pentru românul de azi.

Am o singură scuză: nu eu am fixat acest preţ astronomic – ba eu, ca autor penalizat, îl îndur. Sunt necitit şi din această pricină.

15) Am: Salutare!

Paul Goma

*Paris, 5 iunie 1997*

A telefonat Laszlo de la Cluj: a primit cartea **Stejarul şi viţelul** de Soljeniţîn, precum şi banii de la Ştefana. Profitând de telefon m-a rugat să-i pun un titlu dialogului 3: "16-22/ cine-a tras în noi?" Nu l-am înţeles şi de altfel e prea târziu, textul va fi ajuns la destinaţiune.

Azi dimineaţă la zece a trecut pe aici Paul Cozighian. Mi-a plăcut – sper că şi eu lui. Încă nu are timp, dar va avea în curând. De acord să facem întâi un autointerview. El crede că, în toamnă, dacă vine Dan Petrescu şi facem dialogul, când are să fie gata, are să-l prezinte lui Rapp, pentru France 3.

## Joi 5 iunie 1997

La Cultură nu e Lang, ci Fräulein Trautmann. Deh!

Azi n-a venit poştă.

Ana a fost pentru rezultatele scanner-ului: analizele sunt bune; a pus-o să mai facă altele, ca să afle de ce e atât de obosită. Eu ştiu, fără nici un fel de analiză.

An pregătit câteva teme pentru autointerview: Voi începe cu **Solitudinea** (ca să explic de ce un autointerview), voi continua cu **Dorul de ţară**, apoi cu **A scrie bine – a scrie adevărat**, a patra fiind: **Jurnalul – o surpriză?**

Până să găsească timp Cozighian, o să mai găsesc şi eu – teme.

## Vineri 6 iunie 1997

Nici azi nu mi-a venit poştă.

Lulu zice că *Azi* a publicat o scrisoare-deschisă a lui Ţepeneag în care băiatul coniric pretinde că ce am făcut eu, în fapt el a făcut – şi turnătoriile de care mă acuză Balotă?

Adineaori mi-a telefonat Ilişoi, de la Iaşi: dacă poate publica acel fragment referitor la Labiş din scrisoarea către el. Da.

## Sâmbătă 7 iunie 1997

Mi-a telefonat Şişmanian: a citit **Jurnalul** şi...nu este în dezacord cu el. Ba îmi reproşează că nu le răspund cu mai în amănunt atacatorilor...

N-a venit poştă nici azi.

Desearăla Catherine Durandin.

## Duminică 8 iunie 1997

Ieri şi azi am schiţat şase din temele AI-ului.

O să mai caut.

## Luni 9 iunie 1997

Încă o zi fără poştă – a câta?

Ana a luat azi tăieturile de presă din 22 (cu Bianca Balotă) să fotocopieze pentru Mihnea Penescu. S-a întors de la B.N. vânătă de mânie:

«Dac-o-ntâlnesc pe această Biancă, îi rup picioarele!»

Abia azi aflase – direct, nu ce îi povestisem eu – ce spuneau de rău de bărbatu-său cei / cele care spuneau de rău. Şi-aşa era ea amărâtă, ce s-o mai necăjesc şi eu cu

"ecourile" **Jurnal**-ului meu...Ei, uite, a citit cu ochii ei. Săraca Ana.

I-am spus – crezând că o consolez:

«De ce pui la inimă ce a zis Balotă? Terenul este de mult pregătit de Ţepeneag...»

Încă de pe când transcriam **Jurnal**-ul mă ruga să suprim "răutăţile" la adresa lui Ţepeneag: «Totuşi, e prietenul nostru...», argumenta ea. Îi arătasem ce scrisese – şi publicase – Ţepeneag despre mine...Oricum: din **Jurnal** am suprimat multe din conirismele 'naniricului Dumitru.

**Marţi 10 iunie 1997**

O săptămână fără poştă.

Ar trebui să nu fiu concentrat pe poştă, pe ştiri proaspete, pe noutăţi. Dar pot? Niciodată n-am putut – o să învăţ acum? Totdeauna am fost curios, setos să aflu, să ştiu.

Astă noapte, pe la 12,30 (dormeam de mult) mi-a telefonat de la New York, Sencovici: că el – cum a mai spus – "merge pe mâna mea". Drăguţ din partea lui, însă nu eram eu pregătit să primesc o asemenea asigurare. De unde îi va fi venit: a citit **Jurnal**-ul? O fi publicat *Lumea liberă* ceva care I-a plăcut? Mister. M-a întrebat:

«Dormeaţi? »

Am răspuns că da, dormeam.

«Înseamnă că v-am trezit ».

Am răspuns că a ghicit: mă trezise.

«În cazul ăsta vă las să dormiţi», conchide Sencovici.

Am scris vreo şase "teme" pentru Cozighian. Are să se întâmple cum s-a întâmplat de fiecare dată când mă pregătisem în scris pentru un oral: o să rămân cu scrisul – pe care nici n-o să-mi arunc ochii. Deşi, dacă filmarea se face din bucăţele, aş putea trage cu coada (ochiului).

## Miercuri 11 iunie 1997

S-a dezlegat misterul poştei: golanii au umblat în broasca uşii de intrare – cea unde introduceau cheia poştaşii, tehnicienii. Poştaşul prim a pus o afişetă – dar a fost ruptă. Abia ieri am aflat asta – de la vecina noastră arăboaică, cea care ne-a dat cuscus, iar noi ei: zacuscă. M-am dus la poştă: o grămadă de scrisori.

Sunt convins: nu mi-a dat toată corespondenţa (de pildă lipseşte *Lumea liberă*, care vine marţea).

Dintre scrisori: Elvira Iliescu din Constanţa: scrie că românii sunt abătuţi, chiar îngrijoraţi: neintrarea în NATO are să aducă toate nenorocirile pe capul lor! Uluitor cât de uşor pot fi manevraţi românii! Mai ales că se bate pe "vinovat". Acum acela fiind "Americanul care ne-a vândut la Malta 2"!

O altă scrisoare: de la Cistelecan. Datată: 26 mai, purtând ştampila poştei din Tg. Mureş: 30 mai, a celei de pe Rambuteau: 6 iunie (iar ieri a fost 10 iunie). Aşadar scrie: "mâine primim revista de la tipografie" – adică în 26 mai. Adică va fi fost trimisă şi revista, dacă scrisoarea a zăcut patru zile pe la poştă.

Am să văd azi cum stăm.

Tot ieri mi-a telefonat Paul Cozighian. Lucrează în continuare la "Cannes" (pentru TV românească). O să poată fi disponibil după 29 iunie (!). M-a întrebat dacă primesc *România literară*: în ultimul număr în editorialul lui Manolescu, în corpul revistei: copite. Are să-mi trimită o fotocopie.

Notez abia acum: în numărul trecut (3) al *Vetrei* este un text a lui Radu Mareş ce dă seama de o misiune a lui Papiu Ilarian în Ţara Moţilor la îndemnul lui Laurian şi Bărnuţiu (aflaţi la Iaşi) de a vedea ce se întâmplă cu Avram Iancu. "Raportul" lui Papiu, deşi mult întârziat, cernut, edulcorat, eufemizat, rămâne teribil:

Călătoria are loc în 1854; în 1852 (nu) avusese loc întâlnirea cu Împăratul. Acest fapt devenise o crimă în ochii românilor, vărsându-şi pe Iancu toate resentimentele. Probabil

pe atunci Iancu "înnebunise". Oricum, în 1854, Papiu îl întâlneşte de mai multe ori, iar ochiul lui vedea şi altceva decât spectacolul unui biet nebun, cântând din fluier pe la hanuri – cum ne spun legendele de manual şcolar.

Prietenii: s-au lepădat de el, ca Andreica. La întâlnirea din Câmpeni, în casa lui Teocu Teodor, la insistenţele lui Papiu, e primit şi Iancu – dar i se dă vin de categoria a III-a. Până şi slugile casei părinteşti se poartă urât cu el (cum altfel? îşi imită stăpânii!), frate-său, popa Lepedeu, îl ameninţă mereu cu bătaia...

Ceea ce rămâne cutremurător: atitudinea părinţilor.

Tată-su, om bogat, îi reproşează că i-a cheltuit averea, dar nu s-a întâlnit cu drăguţu-mpărat: azi ar fi baron, nu râsul lumii;

**Mamă-sa: îl leagă de gard şi-l bate cu biciul: fiindcă o face de râs, umblând zdrenţuit.**

Faţă de aceste fapte atitudinea prietenilor, a celor pe care Iancu îi făcuse oameni – aproape că nu mai contează. Comunităţile nu-i iubesc pe eroii înfrânţi. Şi nu-i iartă.

"Omenia" poporului român? Iat-o! Comunismul nu a făcut decât să furnizeze o justificare "ştiinţifică" bestialităţii constitutive, prin lupta de clasă – atât. Ea exista – a existat de totdeauna.

## Joi 12 iunie 1997

Azi, la orele 15, alegeri pentru SGL (Société des Gens de Lettres de France). Trebuie să mă duc. Toată energia rămasă mi s-a descărcat de vreo zece zile, în aşteptarea "evenimentului". Nu că aş fi sigur că aduce o schimbare –ci ca să ştiu că am scăpat de o povară.

M-a marcat ce am citit despre Avram Iancu. Să fi fost setea de ajungere social-naţională atât de sălbatică la ardeleni, încât să justifice asemenea – generale – bestialităţi? Dar oare

este numai o trăsătură moţească? Numai ardelenească? Dar **Moromeţii** – ca şi **Întâlnirea din pământuri**? – pline de astfel de cruzimi ale românului.

La ora 11 şi ceva s-a întors Filip de la înscriere. A plecat de aseară, de la nouă, a fost primul, dar de intrat la dosare a fost al...zecelea – oricum, a reuşit. El în primul rând, însă şi noi, pe lângă el, ne simţim mai altfel; mai în rândul lumii.

Ştefana mi-a spus la telefon (dar n-am cerut amănunte, tocmai atunci se întorcea Filip) că "a apărut" (unde: în *22*?) un grupaj: Andreescu şi Vianu: favorabili mie, iar de - : Biancăi, dar şi încă o persoană, ceva cu Marcovici – aceasta mă ataca. O fi mă-sa; ori soră-sa. Oricum, martor de încredere...

## Vineri 13 iunie 1997

Azi, se zice că (în Franţa, spre deosebire de America) poartă noroc. Să vedem: îmi vine *Vatra* au ba?

## Luni 16 iunie 1997

Nici o veste dinspre *Vatra*.

Am fost la o manifestaţie în faţa ambasadei RSR. Împotriva lui Petre Roman? L-am văzut intrând – prelins – pe Chapier. A ieşit să discute cu noi Caramitru. Nu m-am apropiat. Ştefana a zis că el m-a recunoscut, mi-a rostit numele, a vrut să se apropie...dar nu s-a mişcat. Apoi a şters-o.

Au mai fost: Lupan cel Bătrân, Vişan, Paţi Doicescu, Beltezer – oricum, nesperat: vreo cincisprezece!

Am trimis la *Luceafărul* vreo şase texte – pentru Buduca. Iată scrisoarea:

Către redacţia revistei *Luceafărul*,
Bucureşti.

*Paris, 16 iunie 1997*

***Stimaţi domni,***

În virtutea dreptului la replică vă rog să publicaţi cele ce urmează:

În *Luceafărul* din 15-23 aprilie 1997 a apărut cronica literară la **Jurnal**-ul meu, semnată: Ioan Buduca.

Nu am a protesta, nici a comenta comentariile comentatorului în legătură cu eventualele virtuţi – sau păcate – estetice ale cărţii. Din moment ce am publicat-o, am acceptat să fie supusă judecăţii criticilor, a cititorilor.

În schimb nu accept să se facă afirmaţii răuvoitoare, falsificatoare despre ***adevărul*** unor fapte (amintesc: este vorba de un jurnal).

Or, cronicarul literar al *Luceafărului*, după obicei, se trezeşte scriind despre texte pe care nu le-a citit:

În urmă cu câteva săptămâni recenzase (tot în *Luceafărul*) volumul **Între Icar şi Anteu** de Laszlo Alexandru, după reţeta cunoscută: să citească volumul în chestie cititorii bine numiţi, el, criticul literar, se ocupă de "comentarea", de criticarea lui... Pe lângă această rea-deprindere dâmboviţelină (de a explica altora ceea ce tu nu ştii şi nici nu ai de gând să afli – ocupat fiind cu studierea spiritualităţii creştine a lui Ciachir, securistul săptămânist barbolatru), Ioan Buduca, fiindcă tot i se prezentase ocazia, mi-a ars şi mie câteva copite.

Naiv fiind, am răspuns interpelării (zicea ucenicul lui Ciachir: între Liiceanu şi mine "problema" este una de contract editorial): i-am explicat că nu este vorba doar de contract (cel care nu există pentru nici unul din cele trei volume de la Humanitas), ci de gravele carenţe de caracter ale lui Liiceanu: mi-a topit volumul **Culoarea curcubeului** (***nedistribuit***), fără să mă avertizeze, fără să mă anunţe că pot cumpăra un număr de exemplare şi fără să admită că a făcut acest lucru.

De astă dată, ca şi cum n-ar fi mâncat usturoiat, cronicarul literar al *Luceafărului*, consecvent cu sine, a găsit altceva: mă acuza că eu, basarabean, nu am scris nimic în legătură cu **cedarea din 1997**:

renunţarea la drepturile istorice asupra Basarabiei, Bucovinei şi Ţinutului Herţei de către actualul preşedinte, ne-comunistul Emil Constantinescu şi aliaţii săi Măgureanu, Caraman, Roman, Babiuc, Zoe Petre.

Ioan Buduca îşi imaginează, în continuare, că ceea ce el nu a citit (sau a uitat) nici n-a fost scris. Fireşte, nu am pretenţia ca cel ce a afirmat, în corespondenţa sa din Paris în vara lui 1990, publicată în *Convorbiri literare*, pe prima pagină că Ionesco este un gagarisit, iar Cioran nu vrea să ştie de români – să citească tot ce am publicat.

Dar una este să nu ştii – şi să taci (comportament normal); altceva să negi ceea ce nu cunoşti – în care caz ai un comportament de Buduca.

Vă trimit câteva din textele mele apărute în presa românească în această primă jumătate a anului 1997, rugându-vă să le publicaţi în foileton – întru informarea celui care-i informează pe cititorii Dvs. de starea literaturii. Dealtfel informatorul le-a citit pe cele mai vechi în periodice, iar despre cele adunate în volumul **Scrisori întredeschise** (Familia 1995) a scris după ureche, sau cum a spus Laszlo: buducăreşte.

[În luceafărul am publicat pentru întâia (şi ultima) oară în 1966, cum ar veni: în urmă cu trei decenii...]

Mulţumiri anticipate,

Paul Goma

## Marţi 17 iunie 1997

Furtuna de ieri după amiază a provocat pagube considerabile – zice la radio. Azi e posomorală, frig, tristunece.

Ieri, la manifestaţie, am distribuit – în fine: am dat – cele cinci plicuri mari conţinând câte opt sau nouă "materiale".

## Miercuri 18 iunie 1997

Ieri am primit scrisoare de la Laszlo. Îmi scria (în 12 iunie) că, probabil "ieri" – 11 iunie – Ruxandra Cesereanu îi oferise numărul 4 din *Vatra*, cu mine. Frumos! Numai mie nimeni nu mi-l oferă!

Am fost, cu Filip, la papetăria Duriez, unde am luat trei pachete de hârtie subțire, trei clasoare și alte mărunțișuri. Ștefana, care pleacă în vacanță, ne-a dat și pentru trei tonere de imprimantă. L-am cunoscut pe noul preot.

Ana și-a luat concediu în această săptămână.

**Sâmbătă 21 iunie (la Solstițiu) 1997**

Ieri mi-a venit, în sfârșit *Vatra* nr. 4. Au scris, în ordinea sumarului:

Traian Ștef: "Paul Goma și complexul păunului";

Radu Mareș: "Cabala bigoților";

Al. Niculescu: "Despre «jurnalele» unui scriitor fără prieteni";

Florin Ardelean: "Între memorie și jurnal";

Nicoleta Sălcudeanu: "«Când mă fac mare, mă fac Robinson! »";

Nicolae Oprea: "Paul Goma și cărțile înstrăinării";

Iulian Boldea: "O coborâre în infern";

Ruxandra Ivăncescu: "«Letopiseți» și «efemeride»";

Dumitru Mureșan: "Umanitate și suferință";

Virgil Podoabă: "Adamevele (II)";

Dorin Tudoran: "Musca din frișca noastră (I)" și

Luca Pițu: *"De Goma et quibusdam aliis"*.

Din 12 intervenții, două sunt direct defavorabile (Niculescu și Ivăncescu), iar una (Tudoran) scăldată, în contradicție cu spusele sale de la emisiunea lui Manolescu (am să verific pe înregistrare: am impresia că lucrurile nu se petrecuseră așa cum le prezintă el). Din cele opt favorabile mai mult mi-au plăcut (ceea ce nu înseamnă că sunt și adevărate!), tot în ordinea sumarului: a lui Ștef, a lui Ardelean, a lui Mareș, a lui Mureșan. Și, cum altfel?, a lui Pițu.

În ultima scrisoare Cistelecan spunea că nu au așteptat "și celelalte texte, întârziate". Și că au să le publice în numărul următor.

Suntem în inima verii, dar e frig, umed, posomorât.

**Duminică 22 iunie (! – ca în '41) 1997**

M-am hotărât astă noapte – în timp ce dormeam:

La 31 iunie acest an, închei capitolul cu **Jurnal**-ul. M-am ţinut de curul lui aproape întreaga lună februarie, apoi martie, aprilie, mai, iunie: cinci luni. Destul. De la 1 iulie am să mă gândesc şi la altceva decât **Jurnal**-ul. Şi, până la noi ordine (?), nu mai dau replici. Eu am spus ce-am avut de spus. Mi-e gândul la o cvasificţie. Desigur, nici mormântul nu mai îndreaptă cocoaşa...cocoşatului (ghebul ghebosului), are să fie tot confesiune a naratorului, dar măcar de formă voi schimba persoana: în a doua, a treia, vorba cuiva: în a patra. Asta are să fie ultima-mi "contribuţie"; lucrarea cea de pe urmă. Să văd: poate că paralela la care voi fi obligat (vorbesc de promisele filmări ale lui Paul Cozighian) îmi vor da, nu doar idei, ci şi carne.

Până atunci – adică azi: am de scris-scrisori: băieţilor de la *Vatra*, lui Florin Ardelean, lui Laszlo, Nicoletei Sălcudean – lui Luca Piţu (care mi-a trimis ultimul lui text din *Convorbiri literare*) i-am scris aseară.

**Luni 23 iunie 1997**

Azi, la ora şapte şi jumătate am început **Roman public**.

Îi zic deocamdată aşa, din pricina celuilalt: **Roman intim**. Până acum, la orele opt-fără am scris vreo 2 pagini. Din păcate trage când spre **Căldură Mare** (obişnuinţele...), când spre **Gardă inversă**. Ce să fac dacă am epuizat toate tonalităţile cunoscute mie...

Am scris la *Vatra*, lui Virgil Podoabă; lui Florin Ardelean, lui Luca Piţu şi Nicoletei Sălcudeanu. Însă nu vor putea pleca azi, fiind luni, poşta BN-ului nefuncţionând.

Ora 18,30: am scris două capitole; primul de 2 pagini, celălalt de aproape patru. Să vedem cât voi păstra.

Am primit scrisoare de la Nicoleta Sălcudeanu. Tocmai îi scrisesem şi ei.

Altceva – nimic.

**Marţi 24 iunie 1997**

Până la ora asta (9,30) am mai scris aproape trei pagini – am dat-o în alt şanţ: cel al articolelor. Am să remediez, cum se spune.

Mi-a telefonat Dan Petrescu, întrebându-mă ce fac Portocală şi Davidescu, de n-au dat semn de viaţă? Că el i-ar publica iute-iute. I-am scris lui Ştef; aştept telefon de la Portocală.

N-am mai scris (e ora 20) şi nici n-am să mai scriu.

I-am scris şi lui Laszlo: i-am trimis fotocopii după dialogul nr. 3 publicat de *Lumea liberă*. I-am trimis şi lui Dan Petrescu niscai texte.

**Miercuri 25 iunie 1997**

Acum (la ora 9,30) am scris două pagini. Acceptabile. Mâine se vor împlini 61 de ani de la moartea lui Stere.

Mă duc la poştă, să pun scrisoarea către Davidescu.

**Joi 26 iunie 1997**

M-am poticnit. N-am scris mai mult de două pagini (chiar mai puţin).

Am primit poştă: Ştef Davidescu îmi trimite şi un text de protest adresat *22*-ului. Vorba Anei: «O să-l publice Gabriela fuga-fuga!» mi-a băgat în plic şi pagina Tiei Şerbănescu de acum două luni, şi declaraţia lui Ţepeneag din *Cuvântul*...

Mi-a scris şi Florin Ardelean. Că ei au fost indignaţi de scrisul Biancăi (ei sunt siguri că Balotă e autorul) – dar i-au dat premiul *Familiei*... la insistenţele lui Chirilă. Nu spune nimic de vreo cronică la **Jurnal** ori la **Gardă inversă**, aşa cum îmi scrisese acum vreo trei luni. Cică să-i trimit "o proză, un pamflet, ceva, că *Familia* e pro-Goma". O fi, dar cum nu ştia nimeni...

Mi-a venit şi *Timpul* pe iunie. Antonesei, în editorial, despre vizita lui Michnik în România. A amintit şi de mine. Dan Petrescu, aiurea – altfel, simpatic: mă introduce în seria scriitorilor "antinomişti", zice el. Cei care au în faţa locului deşertul şi descriu desfrâul vegetal – şi viceversa... Că eu stau la Paris, sunt publicat în cele mai prestigioase edituri occidentale şi visez să fiu publicat în româneşte... Tot aici îl bagă şi pe Ierunca...

Ilişoi publică scrisoarea mea către el – despre Labiş. Şi despre Cezărescu. Cu toate că i-am scris imediat ce să **nu** lase să fie publicat: tatăl lui Ţârlea şi Justa = Gloria Barna...

Am dormit după masă extrem de greu, de mâlos: visam că dorm şi că nu mă pot deştepta – în fapt: ridica. De ce? Păi fiindcă nu ştiam care-i solul pe care să pun picioarele: cel albastru? ; cel roşu, aflat la 90 grade faţă de primul, ca peretele în raport cu duşumeaua? Am aflat că "cel bun" era roşul – dar prea târziu: mă deşteptasem...

**Vineri 27 iunie 1997**

Până acum (ora 9,30) am scris încă două pagini din cap. 6.

Ploaie, frig, umezeală.

Ora 21. N-am scris mai mult. Dar i-am găsit un titlu – nu grozav, dar de-lucru: ÎNVINSĂTORUL.

**Sâmbătă 28 iunie 1997**

Am mai comis trei pagini ("istoricul" cartierului).

Am primit scrisoare de la Laszlo. E foarte amărât: *Familia* i-a masacrat un text alcătuit din comentariu şi o scrisoare către mine (*à propos* de I.D. Sîrbu). I-am răspuns că trebuia să se aştepte. Şi că nu a făcut bine publicând **o** scrisoare.

Azi după amiază au fost pe la noi (Al.) Călineştii. În sfârşit le-am dat, cu dedicaţie, **Jurnalul**, păstrat de mai bine de trei luni de zile. Şi **Gardă inversă**.

Cam asta pentru săptămâna în curs.

**Luni 30 iunie 1997**

Ieri n-am lucrat. Cred că nici azi.
Tot ieri am scris lui Florin Ardelean:

*Paris 29 iunie 1997*

***Dragă Florin Ardelean,***

Ieri sau alaltăieri v-am scris (despre *Vatra*); azi am primit epistola Dvs. din 8 iunie (totuşi, acest an... ).

Sunt dezolat pentru situaţia familială. Nu pot decât să vă doresc o înţeleaptă rezolvare – mai ales că la mijloc se află un copil.

În rest, apreciez, în continuare, luciditatea cu care analizaţi mersul politichiei şi vă judecaţi propria revistă.

După cum v-am scris, ultimul număr din *Familia* primit a fost 3 (în care aţi scris despre **Jurnal**-ul lui Sebastian).

Ştiu de neînţelegerea cu Laszlo. Mi-a scris, mi-a trimis o fotocopie după textul lui bine aranjat. Fireşte, în situaţia dată, mă simt alături de el, victimă cenzurată, nu de cenzori – vedeţi: nu vă întreb cine a operat tăieturile, ca să nu fie atins Balotă, geamănul lui Radu Enescu întru lindinoşenie – ba chiar să i se dea nevestei de la el prilejul de a mai spune două-trei măgării.

Îmi comunicaţi că amănunte despre Zilele *Familiei* – o să citesc în nr. 6. Că, pentru numărul dublu 7-8 să vă trimit "ceva, o proză, un text, o polemică", pentru că, "totuşi, *Familia* este pro-Goma".

Nu am avut pretenţia la un astfel de partizanat. Am contat, de la început, pe Florin Ardelean şi pe Traian Ştef – să mă fi înşelat, judecând după textul lui Laszlo, aranjat (text în care miza eu eram)? Ei mi-au scos, cu trudă şi riscuri de tot felul, două volume – şi nu *Familia*. Dovadă: cu toate că aşa umbla vorba acum vreo trei luni, anume că şi *Familia* are să publice o recenzie la **Jurnal**-ul meu... - iată, nu mai publică! Poate din această pricină nu mi-aţi trimis nr. 4 şi nr. 5: ca să nu se vază...

Sunt convins: dacă v-aş da "ceva de publicat", ar fi împăcată şi capra şi conştiinţa curată a familioţilor: «Cine pretinde că îl tăcem pe Goma? – iată, a publicat iar un text!», fără însă a se mânji, făcând să apară, în coloanele revistei, ceva **despre Jurnal** sau

**despre Gardă inversă, despre Justa, despre**... Am mai discutat: din 1995 *Familia* m-a şters dintre cei, nu vii, ci... existenţi.

M-a descumpănit afirmaţia Dvs. (ce să zic: sinceră, altfel... ) că, într-un prim moment aţi crezut ce aţi înţeles din textul Balotei. Şi că a fost nevoie ca Ion Moldovan să vă deschidă ochii, făcând o analiză gramaticală...

Dragă Florin Ardelean, dacă cineva – oricine – mi-ar fi spus, ori aş fi citit scris negru pe alb: "Florin Ardelean a fost un turnător", eu, aşa cum (nu) mă vezi, n-aş fi crezut. Fără ca vreun şef să-mi arate greşeala de lecţiune. Prin asta ne deosebim noi doi. Chiar dacă, aparent, răul sunt eu.

Asta este. Nu, nu murim noi dintr-atâta – atât că trăim prost...

Am observat: în numărul 3 Chirilă îl sărbătoreşte pe Ion Zamfirescu... individul care, în 1979, a participat la toate campaniile de presă conduse la atac intern de Eugen Barbu, extern de Drăgan – împotriva mea, nu contra, dar împotriva lui Eugen Ionescu! Doar Zamfirescu şi securistul teolog Dan Ciachir – ghidul spiritual al lui Buduca – îl atacau pe Ionescu folosind argumente ca: "beţiv", "alcoolic", "gagarisit", "inconştient" – iar el în special, ca oltean, i se adresa şi ca atare...

Mă întreb dacă Virgil Podoabă s-a simţit jenat că premiul acordat lui poartă numele lui Radu Enescu.

Bine. Vă salut cu prietenie,

Paul Goma

Şi lui Laszlo – spre că am fost în acelaşi timp: limpede şi nejignitor.

*Paris 29 iunie 1997*

*Dragă Domnule Laszlo,*

Am primit fotocopiile, textul polemic şi scrisoarea. Mulţumiri pentru unele, condoleanţe pentru altele...

Asta este. Aţi început a cunoaşte şi loviturile sub centură şi reaua-credinţă şi necinstea "partenerilor".

Cum *Familia* nu mi-a mai venit, nu cunoşteam nr. 5 (de altfel nici nr. 4); deci n-aveam cum cântări dimensiunile... nemulţumirii.

Dacă m-aţi fi consultat – nu pentru a căpăta bilet de voie de la mine (vorba, era, în mare, de o scrisoare a Dvs., însă în mic, şi de

una a mea, care nu se publică fără încuviinţarea autorului – vorbisem cândva de un eventual **volum** de corespondenţă, nu de altceva), ci pentru a mă încunoştiinţa – cu siguranţă că aş fi spus:

«Nu este conzult să publici o scrisoare, în orice context, dacă nu ai certitudinea că va apare cum ai gândit – atunci şi nici atunci...»

Ca prieten de atâta timp şi mai ales ca îngrijitor al **Scrisorilor**... îmi cunoşteaţi părerile despre epistole: spre deosebire de ceilalţi, consider scrisorile mele ca texte aparţinându-mi juridic şi moral, deci numai pe acelea (nu şi pe cele primite) le dau publicităţii. Dar, încă o dată: nu câte una; şi nu în periodice nesigure.

Nu am fost foarte cald nici cu publicarea unei scrisori a Dvs. în prefaţa la **Jurnal**. Cum însă nu am obiceiul de a umbla cu creionul roşu prin textele altuia – decât în cazul nerespectării adevărului – n-am spus nimic. Şi bine am făcut. Dvs. sunteţi într-un moment în care mişcarea suitoare nu trebuie contrariată prin obiecţii de importanţă secundară. Apoi mai cred ceva: cel mai bine, cel mai temeinic înveţi singur, din propriile bâlbâieli, din propriile aproximări, din propriile erori şi nu din dădăcelile mai-vârstnicilor. Iar dacă cel în chestiune nu-şi vede singur greşelile... înseamnă că nici nu merită să şi le vadă. Nu din egoism mă voi feri să-i atrag atenţia asupra lor – ci... din prietenie. Mi se pare că nici o dispută cu un partener de polemică nu răneşte atât cât o "observaţie constructivă" (ca aceasta...) făcută de un prieten.

Ajungem de unde am plecat – fără vreun rezultat: chiar de mă veţi fi anunţat că aveţi de gând să publicaţi o scrisoare a Dvs. către mine, nu este deloc sigur că v-aş fi deconsiliat să o scoateţi la lumină.

Acum e prea târziu pentru reproşuri. Vina Dvs. fiind una de principiu (care la o adică poate fi ignorată); vina *Familiei* fiind una... practică: ar fi fost fraieri dacă n-ar fi profitat de neatenţia, mai cu seamă precipitarea Dvs. Cu "ajutorul" foarfecelor au fost împăcate şi capra şi varza: iată, revista publică texte **de** Laszlo – texte **despre** Goma: să-i vedem pe cei ce ar pretinde izolarea, excluderea, nepublicarea celor doi!

Acum două zile i-am răspuns lui Florin Ardelean (nu ştiam de scrisoarea Dvs. către mine, doar de "un text", aşa mi-aţi comunicat). El îmi cerea, pentru numărul dublu din vară: "o proză, o polemică, orice, fiindcă *Familia* a rămas pro-Goma". I-am răspuns cam aşa: nu-i trimit nimic **de** Goma, pentru că, din 1995, revista nu a publi-

cat nici un rând **despre** Goma. Or, acum vreo trei luni el însuşi mă anunţa că *Familia* va scrie despre **Jurnal**. Nu sunt sigur că **nu** a scris, însă judecând după netrimiterea nr.-lor 4 şi 5... Am adăugat că nu vreau să furnizez... "şi prosopul...".

Adevărat, eu mă aflu spre sfârşitul carierei de păgubos – Dvs. abia la începutul ei (bine ar fi dacă vi s-ar opri aici).

Asta este. Nu este suficient să fii riguros în argumentaţie, mai trebuie să ştii când merită să argumentezi; şi în dialog cu cine. Or, asta ţine de meserie – care înseamnă experienţă; şi, aşa, puţin fler.

Mi se mai pare că a venit momentul să vă opriţi din afirmarea publică a "diferenţierii" – faţă de mine. Aţi făcut-o în prefaţa la **Jurnal**; aţi făcut-o în timpul lansării volumului **Gardă inversă** (e drept: la îndemnul meu). Măsura v-ar fi cerut să faceţi un popas şi să reevaluaţi metoda. Acum, în *Familia*, a fost a treia oară (iar lucrurile bune, vorba Neamţului, sunt numai trei).Vă plângeţi că a ieşit prost. Da, a ieşit foarte prost, însă nu doar pentru Dvs. Sper să fi înţeles că, vrând cu orice chip să vă creaţi o identitate inconfundabilă, aţi ajuns să vă definiţi... mai degrabă prin contrast cu mine, deci daţi impresia că vă aflaţi în război cu mine.

Veţi spune că nu aţi avut astfel de intenţii; că rezultatele nu sunt chiar astea.

Foarte bine: nu aţi vrut asta, rezultatul nu este, globalmente, acesta; însă chiar de nu voi ţine seama de jubilaţia "prietenilor" pândind cel mai neînsemnat pas pe de lături, ca să ne ajute să derapăm în şanţ, cred că acceptaţi: nu e o nemăsurată plăcere să auzi, repetat, că prietenul nu este de acord cu tine în cutare, în cutare, în cutare chestiune. Probabil ar fi fost suficient ca a doua (sau a treia oară), să continuaţi a avea o altă părere, dar fără să o mai anunţaţi, în scris, ba chiar să daţi impresia că jubilaţi din această pricină, prietenul fiind prilejul de definire a Dvs.

Prietenia Dvs. mi-a fost de mare ajutor în aceşti ani, şi nu vreau să o pierd. Întreţinerea ei însă, ca în dragoste, presupune să fim doi. Am observat mai demult: zburaţi cu propriile aripi, nu-mi revendic nici un drept în asta – tocmai de aceea îmi iau dreptul ca, faţă de un prieten, să fac deosebire între **altă** părere şi **părerea contrară**.

La punctele celelalte ale scrisorii Dvs. din 24 iunie nu am ce spune. Decât că textul **Cum să judecăm?** este excelent (ca de obicei) şi că... nu văd unde îl veţi publica. Mi-aţi trimis o copie după Monica Lovinescu, dar nu aţi observat (aveaţi altă viză, altă miză): se contrazice violent: ca şi cum altcineva ar fi folosit, nu doar la oral,

ci şi la scris – în chiar *România literară*, în toamna anului 1990 (tot într-un articol de apărare a lui Eliade de atacurile lui Norman Manea), a folosit, zic: «Nu e momentul...»Nu , nu era, atunci, momentul să fie atacat Eliade; să fi venit, acum momentul de a fi... momentul să-i atacăm pe colaboraţioniştii comunismului?

Mi-a comunicat Dan Petrescu la telefon deunăzi: Adam Michnik, venit în România cu ocazia lansării unei cărţi, la o dezbatere s-a întrebat, a întrebat (ori ar fi vrut asistenţii să fi întrebat...) cum se face că în România nu au existat disidenţi. Cică Manolescu ar fi răspuns cam aşa: În România a existat un disident: Ceauşescu; ce erau să facă scriitorii: să... disideze pe un disident? L-am rugat pe Dan Petrescu să-mi trimită hârtia unde-i tipărită această intervenţie a lui Manolescu: depăşeşte pe cea cu samizdatul... Însă până nu văz documentu', nu crez!

Nu ştiu ce aveţi de gând cu dialogul nostru, însă mie îmi vine tot mai greu să-l continuăm. De fiecare dată a trebuit să culeg la ordinator şi partea Dvs.: aţi văzut cu câte greşeli am înzestrat-o, în ciuda repetatelor corecturi. Or *Lumea liberă* nu mai culege textul, fotocopiază ordinatograma şi aşa o trimite la tipografie. Observ că alte caractere sunt la ordinatorul Dvs. – dar n-ar fi mare tragedie, cu condiţia ca tonerul imprimantei clujiote să nu fie pe sfârşite...

Un alt motiv ar fi că va trebui să plecaţi în vacanţă, ca tot românul care se respectă. Vă urez odihnă binemeritată.

Cât despre mine – tot aici, tot aici. Şi, ca să nu mămpingă gândul la vacanţele necunoscute de vreo 15 anişori, la 23 iunie am început o altă carte. Până azi am scris 17 pagini. Dacă scriu câte două pe zi, pe la 1 septembrie adun f'o 200.

Fireşte, am să mă repet – pentru a n-a oară. Ei şi? Pe mine mă repet, nu imit pe altul!

Salutare şi prietenie,

Paul Goma

P.S. Lista de prozatori: ziceţi că nu i-aţi pătruns utilitatea. De aceea am şi alcătuit-o: ca şi poporul nostru (din vremuri milenare): n-are!

Tăietura din *Monitorul* mi-a parvenit deunăzi – nu de la Luca Piţu. P.G.

# IULIE

## Marţi 1 iulie 1997

Nici azi n-am scris.

Am transpus jurnalul pe primele şase luni ale anului şi l-am imprimat.

Asta-i tot. Extrem de obosit.

## Miercuri 2 iulie 1997

Am început partea a II-a: Paralela. Am scris la cap. 1: 5 pagini.

Nimic la poştă. Plouă, plouă, plouă.

Nici un semn de viaţă de la Cozighian. Eu aştept, îl las pe el să mă sune când va fi liberat cu totul.

## Joi 3 iulie 1997

Am scris II – 2. Două pagini. Aşa şi-aşa.

Nimic la poştă. Am impresia că reîncepe circul de acum o lună.

## Vineri 4 iulie 1997

Am mai scris 3 pagini. Lălăială. Nu se leagă. Mă repet, mă repet, vorba cuiva drag şi abandonat...

Ieri am primit de la Laszlo un jurnal al său, **Meseria de a gândi** se intitulează. I-am scris că nu sunt foarte cald în privinţa titlului. La Pavese suna bine: **Meseria de a trăi** – însă la el... I-am răspuns, am pus adineauri scrisoarea la cutie.

Şi Stere a cunoscut momente de "tactică" – mai cu seamă în momentul întreruperii publicării (şi al scrierii) replicii la **Neoiobăgia** lui Gherea. El a pretins că vroia să-l menajeze pe prietenul său, bolnav...Da, Gherea era bolnav, dar nu din această pricină şi-a oprit Stere maşina dialecticii: din cauză că era liberal şi nu voia să dea duşmanilor prilejul de a-i ataca pe liberali lovind în socialistul Stere...

**Duminică 6 iulie 1997**

Sâmbătă am primit *Jurnalul literar* pe mai-iunie; editorialul semnat Aristarc se ocupă de **Jurnal**; de asemeni se publică transcrierea zicerii radiofonice a Victoriei Dumitru; scrisoare de Grigurcu ( a primit, în sfârşit, **Jurnal-ul**, **Sentimentul românesc al urii de sine** de Luca Piţu, cu dedicaţie pentru Ştefana).

Am scris şi azi două pagini. Slabe de-tot.

Am scris: Grigurcu, Luca Piţu, Dan Petrescu, N. Florescu, Neaga Munteanu.

**Luni 7 iulie 1997**

Discuţie telefonică: Cătălin Ţârlea: tatăl său nu a fost securist; îl cheamă Gheorghe, nu Ion; în '56-57 avea doar 17 ani. A propus ca dezminţirea s-o dau "într-un ziar cu mare tiraj, nu ca *Timpul*". I-am spus că repar acolo unde e stricat, nu alături.

Am scris lui Antonesei; am redactat şi o Precizare – mâine trimit, cum îi promisesem lui Ţârlea.

**Marţi 8 iulie 1997**

Am depus la poştă scrisoarea pentru Antonesei, pachetul (cu cartea lui Piţu) pentru Ştefana Bianu.

A apărut în *Lumea liberă* prima parte a textului **Memorialul ororii** (Piteşti).

Mi-a venit o scrisoare din Canada. Semnează Corneliu Florea (pseudonim al lui Dumitru Pădeanu). Zice că e revoltat de atitudinea Gabrielei Adameşteanu, "servitoarea-şefă a *22*-ului" în chestiunea Balotă.

Tot în legătură cu balóta bàlotului: textul Danei Şişmanian, ce mi-a parvenit azi cu ultima poştă?. 41 pagini. Face din amărâta de Bianca Marcu o ţintă demnă de a fi luată în seamă. În rest...Deşi lung, e foarte bun.

Am să telefonez, mâine.

**Miercuri 9 iulie 1997**

Mi-au venit două exemplare din *Vatra*, numărul 4. De asemeni câteva pagini din **Corespondenţa** lui Papiu Ilarian – referitoare la Avram Iancu. Însă nu am găsit scena cu mama. O fi în altă scrisoare, nefotocopiată.

Am telefonat Şişmanianilor, arătându-mi preţuirea pentru calitatea textului Danei.

Am răcit. Răceală de căldură. Sunt mucos foarte.

**Joi 10 iulie 1997**

Am primit un pachet cu levănţică şi cu ulei de măsline de la Ştefana, de la St.-Paul de Vence.

Filip a încercat să defragmenteze discul dur (?) – mai mare daraua decât ocaua.

M-a vizitat ieri Elena Turcov de la Chişinău – cu un pachet de ziare de la Dinu Mihail.

A trecut pe-aici Dan Rusecki: nu l-am mai văzut din...1957, de la Jilava. Amintiri, amintiri...I-am dat un exemplar din **Jurnal** – pentru el şi pentru fiică-sa, Cristina.

**Vineri 11 iulie 1997**

Nimic nou. N-a venit poştă.

Am scris 1 din III – vreo cinci pagini. Ne-bune.

**Sâmbătă 12 iulie 1997**

Am mai scris 3 pagini (2 din III). Aşa şi-aşa. Nu se leagă. Mă repet.

**Luni 14 iulie 1997**

Încă o zi de petarde – şi scăpăm. Ne-au înnebunit copiii din cartier: sâmbătă ziua, noaptea spre duminică, ziua întreagă, toată noaptea, din zori au luat-o iar. Miroase a praf de puşcă de ţi se apleacă – ai zice că s'tem la Verdun, maică! Zău!

La chestia aia am scris vreo 60 pagini. Dumnezeu cu mila.

**Marţi 15 iulie 1997**

Am dus cartea cale de încă două pagini...Se explică slaba productivitate: a fost zi de piaţă (am făcut două drumuri) şi am primit presă.

Aşadar, mi-a scris Laszlo. Destul de înţepat de scrisoarea mea precedentă. Îl cred că nu i-a căzut bine – dar nici mie nu mi-a căzut bine chestia de la *Familia*. Mi-a trimis fotocopii şi un ziar întreg: *22* cu articolul lui Grigurcu. Îl atacă *Adevărul*, pentru volumul scos astă iarnă.

Am deci textul lui Horia Florian Popescu; al lui Drăgoescu – după obicei, pus pe aceeaşi pagină cu o altă intervenţie a balótei. Două ale lui Tudoran – şi încă un "pamflet", cum îi zice Adameşteanca (dar nu-l publică în *22*, amândoi au recurs la *Adevărul*). Cam astea.

Mi-a scris un "american", Poteraş. Că a citit **Jurnalul** (cică a dat pe el 100 dolari!) Îmi pune în plic două bancnote de câte cinci dolari – dar nu spune în ce scop, nu cred că a avut în vedere plata informaţiilor (unde găseşte celelalte cărţi ale mele).

Am înţeles că în *Cuvântul* Buduca trage nişte sfori murdare: l-a pus pe unul, Creţu să comenteze cartea lui Ted

Anton despre Culianu... Porcării, deduc. Că Néné ar fi fost (şi el!) securist... Ce să zic, care de care mai breaz (eu am refuzat să-l văd pe numitul Ted). Zice Tudoran că începând din acest moment încetează imunitatea medicală de care se bucura Buduca... Şi Tudoran ăsta: un naiv: şi dacă Buduca nu va mai avea... imunitate, are să devină mai rezonabil? Mai deştept? Mai neticălos?

**Joi 17 iulie 1997**

Am scris o scrisoare deschisă lui Grigurcu. I-am trimis-o; de asemeni, la *22*, la *Timpul*, la *Vatra*, la *Lumea liberă*, lui Laszlo, Luca Piţu, Fănel Davidescu, Dan Petrescu, Dinu Mihail, Nicoleta Sălcudeanu (12 exemplare în total).

Totodată am dat gata şi cap III din carte: ca subcapitol 6 am lăsat prima variantă a scrisorii (către Grigurcu), iar 7...ultima variantă. 67 pagini în 14.

Mi-am furat căciula, acum, la bătrâneţe!

Iată scrisoarea:

*Paris, 18 iulie 1997*

***Dragă Grigurcu,***

Am citit cu nesfârşită plăcere textul D-tale **Radiografie Paul Goma**, publicat în *22* / 8-14 iulie 97.

Mă grăbesc să adaug: nu numai pentru că obiectul este **Jurnal**-ul cu diaristul cui mă are (nu ascund că *şi* asta este prilej de satisfacţie), ci pentru că un text bun nu este neapărat unul favorabil ţie. Te-am citit, deci, cu invidie: dacă aş fi scris despre cărţi (şi despre autori), aşa mi-ar fi plăcut să scriu: ca D-ta.

Nu m-ai menajat (şi bine ai făcut), ai aranjat (doar) câteva din inexactităţile, din aproximările, din injustiţiile aflate în **Jurnal**. Nu am ieşit micşorat, nici ofensat, nici negat – ci **normal** comentat. Am subliniat cuvântul, pentru că, la noi, în România literatornicilor normalitatea le este necunoscută – deci blamată. Rezumând: este un mare reconfort pentru un autor (care îşi cunoaşte o parte din slăbi-

ciuni) să întâlnească un text care îl discută în cunoştinţă de cauză şi cu perfectă bună-credinţă.

Acestea fiind zise, mă simt obligat să clarific anume termeni ce apar în textul D-tale, după ce fuseseră lansaţi de Gabriela Adameşteanu, la televiziune, de Pruteanu, de D.C. Mihăilescu – iar şi mai înainte sugeraţi de însăşi Monica Lovinescu.

Dar să citez pasajul cu pricina:

"Nu-i vom lua (lui P.G. – n.m.) neapărat apărarea dacă, în unele momente, se va vorbi despre ingratitudinea sa. Oricâte decepţii vor fi intervenit în relaţia lui Goma cu Monica Lovinescu, şi Virgil Ierunca, aceşti directori de conştiinţă neîntrecuţi ai vieţii noastre culturale şi civice din ultimele decenii, ne întristează maniera în care Goma se detaşează de ei, uitând, nu doar caracterul ireversibil "istoric" şi acesta, al sprijinului generos de care s-a bucurat din partea lor, dar şi dimensiunea majoră a personalităţii în cauză". (...) "Despărţirea" lui Paul Goma de Monica Lovinescu şi Virgil Ierunca îmi pare a avea un aspect artificial, ca o scenă dintr-un panopticum. E foarte cu putinţă să fi intervenit unele nemulţumiri personale. Dar nu sunt ele oare supradimensionate? Oare nu atentează ele la raportul transpersonal dintre Goma şi prietenii care l-au proteguit? Oare pedalarea excesivă pe câteva lucruri, totuşi, marginale, totuşi, minore, nu-i întunecă vederea (...)?"

Să nu se creadă că îi pretind cititorului să afle de la mine, din cărţile mele **adevărul** – însă, dacă tot îl atinge, atunci să ia în seamă **împrejurările** ce ne-au dus unde am ajuns.

Sarcina lui Grigurcu nu este de fel comodă. El ţine cu ambele părţi şi tare ar dori ca acestea să nu fi ajuns până la conflict, iar acum să încerce o reconciliere. Într-o situaţie ca aceasta "prietenul de la mijloc" poate:Să nu se amestece; Să se amestece, încercând să împace părţile, după ce va fi examinat motivele fiecăreia; Să ia partea uneia (nu contează raţiunile);

În fine, situaţia lui Grigurcu: el doreşte să fie imparţial, vrea să existe, între prietenii săi, numai cânt şi armonie, însă când intră în explicarea **motivelor** rupturii...

Grigurcu vorbeşte (pe urmele altora din jurul Monicăi Lovinescu) de "ingratitudine" – desigur, doar a mea; Grigurcu vorbeşte de "sprijinul generos" – primit, numai de mine, se înţelege; Grigurcu vorbeşte de "proteguirea" al cărei beneficiar am fost – cum altfel? – eu.

Or, cineva care a avut (bună) voința (ca Grigurcu) de a răsfoi **Jurnal**-ul, chiar de nu este de acord cu "adevărurile" autorului, ar trebui să țină seamă **și** de **faptele** petrecute, nu să treacă peste contradicții și să (re)formuleze concluzii ca: proteguire, sprijin generos, (in)gratitudine.

De ce așa? Iată de ce:

- De pildă: relațiile dintre Monica Lovinescu și Virgil Ierunca, pe de o parte, pe de altă parte semnatarul **Jurnal**-ului nu au fost vreodată de subordonare (D-lor ar fi primii ofensați de o asemenea supoziție – deși recitind verdictul: "Îmi pare rău că l-am cunoscut pe Paul Goma", mă încearcă îndoiala...). Exact din acest motiv au și durat din 1972 până în 1993: 21 ani!;

- De pildă: "serviciile" făcute de ei, cele care li se făcuseră etc. nu aveau cum să modifice natura sentimentelor, deci a relațiilor prietenești – așadar, o noțiune ca: **ingratitudine** putea fi folosită de Liiceanu, de Adameșteanu, însă nu de Monica Lovinescu, nu de Virgil Ierunca: ei știind foarte bine pe ce anume se reazemă relația noastră; și, desigur, nu de Grigurcu.

Istoria amănunțită a involuției prieteniei se află scrisă în **Jurnal**; în două din cele trei volume obsesia cronicarului a fost: degradarea legăturilor dintre sine și, cum atât de frumos spune Grigurcu: "acești directori de conștiință neîntrecuți ai vieții noastre culturale și civice din ultimele decenii".

Asta ar fi una dintre băgările de seamă: a doua, legată de prima – re-citez:

"E foarte cu putință să fi intervenit unele nemulțumiri personale. Dar nu sunt ele oare supradimensionate? (...) Oare pedalarea excesivă pe câteva lucruri, totuși, marginale, totuși, minore, nu-i întunecă vederea?"

Ba da, e foarte cu putință – ca acele nemulțumiri personale să fi fost supradimensionate (de Goma); în fapt ele fiind minore, marginale ("totuși", concede Grigurcu).

Iată, eu fac un efort și cred că ajung a-l înțelege pe Grigurcu: a avut o viață, nu de câine, ci mai rău: de **refugiat**; din cea mai tandră copilărie, mereu pe drumuri, mereu printre străini (cu atât mai dureroasă înstrăinarea, cu cât se afla printre români). Alungat de Institutul de literatură, în cele din urmă și-a găsit un loc – la *Familia*: dar, vai, bucuria n-a durat: a fost îndepărtat și de acolo – așa a început lungul său exil interior: dacă mă străduiesc, realizez viața de exilat interior pe care o duce Grigurcu la Târgu-Jiu ("Aicea,

printre târ'olteni...", ar zice un beniuc local). Grigurcu însă nu face vreun efort de transpunere (ce Dumnezeu: dacă Tolstoi "trecea" într-un cal, un basarabean nu se poate pune în pielea altui basarabean?).

***Motivul ruperii relaţiilor*** cu Monica Lovinescu şi cu Virgil Ierunca ***a fost cartea***. Nici mai mult, dar nici mai puţin.

Separarea nu s-a produs de azi pe mâine, într-un acces de mânie oarbă; până la deznodământ s-au acumulat ceasuri, zile, ani; gesturi, fapte, cuvinte – mai ales **cuvinte**. Primele semne răuprevestitoare s-au arătat în vara anului 1989. Atunci Monica Lovinescu, după ce ne-a isterizat ***pe toţi prietenii săi***, temându-se de un complot pus la cale de Ţepeneag şi de Breban (doar împotriva lor, a Monicăi şi a lui Virgil, spunea ea) care urmărea să-i îndepărteze de la microfonul Europei Libere, fiind ei prea critici faţă de Ceauşescu. Or, după ce, pe mine, ca de obicei, m-a împins în faţă, ca să spun lucruri aspre despre Ţepeneag, senină, D-sa a început a trata cu acelaşi Ţepeneag, fără a-mi sufla vreun cuvânt despre "schimbarea tactică", aşa cum fusese convenit. Dacă Grigurcu crede că aici este vorba de ***ingratitudinea*** mea – să creadă !;

O dată cu evenimentele din '89, s-a nuanţat şi tactica Monicăi Lovinescu: fireşte, din categoria celor "buni" au fost îndepărtaţi trădătorii caracterizaţi ca Buzura, Eugen Simion, Valeriu Cristea (chiar Pleşu) – dar nu şi Hăulică; a fost lăsat din braţe Sorescu (de ce abia în luna mai 1990?), dar nu şi Blandiana, neostenită călătoare în Occident mai asiduă decât chiar Merin Călătorete. După ce în vara '89 Monica Lovinescu a introdus-o clandestin pe Arpagica Naţiei printre "persecutaţi" («Are domiciliu obligatoriu!»), în *Convorbiri literare*, nov. '96 a băgat-o prin efracţie şi în categoria celor având "sertare", aşezând-o, poponete, între Steinhardt şi Noica, alături de I.D. Sîrbu; pentru a-i face ei loc, i-a expulzat (are antrenament – din 1994, de când m-a exclus şi din exil, adevărat, în bună companie: Rege Mihai), pe Blaga, pe Mihadaş – şi pe mine care, orişicâtuşi, până în noiembrie '77 fusesem domiciliat în România şi, fatal, aveam câte ceva în sertar, iar din când în când mai eram şi arestat (dovadă: de curând SRI-ul a anunţat că Petru Dumitriu şi umila mea persoană pot să-şi recupereze manuscrisele **confiscate**). Pe N. Manolescu, Monica Lovinescu s-a supărat mai puţin pentru interview-ul luat lui Iliescu imediat după Marea Mineriadă, cât pentru cronica lui Pruteanu la **Unde scurte I**, în care găinariotul ce nu ajunsese încă nici senator ţărănist (acolo i-i locul!), nici, uns de

Liiceanu, arheu al nației (și așa!, la o astfel de nație, astfel de arheu!), batjocorise memoria Ecaterinei Bălăcioiu, moartă la Văcărești, aruncată în groapa comună (d-ta ai avut fericirea, onoarea s-o cunoști, dragă Grigurcu, în toamna lui '54). Rezultatul: eu mă supăr pe Manolescu, mă supăr pe Pruteanu – dar ce face Monica Lovinescu, fiica mamei, ofensata, rănita, victima? Se împacă și cu Manolescu și cu Pruteanu! Dacă găsești în asta **ingratitudinea mea** – găsește-o!

În fine am ajuns la Liiceanu. El a constituit pârghia care a dat peste cap prietenia noastră.

Reamintesc, fiindcă ai luat drept "excesivă pedalarea pe câteva lucruri".

Nu sunt câteva, ci **un singur "lucru"**:

**Distrugerea volumului de mărturii** ***Culoarea curcubeului*** – abia scos în librării, retras de pe piață, depozitat (în vara lui '90, imediat după apariție), iar după doi ani trimis la topit.

Spuneam mai sus că nu ai făcut nici un efort să te transpui în situația mea:

- vasăzică debutez în periodice (*Luceafărul* lui Barbu) în decembrie 1966 – la vârsta de 31 ani; editorial, în '68 (la 33 ani), însă atât: volumașul **Camera de alături** constituind singura mea... operă, fiindcă în '70, în primăvară, am fost interzis – ***interzis am rămas două decenii***;

- re-debutez în țara și a mea, în limba în care nu am încetat a scrie, la vârsta de 55 ani, în iunie 1990 – cu volumul **Culorile curcubeului**, scos la Humanitas;

- aflu, încă din iulie-august că "ceva necurat" se întâmplă cu acest **volum de debut**; în toamnă îl întreb pe Liiceanu: el mă asigură că totul merge bine, că or fi doar deficiențe de distribuție...,

- după un an (1991), Liiceanu îmi refuză volumele (**de el comandate**) **Scrisori întredeschise** și **Butelii aruncate în mare** (articole, cca. 1.000 pagini), motivând că nu are hârtie; tot atunci aflu adevărul: Liiceanu dăduse dispoziția retragerii de pe piață a **Culorii**...; re-întrebat, răspunde, ofensat, că îl calomniez: cum să-mi facă el mie una ca asta? ;

- în 1992 aflu, din presa românească: Liiceanu a trimis la topit (la Bușteni) tiraje **nevândute** (subl. mea) din Cioran, Ierunca, Goma (la care se precizează titlul distrus: **Culoarea curcubeului**):

Care a fost atitudinea celor care ar fi meritat numai gratitudinea mea? Din discuțiile (telefonice) am aflat de la Monica Lovinescu:

1. Gabriel nu a putut face una ca asta – comentariul meu: aşa, neputând, Gabriel a făcut-o (Dumnezeu să te ferească de putinţele neputinciosului!);

2. Gabriel a trimis la topit şi Cioran şi Ierunca – să mă simt flatat de companie! – comentariu: lui Cioran şi lui Ierunca, Liiceanu le-a distrus exemplare din a treia, din a cincea ediţie – mie din prima, nici aceea scoasă la vânzare;

3. Dacă mai continui să spun în dreapta şi-n stânga că Gabriel mi-a distrus o carte, îl calomniez pe el, arunc o umbră asupra editurii Humanitas, fac un rău "celor buni", iar după ce mă aşez lângă V.C. Tudor, risc să nu mai găsesc editor în România – fără comentariu;

4. (după ce Liviu Antonesei a publicat în *Timpul* scrisoarea în care mă plângeam de faptul că doi prieteni, doi colegi, deveniţi editori - Liiceanu şi Sorescu – care îmi solicitaseră "volume de publicat" – mi-au distrus câte o carte, primul **Culoarea curcubeului**, al doilea **Gardă inversă**), Monica Lovinescu:

«Ai făcut o mare greşeală, calomniindu-l pe Liiceanu».

Dacă şi aici vezi ***ingratitudine*** din partea mea – mă dau bătut – însă nu înainte de a-mi explica ce este aceea o ***calomnie***.

Nu de alta, însă, în octombrie 1996, întâlnită la un colocviu despre Basarabia, (?), Gabriela Adameşteanu a admis că "atunci" (în 1992) avusesem dreptate: Liiceanu îmi trimisese la topit ***cartea* Culoarea curcubeului**, fără să o fi distribuit. Întrebată cum de "atunci", ei (Monica, Virgil, ea) nu numai că negaseră fapta editorului preferat, dar pe mine, victimă, mă trataseră de calomniator – Gabriela a răspuns că da, băi, dar să-i înţeleg şi pe ei, că erau în campanie electorală (!) şi Monica fusese de părere că nu-i momentul ca Liiceanu să recunoască: asta ar fi făcut rău opoziţiei, care trebuia să câştige...

***Dragă Grigurcu,***

Fireşte, nu-ţi cer să te declari neapărat de partea mea – fiindcă ştiu: nu sunt deţinătorul adevărului absolut. Cer însă – şi am acest drept: cine judecă este obligat să o facă după dreptate, aplecându-se şi asupra argumentelor celeilalte părţi.

Dacă te-ai fi mărginit la a deplora despărţirile, m-aş fi asociat ţie – ai constatat din **Jurnal**: m-am rupt de monici cu durere, cu suferinţă, după îndelungi ezitări.

D-ta însă nu ai găsit nimic de spus despre ***cartea distrusă de oameni de carte*** (Liiceanu, Sorescu), ***cu complicitatea activă şi dezinformatoare a unor oameni de carte*** (Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, Gabriela Adameşteanu). Nici despre (cel puţin) imprudenta declaraţie, la telefon – şi pe necitite:

"Regret că l-am cunoscut pe Goma".

Am mai spus, repet: mie nu-mi pare rău că am cunoscut-o pe Monica Lovinescu. Nu-mi pare rău că i-am cunoscut pe Liiceanu, pe Pleşu, pe Sorescu, pe Manolescu, pe Gabriela Adameşteanu, pe Valeriu Cristea. Nu, nu...

Am altă opinie despre "gratitudine": când am ocazia, scriu, riscând să mă repet, cât şi cum datorez Monicăi Lovinescu şi lui Virgil Ierunca:

Pentru mine prezenţa gratitudinii nu condiţionează absenţa adevărului – aşa cum condinţionase Monica Lovinescu prezenţa Domniei Sale la Colocviul despre Exil din 1994 de
prezenţa mea.

Acestea fiind spuse, te salut cu prietenie,

Paul Goma

## Vineri 18 iulie 1997

Am trimis – dar numai cele timbrate de mine (3); restul aşteaptă lunea viitoare.

## Duminică 20 iulie 1997

Am trecut la IV. Am scris azi cap. 1.

Ieri am primit scrisoarea de la Laszlo şi câteva foi de ziar fără mare interes.

Am pregătit nişte fotocopii pentru Şişmanieni.

## Marţi 22 iulie 1997

A trecut pe-aici Luminiţa Coler (o cheamă, după căsătorie: Shapp).

Ne-am bucurat mult – am discutat despre copii.

**Vineri 25 iulie 1997**

Nici azi nu am ce nota.

Ieri am scris două pagini. Am ajuns la IV 3. Lălăia'.

Extrem de obosit – mare noutate. Acum este ora 8 dimineaţa şi cred că n-ar fi rău dacă m-aş culca.

**Sâmbătă 26 iulie 1997**

Nimic interesant. Am scris 3 pagini (iar am inventat apa caldă).

**Duminică 27 iulie 1997**

În afară de data completă – nimic de semnalat. Decât că s-a terminat Turul Franţei.

Am ajuns la 77 pagini (14), ceea ce dă 100 pagini convenţionale.

Mi-a telefonat Anişoara Piţu. Am avut nevoie de una-două-trei secunde ca să înţeleg unde să o pun. Venise la Paris cu o corală şi, cu grupul fiind, nu a putut să ne viziteze. Pe curând!

**Marţi 29 iulie 1997**

Acum este ora 9 dimineaţa, am terminat (deocamdată) **Altina** – noul titlu. 82 pagini în 14, 106 convenţionale.

**Joi 31 iulie 1997**

Am tras la imprimantă câteva exemplare din **Altina – grădina suspendată**, iar Ana le-a trimis azi prin BN.

Mi-a scris Grigurcu – i-am răspuns.

Mi-a scris Adameşteanu – că nu publică scrisoarea către Grigurcu – nu mă ostenesc să reproduc motivele.

Sunt încă multe greşeli în textul meu.

# AUGUST

**Vineri 1 august 1997**

Azi am făcut o variantă în 16 din **Altina**. Să vedem ce brânză a rezultat.

Am primit, grămadă:

*Vatra* nr. 5 (3 exemplare), cu trei texte: continuarea **Adamevelor** de Virgil Podoabă, un comentariu à propos la **Sabina** (Nicoleta Sălcudeanu – numai despre I – nu va fi citit şi II de la Podoabă?), şi un altul, de la Cornel Moraru (serios, temeinic), despre **În Cerc**;

*Timpul* nr. 7: o cronică foarte acră a lui Val Condurache (pe care l-am ras anul trecut, tot în *Timpul*, pentru ne-citire); o scrisoare către Antonesei a lui Dan Petrescu, despre replica dată de Z. Ornea în *Dilema* (la precedenta scrisoare, publicată tot în *Timpul*) în legătură tot cu **Jurnal**-ul lui Sebastian. D.P. zice că a intervenit – indirect, discret, fără urme, ca de obicei – Liiceanu, apărându-l pe Pleşu de "marca Volkswagen". Într-un post-scriptum tot D.P. scrie că D.C. Mihăilescu ar fi recunoscut faţă de el că "Goma are dreptate în 90% din cazuri" – dar scrisese viceversa, fiindcă (bănuisem!): are interese la Humanitas! Tot în *Timpul* un text de Spineanu: îl calcă în picioare pe Cezar Ivănescu pentru o carte cu Labiş (am auzit de ea, n-am citit-o);

*Monitorul* din 5-6 iulie '97, în sfârşit, publică răspunsurile mele la întrebările lui Nichita Danilov.

Am mai primit de la Rodica Draghincescu un volum de versuri proaspăt scos, **Obiect de lux ascuţit pe ambele părţi**.

Am să le scriu tuturor şi am să expediez mâine. Acum sunt extrem de obosit.

•

P.S. Cum de-am uitat? (se explică!). Tudoran publică în *Vatra* a doua parte a **Muştii în lapte** – în care mă trage de urechi, că aş fi scris, despre el neadevăruri. Când o să fiu mai odihnit, am să caut scrisorile lui de atunci.

Am să-i răspund, cu citate. Ca, de altfel şi lui C. Mareş – şi ăsta pretinde că...m-am supărat pe el fiindcă a refuzat să-mi fie martor în procesul cu Virgil C. Gheorghiu – în fapt mă supărasem din pricina lui Pordea! Sâmbătă 2 august 1997

Am scris: lui Antonesei, Rodicăi Draghincescu, Nicoletei Sălcudeanu, lui Virgil Podoabă şi lui Dan Petrescu.

**Duminică 3 august 1997**

Am tras la imprimantă alte câteva exemplare, le-am pus în plicuri şi am să le trimit mâine. De fiecare dată când imprim, găsesc mereu alte greşeli...

**Luni 4 august 1997**

Începe o zi goală. N-ar fi rău dacă mi-aş umple-o cu o altă carte. Aceasta de adevărată ficţiune – sau: de ficţiune-adevărată.

Am primit de la Laszlo scrisoare – iar i-a scris lui Gabriel Andreescu.

În *Monitorul* din Iaşi, Ţârlea zice că el mă consideră bolnav. Şi el, domnule! Parcă mai erau doi: Alain Paruit şi Geta Dimisianu care şi ei mă trimiteau la spitalul de nebuni...

**Joi 7 august 1997**

Filip iar mi-a dereglat ordinatorul. Am apucat să scriu vreo zece pagini din noua carte (în 16).

Ieri mi-a venit scrisoare de la Luca Piţu. Şi o ilustrată de tot hazul. I-am răspuns.

## Vineri 8 august 1997

A trebuit (Filip) să meargă să cumpere altă bateric dc stație (cea care alimentează și orologiul). Acum merge binc. Abia aştept să aibă ordinatorul lui, să nu ne mai împletim mâinile pe acelaşi clavier.

Azi am scris cca 4 pagini. Aşa şi-aşa. Chiar bunicele.

I-am scris lui Andrei Zanca – un fragment:

Încerc să răspund la întrebările Dvs. – grele, pentru că sunt generale:

(1) La această întrebare aş răspunde cam aşa:

În "aceste vremuri de răscruce", cum le spuneți, nu mă mai obsedează nici o problemă majoră. M-a obsedat – până în 1989, când am avut prima surpriză; a doua – şi ultima – a venit în noiembrie 1996, când românimea l-a votat pe Constantinescu (în fapt: l-a respins pe Iliescu). Din acel moment am înțeles că m-am înşelat o viață întreagă; am înțeles că îmi făceam iluzii când militam pentru drepturile omului – eram mai înțelept dacă îmi căutam de... drepturile mele, de avantajele numai ale mele, de viața şi de interesele, doar ale mele. Cum însă e prea târziu ca să mai repar ceva, iată, acum nu mai fac! Acum mă ocup numai de mine şi de ale mele;

(2) Bineînțeles, nu: implicarea politică activă a unui scriitor nu-i poate fi fatală – cu condiția să nu fi deschis ochii asupra acestui animal ciudat (şi necunoscut) abia când a primit voie de la primărie, după decembrie '89, iar cursurile primare de educație civică să nu le fi făcut abia în Piața Universității;

Să ştie: politică nu înseamnă doar minciună, duplicitate, înşelătorie a altuia, deci: moralitate; că a face politică numai cu morală – nu se poate; dar să faci politică fără morală – iarăşi nu se poate (chiar dacă prin acest discurs cădem drept în Caragiale – şi în Trahanache povestind ideile băiatului... );

(3) Nu cred că nesolidarizarea, bârfa sunt trăsături numai ale românilor. Cunosc destul de bine exilul (francez) al ruşilor, al ungurilor, al polonezilor – nu sunt deloc mai breji decât noi.

Altceva ne caracterizează: în ciuda a ceea ce credem noi despre noi înşine, suntem un neam de proşti, de tolomaci, de idioți fără vindecare. De la cretinismul nostru tricolor (altfel mioritic) ni se trag toate celelalte defecte, necazuri, Yalte, Malte şi alte 'Alte.

Asta o spune un român.

## Sâmbătă 9 august 1997

Azi am scris doar două pagini. Le-am corectat pe precedentele (18).

Am primit scrisori de la Virgil Podoabă (în sfârşit!) şi de la Mircea Marian din Baia-Mare (cere să-i trimit răspunsurile la întrebări: am s-o fac mâine).

## Duminică 10 august 1997

Iată ce am răspuns:

*DIALOG*
*MIRCEA MARIAN – PAUL GOMA*

1. Da, am avut fericirea să-l întâlnesc [pe Eugene Ionesco]. Am fost şi onorat, dar şi jenat când a scris (nemeritat de elogios) despre mine. Am fost fericit când, împreună cu Fernando Arrabal m-a "năşit" la o lansare de carte – **Le tremblement des hommes**, titlul francez al volumului de mărturii **Culoarea curcubeului**, apărut în româneşte în iunie '90 la Humanitas, nedistribuit, retras, depozitat doi ani – apoi trimis la topit de Liiceanu, "cel mai tânăr filosof român", cum bine (şi definitiv) i-a spus-o Virgil Ierunca.

Dintre cei mari pe care i-am cunoscut (Eliade, Cioran, Vintilă Horia, Stamatu, Ştefan Baciu) de Ionesco m-am simţit cel mai aproape. Nu am fost prieteni, nu i-am fost ucenic, însă păstrez pentru el o tandreţe particulară ce provine din respect pentru viaţa lui (fiindcă operă cine nu are, dintre români?).

2-3-4. Da, ştiu. Furtună într-o ulcică de lut (de Cucuteni, ca să fie mai...autohtonă). Cele mai multe luări de poziţie – vehemente, învecinate cu injuria (vezi compunerile lui Al. Ştefănescu, Dan C. Mihăilescu, Dimisianu, Buduca şi alţi pruteni mai mult sau mai puţin arhei ai naţiei – ce va fi păcătuit naţia, de l-a dăruit Liiceanu cu un arheu precum găinarul prutean?), s-au înverşunat, fie pe chestiuni sublime - dar inexistente (cele inventate din fuga condeiului, de cei ce nu citiseră **Jurnal**-ul), fie mari – probleme care, şi ele or fi sublime, dac-ar exista, anume: un jurnal se publică după 5, după 15, după 20, după 30, după 50 ani de la evenimentele relatate – sau ba...?

Pentru că nu se poate dialoga cu cei numiţi mai sus, profit de ocazie ca să spun aici ceea ce ar fi trebuit să observe toată lumea:

**Jurnal**-ul meu (adică doar primele trei volume din cele predate editurii Nemira) a apărut în februarie 1997; din decembrie '89 trecuseră peste şapte ani de libertate a presei, de care profitaseră (foarte bine făcuseră!) o mulţime de diarişti contemporani: Zaciu, Ţepeneag, Ciocârlie, Gogea, L.I. Stoiciu... (Să nu se uite **Jurnalul de la Păltiniş**, în care Liiceanu era departe de a fi "drăguţ" cu Paleologu, cu Petre Creţia...). Jurnalele acestora (cu excepţia celui al lui Ciocârlie) nu sunt deloc tandre cu cei încondeiaţi – chiar dacă Zaciu îşi imaginează că, dacă foloseşte iniţiale în locul numelui persoanei în chestiune, lui (dar numai lui!) i se iartă răutăţile pe care le spune pe seama persoanei. Nu cred că au fost atâtea contestaţii în cazul jurnalelor acelora; nu am auzit ca în legătură cu Ţepeneag, de pildă (care vorbea de Paleologu aşa cum vorbea) să i se conteste dreptul de a se exprima astfel, nici să i se reproşeze nerespectarea "legii nescrise" de a publica jurnalul după 30, 40, 50 de ani.

Iar în privinţa "ireverenţei" mele faţă de clasici în viaţă... Ruşinoşii care nu se ruşinau deloc sub Ceauşescu de a-i proba politica distrugerilor – prin pasivitate (scriitorul fiind vinovat şi când tace lângă victimă), aceiaşi, riguros aceiaşi au uitat că de pildă Monica Lovinescu şi cu Virgil Ierunca nu se sfiiau nici ei să... dărâme statuile unor scriitori colaboraţionişti: Sadoveanu, Arghezi, Călinescu, Cioculescu, Ralea... În virtutea cărui drept, al cărui adevăr mi se interzice mie să spun ce cred despre murdărismul Canaliei Canale altfel numit Petre Dumitriu (cel atât de preţuit la *Apostrof*), despre colaboraţionismul patent al unui Breban, despre complicitatea activă (prin aparenta pasivitate) a lui Manolescu, despre curajul cu voie de la poliţie a lui Buzura, ori despre inadmisibila protecţie din partea Monicăi Lovinescu şi a lui Virgil Ierunca a unor notorii profitori de paşapoarte cu mai multe intrări şi ieşiri (pe vremea în care, de pildă Mazilescu, Dimov, "ieşiseră" o singură dată, iar Grigurcu niciodată) precum Blandiana, Sorescu, Hăulică şi alţi descurcăreţi navetişti?

5. Nu, nu am citit **Jurnal**-ul lui Sebastian. Îmi aştept rândul la un exemplar care circulă pe-aici – are să-mi vină încolo după 1 septembrie (totuşi, 1997).

Ceea ce nu mă împiedică să spun că nu poate exista nici o paralelă:

Sebastian a murit în urma unui accident, deci nu a avut cum să se gândească, nici nu a lăsat dispoziţii în privinţa jurnalului său.

După cum probabil se ştie: eu încă n-am murit şi am decis – singur-singurel, aşa, de capul meu – să-mi public jurnalul. Ar fi trebuit să apară în 1996; ba chiar în 1995 – de ce nu în 1994? Ei bine, nu *s*-a putut... Iar când nu *se* poate... Mai ales că scriitoricimea română, cea care nu s-ar solidariza pentru o cauză dreaptă, pe dată se adună când este vorba de închis gura unui confrate – a lucrat puternic pentru a împiedica apariţia **Jurnal**-ului meu. Cu atât mai meritoriu demersul lui Dan Petrescu şi al editurii Nemira.

6. Am să răspund cu o anecdotă (adevărată): în cartierul unde locuiesc există un arab şi un câine. Arabul plimbă câinele exact după ce strada şi trotuarele au fost măturate, spălate. Câinele arabului s-a învăţat să se cace în mijlocul trotuarului proaspăt curăţat-spălat – şi nu în rigolă, cum fac alţi câini (ai altor, chiar arabi).

L-am interpelat pe stăpân: de ce nu-şi învaţă câinele (altfel, simpatic) să se cace în rigolă, nu pe trotuar, unde oricine, într-o clipă de neatenţie, poate să calce, să alunece şi să-şi rupă oasele?

Arabul mi-a răspuns astfel (şi astfel purtându-şi pleoapele grele peste ochi şi astfel clătinând din cap pe o diagonală suficient de încâlcită, de-aş fi jurat că mă aflu în Bucureşti şi că mă conversez pe rumâneşte cu un oarecare Janarel):

«Dumneavoastră nu mă iubiţi...»

Rasă veche, ca şi-a bucureştenilor mai sus arătaţi: nu răspunde la întrebare, te abate de la subiect, te întoarce ca pe o clătită, prefăcându-te în vinovat: că tu nu-l iubeşti! I-am răspuns – acesta va fi şi răspunsul la întrebarea de la nr. 5:

«Eu le iubesc numai pe femei, domnule! »

7. Cei ce şi-au dat osteneala să citească şi ce am scris după textul **Către compatrioţi**, care constituia ***programul***, au înţeles motivul candidaturii (speranţa că ceilalţi candidaţi îmi vor "ciupi" măcar un punct din cele unsprezece). Cei care nu mai ţin minte c-au citit – sau nici n-au văzut ce-am scris...

8-9. Întrebări la care nu răspund.

10. La asta răspund: NU!

11. "În materie de literatură" nu sunt nici preşedinte, nici vice-preşedinte, nici secretar, nici adunător de cotizaţii. "În materie de literatură" sunt un scriitor ca oricare altul.

Nu înţeleg ce sens să dau termenului "critică oficială" (care m-ar ocoli cu ale sale comentarii).

Eu nu împart critica astfel – iată exemple: în *Scânteia* (*Adevărul*) a apărut o cronică ne-nefavorabilă la **Gardă inversă**, carte

apărută la o lună după **Jurnal**, la Univers – în schimb, în *România literară*, cea condusă de foarte-neoficialul Manolescu au fost publicate o serie de texte, nu doar defavorabile, ci de vădită rea-credință, semnate de lumini ale criticii literare ca Al. Ștefănescu, de mai multe ori, de Dimisianu (idem), de Ioana Pârvulescu (la fel), de Manolescu – bașca articolașele nesemnate; *Vatra* (orișicâtuși: publicație a Uniunii Scriitorilor, deci... oficială) a publicat în nr.-le 4 și 5 o sumă de texte (cele mai multe favorabile – nu toate), în schimb, *22*, după exemplul *României literare*, a organizat o adevărată campanie împotriva, nu doar a **Jurnal**-ului, ci a autorului.

Deci nu după criteriile oficial-neoficial se împart opiniile despre modesta mea persoană ci după...

Ghici ghicitoare: de ce unii îmi reproșează că... nu-i iubesc, precum arabul posesor de câine?

12. Din păcate, nu a apărut majoritatea cărților mele în limba în care au fost scrise. Cu chiu cu vai, în 8 (opt) ani de libertate mi-au fost editate 20 titluri – or, dacă tot vorbim de cantitate: până în vara lui 1997 am comis 46. Firește, există sărăcia generalizată, însă cu mine s-a întâmplat și altceva: "colegii de breaslă" au socotit că, după 20 ani de interdicție totală (1970-1990), având antrenament, eu mai pot... aștepta cu publicatul unor cărți deranjante, cum a fost **Culoarea curcubeului**, eficient sabotată de Liiceanu, în perfectă complicitate cu Gabriela Adameșteanu, cu Monica Lovinescu și cu Virgil Ierunca; de asemeni **Scrisorile** și **Articolele**, volume de el comandate, în 1990, însă... respinse pe motive de lipsă de hârtie. Primul (sub titlul **Scrisori întredeschise**) a apărut la Biblioteca Familia din Oradea – tot acolo adevărata ediție a **Culorii curcubeului** – însă cu toate strădaniile prietenilor de acolo, difuzarea a depins, esențial, de Liiceanu... ; al doilea, intitulat **Butelii aruncate în mare** s-a mutat la Litera, la Viorica Oancea: de cum prietenul meu Mihai și-a pus poalele-n cap (de să i se vază nația, vorba unei poete creerale ardelence), directoarea Literei m-a pedepsit fiindcă-l tratasem pe frate-său de colaboraționist iliist: în asociație cu tovarășa Ioana Parvulescu (recompensată pentru serviciile făcute lui Manolescu, la *România literară*) au masacrat volumul de articole, publicând în cinci ani două fascicole intitulate ambele **Amnezia la români**, totalizând circa 250 pagini – din 1000.

Deci mai este, mai este până la atingerea "majorității" volumelor publicate.

În legătură cu **Ostinato**:

În 1971, când romanul a fost publicat la Gallimard, nu a apărut cu acest titlu (considerat de editor: de neînţeles pentru francezi "care nu au instrucţie muzicală"), ci sub: **La cellule des libérables**.

Probabil că de atunci (totuşi 26 ani!) francezii au căpătat instrucţia cea muzicală...

13. Unele cărţi – da. Altele: ba.

Întrebarea, aşa cum este formulată, vine în ajutorul afirmaţiei de mai sus: bunii mei colegi, dintre cei mai buni scriitori, nu vor ca scrierile mele – ***care probează că s-ar fi putut, dacă s-ar fi vrut*** – să nu vadă lumina tiparului. Să rămână scriitori "interiori" între ei, să se laude reciproc, pe rând, arătându-şi muşchii de "rezistenţi prin cultură" – când dezastrul e pe noi cât capra; să bricoleze post-festum teorii de genul celor ale lui Manolescu ("n-am avut samizdat, fiindcă la noi s-a cam publicat tot ce a fost valoros"; "n-am avut disidenţi, pentru că Ceauşescu le-a luat caimacul, manifestându-se el ca disident faţă de ruşi" – etc., etc., precum şi alte prostisme de înalt-nivel).

14. Când am fost ultima dată în România? Duminică 20 noiembrie 1977, până pe la orele 9 dimineaţa. Atunci am urcat în avionul de Paris – şi urcat am fost.

15. Nu. "Ca scriitor" nu aparţin Franţei (unde am, în prezent domiciliul), nu României – unde m-am născut, mi-am făcut puşcăriile, de unde am fost împins afară, întâi, în 1977, de Securitatea lui Ceauşescu, a doua oară, în 1990: ţinut la distanţă, nelăsat să intru în, totuşi, ţara mea, de noua Securitate a lui Dinescu , Manolescu, Blandiana, Sorescu, Doinaş (şi lista riscă să continue multă vreme).

Dacă aparţin de "ceva", apoi de limba română aparţin. Pot spune:

«Sunt scriitor român – chiar dacă nu aparţin României, ci doar mie».

16. Au fost momente (între 1990-91) când mă simţeam aproape şi de oameni de la *Apostrof, Steaua, Euphorion, Transilvania, Contrapunct* (ce a dispărut). Numai şi numai din pricina mea relaţiile au încetat, ba au devenit conflictuale (cu *Apostrof*). Sunt în termeni foarte buni şi cu moldovenii (de la *Timpul*, îndeosebi, dar şi de la *Convorbiri literare*).

Desigur, cred în prietenia literară. Dacă n-aş crede, ar fi trist pe lume.

17. Regret, dar n-am (atâtea) cuvinte ca să-l descriu pe acela.

18. Nu. Va fi mai puţin foarte rău.

Paul Goma

*Paris, 11 august 1997*

**Luni 11 august 1997**

Am scris încă un capitol (8). I-am dat Anei să citească – mi-a suflat substanța lui 9...

**Marți 12 august 1997**

Am scris și cap. 10 – total 30 pagini.
Poștă nesemnificativă. Toată lumea e în vacanță.
Mi s-a stricat și souris-ul ordinatorului.

**Joi 14 august 1997**

Am scris, ieri ultimul (11) din I și am început II. Azi am ajuns la II 2 (43 p.)

Am primit scrisori de la Rodica Draghincescu, de la Nicoleta Sălcudeanu, de la Cistelecan, de la Neaga Munteanu, de la Gheorghe Olteanu. Cistelecan spune că în 8 va mai fi o bucată de Podoabă, iar tot din 8, cale de trei numere, textul Danei Șișmanian. Numai că scrisoarea lui este binișor învechită: poartă data de 22 iulie, a fost expediată în 28...

**Vineri 15 august 1997**

Am uitat că azi e sărbătoare legală și m-am mirat foarte că poșta e închisă, că magazinele nu deschiseseră...

**Sâmbătă 16 august 1997**

Am mai scris vreo 3 pagini. După amiază, gândindu-mă că Șișmanienii s-au întors din concediu (nu mai dăduseră semn de viață de vreo trei săptămâni), le-am telefonat: nu se duseseră în concediu, ca tot bravul exilat (și refugiat politic), rămăseseră pe baricade. Cum tot era sărbătoare, cum ne tot amenințasem cu vizit(ele)a, le-am propus să vină la noi, unde îi așteptau două dosare pline-ochi cu hârtie trasă la imprimantă, bașca ceva tipărită (la tipografie). A venit cu băiatul Aum, care ne-a topit pe Ana și pe mine. Bine, să rămânem așa, topiți...

Ne-au adus cópii după scrisorile Danei adresate Gabrielei Adameşteanu, lui Ţepeneag, Monicăi Lovinescu, lui Liiceanu. Nu se lasă fata asta, nu se lasă deloc – ai zice un foxterier. Textul ei despre Bianca Balotă va apărea, începând din nr. 8 din *Vatra*, în trei bucăţi – mi-a scris Cistelecan, desigur, i-a scris şi ei. Eu aveam rezerve faţă de el, pentru că...îmi era favorabil – altfel foarte bun.

Ara mi-a lăsat şi el un text. Cu cântec. Este vorba de un articol scris de el în 1978, în care arăta că Ileana Vrancea falsificase, manipulase citatele cu care îi dăduse la cap lui Călinescu în cartea-i celebră. Acum vreo zece ani – sau poate mai mult? – Şişmanienii erau la noi, în arondismentul 14: a venit vorba de Marin Preda: el a susţinut cu tărie că Preda fusese omorât – ceea ce m-a...enervat; a venit vorba de Călinescu: Ara a susţinut că Ileana Vrancea este o falsificatoare de citate, că G. Călinescu nu scrisese ce pretinde ea că ar fi scris – despre Lovinescu, despre Maiorescu, despre Iorga... M-a enervat foc: de altfel, din acel moment nici n-am mai răspuns la propunerile lor de a ne vedea...

Nu-mi şade în obicei să arunc vina pe altul, dar în cazul acesta el a greşit: fiindcă, susţinând un punct de vedere pro-călinescian, nu pomenise deloc despre vreo cercetare a lui, în colecţiile de ziare, reviste, în scopul arătării falsului, a relei credinţe a Ilenei Vrancea – ci doar atât (aproximativ): că el ştie bine care-i adevărul, ca cercetător! Argument deloc convingător: în acel moment, aveam în mână cartea Vrâncioaiei, cum îi zice el. Credeam în litera tipărită – şi degeaba zicea Şişmanian că nu-i adevărat ce scrie ea acolo (mai ales discursul călinesc' la Ateneu, în scopul glorificării lui A. Toma) mi s-a părut indefendabil – zicea: «Călinescu şi-a bătut joc de Toma», ceea ce pentru mine nu putea fi adevărat, pentru că nu cunoşteam întreg discursul.

Aşa cum arată articolul, acum, da, e credibil – fiindcă demonstrează manipularea citatelor (ba chiar o confuzie monstruoasă: I.V. îl acuză pe Călinescu de a-l fi atacat pe Lovinescu

pentru...canibalism, când era vorba de Eugen Ionescu! – şi nu era acuzaţie...).

Atunci eram blindat de existenţa textului Ilenei Vrancea, de inexistenţa argumentelor contra – încă o dată: Şişmanian nu pomenise de vreun articol, de vreo cercetare a lui, doar de...faptul că el cunoaşte adevărul, ca cercetător! Mai era însă ceva: Monica Lovinescu. Eu o credeam pe Ileana Vrancea, în urma recomandărilor repetate ale Monicăi – ori Monica era fiica tatălui, la a cărui reconsiderare puse un umăr hotărâtor şi tovarăşa de la *Lupta de clasă*...Iar ostilitatea şi a ei şi a lui Virgil Ierunca faţă de Călinescu nu mai avea nevoie de demonstraţie.

**Duminică 17 august 1997**

Am mai scris câteva pagini (total 51).

Am să termin la 21 august – mai am 4 zile.

Filip s-a dus la ţară, pe lângă, Chartres, la un amic. Rămâne până marţi (a plecat vineri).

**Luni 18 august 1997**

E ora opt; trezit de pe la patru (din pricina zgomotelor infernale), pe la şase jumătate am început să scriu – am comis două pagini (total 53).

A telefonat Filip aseară de acolo de unde s-a dus (!). Se simte foarte bine. Şi noi ne simţim bine când el se simte bine.

Am re-recitit textul lui Ara Şişmanian (à propos de Ileana Vrancea şi Călinescu): nu este doar strâns argumentat, dar şi foarte bine scris. O adevărată delectare să citeşti asemenea...pamflet pe teme de istorie literară.

**Miercuri 20 august 1997**

Am terminat **Lethina**. 63 pagini în 16.

**Joi 21 august 1997**

Am primit scrisori de la Sami Damian (i-am răspuns, i-am trimis şi **Lethina**), de asemeni de la Grigurcu – i-am răspuns şi lui, trimiţându-i, separat **Lethina** (în plic mare), iar în pachet un exemplar din **Scrisori întredeschise**, cerut de el.

Am tras la imprimantă (s-a înţeles) **Lethina** şi o trimit azi: *Vatra*, *Familia*, *Timpul*; Laszlo, Piţu, Dan Petrescu, Sălcudeanu, Dinu Mihail, Grigurcu, Sami Damian, *Lumea liberă*. Pentru Şişmanian şi pentru Bianu păstrez două exemplare – am să li le dau cu mâna mea.

Pentru că răspunsul dat lui Sami Damian prezintă oarecare interes, îl reproduc aici:

*Paris 22 august 1997*

***Dragă Sami Damian,***

Ţi-ai făcut degeaba griji (sau mai degrabă: iluzii): scrisoarea ta din 18 august mi-a făcut mare plăcere. Motivul îl vei fi bănuind : fiindcă ai pus (pe hârtie) mult mai mult – decât până acum – din ce gândeşti despre mine şi despre ale mele.

Dacă ar fi fost mai mulţi care să fi procedat astfel în relaţiile noastre bilaterale, azi aş fi avut ceva mai mulţi prieteni.

Desigur, ai dreptate în multe din băgările de seamă ale tale. În măsura în care nu mi s-a tocit spiritul autocritic, sunt de acord că mari (şi late) îmi sunt cusururile; că a fi prieten cu mine ţine şi de masochism şi de nesimţire – poate tu să constitui o excepţie, neintrând în nici una din categorii.

Un amănunt: spui că poate ar fi fost mai bine să ne fi întâlnit faţă către faţă, să fi discutat (ochi în ochi) în loc să dialogăm în scris.

Aş fi fost de acord în urmă cu doi-trei ani: pe atunci nu eram (chiar) atât de uzat, atât de moş cârtitor. Faţă-către-faţă – nu mai pot, obosesc degrabă, iute mă simt nemulţumit (de mine, de celălalt, de viaţă, de soartă) şi devin curat măgar şi violent. Şi înainte, când eram mai tânăr şi ai sănătos nu iubeam verbul sonorizat. Apoi, în perioada în care eram şi eu "scriitor cu carnet de sindicat" (cel de partid nu avea nici o înrâurire), detestam din rărunchi cafiné-ua socialistă: restaurantul "La Madam Candrea" cu trăncănelile fără sfârşit, cu pierderea enormă de timp, cu beţivăneala celor în căutare de alibiuri

ale neverticalității. Noi doi n-am împărțit mesele – nici de restaurant, nici de șah, deci nu-mi cunoști și acest cumplit păcat: nu iubeam cârciuma, nici cârciumatorii. Cele mai plăcute momente "colocviale": când ne adunam, ba la mine, ba la Mazilescu, ba la Irina Kozak, ba la niște prieteni neliteratori ai Mazilescului. Atunci, da: mă simțeam bine *cu* oamenii, *cu* băutura, *cu* vorba. Sigur că discutam și despre ale noastre, scriitoricești – dar nu doar despre acelea (și nu la modul crâșmăresc, murdar, adiind a borhot, a borâtură, dar mai ales a frică – așa cum erau Casa Scriitorilor și Mogoșoaia).

Până acum câțiva ani rezistam (fizic) la întâlniri cu prieteni – sau cu cunoscuți. Acum însă prefer să monologhez și să-mi trimit rezultatul prin poștă.

Ziceam că ai, în bună parte, dreptate în ceea ce-mi comunici. Mă bucur, nu că ai văzut defectele (fie vorba între noi: sar în ochi), dar mi le-ai comunicat.

Se întâmplă însă că – pe sărite – să nu fiu de acord cu tine:

De pildă zici că devin insuportabil, nedrept, brutal etc., - când pretind celorlalți să facă așa cum am făcut eu (în caz contrar îi beștelesc, îi arăt cu degetul, îi injuriez). Ei, aici șade un fleac-important – și el ne desparte, fiindcă... nu îl privim din aceeași parte.

Iată: sunt de acord că bombănesc, critic pe cei care... nu fac ce fac eu – dar întrebarea trebuia pusă înainte de a trage concluziile: **ce** anume pretind eu de la colegi să facă? Nu doar tu, ci și alții (dintre cei care se prezentau favorabili mie) găseau că eu îi condamn pe semenii mei, "pentru că n-ar fi și ei eroi"; sau: "n-ar face gesturi nemaipomenite".

Să mă ierți, iubite Sami: nicăieri nu vei întâlni în textele mele un reproș, o acuzație de această natură. Ceea ce am deplorat, am criticat, am... blestemat la colegii mei, scriitorii a fost ***refuzul lor de a face ce era normal, pentru un scriitor, să fac***ă – nicidecum că... n-au comis fapte de excepție, că n-ar fi fost eroi (și martiri, în același preț).

Asta vreau să spun (o repet pentru a mia oară – iertare): eu nu m-am socotit niciodată o excepție – ci o ființă de mijloc, al cărei ideal este **normalul**. Cei care au exercitat puterea – ideologică, polițienească au făcut din mine (cum altfel, doar nu erau să accepte... tipicitatea mea!): **un caz**. Însă cum semenii mei nu se lăsau defel tentați de normalitate, însă aveau atâta onestitate încât să nu adere la "analiza" puterii – ce mă izolase, considerându-mă un caz – ce-au făcut (corect: ce-au făcut masele largi de scriitornici)? Au bricolat

pe dată o teorică extrem de 'oaţă, ca la noi, la Porţile Orientului: ca să nu spună cineva că ei, cu toţii (sau: în majoritate) sunt ***ne-normali***, pretind că acela, cazul este ***o excepţie***, un erou – "or nu poţi cere tuturor locuitorilor să fie eroi" (am rezumat concepţia confraţilor bine exprimată de Pleşu).

Cam tot din acelaşi paner s-ar afla reproşul (tău) că eu aş condamna nediferenţiat oameni. Că n-aş ţine seama şi de realizări : de "părţi"...

Dragă Sami, iar nu vorbim despre acelaşi lucru: eu, când atac un scriitor, nu-i umblu pe la operă, cum face Ţepeneag, cum face Breban (două dintre "victimele" mele). Eu am spus – spun în continuare: Ţepeneag a minţit în cutare împrejurare, a acţionat necolegial în cutare afacere, a făcut afirmaţii mincinoase cu prilejul... Însă nu am spus că Ţepeneag e un scriitor prost, că volumul cutare al lui este o prostie (cum a făcut el cu mine).

Aşadar: eu am... militat pentru (re)introducerea criteriului etic în discutarea unui scriitor, cu alte cuvinte: luarea în seamă şi a Vieţii, nu doar a Operei, cum tare ar mai dori cei care, dacă au scris poezii frumoase, romane interesante, eseuri isteţe (şi chiar melancolice – pe ici, pe colo, în punctele neesenţiale), îşi închipuie că pot să nu respecte cele zece porunci. Aceasta, nu pentru a diminua, a mina Opera, Doamne fereşte! – ci pentru a nu minţi în legătură cu un scriitor (fie el Sadoveanu, fie Nichita Stănescu, fie Călinescu, fie Marin Preda).

E de mirare că tu, de la o vreme având preocupări în acest sens – îmi reproşezi mie – ceea ce falsifici bine-bine.

Lăsându-l pe Einstein la locul lui, un ultim "amănunt":

Tu, Sami Damian ai fost un factor important în dezinformarea noastră în privinţa Anei Blandiana, în 1989. Tu ai facilitat şi ai ajutat la augmentarea unei minciuni – povestea incredibilă! (pe care eu, ca un bou, am crezut-o) – a... "domiciliului obligatoriu" al ei, la Comana, cu "miliţian la poartă". Tu i-ai transmis aceste "informaţii" Monicăi, ea ni le-a pasat nouă.

Credeam că această chestiune s-a lămurit: în sensul că tu ai spus că ai transmis ce ţi se transmisese...Fie.

Ciudat şi ofensator pentru mine, care crezusem că, în aceşti opt ani (din '89) ai mai aflat amănunte, ai mai citit câte ceva: în scrisoarea de faţă tu afirmi – te citez:

"A făptuit (A.B.) o mojicie față de tine și un act de conformism, nevoind să semneze un protest pe care era și numele tău (nu pot controla autenticitatea sursei)".

Nu, dragă Sami: A.B. nu a făptuit, cum zici, nici o mojicie – față de mine, care-i eram perfect necunoscut: în România o salutasem de vreo două-trei ori, dar constatând că nu mă vede, n-am mai recidivat: ne-am cunoscut abia în octombrie '90, la Aix-en-Provence. E uluitor cum tu, care ai făcut pe curierul, pe filtrul, între ea și Monica, nu mai ții minte esențialul: Blandiana nu a dat dovadă de "conformism" (oare nu ești prea dur cu ea?), "nevoind să semneze un protest". Nu era vorba de nici un fel de protest . ci de ***comunicatul*** prin care PEN Clubul francez o coopta ca membru onorific; ca s-o protejeze; doar era persecutată, în România, nu? ; doar avea "domiciliu obligatoriu" și chiar "milițian la poartă", nu, Sami? Doar tu ai transmis la Paris aceste ***minciuni***. Deși în **Jurnal** era clar, tu n-ai luat în seamă claritatea – așa că revin:

Monica Lovinescu mă convinsese să fac demersurile (și să pregătesc dosarul – așa e procedura) ca să fie cooptată în PEN Club și Ana Blandiana. Când eram pe punctul de a mă prezenta președintelui Tavernier (care fusese de acord când îi prezentasem "cazurile" Nedelcovici, în '86, apoi Dinescu și Deșliu în '89), Monica îmi spune să mai aștept, ca să aflăm dacă Blandiana acceptă. Era pentru prima oară când auzeam una ca asta: ca un persecutat să fie consultat, întrebat dacă este de acord să fie apărat (când, din spusele Monicăi, Blandiana o tot întreba când va fi primită în PEN Club). După o săptămână sau două a venit răspunsul de la persecutată (via Sami Damian): dacă pe comunicatul PEN Clubului francez va figura numele lui Paul Goma (vai, ca... președinte al PEN Clubului în exil în Franța), ea nu acceptă!

Să fi avut Blandiana și alte modalități de comunicare cu Monica – fiindcă tu pari a nu-ți aduce aminte?

Încă o problemă – pe care, din comoditate, o reduc la Blandiana:

Tu zici că mă încrâncenez pe câte unul (dar mi-ai înșirat vreo zece nume), pentru că... nu a fost solidar cu mine, în '77, pentru că nu a suflat un cuvânt când am fost interzis (în martie 1970 – îți aduci aminte, iubite Sami Damian? – eram colegi la *România literară*), că nu s-a manifestat în nici un fel ca rezistent împotriva totalitarismului din cultură etc.

Acuzația este... glisată, diversionată ca și în cazul atacării... Operei, prin faptul că țin să nu se ascundă Viața cutărui scriitor statufiat. De altfel, cu Blandiana am avut un "dialog" (și cu ea și cu Gabriela Adameșteanu și cu Ileana Mălăncioiu – sub patronajul lui Doinaș) – la Roma, în mai 1991:

«De acord, nu am rezistat înainte de decembrie '89», accepta Blandiana, spășită nevoie mare, «dar de ce ne reproșați că, după aceea, am mai făcut câte ceva: cu Piața Universității»...

Răutăcios fiind, mă întreb de la cine și unde învățase ea arta îmbobinării interlocutorului, și, în loc să răspundă precis la o întrebare precisă – ori să tacă – ea îl culpabiliza pe acela, *mințind* (când afirma că o acuză pentru inactivitate după decembrie '89).

Ca și în cazul Vieții-Operei, niciodată nu le reproșasem acestora... că mai făcuseră câte ceva – cu voie de la miliție. Reproșul era acesta:

«De ce, după decembrie '89, în presă, în întruniri, pretinde că, înainte de '89, a făcut... ceea ce n-a făcut? Adică "rezistență prin cultură"? »

Că tot vorbim de Blandiana: nu se astâmpără, nu se înțelepțește: acum doi ani a venit la Paris și a ținut o "conferință" – monument de anafalbetism cras și de prostie nativă. Chiar în cruciada împotriva troglodiților protocroniști pe care o porți, nu i-ai găsi loc și ei, pentru prestațiile ei imbecile, analfabetizatoare ("Noi, românii, am fost cei mai martirizați dintre popoarele de Est", zice marea cunoscătoare de istorie elementară – și dă explicația: "Fiindcă suntem români!")

La tine se mai înțelege... trecerea peste contradicții – am mai zis: amoriul te orbește – dar Monica Lovinescu? Doar n-o fi lesbiană!

M-am întins – las', că revin eu al'dat'.

Prietenie,

Paul Goma

Asta a fost scrisoarea.

Ieri (21 august) a fost cea mai caniculară zi din acest an – sper să nu mai fie vreuna (și eu, care "miroseam" toamna...).

Azi a fost ceva mai puțin neplăcut. Dar zău că n-ar strica să se răcorească nițeluș.

Azi n-a fost poștă.

## Sâmbătă 22 bis august 1997

Nu vreau să mai aud de data asta dublu blestemată.

Am uitat să bag în scrisoarea către Sami povestea cu...boicotul. Zice Sami: e foarte rău că Liiceanu ţi-a boicotat cartea – dar...Dar, ce? Sami nu cunoaşte valoarea cuvântului "boicot"? Sau tocmai pentru că o cunoaşte, dar nu se poate stăpâni să nu relativizeze?

Am primit o carte de la Dan Silviu Boerescu şi scrisoare de la Nicoleta Sălcudean. Caniculă – din cea grea. Măcar de-ar veni ploaia mereu anunţată. Cică la Bucureşti e mult mai plăcut. Da, dar suntem la Paris...

Şi doar îmi promisesem (nu jurasem) că nu mai continui scrisul pe aceeaşi coardă – razachie, ar zice Ciachir, învăţătorul Buducăi; că este timpul s-o las dracului de încrâncenare împotriva confraţilor.

Uite, promit: ultima oară când m-am legat de Breban, Manolescu, Blandiana etc., a fost în **Lethina**. De-acum încolo promit: nici nu mai există pentru mine! Nu de alta, dar de multă vreme am devenit agasant cu diatribele mele: cine are nevoie de ele?

Cum, cine? Eu! Nu înţeleg de ce mă-sa-n cur. Ba înţeleg: de-aia!

## Duminică 24 august 1997

Nu, nu: Nu merge aşa. **Altina, Lethina** – o fundătură. Poate (!) n-ar fi, dacă n-aş bombăni mereu împotriva aceloraşi. Ăsta-i adevărul: am început a-i agasa pe toţi (cei 12!) cărora le mai trimit producţiile.

Dan Silviu Boerescu în volumul "cu pisici" pe care mi l-a trimis îmi confirmă că proza s-a...înnoit; adică au apărut alţii, încă neîncăcănaţi. Printre ei şi Radu Aldulescu, cel care a publicat un volum la Nemira (am citit fragmente într-o revistă) şi a scris o cronică – favorabilă – la **Jurnal**.

**Luni 25 august 1997**

Lunea – ca lunea: vid. Nici o veste.

După amiază: mi-a telefonat Dan Petrescu. Îmi cere o fotocopie după scrisoarea deschisă a lui Voican din decembrie 1990. Are să fotocopieze Ana mâine şi am să-i trimit şi alte prestaţiuni.

A plouat azi, pe la orele patru. S-a răcorit sensibil aerul. Cred că s-au făcut trei săptămâni de când ne stoarce canicula.

Mă tot storc de icre – nu iese: cum să continui Althina-Lethina-Etceterina ?, ca să ard şi eu o trilogie, nu doar Breban? Nu găsesc. După cum mă cunosc, dacă n-am găsit azi (că e luni – dar e de crezut, cu căldura asta), o să-mi vină ceva-cumva prin 1 septembrie, atunci are să fie tot luni...M-am uitat în călindar: e Sfântul Simion Stâlpnicul.

Ieri a fost apoteoza Papei. Şi a junilor necorupţi.

Nu, serios: nu mai scriu la "cărţi" – de ce nu trece substanţia în jurnal? A-ha: nu mai e...Bănuiam eu ceva...

**Marţi 26 august 1997**

A fost prima noapte de somn normal, de trei săptămâni: ce plăcere, să fie răcoare, încât să fii obligat (?) să te înveleşti...De dimineaţă a început toamna: cer variabil, mai mult acoperit. O să regretăm noi canicula. Vorba vine, tot ce e exces e...excesiv, cum spune careva. Şi nu doar eu am suferit de căldură.

Ieri, la telefon, am ridicat tonul în direcţia dr.-ului Olteanu de la Baden-Baden. Nu ştia aia, aia, aia, lucruri elementare. Am regretat răsteala şi m-am hotărât să nu mai întreţin astfel de relaţii cu el. M-am simţit rău toată ziua, şi acum când îmi aduc aminte mă ia cu frisoane. Ce m-a apucat? (Era vorba de nenorocirea muncitorilor – 30 000 – trimişi la şomaj neplătit, de idioţii de la conducerea României – el îmi răspunde: «Reformele sunt necesare, dom' Goma» ; eu spun că i-a dat afară fără nici o garanţie, fără nici o lăscaie –

el: «Or să le dea, dom' Goma – aşa au promis: că le dă»). Or, eu nu mai sunt bun de astfel de dialog.

Seara: am schimbat locul mesei de lucru, ca să-mi vină lumina din stânga. Am schimbat ca să schimb, stau mai mult la ordinator – altă poziţie, altă distracţie. M-a ajutat Filip. După ce a fost tot mutat, m-a apucat panica. În primul rând, nu mai găseam plicul în care ţin timbrele; apoi: nu-mi intrau toate lucrurile, mai ales cele inutile, în noua formaţie.

Ana a făcut fotocopii, am pregătit (pentru mâine) un plic destinat lui Dan Petrescu. I-am spus şi d-ale mele.

## Miercuri 27 august 1997

M-am trezit plin de cele mai bune intenţii: noaptea fusese răcoroasă, dormisem destul de odihnitor, tânăr sunt, de nimeni nu depand...Dar nu e suficient. Probabil trebuie să aştept lunea viitoare, 1 septembrie, ca să pot începe a face ceva.

Punând în plic fotocopii, texte de-ale mele (pentru Dan Petrescu), mi-am adus aminte cuvintele lui din convorbirea telefonică din ziua precedentă. El a zis cam aşa:

«Mult timp după ce aţi scris câte ceva despre ceva – se confirmă».

În cazul acela el făcea aluzie la Voican. Or, de ce confirmare mai aveau nevoie oamenii, când ştiau chiar din acel prezent (execuţia Ceauşeştilor, mineriada primă – momente în care fusese văzut; la tulburările de la Tg. Mureş, celelalte mineriade – despre care se vorbea că ar fi participat) ce hram poartă Gelu cel Voican? L-am întrebat pe Dan Petrescu: nu-şi mai amintea de **Scrisoarea deschisă** a lui Voican către mine, publicată în *România literară*? A răspuns că nu – aflase din dialogul 1 cu Laszlo, ce se pare că a început a fi publicat în *Timpul*. Aici exageram eu: cum să ţină minte un fleac, atunci când el se ocupa de destinele culturii române – adevărat, în decembrie '90 nu mai era de şase luni ministru, dar orişicâtuşi...Or, un ministru, se ştie: nu ţine minte toate căcaturile.

Asta este. In zadar am publicat pe ici, pe colo, în vreun periodic – fie şi de importantă circulaţie, ca *22*; fie chiar şi în volume – ceea ce publicasem (despre oameni, despre fapte). Pe de o parte: insuficient: dacă au fost publicate în periodice ***atunci*** – ce pretenţie am eu ca ***acum*** românii să ţină minte? Doar aveam experienţă cu Europa Liberă (vorbesc doar de mine). Apoi: publicasem ceva volume – dar numai eu, autor, le număr şi zic: «Orişicâtuşi, sunt vreo douăzeci...», fiindcă tot nu contează: în cazul fericit că au citit volumul acela – au uitat (aveau ei alte necazuri); mai frecvent: n-au citit, pentru că volumele ori au fost publicate la Oradea şi au avut o mică difuzare, ori la Iaşi: difuzare inexistentă, ori, ca la Litera, Dumnezeu să cunoască soarta broşurèlelor de acolo...

De aceea mă întorc (pentru a câta oară?) şi zic:

«Până când nu mă voi publica singur, difuza singur, vinde singur – eventual dărui – e inutil să pretind compatrioţilor să mă fi citit – şi, culmea: să mai ţină şi minte ce scriam eu, acolo, negru pe alb. »

Asta-i. Nu-mi rămâne decât soluţia de care am mai vorbit: să câştig la loterie.

**Joi 28 august 1997**

Aseară am zis:

«Paris St. Germain trebuie să câştige cu 4-0 – cu 4-0 are să câştige! » M-am înşelat: PSG a câştigat (împotriva Stelei Bucureşti) cu 5-0.

Ieri şi azi am răspuns la două scrisori venite de la cititori infideli. Mai bine zis: de la răi-cititori.

Lucreţia Tatu, acum şi ea în California, îmi reproşează că am scris (în **Jurnal american**, dar ea îi zicea articol) despre Emil că ar fi fost "un tâlhar, dintr-o familie de tâlhari". I-am spus că "familia de români" care a informat-o citise prost: nu scriam: tâlhari, ci bandiţi – ceea ce este cu totul altă mâncare de peşte.

Azi i-am răspuns lui Lucian Giurchescu. Acesta, foarte înţepat, mă ia de guler că aş fi scris că nevastă-sa, Anca

Giurchescu, a lucrat la Europa Liberă. I-am răspuns că nicăieri n-am scris nici de nevastă, nici de...tată. Am scris despre o persoană căreia soțul, Shafir, îi spunea: «Ancuța».

M-au cam iritat acestea. Fiindcă duc tot acolo: românul nu citește.

Am primit de la Dan Petrescu (în afară de scrisoarea lui Giurchescu) cronicile lui săptămânale de la *Naționalul*.

Am primit scrisoare de la Laszlo. S-a întors de la mare speriat de femeile goale – de-acum le preferă numai îmbrăcate.

S-a răcorit bine, se poate dormi – dacă n-ar fi zgomotul, infernal.

Pentru că tot nu aveam ce face am tras la imprimantă noua variantă din **Sabina** – cea kilojustificată...

## Vineri 29 august 1997

Am primit altă scrisoare de la Laszlo (aceasta expediată în 25 VIII, față de precedenta, din 11 VIII...). În fapt, doar un fluturaș însoțind un text intitulat **Un chinez la Oradea** și vizându-l pe Ion Simuț.

I-am răspuns tot azi.

Știam ce hram poartă Simuț de acum doi ani, când a scris în *Familia* ce a scris. Acum recidivează – tot acolo. Laszlo îl ia în tărbacă – pentru mine, dar și pentru atacurile la adresa lui Grigurcu și a lui Cistelecan.

Tot azi mi-au venit două numere (iunie, iulie) din *Conv. lit.*

Concluzia rămâne neschimbată: dacă nu mă autoeditez, nu am șanse să exist. Iar acum nici dacă voi fi editat nu-mi este asigurată existența...

Seara: am redeschis ordinatorul, ca să scriu – mai departe – în jurnal. Dar ce? Să mă tângui iar și iar că am fost înmormântat de viu? Dar, vorba lui Simuț: singur mi-am făcut-o: e-hei, dacă nu publicam **Jurnal**-ul – ce băiat bun eram! – aici, Laszlo, oportun, o citează pe Ana...

Nu, nu. N-am să mă tângui și n-am să (mă) tac.

Ba, când voi primi textul lui Simuț, am să-i dau replica.

**Sâmbătă 30 august 1997**

Am dormit azi-noapte cu geamurile de la stradă închise – ce deliciu, ce plăceri! Să nu fii trezit din oră-n oră de zgomote!

Da, da: cum primesc textul lui Simuţ, cum îi răspund. Şi trimit la *Familia*, în drept-la-replică.

Mi-au venit, grămadă: *Timpul* (cu prima parte a dialogului cu Laszlo); două numere din *Monitorul* (cu o mărturie despre exil a lui Mihai Ursachi), două numere din *Vatra* (6 şi 7) şi trei din *Familia* (4, 5, 6). Din aceasta din urmă am extras zicerile la Zilele *Familiei* şi dezbaterea despre jurnal. Nu înţeleg de ce Ardelean nu mi-a trimis şi 7, dacă tot s-a ostenit şi a cheltuit bani pe expedierea celorlalte. Aş fi văzut articolul lui Simuţ despre care îmi scria Laszlo.

M-am gândit de atunci: din moment ce Laszlo a spus atât de bine ce era de spus, nu are rost să intervin şi eu exact pe aceeaşi temă. Decât în cazul creat: Laszlo a declarat, în scris, că nu mai colaborează cu *Familia*; *Familia* a luat de bună declaraţia şi îl numeşte pe L. "**fost** colaborator"; eu, care încă nu am făcut o asemenea declaraţie, aş avea şansa de a fi publicat la ei...Dar dacă mi-a trecut cheful...

Am reţinut din dezbaterea despre jurnal opinia lui Ştef: diariştii nu cred în lumea cealaltă; scriu jurnal, ca să-şi facă singuri dreptate. Oi fi folclorizat spusele, dar cam în spiritul ăsta. Aşa e. Ca să-mi fac dreptate, scriu jurnal.

**Duminică 31 august 1997**

Am imprimat 3 Sabina şi 3 R.I. – le-am pus în dosare şi aştept o ocazie să le trimit. Unde-o fi.

Astă noapte a murit într-un groaznic accident de automobil Lady Diana. Doliu mondial. Era luminoasă.

# SEPTEMBRIE

## Luni 1 septembrie 1997

Începutul se face prost: aseară, în urma unei manevre greşite, am pierdut Jurnalul pe 1997 (ianuarie-august), exact 200 pagini în 16. A dispărut, nu l-am putut recupera, oricât am încercat. Din fericire, apucasem să imprim în două exemplare august-ul, chiar dacă în altă dimensiune (14). Nu contează: am să dau la fotocopiat. Aşadar, ceea ce încep eu, acum, aici, luna septembrie 1997 este... prima lună a anului.

Nu se mai poate mişca pământul în jurul său: se mişcă în jurul morţii Lady-ei Diana. Dezbateri, mărturii, dovezi de idolatrie.

Dar bineînţeles că poporul (la plural, nu este doar cel britanic) are nevoie de "prinţese", de Ilene Cosânzene, în care să se recunoască, la care să viseze. Cum persoana vie s-a implicat în tot felul de campanii împotriva SIDEI, a cancerului, a leprei, a subnutriţiei, o mare parte a bolnavilor se simt, azi, orfani, părăsiţi. Fabrica de mituri a fost închisă, îngerul a căzut - prinţesa cea frumoasă şi bună (şi nefericită în viaţa ei conjugală) a pierit într-un accident, împreună cu amantul. A dispărut - pentru o vreme - şi vaca de muls a "unei anume prese", cea care se vinde cu milioanele de exemplare un singur titlu pe zi (în Anglia) - şi pe care "cititorii o cer", după expresia proprietarilor, redactorilor, fotografilor-vânători de imagini.

A trezit indignare, ieri, un paparazzo (sper că am grafiat corect) care spunea că "asta e un joc". Fireşte, "nu era momentul adevărului" spus de-a dreptul - dar adevărul acesta fiind: între vânătorii de imagini şi vânaţi există o complicitate, dacă nu o înţelegere (chiar contract): «Tu mă vânezi,

eu fug, mă ascund; tu iei bani pe fotografii, eu... rămân în conştiinţa publicului». Chiar suava Lady Diana, mironosiţa (cred că şi pe dinlăuntru era anafuroasă), mărturisea, "printre rânduri" această relaţie nu doar sado-masochistă, ci de colaborare curată. Cuvântul "joc" a şocat, dar a spus adevărul. De n-ar fi existat un scenariu, un libret mai mult sau mai puţin riguros, nici paparazii nu ar fi insistat. Mă gândesc că există, în Franţa, vedete care nu admit intruziunea presei în intimitatea lor - Isabelle Adjani, de pildă, însă la Paris a locuit în ultimele decenii şi Marlène Dietrich: dacă n-a vrut să îngăduie fotografilor pătrunderea în apartamentul ei, aceştia n-au intrat (cum intra şi ieşea, de pildă, poetul Ilie Constantin, pe atunci administrator de imobil, ca să evit cuvântul urât - şi inexact - în româneşte: portar). Presupun că un "hăituit" (acum mă gândesc mai ales la un bărbat - de pildă Daniel Auteuil): dacă n-ar fi fost lăsat în pace în proprietatea sa din pădurea Rambouillet, iar elicopterul fotografilor ar fi coborât până la 20 metri, agitând apa din piscină (cum explica, indignat avocatul lui - rolul avocatului), trebuia să pună mână pe o puşcă şi să tragă în elicopter: dar e atât de simplu! Era şi în dreptul lui - există o lege care-ţi permite apărarea bunurilor personale, a proprietăţii ameninţate fie şi pe calea aerului.

În privinţa protejării vieţii private Franţa are cea mai aspră lege. Numai că e greu aplicabilă - în ţara drepturilor omului. Toţi (sau: aproape) fotografii "vânători" au legitimaţie de jurnalist, sunt mari-reporteri, au la activul lor zeci de campanii extrem de periculoase, în lume (la Bucureşti, în decembrie '89, în Afganistan, în Cecenia, în Liban, în Africa...). Datorită mai ales lor există, azi, documente fotografice ilustrând istoria contemporană. Cei mai mulţi dintre ei, "întorşi de pe front", unde s-au jucat cu moartea, erau fericiţi când drepturile de autor acopereau cheltuielile. Or, dacă un reportaj întreg în Congo, de pildă, este plătit cu în jur de 100 000 franci francezi, o singură fotografie a Dianei (cea cu sărutul...)

a fost plătită cu 3 milioane de franci! Şi, vorba unuia dintre ei: "Ne completăm veniturile cu ce putem..."

Negreşit: să te uiţi în curul cuiva - şi să-l mai şi imortalizezi pe peliculă! - este ceva... foarte urât; care nu se face, între oameni civilizaţi. Foarte adevărat. Dar dacă proprietarul curului în chestiune refuză să-i fie nemurită partea cea mai preţioasă a fiinţei sale - să facă în aşa fel încât să nu fie atinsă de ochiul fotografului-vânător! Nu e uşor, dar paparazzii nu insistă decât cu acele "subiecte" ce nu refuză hotărît violarea intimităţii. Aşa că, dacă vrei să-ţi păstrezi virginitatea fotografică, nu te duci taman la St.-Tropez! De ce te-ai duce: ca să faci pe indignatul, pe cel care nu se lasă fotografiat? Dar acolo este regatul instituit de Brigitte Bardot, în urmă cu 30 ani (oare numai atâţia?): acolo femeile frumoase, celebre, îşi lasă văzute formele èvice între două garduri, între două cearşafuri, între două clipiri din pleoape. Acolo te duci, ca să fii fotografiat!

Bine-bine, nu este decent să vorbeşti de rău un mort ce încă nu s-a răcit (în acest moment nici n-a fost înmormântată) - însă ce fel de viaţă privată protejase Lady Diana săptămâna trecută la St.-Trop'? Acolo fotogràfii o hăituiau (cu tot cu amantul şi cu tatăl amantului, egipteanul multimiliardar), ea fugea - dar din când în când se oprea şi... îi lăsa să-i facă o poză-două... Şi iar o lua la fugă... Şi iar plătea vamă... Oricât de primitivi şi de feroci ar fi fost hoitarii (***les charognards***) - ceea ce nu este adevărat - ce ar fi putut gândi, crede, ei, vânători, despre un vânat care, din când în când, se opreşte, se întinde pe jos şi zice: «Săgetează-mă!»? Cert, este şi multă resemnare, oboseală în gest, nu toate fiinţele au tăria de caracter să interzică anume... viol asupră-i. Însă Lady Diana a fost o victimă consimţitoare, cum se spune, crud, în procesele de viol propriu-zis.

Ea pornise o cruciadă - de altfel, mărturisită public - împotriva Coroanei Britanice. Pornind de la chestiuni strict private - căsnicia, atitudinea "soacrei" şi a familiei ei - ea a trecut la atacarea instituţiei. Or, chiar dacă monarhia în Anglia

este din ce în ce mai discutată, mai contestată, ea continuă să rămână în obişnuinţele cetăţenilor, în tradiţia inimii lor. A găsit numeroşi partizani ai "republicanismului" (declaraţiile ei, imprudente, că preferă socialismul lui Blair), criticarea monarhiei, ba, în cadrul ei, profeţirea încapacităţii fostului soţ, Charles de a fi cândva "un bun rege" - toate acestea i-au adus popularitate, chiar iubire, dar...

Dar a înţeles că nu va putea să-şi rostească în continuare discursul, dacă nu-şi asigură favorurile presei (scrisă, radio, televiziune).

Dacă ar fi fost doar o biată prinţesă frumoasă -tristă -părăsită de bărbat (în fine: neglijată), nu s-ar fi sinchisit de "contractul cu presa" (unul implicit), ar fi lăsat-o să funcţioneze după legile ei; dar Lady Diana a vârît degeţelul Dia...fan în angrenaj: a ţinut să-şi asigure sprijinul ei - atât în lupta împotriva monarhiei, cât şi în chestiunea, devenită mult mai importantă: întreţinerea propriei imagini, în lume, de prinţesa frumoasă, deşteaptă, generoasă, dedicată cauzelor nobile.

De partea cealaltă:

Sunt mincinoşi patronii de presă care afirmă: «Cititorii cer - noi le dăm ceea ce doresc ei».

Bineînţeles: această presă formează (nu cultivă) această opinie publică - nu neapărat "populară". Formează, în sensul că trezeşte în individ acea coardă care, gâdilată, începe a vibrare...În fiecare dintre noi, oamenii, zace un porc, un lup, un iepure, o căţea, un păduche. Presa nu inventează "latura", ci o scoate la lumină - chiar pentru ochii noştri, uimiţi: «Ia te uită! Nici nu bănuiam că-mi place ananasul!», exclamă un român care n-a gustat ananas decât în cărţi.

*România Mare,* de-o pildă, scurmă în mâlul de la fundul fiinţelor şi face să iasă la suprafaţă (acum mă citez cu o lipsă de modestie strigătoare la cer: în **Roman intim** - sau poate în **Sabina** - scriam despre "suspendaţi", în sensul acelei materii aflată în stare de suspensie): securismul, trogloditismul, mioritismul fără formă, antistrăinismul fără fond, tentaţia - acum nefrânată - a baterii cu pumnul în piept şi acuzarea

tuturor Ialtelor, Maltelor, 'Altelor (mă repet, n-am încotro). *România Mare* nu a inventat nimic, nu a impus nimic, doar a dat glas (de aici şi ***glasnosti***!) unor tendinţe, unor date-la-fund porniri, le-a agitat şi le-a făcut să urce, între două ape, în stare de suspensie... Odată recrutarea făcută, vita securistă de tip V.C. Tudor poate să le spună ce-i trece prin minte (mai ales ce nu-i trece!), "cititorul aşteaptă să i se dea pâinea spirituală": vulgaritate, analfabetism istoric, moralitate securistă, noţiuni de politică nu doar aproximative, ci de-a dreptul aiurea. Cititorul *României Mari* are un profil fiziologico-psihologic inconfundabil: frustrat, "declasat" (dacă până în '89 a fost activist mărginit ori securist-de-bază - iar acum nu mai are ***sentimentul puterii***);

Revista *22*, şi ea are "profilul" cititorilor ei: persoane în general cultivate, însă cu o "bibliografie", vai, ciuntită, incompletă (din pricina comunismului), dornice de schimb de idei, pline de dăruire, de generozitate...

Însă, aşa cum omul începe a semăna cu...numele primit la botez (iată de ce cred că N. Manolescu suferă şi de o criză de identitate: i s-a schimbat numele), aşa şi periodicul, primit cu entuziasm de tineretul generos, dornic de ***altceva,*** a prins a semăna cu titlul: *22* - o impostură istorică, psihologică, morală.

Însuşit de Liiceanu, cu concursul Gabrielei Adameşteanu şi a celorlalţi din redacţie, *22* a devenit, de prin 1992, o publicaţie suspectă, necinstită - iar consecinţele sale pedagogizatoare asupra cititorilor vor dăinui, din nefericire, multă vreme.

Am luat-o înainte, trebuia să spun mai întâi că nici cititorii *22*-ului nu au fost inventaţi de revistă: aveau ei o coardă... pe care au tot zdrăngănit instrumentişti ca Liiceanu, A. Cornea, Cîmpeanu, Adameşteanu - iar acum, de vreun an, Andreescu.

Unor astfel de cititori nu poţi decât să le spui că şi-au meritat soarta; că au avut ce au dorit.

Dar poţi oare afirma aşa ceva?

Nu. Iar în această chestiune responsabilitatea şefilor unor asemenea "formatoare de opinie" este de netăgăduit.

Rămâne "culpabilitatea" redactorilor (de texte), a fotografilor - ne-am întors la Lady Diana.

Aici, cred, trebuie făcută o distincţie între ***text*** şi ***imagine***.

Poate fi indiferent un text? Nu. Textul se face din cuvinte: or, cuvântul este sacru. În cazul cuvântului dintr-un text, el poate fi ***adevărat*** (şi atunci este conform naturii sale) şi poate fi ***neadevărat*** - ceea ce devine contrariu.naturii:

Dar o imagine? Ca atare nu este nici adevărată, nici neadevărată, nu intră în câmpul (şi în ochiul) cuvântului. Imaginea (pictură, fotografie) poate fi: frumoasă, misterioasă, urâtă (este vorba de realitatea "redată"), insuportabilă, groaznică, etc... Imaginea iese din natura ei atunci când este însoţită de un text - de obicei, o legendă. În acel moment, ea "cade" în grădina cuvântului şi trebuie judecată după criteriile adevăr-neadevăr, bine-rău.

Fotograful (hoitarul, vânătorul, persecutorul, violatorul) prezintă publicaţiei (de obicei: agenţiei - ea negociază, păstrându-şi partea leului) imagini. Uneori, pentru identificare, acestea poartă indicaţii - privind subiectul, locul, momentul. Însă ***altcineva*** - individul de la agenţie, redactorul publicaţiei - îşi stoarce creerii, ca să găsească o legendă-şoc. Deci acela este murdăritorul - oricum: manipulatorul imaginii prin cuvânt.

## Marţi 2 septembrie 1997

Filip a fost ieri toată după-amiaza la Şişmanieni: le-a instalat pe ordinator poliţe, le-a dat câteva indicaţii utile. Din spusele ambelor părţi, concordia a fost perfectă. Aşa să fie.

Au intervenit multe elemente noi (şoferul era beat-pulbere, maşina mergea cu peste 180 km/oră - în subteran!), însă nici unul decisiv. Mulţimea a desemnat vinovatul (fotogràfii), pe care-i consideră asasini, iar la întrebarea: ar vrea să vadă fotografii cu moartea Dianei?, răspunde afirmativ.

Inapoi la Diana: ar fi de prost gust să dai vina pe mort (Coroana a acceptat funeralii naţionale "speciale", în sensul că nu vor fi regale - dar din moment ce regina va asista...), însă nedrept să o pui în spinarea fotografilor.

Aceşti paparazzii sunt detestaţi de toată lumea - şi folosiţi de toată lumea. Paparazzii 100% există câţiva - aceştia fac numai astfel de fotografii - însă restul practică această "ocupaţie" la negru. Desigur, este remunerată de câte 10 ori mai bine decât un reportaj întreg de front, însă practicarea ei nu este ceva de laudă. Şi-o ascund cât pot, iar când nu, dau explicaţii... materiale: «Trebuie să-mi câştig viaţa, nu?»

În momentul de faţă cei şapte fotografi se află în continuare în stare de arest. Dacă în urma elementelor de ieri (alcoolul şoferului) nu mai poate fi vorba de acuzaţia de provocare - fără intenţie - a morţii cuiva, rămâne "neasistenţa": de ce au fotografiat, în loc să dea primele ajutoare?...

Nu sunt fotograf din ăsta, paparazzii nu-mi sunt simpatici, dar:

a) având meseria pe care o au, au şi reflexele profesionale derivate: de a apăsa pe declanşatorul aparatului de fotografiat - nu sunt ei "vânători de imagini"?; şi dacă va veni un moment în care fotografiile luate de ei atunci vor fi folosite de poliţie pentru elucidarea unor întrebări încă fără răspuns din anchetă?;

b) accidentul nu a provocat incendiu - singura împrejurare în care "spectatorii" ar fi putut interveni - cu extinctorul;

c) "asistenţa" necalificaţilor (cum se presupune a fi fotografii) mai degrabă ar fi putut grăbi, ori chiar provoca moartea unui rănit, decât salvarea lui - în acest sens a declarat un asistent, medic şi cu practică de intervenţii de urgenţă, dând şi un amănunt: Lady Diana - el nu ştia cine este - rănită, inconştientă, dar încă vie, se afla pe fotoliul maşinii, cu capul în piept: primul gest al profesionistului: să ridice capul rănitului, pentru a permite respiraţia şi circulaţia sângelui. Acelaşi medic, întrebat dacă fotografii împiedicau, prin acţiunea lor (de fotografiere) demersurile medicale, a răspuns hotărât:

nu; întrebat dacă ar fi trebuit ca ei, fotografii să fi intervenit întru salvarea accidentaţilor, medicul a răspuns din nou: Nu! Ar fi putut face rău.

Ceea ce li se poate reproşa fotografilor: că, într-un asemenea moment tragic - ei fotografiau!

Adevărat. Dar asta este meseria, vocaţia lor: să fotografieze, nu doar în asemenea momente, ci cu precădere în asemenea circumstanţe tragice. Pentru a-şi câştiga existenţa; pentru a câştiga mulţi bani cu imagini-şoc; dar şi pentru a lăsa o urmă, un document despre cutare eveniment.

Aşa se face istoria, de când a fost pusă la lucru imaginea - fotografică, cinematografică, televizuală.

Mulţimea, în lacrimi - ca şi în beţia veseliei - nu gândeşte, ea secretă; şi zbiară.

În România, în decembrie '89, apoi în cursul anului 1990, "masa" a fost manipulată de Iliescu, de Roman, de Voican, de A.D. Munteanu, de Răzvan Theodorescu şi de profesionişti ca Emanoil Valeriu şi Al. Starck. Cu ajutorul cărui instrument? Cu ajutorul televiziunii, ce întrebare! De la episodul Timişoara, cu zecile de mii de morţi, cu "terorişti", cu «Vin moşierii!», cu «Vine Regele!» şi, cum altfel, cu: «Jos intelectualii!»

Aici, în Occident, chiar dacă nu este voinţa unei partide anume de a face credibil mesajul ei - "masa" este gata preparată, disponibilă oricărei manipulări - fiindcă a fost hrănită, ani de zile cu "această presă": jumătate vis, jumătate voyorism. Ne uităm prin gaura cheii (jurnalului) la Diana şi ne masturbăm, "aşezându-ne" (transpunându-ne - acesta fiind mecanismul lui: «De-aş fi rege...») în rolul şi în poziţia amantului ei din acel moment.

Aici mulţimea este condiţionată, drogată, intoxicată cu astfel de informaţie: cine s-a mai regulat, cu cine, cine s-a despărţit de cine, cine s-a mai sinucis şi cum şi din pricina cui - evident, acei cine nu sunt oameni ca el, cititorul, ci supra-(oameni): vedete de cinema, bancheri, prinţese;

In România mulţimea este dopată cu ne-informaţie, cu zvonuri (în opt ani de libertate a presei nu a reuşit să creadă în ceea ce scriu ziarele - şi nu se înşală întru totul) - iar înainte de decembrie '89 era plină-ochi de informaţia - trecută prin o mie de guri - de la Europa Liberă.

Mai este o trăsătură comună speciei (umane): necrofilia.

Era uimită, revoltată de starea-naţiunii la moartea lui Cornel Coposu: "Seniorul", "Tatăl naţiunii" şi alte bazaconii, dar "mobilizarea": "Ţara-ntreagă l-a plâns", vorba gazetelor (aceeaşi ţară care alaltăieri îl huiduia, îl împroşca cu noroi, îl lucra pe la spate - las, că şi Seniorul, Dumnezeu să-l ierte...) - iar după aceea vorbea despre "înmormântarea triumfală", iar ardelenii despre o înmormântare "faină"...

În asta românii nu se deosebesc de occidentali: am auzit ieri, la televizor, englezi vorbind de "înmormântare frumoasă" - pentru Lady Diana.

Înapoi la paparazzi: de duminică dimineaţa jurnaliştii francezi comentând accidentul atrăgeau atenţia în privinţa ameninţării planând asupra libertăţii presei. Fiindcă dacă tatăl egipteanului se constituie parte civilă, îl alege avocat pe inomabilul Kejmann, fost ministru sub Mitterrand, acuzând "presa" de asasinat; dacă mulţimea înlăcrimată cere capul fotografilor; dacă se deschide dezbaterea despre rolul fotografilor de presă - atunci va fi nevoie de mult sânge rece şi de un solid cap pe umeri, ca să fie frânată tendinţa de linşaj a jurnaliştilor.

Încă o dată: Franţa are cea mai severă lege în privinţa protejării vieţii private a cetăţeanului. Da, dar este inoperantă. Fiindcă atunci când este să se judece un asemenea delict de presă, magistraţii se opresc, incapabili de a hotărî: până unde ţine viaţa-privată şi de unde începe viaţa-publică, a unui personaj ca Diana?

Oamenii publici - politicieni, vedete de cinema, sportivi, oameni de afaceri, escroci - se slujesc de "o anume presă" atunci când şi cât au avut ei nevoie, însă când nu le mai convine jocul-cu-presa, zbiară că le-a fost violată intimitatea!

**Miercuri 3 septembrie 1997**

Azi (acum) Filip se duce cu actele să facă înscrierea la Facultatea de arte plastice informatizate (hotărât: trebuie să-i învăţ titlul!).

Aşadar şase fotografi au fost inculpaţi: de neasistenţă.

Proteste indignarisite - din partea patronilor agenţiilor (Sipa, Gamma), satisfacţie din partea populaţiei paşnice, căzută integral în cultul Fecioarei Diana de Galles.

Drăguţii de englezi: aceleaşi ziare care, înainte de accident publicau pogoane de fotografii cu Diana, zeiţa... vânată, acum fulminează împotriva francezilor! Că le-au omorât prinţesa! Am auzit în două rânduri un citat cam aşa:

"Şoferul criminal era, nu doar beat, ci şi francez!" - ai zice că te afli în România şi citeşti presa antiungurească.

Ei, da: nu se şterge aproape un mileniu de conflicte armate galo-britanice, pocnind din bici pe lângă boi, ca să zicem aşa.

Pe de o parte, sunt de înţeles bietele mase - de pretutindeni (dianafolia a cuprins planeta, pătrunzând chiar în ţări islamice dure, ca Iranul): fiindcă nu mai sunt războaie-de-o-sută-de-ani, în Europa doar câte un flecuşteţ de Bosnie, în Caucaz un sfârc de Cecenie (mai mare râsul: conflicte locale!), comunităţile războinice sunt obligate să-şi verse năduful şi prea-plinul de energie, fie ca americanii, prin box, catch, fotbal american, fie ca nemţii mobilizându-şi întreaga mitologie + filosofie + muzică + tehnologie pentru... ecologie - fie ca africanzii, întremâncându-se, abia apoi umblând prin vecini în căutare de sare; estimp Papa sanctifică persoane de care nimeni nu-şi mai aduce aminte, trăitoare în secolul trecut - or "masili" au nevoie de sfinţi pe moment! Şi pe loc! •

Mi-am înfrânat impulsul prim de a zice: «Biata Diana... nu e deloc o biată. Nici victimă nevinovată» - am vrut să spun că nu a fost o victimă care să n-aibă legătură cu ceea ce i s-a-ntâmplat. Dar orişicâtuşi...

Pornisem să spun: sunt perfect îndreptăţite masele să aibă nevoie - să ceară, să-şi confecţioneze idoli, sfinţi, martiri.

Până sâmbătă seara Diana îndeplinea doar rolul de idol. Toată lumea o voia: femeile să-i semene, bărbaţii s-o aibă, la pat. Începând de duminică - după câteva lungi momente de consternare - masele au trecut la plâns; de aici n-a mai fost distanţă mare până la urcarea pe soclu a dispărutei în condiţii atât de tragice . Ciudat: n-am auzit o singură scârţâitură din partea cuiva, băgând de seamă amănuntul: prinţesa se afla în compania unui egiptean (fiul unui personaj "controversat" în Marea Britanie, pentru modul în care acumulase o avere colosală, motiv pentru care nici nu i s-a acordat cetăţenia engleză). Ea fiind, adevărat, femeie divorţată, însă...mamă a viitorului rege al Engliterei...Bine-bine, s-a rostit în câteva rânduri numele: Jacqueline Kennedy, însă...Însă...

Ne închinăm la icoana Fecioarei Maria, mai ales când ne gândim la Maria din Magdala.

Ziceam că este de înţeles setea populaţiei paşnice (revin la vechea fixă: ăstora le lipseşte un război, domnule - dar unul, ştii, colè; şi vreo cincizeci de ani de comunism, măi tovarăşe... - aiurea: nu tot acolo ar fi ajuns? Păi n-au făcut românii noştri erou din Ceauşescu?), dar, ca să rămânem în locul şi în timpul dat: să nu fie atacată libertatea de opinie. Aici intrând şi "câinii de atac", cum li se mai zice acestor...copoi; fotografilor.

Ancheta are să stabilească care-cine (dintre ei) a fost la faţa locului, după câte minute de la accident a ajuns şi care a fost "comportamentul" faţă de accidentaţi (umbla un zvon: "unii fotografi" i-ar fi împiedicat pe poliţişti să dea primele ajutoare - dar *cum*, Dumnezeule mare? *cum*?: îl iei pe poliţai de-o aripă şi-l arunci la o parte, ca să nu ţi se bage-n cadru?). Nu este exclus ca unii dintre ei să fi avut, în acele secunde, apoi minute-prime un "comportament inadecvat" (iar acesta devine astfel - inadecvat - în comparaţie cu al oricărui alt martor: acela doar cască gura, liniştit, însă cestălalt, activul, agi-

tatul face ceva, care nu este prim-ajutor: fotografiază!). Rămâne de văzut - după ce se mai calmează spiritele binişor isterizate - ce se alege de legislaţia franceză în legătură cu drepturile jurnaliştilor decurgând din protejarea vieţii private a cetăţeanului: are să se facă o anexă, cu o precizare: până unde ţine viaţa privată, de unde începe publica?; are să fie introdus un articol nou în acelaşi sens?

Băgare de seamă: dintre martorii depunând - bineînţeles: la bara televiziunii - povestind propriile lor suferinţe pricinuite de hărţuielile bestiilor de jurnalişti, nici unul nu era mai de Doamne-ajută. N-am văzut-o, auzit-o (deocamdată), de pildă pe Sophie Marceau; nici pe Adjani, plângându-se de paparazzi - ci pe...Sandrine Bonnaire (care, orice-ar crede mama de la ea, nu e o frumuseţe pe care-o s-o visezi) şi pe Anemone: se zice că e inteligentă - nu se vede; în schimb, se vede că e nasoală cât cuprinde, se aude (fiindcă vorbeeeşte, cât zece) că e vulgară - ce Dumnezeu să vâneze fotografii la una ca ea?: anemonìa? Mărturia Catherinei Deneuve a fost indirectă: s-a citit ceea ce declarase ea cândva unui ziarist: că jurnaliştii de senzaţie sunt extrem de insistenţi, de obositori...N-am auzit glăsciorul lui Alain Delon, a lui Paul Belmondo (dintre "bătrâni" - unde ar fi fost locul Brigittei Bardot, înainte de toate), nici pe al lui Depardieu - ci pe al unui Patrick Bruel şi pe al unuia, Timsit, un fel de amuseur care nu amuză pe nimeni, nici măcar pe unchiu-său, frizerul din colţ.

**Joi 4 septembrie 1997**

Ieri am terminat DEX-ul - nu are mai mult de 200 cuvinte, dar se încadrează în 8 pagini! - azi l-am imprimat, l-am pus în plicuri: o să trimit mâine.

Azi, la prânz: la doctor. Are să mă certe: cred că bat suta de chile. Am să explic: din cauza căldurii! Pe caniculă oricând poţi arunca vina.

A început să mi se aplece de atâta Diana. Desigur, tac şi nu mai ascult, nu mai privesc, deşi e greu, dacă nu imposibil să găseşti la radio, la TV şi altceva.

Şi iar m-a cuprins panica: am terminat DEX-ul - ce fac acum? Ce mai lucrez?

Seara: am fost la doctor, m-a găsit"bine" (95 chile, 14 cu 8 tensiune, electrocardiograma normală...). I-am spus că mă simt ***greu***. Mi-a răspuns: să slăbesc! Uite că nu mă gândisem...

Sunt foarte-foarte obosit. După ce m-am întors de la doctor - aflat la 200 metri, deci jumătate de kilometru, am căzut răpus, am dormit ca un cosaş. Dar mâine, când are să trebuiască să merg până la Odeon? Şi să car hârtie (grea)?

Bine. Mai vedem noi.

Cosighian mi-a trimis o fotocopie după *Romlit:* Tudoran iar scrie despre mine. De data asta ne-defavorabil.

**Vineri 5 septembrie 1997**

Am primit scrisoare de la Laszlo: o modificare în textul său, **Un chinez la Oradea**, o dischetă (conţinând scrisorile noastre) şi o scrisoare - nu i-a plăcut **Lethina** nici de frică.

Mie mi-a plăcut. Iertare.

**Duminică 7 sepembrie 1997**

N-am mai notat: am fost ocupat cu **Corespondenţa.** Arată a fi un bun roman.

**Luni 8 septembrie 1997**

Şi dac-aş scrie o carte: **Epistolier**? Cu scrisori către Ana?

**Miercuri 10 septembrie 1997**

Ieri, 9 septembrie - Sfinţii Ioachim şi Ana! - (aseară) am scris prima epistolă din **Epistolier.**

Acum n-am să mă mai pot plânge că n-am ce face...

**Joi 11 septembrie 1997**

Oboseală cumplită. Am tot adunat-o, acum îmi iese pe nas.

Am mai scris câteva pagini - puţine.

Mi-a trimis dr. Olteanu de la Baden-Baden **Dicţionarul** lui Zaciu - fireşte numai vol. I (A-C). Cum nu am o listă a scriitorilor de ieri şi de poimâne, mi-e greu să spun că lipseşte X ori prisoseşte Y. A avut o soartă dintre cele mai ingrate acest Dicţionar: întârziat, modificat, apoi dat la topit - o porcărie ; o crimă. A fost scos în 1995 la Fundaţia Cândea-Buzura şi nu văd când (şi dacă) vor mai apărea următoarele volume.

Din ceea ce am frunzărit - am avut o senzaţie (poate falsă) de inadecvare. La urma urmei aceasta s-ar rezuma astfel:

Alcătuitorii - cu Zaciu în frunte - nu au avut nici o clipă convingerea că ei fac un lucru de extremă importanţă - pentru naţie, nu doar pentru literatura ei. Aşa cum protestele lor împotriva Monstrului se făceau între patru pereţi - rău fiind, zic: din această pricina a şi fost dat la topit, fiindcă nu l-au apărat cum merita, cum trebuia - aşa şi munca lexicografică: e din cea dată peste cap, rasolită (dar cât de istovitoare, oameni buni!), la urmă - o urmă care vine mult prea devreme -ridicătoare din umeri a neputinţă, a resemnare, a: ce să fac?...).

Şi iar îmi vin în minte barbarii de ruşi; la aceia, ultimul dintre beţivanii colhozurilor, în momentul în care mânuieşte furca, pentru a aduna bălegarul, are convingerea că toată lumea este cu ochii pe el; întreaga omenire se holbează, să vază cum Prohor Prohorîci râneşte la curul vacii - întru gloria Rusiei eterne!

**Vineri 12 septembrie 1997**

Am mai scris două pagini. Merge greu. Va trebui să mai cioplesc, să mai elimin.

**Sâmbătă 13 septembrie 1997**

Scriu la **Epistolar** cu dificultate. Şi cu neplăcere. Parcă mi-e frică să înaintez - de ce? Doar să dau înapoi, în tinereţe, în sănătate ar fi trebuit să-mi provoace reţineri... Am ajuns - cu Prima - la vara '66. A Doua începe cu "povestirea romanului".

Fără resort, flasc. Neinteresant.

**Duminică 14 septembrie 1997**

Am mai scris 3 pagini. Pe loc, pe loc. Plicticos mai sunt!

Pe la prânz a telefonat Dorin Tudoran. De unde?

"De la mine, de-acasă, de la Chişinău", mi-a răspuns.

De ce mă chemase (de-acasă de la el, din Chişinău)? Bianca Balotă îl atacase (în *Romlit.*!), în legătură cu cele două texte ale lui de apărare a mea, pretinzând că acuzaţiile lui sunt neadevărate (!) şi că... face aluzie la Bianca Marcovici - deci e un antisemit!

Am zis că am făcut amândoi o greşeală: am luat-o în seamă, făcând-o om - să continuăm? El a fost de acord cu mine, dar până una-alta pregăteşte răspuns.

Mi-a mai zis:

Acum câteva luni, când Monica Lovinescu a fost iar la Bucureşti, a stat ca de obicei la Liiceanu. El s-a dus s-o vadă pe Monica. **Liiceanu l-a chemat în bucătărie şi acolo i-a reproşat că îl apără pe Goma**.

La asta chiar că nu mă aşteptam; ştiam eu că filosoful cel mai tânăr la români nu lasă urme scrise, dar chiar aşa, să evite şi urmele sonore?;

Că Tismăneanu («Ce dreptate ai avut, bătrâne!»), purtându-l pe Michnik prin Bucureşti, a vrut să-l ducă la un restaurant, dar Pleşu l-a convins să accepte "invitaţia" lui Măgureanu. Iar acolo s-a îmbătat îngrozitor şi, printre sughiţuri şi borâturi, i-a reproşat gazdei:

«Virgile, Virgile, eşti un porc! Mi-ai promis că-mi dai postul de amabasador la Washington, dar nu mi l-ai dat!»

Asta-i. Nu doar Coposu îi spunea Monstrului: «Virgile», ci şi Tismăneanu - păi, ce, nu-i şi el om?

Nici de astă dată nu i-am cerut lui Tudoran adresa; nici el nu mi-a dat-o. Vorbesc de adresa de acasă de la el, din Chişinău.

**Luni 15 septembrie 1997**

E ora 9 dimineaţa şi eu am scris 3 pagini din **E.**

Să văd dacă vine poştă azi. Ar fi timpul.

Le-am scris lui Cornel Dumitrescu şi lui Liviu Antonesei despre Tismăneanu, cerându-le să publice **Bal mascat.**

**Marţi 16 septembrie 1997**

Au fost Al Călineştii pe la noi, pentru vizita de rămas-bun. Azi-mâine se întorc în ţară.

Am primit, returată, o scrisoare pe care o trimisesem (în California!) în luna martie - totuşi, acest an. Răspuns: s-a închis cutia poştală...

Am mai comis 3 pagini. Acum **E**. are 22.

**Joi 18 septembrie 1997**

Am scris două pagini - ieri până la 25.

A trecut Mirel Bran: mi-a adus de la Lulu un laibăr-de-lucru: leit celălalt (dar muuuult mai nou!). L-am pus bine, o să-l îmbrac atunci când are să dea frigul peste noi; deocamdată aici e vară indiană caldă, superbă - ai zice că ne aflăm la Bucureşti...

**Vineri 19 septembrie 1997**

Ieri am fost pe Boul Mich' cu intenţii de recunoaştere a terenului (cărţilor), dat fiind că o întâlnesc pe Ştefana, azi, la 12,30. N-am reuşit să fac decât o librărie, la Compagnie.

Azi, la 11 am întâlnire la SGL, de unde să cerşesc un agiutoriu, de acolo mă întorc la PUF - acolo fiind întâlnirea, la 12,30.

**Sâmbătă 20 septembrie 1997**

Ieri am fost la librării. Mai mult m-am bucurat de Montaigne (3 vol), Saint-Simon (**Jurnalul lui Leiris** cred că am făcut rău că l-am luat: 250 franci, aş fi cumpărat cinci poche-uri) - cam atât.

N-am scris nici un rând la **E.**

Nici azi n-o să scriu: vine Dana Şişmanian să-i facă Filip caractere speciale pentru sanscrită.

**Luni 22 septembrie 1997**

Ieri, de echinox, am scris încă 7 pagini la **E.** Am povestit şi episodul cu bufetul-de-vânătoare şi Balotă.

Azi, la 9 telefonez la SGL - poate de astă dată cucoana în chestiune va fi prezentă.

Sper ca azi - sau mâine - să primesc *Vatra* cu prima parte a textului Danei Şişmanian. Sper să-mi vină şi scrisori de la amici: Laszlo, Luca Piţu, Grigurcu. Să-i fi speriat în asemenea măsură cu **Altina** şi cu **Lethina**?

**Marţi 23 septembrie 1997**

Nemaiputând scrie la **Epistolar**, i-am pus punct după Ep. XII. Nu mai mergea.

Azi am primit de la Iaşi: invitaţie de la Mihai Ursachi (scrisoare, scrisă de mână), apoi oficială de la Asoc. Scriitorilor Iaşi, precum şi de la Consiliul judeţean Iaşi (Liviu Antonesei), ca să le fac o vizită. M-au mişcat. Le-am răspuns, am şi pus la cutie.

Mi-a mai scris Luca Piţu - i-am răspuns şi lui.

Lui Ştef Davidescu încă nu. Am s-o fac mâine.

Tot mâine, la ora 9 voi fi la SG. Să văd.

## Miercuri 24 septembrie 1997

Am abandonat **Epistolarul.** A fost o eroare începerea lui. Deocamdată îl las unde l-am pus.

Ana, după ce a citit a spus:

«Dacă vrei să-l scrii, îl scrii numai pentru mine. Şi-l scoţi din viaţa mea pe Balotă!»

Am rezolvat problemul cum am putut...

Uite: mi-e foarte greu (oricum: nu mi-e comod) să dau înapoi, până la ziua de ieri, ca să văd dacă am consemnat cutare, cutare, cutare. Sigur însă că nu am notat asta:

Am primit, deci, scrisoare de la Fănel Davidescu. I-am răspuns. Cum vorbisem la telefon cu Ştefana despre el, cum ea voia să-i uşureze cumpărarea unei maşini de scris, m-am apucat să-i dau sfaturi, pe puncte...Numai că pe măsură ce înaintam cu numărătoarea, prezentul punct îl anula pe precedentul... Am terminat scrisoarea, apoi i-am telefonat Ştefanei. Ce simplu!, am zis: În loc să aştept eu două săptămâni un răspuns de la el, îi dai tu mâine telefon, cum ai mai făcut!

Simplu, simplu, dar mi-a trebuit un timp şi cale de-o scrisoare bună ca să ajung la acest simplu adevăr. Concluzie concretă: Fănel va avea maşină de scris în cel mai scurt termen.

Problema mea fiind asta: m-am apucat - şi am înscris în "bibliografie"- de trei cărţi, toate ratate; au oare de ce?

Dar e simplu (ca bonjour) şi am spus-o mereu în timpul lucrului la cele cărţi: am ajuns într-o astfel de fază - asta fiind exprimarea cuviincioasă faţă de vârsta mea înaintată - într-un asemenea hal de uzură, încât nu mai pot scrie, nu doar ficţie, ci pur şi simplu nu pot scrie altceva decât, în ordine: jurnal, publicistică, iar pentru odihnă, câte un joc precum Micul Dicţionar Explicativ recent comis.

În aceşti ani din urmă (de la '89 încoace), m-am dedat la jurnal, m-am dedat cu jurnalul, m-am nărăvit la jurnal, ca forma de exprimare cea mai aproape de starea mea, ca scriitor ce aş vrea să fiu - dar nefiind editat, nu sunt. Practicându-l, mi-am scobit loc în el ca în coastă de munte, mi-am săpat un

culcuş, ba chiar "o mică peşterică". Acolo (corect: aici) mă simt cel mai puţin foarte rău - şi asta-mi ajunge.

De aceea hotărârea de acum, din preajma împlinirii a 62 ani: n-am să mai scriu "cărţi", ci am să continui la jurnal, am să mă mânii periodic în câte un text publicistic şi, dacă-mi mai vine vreo idee de Dicţionar (dar scurt!, căci mă iubesc...), am să încerc concretizarea ei - altfel...

Să zicem aşa: cantitativ am atins 50 titluri. La ce bun să mai adaug altele? Ce mai am de spus-scris nou? Dar am constatat singur, mai cu seamă la aceste trei din urmă, că nu fac decât să zic aceeaşi zicere - doar altfel intitulată.

Şi încă un amănunt: scriind la "cărţi", dat fiind că materialul îmi este cunoscut (sic!), nu mai am curiozitatea, umoarea, furia cu care aş scrie un articol ori o replică. O lălăi zile la rândul, săptămâni întregi - ca să constat că m-am înşelat! Că nu trebuia! Că, vai, dar ce prostie am mai făcut!...

Să fiu atent însă la un lucru: fiindcă jurnalul, din auxiliară va deveni principala mea activitaţiune, să admit că trebuie să revin asupra lui, cu, mai întâi, corecturi de dactilografiere. Apoi de lămurire a unor pasaje, de suprimare a de-suprimatului. Carevasăzică: să lucrez pe jurnal ca pe un altfel de text - ca pe unul cât mai aproape de definitiv.

Jacques Borel spunea despre sine:

«Sunt un autobiograf».

Dacă ar fi trăit într-o ţară comunistă, n-ar fi putut folosi acest ***adevăr.***

**Vineri 26 septembrie 1997**

E greu să nu faci nimica. Mă istoveşte nefăcutul. Şi mă nelinişteşte. Nu din pricină că aş mai avea ceva de spus - da de unde: m-am repetat până la saţiu - dar aşa: fiindcă nu am cu ce mă ocupa. Acesta trebuie să fie simţământul pensionarilor: de inutilitate.

Ieri am primit scrisoare de la Radu Mareş. Îi scrisesem prin băieţii de la *Vatra* - Podoabă a făcut să-i parvină misiva mea. I-am răspuns, dar abia pe luni am să pot expedia.

Am refăcut nota bibliografică: am, scrise, 47 titluri (**Sabina** şi **Roman intim** le-am făcut câte un volum). Din acestea 23 au fost publicate, 28 ba. Totalul nu corespunde aritmetic, din pricina **Articolelor**: am numărat la publicate cele două broşuri **Amnezia**..., în acelaşi timp am socotit întregul volum (dublu) nepublicat - cum şi este în realitate...

Observ în jur (cu precădere în Franţa şi în aria de limbă franceză): proza trage din ce în ce mai mult spre persoana întâi. O asemenea "atitudine" ar putea deveni agasantă, însă aceasta este cea naturală, cea adevărată. Din moment ce naratorul este o singură persoană, de ce s-ar ascunde îndărătul altuia, pentru a povesti? Decât dacă este absolut necesar să se distanţeze de sine, ca să se privească de pe marginea drumului (cum trece adevăratul)?

Nu încerc să-mi apăr ciocanul, dar era normal să se revină la normal. Persoana a treia, "obiectivitatea" subiectului - futèze! Autorul ***este*** naratorul, naratorul ***este*** eroul, ce atâta ascundere după deget? Am auzit (citit?) undeva că cititorul participă mai cu foc (!) la naraţiunea zisă la a treia decât la prima. În primul rând, nu este adevărat, în al doilea, chiar de-ar fi - ei şi?; ce, eu scriu pentru cititor? Nu, domnule, eu scriu pentru mine - şi, aşa, puţin, pentru ***ea***. Punct.

**Sâmbătă 27 septembrie 1997**

Ieri mi-au venit de la Laszlo şi câteva foi din *Contemporanul*. Fără introducere (serial, ca de obicei), ci doar discuţie serioasă, aplicată, în trei (Breban, Ţepeneag, Paruit) despre mine, despre... Nu despre **Jurnal** ( asta se petrecea în februarie), ci doar despre **Unde am greşit?** Nu ştiu de unde îl vor fi luat - de la cineva căruia i-l dădusem (Sanda Stolojan?).

Bineînţeles: nimic din ceea ce afirm eu nu este adevărat. A devenit un tic în gura lor să-şi confecţioneze proteza următoare:

«Nu ştii niciodată când Goma spune adevărul şi când minte...».

Ceea ce nu-i împiedică pe B. şi pe Ţ. să folosească minciunile mele pentru atacarea Monicăi Lovinescu, a lui Ierunca, a lui Manolescu, a lui Liiceanu, chiar şi a lui Iorgulescu! Fireşte: nici unul nu suflă un cuvinţel despre acuzaţiile mele adresate lor - sunt ele adevăruri ori neadevăruri?

Însă dacă B. şi Ţ. au... statură în asemenea tactică de negare totală a mea şi a spuselor mele, Paruit apare ca un mizerabil. Citind ce spune despre mine şi mai ales cum le aranjează, mi s-a făcut rău. E un păduche.

Presupun că Laszlo din cauza acestor spuse era atât de mortăcios în scrisoarea lui.

**Duminică 28 septembrie 1997**

Ieri am primit scrisoare de la Grigurcu. I-am răspuns, are să plece mâine.

**Luni 29 septembrie 1997**

Încep săptămâna în cea mai proastă stare sufletească. Şi nu am ce face. Să scriu în jurnal? Până când?

# OCTOMBRIE

## Joi 2 octombrie 1997

Am făcut 62 ani. Mulţumesc. Să-mi fie de bine.

## Vineri 3 octombrie 1997

Ieri - de ziua aniversară a mea - m-au felicitat, în ordine: Ştefana Bianu, Şişmanienii (mi-au trimis prin poştă două CD: Bartok şi Bach), apoi din străinătăţuri: Neaga Munteanu, Laszlo şi Niculiţă Damaschin.

Mi-a mai telefonat... Iorgulescu, dar nu ca să mă felicite, ci să-mi propună un dialog pentru Europa liberă. Am declinat, politicos.

Nu se putea să nu mai fie ceva - de ziua mea : dacă acum doi ani aveam proces (cu OFPRA), de data asta... a căzut uşa de la intrarea în apartament (precizare necesară: nu uşa-poartă, cea de grilaj de închisoare a imobilului: aceea are să ucidă pe careva, dacă nu e reparată) peste Ana! Nu a lovit-o, însă a speriat-o îngrozitor. Zicea mereu, plângând:

«Nu-i destul că stau în casa asta de căcat, în cartierul ăsta împuţit - mai cade şi uşa peste mine!»

Din fericire: la puţin timp după ce m-am dus la concièrge, a venit gerantul, a fotografiat, s-a mirat, a promis că vine un lăcătuş. Şi a chiar venit, domnule! După un ceas de meştereală - la care am dat şi eu "ajutor", a fost reparată (ieşise din ţâţâni - şi ea!). Am fost foarte fericiţi. Tot Ana - se observă că o citez într-una:

«Cu cât de puţin se mulţumeşte omul: nu mai cade uşa peste el - şi gata!»

**Vineri 3 octombrie 1997**

Am scris textul pentru dosarele de securitate. Ştefana l-a transmis prin fax.

A venit Ceia. A adus cărţi.

Iată Apelul-Scrisoare:

## CĂTRE COMPATRIOŢI

2 octombrie 1997

În această vară s-au împlinit 57 ani de la Cedarea Basarabiei, a Bucovinei de Nord şi a Ţinutului Herţei (în 26 iunie 1940) tragedie ce a aruncat, fie pe drumurile exilului-în-proprie ţară o jumătate de milion de români, ceilalţi, aproape trei milioane fiind abandonaţi Monstrului de la Răsărit; în această vară s-au împlinit 53 de ani de la 23 august (1944) care a azvârlit restul de 17 milioane de români în gura Monstrului URSS (din care Ucraina făcea parte integrantă).

În 10 noiembrie se vor împlini 8 (opt ani!) de la Căderea Zidului Berlinului: România, "ţara cea mai anticomunistă" a avut nevoie de 7 (şapte) ani, ca se despartă de comunişti - în fine, aşa umblă vorba...; în 17 noiembrie se va împlini anul de când Iliescu şi comuniştii-securiştii săi au căzut, iar în locul lui a fost ales Constantinescu, din opoziţia democratică.

După atâta amar de timp nu s-au deschis arhivele Securităţii - ca, de pildă, în cea mai obedientă elevă a NKVD-KGB: STASI din fosta RDG.

Noi, românii supravieţuitori ai tentativei de nimicire şi a comunităţii noastre - două decenii sub ocupaţie sovietică, alte două şi jumătate sub ocupaţia comuniştilor băştinaşi - ***dar mereu păziţi şi chinuiţi de Securitate, una şi aceeaşi*** -, atragem atenţia actualilor conducători ai României:

- avem dreptul imprescriptibil de a cunoaşte ***adevărul*** de sub comunism;

- avem dreptul imprescriptibil de a afla - în sfârşit - ***motivele*** pentru care au suferit bunicii, părinţii, fraţii, surorile, noi înşine şi copiii noştri - sub regimul comunist, deci de a ne cunoaşte **DOSARELE DE SECURITATE**, fără restricţii, fără "revizuiri";

Trebuie să aflăm, în sfârşit, dacă noi şi ai noştri am suferit persecuţii doar politice din motive pur ideologice (declasare socială, profesională, cetăţenească; domiciliu obligatoriu, deportare închisoare - moarte), ori şi pricini omeneşti (dar cât de detestabile!): invidie, gelozie, dorinţă de a parveni pe spinarea altuia - sau în urma şantajului exercitat de Securitate: «Torni şi bagi pe altul la apă - ori intri tu la apă!»;

Este ciudată - ba de-a dreptul suspectă - rezistenţa celor ce nu sunt de acord cu deschiderea dosarelor: «Ca să nu se provoace răzbunări». Răzbunări - împotriva cui? Nu cumva împotriva celor care, acum, se arată grijulii cu eventualele "victime" ale..."violenţei" violentaţilor vreme de o jumătate de veac? Vasăzică sunt protejaţi turnătorii - turnaţii, fiindcă tot s-au obişnuit cu suferinţa, să sufere în continuare (dacă mai trăiesc, de pe urma turnătorilor!);

Este inadmisibilă invocarea "iertării creştine" din partea celor ce până mai ieri, ca vajnici activişti, adunători de cotizaţii, combăteau voios "misticismul", iar azi îşi fac cruce, la televizor, de parc-ar prinde muşte cu-un picior - şi acela de lemn.

***Nu poate exista iertare pentru cei care nu şi-au recunoscut păcatele; pentru cei care nu au cerut-o.***

Oricum, iertarea este o chestiune între noi, românii, în nici un caz una "de stat".

Dacă până la 17 noiembrie 1996 banda de comunişti şi securişti ai lui Iliescu (în frunte cu sinistrul Măgureanu), ţinea cu dinţii de "secretul de stat"- în schimb, se folosea de odioasa **Carte Albă a Securităţii** - după această dată în fruntea României se află un preşedinte care nu are vreo legătură

cu Securitatea (nici cu Măgureanu); un guvern alcătuit în majoritate de necomunişti, ba chiar din foşti deţinuţi politici. Aşadar nu vedem raţiunile pentru care românii sunt, în continuare, împiedicaţi de a afla - în sfârşit!- CINE A TRAS ÎN EI.

Cerem să se decidă imediatul ACCES LA ***DOSARELE DE SECURITATE*** a tuturor românilor care au suferit (ei şi ai lor) de pe urma Securităţii pusă în slujba ruşilor, apoi în slujba creaturii sistemului comunist sovietic, Ceauşescu.

Refuzul ori tergiversarea vor fi considerate de noi, victime ale comunismului, un semn de vinovăţie, de complicitate cu Securitatea a celor ce deţin puterea în România.

O bună ocazie pentru Momentul Adevărului (deschiderea dosarelor):

***17 noiembrie 1997, o zi de luni.***

Suntem convinşi că de această dată, într-o problemă esenţială pentru o comunitate ce tinde să devină popor, vom avea câştig de cauză.

Paul Goma

**Sâmbătă 4 octombrie 1997**

Trezit rău dispus, trist, mortăcios. M-a (in)dispus Ceia. Cu ceea (!) ce vine de la Iaşi, din România, de la români. Nepăsare, incompetenţă - şi puţin-păsare. Aveam faţă de el un sentiment de prietenie:l-am găsit scăzut.

Dar oare el pe mine?

**Luni 6 octombrie 1997**

De sâmbătă citesc **Jurnalul** lui Sebastian. Încântat, desfătat, suferitor, jubilator. Este aşa cum mi l-am imaginat: un adevărat jurnal. Nici mai bun, nici mai rău decât al altora, ci ***aşa cum arată jurnalului unui om normal.***

Am citit din el cam un sfert - nu vreau, nu pot lăsa pe de lături nimic - şi sunt demult instalat în Sebastian.

Îl citesc - şi notez - pe mai multe straturi: informaţia propriu-zisă; informaţia "obiectivă trecută prin filtrul subiectiv (şi cât! mai ales la un evreu - şi mai-mai ales la Sebastian, prieten cu antisemiţi). Mersul prieteniei lui (fidelă, oarbă, aproape dragoste) faţă de Nae Ionescu, de Mircea Eliade, neputinţa de a o rupe în faţa numeroaselor probe contrarii - urmează acelaşi curs ca şi relaţiile mele cu Monica-Virgil. Până şi "amănunte" de genul: Mircea (sau Nae, sau Camil) intră în polemică ori doar se ceartă cu X, îl atrage şi pe S. (care nu avea intenţia, dar din fidelitate, se lasă); la puţin timp Camil (Nae, Mircea) reiau relaţiile cu X, de parcă nimic n-ar fi fost între ei, iar bietul (da: bietul Sebastian!) rămâne şi "certat" cu acela şi caraghios (dacă nu se ştie adapta la moravurile intelectualităţii româneşti!).

Un alt strat ar fi "răutatea" cu care Sebastian îi înjură (în Jurnalul lui am întâlnit această expresie: credeam că e mai recentă) pe prieteni: pe Eliade, pe Nae, pe Camil - cred că nu scapă decât Blecher şi Eugen Ionescu); pe femeile cu care are de a face: Leni, Jeni, Zoe - până în 1938. Cu numele, cu indicaţii asupra soţului - dacă au.

Din această pricină - un **Jurnal de schi** - arată sărac, invalid. Castrat: destinat publicării, autorul l-a plivit, l-a tuns de nume (dă numai iniţiale, ca Zaciu), a eliminat orice amănunte "răuvoitoare" - l-a prefăcut într-o chestie fără interes.

De acord: ce se publică acum era jurnalul ne-destinat publicării în timpul vieţii autorului.

Era bine - aşa?

Era bine: dacă l-ar fi publicat (dar cine i l-ar fi editat?), "intrusul" Sebastian ar fi fost ars pe rug - de Nae, de Mircea, de Camil, de Emil (Cioran): de Marietta, de Sică...

Cei care mi-l dau pe Sebastian ca exemplu de ceea ce trebuie să facă un autor de jurnal sunt nişte dobitoci cu program (nu se poate să nu ştie că se înşală): cică să nu-ţi publici jurnalul în timpul vieţii...

Da, bietul Sebastian: nu ***şi*** l-a publicat. O dată pentru că el a fost cuminte, nu ca mine - de altfel în nenumărate rân-

duri mărturiseşte că nu are curajul să le spună în faţă prietenilor (Mircea, Nae, Camil) ce gândeşte el; a doua pentru că, vai: fiind victimă a unui accident, în 1945, nu a avut când să dea dispoziţii în privinţa jurnalului.

Dar a scris. Cum se scria pe atunci jurnal: cu gândul că aceste însemnări or să aibă tot timpul să se răcească, să se piardă în ceaţă, fiindcă diarist însemnător şi "însemnaţi" vor fi plecat între timp dintre contemporanii contemporanilor editării.

Ceea ce am făcut eu nu este de loc o noutate: dacă aş fi putut, aş fi publicat **Căldură Mare** din 1989, de când am dat Monicăi şi lui Virgil, lui Alain dactilograma, s-o citească. Iar întregul jurnal l-aş fi publicat imediat ce-l terminasem de dactilografiat - în 1993, dar iată, a apărut abia în 1997 (şi să fiu mulţumit că a apărut şi atât de târziu) - în asta nedeosebind-mă de ceilalţi autori de "jurnale contemporane", în frunte cu Zaciu, criticul cel mai acerb (şi: ştirb) al meu.

Confraţii erau obişnuiţi ca **adevărul** despre ei, dacă este, în sfârşit scris, apoi să fie tipărit după ce ei vor fi dispărut; atunci când nu vor putea fi atinşi de **adevăr**. Acest tabu l-am încălcat: le-am spus în faţă regişorilor raionali că sunt goi.

Sebastian: ce bun exemplu în gura lor: «Iată un adevărat scriitor: el nu a proferat insulte la adresla breslei!», arată atinşii înspre exemplul căzut din cer. Şi nimeni nu le atrage atenţia că spun prostii, că rostesc idioţii. Între Sebastian şi mine nu există nici o legătură - în afară de aceea, cu totul întâmplătoare, de aceea indiferentă: şi el şi eu (printre atâţia alţii) am scris în jurnal ce ni s-a întâmplat, ce am gândit, ce ne-a bucurat, la prieteni, ce ne-a întristat profund la, mai ales, prieteni, cum înţelegem noi prietenia, adevărul, consecvenţa...

Seara, orele 8: am terminat **Jurnalul** lui Sebastian. Covârşit, copleşit, laminat.

**Miercuri 8 octombrie 1997**

Am scris - cu dificultate - vreo trei pagini din textul "Jurnalul lui Sebastian".

Titus Ceia pleacă mâine înapoi în România. Cumnata lui, Iulia a stat la noi. O să-i dau, pentru Polirom, **Sabina** şi **Roman intim**, iar pentru Lulu (care să dea mai departe, la Dan Petrescu) **Scrisuri 1-2** şi **Trei dialoguri**.

**Vineri 10 octombrie 1997**

Am terminat textul despre **Jurnalul** lui Sebastian. Au ieşit 16 pagini. Sunt convins că am uitat câte ceva - toate esenţiale. O să mi le aduc aminte abia atunci când are să fie prea târziu.

Obosit de moarte.

Mi-a telefonat Dan Petrescu: că a auzit că vin în România - tocmai trecuse Ursachi pe la el (adună bani pentru ocaziune). I-am explicat că a înţeles greşit Magistrul: mă invitaseră "până în anul 2000" - le-am mulţumit, le-am spus că voi veni - până în anul 2000 - când voi putea.

Mă irită povestea asta. Dr-ul Olteanu mi-a telefonat azi dimineaţă să-mi spună că Ulici era bucuros că merg în România! De unde Dumnezeu va fi pornit zvonul - tot de la Ursachi? Te pomeneşti că i-a cerut bani lui Ulici!

**Sâmbătă 11 octombrie 1997**

Sunt bolnav. Astă noapte mi-a fost rău. Nici acum nu mă simt mai breaz.

Oricum, am terminat textul despre Sebastian şi am tras vreo 15 cópii. Or să plece marţi.Îl reproduc aici:

## JURNALUL LUI SEBASTIAN

*Paris, 7 oct. 1997*

Împrejurări diverse au făcut să am în mână **Jurnal**-ul lui Mihail Sebastian abia la un an după apariție. Însă amânarea lecturii n-a avut doar părți rele: răgazul mi-a îngăduit să citesc o sumă de recenzii, cronici, dezbateri; mi-a permis să aflu că sunt pus pe coloana a doua (la colțul măgarilor, vorba lui Buduca), iar **Jurnal**-ul meu considerat: "inoportun", "rău", "resentimentar", "calomnios la adresa unor contemporani iluștri", ba de-a dreptul: "mincinos" - firește, în raport cu cel exemplar de adevărat, strălucitor de credibil, orbitor de creștinește-iertătoriu, al lui Sebastian.

Nu sunt primul care să declar cu mâna pe inimă: **Jurnal**-ul lui Sebastian m-a încântat, m-a desfătat; l-am citit suferitor, jubilator - și mult participator. Cu toate acestea (sau chiar din pricina aceasta) nu m-a surprins: amănuntele (cu excepția, firește, a celor intime) îmi sunt cunoscute, sunt de parcă ar fi ale mele, chiar dacă între noi (biografic) se află treizeci de ani de... singurătate în hăituială. Fiindcă persoanele, devenite personalități, despre care scrie Sebastian, sunt ***aceleași*** persoane devenite personalități, trei decenii mai târziu (cum observau Liviu Antonesei și Dan Petrescu); cu altă mască; sub altă identitate - în fine: pseudonim literar.

Pe Sebastian l-au chinuit, hăituit, batjocorit, alungat de la inima lor nu Zelea Codreanu și nu A.C.Cuza, nici Antonescu - ci magul Nae Ionescu, ci neasemuitul Mircea Eliade, ci nemaipomenitul Camil Petrescu, ci sfântul Mircea Vulcănescu; pe mine nu m-au îngenunchiat securiștii lui Drăghici, ai lui Pleșiță - nici Popescu-Dumnezeu, nici chiar Ceaușeștii; pe mine m-au pălmuit colegii Dinescu, Doinaș, Blandiana, Manolescu; mi-au distrus cărți amicii Liiceanu, Sorescu; mi-au blocat și înmormântat cărți nedușmani ca Viorica Oancea și Marian Papahagi, iar când mi-a apărut (în sfârșit!) **Jurnal**-ul, au organizat campanii în stilul *Săptămînii* barbiste și al *Luceafărului* unghenist - cine? *România literară* a lui Manolescu, *22* al Gabrielei Adameșteanu - ambele pilotate de Monica Lovinescu și Virgil Ierunca - prieteni de-o viață.

Societatea românească l-a ținut pe Mihail Sebastian (cel mai român dintre evrei) la distanță; la gard - ca ***străin*** (iar evreii l-au tratat de renegat!); deci: potențial dușman; societatea românească, la patru decenii distanță (de parcă nici n-ar fi trecut peste toți tăvălugul comunist), mi-a pus palmele în piept și m-a menținut la... ne-aproape,

la gard, ca *înstrăinat* - nuanţă! - deci obiectiv: duşman, drept care m-a expulzat - din Uniunea Scriitorilor; din ţară; din literatură; din exil.

La Sebastian neromânismul se chema: iudaitate; la mine... cum să-i zic - îi zic : basarabenitate - cu un termen inventat de un critic literar francez, în legătură cu volumul **Arta refugii.**

*

Chiar de n-ar fi trecut pe-aici Liiceanu, confiscatorul, şi nu doar al drepturilor asupra scriitorilor români vii şi morţi, ci şi al unor termeni întorşi pe dos, în timp ce oglinda era orientată spre alţii - ca în **Apelul către lichele**; ca în afirmaţia interogativ-uimitivă: «De ce sunt monarhist?» - deşi adevărata ar fi fost: «De când am devenit, oportun, monarhist?»- nici măcar de la 22 decembrie '89...); ca în ungerea unui găinar ca Pruteanu drept : "arheu al naţiei"- de aici nu mai era decât un pas până la a declara fără tresărire, fără roşire (fără simţire):

"Sebastian - mon frère"...!

Chiar aşa? Chiar aşa. La Porţile Dâmboviţei orice e posibil. Cu cât nesimţitorismele sunt mai groase, mai neobrăzoase, cu atât mai uşor trec drept dovezi de inteligenţă, de bună-creştere, în faţa românului analfabetizat.

De n-ar fi trecut şi pe-aici Liiceanu (prevăd că azi-mâine cel-mai-tânăr-filosof-la-român are să rostească, şi mai transportat, că Arcul de Triumf i-i unchi - cine să-l pună la locu-i: valetul D.C. Mihăiescu?; vechilul Buduca?, argatul tovarăşei Costache de la Casa Scânteii, răspunzând la numele: Ştefănescu? - sau poate fetele de ambe sexe de la *22*?) - tot nu mi-aş fi declarat frăţietatea cu Sebastian.

Întâi, am mai spus-o: dacă aş rosti adevărul (că mă leagă de Sebastian un sentiment fratern - întru expulzarea din românie), m-aş trezi frate şi cu Liiceanu! (nici chiar aşa n-am ajuns); apoi la vârsta şi la experienţa mea, pot admira, preţui un om, o carte, dar nu mai pot fi frate, nici în glumă, decât cu mine însumi.

Însă neînrudirea (freritatea liiceană în pană de obiective ale flatărilor sale fără frontieră) nu mă împiedică să găsesc **Jurnal**-ul lui Mihail Sebastian o carte de excepţie. Diaristul însuşi scria că un op ca **Istoria literaturii**...a lui Călinescu (în care era maltratat) se scrie o dată la 40 ani - acelaşi lucru sunt tentat să spun despre **cartea** lui.

Fireşte, m-au interesat în **Jurnal**-ul lui Sebastian informaţiile propriu-zise despre "breaslă" şi despre individualităţile ce o alcătuiau; directorii de conştiinţă de atunci: strămoşii noştri, nu?, maeştrii, corifeii, modelele noastre - şi, negreşit, "răutatea" cu care Sebastian îi... înjură - termen în circulaţie şi pe vreme aceea.

*

Dacă i-aş aplica lui Sebastian criteriile cantitative («câte personalităţi-persoane sunt înjurate - din totalul de?...»), aplicat mie, chiar de comentatorii favorabili, "rezultatul" ar fi...

"Cei buni" din Sebastian sunt - în afară de mamă, tată, fraţi, bunici, unchi, mătuşi:

Blecher, Al. Rosetti, N. M. Condiescu, Emil Gulian, Eugen Ionescu, Bibeştii (trei: Antoine, Elisabeth, Martha) şi...

Şi cam atât. Opt persoane - mari şi late, într-o viaţă de om. Bine, mai punem de la noi două, să dea zece: nu strică să dregem busuiocul statistic al trecutului de glorii.

Protestatanţii breslaşi contemporani mie vor trece, alegru, peste contradicţie la alt reproş:

Sebastian *şi*-a publicat (sic) **Jurnal**-ul după cincizeci de ani de la moarte (re-sic), pe când acest Goma ne înjură, ne bălăcăreşte pe noi, cei în viaţă, pe noi, cei de faţă...

Voi reveni la această obiecţie - de căpătâi, cum altfel, mai ales că e formulată de...autori de jurnale (tot contemporane), de amintiri, de "confesiuni violente": Ţepeneag, Breban, Zaciu, deloc tandri cu ai lor contimporani... - deocamdată să rămânem pe terenul cifrelor:

Aşadar, la Sebastian am găsit 8 (opt) personaje "pozitive"; cele "negative", cu toatele, erau încă de pe atunci în fruntea "spiritualităţii româneşti". Să le pomenim pe acestea din urmă în ordinea în care se află consemnate în **Jurnal**:

Nae Ionescu, Mircea Eliade, Camil Petrescu, Ralea, Cioran, Barbu, Rebreanu, Mircea Vulcănescu, Eftimiu, Macovescu, Zaharia Stancu, Al. Graur...- floarea intelighenţiei, nu?

Aceştia sunt doar (o parte dintre) bărbaţi(i) - dar femeile? Le vom trece sub tăcere: nici Sebastian, în momentul în care le aşternea pe hârtie numele întreg şi faptele aşişderi, nu se gândea să le facă publice.

Dar să ţinem minte acest "amănunt"- nu pentru a-i face vreun reproş lui Sebastian, doamne-fereşte, ci pentru a le atrage atenţia

indignaţilor înveştmântaţi în costume din tablă galvanizată - de tipul Zaciu: Goma-cel-rău nu a scris în jurnalul său nici măcar cu iniţiale numele femeilor cu care s-a culcat; el, Zaciu, în jurnalul publicat, da. Or iată-l pe Profesorul clujean sufocându-se de indignare şi tratând "fapta" lui Goma (de a o fi pomenit pe Geta Dimisianu, se înţelege: într-un context dincolo de bine şi de sex) drept "sminteală" în sens biblic; cum ar veni: nebuneală...

Nici o pagubă: de când e lumea lume cei ce spun adevărul în faţă sunt trataţi de nebuni.

*

Aşadar există **Jurnal**-ul lui Sebastian ca mărturie despre vremea lui. Dar bineînţeles că ***mărturia lui Sebastian este profund subiectivă - să fie oare şi neadevărată?*** La această întrebare Liiceanu, Pleşu, Pruteanu, D.C. Mihăilescu, Manolescu, Buduca, Monica Lovinescu, Ştefănescu, Ornea, Zaciu, Breban, Ţepeneag şi alţi "înjuraţi" (fiindcă am scris şi am publicat ***adevărul subiectiv*** despre breasla lor şi despre breslaşii de ei) au răspuns că... ***Sebastian, spre deosebire de Goma, a scris adevărul***!

A, dacă Goma ar fi respectat "legea nescrisă a jurnalului", aceea de a-l publica după 50 ani, ***atunci***, da, ar fi spus şi el adevărul - însă pentru că li-l aruncă în obraz, ***acum***, pentru că spală în piaţa mare izmenele căcate ale intelectualităţii daco-române - hotărât: este un mincinos, un calomniator - şi un nebun.

*

Dacă negatorii acceptă că, spre deosebire de mine, Sebastian spune adevărul, atunci am dreptul să întreb:

***«Din care lume venim? Cine şi cum ne erau înaintaşii? Cine erau ei, în afara "operei" (pe aceea le-o cunoaştem: e mare!, chiar foarte-mare!!) şi cum se purtau faţă de Puterea de atunci? Dar faţă de colegi, faţă de prieteni?»***

Oricâţi bemoli am pune la cheie (cert: jurnalul intim este expresia unei subiectivităţi deformatoare; desigur: diaristul în chestiune este un evreu printre ne-evrei; fără îndoială: Sebastian fusese respins de evrei, atras de ultranaţionalişti, fatal: antisemiţi - de aici starea lui de masochist, de jupuit de viu), "ceva-ceva" tot este adevărat.

De acord: exagerează («N-o fi fost chiar aşa!»), dar subiectivul, dar evreul, dar masochistul ***Sebastian exagerează adevăruri, nu minciuni.***

Să vedem cum arată, în **Jurnal**-ul său persoane-personaje-personalităţi, prin "operă": piscuri ale literaturii române:

*CAMIL PETRESCU*

De-abia ne obişnuisem cu cele spuse despre el de E. Lovinescu, în **Agende**-le publicate în 1993. De ce ne-am mira, de ce am face pe indignaţii, atunci când Sebastian relatează dialogul avut în legătură cu faptul că evreii începuseră a fi bătuţi pe stradă, la tribunal, de "studenţi"- şi astfel trecut în **Jurnal,** la data de 25 iunie 1936 - pag. 67:

"Ieşind de la Capşa, am făcut câţiva paşi pe stradă şi mi-a explicat din nou atitudinea faţă de ultimele bătăi antisemite.

"- E regretabil, dragă, dar tot ovreii poartă răspunderea.

"- De ce, Camil?

"- Pentru că sunt prea mulţi.

"- Dar ungurii nu sunt şi mai mulţi?

"- Poate, dar cel puţin sunt masaţi la un loc, în aceeaşi regiune.

"(N-am înţeles argumentul, dar n-am vrut să insist. La ce bun să reeditez lunga mea convorbire cu el, din ianuarie 1934. Sunt edificat asupra lui - şi tot ce poate face este să mă deprime, în nici un caz să mă surprindă).

"În continuare mi-a spus:

"- Dragă, ovreii provoacă. Au o atitudine echivocă. Se amestecă în lucruri care nu-i privesc. Sunt prea naţionalişti.

"- Ar trebui să te decizi, Camil. Sunt naţionalişti sau sunt comunişti?

"- Ei, ştii că-mi placi? Suntem între noi, dragă şi mă mir că mai pui astfel de întrebări. *Comunismul ce altceva este decât imperialismul evreilor?*

"Spune asta Camil Petrescu. Camil Petrescu este una din cele mai frumoase inteligenţe din România."

Atenţie: Sebastian a folosit, în **Jurnal,** semne ale dialogului (ca un dramaturg ce era). Eu nu sunt dramaturg şi nu sunt Sebastian - se vede că din acest motiv Ţepeneag, Breban, Al. George, Zaciu, Manolescu, Balotă contestă adevărul unor discuţii relatate dialogat în **Jurnal**-ul meu: fiindcă le sunt contemporan? Ori pentru că "ade-

vărul deranjează"? (ca pe Ierunca cel care explică, râzând, că în **Jurnal**-ul lui Goma, numai "alo"-urile sunt autentice... Bine şi atâta).

Mai departe: 6 nov. '36 - pag. 94:

"Vorbeam despre literatura românească. Am reţinut fără zâmbet declaraţia lui:

"- Dragă Sebastian, un singur scriitor este astăzi capabil să dea un roman mare - şi acela sunt eu".

În 5 dec. '37 - pag. 132:

"- Nici Reinhardt, nici Stanislavski, nimeni, nici un regizor n-a putut face descoperirile mele în teatru. Sunt cel mai mare regizor, pentru că am, pentru asta şi o profundă cunoaştere a textului şi o extraordinară cultură filozofică şi o sensibilitate nervoasă extraordinară..."

În fine, 28 martie '41 - pag. 319:

"Camil Petrescu se vaietă că probabil lui nu i se va da nici una din casele luate de la evrei.

"- Mie nu mi se dă niciodată nimic - spune el descurajat.

"- Ei bine, de astă dată - răspund eu - chiar dacă ţi s-ar da, sunt convins că n-ai primi!

**"Să nu primesc? De ce să nu primesc?** (subl. mea, P.G.).

"Vorbea cu atâta linişte, încât am înţeles nu numai că nu vedea nici un motiv să nu-şi însuşească o casă care nu-i aparţine, confiscată de la un evreu, dar că aşteaptă să i se dea o asemenea casă şi că va fi pentru el o deziluzie dacă nu i se va da".

Ca să nu se piardă, explic, aici, sublinierea: în octombrie 1990, la Aix-en-Provence, l-am întrebat pe Doinaş, cum de nu protestase împotriva mineriadei din 13-15 iunie acelaşi an. Mi-a răspuns:

**«Să protestez? De ce să protestez?»**

### *NAE IONESCU*

Sunt cunoscute relaţiile sado-masochiste ale autorului romanului **De două mii de ani** cu prefaţatorul. Câteva notaţii din **Jurnal**:

În 17 mart. '35 - pag. 21:

"Am călătorit cu Nae Ionescu. Se ducea să ţie o conferinţă la Galaţi (...).

"Nae a dat o şuetă politică teribilă. El a pornit mişcarea lui Vaida. (Acum zece zile mă asigura de exact contrariul)(...) Recunoaşte că în fapt, «numerus valahicus» e o platformă de agitaţie, în nici un caz un program (...).

"Ce m-a deprimat puţin pentru Nae a fost tonul cu care povestea totul. Combinard, şmecher, «teribil». Ce i-a spus el lui Averescu, cum l-a tras pe sfoară pe George Brătianu, cum s-a răfuit la Braşov cu Vaida:

"- L-am pus cu curul pe gheaţă.

"Hotărât, îl prefer în sala de curs.

"(...) Cît poate fi de cabotin omul ăsta! Într-un ceas a povestit tot ce ştiam de la el: cum a trăit revoluţia de la München, cum le făcea discursurile miniştrilor revoluţionari, cum revoluţia a încetat o dată cu fabrica de bani de la Dachau... (...) a trecut la Beck, la Varşovia (...), lui Karl Radek i-a explicat că succesorul lui Stalin va fi Gengis Khan.(...)

"- Dar pe Hitler îl cunoaşteţi personal?

"Întrebarea unuia din colonei (...). Ştiam bine că nu-l văzuse niciodată (...).

"- Da, l-am văzut. Mare om politic, domnule! Vezi dumneata, Troţki care e enorm de deştept şi Stalin care e un prost...

(...)"Avea aerul pe care, acum 15 ani, trebuie că-l avea la Capşa, dând şuete. Tînăr e acest scump Nae Ionescu."

În 30 mart. '35 - pag. 22:

"Lecţia de ieri a lui Nae a fost sufocantă. Gardism de Fier pur şi simplu - fără nuanţe, fără complicaţii, fără scuze.(...) Aş fi vrut să-i spun ce monstruoase contraziceri cu sine însuşi debitează, dar era grăbit (...)"

"Şi ce e mai deprimant e că toate teoriile astea pornesc de la un vulgar calcul politic. Sunt convins că, dacă ieri a vorbit aşa - cu atâtea aluzii politice şi atât de penibil hitlerist -, a fost perntru că, în primul rând, printre ascultători, se afla un gardist de Fier în costum naţional. Simţeam că vorbeşte pentru el."

În 14 mart. '35 - pag. 46:

"Tudor Vianu mi-a făcut într-un sfert de ceas procesul lui Nae Ionescu (...) Îi contestă orice originalitate. Îl crede un reprezentant al lui Spengler şi al încă vreo cîtorva nemţi actuali, pe care i-a utilizat din timp, fără să indice sursele.

"Se poate. Nu ştiu. Dar e ceva demoniac în Nae - şi nu pot crede că omul ăsta poate fi anulat printr-o critică universitară".

În 14 mai '36 - pag. 57:

"Citesc - nu ştiu de ce cu atâta întîrziere, căci o aveam de mult în bibliotecă - **Années décisives** de Oswald Spengler. Surpriza de a găsi fraze întregi, formule, idei, paradoxe din cursul lui Nae. Tot cursul lui de anul trecut (politică internă şi externă, pace, război, definiţia naţiunii) toate loviturile lui (Singapor, Franţa care moare, Rusia putere asiatică, Anglia în lichidare) totul e în Spengler, cu o înmărmuritoare asemănare de termeni.

"Şi încă n-am terminat. Alaltăieri, la Braşov, la procesul studenţilor gardişti, Nae a declarat (i-am citit depoziţia în ziare) că nu orice asasinat e interzis de religie şi că deci în mod firesc studenţimea se solidarizează cu asasinii lui Duca.

În 27 mai '37 - pag. 59:

"Recitesc întâmplător cîteva capitole din **Două mii de ani** (vechiul meu obicei de a scoate la întîmplare o carte din dulap şi de a rămîne pe urmă un ceas ca s-o răsfoiesc). Sunt unele lucruri pe care le uitasem complet. Am avut o adevărată surpriză. Cu excepţia câtorva pasaje, care au un prea accentuat aer evreu, restul mi se pare excepţional. Nu ştiam, nu mă aşteptam. Aş fi foarte bucuros să retipăresc într-o zi cartea asta, fără prefaţa lui Nae şi fără nici o explicaţie din partea mea."

La 15 iun. '36 - pag. 64.

"Dragoş P(rotopopescu) care mă crede încă în intimitatea lui Nae, mi-a spus (...):

"- Ce e cu Nae ? (...) S-a cam ars la nemţi. L-au lucrat. Am auzit dintr-o sursă foarte bună că Sân-Giorgiu a dus la Berlin scrisoarea lui Nae către Blank şi că a arătat-o acolo la diverşi miniştri. (...) se pare că a fost însărcinat de Rege să facă treaba asta, iar Regele, care deţine originalul scrisorii, i l-a dat lui... Sân-Giorgiu, pentru a-l arăta nemţilor..."

*MARIETTA SADOVA*

La 22 oct. '36 - pag. 91:

"Mircea mi-a dat aseară (am mâncat la el) detalii amuzante despre ceaiul de ieri de la Polihroniade. Era şi Zelea Codreanu de faţă, căruia toţi îi spuneau Căpitane. Marietta Sadova venise cu cartea lui Codreanu şi i-a cerut un autograf.

"- Cum e numele d-tale? a întrebat el.

"- Marietta Sadova - a răspuns ea sigură şi pentru că el nu părea edificat, a adăugat: De la Teatrul Naţional.

"- Doamnă sau domnişoară? a cerut el mai departe explicaţii, întocmai cum facem noi de Ziua Cărţii.

"Cred că a fost o mică lovitură pentru biata Mariţica - ceea ce totuşi n-a împiedicat-o (spune tot Mircea) să-l privească şi să-l asculte tot timpul pe Căpitan cu un zîmbet extatic. E de altfel zîmbetul extatic cu care-l priveşte pe Aristide Blank. Pot spune că Marietta e ipocrită? Nu. Dar e un curios dozaj de simţ practic acerb şi de sinceritate generoasă.

"(...) Haig (Acterian) i-a dus Căpitanului întreaga lui operă (versuri, eseuri) şi i-a oferit-o cu dedicaţie. După plecarea lui Codreanu, Marietta şi Haig au declarat într-un glas că au trăit o zi formidabilă. Colosală cred că a fost termenul lor exact.

"În 1932 Haig era comunist."

La 16 dec. '36 - pag. 101:

"Aseară la Vişoieni, Marietta reclama interzicerea prin lege a tuturor filmelor străine.

"- Să se vorbească româneşte! cerea ea cu oarecare violenţă.

"(...) Biata fată, simte că sub regimul ăsta nu mai are nimic de aşteptat. Este loc pentru o Leni Riefenstahl a statului zelea-codrenist. Marietta candidează."

*BARBU*

În 9 iul. '42 - pag. 460:

"Aseară, la Capşa. Intrasem să-l iau pe Rosetti (...). La o masă imediat alăturată, Ion Barbu şi Onicescu. Aveau, înaintea lor, desfăcute larg, ziarele de seară. Barbu, urmărind o hartă a frontului din Africa, era foarte deziluzionat de oprirea lui Rommel. Onicescu îi dădea curaj:

"- Un piston, oricît de puternic ar fi, după ce loveşte, are un recul. Oprirea la El Alamein e un recul.

"Barbu nu părea cu totul remontat.

"- Şi pe urmă - continuă Onicescu - nu vezi ce s-a petrecut la Nord? Au distrus un convoi american de 50 vase.

"- Radical! strigă Barbu şi, într-adevăr, faţa i se luminează.

"Mă amuzau amândoi foarte mult. Erau ca doi jidani făcând strategie la cafenea - cu aceleaşi temeri, cu aceleaşi entuziasme - numai că de cealaltă parte a baricadei.

În 8 sept. '44 - pag. 562:

"Întâlnire pe stradă cu Ion Barbu. Sunt 6-7 ani de când nu mă mai salută. Sunt 6-7 ani de când, pur şi simplu, nu mă mai cunoaşte. Dar astăzi s-a repezit la mine, a deschis larg braţele, mi-a întins mâna cu efuziune.

"- Aţi avut dreptate! strigă spre Carandino şi spre mine.

"(Atâta tot. «Aţi avut dreptate», ca şi cum ar fi fost vorba de o partidă de şah, o partidă de table, la care el mizase prost.)

"Dar adaugă, cu melancolie, cu regret:

"- Au făcut prea mari greşeli. Hitler s-a dovedit un diletant. Nu trebuia să-l lase la comandă. Dacă nu l-ar fi schimbat pe Brauchitsch..."

*REBREANU*

În 4 ian. '43 - pag. 492:

"Începând de azi, evreii au nu 50, ci 100 de grame de pîine mai puţin decît creştinii. Patru din zece raţii zilnice ne sunt suprimate.

"Rebreanu pregăteşte, la Naţional, **Shylock**. Camil Petrescu (...) l-a întrebat dacă pasajul revoltei lui Shylock împotriva urei antisemite (...) nu va fi dificil de jucat în împrejurările de azi.

"- Nu, răspunde Rebreanu, nu, că-i dăm o interpretare antisemită.

"- Şi, adaugă Camil, ăsta a scris **Iţic Strul dezertor**."

În 11 oct. '43 - pag. 527:

"Joi seara, la Rebreanu (...). Am ezitat mult să mă duc - şi am fost pe urmă furios că totuşi m-am dus. N-ar fi trebuit. Pe Rebreanu e mai bine să-l întâlnesc după război. Acum n-am ce să-i spun. Mai ales la el acasă. E o slăbiciune, o indiferenţă, o nepăsare care anunţă de pe acum toate uitările, toate compromisurile.

"Mă voi întoarce la oamenii ăştia? Războiul va fi trecut fără să rupă nimic? Fără să aducă între viaţa mea «dinainte» şi cea de «mâine» nimic irevocabil, nimic ireductibil?"

*VULCĂNESCU*

În 24 iunie '41 - pag. 350:

"Am telefonat ieri lui Mircea Vulcănescu. Voiam să-l întreb despre aceste arestări. Vor continua? S-ar putea să mă vizeze şi pe mine? E adevărat (aşa cum mi s-a spus de acum vreo zece zile) că simplul fapt de a fi evreu şi de a fi făcut parte cândva dintr-o aso-

ciaţie de presă constituie un motiv? Mi-a răspuns la telefon scurt, răstit, fără să-mi fi spus bună-ziua: «Ei, ce-i?» Se înţelege, nu mai «era» nimic.

*CIORAN*

În 2 ian. '41 - pag. 286:

"Îl întâlnesc azi-dimineaţă pe Cioran pe stradă E radios.

"- M-au numit.

"A fost numit ataşat cultural la Paris.

"- Înţelegi - zice - dacă nu mă numeau, dacă rămîneam pe loc, trebuia să mă duc la concentrare. Primisem ordinul de concentrare chiar azi. Nu m-aş fi prezentat cu nici un preţ. Dar aşa, totul s-a rezolvat. Înţelegi?

"Sigur că înţeleg, dragă Cioran. Nu vreau să fiu rău cu el (Şi mai ales nu aici - la ce-ar servi?). E un caz interesant. E chiar mai mult decît un caz: e un om interesant, remarcabil de inteligent, fără prejudecăţi şi cu o dublă doză de cinism şi laşitate, amuzant reunite."

În 25 ian. '41 (după rebeliune) - pag. 294:

"Cioran îi spunea ieri lui Bellu (Silber) că «Legiunea se şterge la cur cu ţara asta». Cam acelaşi lucru îmi spunea Mircea în momentul represiunii Călinescu: «România nu merită o mişcare legionară». Pe vremea aceea nimic nu-l satisfăcea decît dispariţia totală a ţării".

În 12 feb. '41 - pag. 306:

"Cioran, cu toată rebeliunea la care a luat parte, îşi păstrează locul de ataşat cultural la Paris pe care i l-a dat Sima cîteva zile înainte de cădere. Noul regim îi va aduce un spor de salariu. Pleacă peste cîteva zile. Ei, aşa da revoluţie!"

*ELIADE*

La 27 nov. '35 - pag. 40:

"Când suntem în doi, ne înţelegem încă destul de bine. În public însă, poziţia lui de dreapta devine extremă şi categorică. Mi-a spus cu nu ştiu ce agresivitate directă, o pură enormitate: «toţi marii creatori sunt de dreapta». Pur şi simplu.

"Dar nu voi lăsa ca asemenea disensiuni să umbrească nici măcar cu o impresie dragostea mea pentru el. Voi încerca pe viitor să evit «controverse politice» cu el".

La 25 sept. '36 - pag. 85:

"Aseară, Mircea a izbucnit deodată, în mijlocul unei conversaţii destul de potolite despre politica externă şi despre Titulescu, ridicând deodată glasul, cu acea teribilă violenţă cu care mă surprinde uneori:

"- Titulescu? Ar trebui executat. Pus în faţa unui pluton de mitraliere. Ciuruit de gloanţe. Spânzurat de limbă.

"- De ce, Mircea? îl întreb surprins.

"- Pentru că a trădat. Înaltă trădare. A încheiat cu ruşii un tratat secret, pentru ca în caz de război să ocupe Bucovina şi Maramureşul.

"- De unde ştii?

"- Mi-a spus generalul Condiescu.

"- Şi e de-ajuns? Sursa nu ţi se pare pătimaşă? Informaţia nu ţi se pare fantezistă?

"M-a privit lung, cu stupoare, incapabil să priceapă că cineva se mai poate îndoi de un asemenea «adevăr». Pe urmă l-am auzit spunându-i Ninei în şoaptă:

"- Îmi pare rău că i-am spus.

"Ar fi vrut să adauge: «el nu poate înţelege asta - e orbit».

(...)"El este un om de dreapta, până la ultime consecinţe. În Abisinia a fost cu Italia. În Spania, e cu Franco. La noi, e cu Codreanu. Face numai eforturi - cît de penibile? - pentru a ascunde acest lucru, cel puţin faţă de mine. Dar se întîmplă să-l răzbească, şi atunci ţipă, cum a ţipat aseară.

"El, Mircea Eliade, crede orbeşte ce scrie *Universul*. Informatorul lui e Stelian Popescu şi crede orbeşte în el. Veştile cele mai absurde, mai trivial tendenţioase găsesc în el un ascultător credul.

(...)"Aş vrea să eliminăm din discuţia noastră orice aluzie politică. Dar e posibil? Strada urcă pînă la noi, vrând-nevrând şi în cea mai anodină reflecţie simt spărtura mereu mai mare dintre noi."

În 2 mart. '37 - pag. 115:

"Lungă discuţie politică cu Mircea, la el acasă. (...) declaraţia lui - în sfârşit leală - că iubeşte Garda, speră în ea şi aşteaptă victoria ei. Ioan Vodă cel Cumplit, Mihai Viteazu, Ştefan cel Mare, Bălcescu, Eminescu, Hajdeu - cu toţii au fost la timpul lor gardişti. Mircea îi cita de-a valma.

"Altminteri n-aş putea spune că n-a fost amuzant. După opinia lui, studenţii care l-au ciopârţit cu cuţitele pe Traian Bratu, aseară, la Iaşi, nu sunt gardişti, ci ori...comunişti, ori naţional-ţărănişti. Textual. (...) El, Mircea Eliade, nu s-ar fi mulţumit numai cu atâta, ci i-ar fi scos şi ochii. Toţi cei care nu sunt gardişti, toţi cei care fac altă politică decît cea gardistă sunt trădători de neam şi merită aceeaşi soartă.

"S-ar putea să recitesc cândva aceste rânduri şi să nu-mi vină a crede că ele rezumă cuvintele lui Mircea. De aceea e bine să spun că n-am făcut decât să redau întocmai vorbele lui. Asta, ca nu cumva să le uit. Şi poate că într-o zi lucrurile vor fi destul de liniştite - pentru ca să-i pot ceti această pagină lui Mircea şi să-l văd roşind de ruşine.

"Să nu uit, de asemeni, explicaţia pentru care el aderă cu atîta inimă la Gardă:

"- Eu totdeauna am crezut în primatul spiritual.

"Nu e nici farsor, nici dement. Este numai naiv. Dar există naivităţi aşa de catastrofale!"

În 4 apr. '37 - pag. 122:

"Arestarea lui Bogza m-a înmărmurit. (...) Eram convins că, după o noapte petrecută la poliţie, îi vor da drumul".(...) Bietul Bogza, care nu pricepe cu siguranţă nimic din tot ce se petrece, el, aşa de naiv, aşa de copil, aşa de aiurit!

"Mi-am închipuit că asupra acestor lucruri nu e posibil nici un dezacord cu oamenii de condiţia mea. Sunt anumite lucruri pe care - de la un anumit nivel de sensibilitate - le consider de la sine înţelese. Touşi, cu ce stupoare a trebuit să constat azi la prânz că Mircea Eliade este de partea lui Puiu Istrati (judecătorul - nota mea, P.G.), nu de partea lui Bogza!

"Întâi şi întâi Bogza (spunea Mircea) nu e scriitor. Nu e nici membru la S.S.R.(...)

"- De ce să mă revolt eu de arestarea lui Bogza - striga el. L-a arestat? Ei şi? O să stea o lună la puşcărie şi gata. Nu e grav. Grav este altceva: că tinerii ăştia sunt martirizaţi de 10 ani în puşcării...

"- Care tineri, Mircea?

"- Tinerii naţionalişti. Da, sunt martirizaţi în puşcării. Pentru ce? Pentru că i-au dat 25 la cur lui Gogu Rădulescu? (...)

"N-am mai putut suporta urmarea. Nu numai fiindcă mi se părea stupid să-l aud repetând vorbă cu vorbă cuvintele lui Nae

(Ionescu) - dar pentru că mă speria platitudinea de gândire în care-l vedeam sucombând. L-am oprit.

"- Dragă Mircea, sunt de părere să schimbăm vorba (...).

"...Şi într-adevăr am schimbat vorba.

"Dar e posibilă în astfel de condiţii o prietenie?"

În 7 dec. '37 - pag. 132:

"Ieri (Sfîntul Niculae), ziua Ninei (soţia lui Eliade, fostă prietenă a lui Sebastian - n.m. P.G.). Am telefonat dimineaţa ca s-o felicit.

"- Coniţa e la domnu general - mi-a spus servitoarea - iar domnul profesor mănâncă la părinţii d-lui.

"Seara am fost la ei la masă şi am aflat că în realitate Mircea lipsise două zile din Bucureşti, în campanie electorală, şi abia aseară se întorsese acasă. Minciuna de la prânz, a servitoarei, m-a îngrozit: minciună organizată, minciună de familie, în care nu s-au jenat s-o facă complice pe servitoare. Mi s-a părut mai trist decât însuşi faptul de a-l şti pe Mircea umblând la ţară, în echipă de propagandă, din sat în sat, cu Polihroniade. Mai făceau parte din echipă Haig Acterian şi Penciu. Au luat cuvântul pe rând. Se pare că Haig vorbea cu gesturi mari, puţin teatral. Nu ştiu dacă şi Mircea a ţinut discursuri. Totul mi se pare grotesc. Nu înţeleg cum nu sunt sensibili la această teribilă comedie. Marietta (Sadova) care a venit mai târziu, a intrat în casă cântând imnul gardist; *Ştefan Vodă*... Încep nici să nu se mai jeneze de mine".

Cronologic, aici vine însemnarea din 17 dec. 37 - pag. 133, a cărei autenticitate a contestat-o Dan Petrescu (vezi *Timpul* din aprilie, mai, iunie, iulie 1997). Chiar unui cititor neiniţiat ***inserţia*** îi sare în ochi. Dacă la această primă uimire se adaugă mărturisirea Gabrielei Omăt, îngrijitoarea... copiei, nu a originalului; dacă se ţine seamă şi de faptul că, în "afacere" şi-a amestecat mâinile şi pixul Leon Volovici (o să revin la el) atunci supoziţia că notaţia a fost ***introdusă recent*** în textul lui Sebastian devine certitudine. Cu atât mai vârtos, cu cât Z. Ornea asigură că el (Ornea) a văzut...xeroxurile originale! Ei, dacă Ornea a văzut - cu ochii lui personali - originalele xeroxurilor...

Mai departe - în 2 ian. '38 - pag. 144:

"Permisul mi l-au retras. Numele nostru în toate gazetele, ca nişte delincvenţi". (Este vorba de o decizie a guvernului Goga-Cuza de a se retrage tuturor gazetarilor evrei permisele de circulaţie pe tren - şi publicarea numelor lor în presă). Tot 2 ian. '38:

"Nici un telefon de la nimeni. Mircea, Nina, Marietta, Haig, Lilly, Camil - au murit cu toţii. Şi îi înţeleg aşa de bine!"

În 13 ian. '38:

"Aproape două luni de când nu l-am mai văzut pe Mircea. Aproape zece zile de când nici nu ne-am telefonat. (...) N-am ce să-l întreb, şi desigur n-are ce să-mi spună. Dar, pe de altă parte, e o prietenie de ani de zile, şi poate că i-am fi datorat acestei prietenii un ceas sever de despărţire".

În 16 ian. '38 - pag. 148:

"Am fost la Mircea azi. Credeam că ne vom explica. Dar, vorbind, mi-am dat seama că e inutil (...). Totul e sfârşit între noi".

În 20 sept. '39:

"Titel Comarnescu îmi povesteşte o convorbire politică pe care a avut-o deunăzi cu Mircea, mai filogerman decât oricând, mai antifrancez şi antisemit decât totdeauna.

"«Rezistenţa polonezilor la Varşovia - zice Mircea - este o rezistenţă iudaică. Numai jidanii sunt în stare să şantajeze cu femeile şi copiii aruncaţi în prima linie, pentru ca să abuzeze astfel de scrupulele germane»".

În fine, peste ani - la 23 iulie 1942 - pag. 462:

"Am aflat mai de mult - dar am omis să însemnez aici (atât de puţină importanţă începe să aibă pentru mine?) - că Mircea Eliade e la Bucureşti. Se înţelege, n-a căutat să mă vadă şi n-a dat nici un semn de viaţă".

*

Am extras atâtea exemple de "răutăţi" la adresa celor-buni (ai lui Sebastian), nu doar pentru a ilustra încă o dată Cloaca Valachica, cea care, vai, nu a început doar odată cu năvălirea ruşilor şi cu înscăunarea comunismului (măru-i putred de prin anii '20), ci ca să-mi apăr dreptul la adevărul subiectiv).

Citesc pe ultima copertă a **Jurnal**-ului lui Sebastian extrase din presă: dacă nu mi-aş cunoaşte "confraţii" şi n-aş şti că le lipseşte, nu talentul (cine nu are talent, chiar geniu, la români?), ci coloana vertebrală; dacă nu le-aş cunoaşte laşitatea, supuşenia dezgustătoare "pe timpul dictaturii" şi obrăznicia pieptului-de-aramă de după decembrie '89 - aş spune:

Nu-mi vine să-mi cred ochilor: exact aceleaşi persoane, exact aceiaşi critici literari, exact aceiaşi "directori de conştiinţă": D.C. Mihăilescu, Ornea, Pruteanu, Cosaşu, Manolescu - şi încă: Buduca, Zaciu, Balotă, Ştefănescu - au scris, despre **Jurnal**-ul meu, exact

invers decât despre al lui Sebastian. De ce invers? Doar pentru că...n-am aşteptat să mor? Pentru că n-am aşteptat să moară şi ei - abia după aceea să mi-l public? Sau pentru că, aşa cum Sebastian îi arăta (în intimitate) pe cei-buni ai lui: Nae Ionescu, Cioran, Camil Petrescu, Eliade - eu i-am arătat pe "bunii" mei, ca "noi-răi"?

*

Chiar nici unul dintre cei care au găsit **Jurnal**-ul lui Sebastian: "o realitate", în schimb, pe al meu: "o insultă la adresa intelectualilor noştri curaţi" să nu fi observat asemănările până la confuzie, în ciuda lumilor despărţite prin o jumătate de veac şi prin o răsturnare istorico-socialo-psihologică - măcar pentru că, între timp, a avut loc, vorba lui Ierunca, **Fenomenul Piteşti**?

Nu se poate să nu fi tresărit Monica Lovinescu, citind la pagina 33 (7 sept. 1935) următoarele:

"Comarnescu mi-a comunicat un lucru care, dacă aş fi pentru moment într-o dispoziţie mai puţin sceptică, mi s-ar părea monstruos. A făcut propuneri de împăcare *Credinţei*! A dejunat cu Stancu. Aş spune că e incalificabil. M-am certat cu cei de la *Credinţa* în chestia asta. Am refuzat să-i dau mâna lui Sandu Tudor. Toate astea pentru ca acum să se ajungă la o astfel de capitulare. Când mă voi deprinde să fiu mai puţin entuziast în relaţiile mele cu oamenii?"

Încă un episod din Sebastian (20 oct. '37 - pag.126):

"Camil (...) cu ingenuitate mă întreabă:

"- Dar, în fond, ce are Toma Vlădescu cu d-ta?

"A trebuit să-i amintesc că, în 1931, când eu eram în bune raporturi cu T. V., el, Camil m-a introdus, fără să mă consulte, fără să mă întrebe, în groaznica lui polemică cu V.

"Nu o regret, desigur - dar nu e picant ca astăzi eu tot la cuţite sunt cu Toma Vlădescu, în timp ce Camil dejunează împreună cu el şi mă întreabă pe mine îngereşte «ce are...»?"

Nu a sughiţat Monica Lovinescu? Cum aşa?, doar la fel a făcut: m-a aţâţat împotriva lui Ţepeneag, împotriva lui Gelu Ionescu, împotriva lui Vlad Georgescu, împotriva lui Manolescu, împotriva lui Pruteanu - ***din pricina unor chestiuni care o priveau numai pe D-sa***, apoi, în ciuda promisiunilor, fără să mă avertizeze, "îngereşte", dejuna cu duşmanii - pentru ca eu să mă întreb, ca boul - şi ca Sebastian:

"Cum mai am destulă copilărie ca să reţin asemenea nimicuri...?"

*

Dacă ar fi să o cred pe Ileana Vrancea, de la Universitatea Ebraică din Ierusalim - şi de ce n-aş crede-o? - Leon Volovici, prefaţatorul, autorul notelor, dar şi colportorul fotocopiilor după **Jurnal**-ul lui Sebastian este una şi aceeaşi persoană cu participantul la diverse simpozioane româno-israeliene, ce s-a ilustrat prin falsificare de citate (vezi: Ileana Vrancea, **Sensul unic al amneziei selective - secvenţe israeliene** - în *Dialog* iulie 1995 - februarie 1966, pag. 76-85).

Aşadar, după Ileana Vrancea, la al IV-lea simpozion româno-israelian - din 1986 -, Leon Volovici a afirmat:

"Antonescu, el însuşi un adept al unui antisemitism «ponderat», nerasist în esenţă, prelua sloganurile Gărzii de Fier, când vorbea despre «primejdia iudeo-bolşevică»...

Este foarte adevărat că, în 1990 Volovici a retras "ne-rasismul" lui Antonescu, iar în 1991 l-a introdus în "bagajul intelectual al Gărzii de Fier". Acum patronează **Jurnal**-ul lui Sebastian!

Cu ce drept? Cu ce prestigiu? Cu al unui falsificator de documente? Cu al unui ins atent ca **adevărul istoric** să fie totdeauna pliat pe politica externă a Israelului?

Deci Dan Petrescu avea dreptate, când presupunea manipularea manuscrisului **Jurnal**-ului. De la falsificarea citatelor, nu mai e decât un pas până la falsificarea documentelor întregi.

Cu o acoperire morală ca a lui Leon Volovici, cu o garantare a "autenticităţii... xeroxurilor" solicitată de Z. Ornea (activist de nădejde la organul prin excelenţă diversionist: *Dilema*), toate bănuielile sunt permise - în privinţa ***integralităţii*** **Jurnal**-ului, în a ***integrităţii*** a ceea ce a fost publicat - cum altfel, dacă au "lucrat" pe el specialişti din epoca de aur a comunismului, în fiecare zi fabricanţi ai trecutului, mereu altul, dar în armonie cu prezentul?

Fireşte, intruziunile, ciopârţirile, ajustările, aranjările - sub conducerea dr.-ului Volovici (cel care susţinea că antisemitismul lui Antonescu era "ponderat", în acelaşi timp garantând autenticitatea spuselor evreului Hechter!) - nu afectează esenţa mărturiei.

**Jurnal**-ul lui Sebastian rămâne una din ***cărţile*** răsărite o dată la o jumătate de veac.

Paul Goma

**Marți 14 octombrie 1997**

Mă simt rău, în continuare. Iau medicamente - degeaba. Se vede că trebuie să treacă un anume timp ca să-şi facă efectul (medicamentele). Ori efectul... bolii.

Azi mi-a venit scrisoarea de la Luca Piţu. Încă n-am putere să-i răspund. Mă întorc în pat.

**Miercuri 15 octombrie 1997**

Mai puţin foarte-prost.

Aseară am făcut o măgărie: Filip venise cu un proiect de examen - foarte îndrăzneţ (dacă nu chiar libertin), iar eu am făcut pe pudibondul şi l-am descurajat! Mi-am dat seama, iar azi-dimineaţă i-am comunicat că m-am gândit la proiectul lui şi l-am găsit, totuşi, bun. Urmează ca Filip să creadă.

**Joi 16 octombrie 1997**

Ca să nu stau degeaba am remontat **Alfabecedarul:** l-am făcut pe o singură coloană, în 18 - la 2 pagini pe filă este suficient de mare. A, da: 900 pagini, cca 34 500 cuvinte noi derivate din aproape 900 vechi.

**Vineri 17 octombrie 1997**

Probabil antibioticele mai mult decât răceala îmi dau starea de... suspendare, de lipsă de aşezare (orientat) în spaţiu. Senzaţie neplăcută, însă nu dureroasă. O constat.

Laszlo mă "ceartă" (prieteneşte, se-nţelege) că nu i-am spus şi lui că merg în România: l-a văzut la TV pe Mihai Ursachi, care a anunţat (ca pe o bombă , cică) vizita iminentă (!) a mea.

Pe de altă parte, "sibilinic" (mie-mi spui?) Luca Piţu îmi scrie să nu accept invitaţia, să fac ca Ionesco, Cioran, Eliade (de ce Eliade, el dispăruse înainte de '89): să nu mă întorc pe plai mioritic. Va fi ştiind el ce ştie.

Şi eu ştiu (în fine: deduc) ce ştie el. Dar mai ştiu că invitaţia de la Iaşi mi-a făcut foarte bine pe la ficaţi, drept care le-am mulţumit poftitorilor şi le-am promis că voi veni de cum voi putea - "înainte de anul 2000", chiar aşa cum sugerau ei înşişi.

Laszlo, după bunu-i obicei, mi-a trimis şi nişte pagini din ziare cu texte care nu mă privesc direct. Printre acestea, în *Cuvîntul* din sept. 97 o însemnare a lui I.B. Lefter. Povesteşte:

Că "un amic", autoantologat (poezie, la Eminescu, colecţia "Poeţi români contemporani" îl roagă să-i scrie o postfaţă. Lefter scrie postfaţa, i-o înmânează amicului - bref: volumul apare fără textul său. îi telefonează amicului: acesta dă explicaţii tipic româneşti: că s-a întâmplat cutare, cutare, cutare, apoi... **că i-a fost ruşine**!; de asta nu mai telefonase, ca să-l anunţe...

Textul şade sub supratitlul (să aparţină redacţiei?): **Tranziţia în edituri**...

Se îmbată cu apă rece - fie redacţia, fie I.B. Lefter: când spui "tranziţie", ai în vedere (ei au în vedere) perioada actuală, de după '89; or, eu observasem stricarea omului încă din 1984 - atenţie: la cei veniţi la Paris, în principiu mai "protejaţi"... Aşadar Lefter este convins că această ţară a apărut abia acum, în "tranziţie" (vor fi fost răs-făcute glumele, dar nu mă pot stăpâni să întreb şi eu: «Tranziţie - spre ce?»);

A doua băgare de seamă - aceasta privindu-l numai pe Lefter: deşi demască, vestejeşte, calcă în picioare racilele "tranziţiei", el gândeşte şi scrie ca un autentic tranziţionalist (în concepţia sa): nu dă numele "amicului".

Domnule! Chiar atât de greu să faci un asemenea lucru?

Se vede că lui I.B. Lefter i-a venit nu atât: greu, ci...nu i-a venit deloc, nu i-a dat prin cap că ar fi putut să se debaraseze de tranziţionalită.

Of, Doamne!

În cele din urmă, nesuportând, am comis textul de mai jos:

## TRANZIŢIE...

*18 octombrie 1997*

În *Cuvîntul* nr. 9/97, supratitrat: **Tranziţia în edituri** se află textul: **Povestea unei postfeţe** - semnat: Ion Bogdan Lefter.

Mi s-a părut adânc grăitoare - nu "povestea postfeţei", ci, ca să spun aşa: ne-povestea; nu ceea ce dezvăluie I.B. Lefter (şi ar fi obligat, după anunţul din titlu), ci exact ceea ce nu ne spune - şi nu o va face în veac, fiindcă el nu ştie că o poate face.

Dar să aflăm "povestea":

I.B. Lefter este solicitat, în 1995, de "un amic" să scrie, pentru o autoantologie (bilingvă) din colecţia "Poeţi români contemporani" de la editura Eminescu o postfaţă. Acceptă cu plăcere, mai ales că o făcuse şi pentru alţi poeţi, în aceeaşi serie. Aşadar, scrie postfaţa, i-o înmânează amicului. În ianuarie '97 verifică traducerea (în engleză). Deşi apariţia era iminentă, "amicul" nu mai dă semne de viaţă, iar autorul postfeţei află din ziare că volumul a apărut: fără textul său. Fiindcă "amicul" tace...consecvent (şi curajos, ar spune cineva), I.B.L îi telefonează: de ce nu l-a anunţat că nu-i intră postfaţa în volum? La aceasta "amicul" răspunde ca în România: că i-a fost ruşine; şi ca în Ilf şi Petrov (Alchen, din **Douăsprezece scaune**, "hoţul candid", cel care roşea puternic - dar ce ruşine îi era!- fiindcă furase cutare, cutare, cutare...).

Pe drept cuvânt, Ion Bogdan Lefter se supără. Pe cine? Puţintică răbdare - citām:

"Vasăzică în minunata noastră «tranziţie» postcomunistă, după ce lumea care a fost s-a dus şi lumea care va fi n-a venit încă, pe o piaţă foarte «liberă», adică liberă de tot, pe care se lucrează şi cu contracte şi cu subvenţii şi cu amiciţii, soarta textelor şi a autorilor poate fi aventuroasă foc! Textele pot fi mai bune sau mai rele, iar autorii pot fi mari şi mici, başca orgoliile!"

Lung citatul - dar nu s-a sfârşit:

"Ca de pildă în cazul nostru: poate că postfaţa n-ar fi fost tocmai epocală şi **poate că subsemnatul ar fi trebuit să-şi vâre cuminte coada între picioare, să-şi tacă, ruşinat, păţaniile cu amicul, cu editura** (subl. mea, P.G.).

De aici începe un pasaj subliniat de autor:

*"Ei bine, nu! Aventurile «tranziţiei», ale celei mai «libere» dintre toate lumile posibile trebuie neapărat ştiute; căci, pe de o parte*

*- altfel s-ar pierde şi nu-i aşa că e păcat?! Şi - pe de alta - din aventuri se -nvaţă! Până când lumea care va fi şi veni de-adevăratelea. Sau o vom face noi să vină mai repede".*

Cu asta se încheie textul. Ce a înţeles un cititor normal din plângerea lui I.B. Lefter? Că de vină în toată afacerea ar fi..."tranziţia", bat-o vina, şi nu amicul (anonim, cum altfel?).

O întâmplare - am scris-o, acum o repet:

În urmă cu ani (înainte de '89), Lucian Raicu, Gabriela Adameşteanu (să fi fost şi Ileana Mălăncioiu?) discutau extrem de animat: dacă în cutare proză a lui Norman Manea, "sub personajul X se ascunde, în fapt, Iorgulescu sau - în realitate - D.R. Popescu"?

Mie "discuţia" mi se arăta de o inutilitate buimăcitoare. Dar - n-o să fiu crezut, însă aşa a fost de acea dată: am tăcut. Vreo jumătate de oră. După care am exclamat:

Nu-i mai bine cum scriu eu? Dacă vreau să vorbesc despre Popescu, îi grafiez numele: **Popescu;** dacă vreau să-l încondeiez pe Iorgulescu, scriu: **Iorgulescu** - nu umblu ca voi, cu aluzii, cu iniţiale, cu coduri..."

«Lasă, băi, ce ştii tu...», a făcut Gabriela Adameşteanu. «Păi noi facem artă în proză, nu ca tine. Că arta-i artă: aluzivă, nu de-a dreptul, ca ce scrii tu...»

Cum să uit această lecţie de artă a prozatoarei la români?

Revin: în zadar va fi supărat, indignat I.B. Lefter pe amicul autoantologator (şi ruşinos, mie-mi spui!), dacă-l va scrie aşa ("cu artă, nu de-a dreptul"), cum l-a scris în *Cuvîntul* fără a-i da numele.

Pentru I.B. Lefter - şi pentru toţi cobreslaşii săi, indiferent de vârstă - acea «tranziţie» (căreia el îi dă o conotaţie hotărât negativă) are să dureze, dureze, dureze, decenii, generaţii, veacuri.

Fiindcă primul semn al libertăţii - cu atât mai vârtos la un scriitor - este rostirea cuvântului care spune adevărul.

Însă dacă Ion Bogdan Lefter îmi va răspunde că el nu... delaţionează (rostind-scriind numele celor care fac rău), nu-i voi spune nimic, îl voi lăsa să moară - demn şi nedelaţionist.

Cu alte cuvinte: ca un adevărat scriitor român - amin.

Paul Goma

## Luni 20 octombrie 1997

Am lucrat două zile la un text pe care Ana l-a găsit "neterminat"; eu alte cusururi îi găsesc, aşa că nu-l mai trimit. Şi, deocamdată, nu-l reiau la lucrat. Îl transcriu aici:

## SFÂNTUL AL. GHEORGHE ÎNSULIŢÂND BALAURUL DISIDENŢEI sau CLAPONUL DEZLÂNŢUIT

*19 octombrie 1997*

Al. George, ştiut dinainte de decembrie 1989, era un istoric şi un critic literar de excelentă factură, un eseist subţire, un scriitor rafinat...Născut în 1930, a luat în plin piept stalinismul - a suferit, dar nu a făcut compromisuri. Ca mulţi alţi scriitori - dar aceştia făcuseră închisoare - şi dânsul a debutat târziu. Însă odată ce i-a fost tipărit primul volum, celelalte au urmat cu o regularitatea de ceasornic (în 1970 şi în 1972 câte două într-un an) fără mari dificultăţi din partea cenzurii - oricum, neînsemnate faţă de ale atâtor autori cărora li s-au "oprit" volume întregi (I.D. Sîrbu), li s-au trimis la topit (Monciu-Sudinski, I. Negoiţescu) ori care au fost total interzişi de a publica, de a se scrie despre ei, de a face traduceri - de pildă, umila mea persoană şi cei din familia mea, între 1970 şi 1977, când am plecat din ţară.

Aşadar, Al. George se prezenta în pragul lui decembrie 1989 cu fruntea sus. Nu avea de ce roşi, nu scrisese un rând de slavă partidului, nici cârmaciului-general...

Şi, dintr-o dată...a devenit un *altul*.

S-a petrecut ceva (nu cu istoria generală; cu particulara sa). În vreun an şi câteva luni (primul semn: în 1991, când a surprins prin năucul text "Oponenţi, rezistenţi, dizidenţi") s-a prefăcut în cineva necunoscut celor ce-l ştiau: agresiv fără motiv, purtând acuzaţii fără temei, adesea aiuritoare; o persoană păşind, senin, peste contradicţii, ignorând realităţi manifeste, neluând în seamă informaţii de multă vreme confirmate.

Dar mai cu seamă practicând o rea-credinţă ce frizează isteria.

De fiecare dată când îi citesc "contribuţiile" de după '89 (în te miri care periodic - ceea ce nu-l împiedică să se plângă, furios, pe toate drumurile, că nimeni nu-l publică, în asta fiind leit cel cunoscut de mine, la începutul anilor '70), îmi vine în minte Niculae al lui Lae, vecinul nostru (în realitate, noi îi devenisem vecini, ca refugiaţi din Basarabia) din satul sud-ardelean, în săptămânile ce au urmat catastrofei de la 23 august 1944:

Aşadar, năvăleau ruşii - ajunseseră şi în Ardeal. Femeile, fetele, lucrurile de preţ fuseseră duse la adăpost, în pădure, în peşteri, pe la stâne, în sat rămăseseră bărbaţii neputincioşi - reformaţii, invalizii - şi copiii. În casa închiriată eram singur, aşa că mă aflam tot timpul peste drum, la copiii vecinului, prietenii mei de joacă.

Ruşii veneau în valuri: zece-douăzeci de căruţe, cu câteva duzini de "cioloveci", cum le ziceam noi - apoi linişte. Locuiam în marginea satului, deci gospodăria lui Niculae era prima "vizitată". Fiind sărăcăcioasă, nu trezea poftele liberatorilor - însă avea fântână, în curte. De când cu "aliaţii", poarta fusese scoasă din ţâţâni şi rezemată de un perete, iar în curte, la apă, intrau primii ruşi din coloană, să ducă în uliţă cailor, de băut. Niculae scotea apă - pentru ruşi, pentru cai. Scotea zeci de găleţi - până când aducea la lumină, jumătăţi, sferturi de căldare - cu noroi.

Câtă vreme scotea apă, Niculae tăcea. Şi trudea din greu la învârtitul manivelei. După ce era adăpat ultimul rus şi ultimul cal / din acel "val", până la venirea următorului, Niculae al lui Lae, fără pauză, fără trecere, punea mâna pe o nuia de salcâm şi-i lua "la-mblătit" pe copii - avea doi băieţi şi-o fată, între opt şi doisprezece ani.

«'Mnezău vost!», îi înjura el şi-i lovea cu sete peste picioarele goale, cu ochii sticlind de plăcere.

Oamenii din vecinătate:

«Da ce-ai cu cochii, măi Niculae? De ce dai în ei?»

«D-apăi!», "răspundea" el, arătând în jur, rotund, apoi, mai insistent, uliţa. «'Mnezău lor!»

«No, păi dacă ai ce ai cu ruşi', bate-i pe ruş', de eşti aşè de vitiaz, Niculae!», râdeau vecinii.

«'Mnezău lor! 'Mnezău lor!!»

Acesta este Al. George, cel "de după Revoluţie". Va fi având el (dar cine n-are?) ceva cu ruşii - comuniştii, nomenclaturiştii, securiştii - însă printr-un ciudat, însă, vai: perfect explicabil complex al neputinciosului, el se năpusteşte asupra...

«Ce ai cu "disidenţii", Al. George? De ce-i acuzi pe ei de toate relele?»

«'Mnezău lor! 'Mnezău lor!!», "răspunde" cunoscutul opozant... pardon: oponent, aşa-şi zice; sună mult mai...anticomunist.

Suntem în Anul Domnului 1997, azi-mâine se vor împlini 8 (opt) ani de la, totuşi, dacă nu revoluţie (cu atât mai puţin:

Revoluţie), atunci: de la Evenimentele din '89, de pe urma cărora şi românii au primit (accentuez, ba chiar nuanţez astfel: ***au căpătat***) dreptul la un paşaport şi dreptul la exprimarea opiniei - iar Al. George se războieşte - cu cine?

Cumva cu cei care i-au făcut rău lui, familiei sale, prietenilor, naţiei, acestei părţi a Europei: comuniştii? Cu animalele de securişti? Da de unde!

Aşa cum nu scosese un mieunat pe timpul lui Dej; aşa cum nu emisese măcar un scheunat pe vremea lui Ceauşescu, curajos, nevoie-mare, nu a cârâit nici împotriva lui Iliescu, nici a lui Măgureanu! Dintre bestiile comuniste (încă în viaţă) care ne-au mâncat sufletul până în decembrie '89, neînfricatul George se ia doar de Brucan...

De ce se va fi războind el cu "disidenţii", dacă aceştia sunt nedemni de ironia-i strivitoare, nesemnificativi? Şi oare de ce, despre banditul, asasinul culturii purtând numele: Dumitru Popescu-Dumnezeu, Vânjosul Al. George încearcă să ne convingă că acesta, bietul, era un oarecare executant, în *Tezele din iulie* având mai degrabă un rol atenuator (vezi serialul din *Vatra,* 1997)- şi nu cum ştie toată lumea: inspirator, conceptor, supraveghetor al aplicării lor?

Nu cumva pentru că Tovarăşul Popescu i-a fost şef prietenului său de o viaţă: Mircea Horia Simionescu, iar acesta punea câte o vorbă bună pentru despotmolirea cutărui volum? Ei, da: oponentul Al. George avea, pe uşa din dos, intrare la Curte - câţi dintre scriitorii contemporani lui se puteau lăuda cu o asemenea pilă? În 1970, când pentru ultima oară băteam, fără succes, la uşa Bulibaşei culturii (cel care concepuse revoluţia culturală şi o impunea, nu doar o executa), Al. George, ca o floare (altfel terrrribel de rrreacţionar la cafiné - ca tot burghezul la român), îl aştepta, la *Nestor,* pe şeful de cabinet al Popesc'-Dumnezeului (vezi **Jurnalul** lui Zaciu), ca să afle mersul cărţilor sale - şi afla numai lucruri bune! Ce timpuri...

După ce a mers o viaţă întreagă pe burtă, ca să nu-l ia la ochi securiştii nici din greşeală (doar el nu făcea nimic duşmănos: nimic-nimic, cum ar veni: cultură curată!), după ce i-a căzut şi lui cartea de istorie în cap, la '89, ultra-prudentul, exclusiv-culturalul, orbitor de inteligentul («Ce, eram tâmpit să mă deconspir ca duşman al comunismului?», şi-a explicat el programul etico-politic),

netâmpitul George, ca să dea şi el dovadă, acum, după război, când mulţi anticomunişti s-arată, se răsteşte ***numai*** la "disidenţi"; ***numai pe ei*** îi arată cu degetul, acuzându-i de toate păcatele.

În fond, ca orice păcătos ce a tremurat o viaţă-ntreagă de frică, acum, că a primit voie de la (ei, da, şi de la Brucan!), îi urăşte pe cei care n-au fost ca el: nici prudenţi până la demisie, nici laşi până la trădare, nici consimţători la propria-le robire - asta fiind o formă de colaboraţionism ce nu trece cu prişniţe culturaliste.

Al. George nu dialoghează, nu ascultă ce spune celălalt, nu citeşte ce scrie cel pe care-l combate. Astfel, n-a înregistrat ceea ce scriam - recunosc: uneori cu o insistenţă agasantă - anume că ***nu m-am considerat şi nu mă consider disident***.

Premiantul clasei Al. George nu aude, nu citeşte - în schimb, scrie! Şi cârâie, alături, claponeşte (altfel, dezlănţuit! - dacă nu are mijloace să se exprime cucurigând), combătându-mi... dizidenţa inexistentă.

De când a avut "încontrarea" cu Mircea Mihăeş (am s-o reamintesc mai încolo, pentru că interesatul se preface că nici n-ar fi existat) - aşadar, de la acea întâmplare, nu mă mai mir că omul vorbeşte în dodii, se pomeneşte grăind aiurea, dă din gură, doar ca să nu tacă.

Drept care nici nu-mi pasă că Sfântul Al. Gheorghe dă cu suliţa-n baltă - în *Cuvîntul* din septembrie '97. Mă amuză doar a treia "precizare":

"Oamenii acestei atitudini (disidenţa - n. m. P.G.) nu au nimic de a face cu cei care nu aparţin sistemului şi sunt simpli toleraţi, în fond prea bine cunoscuţi ca duşmani (Corneliu Coposu, Dan Am. Lăzărescu, Adrian Marino, **Alexandru George** - subl. mea, P.G.) (...) de aceea imensa majoritate a foştilor deţinuţi şi persecutaţi politici nu au riscat gesturi de «disidenţă» care nu puteau fi altceva decât o ostentaţie naivă, fără mare efect."

Nu, nu; nu-l dă modestia afară din casă, după inocenţa cu care se autopropune în şirul unor "prea bine cunoscuţi duşmani", după insolenţa cu care se vâră prin fraudă pe lista unor foşti ***deţinuţi politici***...

Dar Al. George atinge sublimul când îi răspunde lui S. Damian astfel:

"Cât priveşte afirmaţia aceluiaşi, după care aş fi nesocotit anii de zbucium, de persecuţii şi de refuz al umilinţei pe care i-a trăit Paul

Goma, Dorin Tudoran (...)", ea îmi trezeşte într-un mod atât de irezistibil râsul, încât nici nu mai pot continua... Pot doar să-i spun că, până în clipa de faţă, aş vrea să trăiesc în condiţiile de persecuţie pe care le-au îndurat aceşti bravi..."

Ca toţi "oponenţii" despre a căror... oponenţă nu ştiau nici chiar ei înşişi, Al. George - altfel, băiat inteligent - după ce râde, râde, râde, ce face? Ce să facă: îi arde o teorie!

Potrivit acesteia, "disidenţii" nu ar fi fost *şi* deţinuţi politici (este întâia oară când aud pe cineva declarând că ar vrea să trăiască în condiţiile în care am trăit eu, în România!), ba chiar, departe de a fi persecutaţi, erau... favorizaţi, cultivaţi de autorităţile poliţieneşti şi carcerale! Pe bună dreptate, mai întâi provoacă râsul (irezistibil) al "persecutaţilor politici /care / nu au riscat gesturi de «disidenţă»", apoi...merită demascarea, punerea la zid, pentru impostură!

Ceea ce nu mărturiseşte vesèlul Al. George: "contribuţia" sa constă în re-re-repetarea "teoriei-mamă", fabricată în 1971 de Securitate, şi de-atunci răspândită în masele largi de cetăţeni conştienţi - de către mari-oameni ca Noica, Stăniloaie, Coposu, Quintus, Carianopol, Covaci, Carandino - în ţară; I. C. Drăgan, Gustav Pordea, Michael C. Titus, Radu Câmpeanu, I. Raţiu, D. Milhovean, Dinu C. Giurescu, în exil. La aceştia trebuiesc adăugaţi "călătorii", fie aceia ocazionali, ca mentorul său, Şerban Cioculescu, fie harnici navetişti: Hăulică, pictorul Bernea, regizorul Pintilie, actorul Beligan, precum şi citatul Adrian Marino - nu-i mai amintesc pe simbriaşii Externelor, Ministerului de Interne: Zoe Buşulenga, Cândea, Balaci, Mihnea Gheorghiu...

"Teorie-explicaţie" atât de oblojitoare a inimilor uzate de suferinţe ale celor ce trecuseră prin închisorile dejiste şi, nemaivoind să se întoarcă în cele ceauşiste, obosiţi, striviţi, spuneau în dreapta şi-n stânga ce le ordona Securitatea să spună (cu greutatea prestigiului lor); pe de altă parte dragă celor care, ca şi Al. George erau grozav de...asta, zi-i pe nume: oponenţi - la bucătărie, cu aparatul de radio pus tare pe Bucureşti. Ca să-şi scuze frica, laşitatea, supunerea, colaboraţionismul, algeorgii purtau mai departe vorba Seniorilor, cea care aranja pe toată românimea curat-mioritică, inactivă, resemnată; pe toţi supuşii, pe toţi subpuşii - pe toţi "rezistenţii" (în sensul de îndelung răbdători, nu de răzvrătiţi);

Pe toţi "rezistenţii prin cultură".

De aici trebuia musai să se înţeleagă: cei ce deschideau gura împotriva comunismului ceauşist erau... cum altfel?: oamenii ruşilor,

ai ungurilor, ai jidanilor - aceia cu certitudine aveau spate gros, altfel nu şi-ar fi permis să facă pe disidenţii - însă pe adevăraţii "oponenţi" nu-i puteau înşela, atrage în capcana Securităţii (apud Noica, Stăniloae, Coposu, în 1977, celor ce le cereau sfatul: să se angajeze în acţiunea pentru drepturile omului?) aceia fiind: deştepţii, ca Al. George, cel tăcând chitic; aplatizat şi tremurând...

La sfârşitul lălăielilor din *Cuvîntul*, curajosul Al. George îl cotonogeşte în acelaşi preţ şi pe Saharov ("conceptor al unui plan diabolic, de a ataca USA", explică el, grozav de citit), deplorând - prin contrast - soarta tragică a "marelui Landau" - "informaţia aceasta o deţin de la K.R. Popper şi este de maximă certitudine", ne înştiinţează.

De n-ar fi o "maximă certitudine" ca în episodul cu Mihăeş asupra căruia promisesem să revin:

În urmă cu un an Al. George îl acuzase pe Mircea Mihăeş că, "în cartea despre Faulkner" - "pe care am răsfoit-o la un prieten, neavând bani s-o cumpăr"- autorul nu menţiona la loc de cinste marile sale merite. Mihăeş îi răspunsese, spăşit: într-adevăr, nu scrisese despre marile-merite ale lui Al. George în "cartea despre Faulkner", deoarece o asemenea carte... nu există.

Unde va fi adunând "materialul" Cuvântătorul George? Tot la *Nestor*, din gura lui Mircea Horia Simionescu, fost şef de cabinet al Dumnezeului Popesc'?

Paul Goma

**Tot 20 oct.**: mă surprind, lunea, temător de săptămâna goală ce se cască dinainte-mi. E ceva nou. Totdeauna am ştiut să-mi ocup timpul, chiar dacă îl destinam fleacurilor.

Să mă încurajez: ***am de scris*** acest jurnal. Ce, e puţin lucru?

Nu, dar zic şi eu.

De pildă: observaţia Anei (că textul despre Al. George este... neterminat, rasolit) a căzut pe un teren propice: tocmai ajunsesem şi eu (!) la concluziunea că, la urma urmei, este inutil să scriu - tot nu mă citeşte nici dracul; în general, e inutil să scriem cu cuvinte destinate a fi imprimate cu tuş pe hârtie, foile adunate în pachete numite: cărţi - în această epocă

în care au apărut atâtea - şi atât de rapide mijloace de comunicare.

Da. Aşa e. Dar pe undeva nu prea e aşa. Ba chiar nu e deloc.

Dacă ar fi să ţinem seama de o informaţie recentă: într-o şcoală (experimentală) din America, după câteva serii de elevi "informatizaţi", s-a constatat că aceştia, dacă au cunoştinţe, nu atât avansate, cât amănunţite despre strict informatică, nu au cunoştinţe generale nici cât unul abia intrat în clasa întâi.

Adevărat, se exagerează dintr-o parte, se exagerează din partea opusă. Însă adevărul este pe undeva acesta - chiar dacă nu în proporţia indicată.

Mă gândesc la generaţiile de ingineri crescute forţat de comunism. Fireşte, era şi dorinţă proprie de urcare pe scara socială: un cioban din vârful muntelui, dacă tot coboară la oraş, pentru o şcoală, atunci vrea să se facă ofiţer ori inginer - nu profesor de ciclul doi, tot la el în satul din munte; fireşte, aici a lucrat şi înapoierea societăţii noastre (eminamente agricolă), indiferent de orânduire - vezi în Occident situaţii asemănătoare.

Zic şi eu: atâta vreme cât "umanioarele" vor rămâne treaba unei minorităţi aritmetice, a unei "elite", cuvântul scris nu va fi în pericol de dispariţie sub presiunea noilor tehnologii. Când a apărut radioul de masă - a fost profeţită dispariţia cărţilor, a presei scrise - din moment ce cuvântul vorbit era mai... rapid; când s-a înscăunat televiziunea, acelaşi prohod i s-a cântat cuvântului, înlocuit de imagine. În paralel, descoperirea magnetofonului, apoi a camerei de luat vederi (tele), acum internetul - toate acestea atacă, agresează, muşcă din teritoriul cuvântului scris - dar nu-l desfiinţează; nu-l pot distruge.

Toate acestea s-ar putea să fie adevărate. Însă pe mine nu mă mai pot consola. Şi aşa am scris prea mult - 50 de titluri - şi sunt prea puţin citit (măcar în raport cu acel *cât* a fost publicat în româneşte). Desigur, un autor are să fie totdeau-

na nemulţumit de proasta, ori de săraca, ori de inexistenta receptare din partea cititorilor - eu nu fac excepţie de la regulă: sunt perceput unilateral, pe felii - în anul acesta prin **Jurnal,** anul trecut mai degrabă prin... replicile date mie de Manolescu, Zoe Petre, Constantinescu, în chestiunea candidaturii la prezidenţiale...În felul său Al. George avea dreptate când mă eticheta: "autor de scandal" - bietele mele cărţi neajungând în mâini dispuse să le discute (!), persoana mea fiind percepută prin intensitatea răcnetelor celor... lezaţi de intervenţiile mele - nici ele tandre...

Bun, m-am văitat destul. Mi-am făcut norma pentru această zi de luni.

**Miercuri 22 octombrie 1997**

Ieri am terminat, în sfârşit, "Claponul", după multe variante şi renunţări şi reveniri. L-am pus în plicuri şi l-am trims în lume împreună cu "Tranziţia".

Am înţeles: nu mai există nici o speranţă în ceea ce mă priveşte: nici de publicat cărţi în România, nici de publicat, la timp, articole, de intervenţii la radio, la TV nefiind vorba. Dacă mâine mor, pe lângă bucuria duşmanilor (imensă!) nu mai rămâne nimic după mine. Am răspândit dactilogramele cărţilor, unele s-au pierdut, altele au fost uitate prin cine ştie ce dulap ori ladă, ori pod, gestul meu de a trimite a fost considerat drept... deranj, nesimţire (când ei au atâtea necazuri - uite de ce-mi arde mie: de cărţile mele!; e-hei, dac-ar fi fost ale lor...). Iată păţania cu **Sabina**: aşadar Nicoleta Sălcudeanu (care a scris despre **Sabina** (jumătatea apărută) îmi scrie că ar vrea şi "partea cealaltă", adevărat, eu o îndrumasem spre Virgil Podoabă, la care se "centralizaseră" dactilogramele (în vederea scrierii eseului). Dar acesta nu o avea. Şi nu o avusese. Or, mişcarea fusese asta: lui Ică, la Sibiu, îi trimisesem o sumă de cărţi, printre care **Sabina** şi **Roman intim**. După ce ei n-au vrut să se mai joace cu mine, i-am rugat să le ducă la Ruxandra Cesereanu - care, la rândul ei, să le înmâneze lui Laszlo. În fine, de la Laszlo să ia ce are nevoie amicul

Podoabă. Se vede că între Laszlo şi Podoabă nu a funcţionat curentul, antipatizându-se reciproc. A intervenit (!) şi inerţia lui Podoabă - bref: Podoabă, cel care scrie un eseu despre mine, nu a citit **Sabina** cea nepublicată. Şi nici n-a dat semne că ar fi interesat.

Ceea ce nu înseamnă că el nu mă preţuieşte, că mă chiar iubeşte. Dar ţinând seama de viaţa lor zbuciumată, neajunsă, de naveta permanentă, pe de o parte, de inerţia şi în acelaşi timp de răspândirea amicului (am impresia, chiar certitudine că, simultan cu eseul despre mine mai scrie cel puţin unul: despre Ciocârlie), totul se explică.

I-am trimis lui Dan Petrescu **Trei dialoguri** şi **Scrìsuri** (prin Ceia şi prin poştă). Judecând după reacţia la alte cărţi propuse (**Sabina, Roman intim, Bonifacia, Patimile după Piteşti**...), nu se lasă deloc convins. Probabil din acest motiv i-am trimis **Dialoguri** şi **Scrìsuri** - "ceva asemănător **Jurnalului**". Numai că prea seamănă cu **Jurnalul** acestea două, prea unilaterală este imaginea (în cazul în care vor fi publicate).

Au dreptate beştelitorii mei când îmi reproşează că stau în Paris, având atâtea cărţi traduse în alte limbi - dar mă gândesc numai la România, oftez numai după publicare în româneşte.

Dar şi eu am dreptate când explic: fiecare se gândeşte, oftează, doreşte, pofteşte - (după) ceea ce nu are.

Unii - dintre care şi cei amintiţi mai sus - sunt convinşi că, la mine, această privire întoarsă spre România şi spre româneşte este o închidere. Să creadă; să vadă ei închidere acolo unde nu este. Adevărata închidere : la ei, cu ei: ei stau în România, ei gândesc româneşte, adică perfect închis - dar visează să fie traduşi în limbi europene, să se mişte în "mediile intelectuale europene"... Pe mine m-a interesat totdeauna scrisul meu: să fie bun, să fie apropriat, să fie potrivit convingerilor mele - restul nu există, nu contează, ori dacă există-contează, atunci are să se arate după ce mă voi fi exprimat în limba în care am scris.

Numai că, iată: sărăcia generală din ţară şi caracterul meu infect, sinucigaş, au făcut să nu fiu publicat mulţumitor, să zicem: potrivit interesului unor cititori - 2-3000, câţi or fi. Cărţile de mărturie nu s-au difuzat, **Adameva** nu s-a difuzat, **Scrisorile întredeschise** nu s-au difuzat - **Jurnalul,** da. Unii veniţi din România spun că s-ar mai vinde - dacă s-ar mai găsi. În fine, o fi o chestie de investiţii pentru o nouă ediţie, Dumneze să ştie. Oricum, sunt un autor despre care se ştie că ar fi scris nişte cărţi, dar informaţiile despre om sunt contradictorii, mai degrabă defavorabile: individul înjură pe toată lumea, ne înjură şi pe noi, că n-am mişcat în timpul teroarei Ceauşescului - de ce n-a stat aici, cu noi, să vază că nu puteai mişca în front, i-i uşor să vorbească, de la Paris...

Planetară - şi eternă - această dezbatere. Odată cu Procesul Papon s-a scurmat şi în morala istoriei Franţei - de aici întrebările: putea un francez, rămas în Franţa, sub ocupaţie germană, să ***nu*** colaboreze cu inamicul? Nu-i aşa că era uşor ***să rezişti*** de la Londra?

Fireşte, francezii constituind un popor, 90% dintre indivizi sunt dobitoci - ca peste tot. Îşi ascund laşitatea sub explicaţii care nu explică nimic, dar mai ales (leit români!), când încep să răspundă la o acuzaţie (sau reproş), ei o întorc ca la Ploieşti, prefăcând răspunsul în acuzaţie la adresa ta: că cine eşti tu, să-l întrebi?, că ţie-ţi vine uşor (!) să vorbeşti, dar ia să te fi văzut în situaţia lui...

Simuţ, în articolul lui beştelitor, mă îndemna - şi el (a i se căuta rădăcina, glia, tina, balega): să mă duc acolo (în România), cu ei; să lucrez cu ei, să mă bucur cu ei, ***să mă înşel cu ei***...Ei, uite, asta chiar că n-am s-o fac: destul m-am înşelat (*à propos* de ei) cu mine - ce-o fi vrând înţeleptul de Simuţ: să mă înşel, în ceea ce mă priveşte, ***cu ei***? Dar ei pot foarte bine să o facă şi singuri, ca nişte băieţi mari ce sunt - dovadă: chiar articolul lui Simuţ!

Ce-ar mai vrea ei: să mă-nşel cu ei... Nu ştiu dacă Luca Piţu va fi simţit ***asta,*** când m-a sfătuit să nu dau curs invitaţiei în România. Probabil.

Am început să bănuiesc ***asta*** cam de prin februarie 1990: atunci, uitat-respins de ei, mi-am fabricat un motiv al meu - infantin: «Nu vin, fiindcă nu vreau eu, nu fiindcă nu mă vreţi voi...». Dar încetul cu încetul, am înţeles: nefericirea de atunci nu avea doar latura nenorocită: mă proteja - de realitatea de acolo, mă proteja de oamenii de acolo (de care începuse a-mi fi frică de prin 1984 - am scris-o în **Jurnal**-ul publicat), dar mai ales de a mă proteja de mine, cel ajuns acolo, înnoroiat acolo, împotmolit acolo, obligat să dau răspunsuri pentru acolo, silit să-mi fac relaţii ca acolo. Cea mai evidentă schimbare în contact cu România: la Monici întâi, apoi la Tudoran. Amendamente: Monicii erau dispuşi la tratative de totdeauna - şi din exil; iar Tudoran încheiase acele tratative de pe când era în România - cu oameni a căror prietenie i-o reproşam: Paler, Dan Cristea, Papilian, Dinescu. Monicii s-au îngropat definitiv în Liiceanu - de acolo nu se mai clintesc; Tudoran a debutat prin dialogul cu Eugen Simion, a continuat cu cel angajat în *Adevărul* cu Stănescu şi Popescu, iar acum lăudându-l pe generalul de Sec' Vlad şi pe monstrul Măgureanu. Cu el încă nu am rupt-o - prietenia noastră a putrezit pe picioare, din toamna lui 1993, când a plecat el la Chişinău...Niciodată nu mi-a dat adresa ori numărul de telefon. La Die, când i-am cerut adresa, mi-a răspuns: «Lasă, bă bătrâne...» - şi am impresia că m-a bătut pe umăr, că adică nu-i de nasul meu aflarea adresei lui de la Chişinău. Unde el face... Chiar aşa; ce face el acolo: spionaj?, pentru americani? Bine, spionaj pentru americani - dar pe cine spionează el: pe basarabeni? Vai de curul basarabenilor - dar şi de al americanului Tudoran. Iar acum umblă cu intrigi - chestia cu Tismăneanu... înseamnă că Raicu avea dreptate, prin 1988, când spunea despre Tudoran că e un intrigant. Mă întreb dacă nu cumva atacurile mele împotriva lui Brezianu se datorează în exclusivitate "pilelor" pe care mi le băgase Dorin, prietenul omului... Ba bine că nu! Altfel de unde aş fi aflat? Acum nu mai este nimic de reparat; nici în recenta "figură" pe care i-ar fi făcut-o Tismăneanu. Şi în care am căzut

cu amândouă picioarele, colportând-o spre Antonesei și spre Cornel Dumitrescu.

Bietul Laszlo: pe el Tudoran l-a cucerit, într-o scrisoare recentă îmi spunea că îl simte ca pe un frate...Nu i-am strecurat nimic, nu i-am suflat nimic. Îl las să creadă că mai sunt și oameni "pozitivi". Nu i-am zis nimic de interview-ul de la *Adevărul* (pe care chiar el mi-l trimisese!). Nici de celelalte decepții - dintre care cea mai proaspătă rămâne răspunsul lui - la întrebarea de la telefon: «De unde îmi telefonezi?» -:« De la mine, de-acasă, de la Chișinău».

Pe la ora 10 mi-a telefonat o ziaristă de la *Cronica română:* am întrebat-o ce hram poartă, fiindcă eu îmi amintesc de unul rău. N-a știut... Că așa suntem noi. Vrea să-i răspund la niște întrebări - i-am spus că după ce o să mă informez în privința orientării ziarului - am impresia că a fost guvernamental iliesc.

Concluzie: uite de ce nu mă duc în România: acolo orice pipiță, dacă dă de două ori din târtiță, mă face să spun și laptele pe care l-am supt! După ce că-mi plac gagicele, mai sunt și bătrân! - cocktail mortal.

De fiecare dată când trec prin dreptul căminului negrilor de pe strada noastră, simt parfum de supă de cartofi cu pătrunjel. Sunt convins: nu de la negri vine, probabil de vizavi, de la cine știe ce alb sărac, / alb sărac (și, de ce nu? originar de pe la noi, din Est). Azi, nemaisuportând, deși mai era supă (de pui), deși mâncare este, vorba ardeleanului: căcălău, m-am apucat și mi-am făcut o supă de cartofi - cu pătrunjel. Sublimă! Fără carne, fără ulei, fără altceva decât două cuburi de supă de pui. Cu ce puțin ne mulțumim noi...

Acum e ora 11, cerul s-a luminat puțin - dar eu tot întunecat mi-s. Ba chiar ți-s. Nu mai văd nici o ieșire. Oricâte jurnaliste mi-ar telefona din București.

Am avut cu Ștefana o discuție neplăcută. I-am formulat reproșuri: că n-a telefonat până acum, deși știa că sunt bolnav.

Ce prostie. De-abia aștept să repar gafa.

Nu, nu: nici o ieșire.

**Joi, 23 octombrie 1997**

Le luăm pe aceleaşi - o luăm de la-nceput:

Încă o zi stearpă mi se anunţă. Nici nu vreau să mă gândesc.

M-am surprins făcând "selecţie": amintirile legate de expulzarea din 23 august '95 îmi fac fizic rău, aşa că le alung; nu le mai vreau; nu-mi mai alimentează sucul, scrisul. Fiindcă am îmbătrânit. Fiindcă acestea nu mai sunt amintiri "eroice". Aşa că le dau la spate, le îngrop, le ascund adânc, să nu mai iasă...

Seara: am înregistrat, pe FIP, o baladă, cântată de un ţigan bătrân - extraordinar; am pierdut începutul, n-am descifrat totul - dar ce am înţeles este:

*... Iar studenţii ce făcea, măi?,*
*Lozincili le lua*
*Şi pă străzi, frate, pleca, măi*
*Şi din gură că-i striga:*
*Jos cu dictatòria!, măi / bis*

(Scârţ, scârţ o diblă prăpădită - şi sublimă - apoi):

*Teroriştii ce făcea? / bis*
*Tunurili le scotea / bis*
*În popor, frate, trăgea*
*Şi cu apă că-i stropea*
*- Cu apă nu răuşea,*
*Tancurili le scotea,*
*Pe popor că-l omora,*
*Pin spitale că-l băga / bis*

(Scârţ, scârţ...)

*Foaie verde viorea*
*Păi studenţii ce făcea / bis*
*La maşini că se suia,*
*La Bucureşti că pleca,*

*Drumu Taberii intra,*
*Din maşină că striga:*
*«Săriţi, fraţilor români,*
*Că să scăpăm dă păgâni, măi!»*
*La Palat că ajungea,*
*Din gură că striga:*
*«Jos cu dictatorià! »*
*Ceauşescu c-auzea / bis*
*Iară Bobu ce făcea?*
*Un 'licòpter că chema*
*Şi cu el, frate, fugea,*
*La Târgovişte-ajungea / bis*

(Scârţ, scârţ...)

*Poliţia ce făcea?*
*După el că se lua,*
*Pă Ceauşescu că-l prindea,*
*Într-un TAB, frate,-l ducea,*
*La Bucureşti l-aducea,*
*Într-o odaie-l punea*
*Şi-ncepea a-l judeca.*
*Un doctòr, frate, venea,*
*Tensiunea că-i lua, măi.*

*Procororu judeca,*
*(ininteligibil) ... aşa zicea:*
*«Ai mâncat Românià, măi,*
*Ai mâncat Românià...»*

**Vineri 24 octombrie 1997**

**Ora 4**:
Aseară m-am culcat la nouă, m-am trezit azi dimineaţă pe la două. Credeam că o să readorm, ca de obicei - dar nu: Acum este ora patru şi eu m-am ridicat din pat, mi-am făcut o cafea şi încerc să nu pierd chiar tot timpul.

Ieri am cârpocit un eventual răspuns pentru ziar, în legătură cu: Chiar vreau să-mi văd dosarul?

Au ieşit vreo trei pagini - cam prea dure.

De bine ce am băut cafeaua, casc, de-mi dezghin fălcile. Mă tem că am să intru la loc în aşternut.

De ce am spus: «Mă tem...»? A-ha, fiindcă aşa se zice.

Mă duc în pat. Dimineaţă bună...

## Sâmbătă 25 octombrie 1997

În fine, am dormit odihnitor: m-am culcat la 11, m-am trezit la... 9.

Cred că formula asta - a jurnalului meu - este cea mai bună; cea mai bună pentru mine. Un fel de traistă de cerşetor în care intră de toate.

Am terminat textul **Vreau dosarul!** - şi-l trec aici:

**Vreau să-mi văd DOSARUL de SECURITATE!**

*23 oct. 1997*

Bineînţeles că vreau să-mi văd dosarul de Securitate!- în fapt, dosarele:

- în 1977, când am fost arestat pentru ultima oară, în vederea procesului ("trădare de patrie *şi* pentru relaţii împotriva naturii", scria citeţ, negru pe alb) mi s-au prezentat şapte - volume, dosare, clasoare;

- în 1995, după ce mi-am declarat candidatura la alegerile prezidenţiale, Măgureanu (protejatul lui Coposu, protectorul lui Constantinescu), în fruntea unui colectiv de truditori MAI a asudat din greu la cârpocirea a ceea ce Organul Etern a numit: Cartea Albă - în ea eram zugrăvit ca un laş, ca un lingător de cizme (ale lui Ceauşescu, se-nţelege!) - în acel moment se vorbea de mai multe volume, parcă douăsprezece;

- acum, la un an după victoria în alegeri a veteranului (căci şi el: de la pa'zopt!) şi arhicunoscutului combatant anticomunist Emil Constantinescu, pentru că mi-am exprimat încă din 1992 îndoiala în creaţia Blandienei şi a Coposului (şi am reînnoit-o în 1996 - când am avut şi o "polemică" artistic aranjată de Gabriela Adameşteanu în *22*), "dosarul" meu va fi atins vreo 15 volume, nu?

*

*A-ți cunoaște dosarul*...- iată o temă pe care Shakespeare nu a exploatat-o, sau voi fi uitat eu; însă nu din această pricină mi-am adus modesta contribuție într-un capitol întreg din volumul de mărturii **Culoarea curcubeului**, publicat în traducere franceză la Seuil, în 1979, la Humanitas în 1990: incomplet distribuit, retras de pe piață, depozitat, iar după 2 ani, în 1992, trimis la topit de filosoful Liiceanu. Cum e viața omului: comuniștii nu mi-au distrus cărțile, doar le-au retras de pe piață - anticomuniștii (și, zice-se: prietenii mei) Liiceanu și Sorescu (**Gardă inversă**) - da; fiecare câte una.

*A-ți cunoaște dosarul*... - ce plăcere, ce surprize, ce lovituri de teatru - ce decepții, ce durere! "Tema" va alimenta și literatura, teatrul, filmul românesc, începând de prin anul 2022 - cu peste un sfert de veac în urma germanilor de est, a polonezilor, a rușilor, a bulgarilor, a albanezilor.

De ce atât de târziu? Au răspuns - e drept, la altă întrebare!- ai noștri politicieni din fosta noastră opoziție, declarați anti(cu moderațiune)comuniști, cu precădere țărăniști; ei s-au rostit despre accesul victimelor la dosarele de securitate astfel:

«Nu este momentul..».

Cum să fie *momentul*? Pentru români niciodată nu este (momentul) să afle adevărul-adevărat. Mai cu seamă dacă acest adevăr contrazice versiunile eroice de manual școlar (Cosmin, Călugăreni, Mărășești); dacă vine în contradicție cu "firea blândă, necotropitoare a neamului nostru": invadarea unor teritorii străine (Bulgaria în 1913, Ungaria în 1919, URSS în 1941, din nou Ungaria în '44-45); dacă vorbește despre "tratamentul" aplicat unor alte etnii decât noi, direcții coborâtori din Traian și Decebal (evreii și țiganii trimiși la moarte în Transnistria), contrazicând "omenia românului" din care lumea întreagă a avut un eșantion în direct, la televiziune: năvălirea barbarilor omenoși în București, în zilele de 13-15 iunie 1990...

Cu atât mai puțin «nu e momentul» pentru băștinașul carpato-danubian să afle cine l-a turnat pe el - nu de alta, însă în același moment ar putea afla și vecinul, prietenul, cumnatul (cine anume-l turnase, de să-i crape capra cea mioritoasă)...

*

Există - pentru cine a urmărit - un recent exemplu, adevărat, dintr-un domeniu marginal: literatura. **Jurnal**-ul lui Mihail Sebastian

a provocat *Ah*!-uri de surpriză, de durere, de decepție, printre conștiințele curate ce aflau cu stupoare că Eliade nu era chiar o icoană, Nae Ionescu nu chiar un mag, Cioran nu chiar gânditorul fără prihană - ***însă nici un comentator nu a contestat adevărurile*** (subiective, adevărat) ***puse pe hârtie de Sebastian.***

De ce? Simplu: dintre cei încondeiați nu mai trăiește, azi, nici unul (ca să protesteze, ultragiat) - și nici...încondeietorul - pentru ca în capul său să se spargă reproșurile, acuzațiile de calomnie, de falsificare a adevărului...

Pe când **Jurnal**-ul lui Goma...Dar bine-nțeles că este mincinos - când spune ce spune despre Doinaș, despre Liiceanu, despre Manolescu, despre Buzura, despre Blandiana, despre Sorescu și alte vârfuri ale literaturii cotidiene; dar bineînțeles că Goma, spre deosebire de Sebastian (trăiască morții!) insultă breasla, calomniază breslimea, înjură smântâna spiritualității, directoratul general al conștiinței nației! Se va fi observat că exact aceiași comentatori care îl lăudau pe Sebastian - oricum, nu găseau că ar fi scris neadevăruri despre contemporanii săi - l-au acuzat pe Goma că a scris minciuni despre ai săi contemporani...

Or, dosarele de securitate cuprind (e bine spus: cuprind - ca Brațele Caracatiței Revoluției) întreaga comunitate, nu doar elita, aleșii, unșii, literatornicii; și nu doar cea românească - însă vecinele, având exact aceeași - dacă nu mai dură, ca a polonezilor - nefericită experiență a ocupației sovieto-comuniste, au găsit tăria de a da cărțile pe față, imediat ce Zidul Berlinului a căzut!

Însă, așa cum noi, care ne lăudăm că am fost "cei mai antiruși din Europa de Est" (o-ho!, de-aceea am ajuns cot la cot cu dușmanul etern până-n Tatra) - dar am refuzat destalinizarea vreme de 11 ani (Stalin a murit în 1953, abia în 1964 a ajuns pe malurile Dâmboviței vesela veste); așa cum, după decembrie '89, noi , "cei mai anticomuniști dintre thraci" (mie-mi spui!?), am avut nevoie de 7 (șapte) ani, ca să ne descotorosim de Iliescu - dar nu și de Măgureanu, Roman, Severin, de te întrebi: ***Românii noștri sunt ai noștri - ori ai lor?*** - iată că există, ca să zicem așa, "oarecari ezitări" în deschiderea dosarelor de securitate ale cetățenilor.

*

Firește, vreau să-mi văd dosarul (la singular, deși alcătuit din muuulte volume).

Vreau să-l văd !- ***am acest drept***. Ca să știu: ce, cine, cum mi l-au îngroșat.

Vreau să văd - în dosarul meu: cine dintre bravii şi valoroşii rezistenţi prin cultură au dat, nu acele obişnuite declaraţii-obligatorii despre mine şi despre ale mele, ci note informative, citeşte: denunţuri - desigur mincinoase, răuvoitoare (despre ale mele şi despre mine);

Aşa, ca să ştiu; ca să afle aceia - fie şi postum - că eu, turnatul, am aflat de cine şi cum am fost turnat;

Vreau să-mi văd dosarul - **am acest drept** - pentru a cunoaşte, nu doar identitatea turnătorilor mei (la urma urmelor nişte biete fiinţe terorizate, strânse cu uşa, obligate, şantajate, ori doar lipsite de şira spinării), ci şi identitatea securiştilor care au cerut, au condiţionat de cine ştie ce "avantaj" ori ne-pedeapsă, au smuls declaraţiile, aceste contracte de vânzări de frate (tot la *Mioritza* ne întoarcem!).

Să nu ne explice guvernanţii (anticomunişti, nevoie-mare!) că identitatea securiştilor este acoperită de secretul...profesional; că bietul locotenent, maior, colonel de Secu' era doar un simplu funcţionar, un mărunt executant al unui ordin.

Dacă guvernanţii în chestiune sunt ţărănişti - şi, pe deasupra, foşti deţinuţi politici! - să ştie, dacă nu le-a dat asta prin cap până acum, fără ajutor măgurean: **vor exista temeiuri de a fi bănuiţi că au ceva de ascuns.**

Aşadar: securistul era un...funcţionar, ***atunci*** - acum însă fiind un alt ***atunci***, securistul să facă bine să-şi asume ordinul atunci executat. Atunci se simţea tare-mare, terorizând nevinovaţi, juisă constatând că oameni în toată firea se scapă pe ei de frica lui, a atotputernicului securist abia alfabetizat; atunci nu făcea ***asta*** de amorul artei, pentru ***asta*** primea salariu de 3-4-5 ori mare decât al unui profesor - ei bine, acum să iasă la lumină (din pivniţa PNŢCD-ului), în piaţa mare: să-l vedem, să-l ştim; să ştim noi, victimele, cum îl cheamă, de unde este, al-cui-tată-e; ***să afle părinţii, soţia, fraţii, verii, copiii lui, că noi ştim cu ce s-a ocupat el, la Securitate: cu terorizarea, cu umilirea, cu chinuirea semenilor*** - murdară treabă, pentru care era foarte bine plătit, iar ei: nevastă, părinţi, copii, s-au bucurat - ***în plină cunoştinţă de cauză*** - de arginţii mânjiţi de lacrimi, de sânge, ai profesiei de călău.

*

Mai vreau să văd - şi am acest drept - dosarele unor confraţi:

Nu dosarul lui Ivasiuc (pe care-l cunosc din aprilie 1977, de la ultima arestare); nici pe al lui Sorescu - doar nu umbla cu

cobilița prin Occident, fără să plătească vamă la Bariera Organului - ci dosarul lui Doinaş: aşa, din pură curiozitate...etică;

Nu mă interesează dosarul lui Păunescu (ştiu, de aproape 30 ani ce hram poartă Bardul Bârcii) - dar pe al colegei sale de facultate: Blandiana, da; din curiozitate...estetică;

Nu dosarul lui Băran (fără mister) - ci pe al soților Dimisianu - din curiozitate editorială; nu dosarul lui Hobană, securist atitrat al Uniunii Scriitorilor, ci al lui Buzura - din curiozitate...psihiatrică: să aflu ce legătură poate fi între maramureşan, pe de o parte, Gogu Rădulescu pe de alta (o bănuiesc: aceeiaşi ca şi la Blandiana) şi, în fine: Securitate (a lui Ceauşescu, a lui Iliescu, a lui Constantinescu - Buzura fiind imparțial, de parc-ar fi regățean...);

Iată: nu m-ar interesa dosarul lui Hăulică - ce să mai aflu, nou? - dar al lui Lucian Pintile, da; şi al lui Horia Bernea; nu al lui Dan Ciachir (cine nu-l ştie?!), ci al lui Sorin Dumitrescu (cu tot, cu popa Galeriu);

Nu dosarul lui Mircea Iorgulescu, nici al lui N.C. Munteanu (citibile cu ochii închişi, după prestațiile pro-Iliescu de la Europa Liberă, după campania în favoarea lui Roman - ci al lui Nicolae Balotă (ca să aflu, acum, după 30 ani, ***motivul*** pentru care colegul meu de celulă de la Jilava, verticalul deținut Balotă, cum s-a liberat, cum s-a orizontalizat: s-a apucat să laude partidul şi Revoluția culturală din '71); şi al lui Adrian Marino - ca să înțeleg cum de un fost deținut politic (şi încă țărănist!), cu mulți ani de domiciliu obligatoriu, sub Ceauşescu a călătorit în Occident cum numai Sorescu, Ilie Năstase, Blandiana, Țiriac, Virgil Cândea au călătorit.

Şi, fireşte: nu mă interesează cât negru sub unghie dosarul epigramistului cataramist Mircea Ionescu Quintus: ştiu de 20 ani că a lucrat pentru I.C. Drăgan - deci pentru Securitatea Exterioară - m-ar interesa, însă (ca ortodox) cel al lui Stăniloae; ca literat, m-ar interesa al lui Noica - deşi esențialul se cunoaşte: s-a lăsat protejat de Plămădeală, deci de Securitate. Şi mor de curiozitate să-l văd pe al lui Corneliu Coposu - ca să ştiu de unde îi veneau toate câte i-au fost venit: ostilitatea față de drepturile omului ("provocare a Securității), față de noua formă de opoziție anticomunistă ("disidenții sunt oamenii ruşilor şi vor să-l pună în dificultate pe Ceauşescu"); deschiderea partidului țărănist tuturor securiştilor, milițienilor, ba chiar şi paznicilor de noapte; sadomasochismul relației cu Măgureanu, în fine - dar nu în ultimul rând: secretul delfinizării lui Constantinescu...

N-am nici o curiozitate în privinţa dosarului de securitate a unui Iliescu; nici al lui Petre Roman nu mi-ar spune ceea ce nu ştiu încă - dar al lui Emil Constantinescu: da!

Aş vrea să-l văz!

Ah - şi cum aş vrea să cunosc dosarele consilierei prezidenţiale Zoe Petre (fireşte: pluralul vizează clanul).

Astea nu sunt curiozităţi de cumătră: sunt necesare informaţii despre comunitatea românească din care fac parte - chiar şi eu.

Paul Goma

Rămâne să-l imprim şi să-l trimit - poate pe luni, încolo.

**Duminică 26 octombrie 1997**

Presupun că ne-am schimbat în ora de iarnă - o să aflu eu, nu asta mă preocupă.

Voiam să notez o altă plângere: cât de târziu citesc anume cărţi esenţiale! Cât de aproape niciodată. Fiindcă la vârsta mea, eu (am subliniat, arătându-mă) nu mai "beneficiez".

Spuneam că nu mai citesc poezie de vreo zece ani, roman de vreo cinci - doar istorie, memorii, confesiuni, jurnale, corespondenţă. Bineînţeles, ştiam ce anume aş dori să citesc - dar nu aveam cărţile. Bine-bine, dar cărţi se găsesc, totuşi, pe la bibliotecile publice. Nu frecventez bibliotecile publice. Bine-bine, dar anumiţi prieteni au cărţile acelea - pot fi împrumutate. Nu am prieteni cu asemenea cărţi, şi chiar de-aş avea şi le-aş vedea, nu aş cere.

De la o vreme îmi trec prin mâini volume editate în Poche, în Folio, în 10/18, având altă destinaţie. Până să le trimit, le citesc şi eu... Dacă s-a ivit această ocazie...

Când spuneam că există un timp pentru fiecare treabă, mai ales un timp pentru fiecare carte... Dacă le-aş fi citit mai devreme, poate că mi-ar fi fost de folos, acum însă e prea târziu. Prea-târziu în sensul că acum o carte, două-zece nu mă mai pot atinge, mişca, impresiona, clătina. Nici una nu mai constituie "învăţătură" din care să mă adăp.

Cred că scrisesem ceva în acest sens (despre timpul cărţilor) în **Roman intim,** pus pe hârtie acum zece ani...

Iată, citesc (cu picătura) **Mémoires** de Saint-Simon: minunate! Ungătoare pe suflet - un neutralizator ar zice: «Remarcabile!»; citesc (în fapt, le-am înghiţit într-o seară, ştiind bine că nu aşa se degustă un asemenea text) **Confessions** de Saint Augustin; tot aşa, dintr-o sorbire, am galopat prin **Les Confessions (I-IV)** de J.-J. Rousseau.

Pot spune: mi-au făcut o mare plăcere - ceea ce pentru cărţi şi autori ar putea reprezinta o insultă - dar nu m-au scuturat. Nu m-au cutremurat. Nu m-au... schimbat (cum se întâmplase în contact cu Dostoievski, cu Faulkner). Se vede că pentru a te lăsa...cutremurat, trebuie să fii tânăr, deci inocent, deci disponibil pentru alţii, pentru alte tinereţe (aşa se va fi făcând pluralul?)

Şi mai reprezentativ pentru această fază (terminală) a mea; **Jurnalul** lui Gombrowicz. Atâta auzisem de el, atâta citisem despre el, ştiam că e un text determinant - de altfel a şi determinat, se zice, literatura contemporană.

Il citesc; îl degust. E minunat, e tulburător, e extraordinar, e tot ce poate fi mai gelozibil la un scriitor: el a spus-scris ceea ce tu abia te pregăteai să o faci - ori nici nu-ţi dădea prin cap că ai putea-o face...

Da. Da. Dar...

Se vede că mă înşelam când afirmam că trăsătura definitorie a tinereţii este *curiozitatea.* Fiindcă, iată: curiozitatea nu-mi lipseşte, citind aceste cărţi: sunt curios să aflu şi mai mult şi mai departe şi mai adânc şi mai sus... Dar *curiozitatea* singură nu ajunge. În raport cu autorii şi cărţile lor curiozitatea nu mai are nici o valoare - din moment ce găsesc textul *déjà-vu, déjà-lu.*

Iată, la Gombrowicz: (căruia, fie zis în treacăt, îi citisem **Ferdydurke:** aşa şi-aşa; **Pornografia:** şi mai aşa şi-aşa), jurnalul mă interesează în cel mai înalt grad - am curiozitate (iar curiozitatea este generos satisfăcută). Numai că se întâmplă ceva ce mă îngrijorează: găsesc că ceea ce spune el despre

exil, despre literatură, despre neam (el: despre poleacii săi), despre sărăcia scriitorului, despre tristețea lui, despre sentimentul de superioritate asupra tuturor "concetățenilor", despre temperarea agresivității compatrioților noștri față de Occident, etc, etc... - toate acestea nu mă mai... uluiesc, izbesc, nu-mi mai provoacă exclamații de genul: "Ce bine o spune! Ce interesant, ce original!". Fiindcă, în toată modestia: și eu le spusesem, scrisesem...

Rămâne să răspund la întrebarea:

«Când anume, în raport cu Gombrowicz, am spus-scris?»

Fiindcă există timpul "obiectiv" care spune că el a scris astea, începând din 1953 - când demarează **Jurnalul** - or eu abia după 1977;

Timpul "subiectiv" spune oarecum altceva: dacă el este născut în 1904, înseamnă că a început a spune acestea la vârsta de 49 ani (atâta avea el în 1953, când a început **Jurnalul**), iar eu, după 1977 aveam 42 ani. 43, când începe **Jurnalul** meu.

Numai că aceste "raporturi" nu spun nimic, nu dovedesc nici un fel de prioritate - prioritatea este condiționată de ***momentul tipăririi*** acestor gânduri.

Or, Gombrowicz publică primul volum al **Jurnalului** (1953-56) în luna mai 1957 - firește, în poloneză, la editura institutului parizian *Kultura*. Ceea ce dă vârsta de 53 ani.

Tot în 1957 Gombrowicz, "fugitul", cum ar spune Breban, Pintilie, Sorin Dumitrescu - este publicat în Polonia, ca urmare a '56-lui polonez. Din păcate și la ei se strânge șurubul și exilatul este interzis... până în 1986, când este publicat integral - și postum (a murit în Franța, în 1969).

Chiar dacă aceste "corespondențe" nu corespund la nimic, le menționez, aici: lui Gombrowicz i s-a publicat **Jurnalul** în limba în care fusese scris, în 1997, când autorul avea (repet) 53 ani; mie mi s-a publicat **Jurnalul** în februarie 1957 - la vârsta de 62 ani.

Toate aceste lamentări, ca să spun: față cu spusele-scrisele lui Gombrowicz, am doar două atitudini:

a. de aprobare («Aşa e!») şi
b. de dezaprobare: «Nu-i aşa!».

Lipseşte a treia, la urma urmei cea mai importantă: uimirea, aflarea unui adevăr, revelaţia lui (şi dorinţa irepresibilă de a face "la fel", ori "variaţiuni pe aceeaşi temă").

Nu. Desigur, este extrem de interesant Gombrowicz, în **Jurnal.** Mai ales că se deosebeşte de toţi ceilalţi exilaţi - (nu cumva pentru că a trăit izolat, în Argentina, atâta amar de timp (abia în 1963 se mută în Europa)? Din nefericire pentru mine interesul (meu) pentru el se poate cuprinde în exclamaţia:

«Ia te uită! Şi el crede (vede, judecă, simte) ca mine!»

Nu, nu este insolenţă din partea mea, nici răsturnare de cronologie. Ci reacţia firească a unui alt individualist, a unui alt solitar a unui alt descoperitor al oului lui Columb - a unui alt exilat perpetuu.

O coincidenţă - care nu este una: scrie (în 1953): "Un prieten parizian mi-a trimis **L'Homme révolté** de Camus, - **la un an după apariţie**"(subl. mea).

Nu-i place cartea - nici mie şi nu de ieri - dar nici din 1953, când nici nu cunoşteam numele lui Camus. Amănuntul tulburător - numai pentru mine: şi el avea în mâini cărţi contemporane, despre care se vorbea se scria - abia după un an de zile. Ca mine, **Jurnalul** lui Sebastian.

Gombrowicz îl găseşte (atunci, în '53) pe Camus: rece. Fiindcă el vrea să fie - faţă de durere - ascetic. Da - şi ce-i cu asta? Şi eu îl găsisem (abia după 1973, când ajunsesem să citesc **L'Homme révolté** ... nesuferit. Nu rece, dar nesuferit. Şi, ca să spun aşa, ţineam la Camus, la **Străinul,** la intervenţiile lui jurnalistice...

Gyedroic (redactorul şef al *Kulturii* - pe care l-am cunoscut şi eu) îi trimite de la Paris lui Gombrowicz un articol "sur les Avantages et les inconvenients de l'exil, publié par lécrivain roumain Cioran". Gombrowicz răspunde astfel:

"Cuvintele lui Cioran respiră frigul umed al pivniţelor şi aerul închis al mormintelor - dar sunt prea meschine. Despre ce este vorba? Ce trebuie să înţelegem prin definiţia

«scriitor exilat»? Mickiewicz a scris cărţi, dar şi Dl. X a scris cărţi cinstite, corecte, chiar cu o bună audienţă; amândoi sunt «scriitori »- şi, să notăm bine: scriitori în exil - dar comparaţia se opreşte aici. Rimbaud? Norwid? Kafka? Slowacki? Câţi oameni, atâtea exiluri. (...) dar Arta se hrăneşte din solitudine şi din perfectă autonomie - în el însuşi găseşte (scriitorul) satisfacţia şi raţiunea de a fi. O patrie? Dar orice om eminent, prin faptul eminenţei sale, este un străin, chiar în propriul cămin. Cititorii? Aceşti scriitori n-au scris niciodată ***pentru*** cititori - ci ***contra*** lor. Onoruri, succes, celebritate? Au devenit celebri, pentru că au ştiut să se estimeze ei înşişi mai sus (peste, desupra) succesul(ui) întâlnit".

Am dat doar acest citat, fiindcă în el am găsit ceva care m-a... uimit, şocat: a scrie, nu pentru cititor, ci contra lui... Bine găsit, bine spus; eu zisesem mai pedestru: nu scriu pentru cititori, scriu pentru mine.

Până acum singurul "domeniu" în care nu ne întâlnim: aristocraţia. Pentru că românii nu au aristocraţie, iar eu nu sunt - cum este el, Gombrowicz. Ba, chiar aş zice: din contra, m-am străduit să voalez cât mai mult lucrurile şi în **Din Calidor** şi în alte texte, ca să nu se creadă că mă cred urmaş în linie dreaptă al lui A.I. Cuza...

Unde iarăşi ne întâlnim până la confuzie: atitudinea faţă de patrie. Nici el nici eu nu suntem "renegaţi"; "răi - polonezi, români", ci doar ceva mai patrioţi decât patrioţii de duminică - dar suntem hotărât împotriva discursului patriotard - şi xenofob.

Dar nici aceasta din urmă nu mă surprinde, nu mă izbeşte: aşa trebuie să fie...

Necazul: în loc să mă bucur că, iată, am găsit un corespondent (răsturnând cronologia), mi-e indiferent. Fiindcă această excepţionalitate este, în fapt, regula (să zic: ar trebui să fie).

Astă noapte spre azi am trecut la ora de iarnă - am dat înapoi ceasornicele cu un ceas (ce frumos se spune în româneşte, ceea ce în franceză nu merge). Aşa că mă simt şi mai obosit decât ieri, pe stil-vechi...

**Luni 27 octombrie 1997**

Aseară a telefonat Ioana Zlotescu: se află la Paris cu treburi de-ale ei; marţi urmează să plece - în drum spre aeroport are să se oprească pe la noi.

Dornic de... comunicare cum sunt, am pregătit nişte scrieri: **Bonifacia, Sabina, Roman intim, Alfabecedar, Scrìsuri**...Abia după ce le-am pus în dosare, le-am etichetat, mi-am adus aminte că-i mai dădusem: şi cărţi şi dactilograme. Dar, ocupată cu ale ei, nu citise. Voisem să-i dau un exemplar din **Jurnal,** unul din **Gardă inversă** - mai am, din fiecare, câte trei - dar m-a fulgerat zgârcenia, la gândul că, oricum, nu are timp să mă citească.

Am să-i dau un plic în care se vor afla câteva texte recente - atât.

Ce pot spune: fiecare piere pre limba lui; nimeni nu-l poate ajuta pe cel de alături, în asta. Bineînţeles că e mare păcat.

Gombrowicz: îl admir pentru găselniţa marcării cronologiei: doar cu zilele săptămânii: **luni, marţi, miercuri**..., ai zice titluri de capitole. Admiraţie, dar nu gelozie: eu nu aş fi făcut astfel. Fiindcă eu, chiar şi în textele de ficţie pun data - dactilogramele de lucru sunt un fel de jurnale, pe margine fiind notată data. El nu a avut niciodată legătură atât de strânsă cu ***timpul.*** A fost nefericit, izolat, însingurat, uitat la dracu'-n Argentina ceea - dar nu a fost condamnat la atâta timp de închisoare - ca să numere zilele; nu a fost condamnat la atâtea luni de domiciliu obligatoriu, ca să numere... săptămânile. El n-a făcut nici un ceas de închisoare, ca să numere secundele, de aceea, pentru el timpul nu spune nimic, nu reprezintă, nu este.

Da, e frumos, e "artistic" să datezi un text numit **Jurnal** cu vineri, sâmbătă, duminică... - dar să nu ştii în ce lună, iar anul să-l afli dând file înapoi... Foarte frumos: întreţine misterul, flou-ul artistic - dar mie aceste chestii exterioare îmi displac; sau: nu-mi plac. Fiindcă eu fac altcumva: pun data: luni 27 octombrie 1997, încep a scrie pe hârtie nume existente:

Ţepeneag, Liiceanu, Cistelecan, Laszlo, Ioana Zlotescu - ba chiar şi Ioana Crăciunescu - dar vorba unui deconspirator al meu: ăsta-i tot realismul, fiindcă în rest...

O fi făcut pârtie cu jurnalui său, Gombrowicz - dar el era încă rob al ficţiei, din jurnal îl ştia doar pe Gide. Pe când eu am avantajul de a-l cunoaşte nu numai pe Gide, dar şi pe Tolstoi şi pe Zaciu; şi pe Leiris, dar şi pe Ţepeneag; pe Ciocârlie, pe Sebastian - chiar şi pe...Gombrowicz!

Şi, zău dacă am măcar o umbră de senzaţie că "imit" - de altfel, ce ar fi de imitat într-un jurnal? Doar nu pun pe hârtie viaţa altuia (care tocmai îşi scrisese jurnalul)!

S-a răcit aerul. Am spălat rufe, le-am întins la uscat, am luat câteva - jilave - ca să le usuc de tot în sala de baie: miroseau aspru, adiau a curat şi a ger, taman ca în România!

***Ca în.*** Dar nu mă mai întorc. E prea târziu. Uite, peste patru săptămâni fac douăzeci de ani. Douăzeci.

Nu par mulţi când mă uit peste umăr: mi se pare că am plecat în urmă cu o săptămână, hai două. Dar timpul acesta este un timp al meu cel singur, nu timpul în raport cu ceilalţi români. Timpul exilului nu este cel calendaristic, astronomic, numărabil în zile, ani, decenii. Timpul exilului are două faţete: una este cea neschimbătoare, insensibilă la mutaţii - şi aparţine exilatului; plecatului. Cealaltă care e măsurabilă - dar nici ea în unităţi de timp (ani, zile, decenii), ci în cantitate de ne-înţelegere. Eu, exilatul, pretind că cel rămas nu mă înţelege şi nu înţelege; rămasul este convins că eu, cel "fugit", nu pricep nimic din ce se întâmplă cu el, mai ales "cu Ţara" - dacă am plecat de atâta vreme...

Fireşte, nu toată România mă aşteaptă pe mine; nu întreaga scriitorime aşteaptă să mă vadă întors, implântat în glie, înnoroiat până la brâu în contingent - "bucurându-mă cu ei, reuşind cu ei - greşind cu ei...", cum zicea chinezul oradiot. Simţea el ce simţea - o dată ca provincial: cel de la "centru", dacă se stabileşte în provincie - se scufundă; moare. Numai cei trimişi disciplinar, pedepsiţii - numai aceia rezistă (ca cei cu domiciliu obligatoriu "dulce", în localităţi consti-

tuite). Dar un expatriat-repatriat este un "bucureştean" dublu; un "parizian" la cub. El cade de foarte sus, de aceea se-ngroapă până la gât; până la gură - până la sprâncene.

Ce m-ar mai vrea întors şi... îngropat, colegìmea breslăninoasă! ce m-ar mai dori "alături" de ea/ei: eu fiind neajutoratul, ca unul care am uitat deprinderile, am pierdut reflexele - iar ei: ce tari! Ce mari! Având carura şi atitudinea sergenţilor de cazarmă, cei care-i întâmpină pe întorşii din învoiri, din concedii, frecându-şi mental palmele de satisfacţie; Aţi uitat ce-i aici, în cazarmă - ei lasă, o să vedeţi voi mâine, la instrucţie! Mâine *o să greşiţi cu noi*, vorba chineziotului oradic.

Nu, nu: nu mă mai întorc - chiar de aş avea mijloace, deci m-aş duce, ca să duc, nu ca să capăt.

Nu, e prea târziu pentru o întoarcere. Ar fi şi împotriva firii mele de persoană care nu se întoarce cu trupul, nicăieri - ci numai cu sufletul. Cu scrisul.

Aşa se şi cade.

**Marţi 28 octombrie 1997**

Am dormit ceva mai bine (mai puţin foarte-rău): îmi dă târcoale o bronşită - asta mai lipsea!

Procesul Papon. Purtătorul numelui nu se prezintă în sala de audienţe de câteva zile, fiind bolnav: *bronchite*... Iar procesul s-a oprit, ca o căruţă cu osia ruptă-n drum.

Agitaţia din jurul procesului (pentru crimă împotriva omenirii: ca secretar al prefecturii Bordeaux, Papon a semnat ordine de trimitere a cca 1.600 evrei în lagăre de concentrare, de unde peste 90% nu s-au întors). A şi început să clatine piramida gaullistă: "elefanţii"care au depus la bară în favoarea lui, explicând, pe de o parte, că Papon nu a făcut ceea ce se afirmă că a făcut; pe de altă parte, ba din contra: Papon a fost un stâlp al rezistenţei! - (Guichard, Druon, Couve de Courville, Messmer) au fost penibili, încercând să separe legitimitatea Franţei "aflată în exil" de ilegitimitatea regimului de la Vichy.

Ba Pétain a avut legitimitate în înfrângere: majoritatea zdrobitoare a francezilor a fost cu el - nu cu de Gaulle; prin urmare hotărîrea de a-i trimite pe evrei în lagăre a fost o hotărîre de stat şi degeaba încearcă gauliştii să se descarce de vina asta, pretinzând că nu Franţa a făcut aşa ceva, ci "un guvern ilegitim: al Vichy-ului". Ce uşor de spus ...

Singura intervenţie rezonabilă - până acum (doar în presă) a fost - cine ar fi crezut?! - a fost a lui Giscard d'Estaing. El a spus: a fost martor ocular la razia de la Vel' d'Hiv', a văzut autobuzele încărcate cu evrei, păzite de poliţişti numai francezi; a fost martor - şi auditiv la discursul generalului de Gaulle, la Hôtel de Ville, în august '44. Şi a fost orifiat auzindu-l pe de Gaulle pretinzând: "Parisul s-a liberat singur"... Asta după ce, pentru Franţa, pentru Paris muriseră atâţia americani, britanici, canadieni, australieni, de la debarcare încoace - şi aveau să mai moară.

Ei, da: cum îl judeci pe de Gaulle? A minţit - pentru gloria Franţei. Dintr-o ţară umilită, ocupată, colaboraţionistă, el a făcut a patra putere beneficiară de împărţirea Germaniei. Ştim cum: cu ajutorul deloc dezinteresat al lui Stalin.

Chestiunea revine: cine a greşit : Franţa ?, de Gaulle?

De aceea nu e bine, nu e bine să laşi să treacă timpul: peste o jumătate de secol! Dar oare putea de Gaulle face altceva, altfel? Mă tem că nu.

N-am mai primit de mult scrisori, reviste, ziare. Laszlo o fi bolnav; şi n-o fi primit nici acum cărţile trimise. Mai am câteva pentru el, dar dacă merge aşa poşta română, mai bine lipsă - vreau să spun: trimite Ştefana prin canalul ei.

M-am hazardat, ieri, să spun că Oancea, actualul ambasador la Madrid este una şi aceeaşi persoană cu Oancea din 1971, de la Bonn, cel care, dimpreună cu "Prof. Puşcaş" şi cu ataşatul de presă Pîrvu lucraseră - fără succes, de altfel - la torpilarea romanului **Ostinato.** Ei bine: acela purta prenumele: Nicolae, cestălalt: Stelian... Or fi tată-fiu, c-aşa-i în Securitatea exterioară. Ori din acelaşi clan - tot ardelean şi acesta, ca şi Pop. Şi când te gândeşti că mai există încă susţinători ai "cinstei" lui Emil Constantinescu...

## Miercuri 29 octombrie 1997

Ieri am trăit o zi grea - care se prelungeşte şi azi şi încă cine ştie cât: o persoană din **Jurnal** a început a suferi din pricina a ceea ce am scris eu despre ea (că îmbătrâneşte, că se simte inutilă). Necazul: persoana (uite: nu mai pot s-o indic nici cu iniţiale!) ne este prietenă, în ruptul capului n-aş fi vrut să o supăr - dar uite ce-am făcut. Nu mi-am dat seama că scriind astea - despre îmbătrânire, despre inutilitate (de altfel cuvintele ei, la telefon), o rănesc; ea, în viaţă, a avut doar trup, a cultivat doar trupul, fiind cel puţin de vârsta mea - or eu am făcut aluzie la ce a avut (are) ea mai sfânt. Regret mult că am lovit-o. Să fiu atent de acum încolo: la aceste amănunte extrem de importante.

Tot ieri am primit *Vatra* nr 9 (cu continuarea textului Danei Şişmanian despre Cazul cu pricina) şi câte o scrisoare - de la Cistelecan şi de la Podoabă. Le răspund chiar acum.

Seara: am scris (lui Cistelecan, lui Podoabă), mâine trimit. Incapabil să mai scriu ceva. Mă roade.

## Joi 30 octombrie 1997

Aseară am scris textul de mai jos:

*Paris, 30 octombrie 1997*

### A N A N I A

Cu o insolenţă dintre cele mai suspecte un anume Valeriu Anania protestează în *Vatra* - nr. 9/ 97, pag. 61 - împotriva aluziilor formulate de Adrian Hamzea (tot înVatra nr. 5) la adresa unui călugăr legionar, reeducator la Aiud, agent al propagandei ceauşiste în SUA, uns de Iliescu IPSS.

Rău a făcut A. Hamzea că, cedând românismului, nu i-a spus pe nume - anumelui Anania.

Cine nu va fi auzit de popii-legionari-securişti Valeriu Anania şi Leonida Plămădeală, cei care, în Canada şi în Statele Unite ale Americii i-au zăpăcit, i-au neutralizat pe enoriaşii români exilaţi, le-au

colonizat parohiile - în folosul Securităţii şi al lui Ceauşescu ? Cine nu le cunoaşte trecutul murdar, de tripli trădători: ai legionarismului, ai românismului, ai creştinismului?

Ca unul care, după 1978, am călătorit pe urmele lor pot depune mărturie despre pagubele considerabile provocate în sufletele românilor desţăraţi. Plămădeală şi Anania se prezentau cu o... triplă aureolă: de martiri-legionari, de martiri-de-puşcăriaşi, de martiri-ai-Bisericii. Rezultatul? Exilaţii, nu cu toţii legionari, doar buni-români, vibrând la orice tricolorism, îmi răspundeau astfel la criticele formulate la adresa comunismului şi a lui Ceauşescu:

«Nu poate fi adevărat ce susţii d-ta - ne-au vorbit camarazii Anania şi Plămădeală: azi România nu mai e condusă de elemente alogene - ne conducem noi, românii. Ne-au mai explicat fraţii noştri Plămădeală şi Anania: Ceauşescu, doar că-şi zice comunist, altfel e de-al nostru, simte româneşte, e împotriva ungurilor şi a jidanilor...» (acest discurs, în SUA, în 1977, urma să fie copiat de romancierul Buzura, călător prin Germania, în 1987-88).

Anumitul Anania se arată indignat nevoie-mare de ***aluziile*** lui A. Hamzea. Propun redacţiei revistei *Vatra* reproducerea pasajelor direct privindu-l din cartea de mărturii a lui Nistor Chioreanu, apărută acum 4-5 ani (nu mai am volumul, deci nu pot da indicaţii bibliografice). Acolo sunt scrise, negru pe alb, isprăvile sale de reeducator des-legionarizator, des-românizator, des-humanizator - în închisoarea Aiud, între 1960 şi 1964.

Dacă tot a deschis vorba anumitul Anania, atunci să răspundă - în revista *Vatra* - cum de un fost deţinut politic, legionar (în plus "mistic-înrăit"ca el) a călătorit "în patru continente", cum numai securiştii (de la exteriorul Ministerului de Interne, citeşte: tovarăşii din diplomaţie) puteau călători?; cum de a funcţionat el ca tovarăş-popă, trimis de MI printre exilaţii anticomunişti din America?; în ce consta "misionarismul" său printre "păgânii" din Detroit?

În nici un caz să nu fie separat numitul Anania de şi-mai-numitul Plămădeală - sub al cărui anteriu se pitulase Noica, la Păltiniş - o-ho, ce bine, ce " de-aproape" era păzit (deşi filosoful avea geniul de a se păzi foarte bine şi singur şi de a angaja dialoguri cu caralôii); intelectualul Plămădeală, cel care, în *Telegraful român* "polemiza" cu papa Ioan Paul al II-lea; cel care, falsificând documente, interpretând abuziv documente, nega rolul considerabil jucat de corifeii Şcolii Ardelene, nu doar în cultura, ci şi în conştiinţa de sine a comunităţii noastre. Toate astea nu-l impiedicau să participe,

din partea României ceauşiste, la tot felul de consilii, congrese, conclavuri...ecumenice, unde apăra teza Centralei: «Ecumenism - primesc!- dar sub controlul Patriarhiei de la Bucureşti!»

Nici o îndoială: biserica ortodoxă românească a fost pătrunsă de Securitate, întoarsă pe dos ca un cojoc ciobănesc; bineînţeles: "ierarhii" doar grade nu aveau (deşi...). Se mai îndoieşte cineva de adevăratul Dumnezeu slujit de teologi ca Virgil Cândea, Dan Zamfirescu, Dan Ciachir? Chiar atât de scurtă să fie memoria românilor?

Să mai existe oare credincioşi ortodocşi care să-l accepte pe unul ca Anania drept... "Arhiepiscop al Vadului, Feleacului şi Clujului?"; din care medii se vor fi recrutând: ca şi ai PNŢCD-ului: dintre securişti, miliţieni, grăniceri?; ori sunt doar bieţi oameni sub vremi ce oricând pot fi prefăcuţi în "cruciaţi" (ca minerii), trimişi să lupte cu ciomagul împotriva catolicilor, a sectanţilor, a europeniştilor, a intelectualilor ?

Mai există credincioşii uniţi, ce-şi fac iluzia că un ins ca Anania ar putea fi "creştin"şi ar accepta restituirea a ceea ce căpătase, de la P.C.R., Biserica Ortodoxă în 1948, după interzicerea şi spolierea Bisericii Unite?

Să mai existe persoane bipede acordând credit tandemului de cea mai pură extracţie securistă: Anania-Funar?

Dar acest anume Anania este şi o nemărginită ţoapă când îşi declină titlurile - printre ele: "Membru de onoare al Municipiului Cluj-Napoca": să fie onoare ungerea unui membru de către un organ ca însuşi Funarul tovarăş?); sau: "Colaborator al rubricii «Vatra-Dialog»"... de ce nu seria legitimaţiei de donator de sânge, sau al certificatului de revoluţionar - dată fiind activitatea înalt Prea Murdăriei Sale în cadrul Securităţii, nu e de mirare că Iliescu l-a uns "păstor" de Cluj.

Foarte adevărat: îl detest mult mai mult pe Plămădeală - fiindcă e basarabean de-al meu (nu oltean de-al lor); fiindcă l-a îmbrobodit pe Noica, l-a ameţit pe Pleşu, l-a descântat pe Liiceanu (nici nu era greu - de altfel, aşa a rămas şi în ziua de azi: plămădealofil impenitent, monarfist când e momentul, frate oportun cu Sebastian şi inventator al arheului prutean' la ţărănistul de ambe sexe).

Însă anumele Anania şade, temeinic, pe locul doi.

Ah, cum nu sunt eu Lăpuşneanu (Doamne!)...

Cu greaţă

Paul Goma

Asta este. Am lucrat în tensiune - m-am certat rău cu Filip.

Nici acum nu sunt mai liniştit.

### Vineri 31 octombrie 1997

Ieri am primit scrisori de la Laszlo şi de la Sami Damian. Le răspund până luni (când pleacă poşta).

Lui V. Podoabă i-am scris şi i-am trimis şi 2 exemplare din **Anania.**

Ieri după amiază am avut o vizită - până pe la ora 5. M-am întins "numai puţin" pe pat. M-am trezit la 8 fără un sfert, m-am uitat la jurnal, iar la 9 şi jumătate m-am culcat de-a binelea. M-am trezit azi dimineaţă la... 8. Asta zic şi eu somn! Dacă aş mai face figura de două ori, poate că aş recupera... În fine, speranţe.

# N O I E M B R I E

## Sâmbătă 1 noiembrie 1997

E greu să începi ceva, sâmbăta. Dar dacă azi cade Întâi...

Toată dimineaţa am pregătit plicurile cu **Anania.** Am tras la imprimantă un exemplar din **Altina** - corectat, am pretins eu, însă când a fost gata, pe prima pagină am găsit o greşeală...Aşa au spus vetrioţii: că ar vrea să o publice.

Mâine are să fie aniversarea lui Filip. Ne-a făcut imensa favoare de a ne acorda "două ore, la prânz". Iar noi vom profita de cele două ore şi-L vom lăuda pre Dânsul.

În trei săptămâni vom face 20 ani de când am plecat. În 20 noiembrie 1977. E mult?, e puţin? E aşa cum e.

Prin forţa lucrurilor, am recitit **Altina.** Nu mi s-a părut rea. Ba mi s-a arătat bunicică - deşi repetitivă. Mai ştii: aceasta din urmă devine, la mine, calitate...

Podoabă mi-a sugerat să le continui (vorbea şi de **Lethina**). Simpatic din partea lui; din a mea: imposibil. Adică ce să fac: să iau pe câte una şi s-o...umflu? Nu, nu. Nu se mai pot... augmenta, chiar dacă, rămase cum sunt, arată neîmplinite.

Douăzeci de ani...În două subperioade: până la '89 şi după '89. Una de doisprezece ani, ceastălaltă de... Iar mă mir, iar mă-ngrozesc: ***opt ani au trecut de-atunci!***

Îmi spun, îmi repet: atâta timp cât voi fi sub efectul colegialului complot care-mi împiedică tipărirea, difuzarea cărţilor, eu voi da din falcă, îi voi "înjura" pe iubiţii mei simpatrioţi.

Nu s-a mai manifestat jurnalista care-mi telefonase acum vreo zece zile. Probabil, "interesându-se" (abia acum!) de profilul ziarului la care lucrează Dumnezeu ştie de când, a aflat şi ea, ca tot românul, că...avusesem dreptate (dacă e

*Cronica română*): că a fost iliist, că acum o fi constantinist (mai scurt ar fi: 'milist). Deci, a renunţat să-mi trimită întrebările... Săraca de ea: ce bestie am fost: s-o întreb: «Ce profil are ziarul Dvs.?»! de unde să ştie ea, care... lucrează "numai la cultură" ce profil politic are? Şi ce importanţă va fi având "profilul", acum, la atâţia ani după "Revoluţie"?

Fără a vrea să-l ofensez pe dragul de Sami Damian, dar şi el gândeşte cam tot aşa. I-am reproşat că publică la *Scînteia.* Mi-a răspuns că *22* nu-l mai publică (l-a trădat şi pe el Gagameşteanca), *Romlit,* nici ea, la *Dilema* nu vrea el să dea - a rămas *Adevărul:* i-a publicat totdeauna ce a trimis, fără modificări, fără condiţii...Ce să facă - mi-a pus el problema de încredere: să aleagă să nu mai publice deloc, ori să trimită la *Adevărul*?

Ei, uite, nu ştiu ce să răspund (de altfel, în scrisoarea de răspuns nu i-am pomenit nimic de această "tragică dilemă").

**Duminică 2 noiembrie 1997**

De dimineaţă mi-am adus aminte că am adresa *Luceafărului* - drept care i-am scris:

*Paris, 3 noiembrie 1997*

**Stimaţi colegi de la** *Luceafărul,*

V-am trimis o scrisoare (la 16 iunie '97), rugându-vă să o publicaţi. Ceea ce aţi şi făcut în numărul din 2 iulie. Naiv, în continuare, am tot aşteptat un răspuns... personalizat (vă dădusem adresa), precum şi revista.

M-am înşelat - pentru a câta oară?

După multe rugăminţi (adresate multor români din România), un prieten epistolar din Cluj mi-a trimis prima filă - a ajuns la mine în 30 octombrie (totuşi acelaşi an)...

Ca un făcut: pe aceeaşi a doua pagină în care a fost publicată scrisoarea mea (mulţumiri sincere - pentru că abia acum înţeleg: aţi fi putut foarte bine să nu o publicaţi - ei şi ce s-ar fi-ntâmplat; ar fi

căzut Zoe Petre?) există, la rubrica acolade textul **Circuite întrerupte**, semnat de redactorul-şef, Marius Tupan.

Am citit şi mi-am zis, "citându-l" pe fiul meu Filip - el, pe la 9-10 ani a ouat şi următoarea cugetare:

«Domnule! Ionesco e din ce în ce mai contemporanul nostru!»

Asta aşa e!, ca să nu ieşim din literatura cotidiană. Vasăzică românul de-aia-i român: ca, pe de-o parte, să se plângă de proasta, de catastrofala difuzare a periodicelor literare în general, în special de a *Luceafărului*, pe de alta să nu-i dea prin minte să trimită unui, totuşi, scriitor şi el (chiar dacă nu e membru al Uniunii care-l exclusese pe când se afla la mititica, în aprilie 1977 - prin Doinaş, Blandiana, Manolescu, Sorescu şi alţi Simioni: nu a fost reprimit nici de "noua Uniune" a Dinescului, apoi a Uliciului - de astă dată veghind straşnic la pârleazul ei Liiceanu, Pleşu, Buzura, Buduca şi din nou Doinaş-Blandiana-Manolescu) - am închis paranteza, trag un gât de aer, continui: deci ar avea şi el chef, plăcere, să citească *Luceafărul*.

Bun, asta cu comunicarea - drept care îl plagiez pe fiu-meu:

«Domnule! Ce mare Ionesco: cum este el din ce în ce mai contemporan!»

Acum, că v-am aflat adresa, că am dinainte caseta redacţională... Citesc *Nota redacţiei* de sub scrisoarea mea.

Mă văd silit să vă povestesc o părticică din viaţa mea cea aventuroasă:

După cum nu ştiţi, am fost interzis total în martie 1970 şi am... supravieţuit pe solul patriei române până în noiembrie 1977 (ia te uită: în 20 noiembrie se vor face douăzeci de ani de când am plecat în exil!) ***şapte ani şi jumătate***, ca scriitor interzis; în continuare: tot cum ***nu*** ştiţi (de unde?), până în 1990 - ceea ce face, totuşi, 20 ani de ***absenţă*** (din 1970) am re-debutat în limba în care n-am încetat să scriu;

Fireşte: ***nu*** ştiţi: în iulie 1990 prietenul şi editorul Liiceanu mi-a topit o carte de mărturii (**Culoarea curcubeului**), fără să mă avertizeze, fără să accepte ulterior că ar fi făcut acest lucru; de asemeni, nu ştiţi că, în 1993, Sorescu mi-a distrus şi el o carte (**Gardă inversă** - apărută abia în acest an, la Univers); în continuare: nu ştiţi că volumul **Patru dialoguri**, solicitat de Papahagi pentru Echinox în 1991 (de faţă cu Ulici, la Roma)... nu a fost editat, în schimb, Papahagi a cerut, a obţinut subvenţie Soros - pentru volumul meu, în numele şi al meu, întâmplător, autor - dar nu l-a publicat (ce nevoie

mai avea: doar încasase banii!). Se vede că în chip de recompensă pentru marile sale merite ca ministru al învăţământului şi ca ciupitor de subvenţii, i s-a dat Academia română din Roma. S'tem români cu toţii, ce 'zda mă-si! - chiar macedonenii (ca Papahagi - şi, vai, ca mine...), cu cât ne manifestăm găinărismul - dacă ar fi măcar hoţ, bandit, cu coaie, dar nu e - cu atât Naţia se arată mai recunoscătoare - păi nu l-a propulsat Naţia aceea pe Georgel Zacuscă: senator?; nu l-a uns Naţia lichelelor (şi a monarfiştilor oportuni - ce să mai vorbim de...frèrii lui Sebastian, atunci când "înrudirea" se profilează a fi rentabilă) pe acelaşi George Murătură drept arheu (al naţiei, ce dracu!)?

Ca să vin la chestiune cu acest memoriu tip C.C.: vorbind cantitativ, am comis 54 titluri; din acestea mi-au fost publicate în româneşte: 23. Numai că doar vreo zece au cunoscut o difuzare cât de cât normală: Liiceanu, prin reţeaua Humanitas, dar şi prin imensa "popularitate" de care se bucură a dat cuvânt de ordine reţelei de librării să nu accepte cărţi de Goma (vezi în acest sens mărturiile - publicate în *Familia* - ale lui Laszlo Alexandru şi ale lui Florin Ardelean). Biblioteca Familia mi-a editat două volume: topitul la Humanitas **Culoarea curcubeului** (adevărata primă ediţie) şi **Scrisori întredeschise**, ambele ***refuzate*** de librăriile din Oradea, Arad, Cluj (doar din informaţiile directe).

V-am înşirat doar o parte din "aventurile" editoriale, pentru că nu le cunoaşteţi - ei şi dacă le-aţi cunoaşte...?

Nu mai brează şade situaţiunea cu textele publicistice: după cum ***nu*** ştiţi, la *România literară* nu am publicat nimic (din martie 1977!- un text cu cântec...) - până în această primăvară, 1997, o scrisoare adresată colosalului, imensului, nemăsurabilului critic Ştefănescu zis şi Tovarăşa-Costache. Deci, nu colaborez la *România literară*; la revista *22* am mai trimis câte ceva până în toamna anului 1993, când, devenită catalog editorial al Humanitas-ului, a organizat prima campanie - pe chestia topirii volumului **Culoarea curcubeului**; în toamna lui 1996, *22* a pus la cale a doua campanie (cea "electorală", răstignindu-mă între Constantinescu, Manolescu şi... Zoe Petre; în fine, tot campanie a fost cea în jurul **Jurnal**-ului meu: D.C Mihăilescu a fost deschizător de pârtie - după care a apărut ex nihilo Bianca Balotă - dar ce să mai povestesc, tot ***nu*** vă interesează!

Am ajuns la final - iată-l:

Având situaţiunea pe care eu singur cu mâinile mele mi-am făcut-o, fireşte, nu am unde să mă exprim şi eu (căci şi eu, nu-i aşa?). La *Dilema* cândisto-buzuristă - Doamne fereşte! La *Adevărul scînteii* - piei, drace! La *România liberă* a lui Paler - cu atât mai puţin.

Trimit - simultan - la *Timpul* din Iaşi, la *Familia* din Oradea şi la *Vatra* din Târgu-Mureş. Uneori, una din reviste publică un text dat; (alte)ori niciuna din trei; se întâmplă (rarissim), să publice două: *Vatra* şi *Timpul* acelaşi text.

Fireşte, asta nu se face; nu e, ca să zicem aşa, deontologic. Nu e. Deloc-deloc.

Dar asta este cu persoanele care nu au şi ele un organ - acum vorbesc de a treia accepţie - cum are Breban *Contemporanul - Ideea* (cum altfel?) *brebană*. De acord, e un fel de gazetă de perete, şi-o citesc băieţii unul altuia, în redacţie - dar vorba este că există, neagră pe albă!

Acest ocol inadmisîbil - pentru cineva care se adresează unor români care, se ştie: sunt extrem de ocupaţi: pentru ei *timpul* înlocuind de 8 ani *spaţiul* (mioieritic).

Aşadar: textele trimise Domniilor Voastre au fost trimise şi Domniilor Lor de la *Timpul*, *Vatra*, *Familia*. Că vor fi publicate, că nu - eu, de-aici, de pe ceastălaltă lume (în raport cu Calea Victoriei nr. 133) nu am cum verifica, controla, re-dirija - pentru a rămâne în cadru deontologic.

Faceţi cum credeţi cu ele. Trimiteţi-mi, totuşi revista. Ca să fiu şi eu - dacă nu la zi, atunci măcar la deceniu cu mersul ideilor literare la român.

Mulţumiri anticipate,

Altfel, prietenie,

Paul Goma

Azi la prânz mare festin-mare - în cinstea lui Filip cel Bum! Bibilică la cuptor, apoi prăjitură - de asemeni o şampanie roză!

Ale cinstitele feţe: amarnic ne-a mai priiit (nu e greşeală: am pus *3 i*)! Drept care am tras nişte aghioase după masă, de s-a dus buhul!

**Luni 3 noiembrie 1997**

Azi e a doua zi de ieri. Ceaţă dimineaţa, frig.

Am răsfoit ieri o cărţulie: *des entretiens* cu pictorul Francis Bacon (interlocutor: Michel Archimbaud, însă nu e nicăieri marcat în ce limbă a avut loc dialogul; prespun: în engleză).

Se vede că, ne-scriitor fiind, Bacon nu este viciat de cuvinte, le caută, le foloseşte pe cele mai apropiate de gând, fără volute, ocoluri, întârzieri "artistice".

În ciuda violenţei picturii sale, omul este (a murit în 1992) un tandru, un drăguţ un "gentil", cum îi spune Archimbaud. Cu această incredibilă gentileţe spune: ce/cine îi place, ce/cine nu-i place - dintre pictori, compozitori, scriitori. Poţi să te miri în primul moment, dar nu poţi să nu îi dai dreptate. Mai ales că argumentele lui, în pictură, sunt explicate (atunci când sunt, altfel zice: "X nu mă interesează"; "Y nu-mi spune nimic").

Îi place - enorm - Shakespeare, dar nu-i place deloc Joyce; nici Beckett, "irlandezi ca şi el, Bacon" (răspuns: "Nu sunt irlandez, doar m-am născut în Irlanda..."). Din Picasso, care a constituit revelaţia pentru el (a început să picteze după ce a văzut o expoziţie de-a lui) nu-i place tot: cubismul nu, nici "caricaturile" - exlusiv *La Piseuse*. Giacometti nu-i place ca sculptor - ci ca desenator. Nu-i place Cezanne - Degas: da. Nu-i place Rubens - dar recunoaşte că are o mare ştiinţă de a picta. Din Rembrandt : doar autoportretele... Nu, nu-i plac - deloc - suprarealiştii ("Dali, Ernst - nu-mi spun nimic; cel mai bun dintre suprarealişti era Breton!").

Ceea ce m-a interesat la Bacon: chiar portretele altora, nu le-a pictat "după natură", cu modelul de faţă (l-a făcut şi pe Mike Jager), ci... pornind de la o fotografie. Şi neavând nevoie de prezenţa portretizatului.

În legătură cu violenţa, spune că nu înţelege de ce oamenii spun că pictura lui e violentă, când ea este, oarecum realistă; lumea, evenimentele sunt violentele, din pictura lui doar culorile pot fi violente, prin încărcătura emoţională...

Va fi fost spusă de alţii, eu o aud pentru întâia oară:

"Moartea cu viaţa merg tot timpul de braţ. Moartea este umbra vieţii, nu se poate concepe obiect fără umbra lui"; "Când eşti mort, eşti mort, dar atâta timp cât eşti viu, ideea morţii te urmăreşte tot timpul" şi încheie acest discurs prin:

«Eu sunt o fire optimistă...»

Ceea ce e odihnitor (da, după "gentil"...) la Bacon: la fiecare întrebare "esenţial", "gravă", răspunde:

«N-aş putea spune»; «Nu cred că pot răspunde» - sau, direct: «Nu ştiu».

După această... introducere, începe să caute. Caută, pipăie, dă târcoale, până la urmă dă răspunsuri: definitive.

Ah, ce scriitor ar fi fost ne-irlandezul Francis Bacon!

**Marţi 4 noiembrie 1997**

Azi are să fie o zi sâcâitoare, ba de-a dreptul grea: între 8,45 şi 12 00 au să întrerupă curentul electric - pentru lucrări, cică. Drept care n-o să mai meargă liftul: nici bucătăria; nici cafea n-o să-mi pot face; nici lumină în baie şi în closet n-are să fie - o desfătare!

Aseară am fost la o "reuniune" pentru biserică. Vrem să-l câştigăm de partea noastră pe preotul Petru Popescu de la Montréal, devenit vicar.

Am distribuit cinci plicuri cu texte şi am "polemizat" cu Dl. Stolojan.

Tot aseară, pe la 10 a dat telefon de la New York Cornel Dumitrescu:

Ca să-mi spună că Tismăneanu i-a spus... Că Tudoran e prieten cu Tudor Popescu, javra de la *Adevărul;* că Tudoran are o rubrică la acelaşi adevăr...; că i-a transmis prin...T. Popescu (deci: lui Tism.) că-l bagă-n pizda mă-si, pentru că...(aici n-am înţeles eu bine şi nici n-am făcut vreun efort - oricum era ceva în legătură cu un text de-al lui T., recent, care contrazicea un altul, publicat în *Agora*); că el, Tism. a vorbit cu Catrinel Pleşu - ea i-a spus: a fost Tudoran pe la ei, ca

să-l felicite pe Pleşu pentru articolul din *Dilema* împotriva mea...

Atâta m-a bătut la cap Cornel, încât nu mi-a venit în minte să-l întreb când are să publice textul despre cartea de dialoguri Tism.-Mihăeş, **Balul mascat**. Asta să fi urmărit?

Bine, dar ce ar trebui să înţeleg eu din toată brambureala? Desigur: că Tudoran mă "sapă" şi pe mine - nu doar pe Tism. Or eu (încă) nu mă las tras încolo. Am eu "îndoielile" mele privitoare la Tud., mai substanţiale decât aceste căcaturi de intrigi: cutare a spus cutare; cutare a spus că cutare a spus cutare...Dar nu mă las povârnit. Las', să mă înşel eu, o vreme - o cât mai multă vreme. Aşa a fost cu Ivasiuc, cu Ţepeneag, cu Tănase, cu Monicii: am avut nevoie de ani buni până să-mi "revizuiesc" prietenia. Oricum: între Tudoran şi mine lucrurile s-au degradat începând din toamna lui '94, de la scrisoarea mea în care îi reproşam că dialoghează cu Eugen Simion... Ei, bine: acum dialoghează şi cu acea javră imundă numită T. Popescu, şi cu tovarăşul Stănescu... Am ziarul, trimis de Laszlo. Că Tudoran face eforturi să-şi găsească un (c)loc în Cloacă - asta o ştiam, cu probe, de acum trei ani. Şi îl bănuiam capabil de asemenea aranjamente de când l-am cunoscut, în România, judecându-l după prieteni: Dan Cristea, Papilian, Dinescu; după "stima" purtată lui Paler; după prietenia indefectibilă, necutremurată de nici un "incident", pentru Manolescu... De altfel, în unul din articole (să fi fost în *Vatra*?)îmi reproşa... că îi reproşez prietenia cu Manolescu, chiar după "incidente" (sunt convins: nu folosea termenul, nici nu pomenea de vreun motiv care l-ar fi obligat să-şi revizuiască sentimentele, deci relaţiile).

Lui Laszlo nu i-am suflat nimic din "reţinerile" mele. El a fost aşa de impresionat de intervenţia (lui Tud.) împotriva Gabrielei Ad., încât îmi scria că îl simte ca pe un frate şi-mi cerea adresa lui, de la Chişinău (!), ca să-i scrie. Îl las în pace: nu e bine să-i transmit chiar toate bănuielile, certitudinile - are timp, într-o viaţă, să se tot izbească cu capul de... prieteni.

Ca să revin la zisele lui Cornel D.: nu cred că Tud. l-a felicitat pe Pleşu pentru că a scris cum a scris împotriva mea. Dar că l-a vizitat: da; că s-a discutat articolul lui Pleşu: da; că Tud. nu va fi apărat poziţia lui Goma - da, însă nu cred că a apărat-o pe cea a lui Pleşu (necum să-l felicite).

După cum reieşea din spusele lui însuşi, în convorbirea telefonică de acum o lună şi ceva: Tudoran a fost la Liiceanu (doar el mi-a spus “ca să o vadă pe Monica, bolnavă”). Nu-i nimic reprobabil să-l vizitezi pe Liiceanu. Şi nu e de neconceput ca Liiceanu - cel care tremură cumplit de frica de a lăsa urme (de orice natură ar fi ele), să-l fi dus la bucătărie - acolo, să-i fi reproşat că îl apără pe Goma. Aici aş introduce un amendament: nu cred că reproşul lui Liiceanu a fost acesta; probabil, în stilul său unsuros, şi-a exprimat părerea că nu este rezonabil, bine, drept - să mă apere.

Dar că Tudoran se zbate - şi face orice - ca să reintre în establishementul românesc: nici o umbră de îndoială. Din acest motiv n-a luat el atitudini tranşante faţă de vechi prieteni: Manolescu, Paler; de asta a reluat legături-necesare cu oameni ca Eugen Simion, iar acum cu indivizii de la *Scînteia;* din pricina asta va fi dând el declaraţii prin care să nu-şi alieneze (?) partida securist-activă... Ce va fi fiind pe dedesubt, deocamdată numai Domnul ştie.

După aceşti trei ani împliniţi (dacă ruptura a fost în ‘94 şi nu în ‘93 - am să verific), jur că nu încerc nici o părere de rău că am ajuns aici: la separare. Am fost prieteni (şi buni, sper eu), atâta vreme cât cele ce ne erau comune erau mai numeroase, mai puternice: exilul. Or, după ‘89, el, băiat realist, s-a orientat la faţa locului, a dat ascultare plângerilor nevestei (e-he! cum am scos eu din **Jurnal** scena de la Monici, înainte de întoarcerea lor în România..., cea în care Madam Tudoran mi-o zisese de la obraz: «Ce-ţi pasă, tu tot n-ai ţară - Dorin are: România!».. ).

Prin urmare, băiatul îşi pregăteşte après-Chişinăul. Poate să-i reproşeze cineva că se gândeşte la viitor? Mă întreb însă, răutăcios: pe cine are să mai spioneze (în folosul

americanilor, desigur!) marele spion Dorin Tudoran, dacă n-o să-i mai aibă la îndemână pe bourii mei moldoveţi? Mai ştii: pe ăi de la *Adevărul*!

Asta este cu Tudoran.

Acum este ora 8 şi mă opresc. O să continuu după revenirea curentului.

Seara: căcănarii! N-au întrerupt lumina - dar i-am aşteptat, neriscând să lucrez la ordinator, ca să nu mă prindă întreruperea în plină... activitate.

Probabil au s-o facă mâine - dar pe neanunţate... I-am scris lui Cornel Dumitrescu, în chestiunea textului **Balul mascat**; am scris la *Vatra* şi am trimis fotocopii despre Anania. Am trimis câte un dosar lui Drăgoescu, în Elveţia şi lui Drăghici, în Danemarca.

Asta-i tot. A plouat toată ziua - şi are să mai plouă.

## Miercuri 5 noiembrie 1997

Ciudat - şi de înţeles: deşi anul acesta vom împlini 20 ani de exil, deşi noiembrie este o lună plină de aniversări - care de care mai tristă, mai producătoare de piele de găină - nu m-am gândit la ea/ele ca în alţi ani.

Fiindcă m-am săturat. Îmi ajunge. Adevărat: cam târziu îmi vine mintea la cap, "între timp" mi-am consumat toată energia, toată sănătatea, toată disponibilitatea.

Nu mă plâng - dar zic.

Ieri la telefon Dr. Olteanu mi-a propus să merg în Germania, la Heidelberg, să punem la cale o nouă revistă. I-am mulţumit, am refuzat. Nu mai merg nici până la periferícul Parisului. Din multe motive, cele mai multe fiind pretexte; dar ale mele.

Revistă? Să o facă - eu am să-i dau texte de publicat.

Alaltăieri eram sigur că am imprimat prea multe exemplare din textele octombrice. Ei bine, azi, încercând să trimit şi la *Monitorul* din Iaşi şi dr-ului Olteanu, am constatat că nu mai am - a trebuit să trag câteva exemplare. Nu ştiu ce să fac: mai am jumătate de cartuş de imprimantă, vreo trei

pachete de hârtie, dar nu-mi vine să mai imprim: abia săptămâna viitoare Ştefana are să fie dispusă pentru o "ieşire". Până atunci, n-o să cadă guvernul dacă n-o să imprim.

**Joi 6 noiembrie 1997**

Am dormit prost, m-am sculat gata obosit.

Bănuiesc ce m-a iritat: ieri am primit scrisoare de la un amic epistolar. Nu mai înşir motivele de nemulţumire, probabil exagerez eu, cerând ce nu poate da.

Ieri am primit de la P. Cozighian serialul întreg (I-V) al lui Tudoran din *Romlit*. Mi s-au părut deosebit de bune părţile IV şi V (cu care se încheie "polemica"). Mai ales în ultima, citează copios din Ioana Măgură - care citează din Noël Bernard - în contra lui Breban; apoi, recunosc: cu apropont remarcabil, fiindcă tot fusese evocat (de Bianca) numele lui Buduca, Tudoran îi arde două citate din acelaşi Buduca, aflate în **Dicţionarul** lui Zaciu, la Balotă. Mortal. Numai că Tudoran îşi face iluzii: nu i-a închis gura Biancăi. Odată ce a constatat că a devenit "celebră", are să latre în continuare. Despre orice, indiferent, numai să se exprime. Mărturisesc: n-am mai întâlnit o asemenea încrâncenare de a continua "discuţia", după ce ţi s-a arătat că scrii neadevăruri, scrii prostii, scrii măgării. Poate fiindcă ceilalţi erau, de bine, de rău, scriitori, or Bianca cea cu acelaşi titlu nu e nimic. Iar Adameşteanca dovedeşte a fi din acelaşi material, continuând să găzduiască asemenea borâturi (deşi ultima replică a ei, cea care-l înfuriase pe Tudoran, fusese publicată de *România literară*).

Are să trebuiască să răsfoiesc tăieturile trimise de Laszlo, ca să văd despre ce fel de plagiat al lui Buduca este vorba.

**Duminică 9 noiembrie 1997**

N-am mai notat: am trecut **Sabina** şi **Roman intim** în 18, azi am tras câte un exemplar - de trimis lui Grigurcu.

Ieri am primit scrisoare şi ceva tăieturi de presă de la Laszlo.

Astă noapte (până la orele 5 dimineaţa) nişte români, dracu ştie în care apartament de pe rue Tourtille au făcut chef. Cu urlete, cu muzică tare, cu sârbe şi geambarale şi bătute - să-i baţi în cap, nu alte. Dar cum mai urlau! Zău dacă mi-au provocat dor de ţară: dimpotrivă. Doamne, ce cretini sunt românii mei!

## Luni 10 noiembrie 1997

Furtună, vânt, ploaie. Marinari dispăruţi în ocean.

Numai noi...

A început să mă irite Gombrowicz. Sper că voi trece de aceste pasaje nesuferite.

Laszlo nu e foarte încântat de cărţile primite (Sade, Calvin), ar fi vrut...adică ar vrea o bună ediţie Proust. Din păcate a mea, din Pléiade, e descompletată, după dezastrul expulzării, am rămas cu doar volumele II şi III (lipseşte vol I; apoi **Contre Sainte-Beuve, Jean Santeuil**), că i-aş fi trimis-o pe asta. Îmi descrie, cu multă salivă, o ediţie văzută de el la un Târg de carte, la Cluj: cică era completă, comentată, ilustrată - şi se vindea (în fapt, se făceau înscrieri în vederea...) doar pentru 200 franci. Sper să o conving pe D-na Bianu să-l facă fericit pe amicul Laszlo.

Laszlo mi-a trimis şi câteva tăieturi din presă - printre altele; pe verso-ul unui text care mă privea (nu mai ştiu care) era un scurt dialog cu Al. Paleologu. Vorba fiind de o carte de dialog(uri?) cu Stelian Tănase, probabil primul, cronologic, în care el mărturisea că îl agăţase Securitatea... Până aici, nimic nou: sentimentele mele faţă de Paleologu au rămas neschimbate, deşi... Deşi declaraţiile din *Luceafărul* (aşa cred)... Zice acolo că a fost şocat (altul era cuvântul) de modul cum primise această mărturisire a lui prietenul Ion Omescu; cică intervenţia lui (a lui Omescu) fusese idioată...

Corectez: dialogul nu e din *Luceafărul,* ci din *Jurnalul literar* pe septembrie:, dar esenţa este aceeaşi: Paleologu este

supărat că intervenţia lui Omescu fusese - citez: "idioată, răuvoitoare şi calomnioasă". În continuare: "trebuia să-mi acorde un credit şi nu să supraliciteze asupra suspiciunilor de nimic autorizate".

Fireşte, nu mă pot rosti asupra a două texte necunoscute mie. N-am citit cartea de dialoguri, de replica lui Omescu aflu acum întâia oară. Presupun că Omescu era în continuarea trezirii lui din somnul lui de mare rezistent în exil, aşa că a dat cu parul în... turnători. Însă aici nu mai este vorba de Omescu, ci de Paleologu:

Cred: din moment ce a făcut acest pas de imens curaj - dovadă că nimeni nu l-a imitat (Pintilie nu intră în aceeaşi categorie), înseamnă că şi-a asumat toate viitoarele reacţii măgare şi violente stârnite de o astfel de declaraţie.

Or, el îi reproşează lui Omescu brutalitatea replicii - zicând: "îl consider incorect (pe Omescu), fiindcă el mi-a fost un vechi prieten".

Fals. Să zicem aşa: tocmai, pentru că eu nu i-am fost vechi prieten, am avut înţelegerea pe care mi-am exprimat-o şi în scris faţă de el (în legătură cu atacul lui Ţepeneag). Fiindcă Omescu ar putea întoarce argumentarea pe partea cealaltă: «Dar tu te-ai purtat corect cu mine, vechi prieten al tău, nespunându-mi că te-a agăţat Securitatea?»

Se vede că Paleologu - ca şi Steinhardt, în acţiunile sale - nu a putut merge până la capătul actului de curaj; de moralitate. Vasăzică se confesează public, dar se ofuschează când un vechi prieten se arată supărat pe el! Aici Nea Alecu n-are măsură şi n-are (de mirare, nu?) umor.

## Marţi 11 noiembrie 1997

Azi am imprimat **Alfabecedar** în 2 exemplare.

Ploaie, vânt.

Tot ieri: scrisoare de la Grigurcu. Se scuză că mi-a răspuns târziu, dar a avut de corectat spalturile la trei cărţi. I-am răspuns să fie sănătos, să mai lucreze la încă de şapte ori pe-atâta. Mâine îi trimit **Sabina**, peste două-trei zile **Roman**

**intim** iar peste vreo săptămână, încolo, **Alfabecedar** - în legătură cu care pare interesat.

Filip a umblat iar pe la ordinator - dar uite: merge...

E ora zece şi am să mă duc la culcare frânt, bolnav de oboseală (azi n-am putut aţipi după masă).

Seara mi-a telefonat "un om", Ion Trofim de pe undeva dintre Chiştelniţa şi Ciocâlteni. Mă duc mâine la hotelul unde a tras.

Noapte bună.

## Miercuri 12 noiembrie 1997

Acum, dimineaţa, Filip care nu a dormit deloc astă noapte, mi-a citit lucrarea de istorie a artelor. În principiu nu e decât un extemporal, însă am observat (şi nu doar: mi-a făcut plăcere să-mi închipui că observ...) că dracu-tatii e un excelent pedagog. Îl văd ca profesor de aşa ceva, ca istoric al artei. Se exprimă - oral, scris - cu multă..., asta, îndemânare. Şi el e conştient: să fii, azi, artist plastic: trebuie să fii extrem de talentat (ceea ce nu e cazul cu el). Rămânând însă "în domeniu" - are să facă treabă bună.

E o consolare. Ba chiar de-a dreptul o veste bună. Mai ales că şi lui i-a făcut bine "opinia" mea despre chestiune.

În acest an, 20 noiembrie are să cadă într-o vineri. Nu: am verificat: într-o joi.

Am ieşit din zodia aniversărilor; nu mă mai provoacă la amintiri - se vede că mi-am făcut plinul.

De aici, gândul: bătrâneţea te priveazā nu doar de viitor - ci şi de trecut. Este adevărat că despre bătrâni se vorbeşte ca despre nişte maşini de amintit - dar aceia sunt personaje de texte pentru manuale şcolare. Adevăratul bătrân trăieşte (supravieţuieşte) în prezent. E bulimic, obsedat de ce mănâncă el, ***acum.*** Atât.

**Vineri 14 noiembrie 1997**

Azi, la 11 suntem (Filip şi cu mine, Ana fiind la slujbă) poftiţi la librării-papetării - de Ştefana.

Miercuri m-am dus la Hotelul Basarabenilor (rue Geoffroy Marie, lângă Moulin Rouge, acolo îşi au "baza" foştii URSS-işti). Am cunoscut trei dintre ei. Veniseră aici pentru "documentare" (în agricultură). Ion Trofim mi-a înmânat din partea familiei Popescu o sumă de fotografii - unele inedite, altele cunoscute (casa din Mana, în construcţie şi gata - poze date lor de ai mei). Este însă una care m-a tulburat:

O persoană de sex feminin, de vârstă cu totul incertă, urâtă, saşie, strambă. Pe dosul cartonului văru-meu Popescu (probabil Leonid) a scris că... e Maria Popescu, mătuşa lui şi mama mea!

Acolo, pe loc (la hotel) am întrebat: «Dar cine-i asta?»

Oricât ar deforma fotografia-fotograful un chip omenesc, era imposibil (am simţit asta) ca cea din fotografie să fie mama.

Din două motive:

primul... fiindcă aşa am simţit eu;

al doilea: mama n-o fi fost o femeie foarte frumoasă (deşi, judecând după alte fotografii...), dar nici urâtă - ca asta;

al treilea: vârsta persoanei: între 18 şi 20 ani. Or, în acea perioadă trăsăturile chipului sunt fixate, datele sunt... date, deci poţi urmări evoluţia-involuţia (ca în cazul mamei, săraca, din pricina bolii).

I-am arătat şi Anei poza: a spus imediat că nu e mama! (ea a cunoscut-o numai pe patul de spital), dar, ca în scrisul meu: timpul accentuează adevărul, nu neadevărul.

Am fost foarte tulburat (sunt şi acum şi mă gândesc la o scrisoare răzbunătoare adresată Popeştilor). Ana m-a calmat - asigurarea ei mi-a făcut foarte bine pe la inimă.

**Duminică 16 noiembrie 1997**

Zi extrem de agitată.

Care a început... vineri: Ştefana ne-a dus la librărie şi la papetărie. Ne-a luat cărţi şi "rechizite" (ah, ce cuvânt dulce pentru un copil de învăţători...).

Aseară - printre altele - am făcut două pachete cu cărţi: pentru Laszlo (Proust şi altele), pentru Grigurcu - doar din ale mele: Aron, Thibaudet, Jurnalul lui Jünger. Fiecăruia, profitând de ocazie, i-am pus şi câte un exemplar din **Alfabecedar.**

Azi, la ora zece, am fost, cu căruciorul, să duc pachetele la individul care face coletărie în România - baza: în faţa Bisericii române. Am stat până la 12 la coadă, enervându-mă peste poate din pricina ţiganilor şi a ţigăniei.

După amiază a trebuit să mă duc să-l iau pe Trofim de la hotel, să-l aduc aici (primise însărcinarea de la familiile Popescu şi Goma să vadă cum trăim...), apoi, la 7, să-l reconduc. Acum sunt dărâmat de oboseală.

Revin la ziua de ieri. Foarte bogată în poştă. Mi-au venit reviste:

*Timpul,* cu al treilea dialog cu Laszlo. Din răspunsul meu lipseşte... finalul - dar fără explicaţii: se continuă pe altă pagină?, în alt număr...?;

*Echinox:* un număr masiv (dealtfel, triplu): cu literatura penitenciară. Ruxandra Cesereanu publică un text lunguţ despre **Ostinato** şi **Patimile după Piteşti**. Mi l-a trimis Corin Braga;

*ArtPanorama,* o nouă revistă (lunară) culturală - mi-o trimite Dan-Silviu Boerescu;

*Argo* (n-rele 14 şi 15), minunata revistă scoasă de Alexandru Lungu, la Bonn. Mi-a trimis, cu dedicaţie, şi un volum de versuri, în tiraj confidenţial (de altfel, artizanal);

În fine, la Biserică, Ştefana mi-a dat ultimul număr din *22,* cu interview-ul lui Barbăneagră.

Mi-au mai scris: Drăgoescu şi Solacolu. Acesta din urmă mi-a sugerat să-i trimit Ilenei Vrancea textul despre

**Jurnalul** lui Sebastian. Ceea ce am şi făcut. Le-am răspuns celor enumeraţi, le-am trimis şi texte mai vechi, mai nouă... Mâine Ana are să încerce să găsească un plic pentru A. Lungu - îi trimit şi lui **Alfabecedarul** (din pricină că volumul de versuri al lui poartă titlul: ***auzelişti***).

Să nu uit: *Lumea liberă* a încheiat **Altina** şi a publicat **Vreau Dosarul de Securitate**.

## Luni 17 noiembrie 1997

E ora patru dimineaţa. De la trei şi un sfert sunt treaz, deşi extrem de obosit: un zgomot pe stradă m-a trezit şi n-am reuşit să readorm.

Cred că am să mă culc la loc.

Seara. Nu m-am culcat, acum este ora 7 seara. Am scris (de vreo şase ori textul de răspuns lui Barbăneagră).

## Marţi 18 noiembrie 1997

Cred că am terminat răspunsul dat lui Barbăneagră. Iată-l:

Paris, 20 noiembrie 1997

*Către revista 22, Bucureşti,*

*Doamnelor, Domnilor,*

*În virtutea dreptului la replică, vă rog să publicaţi textul ce urmează. Mulţumiri,*

P.G.

În nr. 45 (11-17 nov. 1997) al revistei *22* aţi publicat la pagina "Interviu..." spusele lui Paul Barbăneagră, "consilier special al lui Ion Caramitru", cum se prezintă el însuşi cu izbitoare modestie.

Surpriză: specialul consilier se ocupă şi de mine pe o coloană (din patru), astfel continuând dialogul cu Elena Ştefoi, din *Dilema* (10-16 iunie 1994).

Citez, deci, din Paul Barbăneagră - obicei pe care el nu îl are: producerea de citate presupune citirea textului incriminat - operație, o, cât de penibilă... Şi, se vede, pentru unii, de tot inutilă.

La întrebarea lui Iulian Anghel: "(...) Cum se face că nu v-ați occidentalizat?", Paul Barbăneagră răspunde (la obiect) astfel:

"Exilul(lui) nostru era istoric, geografic, dar era, în fond, ridicol. Exilul ne-a înrăit, ne-a obligat pe noi să pierdem veritabile criterii ale dreptății. Şi avem un exemplu trist printre noi. E vorba de Paul Goma. Sunt cu atât mai trist, cu cât eu l-am iubit enorm, îl cunosc din '53. Am admirat curajul lui, ceea ce a făcut el n-a făcut nimeni. Pentru asta consider că, atunci când s-a ținut primul congres al scriitorilor români după perioada Ceauşescu, iar scriitorii români nu s-au dus la Paris să-l aducă cu forța, poate să-l roage (pentru că el era personajul care justifica moral acest popor), a fost o mare greşeală".

Aceea a fost introducerea - aceasta dezvoltarea:

"Asta se întâmpla în '90, în aprilie, în Sala Palatului, dacă nu mă înşel. Acest om minunat şi-a pierdut astfel simțul dreptății şi acea logică de fier care i-a permis, în prima parte a vieții lui, să aibă curajul să spună lucruri care ne priveau pe noi toți. De ce sunt necăjit? ***Pentru că a publicat recent acest celebru Jurnal în care se afirmă, fără nici o justificare, că ar fi, nu numai cel mai mare, dar şi singurul "procuror" pe care ar trebui să-l aibă exilul*** (subl. mea, P.G.). Chiar dacă ar fi aşa, sau tocmai dacă ar fi aşa, n-ar trebui să o spună... Niciodată nu l-am auzit pe Eliade vorbind despre genialitatea sau despre cultura lui, tocmai pentru că el era cel mai dotat. Tot aşa, Cioran, Ionesco. În clipa în care el se proclamă procurorul absolut, îşi face praf profilul moral. Mai mult decât atât", continuă avântat consilierul special, "eu am organizat, în '94, la Paris, cu Răuță (el fiind producătorul şi eu realizatorul), un congres al scriitorilor din țară şi din exil. N-au putut veni toți, pe câțiva însă nu i-am invitat, ştiind bine de ce. Pe câțiva aş fi vrut şi n-am putut. Îmi pare rău că nu l-am invitat pe prietenul meu Manolescu, pentru că ne-a mințit spunându-ne că nu-l mai are pe Mihnea Berindei purtător de cuvânt al Partidului Alianței Civice la Paris. Şi-l avea. Nu puteam invita pe liderul unui partid care-l avea ca purtător de cuvânt pe cel mai gauche-ist dintre noi".

"Ce legătură au toate acestea cu Paul Goma?" îl întreabă Iulian Anghel.

"Au", continuă Barbăneagră, "pentru că ***nici pe Goma nu l-am putut chema, din cauză că vreo 10-15 dintre cei care participau mi-au spus că dacă vine Goma ei nu mai vin. Pentru că Paul Goma îşi începuse profesia lui de "procuror" deja de atunci*** (s. m. P.G.). Nu pot să spun cine sunt acei oameni care nu l-au vrut acolo pentru că nu-mi place să bag zâzanie. Nu ştiu însă de ce Goma a simţit nevoia să inventeze precum că Monica Lovinescu mi-ar fi spus mie să nu-l chem. Nu-i adevărat, dimpotrivă. Monica Lovinescu şi Ierunca m-au întrebat când au văzut lista: «Dar Goma unde e?» Şi eu le-am explicat că sunt mulţi români care mi-au spus că, dacă vine Goma, ei nu vin. ***Monica a ridicat din umeri, pentru că oricum, nu putea face nimic. Eu organizam congresul şi ştiam ce trebuie să fac*** (s. m., P.G.); am încercat să menţin un echilibru, am vrut să elimin tensiunile. Aşa s-a întâmplat că nu l-am invitat pe Goma".

Am citat atât de copios, pe de o parte fiindcă, repet: sunt izbit de ***acest*** demers al prietenului Barbăneagră; pe de alta fiindcă, aşa cum e pus la cale atacul, mă obligă la apărare. N-aş fi vrut să mă înfrunt (şi) cu el, însă aceasta fiind a doua agresiune, răspund:

1. P. Barbăneagră afirmă că în **Jurnal** aş fi, ba chiar m-aş fi declarat "nu numai cel mai mare, dar singurul «procuror» pe care ar trebui să-l aibă exilul"!

Aiuritor - şi neadevărat: nici în **Jurnal,** nici în vreun alt text al meu nu se află o astfel de idioţenie - nici exprimată la prima persoană (fiind vorba, totuşi, de un jurnal), nici la impersonalul cinematografic ("acest celebru **Jurnal** în care *se* afirmă"). Altcineva va fi scris despre mine că aş face pe procurorul, însă Barbăneagră ar trebui să facă deosebirea între ce este scris ***în*** **Jurnal** şi ce se scrie ***despre*** **Jurnal;**

2. P. Barbăneagră afirmă, repetat, că nu m-a invitat la simpozionul din luna mai 1994 (şi nu "un congres al scriitorilor din ţară şi din exil", cum îl botează postum, imitându-l pe Breban, cu a a sa tentativă diversionistă din vara anului 1989)...

Aiuritor de neadevărat: am în faţa ochilor invitaţia!

În interviul din *Dilema* (iunie '94), vorbea de "mulţi, foarte mulţi" (exilaţi care s-ar fi opus participării mele); în *22* precizează în maniera sa: "vreo 10-15" - dar "vreo"-ul constituie aproape jumătate din totalul prezenţilor!

Cititorii *22*-ului trebuie să ştie: Paul Barbăneagră se gândeşte la un eveniment petrecut în 1994 (simpozionul cu pricina), dar se exprimă despre **Jurnal** (apărut cu trei ani mai târziu). În viziunea sa, **Jurnal**-ul - cel care pre mulţi a supărat, ***după februarie 1997***- ar constitui motivul neinvitării mele (am văzut că afirmaţia este inexactă) la simpozionul din... mai 1994! Obişnuită inversiune cronologică pe malurile Dâmboviţei.

Privind lista participanţilor, găsesc trei exilaţi ce ar fi putut condiţiona prezenţa lor de absenţa mea. Monica Lovinescu, Virgil Ierunca şi Nedelcovici (cu acesta, într-adevăr, avusesem un serios conflict în vara lui '89, în chestiunea organizării "ecumenice"- şi secrete - a scriitorilor, pusă la cale de navetistul Breban, de securistul Brie, de abia-trezitul din somn Ţepeneag şi de abia-descoperitorul exilului Sorin Alexandrescu - Bujor fiind "micul telegrafist"). Nedelcovici era supărat pe mine - dar n-ar fi putut gândi, necum rosti: «Vin, dacă nu vine cutare».

Chestiunea Monica Lovinescu: Paul Barbăneagră declară, acum, că nu ştie de ce am simţit nevoia să inventez că Monica Lovinescu s-ar fi opus...

Dar el, Barbăneagră mi-a spus, că, la urma urmei, mi-o făcusem cu mâna mea: dacă ajunsesem să mă cert până şi cu Monica...- ce se poate deduce din asta?

Desigur, nu deducţiile constituie probe - iată şi proba:

Am acceptat verosimilitatea tezei că Monica Lovinescu ar fi fost potrivnică: dacă nu D-sa a fost cea care s-a opus prezenţei mele (oricâte neînţelegeri interveniseră între noi), putea oare să participe la un simpozion ***despre exil, ştiind că un alt exilat*** (eu) ***fusese îndepărtat***? Nu cu mult timp înainte (la 1 aprilie) ne întâlnisem la înmormântarea lui Eugène Ionesco şi schimbasem câteva cuvinte, deci supărarea nu era şi cu...tăcere.

Eu, judecându-i pe alţii după mine, n-aş fi participat la o reuniune ***a exilaţilor*** din care Monica Lovinescu ori Virgil Ierunca (ori Nedelcovici) să fie excluşi. N-aş fi ridicat din umeri, aflând de o asemenea discriminare, continuând a rămâne în sală.

***Or, Monica Lovinescu a fost prezentă la simpozion;***

3. P. Barbăneagră nu spune întreg adevărul (iar un adevăr parţial este, parţial, minciună) atunci când pretinde că excluşi au fost doar Manolescu (din pricină de Berindei) şi Goma (din pricină de

Goma). De ce se va fi ferind să rostească numele celui mai ilustru exilat (şi, cronologic, întâiul) - **pe care l-a exclus din capul locului: regele Mihai?**

Am resimţit dureros alungarea din exil în luna mai 1994, însă m-am consolat: mă aflam în bună companie... Însă nedreaptă, năucă mi s-a părut "explicarea" din interviul dat de organizator *Dilemei.*

Şi de ce *Dilemei*? Dârzul ultranaţionalist Barbăneagră dă interviuri unui organ al lui Iliescu (via Buzura )?, mă întrebam şi m-am tot întrebat - de alaltăieri, când am citit *22*, nu mă mai întreb, răspunsul este: ***tocmai de aceea***: legionarii şi comuniştii - duşmani, dar fraţi. Siamezi. Sau: doi dintre ciobanii din Mioriţa - cei care pun-la-cale...Concluzie: Barbăneagră nu putea să nu facă ***asta***.

Atunci (în '94), la scurt timp după interviu, mi-a telefonat, m-a întrebat dacă am citit *Dilema* ultimă şi m-a asigurat: el spusese una, "ăia" scriseseră altceva - atunci când nu inventaseră; de altfel, nici nu vorbise despre mine... L-am întrebat cum de Elena Ştefoi, a putut inventa informaţii ca cea despre examenul de la Cinematografie din '53?

Nu mi-a răspuns. Şi n-am pierit. Am supravieţuit.

La sfârşitul anului 1995, când am avut mari necazuri administrative, Paul Barbăneagră şi cu minunata lui soţie ne-au fost alături, ne-au ajutat (păstrez amintirea zilei 2 octombrie 1995 - când împlineam 60 ani - şi aveam proces, pentru expulzare : care nu a fost bucuria, jubilaţia să-i văd venind la tribunal pe Rosi şi pe Paul Barbăneagră, bunii mei prieteni!) De aceea luasem "zicerea" din *Dilema* drept un accident, cum ni se poate tuturor întâmpla: "ăia" ne deformează spusele, pe noi ne ia gura pe dinainte...Însă, acum, cu interviul din *22* se schimbă toate datele.

Şi de ce abia acum? Dacă **Jurnal**-ul (apărut în februarie) a fost picătura care a umplut paharul toleranţei, de ce şi-a arătat mânia abia acum, în noiembrie? Abia acum l-a citit? Nu: abia acum anturajul, situaţia, poziţia (postul) l-au obligat să ia cuvântul - şi să ia atitudine...

Prestaţia din *Dilema* nu era accident - şi acela fusese un moment de luare-de-poziţie-contra...(abia acum accept ce spuneau alţii, mult mai apropiaţi de el: Barbăneagră nu a făcut niciodată greşeli care să-i cauzeze/dăuneze - chiar dacă uneori păreau monumentale gafe; totdeauna a ştiut să urmărească un plan; un scop; "o linie".

Dar care-ar fi linia - fiindcă linie-i şi frântă? De ce mă atacă - el! - prima oară în foaia diversionist-cotrocenistă *Dilema* (drept: ar fi putut-o face şi în *Adevărul-Scînteii*)?; de ce, domiciliatul la Paris, în trecere prin Bucureşti, în loc să se ocupe de cultura românească sinistrată, risipeşte gloanţele trăgând într-un exilat... exilat până şi din exil (prin strădania şi a lui)? Doar pe el nu-l "înjurasem" în **Jurnal**...? A, e solidar cu "înjuraţii"? Abia acum?

Şi încă: de ce a riscat să facă afirmaţii fără acoperire ca cea despre "procurorul" care aş fi - cică mărturisită în **Jurnal** - astfel înrolându-se în brigada intelectualilor români cotidieni care nu citesc opurile despre care scriu?- dar scriu! Şi condamnă! Scriu fără jenă, fără tresărire, convinşi că nimeni dintre confraţi nu le va atrage atenţia: căci toţi suntem români, de la Râm ne tragem - şi cu toţii facem aşa...Până şi Monica Lovinescu.

De ce? Poate că Barbăneagră urmăreşte, nu cucerirea unei situaţii (o are, o stăpâneşte - deşi, parcă tot mai bine i-ar sta ministru al Culturii, sau măcar al Cultelor, că, vorba ceea, tot de la *Cult* i se trage lui), ci consolidarea ei, prin asta, cum îi zice...? Prin încadrare! El vrea să se încadreze; în sistem. Am folosit doi termeni comunişti? Ei şi? Mai folosisem doi: luare-de-cuvânt, luare-de-atitudine (înfierare). Aşadar, iată-l pe Barbăneagră, cunoscutul anticomunist cum ***se încadrează;*** în ***sistem***.

Nu altfel procedase prietenetele Sorescu: când i se profilase la orizont scaunul ministerial, pentru a se încadra în sistem, Mărin se grăbise şi ***dedese grabnic dovadă***: distrusese plumburile romanului meu **Gardă inversă**, zicându-şi că, ce: numai Liiceanu să aibă galoane de distrugător de carte?, de... dătător-de-dovadă (în vederea încadrării în sistem)? De pedepsitor al meu "înjurătorul celor mai buni" (dintre noi, thracii, vorba unui alt camarad al său)?

Însă cobiliţarul /strâns cu dosarul vizà un scaun (mare) de ministru, nu unul mititel, de consilierel (oricât ar fi acela şi speciel). Aşadar, Barbăneagră a călcat pe urmele lui Sorescu: ***s-a încadrat în sistem***, iar acum ***dă dovadă***.

Am avut tot timpul să aflu ce se petrecuse în '94: Barbăneagră nu se pliase cerinţelor (?) unor participanţi de a interzice participarea altor exilaţi (Regele Mihai, Goma - ierte-mi-se apropierea, dar chiar regina Ana a spus: «Vous deux... Vos amis vous ont exilé de l'exil...»), ci a mers în întâmpinarea doleanţelor legitime ale camarazilor. Totuşi Răuţă nu a fost împotriva mea; nici Calciu; nici Halmaghi, nici Petrişor, legionari declaraţi - ci Barbăneagră,

legionarul-ruşinos (aşa cum, la Cinematografie, era comunist-ruşinos şi harnic adunător de cotizaţii).

Dacă el mă asigură - acum! - că Monica Lovinescu nu a fost împotriva prezenţei mele (deşi înainte îmi comunicase contrariul), înseamnă că nici un alt invitat nu a condiţionat prezenţa lui de absenţa mea - ci aşa cum aflasem din spusele mai multor participanţi: Barbăneagră, Marele Puitor la Cale, a pus la cale această configuraţie a exilului: binişor legionară (la bază), fără gauche-işti ca Berindei şi ca Ţepeneag, fără Rege (iar în al unsprezecelea rând: fără mine).

Român verde, Barbăneagră nu are noţiunea timpului, amestecă trecutul cu viitorul, confundă prezentul cu trecutul: vorbeşte de **Jurnal**-ul meu publicat în februarie 1997, ca şi cum ar fi fost editat în februarie 1994 - deci: iată pentru că de ce fata-popii chioară este ea şi iată pentru că de ce nu m-a invitat la simpozion (varianta lui): fiindcă eu făcusem pe procurorul - "nu doar cel mai mare, dar şi singurul" - citează el din **Confesiunile** lui Breban, din **Jurnalul** lui Zaciu, din **Jurnalul** lui Ţepeneag - nu din al meu.

Dar: cine nu citeşte nu citează - asta o ştiu toţi (occidentalii)...

Îmi sună suspect de cunoscut "motivul" schimbării mele (în rău) - pe care-l deploră; şi care-l doare... Încă în *Dilema* punea pe seama "unor probleme personale" faptul că am ajuns să mă cert cu toată lumea. Acum, în *22* precizează: aş fi devenit aşa (procuror), pentru că... nu fusesem invitat, "dus cu forţa" la Congresul scriitorimii, de la Bucureşti...- si dă-i, si luptă, se lasă dus de vorbe-vorbe, uitând că el însuşi s-a purtat cu mine în 1994 taman cum se purtaseră, în 1990, "colegii" scriitori din România; ignorând ce i-am spus chiar eu (nici vorbă să fiu supărat de neinvitarea la acel congres - de ce: îmi era dor de mutrele turnătorilor Anania, Covaci, Quintus?), anume: nu (mai) eram membru: Dinescu, Doinaş, Blandiana, Manolescu, Sorescu se opuseseră trimiterii de către Uniunea Scriitorilor a unei hârtii prin care să fie anunţaţi scriitorii exilaţi că fuseseră reprimiţi - nominal, nu la grămadă, fiindcă nu la grămadă fuseseră excluşi.

Bineînţeles: mulţi dintre participanţii la simpozion nu mă înghiţeau (las-că nici eu pe ei!) - dar nu cred că vreunul dintre ei a pus **această condiţie**. Că s-au pliat "regulamentului" impus de Barbăneagră, asta da - citez din nou din mărturisirile sale: "Monica a ridicat din umeri, ***pentru că, oricum, nu putea face nimic. Eu orga-***

***nizam congresul şi ştiam ce trebuie să fac*"** (s.m. P.G.).

Deci am fost eliminat de la simpozionul despre exil, nu fiindcă "10-15" exilaţi ar fi protestat împotriva prezenţei mele - ci pentru că Barbăneagră ţinea minte (şi seamă) de faptul că avusesem cuvinte grele, de acuzare la adresa unor prieteni de-ai săi, ca Sorescu; şi ca Zoe Buşulenga, Femeia cu Barbă Rectoversatilă: partea roşie pentru Bucureşti, verdea, pentru Paris; că formulasem acuzaţii "antilegionare" împotriva lui Virgil Cândea şi a cuplului Plămădeală-Anania, Castor şi Pollux ai Securităţii Ortodoxe Române; că nu-l preţuiam (la adevărata valoare) pe neasemuitul cugetător Zamfir, preferându-l pe naìst; că nu-l iubeam (destul) pe Eliade - adevărat: nu iubesc decât femei, pe Eliade îl citeam, e mai reverenţios; că nu eram deloc convins de anticomunismul lui Ion Caramitru, protejatul său (pe atunci!): îl văzusem la tembelizor recitând hamletian din Păunescu, poate chiar din Mara Nicoară, imne de slavă partidului şi Ceauşeştilor - apoi ştiam: în 24-25 decembrie 1989, din propria casă, vorbise amical la telefon cu generalul Pleşiţă, şeful Securităţii în 1977, cel pe care nu doar eu îl îndeaproape cunoşteam, ci şi minerii grevişti din Valea Jiului.

De ce spun că prietenul meu Barbăneagră ***s-a încadrat*** în sistem - iar acum ***dă dovadă***...? Fiindcă şi el joacă după cum îi cântă taraful dosarului de Secu': recită un rol scris de multă vreme, înaintea lui interpretat de diferiţi ur(l)ători pe diferite tonuri, acelaşi scop urmărind: să dea cititorilor, auditorilor, telespectatorilor impresia că Goma ăla va fi fost el util, pe vremuri, când lătra la alde Eugen Barbu, Dan Zamfirescu, Lăncrănjan, Păunescu, Gafiţa, Vasile Nicolescu, D.R. Popescu, Dumitru Popescu-Dumnezeu, Ceauşescu - dar gata!, de când olé, olé, Ceauşescu nu mai é!, toţi cei de "după Revoluţie" sunt curaţi,/cu cărămidă frecaţi (ca Breban): şi Sorescu şi Pleşu şi Buzura - chiar şi Caramitru - că n-o fi foc, vorba Monicăi Lovinescu (în legătură cu Blandiana), de ce-i "înjur" şi pe ei, sărăcuţii? Doar ei, potrivit mioritismului, au rezistat puternic prin cultură, iar acum continuă înalta-le agrocultură - cea mult lucrativă. Goma ăsta, de parcă n-ar fi avut loc nici o Revoluţie Română, plătită cu sângele 'telectualităţii - mai cu seamă al scriitorilor - loveşte acum ***numai*** în cei buni...

Un asemenea animal, dacă nu egzicstă, vorba ardeleanului, atunci:

- "are ceva la cap"; "a înnebunit, săracul"; "are zminteală", cum ţârcovnicizase cuviosul Zaciu, citând din Cartea Proverbelor;

- "i-i ciudă (e resentimentar, vorba apoliticilor culturalnici napocanioți și creierali, închinători la Petru Canaliu), pentru chestiuni strict personale";

- "vrea și el un os de ros și crede că numai lătrând la alt câine îl obține".

Desigur, astea și încă altele, înecate în sos compasiv: vai ce-l iubeam - înainte ; și vai, dar cum s-a mai schimbat - după ce-a îmbătrânit și s-a-mbolnăvit...

Toți ne schimbăm-îmbătrânim, vorba lui Bulă. Cine-ar crede?- până și Barbăneagră!

Mă întreb: să se fi schimbat el cu adevărat? Sau continuă a fi același de acum 40 ani, când era student la Cinematografie și tot cu carnetul și tot cu creionul umbla prin lume?

Monica Lovinescu - și ea necitind **Jurnal**-ul - a spus că îi pare rău că m-a cunoscut.

Ei bine, mie nu-mi pare rău că l-am cunoscut pe Paul Barbăneagră - chiar dacă nici el nu mi-a citit vreo carte, cu atât mai puțin **Jurnal**-ul - știu de multă vreme: nu citește, fiindcă-l doare capul - ca pe Edgar Reichmann. Mă consolez, compătimindu-l: e greu în viață să nu poți citi, din cauză de cap!

Oricum, manevra miroase de la șapte pòștii: este curat daco-romă. O cunosc de la alt ministru al Culturii de "după Revoluția la Români": Pleșu. Ca și acela, acesta, printr-o învăluire pe după casă, ține să aibă o "justificare", o ceva-la-mână în sprijinul unui viitor refuz (nu știu despre ce poate fi vorba: vreo cerere a vreunui editor - de-o pildă Marian Papahagi - de subvenționare a vreunui volum de-al meu?; ori se va fi temând că am să pretind postul de consilier-special-adjunct?).

Drept care, prin Barbăneagră (la timpul său, Pleșu o făcuse prin Monica Lovinescu), mă stârnește să zic ceva rău de ministru - după care totul va fi rezolvat: uite, pe Caramitru încă nu-l "înjurasem"! - după asta, cu ce obraz îi voi solicita ceva?

Puțin îmi pasă de Caramitru și de gândirea-i ambidextră, dar ce se va alege de Barbăneagră odată ce va fi numit un alt ministru (peste o lună, peste trei - hai: patru)? Își imaginează că va supraviețui? La Casa Scînteii?

Să nu-și imagineze.

Şi ce va face când se va întoarce la Paris: îmi va telefona, încercând să-mi explice că *22* a abuzat de el, că el una a spus, dar Iulian Anghel cu totul altceva a scris?

Să nu-mi telefoneze:

Pentru el, din acestă clipă, sunt absent.

Paul Goma

## Miercuri 19 noiembrie 1997

Am imprimat replica la Barbăneagră. Adineauri (ora 10 30) am telefonat la el, să-l avertizez că i-am răspuns şi că o să public răspunsul. Credeam că dau peste automat - chiar peste el am dat, însă după o frază, a apărut la receptor el, în carne şi oase. L-am anunţat - el a fost foarte mirat: cum pretind că-l agresez? Dar eu i-am agresat («ai aruncat cu căcat în toţi cei buni»). I-am zis: este a doua oară când mă atacă (mirare: unde, când?) , aşa că de data asta îi răspund.

Când am zis că nu există afirmaţia mea în **Jurnal** - (nici în altă parte că aş fi procuror, Barbăneagră a zis:

«Aşa reiese din **Jurnal**».

A început cu reproşurile, cu lălăiala; i-am spus:

«Am ţinut să te anunţ că îţi răspund la afirmaţiile din *22* - te salut şi n-am cuvinte».

Să nu uit: la un moment dat a zis (după ce i-am spus că îi răspund):

«Bravo, Paulică, numai în mine n-ai dat cu căcat...»

Bravo Paulică! Numai în tine n-am dat cu căcat - în schimb, ai dat tu (în mine).

Se putea să nu ne-ajungă din urmă Bestia? Ne-a ajuns azi.'Tu-i mama ei de treabă.

Am imprimat, am pus în plicuri... Însă rămâne ca o nelinişte: dacă am greşit undeva? Dacă am exagerat altundeva? Nu i-am dat Anei să citească; era prea necăjită de Bestie. Or, fără ochiul Anei s-ar putea să comit o greşeală. Ce-i de făcut? E de căcat, vorba cuiva.

## Vineri 21 noiembrie 1997

După cum se observă n-am notat nimic în ziua aniversării a 20 ani.

Am tras o altă variantă la Barbăneagră. O înlocuiesc pe cea veche - şi perimată...

Am comis şi un text în legătură cu... ne-polemica lui Borbély Iată-l:

Paris, 20 noiembrie 1997

**"În principiu, sunt de părere că nu trebuie polemizat cu Paul Goma"...**

Aşa, chiar aşa începe Ştefan Borbély...polemica (vezi *Familia* nr. 10/1997).

Acest mod de a intra în subiect face parte din vocabularul subdezvoltat al prea-multor publicişti români, fie ei şi străluciţi eseişti.

"Nu vreau să spun că..." - spune X şi continuă - ca în şedinţele dinainte de '89 - să spună... ceea ce nu-vrea-să-spună;

"Nu vreau să mă ocup de..." - Y se ocupă taman *de*;

"N-am de gând să tratez..." - şi Z tratează, cu seninătate, ne-tratarea.

Când declari că nu vrei să spui (să te ocupi, să tratezi-despre) - taci din gură, simplu! Nu ocupi nici timpul nici spaţiul (tipografic).

"Nu trebuie polemizat cu Goma", decretează Borbély - dar o face.

Alături.

Tară genetică la vorbitorii de limbă română:

Omul nu a citit textul respins; a refuzat să accepte evidenţa (scrisă) a propostei mele; ripostează orbeşte - şi prosteşte. Pe el nu l-au scos din fire argumentele, ci l-a înnebunit gândul că a fost contrazis! - ba mai grav: pus la locul lui.

S-o iau ca la şcoala primară, ca să înţeleagă până şi Borbély:

În textul **Memorialul ororii** (*Familia* 7-8/97) citam din contribuţia **Sine ira**..., publicată în *Apostrof*, nu pentru că...- dar mai bine să reproduc ce se afla acolo, scris negru pe alb:

"Nu l-aş fi menţionat pe Borbély, doar pentru că a scris astfel despre mine, dacă nu şi-ar etala «teoriile» - iată-le:"

Eseistul nu ia în seamă ce spune cel din faţă, el încearcă să abată atenţia cititorului printr-o diversiune dintre cele mai raţionale - astfel:

"Amuzamentul cu care am primit ştirea se amesteca în doze groase cu stupoarea: textul pe care-l lăsasem *Apostrofului* (...) îi era **favorabil** lui Goma, care acuza astfel, prin incomprehensiune, un elogiu" - am citat din Borbély.

Foarte frumos spus - ca la *Apostrof.* Şi neadevărat. Dacă cititorul ar fi avut şi textul meu alături, ar fi înţeles pe dată inadecvarea (un eufemism) a ne-polemistului la polemica hotărât (şi principial) refuzată. Numai că asta nu se poate (foarte bine, n-o să ocupăm numere la rând cu aceleaşi texte). Cunoscând acest mare-secret, Borbély a încercat să-l ameţească, să-l înşele pe cititor: a inventat cu totul alt reproş la adresa lui, scontând pe lenea sau/şi pe oboseala cititorului, care n-are vreme de pierdut căutând numărul de revistă cu pricina, pentru confruntare.

O asemenea diversiune este nedemnă de orice mânuitor de condei, de oriunde în lume - darmite de un universitar, co-director al unei reviste studenţeşti.

Borbély, polemistul ce refuză polemica, polemizând (cu parteneri imaginari), necitind decât ce scrie el, n-are de unde şti că niciodată nu mi-am arătat iritarea, necum furia faţă de judecăţile critice la cărţile mele: din moment ce am publicat un text, mi-am asumat "riscul" de a-l vedea ***şi*** contestat. Însă Borbély nu a citit nici măcar avertismentul mai sus citat ("Nu l-aş fi citat pe Borbély...") - deci de la bun început se aşază în afară de chestie.

Chestia fiind cu totul alta, fără legătură cu ale mele cărţi, cu talentul ori netalentul meu - iertare, sunt obligat să-l re-citez pe eseistul apostrofic, pentru a re-situa obiecţia mea:

"Lectura necritică a acestor jurnale implică cel puţin două ispite capitale: aceea de tipizare comportamentală pe linia extremului (când legea istoriei o reprezenta pe atunci media) şi aceea de ***generalizare nefondată, prin afirmaţia, des rostită, că întreaga Românie a fost, în fapt, un univers concentraţionar*** (s.m. P.G.)".

Acesta a fost un citat din gândirea lui Borbély.

***El neagă faptul*** ("generalizare nefondată...") ***că România, de la sfârşitul ultimului război şi până la fuga lui Ceauşescu, în***

***decembrie 1989 a fost - ca şi "surorile" sale întru comunism - "un univers concentraţionar* ".

Chiar aşa? Să conteste Borbély existenţa - în România (sub Dej) - a lagărelor, a închisorilor, a coloniilor de muncă, a "noilor-sate" din Bărăgan - populate în majoritate zdrobitoare de bărbaţi femei, copii, bolnavi, bătrâni care nu aveau nici o legătură cu acuzaţiile aduse de aparatul terorist comunist?; să nu accepte Borbély ("generalizare nefondată") faptul că, sub Ceauşescu, diminuând numărul încarceraţilor politici, cvasitotalitatea populaţiei (dintre excepţii făcând parte însuşi eseistul - altfel de ce ar tăgădui evidenţa?) a fost prefăcută în sclavi, în ostateci - şi în "nebuni" ("bolnavi", cum repetă el, eufemizant, după Geta Dimisianu, după C. Ţârlea şi după M. Zaciu)? Înseamnă că, prin afirmaţia sa, (răs)citată, Borbély neagă faptul că, de pildă, până în 21 decembrie 1989 "frontiera de stat" spre Ungaria era perfect ***închisă***, păzită cu câini şi cu arme, iar cei care încercau să o treacă (fireşte dinăuntru spre afară; adică: ***ieşind*** din închisoarea-cât-ţara), prinşi de grăniceri, în cel mai fericit caz erau condamnaţi la ani de închisoare - în cel mijlociu: ***şi*** bătuţi sălbatic şi daţi pe... botul câinilor - în cel extrem: împuşcaţi pe loc ("pe arătură")!

Nu-mi imaginam că există - în România - persoane adulte, mediu şcolarizate care să tăgăduiască, în scris, cumplita realitate: ***universul concentraţionar.***

Din această pricină, când am întâlnit respingerea a ceea ce toată lumea (în fine: aproape toată...) cunoştea, nu de puţine ori pe proprie piele - şi nu arătându-şi mutra deţinătorului unicului adevăr - al clasei muncitoare - în cine ştie ce gazetă de perete culturalist-naţionalistă a securiştilor nostalgici şi negatori ai crimelor făptuite, ci în *Apostrof* - am reacţionat normal; am zis ceea ce era firesc să zic. Iar acum repet, ca să nu fie îndoială:

"Nu mă sfiesc să mă întreb: pe ce lume a trăit Ştefan Borbély - atâta cât a trăit, însă omul de aceea este om: să vieţuiască din experienţa şi din amintirile părinţilor, din ale bunicilor - să fie/fost părinţii şi bunicii lui Borbély, chiar cu toţii, securişti?"

Pentru cei ce au citit textul "polemic" (cel refuzat, desigur) semnat de eseistul apostrofic:

Borbély este un ruşinos nostalgic al timpului dinainte de căderea Zidului Berlinului. E drept: atunci nu era chiar fericirea pe

pământ, însă nu existau nici "probleme" ca acestea... Linia de ne-trecut era vizibil trasată - cam ca frontiera dintre România şi Ungaria: dacă rămâneai locului şi, conform recomandărilor îndrumătorilor spre îndărăt, făceai-cultură-curată cu voie de la Secu', dacă nu-ţi manifestai nevoia de libertate, atingeai vârsta de pensie, preţuit de tovarăşii de sus, de la regiune şi stimat de vecinii de bloc - de jos. Acum însă...

Acum însă nu mai este valabilă, ca valoare de refugiu, estetica şi doar ea.

Ştefan Borbély se vădeşte - în textul polemic-refuzat - a suferi de o nevindecabilă insensibilitate, de o cumplită indiferenţă etică.

I-aş zice: o nesfârşită nesimţire morală.

Paul Goma

P.S. 1. Desigur, nu poate fi adevărată afirmaţia : "mi-am găsit prietenii năpădiţi de fotocopii ale articolului meu, trimise şi adnotate - de la Paris - de către Paul Goma" - iată de ce:

a. pentru că "adnotările", la mine, sunt publice (de la: **a publica**, în **publicaţii**...), deci sărmanii prieteni ai săi nu puteau fi "năpădiţi" de fotocopii...;

b. pentru că **Sine ira**... a apărut în 1992. Or încă din iulie 1991 (urmare a publicării textului meu **Capra şi căprarul**, ca ***răspuns*** la atacurile lui Breban, în *Contemporanul*, săptămânal, pe distanţă de mai bine de un an), mă despărţisem definitiv de *Apostrof*, de şefa lui şi de subalternii ei - prieteni ai lui Borbély;

2. Dacă Borbély foloseşte la adresa mea calificative (demult, cam de prin 1971, de securişti-securizaţi rumegate, regurgitate): "marionetă", "resentimentar", "schizofren", "bolnav", "megaloman" etc... - apoi, din martie 1990 secrèţii glandulare ale iritărilor bravilor rezistenţi-prin-cultură - ca: "Barbu", "Săptămîna", "Vadim Tudor", "România Mare" etc., - fie: le-am mai auzit-citit şi o să le mai citesc-aud.

Însă comite o grosolănie dintre cele mai proletarnice atunci când îl taxează pe Laszlo Alexandru drept..."sputnik napocan" (al lui Goma), autor de "texte-umbră".

Atât de... eseist şi deja atât de isteric?

P. G.

## Sâmbătă 22 noiembrie 1997

M-am trezit pe la orele trei (muzică la vecini - n-am aflat în care imobil). Acum e şapte şi am să mă culc.

Ana nu a putut expedia plicurile ieri (era grevă la poştă) şi nici nu le-a adus acasă. Aşa că am făcut altele şi am pus ambele contribuţiuni: Barbă şi Borbély. Or să plece luni. Azi o să trimit, de aici, exemplarul pentru *22*.

Şi azi am avut o aniversare: atâţia ani (nu mai vreau să-i număr) de când am fost arestat, în 1956.

Aşadar, m-am re-culcat la şapte şi m-am re-trezit la 11. M-am odihnit ceva-ceva.

## Duminică 23 noiembrie 1997

Mă simt ceva mai puţin istovit. M-am trezit abia la şapte, am pus maşina de spălat rufe (pentru azi se anunţă înseninări, deci voi putea să strâng rufele întinse alaltăieri la... plouat) şi m-am aşezat la ordinator.

Am necazuri cu ochii, de vreo două săptămâni. Nu mai pot citi - după un minut-două, încep a avea o jenă în stângul (cel care n-a funcţionat niciodată). Luni am să încerc să iau oră la clinica Rotschild, care-i (oarecum) în apropiere, pe rue Manin.

Sunt destul de necăjit: Dan Petrescu nu răspunde la multele scrisori, nici la primirea (de vreo lună) a volumului **Scrìsuri,** nici la propunerea de a reedita **Patimile după Piteşti.** Acum câtva timp Tereza Culianu-Petrescu i-a spus lui Lulu că e supărată pe domnul Goma, din pricina lui Culianu... La cererea lui Lulu de a-i da amănunte (ce i-am făcut eu lui Culianu?), a răspuns că ştiu eu...

Uite-aşa se pune pe jăratic un om (direct, indirect): îl anunţi că eşti supărat pe el într-o chestie, dar nu explici, nu amănunţeşti - dacă a înţeles greşit o afirmaţie? dacă acea afirmaţie nici n-a existat? - şi îl laşi să se perpelească, întrebându-se, cercetându-se, scobindu-şi memoria.

N-aş vrea cu nici un chip s-o jignesc pe Tereza (n-o cunosc, dar am vorbit în câteva rânduri la telefon, la început de tot, când era la Univers şi demarase publicarea **Ostinato**-ului, apoi mai încoace) dar nu pot să nu-mi aduc aminte că asta era şi metoda anchetatorilor: te taxau de bandit, iar când tu întrebai, de acolo, de jos: «Da' de ce, domnu?», ţi se răspundea: «Las-că ştii tu!».

Un nefericit care trecuse prin labele Gestapoului, apoi ale NKVD-ului (sau invers?), spunea că bestialitatea era comparabilă - numai că nemţii te torturau ca să dai informaţii, iar ruşii te torturau ca să recunoşti că eşti "duşman" şi să inventezi singur dovezi de vinovăţie...

Trebuie să spun că o asemenea manieră de a-l "pedepsi" pe celălalt mi se pare detestabilă. Dacă îl ştii, îl crezi vinovat de ceva - îi spui: «Iată de ce: ai spus (sau ai făcut) cutare, cutare, cutare...» şi, ori accepţi explicaţiile lui, ori nu, dar l-ai "luminat" în privinţa bănuielilor ori a certitudinilor tale. Dar să răspunzi: «Ştii tu...» (sau: «Ştie el...») - nu e drept, nu e corect.

Să fi avut de gând să-mi explice mie în ce anume constă vinovăţia? Greu de acceptat: nu conversăm, comunicările noastre au fost scurte şi în interes strict editorial.

Bun, o lăsăm, deocamdată, la o parte.

### Miercuri 26 noiembrie 1997

Ieri am făcut trei casete cu Paul Cozighian. Era vorba ca azi să reîncepem la ora 9, dar au intervenit încurcături, e ora 11 şi nu se-arată.

Ieri mi-a telefonat Laszlo: a primit cărţile. Foarte bine. Cu o zi înainte primisem o scrisoare (are şi automobil). Mi-a trimis şi ceva tăieturi, printre care un "răspuns" al lui Nedelcovici. Băiatul ăsta, săracul de el...

Mi-a telefonat Cozighian: mai are treabă. I-am propus s-o lăsăm pe mâine: azi sunt gata-obosit.

Acum mă apuc de imprimat **Sabina** şi **Roman intim** în 18. kilometric (nejustificat la dreapta). Să vă ce-o să iasă - ***cât***, ştiu!

**Joi 27 noiembrie 1997**

Azi am făcut cu Cozighian 4 casete (a câte 30 minute). După câte o şedinţă din asta, cu toate că stau pe scaun, mă dor muşchii, de parcă aş fi cărat saci.

În principiu, mâine mai facem trei sau patru şi luăm o pauză. El are alte treburi - plătite, acelea... După care peste vreo săptămână reluăm - dacă am ce spune...

Azi am făcut un colet - are să-l pună mâine Ana la poştă - cu **Sabina** şi cu **Roman intim**. Le trimit lui Laszlo, "spre păstrare". Să fie, acolo. Mai ştii de unde sare iepurele?

**Duminică 30 noiembrie 1997**

Am făcut 10 casete în total. Marţi vine iar, pentru copertele cărţilor.

Între timp am făcut al patrulea dialog cu Laszlo. Iată-l:

*DIALOG LASZLO-GOMA*
***(4) Gândirea captivă***

**Laszlo Alexandru**: Stimate domnule Goma, bănuiesc că dialogul nostru e în stare să intrige multă lume. Nu doar pentru implicita violenţă a tonului, ci şi pentru conţinutul însuşi al afirmaţiilor noastre. Putem părea mai ciudaţi, în măsura în care nu cred că plătim tribut vreunui tabu de gândire, nu avem obligaţia de a menaja oportunist vreo personalitate culturală; cuvintele noastre se străduiesc să redea realitatea, aşa cum se zăreşte ea cu ochiul liber. Chiar dacă vom fi jignit pe cineva, sper că am făcut-o prin directeţea noastră de expresie şi nu prin enunţarea vreunui neadevăr.

Aceste premise ar putea părea inutile, dar nu sunt aşa. Din păcate, observ şi în prezent, după desfiinţarea cenzurii - când orice

condeier se poate exprima liber, în funcţie de ceea ce-i indică propria conştiinţă - că persistă în mod surprinzător o doză de sfială în recunoaşterea răspicată a faptelor reprobabile, aparţinând de domeniul evidenţei. Şi nu mă refer acum la unii **literatori** care şi-au făcut din orbirea apolitică o stratagemă de căţărare socială. Nici măcar la **dilematicii** care proclamă interesaţi că totul e discutabil, cu unicul scop de a nu discuta, de fapt, despre nimic. Am în vedere, de această dată, câteva personalităţi marcante ale literelor româneşti, publicişti altminteri stimabili, cu un profil profesional enciclopedic, sau cu o statură morală impunătoare.

E interesant cum opţiunile politice sau civice ale cuiva pot condiţiona toată gama reacţiilor sale, până la a-l conduce spre orbire, spre respingerea adevărurilor concrete, documentabile prin argumente şi citate. A reuşit să mă aducă în pragul perplexităţii poziţia adoptată de Zigu Ornea, de pildă, care s-a transformat în perseverentul avocat din oficiu al unor faimoşi literaţi români postbelici care s-au discreditat prin colaborarea cu ocupantul comunist. Sadoveanu, Călinescu, Vianu, Ralea etc., după ce şi-au vândut în anii '50 conştiinţa, şi-au cîştigat în persoana lui Z. Ornea un apărător neobosit, care ajunge până la aberaţia de a propune retragerea de pe piaţă a volumului polemic Româneşte, al lui Virgil Ierunca, pentru simplul motiv că analizele lucide şi minuţioase ale criticului parizian periclitează memoria unor personalităţi. Deci, putem conchide cu stupoare, nu gesturile reprobabile trebuie dezvăluite, analizate şi condamnate, pentru a se evita repetarea lor - ci aceia care le aduc la lumina zilei trebuie reduşi la tăcere. Distorsiunea de judecată este evidentă.

Toate acestea s-au mai spus pînă acum; altceva aş avea eu de pus în lumină: acelaşi Z. Ornea, de pildă, nu şovăie atunci când e vorba de ştirbirea prestigiului unor intelectuali interbelici care au pactizat cu legionarismul. În volumul **Anii treizeci. Extrema dreaptă românească** (Bucureşti, Editura Fundaţiei Culturale Române, 1995), Mircea Eliade, Emil Cioran, Constantin Noica şi multe alte personalităţi culturale cu un notoriu trecut legionar sunt analizate cu toată acribia, folosindu-se ample citate din presa vremii, prin conturarea unor memorabile portrete în limitele faptelor şi documentelor. Este de domeniul evidenţei că Z.. Ornea se consideră un intelectual de stânga cu gândire de stînga. Nu e la fel de clar pe ce considerente, în ochii distinsului cărturar, atunci când scrii despre compromisurile **de stînga** ale lui Sadoveanu, Călinescu, Arghezi, Vianu etc. comiţi

o impietate, în schimb atunci când el însuşi descrie compromisurile **de dreapta** ale lui Cioran, Eliade, Noica etc., totul devine brusc explicabil şi ştiinţific legitimabil. Nu cumva poziţia ideologică a cercetătorului alterează obiectivitatea judecăţii sale profesionale?

Aceeaşi distorsiune a receptării faptelor realităţii aş putea s-o acuz şi de cealaltă parte a baricadei. Mă gândesc în primul rând la Monica Lovinescu şi Virgil Ierunca, două personalităţi morale care au reprezentat un simbol şi o constantă luminoasă pentru noi, în anii dictaturii ceauşiste. Dar literatura şi judecata corectă nu trebuie să fie îngrădite de mituri şi tabuuri, subiecte intangibile şi etern omagiabile. Cred că abia luând în serios opiniile unor scriitori şi integrându-le în circuitul ideatic contemporan poţi dovedi seriozitatea cu care urmăreşti gândirea lor.

TVR 2 a reluat mai recent, timp de trei săptămîni, în cadrul emisiunii *Memoria exilului românesc*, discuţia din martie 1996 a Marilenei Rotaru cu Monica Lovinescu şi Virgil Ierunca. În al doilea episod, difuzat duminică 26 octombrie 1997, de la ora 13,30, a venit vorba şi despre scandalul provocat la Paris, cu ani în urmă, de cartea lui Vintilă Horia **Dumnezeu s-a născut în exil**. Cei doi critici au combătut la unison, au pus în evidenţă demnitatea scriitorului român care, la anunţarea premiului, a fost invitat de ambasada comunistă să se fotografieze alături de oficialităţile prezente, cum romancierul a refuzat cu indignare, cum imediat după aceea a demarat o otrăvitoare campanie de presă, coordonată de la Bucureşti, menită a-l discredita pe premiat ca fiind un notoriu fascist. Virgil Ierunca a afirmat ritos şi indignat că (citez) "**era o minciună sfruntată**", Vintilă Horia ar fi fost de dreapta, e adevărat, dar niciodată n-ar fi fost fascist. Monica Lovinescu a revenit cu detalii tehnice, a explicat felul în care s-au plastografiat documente, cum Securitatea a luat texte "cuminţi" şi autentice de-ale lui Horia, din perioada interbelică şi le-a colaţionat cu pasaje născocite şi care nu-i aparţineau. Cei doi au mers mai departe cu povestirea, arătând cum întregul exil, indiferent de coloratura politică, de la social-democraţi şi pînă la legionari, s-a coalizat făţiş cu Vintilă Horia, cum s-a difuzat în presa franceză o poză cu Mihai Ralea (născocitorul campaniei ticăloase) în uniforma Frontului Renaşterii Naţionale al regelui Carol al II-lea, cum această uniformă seamănă cu cea purtată de către SS-işi, cum presa franceză a vuit că acuzatorul de fascism al lui Horia este un notoriu SS-ist etc. etc.

Frumoasă şi înduişătoare poveste. Dar mai ales aiuritoare şi, la temeliile ei, neadevărată. Am avut prilejul să citesc, în chiar zilele interviului cu pricina, revista legionară interbelică *Sfarmă-Piatră*; am regăsit acolo articole fasciste, întinse pe pagini întregi, în seriale de câte cinci-şase numere, pe care Vintilă Horia le dedica întru fierbintea omagiere a lui Mussolini şi a statului fascist italian, prin 1938-1940; am văzut cu ochii mei cum tânărul verde combătea ideea de democraţie, ca perimată şi nocivă; cum făcea elogiul lui Hitler. Întrucât am şi pasajele la îndemână, iată un scurt exemplu: în articolul **Marele european** (vezi **Sfarmă-Piatră**, sâmbătă, 5 iulie 1941, p. 1), Vintilă Horia construieşte o comparaţie între Napoleon şi Hitler, în favoarea, evident, a ultimului: *Napoleon "a fost un mare general şi un mic om politic; a avut largi viziuni pe câmpurile de bătaie, dar n-a întrezărit roadele pe care să le dea revoluţia democratică. Europa n-are nimic de plătit memoriei lui Napoleon.*

*Adolf Hitler? Dar diferenţa e atât de mare încît faptele vorbesc de la sine. Actualul Fuehrer (sic!) al Germaniei* ***a creat el însuşi o revoluţie*** (...) *Iată de ce Adolf Hitler şi nu Napoleon Bonaparte este primul om politic al epocii moderne care merită calificativul de* ***Mare European***" (sublinierile sunt ale lui V. Horia).

Iar acum nu mai e vorba de a ne coaliza cu oficialităţile comuniste ale Bucureştiului, în discreditarea lui Vintilă Horia, ci pur şi simplu de a recunoaşte **un fapt, o realitate oricând documentabilă.** Interviul acordat de Monica Lovinescu şi Virgil Ierunca şi transmis de Televiziunea Română era din martie 1996. Ce rost mai avea, la acea dată, să se pună mai presus de adevărul faptelor o "realitate strategică" ce trebuia apărată cu orice preţ?! (Desigur, mă refer la ipoteza "virginităţii" politice interbelice a lui Vintilă Horia).

Situaţia aceasta nu e singulară. Biblioteca Apostrof din Cluj a tipărit, nu de mult, două volume semnate de Norman Manea. Printre piesele de rezistenţă care au făcut să curgă multă cerneală în presa nu numai românească se regăseşte şi eseul **Felix culpa** care tratează despre tinereţea legionară a lui Mircea Eliade. Autorul produce dovezi clare şi irefutabile privind fierbintea adeziune descreierată a tânărului orientalist la ideile totalitare ale Gărzii de Fier. Alte argumente impresionante, în aceeaşi direcţie, se regăsesc în recent publicatul **Jurnal** al lui Mihail Sebastian. Însă, bizară situaţie, în timp ce cartea dramaturgului interbelic a fost, în 1996-1997, elogiată unanim, în schimb, eseul romancierului contemporan, care spunea în esenţă aceleaşi lucruri şi dezvăluia aceleaşi

adevăruri incomode (!!), a fost întâmpinată, în 1992, cu un cor de invective şi insulte, din partea *României Mari*, dar şi cu delimitări aprige provenite chiar din sânul redacţiei *22* (care îi publicase textul într-o traducere stâlcită). În legătură cu G.D.S. şi cu faimoasa-i revistă am apucat să dialogăm data trecută mai pe larg. Ce aş vrea să pun aici în lumină este ciudăţenia că atacul împotriva lui Norman Manea a fost dirijat, pe atunci, de un articol al aceleiaşi Monica Lovinescu. Iar termenii în care este aplicată corecţia nu sunt deloc blânzi: luând în discuţie mirarea legitimă a eseistului în legătură cu lipsa vreunei remuşcări, ba chiar discreţia totală cu care şi-a înconjurat Mircea Eliade trecutul, Monica Lovinescu notează:

"Din două una: ori Norman Manea este de rea-credinţă (ceea ce nu ne-ar plăcea să credem), ori e total orb faţă de realităţile occidentale pe care le trăieşte de câţiva ani buni de zile. În Occident (...) a fi aderat la o formă sau alta de fascism, oricât de tranzitoriu, reprezintă o pată de neşters, în stare să curme orice carieră intelectuală" (vezi textul **Câteva confuzii**, în *22*, nr. 10/13-19 martie 1992, p. 13).

Iată ce opţiune cauzală (rea-credinţa sau orbirea) i se impută celui care încerca nici mai mult, nici mai puţin decît să aducă în atenţia publică o stare de fapt! Construind o reală alternativă, zic şi eu: din două una: ori Monica Lovinescu este mai interesată să privească **"adevărul" conjunctural** al evoluţiei cuiva în carieră, ori este preocupată de exprimarea **adevărului nud al faptelor**. (Dar chiar acceptând premisele apărătoarei lui Mircea Eliade, vin astăzi şi mă întreb: cum ar fi putut istoricul religiilor să-şi prejudicieze cariera intelectuală, dacă ar fi schiţat o cît de mică dezaprobare a ideologiei legionare în jurnalul său intim bunăoară, publicabil postum?!) Şi nu mă pot împiedica să-mi amintesc mărturisirea făcută de Virgil Ierunca şi Monica Lovinescu în cadrul interviului televizat. La rugămintea adresată celor doi să precizeze numele unor prieteni fideli din exil, primul citat a fost chiar Mircea Eliade...

Ce vreau să spun este că, o dată mai mult, se poate pune în evidenţă acelaşi simptom al ***gândirii captive*** ca şi în cazul menţionat la început, cel al lui Z. Ornea: atunci când un intelectual este de-ai noştri (adică de stânga dacă şi noi suntem de stînga: de dreapta când şi noi avem aceleaşi opţiuni), ba chiar ne este un foarte bun prieten, sau un mentor al tinereţii, putem închide ochii, putem ascunde realitatea sub preş. Cu atât mai nocivă şi periculoasă este

această atitudine în situaţia în care, pentru a impune un asemenea punct de vedere - în ultima instanţă: **oportunist, neadevărat** -, se mizează pe întregul prestigiu ştiinţific şi moral al celui care se lansează în luptă.

Probabil că, peste ani de zile, societatea românească va ajunge să-i dea totuşi dreptate următoarei observaţii a lui I.D. Sîrbu, scriitorul care n-a avut nevoie de conjuraţia vreunui grup de presiune pentru a-şi înscrie opera pe o treaptă literară onorifică (deşi postumă):

*"...istoria ne-a învăţat că cel ce scoate sabia mai are şansa de a scăpa netăiat de sabie - dar, din păcate, aceeaşi istorie ne va dovedi (are timp, nu se grăbeşte) că cine scoate minciuna, hoţia, trădarea va pieri de minciună, hoţie şi trădare; să ştiţi că în lumea asta a noastră, de aici, **a celor condamnaţi la a uita spre a putea fi uitaţi**, preexistă o lege tainică ce nu poate fi explicată deocamdată, şi anume că **nimeni şi nimic nu piere cu totul**; nu există secrete ce nu se vor afla, crime ce nu se vor descoperi, criminali al căror nume să rămînă ascunse în veşnicie; totul, absolut totul se plăteşte şi se răsplăteşte încă în această lume, dacă nu prin noi, atunci prin copiii sau urmaşii noştri; creierul uman are o parte a sa care poate fi distrusă prin şocuri şi medicamente, dar esenţialul, miezul tragic al fiecărei victime de aici, ca o sămînţă tainică, zboară ca păpădia în vînt sau se ascunde sub pămînt, în aşteptarea unei ploi sau a unei dreptăţi viitoare".*

(Cluj, 22 noiembrie 1997)

*Paris 28 noiembrie 1997*

**Paul Goma** : Mi se pare că totul porneşte de la modul în care este înţeleasă ***prietenia***. Am încercat în **Jurnal,** mai apăsat în textul de la finele vol III: **Unde am greşit?** să desluşesc deosebirea dintre ***prietenie*** rezemată pe adevăr şi ***iubire*** (sprijinită pe...iubire). Găseam că mulţi dintre prietenii de care mă despărţisem nu acceptaseră că ***prietenia*** (camaraderia, tovărăşia) se bazează pe un contract - ca şi mariajul - nu pe sentimentul sublim, dar orb, în care raţiunea nu are ce căuta: iubirea.

- O iubesc pe femeia X: o iubesc pentru că o iubesc şi nici un adevăr (că e urâtă, meschină, ţoapă, curvă) nu mă va determina să n-o mai iubesc;

- Sunt prieten cu Y: pentru că îmi place cum gândeşte, cum vorbeşte, cum tace; pentru că ne potrivim în modul de a vedea, cântări, aprecia lucruri, fenomene, idei, oameni; mai sunt prieten cu Y, pentru că am verificat: adeseori suntem complementari...

Cu un prieten-bun mi-e plăcut să discut, să dezbat - să mă dispuţ; unui prieten-bun îi trec cu vederea "mici defecte" - după cum şi el mi le trece pe ale mele. Însă când apar deosebiri de apreciere a adevărului ("media adevărurilor noastre subective"), se aude un clopoţel de alarmă; dacă clincheteşte încă o dată şi încă o dată - o explicaţie devine absolut necesară: ca între prieteni, francă; dacă se confirmă că asupra unor chestiuni ca libertate, adevăr, bine, democraţie opiniile noastre au pornit în direcţii divergente, cu părere de rău, mă despart de prieten. Contractul nostru - adevărat, ne-scris şi care nu prevedea unanimitate de păreri - în urma constatării că nu mai vorbim aceeaşi limbă, ia sfârşit; aici.

Prietenul de care mă despart, fiindcă nu mai împărtăşim aceleaşi valori - este ca soţia: când nu mai domneşte dialogul, ci doar conflictul, te separi, ea nefiind unică; doar mama e... una - nu poţi avea o altă mamă. De soţie însă - ca şi de prieten - te poţi despărţi (cu durere, cu sfâşiere, cu scandal), dar te desparţi.

Desigur, nu doar "celălalt" poartă vina rupturii; şi eu l-am putut dezamăgi pe prietenul meu, însă rezultatul nu poate fi altul: de prietenul cu care nu mai eşti la unison (mai corect: în armonie) te separi.

Înţeleg "prietenia de o viaţă" între persoane ce nu vehiculează idei, nu şi le fac publice (şi nu trec drept "directori de conştiinţă"); îi înţeleg şi pe cei cărora, legaţi de decenii, fiind nu doar prieteni, ci şi camarazi de luptă, le vine greu să admită că prietenul lor se înşela în cutare chestiune, ori că ei se înşelau împreună atunci când îl apărau pe un al treilea, folosind ca argumente neadevăruri.

Nu sufăr pentru Z.Ornea: nici el nu suferă pentru sine. Niciodată nu a dovedit curajul opiniilor şi nu a riscat, rostind adevărul. E legitimistul tip: pentru el, "cel care şade la Palat", mai ales (mult... mai ales!) dacă este şi secretar-general al partidului comunist, acela, precum Ducele, "are-totdeauna-dreptate".

Mult mai inconfortabilă arată a fi poziţia Monicăi Lovinescu şi a lui Virgil Ierunca: ei şi-au închinat viaţa, de la începutul exilului (1947-48), cauzei. Or, apărarea fiind una din formele luptei, presupunea folosirea şi a unor mijloace nu întru totul curate (nici de-a

dreptul murdare) - ca exagererea meritelor cuiva persecutat în România, ca exagerarea vinovăției persecutorului.

Este corectă observația Dvs.: din decembrie 1989, chiar de nu lipsesc deziluziile, amărăciunile, totuși nu mai suntem în război pe viață și pe moarte cu statul terorist. Deci nu mai sunt necesare minciunile pioase. Cu atât mai vârtos, cu cât cei în discuție nu se mai află în viață, deci, pe de o parte, datoria supraviețuitorilor este înălțarea monumentului închinat iluștrilor dispăruți, pe de alta, din moment ce aceia au devenit statufiabili, nici nu mai pot fi atinși de...micile (sau marile) neadevăruri întreținute în jurul vieții și/sau operei lor.

Să rememorăm cronologia faptelor (prin scris): textul citat, **Câteva confuzii** de Monica Lovinescu a fost publicat de revista *22* în luna martie 1992 ca replică la **Felix culpa** de Norman Manea (apărut în februarie-martie; tot în *22* - în februarie același an).

Am temeiuri să cred că în momentul în care a scris, Monica Lovinescu nu știa (în sensul că nu avea probe sub ochi) că Mircea Eliade este, așa cum se afirma, însă niciodată nu se dovedea, autor de articole antisemite. Față cu campaniile succesive, simultane, ale Securității, de denigrare a unor exilați anticomuniști, de fabricare de "probe"- era firesc, ***era normal ca noi să nu credem***. Fusesem ținta atâtor acuzații, obiectul atâtor calomnii, victimele atâtor "dovezi" fabricate de securiști, încât instinctiv (și mecanic) le respingeam de facto.

Cu atât mai vârtos cu cât și aceste acuzații (împotriva lui Eliade) veneau din partea unor evrei.

Dar nu este deloc necesar să fii un antisemit fioros, ca să accepți evidența; ***adevărul***: în toate campaniile Securității dirijate împotriva unor personalități anticomuniste ale exilului românesc, au fost folosiți evrei: și în "cazul Trifa" și în al lui Eliade și în al meu - cu toate că eu n-am fost, nu sunt legionar, nici antisemit:

A fost folosit, de pildă Edgar Reichmann: auxiliar al lui Iliescu în Echipele U.T.M., cele de Exmatriculatori ai studenților nearestați în urma Revoluției Maghiare, echipe ce au terorizat centrele universitare românești din decembrie1956 până în primăvara anului 1958; după '89, în colegiul redacției organului Ministerului Culturii de la București, *Contemporanul* (condus de N. Breban). În toamna anului 1976, **Gherla**, a treia carte a mea, a apărut în franceză,

tot la Gallimard, şi, simultan, a început difuzarea ei prin Europa Liberă, ***în lectura autorului - aflat în România***. Pentru că din timp în timp colabora cu câte o "cronică literară" la *Le Monde*, E. Reichmann a fost pus la treabă de băieţii tovarăşi ai săi de la Bucureşti. În cadrul campaniei, organizate de Securitate, ramura "externă", a fost animată de navetişti ca Ivasiuc şi ca Breban, de "ficşi" ca I.C. Drăgan, Michael Titus, Milhovean şi alte urdori. Atunci, în *Le Monde*, E. Reichmann după ce a ironizat şi minimizat **Gherla** (nu doar autor şi carte, ci faptele narate), a urcat în slăvi opera unui, se vede, coleg al său de UTM, Mirel Bergman. Peste ani, E.Reichmann a recidivat: a găsit "antisemitisme" în cartea **Din Calidor**!;

A mai fost folosit, de pildă, Petran. Acţiunea de diabolizare a mea (ca odios antisemit!) a fost acordată, în Israel, cu a etern-tovarăşului Iosif Petran, fost ceva just pe la Casa Scînteii, detaşat la Tel Aviv, însărcinat cu dirijarea foii intitulată *Revista Mea*. Şi acest individ m-a "demascat" - şi tot în legătură cu **Din Calidor** a găsit afirmaţii antisemite - în citate care...nu-mi aparţineau, pentru simplul motiv că erau extrase din gândirea şi din imprecaţiile lui E. Reichmann! (pentru amănunte vezi volumul meu **Scrisori întredeschise**, p. 430, Biblioteca Familia, 1995).

Am mai fost întărită neîncrederea în adevărul acuzelor la adresa lui Eliade faptul că autorul textului **Felix culpa** este Norman Manea.

Or, acest foarte-bun prozator (dar câţi foarte-buni nu erau în România ceauşistă!) nu prezintă deloc o garanţie morală: până prin 1988, când a plecat la Berlin, ca să consume o bursă (dar n-a cerut azil politic nici în Germania, nici în Statele Unite, unde s-a stabilit) a fost scriitorul-tip al anilor '80: dacă începuse a suferi din pricina cenzurii (chiar şi el, fiindcă nescriitorii din jur, înfometaţii, congelaţii, demolaţii - nu contau, în ochii lui), n-ar fi protestat *în exterior, sub semnătură*. Doamne fereşte! Atacat de *Săptămâna*, ca evreu, N. Manea a văzut din crimele comunismului carpato-danubian doar antisemitismul Iepocii! În acelaşi organ al M.I., aceiaşi Barbu şi Tudor mă botezaseră... Efremovici - ei şi? Aceasta să fi fost singura formă de teroare comunistă: antisemitismul de stat şi de partid?

Apoi: cât a rămas în România, N. Manea a fost în strânse relaţii cu Crohmălniceanu şi cu rabinul Rosen - dar oare e suficient ca cineva, oricât de odios, să fie evreu, ca să se bucure de prietenia ta?

Nu-i contest lui N. Manea dreptul de a-şi apăra propria piele şi pe a comunităţii sale. Atât că el nu este un oarecare evreu - ci scriitor (de limbă română). Or, un scriitor nu poate privi doar cu un ochi, auzi cu o singură ureche, pleda cauza numai *alor noştri* - dacă ţine să fie ***scriitor***, şi nu autor de cărţi.

Prin exemplele date (în partea de jos a scării...) am vrut să arăt că existau multe şi concrete motive de a nu lua în seamă acuzaţiile de antisemitism formulate de evrei având un trecut tulbure, în România. Indivizi care, chiar de n-ar fi slujit puterea comunistă, organală, teroristă, şi n-ar fi făcut parte integrantă din Aparat, tot n-ar fi devenit frecventabili.

Eliade... Dar el se afla în vizorul vânătorilor de nazişti, de câteva bune decenii, periodic se umfla campania anti-Eliade, apoi se dezumfla - pentru o vreme...

Să se mai ţină seama şi de faptul că la Paris nu mai avem o bibliotecă demnă de acest nume,cam de când am venit eu, în 1977, iar consultarea colecţilor unor periodice "cu cântec": un demers practic imposibil. Că vor fi existat câteva numere pe la cineva, da, însă că acela, de obicei legionar, îţi va permite ţie, nelegionar, să vezi cu ochii tăi (ba chiar să fotocopiezi!) ce scria cu adevărat Nae Ionescu, ce scriau Vulcănescu, Cioran, Vintilă Horia, Horia Stamatu, ce scria negru pe alb Eliade...- asta, nu!

Că Monica Lovinescu nu avea, în martie 1992, proba irefutabilă (că Eliade era autor de articole antisemite) o dovedeşte şi faptul că nu mi-a spus acest lucru (ne preocupa, ne frământa, ne provoca... temeri de confirmare). Fiindcă, de cum a aflat, mi-a comunicat. Momentul este precis datat în **Jurnal**-ul meu: **Marţi 26 octombrie 1993** (vol. III, p. 114).

Deci: textul său din martie 1992 la rigoare poate fi scuzat de starea de neinformare. Desigur, ignoranţa nu constituie un argument, însă circumstanţă atenuantă: este.

Monica Lovinescu l-a apărat pe Eliade de Norman Manea; nu avea dreptate, însă nu ştia că nu are... După octombrie 1993 nu a mai intervenit în discuţii despre Eliade. Sper.

Aşadar, rămân două "nedumeriri":

Una de fond ("subiectul" dialogului nostru): poate merge prietenia până la a nega fapte de necontestat - devenite, între timp de notorietate publică?; poate merge prietenia până la rostirea neadevărului - ca în emisiunea TV din octombrie acest an?

Cealaltă, secundară, dar tot constitutivă: poate un prieten să-şi apere prietenul invocând "distrugerea carierei" ce s-ar fi produs, în cazul în care ar fi fost spus adevărul?

Răspunsul meu: poate! - dacă aşază proteza:

**«Nu-i momentul!»**

Luptând cu Cenzura, de la microfonul Europei Libere, Monica Lovinescu a fost contaminată de un tic verbal (al adversarului, al duşmanului: cenzura ), devenit argument:

«Nu-i momentul...», spunea «să lovim în cei de dreapta - care au fost loviţi aproape 50 de ani -, când n-am început a lovi în stânga...»

Punct de vedere admisibil în ochii celor ce consideră că, pentru rostirea adevărului există momente privilegiate, dar şi altele, în care... nu-i momentul; şi că trebuie ţinută o "balanţă" - pe care o condamnăm cu vehemenţă când o auzim din gura occidentalilor;

«Nu-i momentul...», spunea Monica Lovinescu, după '89 «să lovim în cei-buni, când cei răi sunt şi mai răi...»

Punct de vedere acceptabil pentru cei care pun adevărul pe al *n*-lea plan, arătând înspre Păunescu, V.C. Tudor, Everac (ba chiar şi spre Popescu-Dumnezeu), atunci când toată lumea vede faptele rele ale foştilor-buni (sau: actualilor-răi): Buzura, Sorescu, Pleşu, Blandiana, Doinaş, Manolescu, Liiceanu...

«Nu-i momentul să lovim în Liiceanu, din pricina unei oarecari cărţi topite - când Opoziţia trebuie să câştige, iar ***un asemenea atac pe la spate*** (subl. mea, P.G.) ar împiedica-o să ia puterea...»

Onorabil acest plural implicativ (precum şi "lovitura pe la spate - dată lui Liiceanu!"), când este vorba de ***ne-spunerea adevărului*** - anume că lovitul-pe-la-spate Liiceanu, prieten şi al meu, îmi distrusese cartea **Culoarea curcubeului**, iar Monica Lovinescu, preoteasa est-ethicului, îl apăra de "calomnia" mea, negând fapta editorului, ***ştiind bine că acesta era adevărul - dar dacă nu era momentul***...

Ca un bun elev, Dan C. Mihăilescu şi-a imitat profesorul-de-gândire, scriind despre volumul **Sub zodia proletcultismului** de M. Niţescu: (apariţia, comentarea) "pică prost chiar acum, când se apropie alegerile, iar Opoziţia trebuie să câştige...". Opoziţia invocată de moralul critnic poartă un nume: Ana Blandiana, dovedită a fi autoarea, nu doar a nimicitorului pamflet anticomunist: **Arpagicul la Români**, ci şi suavelor poeme slăvind *şantierul, vremurile noastre, ne-robul*, deci *comunismul* care adineaurea-l liberă

- în fine, "Slavă veşnică lui Lenin". Nu ştiam noi, însă tăria Opoziţiei sălăşluia în virginitatea (morală) a Anei Blandiana.

Cu o astfel de maşină-de-spălat, cu o astfel de gândire strategică nu vom ieşi din aproximativismul relativizator daco-rom - nici măcar din mahalaua Stambulului.

Nu am avut onoarea de a fi prieten nici cu Vintilă Horia, nici cu Cioran şi nici cu Eliade. I-am cunoscut, i-am vizitat, am schimbat cuvinte - nu mai mult. Pentru fiecare dintre ei am nutrit stimă, preţuire pentru scrieriile lor, simpatie (cu excepţia lui Cioran), iar pe Eliade, la început, parcă-parcă l-am şi iubit...

În 1981 conduceam, la editura Hachette, colecţia: *Est-Ouest*. Dintre marii români Ionesco acceptase numaidecât să "intre"; Cioran refuzase, înspăimântat ("Nu vreau să am de a face cu d-ta, un reacţionar!", îmi explicase, râzând - însă nu glumea defel Marele Înrăit: în ochii săi eu eram "reacţionar"- în accepţia dată de comunişti - în timp ce Radu Florian, marxistul consecvent (şi odios: îmi fusese conferenţiar între 1955 şi '56; nu era ca ceilalţi, un bou proletarian, de aceea ne şi temeam de el şi de vigilenţa lui veşnic trează, înainte de a fi arestat, avusesem numeroase conflicte cu "Tovarăşul Florian") - acesta, nu altul i se păruse lui Cioran o persoană cu totul... de-a noastră, drept care-l invitase acasă, îi dăduse şi un interviu....

Cât despre Eliade, colaborarea cu el a fost (era să fie...) multiplă: la secţiunea beletristică a colecţiei *Est-Ouest* urma să i se publice **Huliganii** (ideea fusese a soţiei mele, Ana, pe loc îmbrăţişată cu entuziasm de Cristinel Eliade şi cu multă satisfacţie de însuşi autorul); la secţiunea de "Entretiens", lucrul a demarat numaidecât: la discuţiile preliminare fiind prezent şi Culianu - interlocutorul ideal!

La scurt timp Culianu mi-a expediat la Paris în jur de o sută de pagini dactilografiate: partea lui, de punere în situaţie, întrebările adresate lui Mircea Eliade, precum şi (pentru mine) chestiunile pe care avea de gând, în faza următoare, să le pună. Răsfoind dactilograma am înţeles: aveam în mâini forma (aproape) definitivă, a cam trei sferturi din "cartea cu Eliade" - de altfel, m-am şi grăbit s-o anunţ ca deschizătoare de colecţie...

Din păcate, "cartea cu Eliade" (a lui Culianu) a rămas atâta câtă era... Eliade nu mai voia să se joace cu noi.

Să fi fost şi Culianu "reacţionar"?

Se răzgândise Eliade? Fusese răzgândit?

La următoarea venire la Paris, în prezența și a lui Culianu, am încercat să aflu motivul pentru care Eliade nu numai că nu "mergea mai departe", cu trecutul-de-luptă al său, dar acum nu mai era de acord nici cu scoatere cărții, așa incompletă cum rămăsese (și cum a publicat-o mulți ani mai târziu Dan Petrescu, la Nemira). De acea dată nu i-am mai avut aliați pe Monica Lovinescu, pe Virgil Ierunca. Nici pe Cristinel. Mircea Eliade spunea, repeta că nu mai vrea această carte, că nu mai este de acord nici cu scoaterea la lumină a **Huliganilor**, că regretă timpul pierdut de Culianu - însă și-a dat seama că...

Ciudat și edificator: rămânea la suspensie, nu ajungea la formularea motivului, măcar a unui pretext. Iar Monica Lovinescu, la care căutam ajutor din priviri, acum glumea:

«Ia mai lăsați-l în pace pe Mircea, nu vedeți că l-ați obosit? - hai să vorbim de altceva...»

Când am aflat că **Huliganii** - carte pe care noi o scosesem din uitare - era tradusă în franceză, dar nu pentru Gallimard, editorul său, ci pentru L'Herne, "la Tacu", am dedus (sunt modest, trebuia să spun: am fost sigur) că tot camarazii îl răzgândiseră pe Eliade: «Nu era momentul», vorba cuiva să dea apă la moară - cu mâinile lui, prin dialogul cu I.P. Culianu - denigratorilor, celor ce pretindeau că... Iar atunci, după scurmarea cenușii amintirilor din tinerețea militantă a lui Eliade, avea să fie aruncat asupra tuturor legionarilor oprobriul... adevărului.

Atunci m-am supărat pe Eliade. Se spune: ca să ai dreptul să te superi pe cineva trebuie să fii cel puțin egalul aceluia. Eu, departe de a fi egalul lui Eliade, îmi luasem (abuziv) dreptul de a mă supăra pe el - doar și Iov se supărase într-o zi pe Dumnezeu, nu?

M-am supărat pe Mircea Eliade, fiindcă noi și cei de vârsta noastră - mă gândeam la cei născuți după 1930 - nu știam nimic-nimic-nimic și voiam, aveam acest drept: să aflăm adevărul noi înșine, despre premergătorii noștri, despre idolii noștri, despre atât de urcata în slăvi "generație de aur", cea având șansa istorică de a atinge maturitatea înainte de catastrofa celui de al doilea război mondial - drept care îl și așezasem sus, pe un soclu pe cel mai strălucit reprezentant al ei .

***Iar lui îi era frică să spună adevărul!*** Anume că în tinerețe fusese legionar, că simțise-gândise-scrisese ca un legionar.

În capul meu: a adera la doctrina legionară (ca şi la cea comunistă) nu constituie un păcat de moarte. Păcat devine fapta: terorizarea celor cu alte opinii, negarea democraţiei, vărsarea de sânge.

Dar mai ales: ***scrìsurile scriitorului***.

Desigur: e rău să scrii neadevăruri, să îndemni la violenţă, la ură, la excludere, la dispreţuirea celor care nu sunt “de-ai noştri”, la persecutarea celor ce nu-ţi împărtăşesc ideile. Însă nu mai puţin rău - ba: iremediabil rău - este ca, după decenii, să nu-ţi asumi cuvintele, deci faptele; să nu proclami fie şi: «Bine am făcut - aşa credeam atunci, aşa cred şi acum!», dar nici: «Acum gândesc altfel...», ci - ca Eliade, ca Cioran: să refuzi a discuta despre “asta”, pentru a da impresia că tăcerea ta, superioară, este tăcerea celui ce este calomniat, hulit, acuzat pe nedrept...

Iar prietenii tăi, ca într-o relaţie amoroasă, nu acceptă că prietenul lor s-a putut înşela - mai puţin când ai avut o contestabilă opţiune politică - ci atunci când nu ai avut normalitatea de a-ţi asuma propria viaţă, cu tot cu rătăcirile de moment - sau definitive.

Aşa cred. Sper că nu mă înşel.

Aici se termină luna noiembrie - 1997.

# D E C E M B R I E

## Luni 1 decembrie 1997

Am făcut un colet pentru Luca Pițu - cu Tournier - am pus în plicuri dialogul 4 cu Laszlo, mâine vor fi expediate.

Mi-a telefonat doctorul Olteanu de la Baden-Baden - tocmai primise textul cu Barbăneagră: Caramitru ar fi demisionat! Mai devreme decât prevedeam eu cam cu trei luni...

## Marți 2 decembrie 1997

A nins azi-noapte. Și acum ninge - să ne-nțelegem: la etajul IV, fiindcă până jos ajunge ploaie. Oricum, afiiroase a omăt. Ca pe la noi.

Nu am sub ochi jurnalul pe noiembrie, ca să aflu dacă am notat - și când? - că Lulu a vorbit cu Theresa Culianu-Petrescu și i-a spus că **Scrìsuri** s-a dat "în lucru". Bine-ar fi. Înseamnă că ar apare prin primăvara anului viitor - dacă...

Ora 12: telefonează, de la București, D-na Hossu-Longin. Că ea vine la Paris între cutare-cutare date și vrea să-mi ia un interviu pentru Memorialul Durerii.

Am fost silit s-o întreb de trei ori «Cine telefonează?» ca să-i înțeleg numele. Ori că eu sunt surd (sunt! ), ori că ea și-a rostit numele "le repezeală" (poate), ori că... (nu mai știu ce). Oricum, a zis: «Mă cunoașteți!» I-am răspuns că nu, n-o cunosc. «Dar ați auzit de mine». Asta da, desigur.

A spus în continuare: vine ca să-i ia interviu și lui Portocală. Foarte bine, am zis, eu însă nu accept.

A început să-mi explice ce a lucrat... Nu era necesar - ştiam. I-am spus: «Suntem în 1997, au trecut opt ani de la "evenimente" - dacă n-am avut loc până acum într-o asemenea emisiune, e prea târziu ca să mai am».

A mai insistat un pic... A spus ceva care m-a adormit, în sensul că m-a împiedicat să-i dau replica:

Cică ultima dată când am vorbit la telefon, eu aş fi spus că nu pot, din cauză că... mă mut... Că n-aveam casă... Am corectat (dar nu suficient): casă n-am avut în 1995. Ea: nu, mai demult...

Una din două: ori îmi pune în gură cuvintele Monicăi Lovinescu - ea îi va fi spus că sunt... indisponibil (şi a adăugat chestia cu casa - nu era încă de actualitate...); ori ea însăşi îmi atribuie o explicaţie pe care nu am dat-o. Ţin minte că ea îmi telefonase - de la Monica - anunţându-mă că "acum" nu mai poate veni la mine, însă data viitoare - sigur! Şi dată-viitoare s-a făcut!

Nu mi-a plăcut deloc, dar deloc "conversaţia". Nu, nu.

Mai ştii: are să încerce să mă convingă prin intermediar.

Dacă insistă - accept. Dar spun ce vreau eu.

### Miercuri 3 decembrie 1997

Mi-a telefonat Dan Petrescu - zice: «Acum ies din consiliu: s-a aprobat volumul **Scrìsuri,** iese în mai 1998».

Drept care am intrat în efervescenţă: vreau să fac o primă secţiune din primele articole - dintre care 4 sunt din 1977, scrise în România. Apoi am să fac o alta - din ce n-a intrat în **Amnezia la români**... În total, să fie 500 pagini deci încă 200. Am de unde, slavă Domnului!

### Joi 4 decembrie 1997

Am intrat. Aseară am extras o sumă de texte. Pentru 1977 am 4. Uluitor de... curate.

Am de gând, deci: articole noi (nescrise încă...) - nu vor fi mai mult de 50 pagini (deci: 350); în "odaia" de 150 rămase, am să introduc o selecţie din articolele predate lui Liiceanu şi refuzate - din motive de... hârtie. Mai există 2 din 1978. Apoi restul... Chiar de se va depăşi cantitatea de 500 pagini, voi avea (în sfârşit!) **Articolele.** Şi ce-ar fi dacă aş intitula acest volum: **Butelii aruncate în mare**?

Nu, n-o să-i spun **Buteliile...**, pentru că nu este integral, tot **Scrisuri** e mai bine.

Am selectat, corectat (4 le va fotocopia Ana, mâine), 22 bucăţi, totalizând 120 pagini. Am renunţat la vreo 20 - neinteresante (sau poate pentru că sunt obosit mi se par aşa?). Oricum: luni sau marţi (8 ori 9 decembrie) am să pun la poştă textele, ca să ajungă înainte de Crăciun. Am să le trimit în plicuri "subţiri", cu câte 50 file.

Noapte bună.

**Vineri 5 decembrie 1997**

Am ales 32 articole, totalizând 180 pagini. Împărţite pe ani:

- 1972: 1 articol (dar neavând originalul, nu îl re-traduc, are să fie reprodus fotografic cel din *Die Zeit*);
- 1977: 4 articole, toate din februarie;
- 1978: 3 articole;
- 1980: 1 articol;
- 1981: 1 articol;
- 1982: 1 articol;
- 1984: 5 articole;
- 1985: 1 articol;
- 1986: 1 articol;
- 1987: 6 articole;
- 1988: 8 articole.

În volumaşul **Amnezia...** - în cel de 100 pagini intraseră 15 articole; în următorul 34 - vor fi, în total, 49 - deci un sfert faţă de totalul **Buteliilor...**

**Duminică 7 decembrie 1997**

Nemulţumit de "aspectul" extrem de corectat, ce va da mâzgălituri la fotocopiere, am început să trec la ordinator unele din articole, cele mai "murdare".

Acum e dimineaţă (ora 8 şi un sfert), iar eu sunt gata-obosit - m-am sculat de la 5.

La ora 3 avem "alegeri" la biserică. Sper să nu iasă iar cu bătaie...

**Luni 8 decembrie 1997**

Azi am trimis primele texte din cele promise lui Dan Petrescu. Vreo 5. Alte 10-12 vor fi fotocopiate. Mâine trimit ce va fi copiat azi, poimâine ce se va face mâine. Sper să apuc poştă cu ritm normal (încă), fiindcă dacă intru în cel al sărbătorilor, au să-i ajungă la anul!

Am fost aseară (de la orele 15 la 19!) la alegeri. Nu cunosc rezultatul, am plecat înainte.

Sunt bine intrat în articolele vechi. Dacă Nemira acceptă cele 200 pagini suplimentare, sunt mulţumit.

Azi nu s-a putut fotocopia. Pe mâine deci. Am impresia că va trebui să aştept, fie o ocazie, fie anul următor.

Am impresia că am răcit din nou. Mă bag în pat.

**Miercuri 10 decembrie 1997**

Ieri am încercat să fotocopiez articolele vechi: nu s-a putut: sunt inegal "negre", nu intră în maşină, va trebui să mă duc sâmbătă iar, ca să le tragă bucată cu bucată.

M-am încurcat în propriile picioare:

Articolele vechi (1972-1987) în număr de vreo 35 (am mai adăugat) totalizează în jur de 275 pagini;

**Scrìsuri,** ultima expediţie către Dan Petrescu face vreo 365 pagini;

Dar n-am socotit **Trei dialoguri** - tare aş vrea să le public (astea fac 170 pagini).

Ei, ce facem cu totalul: 810?

De dorit ar fi aşa:

- un volum **Scrisuri** 1 - să cuprindă "vechile"+ **Dialogurile:** 275+170 = 445; **Scrisuri** 2 (1994-1997): 365 pagini.

Dar va voi Nemira?

**Joi 11 decembrie 1997**

Azi, la ora 10 vine Lucia Hossu-Longin pentru Memorial... O însoţeşte Ştefana. Ana a rămas şi ea acasă, ca să existe o asistenţă tehnică pe lume. O să vedem cum iese.

Am pregătit un dosar (gol - sau: aproape) pentru Dan Petrescu. Urmează ca, în timp ce se filmează, Ana şi cu Ştefana să se ducă alături, pe rue Ramponeau, la un atelier de fotocopii. Au de făcut cca 190 pagini de cea mai proastă calitate (fotocopiabilă!): fie prime-pagini, dar cu panglică consumată, scrisul fiind abia vizibil; fie dublùri făcute cu indigo uzat şi el; fie ba una, ba alta, dar mai există un necaz: am folosit, pentru còpii, hârtie recuperată (tot din ale mele scrieri), iar scrisul de pe dos răzbate pe faţă... Ştiu că are să fie o muncă migăloasă - fiecare articol are un alt grad de... intensitate - şi alte probleme. Sper să scoată nişte fotocopii corecte, fie ele şi "arse" (cu fond cenuşiu), dar scrisul să poată fi băgat de/în seamă.

Am modificat prezentarea. Cer un singur volum...

La ora 10 abia au plecat încoace... Români, n-ai ce le face.

O să supravieţuim noi şi ăsteia.

Au venit - pe la 11. Ne-am apucat de treabă la 11,30, ne-am oprit la 15,30. Nu le-am numărat casetele - trebuie să fi fost vreo 5. Sâmbătă, în drum spre casă, au să treacă pe aici. Ca să le dau articolele pentru Dan Petrescu.

Le-a fotocopiat Ana. Au ieşit ca dracul, am scris un bilet de scuză către redactorul care le va lucra.

Acum mă culc, rupt de oboseală. E ora 9 seara.

**Vineri 12 decembrie 1997**

De la Lucia Hossu-Longin am aflat lucruri tulburătoare:

În bine: că Ion Bucelea ar fi "bine" şi că Borza ar fi rău. Cică Bucelea ar fi declarat la Aiud (în reeducare?) că nu-şi închipuia că Borza este omul lui Crăciun...;

În rău, legat de aceeaşi bestie de Crăciun: că Petrişor ar fi pretins, vehement, că acest Crăciun "a salvat legionari de la moarte, ducându-i în braţe..."(? - unde: la Securitate? la spital? dar "salvarea", adică ţinerea în viaţă a banditilor era o datorie elementară a fiecărui securist : să-l ţină pe bandit în viaţă, ca să stoarcă de la el informaţii!). Deci se confirmă, nu ştirile rele despre Marcel - ci intuiţiile mele, prima în legătură cu chiar Enoiu. Faţă de mine, îl apăra pe Enoiu... Ce creştini suntem... Sunt convins că, dacă am fi faţă către faţă şi l-aş întreba: «De ce faci asta?», el mi-ar răspunde, nesmintit: «Ce ştii tu, mă...». Ei, da; de unde să ştiu eu?

**Duminică 14 decembrie 1997**

Ieri am răspuns la scrisori, cu care prilej am trimis felicitări de sărbători: Laszlo, Sălcudeanu, Mareş, Davidescu, Dan Petrescu (acestuia i-am trimis două fotocopii după două "răspunsuri" ale Gabrielei Adameşteanu la replicile mele); scrisoarea mea către el - datată 11 decembrie 1997 - constituind epilogul volumului.

N-au putut trece pe aici, cum convenisem: Filip a dus dactilograma la Ştefana, ea a dus-o la Ribera, unde urmau să se întâlnească. De-abia aştept să se facă ora 8, ca să-i telefonez şi s-o întreb dacă a reuşit.

**Luni 15 decembrie 1997**

Azi pleacă poşta: Dan Petrescu, Laszlo în principal.

Am citit aseară **Cartea Albă a Securităţii** - a adus-o Lucia Hossu Longin?

Impresia particulară (pe fiecare document): asta-i tot? Cu asta s-a ocupat, vreme de patru decenii, o armată întreagă de securişti? Impresia generală fiind... alta: "Uite, că scriitorimea a acţionat, s-a agitat, ne-a dat nouă de furcă..."

Fiindcă asta-i **Cartea Albă**: pe de o parte, "la document", lipsesc turnătorii: din securistul Hobană au făcut un scriitoraş, acolo, şi încă reacţionar; pe Ivasiuc, în **Note,** încearcă să-l reabiliteze ("Goma se înşeală când îl crede securist"). Târnăcop la fel ("Tudoran se înşeală când..."); sunt "reabilitaţi, deci puşi exact în "oala reacţionară" indivizi ca Ţoiu, Băran, nu apare Valentin Silvestru, Titus Popovici e un... persecutat etc. etc...Pe de alta, "peisajul": dacă te-ai lua după **Cartea Albă,** scriitorimea română a fost nu doar anticomunistă, dar şi combatantă! În ciuda lungului raport de ascultare din casa lui Dinescu în care numai el rămâne... consecvent, ceilalţi, în frunte cu Paler, "nu semnez dacă nu nu semnează şi cutare şi cutare şi cutare..." Taman ca în **Culoarea curcubeului**, în unul din primele capitole, cel tratând tentativa de a aduna semnături printre scriitori.

Pe cine dintre "anti" îi scoate C.A. curat-combatanţi?

În primul rând pe Pleşu. Apoi pe Breban. Şi pe Eugen Simion, care au participat la "lansare", înfoindu-se-n pene: "iată, că literatorii au rezistat comunismului, ce tot pretind unii şi alţii!" Ce să mai vorbim de Fănuş Neagu! Cel care, la beţie, este extrem de antitotalitarist.

Am senzaţia că pe Deşliu l-au pus într-o lumină mult nefavorabilă - faţă de Tudoran, de pildă.

Nu mai amănunţesc: este un "document" extrem de murdar. Din nefericire, românii noştri nu (mai) au discernământ, după '89 orice este... anti-comunist sau pare anti-securitate - devine, dacă nu literă de evanghelie, atunci singur: credibil. Dar nu a crezut amicul Florin Ardelean, din primul foc, ceea ce scria Bianca Balotă despre mine? Vasăzică a fost suficient să fie aşternute negru pe alb acele cuvinte, acele fraze, acele afirmaţii, pentru ca prietenul meu...să le creadă! Pe asta mizează Securitatea: ***chiar dacă mai apoi afirmaţi-***

***ile ei vor fi infirmate - ei bine, până atunci: lucrează!*** Şi lucrează puternic, destabilizându-i pe bieţii români.

**Marţi 16 decembrie 1997**

Azi vine Paul Cozighian, pentru ultima filmare: cărţile, fotografiile.

Ieri n-am primit poştă. Şi s-a lăsat un friiig...

A venit la 9,30 şi a plecat adineauri, la 17,30. A lucrat ca un rob la coperte şi la fotografii.

Am primit azi: *Vatra*, *ArtPanorama* (cu **Jurnalul** lui Sebastian - dar... cu coada tăiată) şi a 5-a întrebare a lui Laszlo - în care mă rade pentru apărarea Monicăi Lovinescu. Are dreptate. Dar şi eu am.

**Miercuri 17 decembrie 1997**

Azi-noapte a nins. Totul e alb - ca la noi, unde, cică, a fost viscol. Numai că, pe la ora şase a prins a ploua - peste zăpadă. Presupun că şoferii sunt deosebit de mulţumiţi...

**Joi 18 decembrie 1997**

Am scris **Dialog 5**. A venit *Familia* 11. Au publicat şi ei prima parte din textul despre **Jurnalul** lui Sebastian.

Am răcit iară. Mi-am dat seama după ce am dormit puţin după masă: somn de bolnav. Afară: plouă-plouă-plouă.

Notasem mai sus: am terminat răspunsul nr. 5, dar nu sunt mulţumit de ce-a ieşit.

**Duminică 21 decembrie 1997**

Am trecut cu bine pe celălat versant.

Azi avem (iar) alegeri, la biserică. Trebuie să mă înarmez cu răbdare. Şi calm (?).

Pun aici răspunsul meu la nr. 5.:

*DIALOG LASZLO-GOMA (5)*

*Paris, 18 decembrie 1997*

**Paul Goma**: Am impresia că iar s-a detracat circuitul de comunicare dintre noi - ni s-a mai întâmplat în aceşti cinci ani de când corespondăm. Când v-am propus să dialogăm la sfârşitul anului trecut, am avut în vedere perfecta egalitate de poziţii, chiar dacă între cel ce întreabă mereu şi cel ce mereu răspunde se creează un normal dezechilibru. Oricum, în precedentele schimburi am ştiut păstra armonia. Nu pentru că am fi fost din cale-afară de politicoşi unul cu celălalt, mereu grijulii să nu atingem puncte sensibile (?), ci pentru că am rămas ***în*** dialog - unde poţi spune orice (chiar dacă nu oricum).

În dialogul 4 - intitulat de Dvs. **Gândirea captivă,** chestiunea era ***adevărul:*** dacă se poate spune-scrie oricând, dacă se poate scrie-spune oricui; ***adevărul în legătură cu Mircea Eliade***: a scris sau ba articole violent legionare?; când am aflat noi, Monica Lovinescu şi cu mine despre asta şi care ne-a fost reacţia?

Or în textul al 5-lea Dvs. deplasaţi discuţia (nu o credeam încheiată odată cu precedentul meu răspuns, dar încheiată mărturia mea, ca unul ce mă apropiasem de Eliade, apoi, din 1983 mă îndepărtasem) de la subiect la...complemente circumstanţiale - şi acolo o bateţi în cuie. Indignarea Dvs. alunecă de la adevărata chestiune: cum de nu am ştiut-crezut atâta vreme în existenţa unor articole antisemite scrise de Eliade la... acuzaţia că nu am luat în seamă sursele cele mai demne de încredere (după opinia Dvs.) precum Ricketts şi mai ales Norman Manea?!

Foarte bine: am să vă urmez şi pe acest teren. Sper că totul va reintra în normal (pentru o vreme).

Eram sigur că, în dialogul precedent, rostind partea mea de adevăr în legătură cu Eliade şi cu Norman Manea, mă înscriam în chestiune prin amănuntele şi precizările unor circumstanţe cunoscute nemijlocit.

Surpriză! Prin textul de revenire-asupra am fost trimis la colţul meu - după ce am fost corijat cu liniarul la palmă - pentru...? - vă citez:

"felul în care aţi acordat mai multă atenţie datelor colaterale, de natură personală, ale «purtătorului de informaţie» şi nu ideii brute, în sine".

N-am să vă răspund în aceeaşi tonalitate. Măcar pentru că sunt mai bătrân... Fiindcă ştiu: are să treacă şi asta.

De aceea o re-iau, re-repetând bătrâneşte:

Dragă Domnule Laszlo: vorba era despre adevăr - dacă trebuie spus oricând sau dacă trebuiesc respectate anume "reguli" (li se mai spune: "momente"). În acest demers, "colateralele", cum le spuneţi, orice aţi crede, au un rol important - ca agenţi ai adevărului.

Ca să înţelegeţi ce spuneam când spuneam (ceea ce spuneam) despre Norman Manea, hai să dau şi eu un exemplu - tot din lumea literelor (sic):

Să zicem că amicul nostru al tutulor, inevitabilul arheu (ba al naţiei, ba al lui Liiceanu), pe numele său George Pruteanu deschide gura şi rosteşte... ***un adevăr*** (chiar şi lui i se poate întâmpla un accident).

Cum veţi primi emisiunea vocală a sa: îl veţi crede, pe loc? Dacă da: aveţi certitudinea că, de astă dată, în mod excepţional, găinarul arheo-ţărănist (şi creştin!) spune un adevăr şi nu ca de obicei... orice-i trece prin capul lui de escroc intelectual?; dacă nu: de ce nu-l credeţi, doar a spus un adevăr?

Îmi veţi replică: comparaţia cu Manea este abuzivă şi calomnioasă.

La care eu vă voi întreba iară: De unde ştiţi (că e calomnioasă)? Îl cunoaşteţi pe adevăratul Norman Manea - şi nu pe cel care se prezintă singur, traficându-şi, după obicei, scurta-biografie? Pe cel ce "şi-a cosmetizat-o, prezentându-se drept o culme a combativităţii anticomuniste, povestind un incident care l-a opus lui Păunescu, apoi o vizită care i-a făcut-o acasă un agent al Securităţii, pe care el l-a surclasat, o şedinţă la biroul de proză al Uniunii Scriitorilor...- peste tot el fiind un stâlp al eroismului anticeauşist..."- am citat dintr-o scrisoare a unui critic literar şi protector al său, dezamăgit de asemenea comportament.

O iau din nou de la cap:

Dragă Domnule Laszlo, am primit mesajul din 11 decembrie '97, cuprinzând proposta 5-a.

Dar bineînţeles că vă permit (?) să-mi mărturisiţi "dezamăgirea în legătură cu răspunsul oferit la precedenta întrebare-provocare". Este dreptul Dvs. cel mai sfânt.

Să ne întoarcem însă în timp - dar nu cu doar 5 ani (1992, la "bomba Manea", cum îi spune cu modestie însuşi Manea); nici cu 8 ani - la decembrie '89); nici cu 9 ani (1988, la «bomba Ricketts» - îi zic eu, acum), ci cu 14 ani. Veţi fi ştiind (doar aţi îngrijit ediţia volumului meu de **Scrisori întredeschise**) că mi-am îngăduit să mă supăr pe Eliade în 1983, în împrejurările povestite. Şi, după un prost obicei, supărat am rămas.

Din acel moment nu m-au interesat nici manifestările pro-Eliade şi nici anti-Eliade - să fi fost acel episod: "colateral"? "Personal"?

Nu cred. De aceea, găsesc stridentă-până-la-grimasă înduioşarea-până-la-zâmbet a Dvs. faţă cu afirmaţiile mele anterioare - anume: că Monica Lovinescu nu avea, în martie 1992, proba irefutabilă că Eliade ar fi scris articole antisemite - de ce? pentru că: abia în octombrie 1993 a avut (proba); atunci mi-a comunicat şi mie rezultatul.

Întrebarea Dvs.: "Pe astfel de...dovezi vă bazaţi în informare...?" este, neîndoios ireverenţioasă faţă de doamna Lovinescu - cu atât mai vârtos, cu cât mai departe, scrieţi: "în care autoarea de **Unde scurte** pune la cale..." *

Ei bine, oricât vi s-ar părea de ciudat - acum -, re-răspunsul meu este:

**Da, pe astfel de dovezi mă bazez.**

Veţi fi auzit, presupun, de acea probă care... nu probează, însă atârnă în balanţa justiţiei, înclinând-o într-o parte, în alta. Se numeşte: ***intimă convingere***. În lipsa unor probe palpabile, m-am, vorba Dvs., bazat pe ***convingerea intimă*** că abia atunci (în octombrie

---

* Monica Lovinescu este autoarea seriei de volume **Unde scurte** - şi nu "autoarea **Undelor scurte**" cum o luaţi Dvs., pe urmele lui N. Manolescu - el scrisese, abia după un an de la apariţia întâiului din **Unde scurte** cronica intitulată nemăsurat umoristic: "Un cronicar foarte ascultat"...

Aţi mai avut un derapaj în acelaşi stil, în dialogul precedent - unde aţi scris: "...fierbintea ***adeziune descreierată*** (subl. m. P. G.) a tânărului orientalist..."- vorbind de Eliade.

1993) Monica Lovinescu a căpătat dovada (că Eliade scrisese articole antisemite).

Dacă se va dovedi că adevărul este altul, păcatul să cadă asupra capului meu (şi doar al meu).

Scrieţi, iritat foarte:

"(...) nu era nevoie să-mi reamintiţi că la Paris nu aveţi o bibliotecă (...) pentru presa legionară..."

De ce să nu fi fost nevoie să vă reamintesc? Dovadă că este, în continuare, nevoie: nici acum nu ştiţi - că nu ştiţi...:

"era mai mult decât suficient" să luăm în considerare "cartea **din 1988** (sublinierea vă aparţine - n.m. P.G.) a lui Mac Linscott Ricketts"...

Ce vrea să fie asta: "era mai mult decât suficient"? V-aţi urcat pe o scară de zugrav, ca de-acolo, de sub plafon, să-i admonestaţi pe leneşii elevi care suntem? De unde aceste ne-nevoi, aceste "suficienţe"? De unde tonul - dacă nu ireverenţios, atunci sigur neprietenos?

Luându-mi în serios rolul de elev (bătrân), răspund:

Auzisem de această carte - atât. Nu i-am dat atenţie - nici în '88, nici în '89; nici în 1990, nici în 1991, nici în 1992. De ce?

Cum să vă explic eu...? În '88, în '89 alte cărţi, mult mai importante aşteptau să fie citite; aveam alte preocupări, altfel spus: priorităţi care de care mai presantă - şi nu mai contează că nu toate erau egoiste. Iar acum, privind peste umăr înapoi, în timp, nu-mi surprind nici o umbră de culpabilitate (intelectuală!) - că nu l-am citit pe Ricketts, că nu l-am studiat pe Manea (imediat ce a scris eseul, în septembrie '90 - de ce atât de târziu, doar se afla în Occident din 1986, iar cartea lui Ricketts apăruse, cum spuneţi, încă **din 1988**? - să fi aşteptat bilet de voie de la Brucan, cel din decembrie '89?)- într-o chestiune pentru mine cel de atunci cu totul secundară: de la o anume vârstă faci o severă selecţie în lecturi.

La reproşul Dvs. prelungit - îl citez:

"era suficient să acordaţi (...) credit citatelor (...) reluate de Norman Manea în chiar discutatul eseu: **Felix culpa**", vă răspund tot cu o întrebare:

Pentru Dumnezeu, de ce să fi fost "suficient"? De unde până unde convingerea că exilaţii de la Paris, în general, în particular eu aşteptam cu sufletul la gură viitoarea emisie pe cale bucală (între noi fie vorba: perfect ininteligibilă, Norman Manea fiind persoana care şopteşte şi în gând - darmite în scris...), ultimul op (în engleză) al emi-

grantului la America?; chiar vi-l imaginaţi pe însuşi Norman Manea, umblând călare pe cheiurile Senei, cu adevărul în suliţă (bine: în proţap), de să i-l vază toţi muritorii - şi numai noi, "antisemiţii" ne prefăceam că nu băgăm de seamă cine-i purtătorul "ideii brute, în sine", vorba Dvs. (deşi parcă tot mai drăguţ suna: "cu conceptele de gât..."- nu credeţi?).

Am citit eseul lui Manea abia acum o lună, după ce mi-aţi trimis volumul: **Despre clovni**... Chiar de va fi fost "suficient", ei bine, nu l-am citit în revista *22*. Şi îndrăznesc să afirm că n-am suferit din această pricină. Am auzit de el, în 1992, nu l-am crezut epocal, indispensabil, deci n-am dat din mâini şi din picioare ca să mi-l procur, să nu care cumva să rămân de căruţă, să mor, Doamne-fereşte, neinformat...

N-am intervenit în discuţie. Din ce se scria am înţeles că Norman Manea susţinea: Eliade a scris articole antisemite - dreptul său, însă nu era el primul care să susţină asta. Dacă din agitaţia de atunci mi-a rămas ceva, apoi acel ceva a fost incredibilul ***Nu-i momentul!*** (pentru a spune adevărul) al Monicăi Lovinescu, în nici un caz dintrodatica sete de adevăr a cruciatului Norman Manea.

Repet: nu m-am dat de ceasul morţii să citesc marea-comunicare-mare a lui N. Manea (în 1992). Poate şi pentru că încă din 1983 nu-mi dădeau pace anume bănuieli (refuzul lui Eliade de a vorbi despre tinereţea-i furtunoasă cu I.P. Culianu)

Iată-ne ajunşi la al patrulea paragraf al textului Dvs. (cel care îmi pune capacul):

În finalul precedentului, era o întrebare - retorică:

"(...) de ce ce să nu i se acorde tot creditul?"(lui N.Manea - n.m. P.G.).

Iar acum citez din următorul:

"Ah! pentru că Norman Manea este evreu şi a fost prieten cu Moses Rosen? De data aceasta, îmi veţi permite să fiu într-un violent dezacord cu dv. M-a intrigat profund felul în care aţi acordat mai multă atenţie datelor colaterale, de natură personală, ale «purtătorului de informaţie» şi nu ideii brute, în sine" - (după care vine o exemplificare de tot hazul - dacă n-ar fi de-tot-plânsul) - în continuare: "Iată de ce sfidez pe oricine (deci inclusiv pe dv., domnule Paul Goma) să-mi dovedească în mod obiectiv că am dat un citat eronat sau că am enunţat o idee neadevărată şi să nu mi se uite în buletin sau pe lista de prietenii personale!"

Aţi comis o imprudenţă: aceasta - re-citez:

*"Ah! pentru că Norman Manea este evreu şi a fost prieten cu Moses Rosen?"*

Mărturisesc: nu vă mai recunosc. Până mai acum o lună eraţi bătăios, eraţi agresiv-productiv - acum vizaţi alături de ţintă, confundaţi punctele de vedere, faceţi legături strâmbe; până de curând eraţi - printre altele - un tânăr dornic să afle, să ştie - de acum câteva săptămâni, probabil fiindcă veţi fi aflat câte ceva, de undeva, ne reproşaţi vehement că nu ştiam, că nu spusesem-scrisesem la timp - că ascunsesem asemenea informaţii capitale!

De unde aţi ex-tras acest...învăţământ (că nu-i acord credit lui Manea *pentru că* e evreu) - fie şi adăpostit la umbra semnului întrebării? Din spusele-scrisele mele? Sau din mâneca Domniei Voastre? Cu toată prietenia vă scutur de mâneca pricinatică: asemenea procedee - de a trage, tu, "concluzii" abuzive din discursul altuia - nu-se-face-să-le-faci.

Despre N. Manea am spus, iar acum doar repet: nu prezenta încredere în chestiunea adevărului acuzelor formulate - însă nu "pentru că este evreu", cum săriţi cu ambele picioare drept în concluzie, ci "pentru că (autorul eseului) este Norman Manea"- ce e atât de greu de înţeles?; şi mai ales de acceptat, când scriu (ierte-mi-se autocitarea):

"(...) nu prezintă deloc o garanţie morală"- după care amănunţesc de ce cred eu una ca asta: "până prin 1988 (mă înşelasem, corectez: până în 1986, atunci a plecat din România - n.m. P.G.) a fost scriitoriul-tip al anilor '80 (...), n-ar fi protestat în exterior, sub semnătură, Doamne fereşte!"?

(Încă o paranteză: n-a deschis gura - din 1986 - până în 1990).

Ce vi se pare nerezonabil în raţionamentul meu? Respingerea adevărului purtat de X, *pentru că* acest X nu prezenta încredere? Ce e anormal în asta? Că am dat mai degrabă importanţă "datelor colaterale, personale" - decât adevărului, cum afirmaţi? Dar stimate domnule Laszlo: un asemenea reproş din parte-vă dovedeşte profunda, violenta necunoaştere a realităţii în general, în special a exilului (ferice de Dvs.!)? Or, nu chiar tot ce nu cunoaştem noi nici nu există cu adevărat.

În exil, prin forţa împrejurărilor (printre acestea permanentele agresiuni la care eram supuşi din partea terorismului de stat de la Bucureşti, infiltrat printre noi şi lucrând, vai, eficace, la dărâmarea şubredelor noastre *construcţii ale adevărului*), era firesc să nu

avem încredere în cineva - cu atât mai grav, cu cât acela era **scriitor** - care, pe de o parte, nu dovedise nici curaj, nici dreaptă judecată, în România; pe de alta, ajuns la adăpost în Occident, după ce patru ani lungi păstrase o tăcere asurzitoare despre ce se petrecea în acel moment în ţară (***distrugerea ei***) îşi inaugurează netăcerea (o, cât de înţeleaptă!) printr-un eseu împotriva legionarismului lui Eliade! Ce fel de garanţie morală prezenta în ochii noştri un asemenea scriitor?

Nici una. Vi se va fi arătând nedreaptă, acum, în 1997, aprecierea, însă înainte de 1990 era perfect îndreptăţită.

Şi să nu spuneţi că nu era nevoie să vă re-re-reamintesc - şi asta. Ba da, ba da.

Încă ceva: chiar credeţi că ***acest adevăr*** (că Eliade scrisese articole antisemite) constituia, atunci - până în '89 - pentru noi, exilaţii activi, dacă nu singurul, ***principalul adevăr***? Nu cumva aşa vi se pare acum (în 1997), pentru că abia acum daţi cu ochii de probe şi, în graba "descoperirii", vă indignaţi peste poate că "înaintaşii" nu le dăduseră importanţa pe care o daţi Dvs. (acum)?

Că atunci "purtătorul de informaţie" era evreu nu avea o importanţă determinantă pentru noi, aflaţi deja în exil. Dar că, o dată ajuns în Occident, ataca ***numai antisemitismul oficial din ţară*** - ca Nina Cassian, ca Maria Banuş, ca Al. Mirodan, ca Edgar Reichmann, ca Leon Volovici - da: avea o determinantă importanţă. Pentru că - re-re-repet:

"Purtătorul de informaţie":

a) nu deschisese gura cât timp fusese în România;

b) odată în Occident, deschizând gura, a condamnat, din ceea ce se petrecea în România de aproape o jumătate de veac, ***doar*** antisemitismul de stat a ultimilor ani, arătând cu degetul, nu înspre distrugerea României (ţară şi a lui), faptă a comuniştilor, a securiştilor, a ceauşiştilor, ci ***numai*** înspre legionarismul lui Eliade!;

c) acum câţiva ani (înainte de publicarea eseului?, dialogul să fi fost publicat în *Apostrof*? în *Vatra*?), la întrebarea: de ce el, scriitor ce nu făcuse compromisuri cu puterea, nu aderase la mişcarea de solidarizare cu Charta 77?, Norman Manea răspunsese...- adevărat, nu că tocmai era bolnav; nici că tocmai sta să-i apară o carte (ca lui Breban, **Bunavestire**) şi nici că... nu semnează alături de Negoiţescu, un homosexual, de Goma un tip făr-de talent - nu:

Norman Manea a explicat: ***nu s-a raliat mişcării pentru drepturile omului, deoarece... el este evreu!***

Ei, bravos! Ca şi cum Ion Vianu n-ar fi: Luminiţa Coler nici ea!

Dacă găsiţi că un *scriitor* care dă un asemenea răspuns la o astfel de întrebare merită, nu numai atenţia, dar "să i se acorde tot creditul" - rămâne o chestiune care vă priveşte numai şi numai pe Dvs.

•

Ne oprim aici (la al patrulea paragraf al celei de a cincea proposte).

Şi respirăm adânc - de acord?

Paul Goma

## Luni 22 decembrie 1997

Am fost ieri după amiază la alegeri pentru eparhie. Şi iar s-au îmbrâncit, s-au înjurat - în biserică. Capul răilor: popa Apostolescu. Pe o femeie - care contesta adevărul spuselor sale în legătură cu preotul Petre Popescu din Montréal, a... afurisit-o astfel:

«Te excomunic (sic)! Ieşi afară din biserica mea!»

Pentru că femeia n-a ieşit, iar din jur plouau alte contestaţii, popa s-a repezit în altar şi a stins lumina. Perifan a dat s-o reaprindă - şi s-au trântit acolo, pe undeva (fiind întuneric, n-am văzut dacă în altar, unde se află întrerupătorul, ori în faţă).

*Iar popa 'Apo ce-mi făcea?: Clopotele că-mi trăgea!*

Îmi tot venea să-i zic, văzându-l atât de agitat:

«Părinte! Eşti un bou!» - dar ieri am fost aşa de cuminteee.

Azi Ana n-a putut fotocopia. Dacă nici mâine, atunci abia după...29 decembrie, când poşta e supraaglomerată. Deci are să trebuiască să amân pe la anul.

Nu mai sunt decât zece zile...

## Miercuri 24 decembrie 1997

N-a fost pusă poşta nici ieri. Sper că azi - am renunţat la fotocopii după propostă, am copiat-o la ordinator şi am tras-o la imprimantă.

Intre timp mi-au sosit scrisori de la Davidescu şi de la Luca Piţu.

Aseară mi-a telefonat Laszlo de la Cluj: că pleacă la Budapesta. Nu primise scrisoarea din urmă, cu atât mai puţin răspunsul nr. 5 plecat luni.

Mă gândesc ca în zilele astea să pregătesc **Dialogurile** 170+60=230 (+20 din **Mic dicţionar 'xplicativ**) = 250 pagini. Pe astea să le trimit lui Luca Piţu ca să le recomande la Eş, la Junimea.

**Joi 25 decembrie 1997**

Ieri a fost pusă poşta - când o ajunge, Dumnezeu cu mila!

Am şi pregătit un plic de trimis la Focşani.

Aseară am petrecut în familie - şi Filip a rămas acasă. Deşi n-am mâncat decât o singură felioară de saumon, n-am dormit bine. Să vezi ce-o să fie la noapte! - avem friptură de porc...

**Vineri 26 decembrie 1997**

A doua zi de Crăciun.

N-am lucrat nimic, nu se vede nimic de pe urma mea. Cred că iar o să mă apuc de eoliene.

Deşi rare, ceva impresii despre **Jurnal** îmi ajung la urechi. În cele două şedinţe de alegeri de la Biserică, Filitti mi-a vorbit - el mie! - de... utopia Basarabia. Mi-a atras atenţia că am făcut (sic) un canal de 110 m lăţime, care-i mai lat decât Canalul de Suez. I-am răspuns că ştiam (Suezul are între 60 şi 70 m), dar ăsta să fie la ei, acolo, în Egipt şi în secolul trecut, "noi" facem un pod şi mai frumos (pe râu în jos)!

S-ar zice că de ceea ce se temeau foştii mei prieteni, deveniţi duşmani - se împlineşte (încet, încet, dar vine). Dacă îmi public şi articolele şi dialogurile, astup o bună parte din gaura cu pricina care a făcut din mine, fie un necunoscut pur şi simplu, fie, în cazul "fericit": un ilustru (necunoscut). La ce are să-mi slujească? La nimic, vorba celuia, dar să-l am!

Deşi la această întrebare am răspuns şi eu (în **Unde**...?), şi Laszlo - revin:

Ce-ar fi trebuit să fac, cum ar fi fost frumos să mă comport, ca să nu-mi supăr colegii, confraţii, cobreslaşnicii?

Dar bine-nţeles: convenabil; civilizat; politicos - prieteneşte. Cum ar veni: să nu reacţionez, să nu spun nimic, nici pe faţă, nici pe dos, să îndur şi să trec mai departe...

Mai-departe - încotro? În peşteră?

Desigur, "atitudinea" m-a costat scump: am ajuns o ruină de oriunde ar fi ea privită - dar vorba celuia: "o ruină întreagă"!

**Sâmbătă 27 decembrie 1997**

Mai avem 5 zile din acest an. Nu înţelege de ce mă grăbesc să-l părăsesc, să se termine: doar a fost anul **Jurnal**-ului. A fost. Dar mă grăbesc să trec în al timp.

A fost bine, a fost foarte bine că mi s-a publicat **Jurnal**-ul. Izbitură brutală, nemiloasă - dar salutară (cred eu). Prea se instalaseră noii-răi în "situaţie", prea se credeau intuşabili, bine înşurubaţi în... Istoria literaturii române. Desigur, nu am reformat-o eu, istoria aceea, dar am atras atenţia că nimic nu e definitiv, nimic câştigat pentru vecie.

Că mi-am asigurat duşmănii tenace... le aveam şi înainte, au fost doar consolidate.

Recitind zilele trecute din vol. I al **Jurnalului**, am fost... izbit să constat cum a început a funcţiona izolarea mea prin voia Monicilor imediat după decembrie 1997. Doar trei nume - prieteni şi ai mei - care spun multe: Dan Petrescu, Dinescu, Liiceanu. Aceştia "trecuseră" mai întâi pe la Monici, dar, în mod cu totul şi cu totul misterios, n-au mai ajuns şi la mine. Însă dacă la Dan Petrescu şi la Dinescu nu am proba "descurajării" în ceea ce mă priveşte, de a-mi da măcar un telefon (s-ar prea putea ca ei înşişi să nu se fi gândit să mă contacteze - erau atât de mari: primul, ministru, al doilea: preşedinte al Uniunii Scriitorilor!) - la Liiceanu am proba (adevărat: furnizată de chiar Monica): deşi rămăsese stabilit că par-

ticip şi eu la perfectarea portofoliului editurii lui Liiceanu, n-am fost anunţat - în schimb au participat Berindei şi Combes!

Ca şi la Alain, ajuns aici, mă trezesc în faţa unui perete de ceaţă: nu înţelege: DE CE? De ce au făcut **asta**?

Dacă toate drumurile duc la Roma, toate răspunsurile duc la teama lor de a nu fi... uitaţi, în favoarea mea. Se observă nunaţa: nu am spus: gelozia lor, deşi asta este cauza.

Dacă aşa stau lucrurile, apoi nu au procedat cu inteligenţă la marginalizarea mea nu mai vorbesc acum de morală - asta a fost de mult uitată. Ce vor fi crezut, ce vor fi sperat: că, dacă mă scot pe mine din joc, are să le rămână lor scena întreagă?

Probabil - sigur - s-au întresfătuit, întâi cu Liiceanu, mai apoi după 1993 cu Adameşteanu: cum să facă şi să dreagă ca eu să nu-mi mai arăt mutra "pe Bulevard", să rămân unde mi-e locul, în Drumul Taberii.

Începutul diferenţierii fusese făcut prin actul lui Dan Petrescu: ei Monicii fuseseră primiţi ca membri de onoare ai Uniunii Scriitorilor - eu nici măcar reprimit. În schimb primiţi Botez, Sorin Alexandrescu...Apoi: ei au fost extrem de grijulii, să nu amestece borcanele: au lovit numai în cei deja clasaţi ca "trădători": Eugen Simion, Valeriu Cristea, Sorescu (aşa şi-aşa), Pleşu (idem). Dar, Doamne-fereşte n-ar fi zis nimic de Manolescu! Nici de Paler! Nici de Hăulică! Ce să mai spun despre Blandiana, ori Dimisianca! Cât despre Liiceanu... ce ar fi putut să cârtească, nici n-au avut motive (în afară de tirajul de 5.000, majorat la 7.000 ca urmare a scandalului făcut de mine).

Au avut lansări de carte, turnee în ţară, întâlniri cu cititorii - posibil ca la Piatra Neamţ să fi fost unul în sală care să se fi trezit vorbind de nevastă-mea - dar faptul că m-au "apărat" a fost în cadrul general. Apoi ce-i costa să mă apere cu cuvinte rostite, când prin cele zise pe jumătate, pe sfert, mă aranjau, mă puneau bine, pe lângă "băieţii buni" de care depindea publicarea mea?

Încă de anul trecut (1996) îmi parveniseră semne de panică din parte-le (de acea dată compătimeau cu Ţepeneag):

aflaseră de iminenta tipărire a **Jurnal**-ului şi, judecând ei după **Căldură mare**, îşi imaginau cam ce scriu eu în rest...Încă nu am dezlegat enigma "trialogului" din *Contemporanul*, Breban-Ţepeneag-Paruit: am impresia că în acel moment **Jurnal**-ul nu era apărut, deşi discuţia este datată: ***februarie*** - de altfel, ei discutau doar pe... **Unde am greşit?**, asta fiind limpede. Probabil exemplarul pe care l-am dat Sandei Stolojan (sau Mariei Brătianu?) ajunsese în mâinile lor şi măsuraseră... consecinţele...

**Duminică 28 decembrie 1997**

Aseară am frunzărit **Dicţionarul Scriitorilor Români** - fireşte, vol I. A-C. Un sfert sau poate o cincime din totalul scriitorilor.

După prostul meu obicei, am făcut o listă - alfabetică - a celor care au fost închişi, deci n-au publicat, fie din pricina închisorii, fie din pricină că încă nu venise 1965-ul întru dezlegare. Rezultatul a fost surprinzător:

Lipseşte, desigur, Radu Gyr, se pare că el este cel care a "absentat" din literatură cel mai lung timp - deşi, judecând după Crainic...

Aşadar: (la A-C) am găsit 18 scriitori care au cunoscut închisoarea şi interdicţia. Dintre aceştia (încă o dată: numai cei al căror nume intră în primul volum) doi au murit în închisoare: Radu Cioculescu, la Dej, şi Batzaria (Moş Nae), în 1952, la Ghencea.

Unii dintre ei au făcut multă închisoare (Crainic: 19 ani), Carandino tot cam atât, însă durata închisorii nu coincide cu a "tăcerii editoriale". Trebuie spus că sunt tăceri şi tăceri: unele impuse (Caraion: între 1948 şi 1966 = 18 ani), altele autoimpuse: Olga Caba, deşi a făcut "numai" 2 ani de închisoare, (1952-53), nu a publicat vreme de 25 ani!; Mihai Crama (nu ştiu să fi fost închis - se pare că nici n-a fost) a tăcut şi el 20 ani (1947-1967). În fine, o altă categorie (Caracostea) care, deşi liberat, a murit în 1964, fără să mai apuce 1965-ul.

Dintre aceştia, "campioni" (ai tăcerii) sunt bucovinenii (Olga Caba: 25 ani) şi basarabenii: N. Coban: 25 ani (1944-1969) şi Mihai Crama: 20 ani(47-67).

Interesant cazul lui Crainic: deşi "întrerupt" (citeşte: arestat) în 1947, deşi, împreună cu Gyr, unul dintre cei mai celebri deţinuţi anticomunişti, nu concurează la tăcere. Nu ştiu când anume va fi fost liberat, oricum, din 1962 a început a publica în *Glasul Patriei*: ceea ce face "numai" 19 ani de tăcere... Probabil şi Gyr tot atunci a început să publice, însă cum el făcuse închisoare şi înainte...

În mare, toţi aceştia au început a fi... interzişi - fie că erau arestaţi, fie că nu - în 1947-48 şi, dacă au mai trăit, au reînceput a publica **după 1965**.

Eu, nefiind publicat înainte de închisoare, nu intru în nici una din aceste categorii.

Eu intru în categoria mea - şi numai a mea:

- a celui care, după 1965, a fost total interzis, deşi se afla pe solul RSR, din martie 1970 în noiembrie 1977 - ceea ce face 7 ani şi 7 luni;

- a celui care, "fugit" fiind (chiar şi el!), din noiembrie 1977, nu a mai existat pentru literele româneşti din România până în ianuarie 1990.

Şi iată: un total de 20 ani.

Mai sunt "fugiţi" care nu existau în "scriptele" din ţară: Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, Vintilă Horia, Petru Dumitriu - între 30 şi (50 ani). Însă ei au cunoscut interdicţia numai după ce au...fugit. Or, eu am stat pe loc şapte ani - fiind interzis.

Aici nu intră cei trei mari: Ionescu fusese publicat la sfârşitul anilor '60, Eliade recuperat, Cioran şi el.

## Marţi 30 decembrie 1997

Greu mai trec zilele de sărbătoare! Oricum, cele în care nimeni nu lucrează serios. De-abia aştept să ajungem dincolo de Anul Nou.

**Miercuri 31 decembrie 1997**

Am ajuns în ultima zi a anului. Fie ca următorul să fie mai bun - nici nu va fi fi greu...

Ieri mi-a telefonat cineva (Luminiţa Dumbravă - un pseudonim sau o traducere în româneşte a numelui) de la Radio Chişinău - Internaţional, care va fi inaugurat în 3 sau în 5 ianuarie '98 (o emisiunea pe săptămână). M-a întrebat cum mi se pare anul care a trecut...

Chiar aşa: cum mi se pare 1997? Un an bun, "plin de realizări"?

Dacă îl compar cu '96, ca să nu mai vorbesc de '95, da: '97 a fost un an bun - dar ce înseamnă pentru mine, la vârsta pe care o am (am trecut în al 63-lea an), la numărul cărţilor în româneşte (mereu mă încurc: 45? Ori 55?), atunci... Apariţia (în sfârşit!) a **Jurnal**-ului, desigur, semnifică o mare brânză - dar brânza aceasta este doar o vulgară "recuperare" (**Jurnal**-ul ar fi trebuit să apară în '96, ba chiar în '95). După cum, vânzând cioara din parul anului viitor, cu **Scrisuri** la Nemira - ce semnifică? O recuperare parţială a volumului înmânat lui Liiceanu în 1990 şi care, potrivit promisiunilor, ar fi trebuit să apară integral cel mai târziu în 1992 - or de atunci au trecut 5 (cinci) ani! Dacă apare în 1998, va prezenta texte vechi de... 26 ani! Apoi de 21 ani...

Asta fiind cu "bunătatea" anului 1997. Fireşte, dacă nu se ţine seama de imensa, de nedreapta întârziere cu care apar în româneşte textele mele, nu cele mai bune, dar măcare semnificative - atunci s-ar putea spune că apariţia **Jurnal**-ului a fost brânza cea mai de soi... Mai ales că primesc ecouri dinspre oameni necunoscuţi, ori de la care nu m-aş fi aşteptat (Kiropol, deunăzi). Care spun că...(vorbesc, în continuare, de ecouri) nu le-a displăcut, deşi nu în termeni de plăcere-displăcere se judecă un asemenea "produs". Fireşte, nu-mi fac vreo iluzie privind o eventuală "înrâurire" a **Jurnal**-ului. Oamenii care nu-l găsesc... rău, nedrept, calomnios, inoportun etc... sunt persoane, fie discrete ca scriitori, fie nescriitori

- deci nu se exprimă decât telefonic, ori prin câte o scrisoare trimisă (numai) mie.

În ultima lună am observat în România, nu atât o schimbare - benefică - ci o malefică mutaţie: este vorba de "cooptarea" în guvern a unor persoane ca Pleşu, ca Hurezeanu - şi vor urma altele, pentru că băieţii abia aşteaptă. Uite, să nu spun vorbă rea, dar nu voi fi deloc mirat dacă voi auzi şi de Iorgulescu, de Prelipceanu (care e deja un fel de consilier), de Ulici, de Adameşteanca - chiar de Tudoran (faptul că e cetăţean american nu-l împiedică, doar şi Hurezean e cetăţean german).

Ne aşteaptă multe "surprize" - din păcate... previzibile, vorba lui Bulă.

Acum este ora 16 şi cred că nu se mai întâmplă nimic interesant, ca să nu închei jurnalul pe acest an aici.

Mai consemnez: am primit cartoline de felicitare de la Nicoleta Sălcudeanu, de la Zanca, de la S. Damian, de la Drăghici, un telefon de la Chişinău de la Dinu Mihail.

Aşa că: anul 1998 să fie - normal - mult mai bun decât 1997.

Redactor DORU OLTEANU
Tehnoredactor CONSTANTIN RUSU
Corector ILIANA BRAŞOVEANU
Tehnoredactare computerizată MONICA CREMENE

Apărut: 1998. Bun de tipar: 28.10.1998. Comanda nr. 3822.
Coli de tipar: 19,75. Hârtie: velină 60 g/mp. Format: 60x90/24.

Tiparul executat sub comanda nr. 80252
la Imprimeria „ARDEALUL" Cluj-Napoca
B-dul 21 Decembrie nr. 146
ROMÂNIA

## SERII ŞI COLECŢII

**ATHENAEUM** -*Cărţi de referinţă ale gândirii filosofice româneşti şi universale*

**Henri Bergson**, ***Eseu asupra datelor imediate ale conştiinţei*** (trad. Horia Lazăr), 136 pg., 9.600 lei.

**Fr. Nietzsche**, ***Naşterea filosofiei*** (trad. Mircea Ivănescu), 128 pg., 15.000 lei.

**Grigore Popa**, ***Kierkegaard - Existenţă şi adevăr***, 288 pg., 30.000 lei

**HOMO RELIGIOSUS** *Cărţi de exegeză a fenomenului religios.*

**Rudolf Otto**, ***Sacrul*** (trad. Ioan Milea), 239 pg., 9.996 lei

**Vladimir Ghyka**, ***Ultimele mărturii*** (trad. Doina Cornea), 135 pg., 12.546 lei.

**N. Steinhardt**, ***Dăruind vei dobândi***, 310 pg., 28.000 lei

**William James**, ***Tipurile experienţei religioase*** (trad. Mihaela Căbulea) 512 pg., 33.000 lei.

**Blaise Pascal**, ***Misterul lui Iisus***, ( trad.I. Milea), 130 pg., 19 000 lei

**Gh. Calciu-Dumitreasa**, ***Rugăciune şi lumină mistică***, 144 pg., 20.000 lei.

**J. de Voragine**, ***Legenda de aur*** (trad. L.Titieni), 184 pg., 25.000 lei

**REMEMBER**

*Memorii, jurnale, epistolare.*

**N. Steinhardt**, ***Jurnalul fericirii***, 439 pg., 33.600 lei.

**Teohar Mihadaş**, ***Steaua câinelui***, 214 pg., 9800 lei.

**N. Mărgineanu**, ***Amfiteatre şi închisori***, 244 pg., 6.800 lei

În curs de apariţie:

**Paul Goma**, ***Jurnalul unui jurnal***, 256 pg., 35.000 lei.

**Paul Goma**, ***Alte jurnale***, 464 pg., 48.000 lei.

**DISCOBOLUL** *Permanențele eseului*

**Ion Simuț,** ***Critica de tranziție***, 230 pg., 4.692 lei.
**Laszlo Alexandru,** ***Între Icar și Anteu***, 127 pg., 6.000 lei.
**Sergiu Pavel Dan,** ***Fiul Craiului și Spânul***, 200 pg., 28.000 lei.
**Marius Jucan,** ***Fascinația ficțiunii***, 208 pg., 25.000 lei.

**BIBLIOTHECA ROMANICA**
*Autori străini despre literatura română; romanistică românească; studii și sinteze despre autori din spațiul romanic; eseuri pe teme de literatură romanică.*

**Rosa Del Conte,** ***Eminescu sau despre Absolut,*** (trad. Marian Papahagi), 356 pg.
**Henri Jacquier,** ***Babel, mit viu***, 276 pg..
**Lucien Febvre,** ***Religia lui Rabelais*** (trad. Horia Lazăr), vol. I, 256 pg., 6.500 lei.

**POEȚI DE AZI**
*Colecția include prezențe lirice actuale aparținînd tuturor generațiilor*

**Ion Vădan,** ***Elegii din cariera de marmură***, 92 pg., 12.240 lei
**Viorel Mureșan,** ***Ramele Nordului***, 64 pg. 12.000 lei
**Valeriu Anania,** ***Poeme alese,*** 160 pg., 35.000 lei